

CA INTERMEDIATE • PAPER 5 • AUDITING AND ETHICS

Scanner Notes 2.0

વિષયવાર • ઓક્ટોબર 2026 આવૃત્તિ • ગુજરાતી

11 પ્રકરણ • 11 Units • 132 વિષય • 662 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો

આધાર: ICAI Study Material અને Scanner, Auditing and Ethics 2026 October Edition (V2)

આ પુસ્તિકા કેવી રીતે કામ કરે છે

દરેક વિષયમાં પહેલાં “Read first” પંક્તિમાં જણાવેલા Study Material ના ભાગ વાંચો. પછી skill bands પર ક્રમશઃ ઊતરો — દરેક band એ કૌશલ્યનું નામ આપે છે જે પરીક્ષકે તે વિષય પર ખરેખર લગાવ્યું છે, અને એ જ સ્તરે અભ્યાસ માટે Scanner ના ચોક્કસ પ્રશ્નો આપે છે.

અનુક્રમણિકા પછી આવતો ભાગ — **આ નોંધનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો** — પ્રશ્ન-પંક્તિ, ICAI ની Manner of Assessment, અને skill mix ના આધારે તૈયારીમાં શું બદલવું જોઈએ, એ બધું સમજાવે છે. શરૂ કરતાં પહેલાં તેને એક વાર અવશ્ય વાંચો.

અનુક્રમણિકા

આ નોંધનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો.....	6
વિષય ક્રમાંકન — પરીક્ષા ભારાંક માર્ગદર્શિકા.....	9
પ્રકરણ 1: Audit ની પ્રકૃતિ, હેતુ અને વ્યાપ (મહત્ત્વ: C).....	17
વિષય 1: Auditing નો ઉદ્ભવ [Origin of Auditing] — concept base.....	17
વિષય 2: Auditing નો અર્થ અને પ્રકૃતિ [Meaning And Nature of Auditing].....	18
વિષય 3: Auditing ની આંતરવિદ્યાશાખીય પ્રકૃતિ, વિવિધ વિષયો સાથેનો સંબંધ [Interdisciplinary Nature of Auditing Relationship with Diverse Subjects].....	19
વિષય 4: Audit ના હેતુઓ [Objectives of Audit].....	20
વિષય 5: Audit નો વ્યાપ — તેમાં શું આવે છે? [Scope of Audit-What it Includes?].....	22
વિષય 6: Audit ની સહજ મર્યાદાઓ [Inherent Limitations of Audit].....	24
વિષય 7: Audit ના લાભ — Audit શા માટે જરૂરી છે [Benefits of Audit- Why Audit is Needed].....	26
વિષય 8: Audit — ફરજિયાત કે સ્વૈચ્છિક [Audit - Mandatory or Voluntary] — concept base.....	27
વિષય 9: Auditor ની નિમણૂક કોણ કરે છે? [Who Appoints An Auditor?] — concept base.....	28
વિષય 10: Auditor પોતાનો report કોને સુપરત કરે છે? [To Whom Report is Submitted by An Auditor?] — concept base.....	29
વિષય 11: Auditor ના ગુણો [Qualities of Auditor].....	29
વિષય 12: Engagement and Quality Control Standards: એક વિહંગાવલોકન [Engagement and Quality Control Standards: An Overview].....	32
પ્રકરણ 2: Audit Strategy, Audit Planning અને Audit Programme (મહત્ત્વ: B).....	35
વિષય 1: Financial Statements ના audit નું આયોજન કરવાની auditor ની જવાબદારી [Auditor's Responsibility to Plan an Audit of Financial Statements].....	35
વિષય 2: આયોજનની પ્રક્રિયા — આયોજનનાં ઘટકો [Planning Process - Elements of Planning].....	37
વિષય 3: audit strategy અને audit plan વચ્ચેનો સંબંધ [Relationship Between - Audit Strategy and Audit Plan].....	41
વિષય 4: Overall audit strategy અને audit plan — auditor ની જવાબદારી [Overall Audit Strategy and Audit Plan - The Auditor's Responsibility].....	42
વિષય 5: audit દરમિયાન આયોજનના નિર્ણયોમાં થતા ફેરફાર [Changes to Planning Decisions During the Course of Audit].....	44
વિષય 6: engagement team ના સભ્યોના કામની દેખરેખ અને સમીક્ષાનું આયોજન [Planning Supervision and Review of Work of Engagement Team Members].....	45
વિષય 7: Documentation.....	46
વિષય 8: Audit Programme.....	48
પ્રકરણ 3: Risk Assessment અને Internal Control (મહત્ત્વ: A).....	53
વિષય 1: Audit Risk.....	53
વિષય 2: Materiality.....	57
વિષય 3: Entity and its Environment ને સમજવું [Understanding the Entity and its Environment].....	59
વિષય 4: Internal Control.....	62
વિષય 5: એવાં risks જેમને ખાસ audit consideration જોઈએ [Risks that Require Special Audit Consideration].....	66
વિષય 6: Internal Control System નું મૂલ્યાંકન [Evaluation of Internal Control System].....	68
વિષય 7: Internal Control નું testing [Testing of Internal Control].....	69
વિષય 8: Automated Environment એટલે શું? [What is an Automated Environment?].....	71
વિષય 9: Auditor ના risk assessment માટે પ્રસ્તુત એવાં internal control નાં manual અને automated elements ની લાક્ષણિકતાઓ [Characteristics of Manual and Automated Elements of Internal Control Relevant to the Auditor's Risk Assessment].....	74
વિષય 10: Audit માટે Data Analytics [Data Analytics for Audit].....	75

વિષય 11: Digital Audit.....	76
વિષય 12: Regulatory Requirements પ્રમાણે Internal Financial Controls [Internal Financial Controls as per Regulatory Requirements].....	77
વિષય 13: Risks નું documentation [Documenting the Risks] — concept base.....	79
વિષય 14: Audit findings ને ચકાસવાં અને તેનો report આપવો [Assess and Report Audit Findings].....	80
વિષય 15: The Auditors Responses to Assessed Risks SA-330.....	81
પ્રકરણ 4: Audit Evidence (મહત્ત્વ: A).....	84
વિષય 1: Audit Evidence.....	84
વિષય 2: Audit Evidence-Specific Considerations for Selected Items (SA 501).....	88
વિષય 3: External Confirmations (SA 505).....	91
વિષય 4: Initial Audit Engagements-Opening Balances (SA 510).....	94
વિષય 5: Analytical Procedures (SA 520).....	96
વિષય 6: Audit Sampling (SA 530).....	100
વિષય 7: Related Parties (SA 550).....	106
વિષય 8: Using the Work of Internal Auditors (SA 610).....	108
પ્રકરણ 5: Financial Statements ની બાબતોનું Audit (મહત્ત્વ: A).....	112
વિષય 1: Assertions Income Statement Captions Comprising Revenue and Expense Balances.....	112
વિષય 2: Assertions Balance Sheet Captions Comprising Assets, Liabilities and Equity Balances.....	113
વિષય 3.1: Balance Sheet Captions: Share Capital.....	115
વિષય 3.2: Balance Sheet Captions: Reserves And Surplus.....	117
વિષય 3.3: Balance Sheet Captions: Borrowings.....	118
વિષય 3.4: Balance Sheet Captions: Trade Receivables.....	121
વિષય 3.5: Balance Sheet Captions: Cash and Cash Equivalents.....	123
વિષય 3.6: Balance Sheet Captions: Inventories.....	125
વિષય 3.7: Balance Sheet Captions: PPE.....	128
વિષય 3.8: Balance Sheet Captions: Intangible Assets.....	131
વિષય 3.9: Balance Sheet Captions: Trade Payables and Other Current Liabilities.....	133
વિષય 3.10: Balance Sheet Captions: Loans and Advances and Other Current Assets.....	135
વિષય 3.11: Balance Sheet Captions: Provisions and Contingent Liabilities.....	137
વિષય 3.12: Balance Sheet Captions: Miscellaneous.....	139
વિષય 4.1: Statement of Profit and Loss Captions: Sale of Products and Services.....	140
વિષય 4.2: Statement of Profit and Loss Captions: Other Income Comprising Interest Income, Dividend Income, Gain/Loss on Sale of Investments etc.....	142
વિષય 4.3: Statement of Profit and Loss Captions: Purchases.....	144
વિષય 4.4: Statement of Profit And Loss Captions: Employee Benefit Expenses.....	146
વિષય 4.5: Statement of Profit And Loss Captions: Depreciation And Amortisation.....	148
વિષય 4.6: Statement of Profit and Loss Captions: Other Expenses Like Power and Fuel, Rent, Repair to Building, Plant and Machinery, Insurance, Travelling, Legal and Professional, Miscellaneous expenses.....	149
પ્રકરણ 6: Audit Documentation (મહત્ત્વ: C).....	152
વિષય 1: Audit Documentation ની વ્યાખ્યા [Definition of Audit Documentation] — concept base.....	152
વિષય 2: Auditor નો હેતુ [Objective of the Auditor].....	153
વિષય 3: Audit Documentation ની પ્રકૃતિ [Nature of Audit Documentation] — concept base.....	154
વિષય 4: Audit Documentation નો ઉદ્દેશ [Purpose of Audit Documentation].....	154
વિષય 5: Audit Documentation નું સ્વરૂપ, વિષયવસ્તુ અને વ્યાપ [Form, Content and Extent of Audit Documentation].....	155

વિષય 6: Audit Documentation નું ઉદાહરણ [Example of Audit Documentation].....	157
વિષય 7: Audit Documentation સમયસર તૈયાર કરવું [Timely Preparation of Audit Documentation] — concept base.....	159
વિષય 8: Audit File — concept base.....	160
વિષય 9: Final audit file ની ગોઠવણી [Assembly of Final Audit File].....	160
વિષય 10: મહત્વની બાબતો અને તેને સંલગ્ન significant professional judgements નું documentation [Documentation of Significant Matters and Related Significant Professional Judgements].....	162
વિષય 11: Completion Memorandum or Audit Documentation Summary.....	163
વિષય 12: Audit Documentation ની માલિકી [Ownership of Audit Documentation].....	164
પ્રકરણ 7: પૂર્ણતા અને સમીક્ષા (મહત્વ: B).....	167
વિષય 1: Subsequent Events (SA 560).....	167
વિષય 2: Meaning of Going Concern and its Significance (SA 570).....	170
વિષય 3: Evaluation of Misstatements Identified During the Audit (SA 450).....	173
વિષય 4: Written Representations (SA 580).....	175
વિષય 5: Significance of Communication with those Charged with Governance (SA 260).....	178
વિષય 6: Why Communication of Significant Deficiencies in Internal Control is Necessary? (SA 265).....	180
પ્રકરણ 8: Audit Report (મહત્વ: B).....	183
વિષય 1: Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements (SA 700).....	183
વિષય 2: Opinion નું સ્વરૂપ [Form of Opinion].....	185
વિષય 3: Auditor's Report.....	185
વિષય 4: કાયદા કે regulation દ્વારા નિર્ધારિત Auditor's Report [Auditor's Report Prescribed by Law or Regulation].....	188
વિષય 5: Modifications to The Opinion in the Independent Auditor's Report (SA 705).....	189
વિષય 6: Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matter Paragraphs in the Independent Auditor's Report (SA 706).....	192
વિષય 7: Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report (SA 701).....	194
વિષય 8: Standard on Auditing 710, Comparative Information- “Corresponding Figures and Comparative Financial Statements”.....	196
વિષય 9: Branch Office Accounts નું Audit [Audit of Branch Office Accounts].....	198
વિષય 10: Joint Audit.....	199
વિષય 11: Companies Act, 2013 હેઠળ Reporting Requirement [Reporting Requirement Under the Companies Act, 2013].....	201
વિષય 12: Reporting Under the Companies Auditor's Report Order, 2020 (CARO, 2020).....	204
પ્રકરણ 9: જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ના Audit ની વિશેષતાઓ (મહત્વ: B).....	209
વિષય 1: Government Audit.....	209
વિષય 2: Local Bodies નું Audit [Audit of Local Bodies].....	213
વિષય 3: Non Governmental Organisations (NGO's) નું Audit [Audit of Non Governmental Organisations (NGO's)].....	216
વિષય 4: Sole Trader નું Audit [Audit of Sole Trader] — concept base.....	218
વિષય 5: Firm નું Audit [Audit of Firm].....	219
વિષય 6: Charitable Institution નું Audit [Audit of Charitable Institution].....	221
વિષય 7: Educational Institutions (School, College or Universities) નું Audit [Audit of Educational Institutions (School, College or Universities)].....	222
વિષય 8: Hospital નું Audit [Audit of Hospital].....	224
વિષય 9: Club નું Audit [Audit of Club].....	226
વિષય 10: Cinema નું Audit [Audit of Cinema].....	228
વિષય 11: Hire Purchase અને Leasing નું Audit [Audit of Hire Purchase and Leasing].....	230
વિષય 12: Hotels નું Audit [Audit of Hotels].....	232
વિષય 13: Co-Operative Societies નું Audit [Audit of Co-Operative Societies].....	235

વિષય 14: Trusts અને Societies નું Audit [Audit of Trusts & Societies] — concept base.....	238
પ્રકરણ 10: Banks નું Audit (મહત્વ: C).....	240
વિષય 1: પરિચય [Introduction].....	240
વિષય 2: Bank Audit નો અભિગમ [Bank Audit Approach].....	241
વિષય 3: Auditor ની નિમણૂક [Appointment of Auditor] — concept base.....	242
વિષય 4: Auditor's Report.....	243
વિષય 5: Audit કેવી રીતે કરવું [Conducting an Audit].....	244
વિષય 6: Advances.....	245
વિષય 7: Drawing Power ની ગણતરી [Computation of Drawing Power].....	250
વિષય 8: Advances નું Audit [Audit of Advances].....	252
વિષય 9: Revenue Items નું Audit — Profit and Loss Account [Audit of Revenue Items- Profit and Loss Account].....	255
વિષય 10: પ્રકીર્ણ [Miscellaneous] — concept base.....	258
પ્રકરણ 11: Ethics અને Terms of Audit Engagements (મહત્વ: A).....	259
વિષય 1: Ethics નો અર્થ — એક માનસિક અવસ્થા [Meaning of Ethics-A State of Mind] — concept base.....	259
વિષય 2: Professional Ethics ની જરૂરિયાત [Need for Professional Ethics] — concept base.....	260
વિષય 3: Ethics માટે Principles Based Approach સામે Rules Based Approach (Ethical or Legal) [Principles Based Approach vs Rules Based Approach to Ethics (Ethical or Legal)].....	261
વિષય 4: Professional Ethics નાં મૂળભૂત સિદ્ધાંતો [Fundamental Principles of Professional Ethics].....	262
વિષય 5: Auditors ની Independence [Independence of Auditors].....	264
વિષય 6: Independence સામેના threats [Threats to Independence].....	266
વિષય 7: Independence માટેના Safeguards [Safeguards to Independence].....	268
વિષય 8: Professional Skepticism.....	269
વિષય 9: Agreeing the Terms of Audit Engagements.....	271
વિષય 10: Audit માટેની preconditions હાજર ન હોય તો શું થાય? [What Happens if Preconditions for an Audit are not Present?]	273
વિષય 11: Audit engagement ની terms માં ફેરફારનો સ્વીકાર [Acceptance of A Change in the Terms of the Audit Engagement].....	274
વિષય 12: Recurring audits માં terms of engagement [Terms of Engagement in Recurring Audits].....	276
વિષય 13: SQC 1.....	278
વિષય 14: System of Quality Control નાં ઘટકો [Elements of System of Quality Control].....	280
વિષય 15: SA 220- Quality Control for an Audit of Financial Statements.....	282

શરૂ કરતાં પહેલાં

આ નોંધનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો

Scanner નો દરેક પ્રશ્ન વાંચીને વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યો છે — આ પેપરમાં એવા 662 પ્રશ્નો છે — અને તે પણ એ જ skill framework ના આધારે જેને ICAI પોતે પ્રકાશિત કરે છે. આ નોંધ syllabus ના ક્રમ પર નહીં, આ વર્ગીકરણ પર રચાઈ છે. આ પાના પર આપેલી દસ મિનિટ બદલી નાખશે કે તમે બાકીનું પુસ્તક કેવી રીતે વાપરો છો.

1. વિષય કેવી રીતે ગોઠવાયો છે

આ રીતે વાંચો	
Read first	Study Material ના બરાબર એ જ ભાગ જેના પર આ વિષય ટકેલો છે. Study Material ખોલો અને તેમને notes થી પહેલાં વાંચો — notes એમ માનીને ચાલે છે કે તમે વાંચી લીધું છે.
Notes	વિષય ખરેખર કઈ વાત પર ફરે છે, એ — coverage માટે નહીં, પરીક્ષા માટે લખાયેલું. ટૂંકું, અને એવી રીતે લખાયેલું કે પરીક્ષાની આગલી રાતે ફરી વાંચી શકાય.
Skill bands	પરીક્ષકે તે વિષય પર ખરેખર લગાવ્યું હોય તેવા દરેક કૌશલ્ય માટે એક band, અને દરેક band સાથે થોડી પંક્તિઓનું માર્ગદર્શન તથા અભ્યાસ માટે Scanner ના ચોક્કસ પ્રશ્નો. bands પર એ જ ક્રમમાં ઊતરો જે ક્રમમાં તે છપાઈ છે: તે સૌથી ઓછી માગ કરતા કૌશલ્યથી સૌથી વધુ માગ કરતા કૌશલ્ય તરફ ચાલે છે.
Concept base	એવો વિષય જ્યાં પરીક્ષક હજી સુધી પહોંચ્યો નથી. એ વૈકલ્પિક નથી — બસ હજી સુધી પૂછાયો નથી, અને એ પરીક્ષામાં આવી શકે છે.

2. પ્રશ્ન-પંક્તિ કેવી રીતે વાંચવી

PQ 1.2 • PYQ 2024-Sep [1] (b) {C} • 5M • Pg 347 LEVEL II Application સરળ

પંક્તિનો ભાગ	એ શું જણાવે છે
PQ 1.2	Scanner નો પોતાનો પ્રશ્ન ક્રમાંક. PQ એટલે practical question, TQ એટલે theory question.
PYQ 2024-Sep [1] (b)	આ ક્યાં પૂછાયો — PYQ ગત પરીક્ષા, MTP mock test paper, RTP revision test paper — પછી તે sitting, અને તે પેપરમાં તેનો ક્રમાંક.
{C}	case-scenario પ્રશ્ન.
5M	Marks, જેવા Scanner માં છપાયા છે. જ્યાં સ્રોત marks છાપતો નથી ત્યાં ખાલી — RTP marks છાપતો નથી.
Pg 347	Scanner નું એ પાનું જ્યાં પ્રશ્ન અને તેનો ઉત્તર છપાયો છે.

પંક્તિનો ભાગ	એ શું જણાવે છે
LEVEL II Application	ICAI નું skill level, અને તેની અંદરનું sub-skill. ભાગ 3 તે સમજાવે છે.
સરળ	પ્રશ્ન કેટલી માગ કરે છે — તેના marks અને તેમાં અલગ-અલગ કેટલી વસ્તુઓ પૂછાઈ છે, એ બંનેના આધારે.

3. Manner of Assessment — દરેક કૌશલ્ય તમારી પાસે શું માગે છે

ICAI એક Skill Assessment Specification Grid પ્રકાશિત કરે છે. તેમાં ત્રણ skill levels જણાવાયાં છે, અને એ જ grid ના Manner of Assessment of Skills સ્તંભમાં દરેક level ને બે અલગ-અલગ કૌશલ્યો તરીકે વર્ણવાયું છે. એ જ છ કૌશલ્યો આ પુસ્તકમાં ચાલતી band headings છે.

કૌશલ્ય	કયામાં ગણાય છે	પરીક્ષક તમારી પાસે શું કરાવવા માગે છે	કયા directive verbs પર નજર રાખવી
Remembering	Level I	જે શીખ્યા છો તેને બરાબર એ જ રૂપમાં ફરી રજૂ કરો જે રૂપમાં શીખ્યા હતા.	Define · List · State · Name · Enumerate · Recognise
Understanding	Level I	સમજાવો અને સંદર્ભમાં મૂકો — બતાવો કે નિયમ જેવો છે તેવો કેમ છે, એ તમે પકડી લીધું છે.	Describe · Explain · Distinguish · Identify · Illustrate · Outline
Application	Level II	જાણકારી, concept કે technique નો ઉપયોગ કરો અથવા કરી બતાવો. sum ઉકેલો.	Apply · Calculate · Determine · Prepare · Reconcile · Record · Perform · Use · Conduct · Demonstrate
Analysis	Level II	અલગ-અલગ ક્ષેત્રોના પરસ્પર સંબંધ તપાસો, મૂળ કારણ સુધી જાઓ, અને એવો પુરાવો શોધો જે કોઈ નિર્ણયને ટકાવી શકે.	Analyse · Discuss · Compare and Contrast · Examine · Develop · Monitor · Prioritise · Produce · Align · Communicate
Evaluation	Level III	સમસ્યાને ચકાસો અને તમારા વિવેકથી કોઈ નિષ્કર્ષ સુધી પહોંચો.	Advise · Evaluate · Recommend · Review · Select · Assess
Synthesis	Level III	આંકડા અને માહિતીને જોડો, અને કામની વાતને બિનજરૂરીથી અલગ કરો.	Synthesis માટે ICAI કોઈ verb આપતું નથી.

ICAI પોતે **Application** અને **Analysis** ના verbs બે અલગ યાદીઓમાં છાપે છે, એટલે આ વિભાજન Institute નું પોતાનું છે. Level I અને Level III માટે તે એક-એક સંયુક્ત યાદી જ છાપે છે — એટલે **Remembering** અને **Understanding** વચ્ચેની, તથા **Evaluation** અને **Synthesis** વચ્ચેની રેખા ICAI ની manner of assessment વાળી વ્યાખ્યા પર આધારિત છે, કોઈ પ્રકાશિત verb યાદી પર નહીં.

CA Intermediate નું મૂલ્યાંકન માત્ર **Level I** અને **Level II** પર થાય છે — Evaluation અને Synthesis Final થી શરૂ થાય છે. આ પેપરમાં જ્યાં કોઈ પ્રશ્ન evaluation ની ભાષામાં લખાયો છે, ત્યાં કૌશલ્ય એ જ દર્શાવાયું છે જે પ્રશ્ન વાંચતાં બને છે, પણ level tag **Level II** જ રહે છે — એ જ level જેના પર આ પેપર ખરેખર ચકાસાય છે.

4. skill mix ના આધારે તૈયારીમાં શું બદલવું જોઈએ

ICAI આ પેપરને marks ના આધારે Level I 20-30% અને Level II 70-80% નો દરજ્જો આપે છે, અને CA Intermediate માં Level III છે જ નહીં — Evaluation અને Synthesis Final થી શરૂ થાય છે. આ પુસ્તકના વર્ગીકૃત Scanner પ્રશ્નો પર માપીએ તો Level I marks ના 14.8% થાય છે. તેમાંથી બે વાતો નીકળે છે, જેના પર ધ્યાન પ્રાય: જતું નથી.

- "Analysis & Application" ને સરખો ભાગ સમજવાની ભૂલ ન કરો. આ પેપરમાં Level II ની અંદર લગભગ 94% marks Application પર છે અને લગભગ 6% Analysis પર. કામ મોટે ભાગે sum ઉકેલવાનું છે, તેના પર લખવાનું નહીં.
- આખા પેપરનું સંતુલન દરેક પ્રકરણનું સંતુલન નથી. દરેક પ્રકરણ પોતાના ICAI Skill Profile પેનલથી શરૂ થાય છે, જે જણાવે છે કે તે પ્રકરણના marks ખરેખર કેવી રીતે વહેંચાયા છે અને તેની તૈયારી માટે તેનો શો અર્થ છે. કેટલાંક પ્રકરણ એક-તૃતીયાંશ theory છે; કેટલાંકમાં theory લગભગ છે જ નહીં. પ્રકરણ શરૂ કરતાં પહેલાં આ પેનલ વાંચો.

5. પુસ્તકની શરૂઆતની બે માર્ગદર્શિકાઓ

આ શા કામની છે	
અભ્યાસ પ્રાથમિકતા માર્ગદર્શિકા	દરેક પરીક્ષિત વિષયને Scanner ના વર્ગીકૃત પ્રશ્નોમાં તેના હિસ્સા પ્રમાણે ક્રમ અપાયો છે, અને સંચયી coverage પર A, B કે C શ્રેણી અપાઈ છે. શ્રેણી A માં બધા પ્રશ્નોના પહેલા 60% આવે છે — સૌથી પહેલાં એના પર જ પૂરી પકડ બનાવો.
મહત્વ (Importance) શ્રેણી	અનુક્રમણિકામાં દરેક પ્રકરણ સામે છપાયેલી A-D શ્રેણી. આ ICAI નો syllabus ભારાંક સંકેત છે, અને એ પ્રશ્ન-આવૃત્તિના ક્રમાંકનથી અલગ છે. જ્યાં બંનેમાં ફરક હોય, ત્યાં પ્રકરણને બંનેમાંથી ઊંચા સ્તર પ્રમાણે તૈયાર કરો.

અભ્યાસ પ્રાથમિકતા માર્ગદર્શિકા

વિષય ક્રમાંકન — પરીક્ષા ભારાંક

પહેલાં આ વાંચો: આ પુસ્તિકાનો દરેક એવો વિષય જે પરીક્ષકે ખરેખર પૂછ્યો છે, નીચે Scanner ના 662 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો (2026 October Edition, V6) માં તેના હિસ્સા પ્રમાણે ક્રમમાં મૂકાયો છે — બધાં 11 Units ને મેળવીને — અને સંચયી coverage પર તેને A, B કે C શ્રેણી અપાઈ છે. **શ્રેણી A (ક્રમ 1-36)** બધા વર્ગીકૃત પ્રશ્નોના પહેલા 60% ને સમેટે છે: ઉત્તીર્ણ માપદંડ 50% હોવાથી, જે વિદ્યાર્થી A-વિષયો પર પૂરી પકડ બનાવી લે છે તે એ માપદંડથી સ્પષ્ટ અંતરે ઉપર રહે છે. **શ્રેણી B (ક્રમ 37-54)** પછીના 15% ઉમેરે છે અને coverage ને લગભગ 75% સુધી લઈ જાય છે — સમય મળે તો એ પણ કરો. **શ્રેણી C (ક્રમ 55-117)** બાકીના 25% છે: એક લાંબી પૂંછડી, જેમાંથી marks કાઢવાનું ધીમું પડે છે અને જેનો મોટો હિસ્સો A અને B ની તૈયારી કરતાં કરતાં આપોઆપ ઢંકાઈ જાય છે. **પાનું** સ્તંભ જણાવે છે કે તે વિષયના notes કયા પાનાથી શરૂ થાય છે.

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંચયી	પાનું
1	A	Audit Report	વિષય 12: Reporting Under the Companies Auditor's Report Order, 2020 (CARO, 2020)	3.5%	3.5%	204
2	A	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 1: Audit Risk	3.2%	6.6%	53
3	A	Audit Evidence	વિષય 6: Audit Sampling (SA 530)	3.0%	9.7%	100
4	A	Banks નું Audit	વિષય 6: Advances	2.9%	12.5%	245
5	A	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 4: Internal Control	2.6%	15.1%	62
6	A	Audit Evidence	વિષય 1: Audit Evidence	2.6%	17.7%	84
7	A	Audit Evidence	વિષય 5: Analytical Procedures (SA 520)	2.4%	20.1%	96
8	A	Audit Strategy, Audit Planning અને Audit Programme	વિષય 8: Audit Programme	2.3%	22.4%	48
9	A	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ના Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 1: Government Audit	2.3%	24.6%	209
10	A	પૂર્ણતા અને સમીક્ષા	વિષય 4: Written Representations (SA 580)	2.1%	26.7%	175
11	A	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.6: Balance Sheet Captions: Inventories	2.0%	28.7%	125
12	A	પૂર્ણતા અને સમીક્ષા	વિષય 2: Meaning of Going Concern and its Significance (SA 570)	2.0%	30.7%	170
13	A	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 8: Automated Environment એટલે શું? [What is an Automated Environment?]	1.8%	32.5%	71

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંયતી	પાનું
14	A	Audit Evidence	વિષય 2: Audit Evidence-Specific Considerations for Selected Items (SA 501)	1.8%	34.3%	88
15	A	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ની Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 13: Co-Operative Societies નું Audit [Audit of Co-Operative Societies]	1.8%	36.1%	235
16	A	Audit Strategy, Audit Planning અને Audit Programme	વિષય 2: આયોજનની પ્રક્રિયા — આયોજનનાં ઘટકો [Planning Process - Elements of Planning]	1.7%	37.8%	37
17	A	પૂર્ણતા અને સમીક્ષા	વિષય 1: Subsequent Events (SA 560)	1.5%	39.3%	167
18	A	Audit Report	વિષય 5: Modifications to The Opinion in the Independent Auditor's Report (SA 705)	1.5%	40.8%	189
19	A	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 15: SA 220- Quality Control for an Audit of Financial Statements	1.5%	42.3%	282
20	A	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.7: Balance Sheet Captions: PPE	1.4%	43.7%	128
21	A	Audit Report	વિષય 11: Companies Act, 2013 હેઠળ Reporting Requirement [Reporting Requirement Under the Companies Act, 2013]	1.2%	44.9%	201
22	A	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 6: Independence સામેના threats [Threats to Independence]	1.2%	46.1%	266
23	A	Audit ની પ્રકૃતિ, હેતુ અને વ્યાપ	વિષય 5: Audit નો વ્યાપ — તેમાં શું આવે છે? [Scope of Audit-What it Includes?]	1.1%	47.1%	22
24	A	Audit ની પ્રકૃતિ, હેતુ અને વ્યાપ	વિષય 6: Audit ની સહજ મર્યાદાઓ [Inherent Limitations of Audit]	1.1%	48.2%	24
25	A	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 3: Entity and its Environment ને સમજવું [Understanding the Entity and its Environment]	1.1%	49.2%	59
26	A	Audit Evidence	વિષય 3: External Confirmations (SA 505)	1.1%	50.3%	91
27	A	Audit Evidence	વિષય 7: Related Parties (SA 550)	1.1%	51.4%	106
28	A	Audit Evidence	વિષય 8: Using the Work of Internal Auditors (SA 610)	1.1%	52.4%	108
29	A	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.11: Balance Sheet Captions: Provisions and Contingent Liabilities	1.1%	53.5%	137
30	A	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 4.6: Statement of Profit and Loss Captions: Other Expenses Like Power and Fuel, Rent, Repair to Building, Plant and Machinery, Insurance, Travelling, Legal and Professional, Miscellaneous expenses.	1.1%	54.5%	149
31	A	Audit Report	વિષય 3: Auditor's Report	1.1%	55.6%	185

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંચયી	પાનું
32	A	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ની Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 11: Hire Purchase અને Leasing નું Audit [Audit of Hire Purchase and Leasing]	1.1%	56.6%	230
33	A	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 4: Professional Ethics નાં મૂળભૂત સિદ્ધાંતો [Fundamental Principles of Professional Ethics]	1.1%	57.7%	262
34	A	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 13: SQC 1	1.1%	58.8%	278
35	A	Audit ની પ્રકૃતિ, હેતુ અને વ્યાપ	વિષય 11: Auditor ના ગુણો [Qualities of Auditor]	0.9%	59.7%	29
36	A	Audit Strategy, Audit Planning અને Audit Programme	વિષય 1: Financial Statements ની audit નું આયોજન કરવાની auditor ની જવાબદારી [Auditor's Responsibility to Plan an Audit of Financial Statements]	0.9%	60.6%	35
37	B	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 2: Materiality	0.9%	61.5%	57
38	B	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.1: Balance Sheet Captions: Share Capital	0.9%	62.4%	115
39	B	પૂર્ણતા અને સમીક્ષા	વિષય 6: Why Communication of Significant Deficiencies in Internal Control is Necessary? (SA 265)	0.9%	63.3%	180
40	B	Banks નું Audit	વિષય 7: Drawing Power ની ગણતરી [Computation of Drawing Power]	0.9%	64.2%	250
41	B	Banks નું Audit	વિષય 8: Advances નું Audit [Audit of Advances]	0.9%	65.1%	252
42	B	Banks નું Audit	વિષય 9: Revenue Items નું Audit — Profit and Loss Account [Audit of Revenue Items- Profit and Loss Account]	0.9%	66.0%	255
43	B	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 9: Agreeing the Terms of Audit Engagements	0.9%	66.9%	271
44	B	Audit Strategy, Audit Planning અને Audit Programme	વિષય 4: Overall audit strategy અને audit plan — auditor ની જવાબદારી [Overall Audit Strategy and Audit Plan - The Auditor's Responsibility]	0.8%	67.7%	42
45	B	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 12: Regulatory Requirements પ્રમાણે Internal Financial Controls [Internal Financial Controls as per Regulatory Requirements]	0.8%	68.4%	77
46	B	Audit Evidence	વિષય 4: Initial Audit Engagements-Opening Balances (SA 510)	0.8%	69.2%	94
47	B	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 2: Assertions Balance Sheet Captions Comprising Assets, Liabilities and Equity Balances	0.8%	69.9%	113

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંયતી	પાનું
48	B	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.3: Balance Sheet Captions: Borrowings	0.8%	70.7%	118
49	B	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.4: Balance Sheet Captions: Trade Receivables	0.8%	71.5%	121
50	B	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.8: Balance Sheet Captions: Intangible Assets	0.8%	72.2%	131
51	B	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 4.1: Statement of Profit and Loss Captions: Sale of Products and Services	0.8%	73.0%	140
52	B	Audit Documentation	વિષય 5: Audit Documentation નું સ્વરૂપ, વિષયવસ્તુ અને વ્યાપ [Form, Content and Extent of Audit Documentation]	0.8%	73.7%	155
53	B	Audit Report	વિષય 7: Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report (SA 701)	0.8%	74.5%	194
54	B	Audit Report	વિષય 8: Standard on Auditing 710, Comparative Information- "Corresponding Figures and Comparative Financial Statements"	0.8%	75.2%	196
55	C	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ની Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 3: Non Governmental Organisations (NGO's) નું Audit [Audit of Non Governmental Organisations (NGO's)]	0.8%	76.0%	216
56	C	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ની Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 5: Firm નું Audit [Audit of Firm]	0.8%	76.7%	219
57	C	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ની Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 12: Hotels નું Audit [Audit of Hotels]	0.8%	77.5%	232
58	C	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 11: Audit engagement ની terms માં ફેરફારનો સ્વીકાર [Acceptance of A Change in the Terms of the Audit Engagement]	0.8%	78.2%	274
59	C	Audit ની પ્રકૃતિ, હેતુ અને વ્યાપ	વિષય 4: Audit ના હેતુઓ [Objectives of Audit]	0.6%	78.9%	20
60	C	Audit ની પ્રકૃતિ, હેતુ અને વ્યાપ	વિષય 12: Engagement and Quality Control Standards: એક વિહંગાવલોકન [Engagement and Quality Control Standards: An Overview]	0.6%	79.5%	32
61	C	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 5: એવાં risks જેમને ખાસ audit consideration જોઈએ [Risks that Require Special Audit Consideration]	0.6%	80.1%	66
62	C	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.9: Balance Sheet Captions: Trade Payables and Other Current Liabilities	0.6%	80.7%	133
63	C	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 4.3: Statement of Profit and Loss Captions: Purchases	0.6%	81.3%	144
64	C	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 4.4: Statement of Profit And Loss Captions: Employee Benefit Expenses	0.6%	81.9%	146

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંચયી	પાનું
65	C	Audit Documentation	વિષય 6: Audit Documentation નું ઉદાહરણ [Example of Audit Documentation]	0.6%	82.5%	157
66	C	Audit Documentation	વિષય 9: Final audit file ની ગોઠવણી [Assembly of Final Audit File]	0.6%	83.1%	160
67	C	Audit Report	વિષય 1: Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements (SA 700)	0.6%	83.7%	183
68	C	Audit Report	વિષય 6: Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matter Paragraphs in the Independent Auditor's Report (SA 706)	0.6%	84.3%	192
69	C	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ની Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 2: Local Bodies નું Audit [Audit of Local Bodies]	0.6%	84.9%	213
70	C	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ની Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 7: Educational Institutions (School, College or Universities) નું Audit [Audit of Educational Institutions (School, College or Universities)]	0.6%	85.5%	222
71	C	Audit Strategy, Audit Planning અને Audit Programme	વિષય 7: Documentation	0.5%	86.0%	46
72	C	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 6: Internal Control System નું મૂલ્યાંકન [Evaluation of Internal Control System]	0.5%	86.4%	68
73	C	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 14: Audit findings ને ચકાસવાં અને તેનો report આપવો [Assess and Report Audit Findings]	0.5%	86.9%	80
74	C	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.5: Balance Sheet Captions: Cash and Cash Equivalents	0.5%	87.3%	123
75	C	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.10: Balance Sheet Captions: Loans and Advances and Other Current Assets	0.5%	87.8%	135
76	C	Audit Documentation	વિષય 10: મહત્વની બાબતો અને તેને સંલગ્ન significant professional judgements નું documentation [Documentation of Significant Matters and Related Significant Professional Judgements]	0.5%	88.2%	162
77	C	પૂર્ણતા અને સમીક્ષા	વિષય 3: Evaluation of Misstatements Identified During the Audit (SA 450)	0.5%	88.7%	173
78	C	પૂર્ણતા અને સમીક્ષા	વિષય 5: Significance of Communication with those Charged with Governance (SA 260)	0.5%	89.1%	178
79	C	Audit Report	વિષય 9: Branch Office Accounts નું Audit [Audit of Branch Office Accounts]	0.5%	89.6%	198
80	C	Audit Report	વિષય 10: Joint Audit	0.5%	90.0%	199
81	C	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ની Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 8: Hospital નું Audit [Audit of Hospital]	0.5%	90.5%	224

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંચયી	પાનું
82	C	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 5: Auditors ની Independence [Independence of Auditors]	0.5%	90.9%	264
83	C	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 8: Professional Skepticism	0.5%	91.4%	269
84	C	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 14: System of Quality Control નાં ઘટકો [Elements of System of Quality Control]	0.5%	91.8%	280
85	C	Audit ની પ્રકૃતિ, હેતુ અને વ્યાપ	વિષય 2: Auditing નો અર્થ અને પ્રકૃતિ [Meaning And Nature of Auditing]	0.3%	92.1%	18
86	C	Audit ની પ્રકૃતિ, હેતુ અને વ્યાપ	વિષય 7: Audit ના લાભ — Audit શા માટે જરૂરી છે [Benefits of Audit- Why Audit is Needed]	0.3%	92.4%	26
87	C	Audit Strategy, Audit Planning અને Audit Programme	વિષય 3: audit strategy અને audit plan વચ્ચેનો સંબંધ [Relationship Between - Audit Strategy and Audit Plan]	0.3%	92.7%	41
88	C	Audit Strategy, Audit Planning અને Audit Programme	વિષય 6: engagement team ના સભ્યોના કામની દેખરેખ અને સમીક્ષાનું આયોજન [Planning Supervision and Review of Work of Engagement Team Members]	0.3%	93.1%	45
89	C	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 7: Internal Control નું testing [Testing of Internal Control]	0.3%	93.4%	69
90	C	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 10: Audit માટે Data Analytics [Data Analytics for Audit]	0.3%	93.7%	75
91	C	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 15: The Auditors Responses to Assessed Risks SA-330	0.3%	94.0%	81
92	C	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 1: Assertions Income Statement Captions Comprising Revenue and Expense Balances	0.3%	94.3%	112
93	C	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.2: Balance Sheet Captions: Reserves And Surplus	0.3%	94.6%	117
94	C	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 4.2: Statement of Profit and Loss Captions: Other Income Comprising Interest Income, Dividend Income, Gain/Loss on Sale of Investments etc.	0.3%	94.9%	142
95	C	Audit Documentation	વિષય 2: Auditor નો હેતુ [Objective of the Auditor]	0.3%	95.2%	153
96	C	Audit Documentation	વિષય 11: Completion Memorandum or Audit Documentation Summary	0.3%	95.5%	163
97	C	Audit Documentation	વિષય 12: Audit Documentation ની માલિકી [Ownership of Audit Documentation]	0.3%	95.8%	164
98	C	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ના Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 6: Charitable Institution નું Audit [Audit of Charitable Institution]	0.3%	96.1%	221

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંચયી	પાનું
99	C	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ની Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 9: Club નું Audit [Audit of Club]	0.3%	96.4%	226
100	C	જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ની Audit ની વિશેષતાઓ	વિષય 10: Cinema નું Audit [Audit of Cinema]	0.3%	96.7%	228
101	C	Banks નું Audit	વિષય 1: પરિચય [Introduction]	0.3%	97.0%	240
102	C	Banks નું Audit	વિષય 2: Bank Audit નો અભિગમ [Bank Audit Approach]	0.3%	97.3%	241
103	C	Banks નું Audit	વિષય 5: Audit કેવી રીતે કરવું [Conducting an Audit]	0.3%	97.6%	244
104	C	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 7: Independence માટેની Safeguards [Safeguards to Independence]	0.3%	97.9%	268
105	C	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 12: Recurring audits માં terms of engagement [Terms of Engagement in Recurring Audits]	0.3%	98.2%	276
106	C	Audit ની પ્રકૃતિ, હેતુ અને વ્યાપ	વિષય 3: Auditing ની આંતરવિદ્યાશાખીય પ્રકૃતિ, વિવિધ વિષયો સાથેનો સંબંધ [Interdisciplinary Nature of Auditing Relationship with Diverse Subjects]	0.2%	98.3%	19
107	C	Audit Strategy, Audit Planning અને Audit Programme	વિષય 5: audit દરમિયાન આયોજનના નિર્ણયોમાં થતા ફેરફાર [Changes to Planning Decisions During the Course of Audit]	0.2%	98.5%	44
108	C	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 9: Auditor ની risk assessment માટે પ્રસ્તુત એવાં internal control નાં manual અને automated elements ની લાક્ષણિકતાઓ [Characteristics of Manual and Automated Elements of Internal Control Relevant to the Auditor's Risk Assessment]	0.2%	98.6%	74
109	C	Risk Assessment અને Internal Control	વિષય 11: Digital Audit	0.2%	98.8%	76
110	C	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 3.12: Balance Sheet Captions: Miscellaneous	0.2%	98.9%	139
111	C	Financial Statements ની બાબતોનું Audit	વિષય 4.5: Statement of Profit And Loss Captions: Depreciation And Amortisation	0.2%	99.1%	148
112	C	Audit Documentation	વિષય 4: Audit Documentation નો ઉદ્દેશ [Purpose of Audit Documentation]	0.2%	99.2%	154
113	C	Audit Report	વિષય 2: Opinion નું સ્વરૂપ [Form of Opinion]	0.2%	99.4%	185
114	C	Audit Report	વિષય 4: કાયદા કે regulation દ્વારા નિર્ધારિત Auditor's Report [Auditor's Report Prescribed by Law or Regulation]	0.2%	99.5%	188
115	C	Banks નું Audit	વિષય 4: Auditor's Report	0.2%	99.7%	243

#	શ્રેણી	પ્રકરણ	વિષય	હિસ્સો	સંચયી	પાનું
116	C	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 3: Ethics માટે Principles Based Approach સામે Rules Based Approach (Ethical or Legal) [Principles Based Approach vs Rules Based Approach to Ethics (Ethical or Legal)]	0.2%	99.8%	261
117	C	Ethics અને Terms of Audit Engagements	વિષય 10: Audit માટેની preconditions હાજર ન હોય તો શું થાય? [What Happens if Preconditions for an Audit are not Present?]	0.2%	100.0%	273

હિસ્સો % Scanner માંથી નીકળેલો પ્રશ્ન-આવૃત્તિનો સંકેત છે — એટલે કે ખરેખર શું પૂછાયું છે. દરેક પ્રકરણ અને Unit શીર્ષક સામે છપાયેલી **મહત્ત્વ** શ્રેણી (A-D) ICAI નો પોતાનો ભારાંક સંકેત છે, જે Chapter Priority Table, Front Matter — 2023 scheme હેઠળ લેવાયેલાં પેપરોમાં ICAI ના marks, September 2026 સહિત માંથી લેવાયો છે. બંને અલગ-અલગ વસ્તુઓ માપે છે, અને જ્યાં બંનેમાં ફરક હોય ત્યાં તૈયારી ઊંચા માપદંડ પ્રમાણે કરો. એ ઉપરાંત **15 વિષય** એવા છે જેમને Scanner ની frequency કોષ્ટકો જાહેર તો કરે છે પણ જેમના પર હજી કોઈ પ્રશ્ન નથી; notes માં તેમના પર **CONCEPT BASE** નું ચિહ્ન મૂકાયું છે અને તેમને અહીં ક્રમ અપાયો નથી.

પ્રકરણ 1

Audit ની પ્રકૃતિ, હેતુ અને વ્યાપ

12 વિષય • 33 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્વ: C

ICAI SKILL PROFILE આ પેપર માટે ICAI band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — આ પ્રકરણ વાંચવામાં લાગે છે
theory-પ્રધાન

Level I — Comprehension & Knowledge **65.4%** 133 માંથી 87 marks

Level II — Analysis & Application **34.6%** 133 માંથી 46 marks

પેપરની Level I ઉપલી મર્યાદાથી ઉપર: આ પ્રકરણના 65% marks Comprehension અને Knowledge ના છે, જ્યારે પેપર માટે ICAI નું 40-60% છે. અહીં તૈયારીમાં વાંચનનો ભાગ બીજાં પ્રકરણો કરતાં વધારે છે; આ પ્રકરણની તૈયારી માત્ર scenarios ઉકેલીને ન કરો.

વિષય 1: Auditing નો ઉદ્ભવ [Origin of Auditing]

L2P5-C1-T01

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditing નો ઉદ્ભવ.

NOTES

આ concept-base topic છે: Scanner માં એના પર ક્યારેય કોઈ પ્રશ્ન નોંધાયો નથી — ન PYQ, ન RTP, ન MTP. પૃષ્ઠભૂમિ માટે એક વાર વાંચી લો અને revision નો સમય એના પર ન આપો. પ્રકરણની શરૂઆતમાંથી પરીક્ષક ખરેખર જે માગે છે તે બધું Topic 2, the definition of audit અને Topic 11, the qualities of an auditor ઉપાડી લે છે.

ઐતિહાસિક સામગ્રી જ્યાં સામે આવે છે, ત્યાં એક અવતરણ તરીકે આવે છે. ભૂતકાળની જે એક પંક્તિ ઉત્તરોમાં કામ લાગે છે તે **London and General Bank** કેસમાં Lord Justice Lindley ની છે — 'an auditor must be honest, that is, he must not certify what he does not believe to be true and must take reasonable care and skill before he believes that what he certifies is true'. એ વાક્ય Topic 11 હેઠળ યાદ રાખો, અહીં નહીં.

પરીક્ષામાં તારીખો કે નામ ઘડી કાઢશો નહીં. છપાયેલા ઉત્તરોમાં કશું એના પર નિર્ભર નથી કે auditing ક્યારે શરૂ થયું; આ પ્રકરણનો દરેક mark કોઈ વ્યાખ્યા, કોઈ યાદી કે SA 200 ના ઉપયોગ પર મળે છે. જો ક્યારેય ઉદ્ભવ પર પ્રશ્ન ખૂલે તો સલામત ઉત્તર એ જ છે જે પ્રકરણ પોતે આપે છે — audit એટલા માટે છે કે માલિકો એ લોકોથી અલગ છે જેઓ હિસાબ તૈયાર કરે છે, અને benefits વાળો topic એ જ મુદ્દો કહે છે.

વિષય 2: Auditing નો અર્થ અને પ્રકૃતિ [Meaning And Nature of Auditing]

L2P5-C1-T02

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditing નો અર્થ અને સ્વરૂપ તથા audit ની વ્યાખ્યા.

NOTES

વ્યાખ્યા, અને એને શબ્દશઃ લખો: 'An audit is independent examination of financial information of **any entity**, whether **profit oriented or not**, and irrespective of its **size or legal form**, when such an examination is conducted with a view to **expressing an opinion thereon**.' પરીક્ષક આના પર 'discuss' કરવાનું કહે છે, એટલે કે પહેલાં અવતરણ આપો અને પછી એને છૂટું પાડીને સમજાવો.

વ્યાખ્યાનું વિશ્લેષણ ત્રણ limbs માં ચાલે છે, અને ઉત્તરના marks પણ એ જ ક્રમે મળે છે. (1) Audit એ **independent examination of financial information** છે. (2) **Of any entity** — entity profit oriented હોય કે ન હોય, અને એનું size કે legal form ગમે તે હોય; ઉત્તરમાં profit-oriented ઉદા. **a listed company in business** અને not-for-profit ઉદા. **an NGO** આપ્યું છે. (3) **The objective of the audit is to express an opinion on the financial statements.**

છ પાસાં જેના વિશે auditor પોતાને સંતુષ્ટ કરે છે, જેથી financial statements કોઈને ગેરમાર્ગે ન દોરે. આ યાદી બે વાર સ્વતંત્ર રીતે પુછાઈ ચૂકી છે અને marks અહીં જ છે: (i) હિસાબો books of account ની entries ના આધારે તૈયાર થયા છે; (ii) books of account ની entries પૂરતા અને યોગ્ય audit evidence થી સમર્થિત છે; (iii) **none of the entries in the books of account has been omitted** — સંકલનની પ્રક્રિયામાં; (iv) **the information conveyed by the statements is clear and unambiguous**; (v) રકમો accounting standards ને અનુરૂપ યોગ્ય રીતે classified, described અને disclosed છે; અને (vi) **the statement of accounts presents a true and fair picture** — કામગીરીનાં પરિણામોનું તથા assets અને liabilities નું.

ધ્યાનમાં રાખો કે આ છ પાસાં શું નથી. એ procedures ની યાદી નથી. એ તો એવી બાબતો છે જેના વિશે auditor ને સંતુષ્ટ થવાનું છે, અને ઉત્તરો એને આ શબ્દોથી શરૂ કરે છે — 'this he can do honestly by satisfying himself that'. એ જ માળખું રાખો: audit જે assurance આપે છે તે **lends credibility to the financial statements**, અને એવું એટલા માટે થાય છે કે આ છએ છ બાબતોની ચકાસણી થઈ ચૂકી હોય છે.

સૌથી સામાન્ય ખોટો ઉત્તર એ છે કે વ્યાખ્યા આપીને અટકી જવું. આ topic નો દરેક છપાયેલો પ્રશ્ન બીજો ભાગ ઉમેરે છે — 'explain how the person conducting this task should take care to ensure that financial statements would not mislead anybody', અથવા 'state some of the aspects examined'. અડધા marks એ છ-મુદ્દાની યાદીમાં જ બેઠા છે, એટલે એને ક્યારેય છોડશો નહીં.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- ઉત્તર બે ખંડમાં આપો — પહેલાં વ્યાખ્યાનું ત્રણ limbs માં વિશ્લેષણ, પછી છ પાસાં, ક્રમાંકિત. Marks નામ આપેલાં પાસાંની સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે, એટલે છએ છ ગણાવો, ભલે વિસ્તાર ટૂંકમાં જ કરી શકો.

TQ 2.1 · MTP 2019-Oct [2] (a) · 4M · Pg 3

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- માગ એ **aspects the auditor examines** ની છે જેના આધારે assurance અપાય છે, એ નહીં કે assurance નો અર્થ શું છે. પહેલાં યાદી રૂપે નામ આપો, પછી સમજાવો.
- યાદીને પાછી opinion સાથે જોડો: દરેક પાસું એ બાબત છે જેના વિશે opinion આપતાં પહેલાં auditor ને સંતુષ્ટ થવું પડે છે.

TQ 2.2 · PYQ 2025-Sep [2] (c) · 4M · Pg 4

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 3: Auditing ની આંતરવિદ્યાશાખીય પ્રકૃતિ, વિવિધ વિષયો સાથેનો સંબંધ [Interdisciplinary Nature of Auditing Relationship with Diverse Subjects]

L2P5-C1-T03

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditing નું આંતરવિદ્યાશાખીય સ્વરૂપ અને વિવિધ વિષયો સાથેનો એનો સંબંધ.

NOTES

નિયમ એક લીટીમાં: માત્ર accounting records ની verification થી opinion બાંધી શકાતો નથી, એટલે auditor પાસે **working knowledge of disciplines other than auditing** હોવાની અપેક્ષા રખાય છે. પ્રશ્ન હંમેશાં case scenario તરીકે મુકાય છે અને હંમેશાં દરેક discipline ને scenario ની કોઈ એક હકીકત સાથે જોડવાનું કહે છે.

Auditing and Statistics and Mathematics. Statistics મુખ્યત્વે **audit sampling** માટે વપરાય છે; mathematics **checking calculations and the valuation of inventories** માટે. જ્યાં entity માં transactions નો જથ્થો મોટો હોય ત્યાં દરેકની તપાસ વ્યવહાર નથી, એટલે **statistical sampling** auditor ને યોગ્ય sample પસંદ કરીને સમગ્ર વિશે ભરોસાપાત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા દે છે.

Auditing and Financial Management. એ auditor ને working capital management, ratio analysis, funds flow અને capital budgeting ના ખ્યાલો આપે છે. જ્યાં entity **aggressive working capital policy** અપનાવે છે ત્યાં auditor એ મૂલવવું પડે કે એની અસર **liquidity** પર પડે છે કે કેમ, **financial risk** વધે છે કે કેમ, કે financial statements માં **misstatements** ઊભાં થાય છે કે કેમ.

Auditing and Data Processing. Electronic Data Processing (EDP) ના વિકાસ સાથે auditor એ **computerised accounting systems and the related internal controls** સમજવા પડે છે. જ્યાં entity મોટા પ્રમાણમાં automated processing પર આધાર રાખે છે ત્યાં auditor મૂલવે છે કે system financial information ને ચોકસાઈથી process કરે છે કે કેમ, data સુરક્ષિત રાખે છે કે કેમ અને error કે manipulation નું risk ઘટાડે છે કે કેમ.

Auditing and Behavioural Science. એ **how human behaviour influences financial reporting** તે

સમજાવે છે. **pressure on managers to meet targets** કે **frequent disputes with contractors** જેવી હકીકતો અનૈતિક વ્યવહાર કે fraud ને ઉત્તેજન આપી શકે છે; વર્તનની સમજ auditor ને management નું વલણ મૂલવવા, શંકાસ્પદ વર્તન ઓળખવા અને ઇરાદાપૂર્વકના misstatement ની સંભાવના આંકવા દે છે.

ફસાવનારી વાત એ છે કે ઉત્તર અમૂર્ત રીતે લખી દેવો. Scenario દરેક discipline માટે એક હકીકત વાવે છે — statistics માટે transactions નો જથ્થો, financial management માટે aggressive working capital, data processing માટે automated processing, behavioural science માટે target નું દબાણ. જે ઉત્તર ચારેય disciplines ને સામાન્ય રીતે સમજાવે અને દરેકને બોલાવનારી હકીકતનું નામ ન આપે, તે application ના marks ગુમાવે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- ચાર disciplines ને ચાર મથાળાં તરીકે લો, પ્રશ્ન જે ક્રમમાં ગણાવે એ જ ક્રમમાં. દરેક નીચે એક લીટી — એ discipline auditor ને શું આપે છે; અને એક લીટી — auditor ને એની જરૂર કેમ છે.

CSQ 3.1 • PYQ 2026-May [4] (c) • 4M • Pg 5

LEVEL I
Understanding

Medium

વિષય 4: Audit ના હેતુઓ [Objectives of Audit]

L2P5-C1-T04

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — SA 200 હેઠળ audit ના objectives શું છે.

NOTES

નિયમ, અને Standard નું નામ પણ આપો: SA 200, 'Overall Objectives of the Independent Auditor and the Conduct of an Audit in Accordance with Standards on Auditing' હેઠળ, financial statements ના audit માં auditor ના overall objectives આ છે — (1) એવી reasonable assurance મેળવવી કે financial statements as a whole material misstatement થી મુક્ત છે કે નહીં, પછી એ fraud ને કારણે હોય કે error ને, જેથી auditor એ opinion આપી શકે કે financial statements બધી material બાબતોમાં applicable financial reporting framework મુજબ તૈયાર થયાં છે કે નહીં; અને (2) financial statements પર report કરવો અને auditor ના findings અનુસાર, SAs માગે તે પ્રમાણે, communicate કરવું. બંને limbs ના marks છે; બીજું limb જ વિદ્યાર્થીઓ ભૂલી જાય છે.

Objectives ટાંક્યા પછી ઉત્તરો જે ચાર-મુદ્દાનું વિશ્લેષણ ચલાવે છે. (1) Objective છે **reasonable assurance, which is to be distinguished from absolute assurance** — absolute assurance એટલે **complete assurance or guarantee**; reasonable assurance એટલે **high level of assurance but not complete assurance**, જે એટલા માટે મળે છે કે audit professional competence અને skill સાથે SAs મુજબ થાય છે, audit procedures લાગુ પડે છે, audit evidence મેળવાય અને મૂલવાય છે, નિષ્કર્ષ બંધાય છે અને opinion ઘડાય

છે. (2) Misstatements can occur due to fraud or error or both, અને auditor એમની અસર on the financial statements as a whole, in totality જુએ છે. (3) એ reasonable assurance મેળવવી એ જ enables the auditor to express an opinion — applicable financial reporting framework ના પાલન અંગે. (4) Opinion reported and communicated through a written report થાય છે, જેમ Standards on Auditing માગે છે.

જ્યાં objective પૂરો ન થયો હોય ત્યાં એ વાત Standard ના શબ્દોમાં જ કહો. જે auditor financial statements as a whole material misstatement થી મુક્ત છે એ વિશે **without having obtained reasonable assurance** opinion આપી દે છે, તેણે SA 200 માં જણાવેલા audit ના objective નું પાલન કર્યું નથી. આખો નિષ્કર્ષ એટલો જ છે, અને પરીક્ષક એને એક જ વાક્યમાં ઇચ્છે છે.

વારંવાર આવતી હકીકત-રચના એ છે કે guarantee ની માગણી થાય, અને ઉત્તર હંમેશાં ના જ હોય. audit assistants એમ માનતા હોય કે audit statements error કે fraud થી મુક્ત હોવાની ખાતરી આપે છે, કે પછી management હિસાબોમાં errors અને frauds હોવાની શંકાએ complete assurance માગે — નિષ્કર્ષ એક જ છે: **the auditor does not give a guarantee; he obtains reasonable assurance.**

માત્ર reasonable assurance જ કેમ — ઉત્તરો એક ટૂંકું કારણ અને એક લાંબું કારણ આપે છે. ટૂંકું: audit ની પ્રક્રિયા **suffers from certain inbuilt limitations**, જે financial reporting ના સ્વરૂપમાંથી, audit procedures ના સ્વરૂપમાંથી, audit એ investigation ના સ્વરૂપનું નથી એ હકીકતમાંથી, financial reporting ની સમયસરતા અને સમય જતાં માહિતીની પ્રસ્તુતતા ઘટવામાંથી તથા ભવિષ્યની ઘટનાઓમાંથી ઊભી થાય છે. લાંબું: financial statements ની તૈયારીમાં **involves many judgements by management**, જે વ્યક્તિલક્ષી કે અનિશ્ચિત હોઈ શકે; અને audit ની એક પૂર્વધારણા એ છે કે management financial statements તૈયાર કરવાની અને યોગ્ય internal controls ગોઠવવાની પોતાની જવાબદારી સ્વીકારે છે, તેમ છતાં એ controls પોતાની મર્યાદાઓને કારણે ભરોસાપાત્ર માહિતી ન પણ આપે.

Collusion એ હકીકત છે જે પરીક્ષક વાવે છે. જ્યાં બે કર્મચારીઓ — ધારો કે એક purchasing manager અને એક accounts clerk — સાથે મળીને control ને બાજુએ મૂકીને નકલી invoices પસાર કરે, ત્યાં એ collusion છે, internal control ની એક નોંધપાત્ર મર્યાદા, કારણ કે જે fraud ને રોકવા માટે control ગોઠવાયો હતો એને જ એ ઓળંગી જાય છે. આવું collusion થઈ શકે છે તેથી auditor **cannot provide absolute assurance.**

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- અવતરણ પછી તરત ચાર-મુદ્દાનું વિશ્લેષણ મૂકો. Marks મુદ્દાની સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે, એટલે એમને ક્રમાંક આપો.

CSQ 4.2 • RTP 2025-Jan [9] • Pg 9

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 4.1 • PYQ 2022-May [2] (c) • 3M • Pg 6

LEVEL I
Understanding

Hard

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 2 પ્રશ્ન

- પહેલાં SA 200 મૂકો, પછી reasonable અને absolute વચ્ચેનો ભેદ, પછી એને હકીકતો પર લાગુ કરો, અને છેલ્લે નિષ્કર્ષ Standard ના પોતાના શબ્દોમાં લખો. જે ઉત્તર Standard વિના સીધો 'no guarantee can be given' પર કૂદી જાય છે તે application ની marks ગુમાવે છે.

CSQ 4.1 · RTP 2024-May [1] · Pg 7

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 4.3 · RTP 2026-Jan [9] · Pg 10

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 5: Audit નો વ્યાપ — તેમાં શું આવે છે? [Scope of Audit-What it Includes?]

L2P5-C1-T05

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — audit નો scope, એમાં શું આવે છે અને શું બહાર રહે છે.

NOTES

Audit ના scope માં શું આવે છે — ત્રણ મથાળાં, અને marks એ જ છે. (1) **Coverage of all aspects of the entity** — audit એવી રીતે ગોઠવાવું જોઈએ કે entity નાં એ બધાં પાસાં આવરી લે જે **relevant to the financial statements being audited** હોય. (2) **Reliability and sufficiency of financial information** — auditor એ વાજબી રીતે સંતુષ્ટ થવું જોઈએ કે underlying accounting records અને બીજા source data (bills, vouchers, documents) માંની માહિતી financial statements તૈયાર કરવા માટે ભરોસાપાત્ર અને પૂરતો આધાર છે, અને એ આ વાત accounting systems તથા internal controls ના અભ્યાસ અને મૂલ્યાંકનથી અને **appropriate tests, enquiries and procedures** થી નક્કી કરે છે. (3) **Proper disclosure of financial information** — auditor નક્કી કરે છે કે સંબંધિત માહિતી **properly disclosed** છે કે નહીં, અને એ વખતે **applicable statutory requirements** ધ્યાનમાં રાખે છે.

disclosure વાળું limb કેવી રીતે લાગુ પડે છે, કારણ કે પરીક્ષામાં એ જ પુછાય છે. Auditor ખાતરી કરે છે કે financial statements **properly summarise the transactions and events recorded in them**, અને એ તૈયાર કરવામાં **the judgements made by management** ને ધ્યાનમાં લે છે — ઉદા. **choice of accounting policies**, જેમ કે depreciation વસૂલવાની રીત કે inventories ની valuation ની રીત. પછી એ **evaluates the selection and the consistent application of those policies**: પસંદગી યોગ્ય છે કે કેમ અને પસંદ કરેલી policy consistently from period to period લાગુ પડી છે કે કેમ. Inventory valuation ની રીત બદલવી, કે straight-line થી written-down value depreciation પર પૂરતી disclosure વિના જવું, એ audit ના scope માં બરાબર આવે છે.

Audit ના scope ની બહાર શું રહે છે — ચાર મથાળાં. (1) **Matters outside the auditor's technical competence** — એ physical condition or remaining useful life of sophisticated machinery certify કરી શકે નહીં, કે મકાનોની માળખાકીય યોગ્યતા પણ નહીં; એના માટે engineers કે બીજા experts જોઈએ. (2)

Authentication of documents — auditor documents ની authentication નો expert નથી કે એવી તાલીમ પામેલો નથી અને એવી અપેક્ષા પણ નથી, એટલે એ invoices કે contracts સાચાં હોવાની guarantee આપી શકે નહીં. (3) **Conducting an official investigation** — audit is not an official investigation into alleged wrongdoing, અને auditor પાસે search કરવાની કે સાક્ષીઓનાં નિવેદન સોગંદ પર નોંધવાની જેવી કોઈ ખાસ કાનૂની સત્તા નથી. (4) **Audit is distinct from investigation.**

Audit સામે investigation — આ ભેદ બે લીટીમાં યાદ રાખો. **Investigation is a critical examination of the accounts with a special purpose** — જો fraud ની શંકા હોય અને accountant ને ખાસ કહેવામાં આવે કે હિસાબો તપાસીને નક્કી કરે કે fraud ખરેખર છે કે નહીં, તો એ તપાસ **takes the character of investigation.** એની સામે audit નો objective છે reasonable assurance મેળવવી કે financial statements as a whole material misstatement થી મુક્ત છે કે નહીં, પછી એ fraud ને કારણે હોય કે error ને, જેથી auditor opinion આપી શકે. Audit નો scope સામાન્ય અને વ્યાપક છે; investigation નો scope ચોક્કસ અને સાંકડો.

બે હકીકત-રચનાઓ વારંવાર આવે છે, અને બંનેનો ઉત્તર એ જ ભેદથી મળે છે. (a) Management ને શંકા છે કે કર્મચારીઓ **making fraudulent payments to dummy workers** કરી રહ્યા છે અને એ હિસાબોની વિગતવાર તપાસ માગે છે — એને 'audit' કહેવા સામેનો વાંધો **correct** છે, કારણ કે આવું કામ **in the nature of investigation** છે. (b) નિમણૂક-પત્રમાં લખ્યું છે કે 'the auditor shall be responsible for detecting the frauds that may happen during the year' — auditor નો વાંધો વાજબી છે, કારણ કે **such a clause is uncalled for and outside the scope of audit.**

ક્લાસિક ખોટો ઉત્તર એ છે કે ભવિષ્યને લગતી બાબત scope ની બહાર છે. Audit નો scope **the financial statements as a whole, including the disclosures** ને આવરી લે છે. જ્યાં કોઈ material claim પડતર હોય ત્યાં **obligating event has already occurred** અને અનિશ્ચિત માત્ર પરિણામ છે — અને પરિણામની અનિશ્ચિતતા માટે જ તો contingent liability નું disclosure હોય છે. Management ની 'આ તો ભવિષ્યના પરિણામની વાત છે' એ દલીલનો સીધો સામનો કરો.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- Audit અને investigation નો ભેદ પુછાય ત્યારે પહેલાં હેતુ આપો અને પછી scope — સામાન્ય અને વ્યાપક સામે ચોક્કસ અને સાંકડો. બે વાક્ય mark અપાવી દે છે.

TQ 5.1 • MTP 2024-Mar [4] (c) • 3M • Pg 12

LEVEL I
Understanding

Easy

CSQ 5.2 • PYQ 2024-Sep [1] (c) {C} • 3M • Pg 14

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 3 પ્રશ્ન

- હકીકતો scope ના કયા મથાળા નીચે આવે છે તે કહો, પછી એને લાગુ કરો, પછી નિષ્કર્ષ આપો કે બાબત scope માં છે કે નથી. નિષ્કર્ષનું વાક્ય અલગ mark છે.

TQ 5.2 · RTP 2025-May [9] · Pg 12	LEVEL II Application	Medium
CSQ 5.1 · MTP 2024-Jul [2] (c) · 4M · Pg 14	LEVEL II Application	Medium
CSQ 5.3 · RTP 2025-Sep [9] · Pg 15	LEVEL II Application	Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં scenario અનેક માગણીઓ ગણાવે ત્યાં એક પછી એક લો અને દરેક માટે કહો કે એ scope માં કેમ છે કે કેમ નથી, કારણનું નામ આપીને — technical competence, authentication, કે કાનૂની સત્તા.

CSQ 5.4 · MTP 2026-Mar S1 [1] (b) {C} · 5M · Pg 17	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 5.5 · PYQ 2026-Sep [4] (c) · 4M · Pg 18	LEVEL II Analysis	Medium

વિષય 6: Audit ની સહજ મર્યાદાઓ [Inherent Limitations of Audit]

L2P5-C1-T06

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — audit ની અંતર્નિહિત મર્યાદાઓ.

NOTES

નિયમ એક લીટીમાં: the auditor is not expected to, and cannot, reduce audit risk to zero, અને તેથી એ absolute assurance મેળવી શકે નહીં કે financial statements fraud કે error ને કારણે થતા material misstatement થી મુક્ત છે. આનું કારણ છે inherent limitations of an audit. આ topic નો દરેક ઉત્તર એ જ વાક્યથી શરૂ કરો.

Standard આધારિત ઉત્તરો ત્રણ મથાળાં જે રીતે આપે છે તે રીતે. (1) The nature of financial reporting — financial statements ની તૈયારીમાં framework લાગુ કરતી વખતે judgement by management આવે છે; ઘણી બાબતોમાં subjective decisions or assessments or a degree of uncertainty હોય છે, અને a range of acceptable interpretations or judgements પણ હોઈ શકે. (2) The nature of audit procedures — audit evidence મેળવવાની auditor ની ક્ષમતા પર વ્યવહાર અને કાનૂની મર્યાદાઓ છે. (3) Timeliness of financial reporting and the balance between benefit and cost — મુશ્કેલી, સમય કે ખર્ચ પોતે એવું કારણ નથી કે જેના આધારે એવો audit procedure છોડી દેવાય જેનો કોઈ વિકલ્પ જ ન હોય; પણ માહિતીની પ્રસ્તુતતા અને કિંમત tends to diminish over time, એટલે ભરોસાપાત્રતા અને ખર્ચ વચ્ચે સંતુલન સાધવું પડે.

Nature of audit procedures હેઠળ ત્રણ ઉદાહરણ છપાયેલાં છે, અને એ નામ લઈને પુછાય છે. (a) Management કે બીજા લોકો financial statements ને લગતી કે auditor એ માગેલી સંપૂર્ણ માહિતી ઇરાદાપૂર્વક કે અજાણતાં ન પણ આપે. (b) Fraud માં એને છુપાવવા માટે ઘડેલી અટપટી અને કાળજીપૂર્વક ગોઠવેલી યોજનાઓ

હોઈ શકે, જેમાં **collusion to falsify documentation** પણ આવે, જેને કારણે auditor evidence ને સાચું માની બેસે જ્યારે એ સાચું ન હોય — અને auditor documents ની authentication નો expert નથી કે એવી તાલીમ પામેલો નથી. (c) **An audit is not an official investigation into alleged wrongdoing**, અને તેથી auditor ને **is not given specific legal powers such as the power of search**.

Practical limitation સામે legal limitation — દરેકનું એક ઉદાહરણ, અને પરીક્ષક બરાબર એ જ માગે છે.

Practical: auditor બધા transactions અને balances ની ચકાસણી કરતો નથી; એ માત્ર samples ચકાસીને opinion બાંધે છે. **Legal:** management માગ્યા મુજબની સંપૂર્ણ માહિતી ન પણ આપે, અને auditor પાસે એવો કોઈ રસ્તો નથી કે એ management ને માહિતી આપવા ફરજ પાડી શકે — ન મળે તો એ માત્ર report કરી શકે.

યાદીનું પાંચ-પરિબળવાળું સ્વરૂપ, જે Study Material ના ઉત્તરો વ્યાપક પ્રશ્ન માટે વાપરે છે. (1) **Nature of financial reporting** — management નાં ઘણાં judgements, વ્યક્તિલક્ષી કે અનિશ્ચિત. (2) **Nature of audit procedures** — ઉપર કહેલી વ્યવહાર અને કાનૂની મર્યાદાઓ. (3) **Not in the nature of investigation** — audit એ official investigation નથી. (4) **Financial reporting** ની સમયસરતા અને સમય જતાં માહિતીની પ્રસ્તુતતામાં ઘટાડો — auditor દરેક બાબત verify કરી શકતો નથી અને ભરોસાપાત્રતા સામે ખર્ચનું સંતુલન સાધવું પડે છે. (5) **Future events** — ભવિષ્યની ઘટનાઓ કે સંજોગો entity ને પ્રતિકૂળ અસર કરી શકે અને **seriously affect its ability to continue its business** — બજારની સ્થિતિમાં ફેરફાર, નવાં business models કે products નો ઉદય, અથવા પ્રતિકૂળ ઘટનાઓની શરૂઆત દ્વારા.

Audit ની limitations ને અસર કરતી બીજી બાબતો — ચાર એવા વિષયો જ્યાં misstatement પકડવા પરની મર્યાદા ખાસ નોંધપાત્ર છે. **Fraud, particularly fraud involving senior management or collusion; the existence and completeness of related party relationships and transactions; the occurrence of non-compliance with laws and regulations;** અને ભવિષ્યની એવી ઘટનાઓ કે સંજોગો જેના કારણે entity going concern તરીકે ચાલુ ન રહી શકે. ચારેયનાં નામ આપો — marks સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે.

વારંવારનો ફાંદો: યોગ્ય controls હતા, એટલે auditor એ પકડી લેવું જોઈતું હતું. ઉત્તર એ છે કે management ના પોતાના controls પણ પોતાની મર્યાદાઓને કારણે ભરોસાપાત્ર માહિતી ન આપી શકે, અને **collusion between two persons overrides internal control**; યોગ્ય controls હોવાથી audit ની inherent limitations મટી જતી નથી, કે બધાં frauds અને errors પકડાશે એની ખાતરી પણ મળતી નથી. બીજો ફાંદો shutdown નો કેસ છે — shareholders કહે કે auditor એ એમને ચેતવવું જોઈતું હતું કે ધંધો પડી ભાંગશે; એનો જવાબ **future events** વાળા પરિબળથી મળે છે, માફી માગવાથી નહીં.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- કોઈ પણ મથાળું વિસ્તારતાં પહેલાં મથાળાં ગણાવી દો. જ્યાં પ્રશ્ન 'list down the factors' કહે ત્યાં પાંચ-પરિબળવાળું સ્વરૂપ વાપરો, અને જ્યાં પ્રશ્ન 'cannot reduce audit risk to zero' વાળું વાક્ય ટાંકે ત્યાં ત્રણ-મથાળાંવાળું.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 6 પ્રશ્ન

- દરેક limitation ને પાછી 'reasonable and not absolute assurance' સાથે જોડો. એ વાક્ય વિનાની limitations ની યાદી એ જ ચૂકી જાય છે કે એ કઈ વસ્તુની મર્યાદાઓ છે.

TQ 6.4 · MTP 2024-Mar [2] (c) · 3M · Pg 22	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 6.1 · RTP 2018-Nov [2] (a) · Pg 19	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.2 · RTP 2020-May [3] (b) · Pg 21	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.3 · RTP 2022-Nov [2] (a) · Pg 21	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.6 · MTP 2025-Dec S2 [5] (a) · 5M · Pg 24	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.7 · RTP 2026-May [9] · Pg 25	LEVEL I Understanding	Medium

વિષય 7: Audit ના લાભ — Audit શા માટે જરૂરી છે [Benefits of Audit- Why Audit is Needed]

L2P5-C1-T07

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — audit ની benefits અને audit ની જરૂર શા માટે છે.

NOTES

સાત benefits, ઉત્તરો જે કમે આપે છે એ કમે. (1) Audited accounts provide high quality information — એ વાપરનારાઓને ભરોસો આપે છે કે જેના પર એ આધાર રાખે છે તે ગુણવત્તાવાળું છે અને **following**

Auditing Standards recognised globally કરેલી કવાયતનું પરિણામ છે. (2) **Shareholders' interest is safeguarded** — કંપનીઓમાં shareholders રોજિંદા કામકાજમાં હોય પણ ખરા અને ન પણ હોય, financial statements directors વાળા management દ્વારા તૈયાર થાય છે, અને માલિક તરીકે shareholders ને **an independent mechanism** ની જરૂર રહે છે જેથી financial information ગુણવત્તાવાળી અને ભરોસાપાત્ર હોય.

(3) **An audit acts as a moral check on employees** — પકડાઈ જવાના ડરથી એ frauds કરતાં અટકે છે. (4) Audited financial statements સરકારી સત્તાવાળાઓને tax liabilities નક્કી કરવામાં ઉપયોગી થાય છે. (5) Lenders અને bankers audited financial statements પર આધાર રાખીને credit નો નિર્ણય લઈ શકે છે — ધીરવું કે ન ધીરવું. (6) **An audit may also detect fraud or error or both.** (7) Audit entity ના જુદા જુદા controls ના અસ્તિત્વ અને કામગીરીની સમીક્ષા કરે છે અને તેથી **useful at pointing out deficiencies** છે.

પરીક્ષક જે નિષ્કર્ષ-વાક્ય માગે છે. Audit માત્ર statutory requirement નથી, પણ એક આવશ્યક તંત્ર છે જે financial statements ની વિશ્વસનીયતા વધારે છે, stakeholders ના હિતનું રક્ષણ કરે છે અને માહિતીસભર નિર્ણય

લેવામાં મદદ કરે છે. એ લખો જ; scenario માં સામાન્ય રીતે કોઈ director audit ને ચોખ્ખો ખર્ચ ગણાવતો હોય છે.

નોંધો કે કયો benefit કયા stakeholder નો જવાબ છે. પ્રશ્ન ઘણી વાર 'benefits to various stakeholders' તરીકે મુકાય છે, એટલે જોડી બનાવી દો: **users generally** ને ઊંચી ગુણવત્તાની માહિતી મળે છે; **shareholders** ને independent mechanism મળે છે; **employees** પર moral check રહે છે; **government** ને tax નો આધાર મળે છે; **lenders and bankers** ને credit નો આધાર મળે છે; **management** ને controls ની ખામીઓ દેખાડાય છે. યાદીનો ક્રમ બદલશો નહીં — માત્ર label લગાવો.

વધારે પડતો દાવો ન કરો. Benefit આમ લખાયો છે — 'an audit **may also** detect fraud or error'. એ પકડી પાડવાનું વચન નથી, અને જે benefits વાળો ઉત્તર કહે કે audit fraud પકડવાની ખાતરી આપે છે તે objectives વાળા topic અને inherent limitations વાળા topic બંનેનો વિરોધ કરે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- બંને પ્રશ્નોમાં એવો ધંધો ગોઠવાય છે જેને પોતાના હિસાબો પર ભરોસો જોઈએ છે. **Benefit કહો, પછી એ કોને મળે છે તેનું નામ આપો** — lender, shareholder, tax authority. લાભ લેનાર વિનાનો benefit સૂત્ર જેવો લાગે છે.
- જ્યાં હકીકતોમાં કોઈ director audit ની જરૂર પર શંકા કરતો હોય ત્યાં benefits ગણાવતાં પહેલાં એ શંકાનો સીધો જવાબ આપો.

TQ 7.1 · MTP 2024-Dec S2 [2] (c) · 4M · Pg 27

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 7.1 · MTP 2026-Apr S2 [1] (b) {C} · 5M · Pg 28

LEVEL I
Understanding

Medium

વિષય 8: Audit — ફરજિયાત કે સ્વૈચ્છિક [Audit - Mandatory or Voluntary]

L2P5-C1-T08

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી · પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — audit ફરજિયાત છે કે સ્વૈચ્છિક.

NOTES

આ concept-base topic છે અને Scanner માં એના પર કોઈ છપાયેલો પ્રશ્ન નોંધાયો નથી. એક વાર વાંચી લો; એની આસપાસ revision નો સમય ન ગોઠવો. એ પુછાય તો પણ માત્ર બાજુના topics દ્વારા — Topic 2 ની વ્યાખ્યા અને Topic 7 ની benefits દ્વારા.

છપાયેલા ઉત્તરો જે સ્થાપિત કરે છે, અને એ જ આ topic નો મુદ્દો છે: audit એ કોઈ પણ entity ની financial information નું independent examination છે, પછી એ profit oriented હોય કે ન હોય, અને એનાં size કે

legal form ગમે તે હોય. વ્યાખ્યા જાણી જોઈને legal form પ્રત્યે તટસ્થ છે, એટલે **audit is not confined to entities that are required by statute to have one** — audited entity ના ઉદાહરણ તરીકે listed company ની સાથે NGO પણ અપાયું છે.

જ્યાં audit ફરજિયાત ન હોય ત્યાં પણ એ કેમ કરાવાય છે તેનું કારણ benefits વાળો topic આપે છે. Audit માત્ર statutory requirement નથી, પણ એક આવશ્યક તંત્ર છે જે financial statements ની વિશ્વસનીયતા વધારે છે, stakeholders ના હિતનું રક્ષણ કરે છે અને માહિતીસભર નિર્ણય લેવામાં મદદ કરે છે. નક્કર ખેંચાણ એ જ છે જે ત્યાં ગણાવ્યાં છે: **lenders and bankers rely on audited statements for credit decisions, government authorities use them for determining tax liabilities**, અને **audit acts as a moral check on employees** તથા **points out deficiencies in controls**.

મર્યાદાઓ ઘડી કાઢશો નહીં. આ પ્રકરણના છપાયેલા ઉત્તરોમાં ક્યાંય turnover ની મર્યાદા, મૂડીની મર્યાદા કે એવો કોઈ section નંબર નથી જેના હેઠળ audit ફરજિયાત બને. જો ક્યારેય પ્રશ્ન આ topic સુધી પહોંચે તો એનો ઉત્તર વ્યાખ્યા અને benefits પરથી આપો અને આંકડાઓને અડશો નહીં.

વિષય 9: Auditor ની નિમણૂક કોણ કરે છે? [Who Appoints An Auditor?]

L2P5-C1-T09

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી · પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditor ની નિમણૂક કોણ કરે છે.

NOTES

આ concept-base topic છે અને Scanner માં એના પર કોઈ છપાયેલો પ્રશ્ન નોંધાયો નથી. એક વાર વાંચી લો. એની આસપાસના marks benefits વાળા topic માં અને qualities વાળા topic માં છે.

પ્રકરણ જે તર્ક આપે છે, અને અહીંનો ઉત્તર એના પર જ ટકી શકે: કંપનીઓમાં **the shareholders may or may not be involved in the daily affairs**, અને **the financial statements are prepared by management consisting of directors**. કારણ કે **the shareholders are the owners**, એમને **an independent mechanism** ની જરૂર છે જેથી financial information ગુણવત્તાવાળી અને ભરોસાપાત્ર હોવાની ખાતરી થાય — અને એટલે જ **their interest is safeguarded by an audit**. તેથી નિમણૂકનો અધિકાર માલિકોનો છે, હિસાબો તૈયાર કરનારાઓનો નહીં.

નિમણૂક કોણ કરે છે એમાંથી જે ગુણ નીકળે છે. Auditor must have the highest degree of integrity backed by adequate independence, અને Code of ethics integrity, objectivity and independence ને professional ethics ના fundamental principles માં ગણાવે છે. આ જ આ topic અને Topic 11 વચ્ચેની કડી છે — નિમણૂકનું તંત્ર independence ની રક્ષા માટે જ છે.

અહીં section નંબર કે procedures લખશો નહીં. આ પ્રકરણના છપાયેલા ઉત્તરો નિમણૂક અંગે Companies Act નો કોઈ section, કોઈ મુદત કે rotation નો નિયમ આપતા નથી. નિમણૂકની પ્રક્રિયા બીજા પ્રકરણની વાત છે; આનો ઉત્તર માત્ર ownership અને independence ની દલીલથી આપો.

વિષય 10: Auditor પોતાનો report કોને સુપરત કરે છે? [To Whom Report is Submitted by An Auditor?]

L2P5-C1-T10

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી · પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditor પોતાનો report કોને સુપરત કરે છે.

NOTES

આ concept-base topic છે અને Scanner માં એના પર કોઈ છપાયેલો પ્રશ્ન નોંધાયો નથી. એક વાર વાંચીને આગળ વધો; જે reporting સામગ્રી પુછાય છે તે Topic 4 માં SA 200 હેઠળ બેઠી છે.

Reporting ની ફરજ પોતે SA 200 માંથી આવે છે અને એને અહીં સુધી લઈ આવવા જેવી છે. Auditor નો બીજો overall objective છે financial statements પર report કરવો અને SAs માગે તે પ્રમાણે auditor ના findings અનુસાર communicate કરવું, અને **the opinion is reported and communicated through a written report** — જેમ Standards on Auditing માગે છે. Audit નું પરિણામ એ opinion ધરાવતો લેખિત report છે — certificate નહીં અને guarantee પણ નહીં.

Report કોના માટે છે તે એમાંથી નીકળે છે કે audit શા માટે છે. Shareholders માલિક છે અને એમને independent mechanism જોઈએ કારણ કે statements directors તૈયાર કરે છે; એ તંત્ર એમને report જ આપે છે. એમની ઉપરાંત ઉત્તરો એવા users ગણાવે છે જે audited statements પર આધાર રાખે છે — **lenders and bankers for credit decisions** અને **government authorities for determining tax liabilities** — અને એ જ વાતનો અર્થ છે કે **assurance lends credibility to the financial statements**.

અહીં કોઈ section, સમયમર્યાદા કે report નું format લખશો નહીં. આ પ્રકરણના ઉત્તરોમાં એમાંનું કશું છપાયેલું નથી. ઉત્તરને SA 200 ના reporting objective અને ownership ની દલીલ પૂરતો જ રાખો.

વિષય 11: Auditor ના ગુણો [Qualities of Auditor]

L2P5-C1-T11

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — auditor ના ગુણો, અને prospective financial information સહિતની assurance engagements.

NOTES

વ્યક્તિગત ગુણો, અને યાદી કોના નામે છે તે પણ આપો. Dicksee પ્રમાણે જરૂરી ગુણો છે — tact, caution, firmness, good temper, integrity, discretion, industry, judgement, patience, clear headedness અને reliability; ટૂંકમાં, જે વ્યક્તિગત ગુણો સારા businessman ને બનાવે છે તે જ સારા auditor ને પણ બનાવે છે. એમાં ઉત્તર ઉમેરે છે **the shine of culture**, અને **the highest degree of integrity backed by adequate independence**; **Code of ethics mentions integrity, objectivity and independence** — professional ethics ની fundamental principles તરીકે.

પ્રશ્ન સામાન્ય રીતે જે અવતરણની આસપાસ બંધાય છે. Lord Justice Lindley એ પ્રખ્યાત London and General Bank કેસના ચુકાદામાં auditor કેવો હોવો જોઈએ તે ટૂંકમાં કહ્યું છે: 'an auditor must be honest, that is, he must not certify what he does not believe to be true and must take reasonable care and skill before he believes that what he certifies is true'. એને અવતરણચિહ્નોમાં જ લખો.

Auditor પાસે જે જ્ઞાન હોવું જોઈએ, ચાર ખંડમાં. (a) એ જે બાબતો સાથે કામ પાડે છે તેને લગતા **A thorough knowledge of the general principles of law** — એમાં **Companies Act** નો ખાસ ઉલ્લેખ જરૂરી છે, **mercantile law and especially the law of contracts** પણ એટલું જ મહત્વનું, જ્યાં ધંધો કોઈ **special statute** હેઠળ ચાલતો હોય ત્યાં તે, અને **a sound knowledge of the law and practice of taxation**. (b) financial અને management accounting, general management, business અને corporate laws, computers અને information systems, taxation તથા economics માં **An intensive programme of theoretical education**. (c) **Both practical training and theoretical education** — professional competence માટે બંને સરખાં જરૂરી છે. (d) ધંધો સામાન્ય રીતે કેવી રીતે ચાલે છે તેનું અને audit હેઠળના ચોક્કસ ધંધાની ખાસ વિશેષતાઓનું જ્ઞાન. આ બધા ઉપર: accounting ની બધી શાખાઓનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન એ auditing ના practice નું sine qua non છે.

વર્તનનું જ્ઞાન શા માટે આવશ્યક છે — આ સ્વતંત્ર રીતે પુછાયું છે. Auditing માં financial અને non-financial બંને પ્રકારનાં assertions ની સમીક્ષા કરીને એમની સચ્ચાઈ ચકાસવાની અને opinion આપવાની હોય છે, એટલે auditor જે ક્ષેત્રોની સમીક્ષા કરે તે એને આવડવાં જોઈએ. Financial auditor મુખ્યત્વે આંકડા સાથે કામ પાડે છે પણ **has to interact with a great many people in the organisation**; internal auditor કે management auditor તો financial આંકડા કરતાં માણસો સાથે જ કામ પાડે છે. અને **personnel is one of the basic elements in designing an internal control system** — માળખું ગમે તેટલું મજબૂત હોય, સંસ્થામાં કામ કરતા લોકો સક્ષમ અને પ્રામાણિક ન હોય તો એ ચાલે નહીં.

Reasonable assurance engagement સામે limited assurance engagement — ચાર આધાર યાદ રાખો.

Level of assurance: reasonable assurance **high level** આપે છે; limited assurance **lower level than a reasonable assurance engagement** આપે છે. **Procedures:** reasonable assurance માં sufficient appropriate evidence મેળવવા વિસ્તૃત અને વ્યાપક procedures થાય છે; limited assurance માં **fewer procedures** થાય છે. **Conclusion:** reasonable assurance sufficient appropriate evidence ના આધારે reasonable conclusions બાંધે છે; limited assurance **obtains sufficient appropriate evidence to draw limited conclusions**. **Example:** an audit engagement, the audit of financial statements સામે a review engagement, the review of financial statements.

Audit એ assurance engagement છે, પણ એ એકમાત્ર નથી. Assurance engagements are not restricted to auditing alone — review engagements પણ છે, prospective financial information ને લગતી assurance આપતી engagements પણ છે અને entity ના internal controls પર assurance આપતી engagements પણ; છેલ્લી બે historical financial information સિવાયની બાબતોને લગતી છે. એ બધી users ને assurance આપે છે; **the difference is one of degree.**

Historical સામે prospective financial information, અને એમાંથી નીકળતું assurance નું સ્તર. **Historical financial information** એટલે **economic events, conditions or circumstances occurring in past periods** વિશેની, નાણાકીય શબ્દોમાં રજૂ થયેલી માહિતી; **prospective financial information** ભવિષ્યની ઘટનાઓ બનવા અંગેની અને entity નાં સંભવિત પગલાં અંગેની ધારણાઓ પર આધારિત હોય છે. Prospective financial information પરની assurance engagement માં practitioner sufficient appropriate evidence મેળવે છે કે **management's assumptions are not unreasonable**, કે માહિતી **is properly prepared on the basis of those assumptions**, કે એ **is properly presented**, અને કે **all material assumptions are adequately disclosed**. Evidence oriented towards the future હોવાથી practitioner **cannot express an opinion on whether the results shown will be achieved** અને એના બદલે એ report કરે છે કે એના ધ્યાનમાં એવું કશું આવ્યું નથી જે સૂચવે કે ધારણાઓ વાજબી આધાર પૂરો પાડતી નથી — એટલે આ engagement માત્ર **'moderate' level of assurance** આપે છે, અને લાગુ પડતાં Standards છે **Standards on Assurance Engagements**.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 5 પ્રશ્ન

- Reasonable સામે limited વાળો પ્રશ્ન ચાર હરોળના table માં લખો: level of assurance, કરેલાં procedures, બાંધેલો conclusion, ઉદાહરણ. પરીક્ષકે એને બે વાર table તરીકે જ છાપ્યું છે.

TQ 11.1 · RTP 2019-May [3] (a) · Pg 29	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 11.2 · RTP 2021-Nov [2] (a) · Pg 30	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 11.1 · RTP 2024-Sep [9] · Pg 32	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 11.2 · MTP 2024-Nov [2] (c) · 4M · Pg 33	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 11.3 · PYQ 2025-Jan [2] (a) · 5M · Pg 34	LEVEL I Understanding	Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- reasonable assurance** અને **limited assurance** વચ્ચે ભેદ પાડવાનો પ્રશ્ન. બંનેને એક જ મુદ્દાઓ પર સામસામે મૂકો: assurance નું સ્તર, થયેલું કામ, અને conclusion નું સ્વરૂપ.
- Conclusion ના શબ્દો એ જ mark છે જે સૌથી વધુ ગુમાવાય છે — reasonable assurance engagement **positive** opinion આપે છે, limited assurance engagement **negative** conclusion આપે છે.

TQ 11.3 · MTP 2025-Mar S1 [5] (c) · 4M · Pg 31

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 12: Engagement and Quality Control Standards: એક વિહંગાવલોકન [Engagement and Quality Control Standards: An Overview]

L2P5-C1-T12

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 1, Nature, Objective and Scope of Audit — Engagement and Quality Control Standards, એક વિહંગાવલોકન.

NOTES

ICAI Council ની સત્તા હેઠળ બહાર પડેલાં ચાર Engagement Standards, અને દરેક શેને લાગુ પડે છે. (1) **Standards on Auditing (SAs) — audits of historical financial information** ને લાગુ પડે છે. (2) **Standards on Review Engagements (SREs) — reviews of historical financial information** ને લાગુ પડે છે. (3) **Standards on Assurance Engagements (SAEs) — historical financial information ના audits અને reviews સિવાયની assurance engagements ને લાગુ પડે છે.** (4) **Standards on Related Services (SRs) — માહિતી અંગેની agreed-upon procedures, compilation engagements અને બીજી related service engagements ને લાગુ પડે છે.** આ Standards બહાર પાડવાનો હેતુ financial statement audits અને બીજા પ્રકારની assurance services ના ક્ષેત્રે ઊંચી ગુણવત્તાનાં ધોરણો તથા માર્ગદર્શન સ્થાપવાનો છે.

પરીક્ષક જે ભેદ ચકાસે છે: audit સામે review. SAs historical financial information ના audit માં લાગુ પડે છે, જે એક **reasonable assurance engagement** છે અને જેનો objective છે engagement ના સંજોગોમાં assurance engagement risk ને સ્વીકાર્ય રીતે નીચા સ્તરે લાવવો. SREs historical financial information ના review માં લાગુ પડે છે, જે એક **limited assurance engagement** છે અને જેનો objective છે engagement ના સંજોગોમાં સ્વીકાર્ય હોય એવા સ્તરે assurance engagement risk ઘટાડવો. **Historical financial information** એટલે કોઈ ચોક્કસ entity ને લગતી, નાણાકીય શબ્દોમાં રજૂ થયેલી અને **derived primarily from that entity's accounting system** એવી માહિતી — ભૂતકાળના સમયગાળામાં બનેલી આર્થિક ઘટનાઓ વિશેની કે ભૂતકાળના કોઈ સમયબિંદુએ પ્રવર્તતી આર્થિક સ્થિતિ કે સંજોગો વિશેની.

ઉદાહરણ તરીકે ટાંકવાનાં નામવાળાં Standards — નંબર અને title સાથે આપો. Standards on Auditing: SA 200 Overall Objectives of the Independent Auditor and the Conduct of an Audit in Accordance with Standards on Auditing; **SA 230 Audit Documentation**; SA 315 Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and its Environment; **SA 500 Audit Evidence**; **Revised SA 700 Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements**. Standards on Review Engagements: **SRE 2400 (Revised) Engagements to Review Historical Financial Statements** અને SRE 2410 Review of Interim Financial Information Performed by the Independent Auditor of the Entity. SAs આખા પટ પર બહાર પડ્યાં છે — overall objectives, audit documentation, planning, identifying and assessing the risks of material misstatement, audit evidence, audit

sampling, going concern, અને forming an opinion and reporting.

બે મેળ બેસાડવાના પ્રશ્નો એક-લીટીના રૂપે આવે છે, એટલે જોડી પાકી કરી લો. Historical financial information તૈયાર કરવામાં અને રજૂ કરવામાં management ને મદદ કરવાનું કામ, જેમાં એના પર assurance લેવાની ન હોય, તે **Standards on Related Services** હેઠળ આવે છે, અને લાગુ પડતું standard છે **SRS 4410 (Revised)**. to examine prospective financial information — એવું કામ **Standards on Assurance Engagements** હેઠળ આવે છે, અને લાગુ પડતું standard છે **SAE 3400**.

Standard થી વિચલન — ત્રણ ફરજો, અને ઉત્તરને બંધ કરતું વાક્ય. Standards નું પાલન થાય એ જોવાની ફરજ chartered accountants ની છે, અને **ordinarily they are to be followed**. પણ જ્યાં Standards એ માગેલી કોઈ ચોક્કસ procedure કોઈ ખાસ engagement માં નિર્ણય નીવડે ત્યાં member એ (a) જે વૈકલ્પિક procedure કરી તે માગેલી procedure નો હેતુ કેવી રીતે સિદ્ધ કરે છે તે document કરવું; (b) **document the reason for the departure, unless it is clear**; અને (c) **draw attention to the departure in his report**. Report માં માત્ર disclosure કરી દેવાથી chartered accountant લાગુ પડતાં Standards ના પાલનમાંથી છૂટી જતો નથી. ક્લાસિક ખોટો ઉત્તર report માંના disclosure પર અટકી જાય છે અને documentation ની બે ફરજો છોડી દે છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં 'any three' Engagement Standards પુછાય ત્યાં પણ દરેકનું ટૂંકું નામ, પૂરું નામ અને એ કયા વર્ગની engagements ને લાગુ પડે છે તે આપો, અને હેતુવાળું વાક્ય ઉમેરો — હેતુ અલગ mark છે.

TQ 12.2 · PYQ 2025-May [2] (a) · 5M · Pg 36

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- 'audit' અને 'review' ને level of assurance થી અને દરેકનો objective assurance engagement risk ની દૃષ્ટિએ શું છે તેનાથી અલગ રાખો. બંને બાજુ ઉદાહરણ તરીકે એક નામવાળું Standard આપો.

TQ 12.3 · MTP 2025-Nov S1 [5] (c) · 4M · Pg 37

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- 'which standard applies' વાળા પ્રશ્નમાં દરેક limb નો ઉત્તર બે પગલામાં આપો: પહેલાં Standards નું કુટુંબ નામ આપો, પછી ચોક્કસ standard નંબર. કુટુંબ વિના એકલો નંબર limb ના અડધા marks ગુમાવે છે.

TQ 12.1 · RTP 2022-May [2] (b) · Pg 35

LEVEL II
Application

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન assignments આપીને પૂછે છે કે દરેકને કયું Standard લાગુ પડે. એક પછી એક assignment લઈને ઉત્તર આપો, Standard અને એનો નંબર આપીને, અને એક વાક્યાંશમાં કારણ પણ કહો.

- નિર્ણય એના પર છે કે assurance અપાય છે કે નહીં અને કઈ માહિતી પર: historical કે prospective, audit કે review, કે પછી assurance જ નહીં. એ કસોટી એક વાર કહી દો, પછી લાગુ કરો.

TQ 12.4 • PYQ 2026-Jan [1] (b) {C} • 5M • Pg 38

LEVEL II
Analysis

Medium

પ્રકરણ 2

Audit Strategy, Audit Planning અને Audit Programme

8 વિષય • 45 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્ત્વ: B

ICAI SKILL PROFILE

આ પેપર માટે ICAI band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — આ પ્રકરણ વાંચવામાં લાગે છે

પેપરને અનુરૂપ

Level I — Comprehension & Knowledge

54.7%

190 માંથી 104 marks

Level II — Analysis & Application

45.3%

190 માંથી 86 marks

આ પ્રકરણ ICAI ની પોતાની band ની અંદર જ બેસે છે — Level I 55% સામે 40-60%. તેને એ જ પ્રમાણમાં તૈયાર કરો: method જાણો, પછી તેને ઘૂંટો.

વિષય 1: Financial Statements ના audit નું આયોજન કરવાની auditor ની જવાબદારી [Auditor's Responsibility to Plan an Audit of Financial Statements]

L2P5-C2-T01

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — SA 300 હેઠળ financial statements ના audit ની planning કરવાની auditor ની જવાબદારી.

NOTES

નિયમ એક જ પંક્તિમાં, અને Standard નું નામ પણ લો: SA 300, 'Planning an Audit of Financial Statements' મુજબ planning એ audit નો કોઈ અલગ તબક્કો નથી, પણ એક continual and iterative process છે જે ઘણી વાર અગાઉના audit ના પૂર્ણ થયા પછી તરત (અથવા તેના અનુસંધાનમાં) શરૂ થાય છે અને ચાલુ audit engagement પૂરું થાય ત્યાં સુધી ચાલતી રહે છે. આ પંક્તિ શબ્દશઃ યાદ રાખો — તે એકલી પણ પુછાય છે અને આ પ્રકરણના મોટા ભાગના ઉત્તર આનાથી જ ખૂલે છે. auditor એવી overall audit strategy સ્થાપિત કરશે જે audit નો scope, timing અને direction નક્કી કરે અને audit plan ના વિકાસને માર્ગદર્શન આપે.

plan માં શું શું આવવું જોઈએ, એ જ ચાર શાસ્ત્રીય મુદ્દા: (1) client ની accounting systems, policies અને internal control procedures ની જાણકારી મેળવવી; (2) **internal control પર કેટલો ભરોસો મૂકવાનો છે તે અપેક્ષિત સ્તર નક્કી કરવું;** (3) કરવાના થતા audit procedures ની nature, timing અને extent નક્કી કરી તેનો programme બનાવવો; અને (4) **કરવાના થતા કામમાં સંકલન સાધવું.** અને audit દરમિયાન જરૂર મુજબ plans ને આગળ વિકસાવવા તથા સુધારવા જોઈએ. માળખું બાંધતું વાક્ય એ છે કે auditor એ પોતાનું કામ એવી રીતે plan કરવું જોઈએ કે તે audit અસરકારક રીતે, કુશળતાથી અને સમયસર કરી શકે, અને plans client ના business ની જાણકારી પર આધારિત હોવા જોઈએ.

પૂરતી planning ના છ લાભ — પ્રશ્નમાં જ્યારે 'an adequate planning benefits the audit' આવે ત્યારે marks અહીંથી જ મળે છે. તે auditor ને મદદ કરે છે (1) **audit ના મહત્ત્વના ક્ષેત્રો પર યોગ્ય ધ્યાન આપવામાં;** (2)

સંબંધિત સમસ્યાઓ સમયસર ઓળખવામાં અને ઉકેલવામાં; (3) audit engagement ને યોગ્ય રીતે ગોઠવવામાં અને સંભાળવામાં, જેથી તે અસરકારક અને કુશળ રીતે પાર પડે; (4) અપેક્ષિત risks ને પહોંચી વળે તેવી capability અને competence ધરાવતી engagement team members પસંદ કરવામાં અને તેમને યોગ્ય કામ સોંપવામાં; (5) engagement team members ની direction તથા supervision અને તેમના કામની review ને સરળ બનાવવામાં; અને (6) જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં components ની auditors તથા experts એ કરેલા કામમાં સંકલન સાધવામાં. શરૂઆતની વ્યાખ્યા ધ્યાનમાં રાખો — planning an audit માં engagement માટે overall audit strategy સ્થાપિત કરવી અને audit plan તૈયાર કરવો, બંને આવે છે — બે વસ્તુ, એક નહીં.

auditor risks of material misstatement ઓળખે અને તેનું મૂલ્યાંકન કરે તે પહેલાં વિચારવાની થતી પાંચ બાબતો. (1) **risk assessment procedures તરીકે લાગુ કરવાની થતી analytical procedures;** (2) entity ને લાગુ પડતા legal and regulatory framework ની અને entity તે framework નું પાલન કેવી રીતે કરે છે તેની સામાન્ય સમજ મેળવવી; (3) **materiality નું નિર્ધારણ;** (4) **experts ની સંડોવણી;** અને (5) **બીજી risk assessment procedures કરવી.** આ યાદી બે જુદા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપે છે — 'continual and iterative' વાળો પ્રશ્ન અને 'experts નો વિચાર planning માં આવે કે નહીં' વાળો પ્રશ્ન, જ્યાં નિષ્કર્ષ હા છે, કારણ કે expert ની સંડોવણીનું મૂલ્યાંકન SA 300 અનુસાર planning ના તબક્કે જ, business ની જટિલતા ધ્યાનમાં લઈને કરવું પડે.

Preliminary engagement activities — ત્રણ છે, અને પરીક્ષક તેમને નામ લઈને પૂછે છે. (a) **client સાથેના સંબંધની continuance અંગેની procedures કરવી** — યોગ્ય acceptance અને continuance procedures અનુસરાયેલી હોવી જોઈએ અને તેના પરથી કાઢેલા તારણ યોગ્ય હોવા જોઈએ; firm એ નવા client સાથે engagement સ્વીકારતાં પહેલાં, ચાલુ engagement ચાલુ રાખવું કે નહીં તે નક્કી કરતી વખતે, અને હાલના client સાથે નવા engagement નો વિચાર કરતી વખતે જરૂરી માહિતી મેળવવી જોઈએ, જેમાં **principal owners અને key management ની integrity, engagement team ની competence** તથા ચાલુ અને અગાઉના audit engagements દરમિયાન ઊભી થયેલી બાબતોની અસર જેવી બાબતો ધ્યાનમાં લેવાય; **initial engagements** માં, જ્યાં auditors બદલાયા હોય ત્યાં **predecessor auditor સાથે વાતચીત** કરવી જોઈએ. (b) **independence સહિત ethical requirements ના પાલનનું મૂલ્યાંકન કરવું** — 'independence' એટલે કે વ્યક્તિનો judgement તેને કામ સોંપનાર બીજી વ્યક્તિની ઇચ્છા કે સૂચનાને આધીન ન હોય, અને આખા audit engagement દરમિયાન engagement partner અવલોકન અને પૃચ્છા દ્વારા સજાગ રહેશે કે engagement team ના સભ્યો દ્વારા સંબંધિત ethical requirements નું પાલન ન થયાનો કોઈ સંકેત તો નથી. (c) **engagement ની શરતો અંગે સમજૂતી સ્થાપિત કરવી** — ગેરસમજ ટાળવા માટે **audit engagement letter** audit શરૂ થતાં પહેલાં મોકલાય તે entity અને auditor બંનેના હિતમાં છે.

Preliminary activities શા માટે કરવામાં આવે છે — આ છેલ્લું વાક્ય એક mark લઈ જાય છે. તે કરવાથી auditor ને એવી ઘટનાઓ કે સંજોગો ઓળખવામાં અને તેનું મૂલ્યાંકન કરવામાં મદદ મળે છે જે audit engagement ની planning કરવાની અને તેને પાર પાડવાની auditor ની ક્ષમતા પર પ્રતિકૂળ અસર કરી શકે.

વારંવાર આવતી case ની ભાત: planning વખતે ધ્યાનમાં આવેલી એક regulatory requirement. બે પ્રશ્ન પુછાય છે અને તેના ઉત્તર બે જુદી કડીઓમાંથી આવે છે. આ બાબત **overall audit strategy** માં આવે કે નહીં તેનો ઉત્તર strategy વાળી કડીમાંથી મળે છે — strategy audit નો scope, timing અને direction નક્કી કરે છે અને audit plan ના વિકાસને માર્ગદર્શન આપે છે, અને **engagement ની જે લાક્ષણિકતાઓ તેનો scope નક્કી કરે છે તે તથા engagement team ના પ્રયત્નોને દિશા આપવામાં મહત્ત્વના પરિબલો ઓળખવાથી ભારે દંડવાળી**

regulatory જવાબદારી strategy માં આવી જાય છે. IT head ને પૃચ્છા કરવી SA 300 ને અનુરૂપ છે કે નહીં તેનો ઉત્તર planning-matters વાળી કડીમાંથી મળે છે — તે legal and regulatory framework ની અને entity તેનું પાલન કેવી રીતે કરે છે તેની સામાન્ય સમજ મેળવવા સાથે જોડાય છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- SA 300 નું પૂરું title એક વાર આપો — 'Planning an Audit of Financial Statements' — અને 'continual and iterative process' વાળું વાક્ય શબ્દશઃ લખો. આ પ્રકરણમાં સૌથી વધુ વાર આવતું વાક્ય એ જ છે.

TQ 1.5 · RTP 2026-Jan [10] · Pg 46

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 4 પ્રશ્ન

- planning ની બંને નીપજ પહેલી જ પંક્તિથી અલગ રાખો: planning માં overall audit strategy સ્થાપિત કરવી અને audit plan તૈયાર કરવો, બંને આવે છે. જે ઉત્તર planning ને એક જ દસ્તાવેજ માની લે છે તે આખા પ્રકરણમાં marks ગુમાવે છે.

TQ 1.1 · MTP 2018-Mar [2] (b) · 5M · Pg 43

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 1.2 · PYQ 2018-Nov [2] (b) · 5M · Pg 44

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 1.3 · PYQ 2018-Nov [4] (a) · 5M · Pg 44

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 1.4 · MTP 2025-Aug S2 [2] (c) · 4M · Pg 45

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- 'આ planning માં આવે કે નહીં' એવા પ્રશ્નમાં risks of material misstatement ઓળખતાં અને તેનું મૂલ્યાંકન કરતાં પહેલાં વિચારવાની થતી પાંચ બાબતો ટાંકો, પછી હકીકતો જેને સ્પર્શે છે તેના પર આંગળી મૂકો, પછી નિષ્કર્ષ આપો. નિષ્કર્ષનું વાક્ય અલગ mark છે.

CSQ 1.1 · PYQ 2025-Jan [1] (a) {C} · 5M · Pg 48

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 2: આયોજનની પ્રક્રિયા — આયોજનનાં ઘટકો [Planning Process - Elements of Planning]

L2P5-C2-T02

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — planning ની પ્રક્રિયા, overall audit strategy ના ઘટકો અને audit plan માં શું આવે તે.

NOTES

overall audit strategy સ્થાપિત કરવાની પાંચ ચાલ. આ આખા પ્રકરણની કરોડરજુ છે — ક્રમસર ગોખી લો. auditor (1) **engagement ની જે લાક્ષણિકતાઓ તેનો scope નક્કી કરે છે તે ઓળખશે**; (2) audit ની timing અને જરૂરી communications ની nature નક્કી કરવા માટે engagement ની reporting objectives જાણી લેશે; (3) auditor ની professional judgement પ્રમાણે engagement team ના પ્રયત્નોને દિશા આપવામાં જે પરિબળો મહત્વનાં હોય તે ધ્યાનમાં લેશે; (4) preliminary engagement activities ના પરિણામ ધ્યાનમાં લેશે અને જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં એ પણ કે તે જ entity માટે engagement partner એ કરેલાં બીજાં engagements માંથી મળેલી જાણકારી પ્રસ્તુત છે કે નહીં; અને (5) engagement પાર પાડવા માટે જરૂરી resources ની nature, timing અને extent જાણી લેશે. Topics 2, 3 અને 4 ના લગભગ દરેક પ્રશ્ન આ પાંચમાંથી એકનો વિસ્તાર જ છે.

ચાલ 1 — scope નક્કી કરતી લાક્ષણિકતાઓ, ઉત્તરમાં વપરાતાં ઉદાહરણો સાથે. **The applicable financial reporting framework** (Ind AS હેઠળ હિસાબ બનાવતી listed company માટે તે પ્રમાણે planning કરવી પડે); **industry regulators એ લાદેલી industry-specific reporting requirements** (bank એ RBI ની prudential norms અને reporting formats નું પાલન કરવું પડે); audit કરવાના થતા business segments ની nature, જેમાં વિશેષ જાણકારીની જરૂર પણ આવે (સંરક્ષણ સામગ્રી બનાવતી કંપનીમાં team પર technical experts જોઈએ); **અપેક્ષિત audit coverage — components ની સંખ્યા અને તેમનાં સ્થળ** (પાંચ રાજ્યોમાં ફેલાયેલી subsidiaries માટે planning કરવી પડે અને કયા components significant છે તે નક્કી કરવું પડે); અને **અગાઉના audits માં મેળવેલા audit evidence નો અપેક્ષિત ઉપયોગ** (ગયા વર્ષે sales પરના controls ચકાસીને અસરકારક જણાયા હોય તો તે આ વર્ષની planning ને દોરે અને ફરી ચકાસણી ઘટાડે). સારી રીતે ઓળખાયેલો scope જ મજબૂત audit strategy સ્થાપી શકે.

ચાલ 2 — reporting objectives, પાંચ દાખલા, અને તે 'any four' તરીકે પુછાય છે. **entity નું reporting માટેનું સમયપત્રક, જેમ કે interim અને final તબક્કે**; audit ના કામની nature, timing અને extent ચર્ચવા માટે management અને those charged with governance સાથે બેઠકો ગોઠવવી; બહાર પાડવાના થતા reports ના અપેક્ષિત પ્રકાર અને સમય તથા લેખિત અને મૌખિક બીજી communications, જેમાં auditor's report, management letters અને those charged with governance ને કરાતી communications આવે, તે અંગે management અને those charged with governance સાથે ચર્ચા; આખા engagement દરમિયાન audit ના કામની સ્થિતિ અંગે અપેક્ષિત communications વિશે management સાથે ચર્ચા; અને engagement team members વચ્ચેની communications ની અપેક્ષિત nature અને timing, જેમાં team meetings નો સમય અને થયેલા કામની review નો સમય આવે. planning, field work, manager review, partner review, EQCR review અને issuance નું સમયપત્રક દર્શાવતું working paper વ્યવહારમાં આ જ કડી છે.

ચાલ 5 — resources, strategy જે ચાર બાબતો નક્કી કરે છે તે, 'subject to completion of the auditor's risk assessment procedures'. (1) **ચોક્કસ audit areas માટે કયા resources મૂકવા — high risk areas માટે યોગ્ય અનુભવ ધરાવતા team members, જટિલ બાબતોમાં experts ની સંડોવણી**. (2) ચોક્કસ audit areas માટે કેટલા resources ફાળવવા — material સ્થળોએ inventory count ના અવલોકન માટે કેટલા team members, group audits માં બીજા auditors ના કામની review કેટલી, **high risk areas માટે કલાકોમાં audit budget**. (3) **આ resources ક્યારે મૂકવા — interim audit તબક્કે કે મુખ્ય cut-off તારીખોએ**. (4) **આ resources નું સંચાલન, direction અને supervision કેવી રીતે કરવું** — team briefing અને debriefing બેઠકો

ક્યારે યોજાવાની અપેક્ષા છે, engagement partner અને manager ની reviews કેવી રીતે થવાની છે, અને **engagement quality control reviews કરવી કે નહીં**. પરીક્ષક આને 'marshalling his human resources' શબ્દોમાં પૂછે છે; ચાર મુદ્દાનો ઉત્તર એનો એ જ છે.

audit plan, અને તે strategy થી જુદો શાથી પડે છે. આ જ ભેદ પર પરીક્ષક વારંવાર પાછો આવે છે. audit plan એ overall audit strategy કરતાં વધુ વિગતવાર હોય છે અને strategy નો અમલ કેવી રીતે કરવાનો છે તે વર્ણવે છે. auditor એવો audit plan તૈયાર કરશે જેમાં આનું વર્ણન હોય: (1) SA 315, 'Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment' હેઠળ નક્કી થયા મુજબ આયોજિત risk assessment procedures ની nature, timing અને extent; (2) SA 330, 'The Auditor's Responses to Assessed Risks' હેઠળ નક્કી થયા મુજબ assertion level પર આયોજિત further audit procedures ની nature, timing અને extent; અને (3) engagement SAs નું પાલન કરે તે માટે કરવાની થતી બીજી આયોજિત audit procedures. કડી (2) ની અંદર, **nature** એટલે કયા પ્રકારની procedure (inspection, observation, confirmation, inquiry), **timing** એટલે તે ક્યારે કરવામાં આવે છે (interim તબક્કે કે year-end), અને **extent** એટલે sample size અને coverage ધ્યાનમાં લઈને કેટલું કામ કરવામાં આવે છે.

Planning ક્રમિક નથી, અને તેનું ઉદાહરણ છાપેલું છે. auditor ની risk assessment procedures ની planning audit ની પ્રક્રિયામાં વહેલી થાય છે, પણ ચોક્કસ further audit procedures ની nature, timing અને extent ની planning તે risk assessment procedures ના પરિણામ પર આધાર રાખે છે. auditor બાકીની બધી further audit procedures ની planning કર્યા પહેલાં જ કેટલાક classes of transactions, account balances અને disclosures માટે further audit procedures નો અમલ શરૂ પણ કરી શકે. એટલે audit plan **audit ના સમગ્ર ગાળા દરમિયાન** વિકસે છે; તે એક વાર લખીને થીજાવી દેવાતો નથી.

overall audit plan તૈયાર કરવાનાં પરિબલો — સોળ મુદ્દાની યાદી, જ્યાં પ્રશ્ન એ જ સ્વરૂપે માગે છે. **Terms of engagement અને કોઈ પણ statutory જવાબદારીઓ; reports કે બીજી communication ની nature અને timing; લાગુ પડતી legal કે statutory requirements;** client એ અપનાવેલી accounting policies અને તેમાં થયેલા ફેરફાર; **નવા accounting કે auditing pronouncements ની અસર; significant audit areas ની ઓળખ; materiality levels નક્કી કરવા;** ખાસ ધ્યાન માગતી પરિસ્થિતિઓ, જેમ કે material error કે fraud ની શક્યતા અને જેમાં directors કે substantial owners ને હિત હોય તેવા પક્ષોની સંડોવણી; accounting system અને internal control પર મૂકવાનો થતો ભરોસો કેટલો; **ચોક્કસ audit areas પર ભાર ફેરવવાની શક્યતા;** **મેળવવાના થતા audit evidence ની nature અને extent;** internal auditors નું કામ અને તેમની સંડોવણી કેટલી; subsidiaries કે શાખાઓના audit માં બીજા auditors ની સંડોવણી; **experts ની સંડોવણી;** જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં joint auditors વચ્ચે કામની વહેંચણી; અને **staffing requirements નક્કી કરવી અને તેમાં સંકલન સાધવું.**

ચર્ચા અંગેના બે પ્રશ્ન જોડીમાં આવે છે, અને તેના ઉત્તર સામસામી દિશામાં ખેંચે છે. **engagement team સાથે** ચર્ચા જરૂરી છે: engagement partner અને engagement team ના બીજા મુખ્ય સભ્યો audit ની planning માં સંડોવાશે, જેમાં engagement team members વચ્ચેની ચર્ચાનું આયોજન કરવું અને તેમાં ભાગ લેવો પણ આવે, કારણ કે તેમનો અનુભવ અને સૂઝ planning ની પ્રક્રિયાની અસરકારકતા અને કુશળતા વધારે છે. **management સાથે** ચર્ચા કરવાની છૂટ છે પણ સાવધાની સાથે: audit engagement ને પાર પાડવામાં અને સંભાળવામાં સરળતા રહે તે માટે auditor planning ના અમુક ઘટકો entity ના management સાથે ચર્ચવાનું નક્કી કરી શકે, પણ overall audit strategy કે audit plan માં આવતી બાબતો ચર્ચતી વખતે સાવચેતી જરૂરી છે જેથી audit ની અસરકારકતા

જોખમાય નહીં — એટલે કે procedures ની **unpredictability** નષ્ટ ન થાય.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- overall audit strategy ની પાંચ ચાલ પહેલાં યાદી તરીકે શીખો, પછી કોઈ એકની વિગતમાં ઊતરો. આ પ્રકરણનો લગભગ દરેક પ્રશ્ન એક ચાલનો વિસ્તાર છે, અને ઘણી વાર યાદી પોતે જ આપો ઉત્તર છે.

TQ 2.1 • PYQ 2018-May [4] (a) • 5M • Pg 50

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 7 પ્રશ્ન

- પ્રશ્નમાં 'overall audit strategy' શબ્દ હોય તો ફક્ત પાંચ ચાલમાંથી ઉત્તર આપો; 'audit plan' શબ્દ હોય તો ફક્ત ત્રણ વર્ણનમાંથી ઉત્તર આપો અને SA 315 તથા SA 330 ટાંકો. બંનેને ભેળવી દેવું એ આ પ્રકરણની સૌથી મોંઘી ભૂલ છે.

TQ 2.2 • PYQ 2019-May [2] (d) • 4M • Pg 51

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.4 • RTP 2022-May [4] (a) • Pg 52

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.5 • RTP 2023-May [5] • Pg 53

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.7 • RTP 2023-Nov [4] (b) • Pg 55

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.8 • PYQ 2025-May [6] (c) • 4M • Pg 56

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 2.2 • PYQ 2024-Sep [4] (a) • 4M • Pg 59

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 2.3 • PYQ 2026-Jan [5] (c) • 4M • Pg 60

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 3 પ્રશ્ન

- working paper કે સમયપત્રક વાળા દૃષ્ટાંતમાં પહેલાં ઓળખો કે એ કાગળ strategy ની કઈ ચાલનો પુરાવો છે — મોટે ભાગે reporting objectives કે resources — પછી તે ચાલની યાદી વિસ્તારો, પછી કહો કે તેનાથી auditor ને કેવી મદદ મળી.

TQ 2.6 • RTP 2023-Nov [4] (a) • 3M • Pg 55

LEVEL II
Application

Easy

TQ 2.3 • PYQ 2019-Nov [2] (b) • 4M • Pg 51

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 2.1 • MTP 2024-Jul [1] (a) {C} • 5M • Pg 57

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 3: audit strategy અને audit plan વચ્ચેનો સંબંધ [Relationship Between - Audit Strategy and Audit Plan]

L2P5-C2-T03

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — audit strategy અને audit plan વચ્ચેનો સંબંધ.

NOTES

સંબંધ અંગેના છ મુદ્દા, અને એ જ આખો ઉત્તર છે. (1) audit strategy અને audit plan પરસ્પર જોડાયેલા છે અને એકબીજાના પૂરક છે. (2) audit strategy audit ની વ્યાપક દિશા નક્કી કરે છે, જ્યારે audit plan એ strategy ને વિગતવાર અને અમલમાં મૂકી શકાય તેવા પગલાંમાં ફેરવે છે. (3) audit strategy સમગ્ર દિશા આપે છે, જ્યારે audit plan માં એ strategy ને પાર પાડવા માટેનાં વિગતવાર પગલાં હોય છે. (4) audit plan મૂળભૂત રીતે audit strategy નો જ વિસ્તાર છે — strategy ઘડાઈ જાય પછી તે audit plan ના વિકાસને માર્ગદર્શન આપે છે. (5) strategy માંથી જ resources ની ફાળવણી, audit ના કામની timing, risk assessment પ્રત્યેનો audit team નો અભિગમ અને કયા ક્ષેત્રો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું તે અંગેના નિર્ણય નીકળે છે. (6) engagement partner એ જોવાનું રહે છે કે team આ સંબંધ સમજે, જેથી audit અસરકારક અને કુશળ રીતે પાર પડે અને engagement દરમિયાન risks તથા સંજોગોમાં આવતા ફેરફારોને પ્રતિસાદ આપી શકાય.

બંને વ્યાખ્યાઓ સામસામે રાખી, કારણ કે પરીક્ષક ભેદ પૂછે છે, સામ્ય નહીં. overall audit strategy audit નો scope, timing અને direction નક્કી કરે છે અને audit plan ના વિકાસને માર્ગદર્શન આપે છે. audit plan એ overall audit strategy કરતાં વધુ વિગતવાર હોય છે અને strategy નો અમલ કેવી રીતે કરવાનો છે તે વર્ણવે છે, જેમાં engagement team members એ કરવાની થતી audit procedures ની nature, timing અને extent આવરી લેવાય છે. strategy એટલે દિશા; plan એટલે અમલ.

સંબંધની શરૂઆત scope થી થાય છે, એટલે scope ની લાક્ષણિકતાઓ આ વિષય હેઠળ પણ પુછાય છે. auditor માટે engagement નો scope ઓળખવો મહત્વનું છે — સારી રીતે ઓળખાયેલો scope જ મજબૂત audit strategy સ્થાપી શકે. લાક્ષણિકતાઓ આ છે: **the applicable financial reporting framework**, audit કરવાના થતા business segments ની nature, જેમાં વિશેષ જાણકારીની જરૂર પણ આવે, **industry regulators એ માગેલી industry-specific reporting requirements**, અને **અગાઉના audits માં મેળવેલા audit evidence નો અપેક્ષિત ઉપયોગ**. financial services સહિત અનેક segments માં કામ કરતી અને financial regulator ની reporting requirements ને આધીન કંપની આમાંની બીજી અને ત્રીજી લાક્ષણિકતાને સીધી સ્પર્શે છે.

શાસ્ત્રીય ખોટો ઉત્તર એ છે કે strategy પહેલાં આવે અને plan પછી, અને ત્યાં જ અટકી જવું. કમ સાચો છે પણ તે છ માંથી માત્ર ચોથો મુદ્દો છે. સંબંધ બંને બાજુનો અને સતત ચાલતો છે: strategy plan ને દોરે છે, અને risks તથા સંજોગો બદલાય તેમ **audit દરમિયાન જરૂર મુજબ બંને સુધારવામાં અને બદલવામાં આવે છે**. જે ઉત્તર strategy માંથી plan ને એક વારની સોંપણી તરીકે વર્ણવે છે તે પ્રતિસાદશીલતાનો મુદ્દો ચૂકી જાય છે, જે સમજાવવાનું જ engagement partner ને કહેવાયું છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- બંનેની એક પંક્તિની વ્યાખ્યાથી શરૂ કરો — strategy scope, timing અને direction નક્કી કરે છે; plan વધુ વિગતવાર છે અને strategy નો અમલ કેવી રીતે થાય તે કહે છે — અને પછી સંબંધના મુદ્દા આપો. વ્યાખ્યાઓ ઉત્તરનું માળખું બાંધે છે અને પોતાના marks પણ કમાવે છે.

TQ 3.1 · PYQ 2024-Sep [2] (d) · 3M · Pg 61

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 3.2 · MTP 2025-Dec S2 [1] (c) · DESC · 4M · Pg 62

LEVEL I
Understanding

Medium

વિષય 4: Overall audit strategy અને audit plan — auditor ની જવાબદારી [Overall Audit Strategy and Audit Plan - The Auditor's Responsibility]

L2P5-C2-T04

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — overall audit strategy અને audit plan તથા તેમના માટેની auditor ની જવાબદારી.

NOTES

મૂળ વિચાર, Standard ના પોતાના શબ્દોમાં: SA 300, 'Planning an Audit of Financial Statements' હેઠળ auditor એવી overall audit strategy સ્થાપિત કરશે જે audit નો scope, timing અને direction નક્કી કરે અને audit plan ના વિકાસને માર્ગદર્શન આપે. આ વિષયનો દરેક ઉત્તર આ જ વાક્યથી શરૂ કરો, પછી પ્રશ્ન જે કડી માગે તે લો.

audit strategy સ્થાપતી વખતે ધ્યાનમાં લેવાનાં પરિબલો — ચાર ચાલ, અહીં તેમનાં પોતાનાં ઉદાહરણ સાથે.

engagement ની જે લાક્ષણિકતાઓ તેનો scope નક્કી કરે છે તે ઓળખો — financial reporting framework, industry-specific reporting requirements, components નાં સ્થળ, અને internal auditors નું કામ ઉપલબ્ધ છે કે નહીં. audit ની timing અને જરૂરી communications ની nature નક્કી કરવા engagement ના reporting objectives જાણી લો — interim અને final reporting ની છેલ્લી તારીખો, અને management તથા those charged with governance સાથેની ચર્ચાઓનો સમય. auditor ના professional judgement પ્રમાણે engagement team ના પ્રયત્નોને દિશા આપવામાં જે પરિબલો મહત્ત્વનાં હોય તે ધ્યાનમાં લો — materiality નું નિર્ધારણ, material misstatement ના ઊંચા risk વાળા ક્ષેત્રોની પ્રાથમિક ઓળખ, અને material components તથા account balances ની પ્રાથમિક ઓળખ. **preliminary engagement activities ના પરિણામ ધ્યાનમાં લો**, અને જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં એ પણ કે તે જ entity માટેનાં બીજાં engagements ની જાણકારી પ્રસ્તુત છે કે નહીં; અને **જરૂરી resources ની nature, timing અને extent જાણી લો**.

engagement team ના પ્રયત્નોને દિશા આપવામાં મહત્ત્વનાં પરિબલો — ચાર ઉદાહરણ, અને આ વિષયની સૌથી વધુ પુછાતી કડી આ જ છે. (a) **Volume of transactions**, જેના પરથી નક્કી થાય કે auditor માટે દરેક transaction અલગ ચકાસવા કરતાં **internal control પર ભરોસો મૂકવો** વધુ કુશળ છે કે નહીં. (b) **Significant industry developments**, જેમ કે **industry regulations માં ફેરફાર અને નવી reporting requirements**. (c)

financial reporting framework માં મહત્વના ફેરફાર, જેમ કે accounting standards માં ફેરફાર. (d) બીજા મહત્વના પ્રસ્તુત ફેરફાર, જેમ કે entity ને અસર કરતા કાયદાકીય વાતાવરણમાં ફેરફાર. માળખું બાંધતું વાક્ય એ છે કે auditor એ engagement team ના પ્રયત્નો એવી બાબતો તરફ વાળવાના છે જે તેના professional judgement પ્રમાણે મહત્વની હોય, અને material classes of transactions, account balances તથા disclosures ની પ્રાથમિક ઓળખ overall audit strategy સ્થાપવામાં મદદ કરે છે.

strategy જે ચાર resource બાબતો નક્કી કરે છે તે, 'subject to completion of the auditor's risk assessment procedures'. (i) ચોક્કસ audit areas માટે કયા resources મૂકવા — ઊંચા risk વાળા ક્ષેત્રો માટે અનુભવી team members, અને વિશિષ્ટ inventory ની valuation કે long-term contract accounting જેવી જટિલ બાબતો માટે experts. (ii) કેટલા resources ફાળવવા — મોટાં ગોદામોમાં inventory counts ના અવલોકન માટે કેટલા team members, અનેક સ્થળ હોય ત્યાં બીજા auditors ના કામની review કેટલી, ઊંચા risk વાળા ક્ષેત્રો માટે કલાકોમાં audit budget. (iii) આ resources ક્યારે મૂકવા — interim audit તબક્કે કે year-end અને મુખ્ય cut-off તારીખોએ. (iv) આ resources નું સંચાલન, direction અને supervision કેવી રીતે કરવું — team briefing અને debriefing બેઠકો, engagement partner અને manager ની reviews કેવી રીતે થશે, સ્થળ પર કે સ્થળ બહાર, અને engagement quality control review જરૂરી છે કે નહીં.

Reporting objectives, આ વિષય માટે ફરી મૂક્યા છે કારણ કે તે અહીં પણ પુછાય છે. entity નું reporting માટેનું સમયપત્રક; audit ના કામની nature, timing અને extent management સાથે ચર્ચવા બેઠકો ગોઠવવી; auditor's report સહિત બહાર પાડવાના થતા reports ના અપેક્ષિત પ્રકાર અને સમય અંગે management સાથે ચર્ચા; આખા engagement દરમિયાન audit ના કામની સ્થિતિ અંગે અપેક્ષિત communications વિશે management સાથે ચર્ચા; અને engagement team members વચ્ચેની communications ની અપેક્ષિત nature અને timing, જેમાં team meetings અને થયેલા કામની review આવે.

આ વિષયની જાળ એ છે કે strategy ના પ્રશ્નનો ઉત્તર audit plan થી આપી દેવો. જ્યાં દૃષ્ટાંતમાં અનેક સ્થળ, ટેકનિકલ રીતે જટિલ ક્ષેત્રો, resources ની ગોઠવણી, જુદાં જુદાં સ્થળે timing તથા supervision અને review ની વાત હોય, ત્યાં પ્રશ્ન overall audit strategy અને ચાર resource બાબતો વિશે છે — SA 315 હેઠળની risk assessment procedures કે SA 330 હેઠળની further audit procedures વિશે નહીં, કારણ કે એ બંને audit plan ની બાબત છે. ઉત્તર એમ કહીને પૂરો કરો કે strategy એ સુનિશ્ચિત કરે છે કે યોગ્ય માણસો, યોગ્ય સંખ્યામાં, યોગ્ય સમયે મુકાય અને તેમને યોગ્ય direction તથા supervision મળે, ખાસ કરીને વધુ audit risk વાળાં ક્ષેત્રોમાં.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- overall audit strategy ની વ્યાખ્યા આપતા SA 300 ના વાક્યથી શરૂ કરો. પછી જે કડી પુછાઈ હોય તે ક્રમાંકિત યાદી તરીકે આપો; અહીંની યાદીઓ ટૂંકી છે અને marks મુદ્દાની ગણતરી પ્રમાણે મળે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્નમાં 'directing the engagement team's efforts' આવે ત્યારે ચાર ઉદાહરણ આપો — volume of transactions, industry developments, financial reporting framework માં ફેરફાર, અને કાયદાકીય ફેરફાર જેવા બીજા ફેરફાર. તેની જગ્યાએ resources ની યાદી ન મૂકો.

TQ 4.1 · PYQ 2026-May [6] (Or) (c) · 4M · Pg 63

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 3 પ્રશ્ન

- દૃષ્ટાંતમાં જે હકીકત દરેક પરિબલને સ્પર્શે છે તેનું નામ લો — નવી product line માં વિસ્તરણ, અનેક ઉત્પાદન એકમ, કડક reporting સમયપત્રક — અને પછી જ પરિબલ વિસ્તારો. પછી એમ કહીને પૂરું કરો કે strategy થી auditor ને શું કરવાનું શક્ય બને છે.

CSQ 4.1 · PYQ 2024-May [2] (d) · 3M · Pg 65

LEVEL II
Application**Easy**

CSQ 4.2 · MTP 2026-Mar S1 [4] (a) · 5M · Pg 65

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 4.3 · MTP 2026-Apr S2 [4] (a) · 5M · Pg 67

LEVEL II
Application**Medium**

વિષય 5: audit દરમિયાન આયોજનના નિર્ણયોમાં થતા ફેરફાર [Changes to Planning Decisions During the Course of Audit]

L2P5-C2-T05

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — audit દરમિયાન planning ના નિર્ણયોમાં થતા ફેરફાર.

NOTES

Planning ક્યારે શરૂ થાય અને ક્યારે પૂરી થાય. planning એ audit નો કોઈ અલગ તબક્કો નથી, પણ એક continual and iterative process છે જે અગાઉના audit ના પૂર્ણ થયા પછી તરત શરૂ થાય છે અને ચાલુ audit engagement પૂરું થાય ત્યાં સુધી ચાલતી રહે છે. લાગુ પાડીએ તો: ગયા વર્ષનો audit report જૂનમાં બહાર પડ્યો હોય તો ચાલુ વર્ષના audit ની planning અગાઉનું audit જૂનમાં પૂરું થયું કે તરત શરૂ થઈ ગઈ અને ચાલુ વર્ષનું audit પૂરું થાય ત્યાં સુધી ચાલશે. પહેલાં સામાન્ય નિયમ આપો, પછી દૃષ્ટાંતની તારીખો.

ફેરફાર અંગેનો નિયમ: auditor audit દરમિયાન જરૂર મુજબ overall audit strategy અને audit plan સુધારશે અને બદલશે. ધ્યાનમાં રાખો કે બંને દસ્તાવેજ બદલાય છે — એકલો plan નહીં.

ફેરફારનાં ત્રણ કારણ, એ જ નામે. Unexpected events, changes in conditions, અથવા audit procedures ના પરિણામમાંથી મળેલા audit evidence. પરિણામે auditor ને assessed risks ના સુધારેલા વિચારના આધારે overall audit strategy અને audit plan, અને તેથી further audit procedures ની આયોજિત nature, timing

અને extent બદલવાની જરૂર પડી શકે.

આવું ક્યારે બને, કસોટી તરીકે મૂકીએ તો: જ્યારે auditor ના ધ્યાનમાં એવી માહિતી આવે જે auditor એ audit procedures ની planning કરી ત્યારે ઉપલબ્ધ માહિતીથી નોંધપાત્ર રીતે જુદી હોય. છાપેલું ઉદાહરણ એ છે કે વિગતવાર ચકાસણીથી મળેલો audit evidence internal controls ચકાસીને મળેલા audit evidence નો વિરોધ કરે — એ યાદ રાખો, કારણ કે પરીક્ષક ઉદાહરણ માગે છે.

શાસ્ત્રીય ખોટો ઉત્તર એ છે કે plan એક વાર મંજૂર થયા પછી નક્કી થઈ જાય છે. એવું નથી; પણ auditor તેને ચૂપચાપ બદલી પણ નાખતો નથી. strategy કે plan માં થયેલા મહત્વના ફેરફાર, અને તેનાં કારણ, documentation વાળા વિષય હેઠળ નોંધવા પડે છે. બંને વિષયને સાથે બાંધો: ફેરફારની છૂટ છે, ફેરફાર સુધારેલા assessed risks થી વાજબી ઠરવો જોઈએ, અને ફેરફારની નોંધ થવી જોઈએ.

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- હા કહો કે auditor planning ના નિર્ણય બદલી શકે છે, પછી ત્રણ કારણ આપો, પછી નોંધપાત્ર રીતે જુદી માહિતીવાળી કસોટી આપો, પછી વિગતવાર ચકાસણી controls ની ચકાસણીનો વિરોધ કરે તે ઉદાહરણ આપો. ચાર પગલાં, ચાર marks.

TQ 5.1 · MTP 2025-Jul S1 [1] (b) · 5M · Pg 68

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 6: engagement team ના સભ્યોના કામની દેખરેખ અને સમીક્ષાનું આયોજન [Planning Supervision and Review of Work of Engagement Team Members]

L2P5-C2-T06

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — engagement team members ના કામની direction, supervision અને review ની planning.

NOTES

નિયમ એક જ પંક્તિમાં: auditor engagement team members ના direction અને supervision ની તથા તેમના કામની review ની nature, timing અને extent ની planning કરશે. તેની planning audit શરૂ કરતાં પહેલાં અને આખા audit દરમિયાન થાય છે, છેડે આવીને નક્કી થતી નથી.

તે જે ચાર પરિબલો પ્રમાણે બદલાય છે, અને marks એ જ છે. (1) entity નું કદ અને જટિલતા. (2) audit નું ક્ષેત્ર. (3) risks of material misstatement નું થયેલું મૂલ્યાંકન. (4) audit નું કામ કરતા વ્યક્તિગત team members ની capabilities અને competence. કોઈ એકને વિસ્તારતાં પહેલાં ચારેયનાં નામ આપો.

ત્રીજા પરિબલ પરનો છાપેલો ઉમેરો, જે પોતાનો એક mark લઈ જાય છે: audit ના કોઈ એક ક્ષેત્ર માટે risk of material misstatement નું મૂલ્યાંકન વધે તો સામાન્ય રીતે engagement team members ના direction અને supervision ની extent અને તત્પરતા તેટલી જ વધારવી પડે છે, અને તેમના કામની વધુ વિગતવાર review કરવી પડે છે.

ચોથું પરિબળ વ્યવહારમાં કેવી રીતે કામ કરે છે — inventory obsolescence નું ઉદાહરણ. જ્યાં ઉત્પાદન પ્રક્રિયાની કોઈ સમસ્યાને કારણે કોઈ મહત્ત્વના class of transactions માં **inventory obsolescence** અંગે ચિંતા ઊભી થાય અને team એવા તારણ પર આવે કે **additional tests of details** જરૂરી છે, ત્યાં senior ફાઈલ પરનો memo વાંચીને બેસી ન રહેતાં obsolescence માટેની provision અંગે management સાથેની ચર્ચામાં ભાગ લેશે અને ટેકાડપ દસ્તાવેજ તપાસશે, અને આ procedures કામ થઈ રહ્યું હોય ત્યારે જ પૂરી કરવી જોઈએ, પછીથી કરાતી review તરીકે નહીં. senior કેટલી હદે સંડોવાય તે judgement નો વિષય છે, જેમાં ક્ષેત્રની જટિલતા અને team નો અનુભવ ધ્યાનમાં લેવાય.

આ વિષય સામાન્ય રીતે plan બદલવા વાળા વિષય સાથે જ પુછાય છે, એટલે બંને સાથે રાખો. પ્રશ્નનો બીજો અડધો ભાગ પૂછે છે કે procedures ની planning વખતે ઉપલબ્ધ માહિતીથી નોંધપાત્ર રીતે જુદી માહિતી મળે ત્યારે auditor એ શું કરવું: તેણે **જરૂર મુજબ overall audit strategy અને audit plan સુધારવા અને બદલવા** પડે, અને તેની સાથે risks ના સુધારેલા મૂલ્યાંકનના આધારે further audit procedures ની આયોજિત nature, timing અને extent પણ.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન **direction, supervision અને review ને બદલતાં પરિબળો** માગે છે — એટલે દરેક મુદ્દો પરિબળ હોવો જોઈએ, supervision નું વર્ણન નહીં.
- entity નું કદ અને જટિલતા, audit નું ક્ષેત્ર, થયેલું risks નું મૂલ્યાંકન, અને વ્યક્તિગત team members ની ક્ષમતા — આ ચારેય આવરી લો.

TQ 6.1 • MTP 2020-May [2] (c) • 4M • Pg 69

LEVEL I
Understanding

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા • 1 પ્રશ્ન

- હકીકતોમાં team ને એવું કહેવાયું છે કે બદલાઈ ગયેલા business પર ગયા વર્ષનો જ plan વાપરો. **પહેલાં શું બદલાયું છે તે કહો**, પછી plan તેની સાથે કેમ બદલાવો જોઈએ તે કહો.
- review અને supervision ની જરૂરિયાત સ્પષ્ટ રીતે લાવો — manager ની સૂચના planning ની જેટલી જ supervision ની પણ નિષ્ફળતા છે.

CSQ 6.1 • PYQ 2025-Sep [5] (a) • 5M • Pg 70

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 7: Documentation

L2P5-C2-T07

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — audit strategy, audit plan અને તેમાં થતા ફેરફારનું documentation.

NOTES

નિયમ એક જ પંક્તિમાં — auditor ત્રણ વસ્તુ નોંધશે: (a) overall audit strategy; (b) audit plan; અને (c) audit engagement દરમિયાન overall audit strategy કે audit plan માં કરેલા કોઈ પણ મહત્વના ફેરફાર, અને તેવા ફેરફારનાં કારણ. જે ઉત્તર ત્રણથી ઓછી વસ્તુ આપે તે પહેલા જ વાક્યે marks ગુમાવી ચૂક્યો છે.

overall audit strategy નું documentation એટલે શું, અને શા માટે. તે audit ની યોગ્ય planning કરવા અને engagement team ને મહત્વની બાબતો પહોંચાડવા માટે જરૂરી ગણાયેલા મુખ્ય નિર્ણયોની નોંધ છે. તેનું સ્વરૂપ ઉદાહરણ તરીકે અપાયું છે: auditor overall audit strategy ને એવા memorandum સ્વરૂપે સંક્ષેપમાં મૂકી શકે જેમાં audit ના સમગ્ર scope, timing અને સંચાલન અંગેના મુખ્ય નિર્ણય હોય.

audit plan નું documentation એટલે શું, અને તે કયા બે હેતુ સારે છે. તે assessed risks ના પ્રતિસાદમાં assertion level પર આયોજિત risk assessment procedures અને further audit procedures ની nature, timing અને extent ની નોંધ છે. સાથે તે એ વાતની પણ નોંધ બને છે કે audit procedures ની યોગ્ય planning થઈ હતી, જેની review અને મંજૂરી તે કરવામાં આવે તે પહેલાં થઈ શકે — બીજો એ હેતુ ઘણી વાર પ્રશ્નનો ખરો મુદ્દો હોય છે. **Tools** પણ છાપેલાં છે: auditor standard audit programmes અને/અથવા audit completion checklists વાપરી શકે, જેને તે engagement ના ખાસ સંજોગો પ્રમાણે જરૂર મુજબ ઢાળે.

મહત્વના ફેરફારની નોંધ શું કરવી જોઈએ — ત્રણ વસ્તુ. તે મહત્વના ફેરફાર શા માટે કરાયા તે સમજાવે છે; તે audit માટે આખરે અપનાવાયેલી overall strategy અને audit plan નોંધે છે; અને તે audit દરમિયાન ઊભા થયેલા મહત્વના ફેરફારનો યોગ્ય પ્રતિસાદ દર્શાવે છે, જેમાં audit procedures ની આયોજિત nature, timing અને extent માં પરિણમેલા ફેરફાર પણ આવે. દૃષ્ટાંતમાં જ્યાં inventory valuation માં material misstatement મળી આવે અને અણધાર્યું acquisition scope પહોળો કરી દે, ત્યાં એ જ ફેરફાર કારણ સહિત નોંધવાના થાય છે.

planning ના તબક્કાની જે પ્રવૃત્તિઓ auditor ના documentation નો ભાગ બને છે — છાપેલી યાદી. (1) entity ના મુખ્ય નિર્ણય લેનારાઓ સાથેની ચર્ચાનો સાર; (2) જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં services માટે audit committee ની પૂર્વ મંજૂરીનું documentation; (3) audit documentation access letters; (4) અમારી services ના scope અંગે કે તેમાં થયેલા ફેરફાર અંગે management કે those charged with governance સાથેની બીજી communications કે કરાર; (5) entity ના financial statements પરનો auditor's report; અને (6) engagement agreement માં દર્શાવ્યા મુજબના બીજા reports, જેમ કે debt covenant compliance letter.

જાળ એ છે કે 'documentation' નો ઉત્તર working papers ની વ્યાખ્યાથી આપી દેવો. આ પ્રકરણનો પ્રશ્ન સાંકડો છે: તે પૂછે છે કે audit planning ના સંદર્ભમાં શું નોંધાય છે. ઉત્તર ત્રણ વસ્તુથી આપો, પછી દરેકનું વસ્તુ અને હેતુ, પછી ફેરફાર માટેની કારણ આપવાની જરૂરિયાત. SA 230 ની સામાન્ય ચર્ચામાં ઊતરી ન પડો — ઉપર કહ્યા સિવાયનું અહીં કશું છાપેલું નથી.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- ત્રણેય માટે કહો કે તે શું નોંધે છે અને કયો હેતુ સારે છે. audit plan ના documentation નો 'reviewed and approved prior to their performance' વાળો હેતુ અલગ mark છે.

CSQ 7.1 · PYQ 2025-Jan [5] (a) · 5M · Pg 74

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં દૃષ્ટાંતમાં auditor નોંધ કરવાનું ચૂક્યો હોય, ત્યાં સ્પષ્ટ કહો કે એક પછી એક શું નોંધાવું જોઈતું હતું, અને ફેરફારની નોંધ શા માટે મહત્વની છે — તે ફેરફાર શા માટે કરાયો તે સમજાવે છે અને પ્રતિસાદ યોગ્ય હતો તે દર્શાવે છે.

TQ 7.1 · PYQ 2021-Jul [2] (a) · 4M · Pg 72

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 8: Audit Programme

L2P5-C2-T08

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 2, Audit Strategy, Audit Planning and Audit Programme — audit programme, તેની રચના, લાભ, ગેરલાભ અને સમયાંતરે થતી review.

NOTES

Audit programme એટલે શું: sufficient appropriate audit evidence મેળવવા માટે financial statements પર લાગુ કરાતી verification procedures નો વિગતવાર plan. audit programme ની extent અને nature પર અમલમાં રહેલી internal control system નો ઘણો મોટો પ્રભાવ પડે છે, અને એટલે જ auditor internal control systems અને તેમનું ખરેખરું સંચાલન સંતોષકારક રીતે સમજી લે પછી જ પોતાનો આખો audit programme ઘડી શકે. internal control ની સમજ પહેલાં શા માટે આવવી જોઈએ — ત્રણ કારણ, પછી procedures પરની અસર. કારણ: તેથી **programme બોજારૂપ બનતો નથી**, જેમાં entries અને vouchers ના ઢગલામાં audit નો હેતુ જ ખોવાઈ જાય; તેથી **system અને તેના ખરેખરા સંચાલન** વચ્ચેનો ભેદ પડે છે, કારણ કે system ગોઠવાયા પછી management ઘણી વાર તેનું પાલન કરાવવામાં ચૂકે છે અને system માત્ર આંશિક રીતે ચાલતી હોય, અને આ ન પકડાય તો auditor ગંભીર રીતે ગેરમાર્ગે દોરાઈ શકે; અને **વહેલી review થી વધુ સારી planning થાય**, જેથી auditor વધુ વસ્તુલક્ષી programme ઘડી શકે અને નબળાઈઓ management ના ધ્યાનમાં લાવી શકે. અસર: **નબળા controls હોય ત્યાં procedures લંબાવવી પડે** — દાખલા તરીકે, wages પરના controls નબળા હોય અને બનાવટી મજૂરોનું risk હોય ત્યાં programme માં **wage distribution નું અવલોકન કરીને કયા મજૂરો પગાર લેવા આવતા નથી તે ઓળખવાનું** મૂકી શકાય; **મજબૂત controls હોય ત્યાં procedures ઘટાડી શકાય** — trade receivables પરના controls મજબૂત હોય ત્યાં **balance confirmations year-end ની આસપાસ ગમે ત્યારે મેળવી શકાય**, જ્યારે તે નબળા હોય તો **confirmations બરાબર year-end એ જ અને વધુ વ્યાપક coverage સાથે મેળવવા પડે**.

programme ની રચનાના સાત મુદ્દા. આ પ્રકરણમાં સૌથી વધુ વાર પુછાતી યાદી આ જ છે — ક્રમસર શીખો. (1) **સોંપણીના scope અને મર્યાદામાં જ રહો**, જેથી અપ્રસ્તુત બાબતોમાં સમય ન વેડફાય. (2) audit plan નો અમલ કરવા માટે જરૂરી બધી procedures દર્શાવતો લેખિત audit programme તૈયાર કરો. (3) વાજબી રીતે ઉપલબ્ધ evidence નક્કી કરો અને જરૂરી સંતોષ મેળવવા માટેનો શ્રેષ્ઠ evidence ઓળખો — શ્રેષ્ઠ evidence કયો તે **professional judgement અને અનુભવ** નો વિષય છે. (4) ચોક્કસ પરિસ્થિતિમાં verification ના હેતુને પાર

પાડવામાં ઉપયોગી હોય તેવાં જ પગલાં અને procedures લાગુ કરો. (5) દરેક ક્ષેત્ર માટેના audit objectives અને assistants માટે સૂચનાના સમૂહ તરીકે કામ લાગે તેટલી વિગત સમાવો, જેથી કામનો યોગ્ય અમલ નિયંત્રિત કરવામાં મદદ મળે. (6) **error ની બધી શક્યતાઓ ધ્યાનમાં લો** — fraud થી, ભૂલથી કે ચૂકથી. (7) **પરસ્પર સંકળાયેલી બાબતો પર લાગુ કરાતી procedures નું સંકલન કરો**, જેથી એક audit પગલાનો બીજા સાથેનો સંબંધ સ્થપાય અને કોઈ ક્ષેત્ર રહી ન જાય.

એક જ programme દરેક business ને કામ ન લાગે — case ના દૃષ્ટાંતોમાં આ જ નિષ્કર્ષ જોઈએ છે. businesses ની nature, કદ અને બંધારણ જુદાં હોય છે; એક business ને અનુકૂળ હોય તેવું કામ બીજાને અનુકૂળ ન પણ હોય; internal controls ની કુશળતા અને સંચાલન તથા auditor એ આપવાની થતી સેવાનું ચોક્કસ સ્વરૂપ પણ સોંપણીએ સોંપણીએ બદલાતાં પરિબળો છે. આવી ભિન્નતાઓને કારણે બધી પરિસ્થિતિમાં બધાં businesses ને લાગુ પડે તેવો એક audit programme ઘડવો વ્યવહાર નથી. એટલે જ્યાં એક engagement partner પોતાનો programme બીજાને જુદા client માટે આપે, ત્યાં ઉત્તર એ છે કે બીજો partner **જુદા audit programme પર આગ્રહ રાખે તે સાચો છે**. auditor એ પહેલાં **ઓછામાં ઓછું આવશ્યક કામ દર્શાવતો programme, જેને standard programme કહી શકાય**, ઘડવો જોઈએ, અને પછી અનુભવ વધતાં તેમાં ફેરફાર કરી મૂળમાં રહી ગયેલી પરિસ્થિતિઓ સમાવવી જોઈએ અને જે કામ નિઃશંક રીતે બિનજરૂરી કે અપ્રસ્તુત ઠરે તે કાઢી નાખવું જોઈએ; અને assistant ને પ્રોત્સાહિત કરવો જોઈએ કે તેને અપાયેલા programme ની બહાર પણ ખુલ્લું મન રાખે અને **મહત્ત્વની બાબતો પોતાના seniors કે partners ને નોંધીને જણાવે**.

Audit programme ના આઠ લાભ. (a) audit કરનાર assistant ને સામાન્ય રીતે કરવાના થતા કામની સંપૂર્ણ અને સ્પષ્ટ સૂચનાઓ મળે છે. (b) ખાસ કરીને મોટા audits માં કરવાના થતા કામનો સમગ્ર ચિતાર આપવા માટે તે આવશ્યક છે. (c) કામ વિવેકપૂર્વક આયોજિત, વ્યાખ્યાયિત અને વિભાજિત હોય ત્યારે ક્ષમતાના આધારે કામ માટે assistants પસંદ કરવાનું સહેલું બને છે. (d) લેખિત અને પૂર્વનિર્ધારિત programme વિના કામ 'mental' plan ના આધારે થાય છે, જેમાં **અમુક ચોપડા અને records અવગણાઈ જવાનું કે નજરમાંથી છૂટી જવાનું જોખમ** રહે છે; યોગ્ય રીતે ઘડાયેલા programme હેઠળ એ જોખમ ઘણું ઓછું હોય છે. (e) assistants programme પર સહી કરીને પોતે કરેલા કામની જવાબદારી સ્વીકારે છે, અને કામ પાછું તે assistant સુધી શોધી શકાય છે. (f) principal assistants એ શરૂ કરેલા audit programmes તપાસીને હાથ પરનાં જુદાં જુદાં audits ની પ્રગતિ પર નિયંત્રણ રાખી શકે છે. (g) **પછીના વર્ષે કરવાના થતા audits માટે તે માર્ગદર્શક બને છે**. (h) auditor સામે બેદરકારીનો આરોપ મુકાય તો યોગ્ય રીતે ઘડાયેલો audit programme evidence તરીકે કામ આવે છે, અને **તેણે વાજબી કુશળતા અને કાળજી વાપરી હતી** તે સ્થાપવામાં ઘણો મૂલ્યવાન નીવડી શકે છે.

ચાર ગેરલાભ અને દરેક કેવી રીતે દૂર થાય. (1) **કામ યાંત્રિક બની જઈ શકે** — અમુક ભાગ આખી audit યોજનામાં તે ભાગનો હેતુ શું છે તે સમજ્યા વિના કરાઈ જાય. (2) **programme કઠોર અને અનમ્ય બની જવાનું વલણ ધરાવે છે**, ચીલે ચીલે ચાલે છે: business ના સંચાલન કે રીતભાતમાં ફેરફાર થાય તોય જૂનો programme ચાલ્યા કરે છે, અને staff કે internal control માં ફેરફારને લીધે જુદા મુદ્દે સાવચેતી જરૂરી બની હોય. (3) **બિનકાર્યક્ષમ assistants programme ની ઓથ લઈ શકે**, અને ખામીઓનો બચાવ એમ કહીને કરે કે તે બાબતની કોઈ સૂચના તેમાં હતી જ નહીં. (4) કડક અને જડ programme કાર્યક્ષમ તથા સાહસિક assistants ની પહેલવૃત્તિ મારી નાખે છે. તેનો ઉપાય: **assistants ના કામનું કલ્પનાશીલ supervision; auditor એ assistants પ્રત્યે ગ્રહણશીલ વલણ રાખવું** પડે; અને assistants ને પ્રોત્સાહિત કરવા જોઈએ કે તેઓ બાબતોને વસ્તુલક્ષી રીતે જુએ અને મહત્ત્વની બાબતો supervisor કે principal ના ધ્યાનમાં લાવે.

સમયાંતરે review — આ વિષયનું સૌથી વધુ વાર આવતું case દૃષ્ટાંત, અને નિષ્કર્ષ હંમેશાં એક જ. audit programme ની સમયાંતરે review થવી જોઈએ જેથી ચકાસી શકાય કે transactions અંગે જરૂરી જાણકારી અને evidence મેળવવા માટે તે હજી પૂરતો છે કે નહીં. audit programme ની ઉપયોગિતા ત્યારે જ ટકે અને વધે જ્યારે programme ને, અને સાથે client ના સંચાલન તથા internal control ને પણ, સમયાંતરે review હેઠળ રાખવામાં આવે, જેથી અપૂર્ણતા કે બિનજરૂરી પુનરાવર્તન દૂર કરી શકાય. આમ ન થાય તો client ની business policy માં થયેલો કોઈ ફેરફાર પૂરતા પ્રમાણમાં જાણવામાં ન આવે, અને પરિણામે audit નું કામ જૂના પુરાણ programme ના આધારે ચાલતું રહે — અને આ બેદરકારી માટે આખું audit બેદરકારીથી કરાયેલું ગણાઈ શકે અને auditor ને કાયદાકીય પરિણામ ભોગવવાં પડે. કઠોરતા અંગે: જ્યાં સુધી principal programme માં સત્તાવાર ફેરફાર ન કરે ત્યાં સુધી કામ પર મુકાયેલા દરેક assistant એ કામને લગતી સૂચનાઓ પ્રમાણે વિગતવાર કામ ચૂક્યા વિના કરવું જોઈએ; કઠોરતાનો આરોપ જો સમયાંતરે review થતી હોય તો સાચો નથી અને assistants ને client ના accounting કાર્યની મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓ જોવા પ્રોત્સાહિત કરાતા હોય તો પણ. programme સુધારવા અને બદલવાની જવાબદારી auditor ની છે, assistants ની નહીં.

Evidence, કારણ કે programme નું અસ્તિત્વ જ તેને મેળવવા માટે છે. Audit evidence opinion બાંધવાનો પાયો છે, અને કોઈ assertion ચકાસવા માટે શ્રેષ્ઠ evidence કયો તે ઓળખવું મહદ્ અંશે auditor ના વ્યાવસાયિક જ્ઞાન અને અનુભવ પર આધાર રાખે છે — audit programme આખરી કરતાં પહેલાંની auditor ની આ પ્રાથમિક જવાબદારી છે. તેની વ્યાપક શ્રેણીઓ આ છે: **દસ્તાવેજી તપાસ; ભૌતિક તપાસ;** management, અધિકારીઓ અને કર્મચારીઓનાં નિવેદન અને ખુલાસા; **ત્રીજા પક્ષોનાં નિવેદન અને ખુલાસા; auditor એ કરેલી અંકગણિતીય ગણતરીઓ; internal controls અને internal checks નું મૂલ્યાંકન; જુદા જુદા accounting data વચ્ચેના પરસ્પર સંબંધનું પૃથક્કરણ; subsidiary અને memorandum records; minutes;** અને client એ તથા બીજાઓએ પછીથી લીધેલાં પગલાં. બે એક-પંક્તિના ઉત્તર છાપેલા છે: **cash in hand માટે સૌથી યોગ્ય evidence એટલે ભૌતિક ગણતરી,** અને **bank પાસે ગીરવે મૂકેલા investments માટે banker's certificate.** હવે ઘડેલા programme નો format, જ્યાં પ્રશ્ન તમને એક ઘડવાનું કહે. મથાળે concern નું નામ, financial year, prepared by, reviewed by અને approved by (દરેક તારીખ સાથે) મૂકો, અને ક્રમાંક, procedure ની nature, ચકાસણીની extent, sample નો આધાર અને done by એવા કોલમ દોરો. purchases માટે છાપેલી procedures આ છે: **purchase records માંથી થોડાં purchase invoices ની vouching કરો; એ invoices ને હિસાબના ચોપડા સુધી શોધો; થોડાં purchase invoices GST portal પર ચકાસો;** અને થોડાં purchase invoices ને stock records સુધી શોધો જેથી ખાતરી થાય કે માલ raw material ના stock માં ઉમેરાયો છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 5 પ્રશ્ન

- કઠોરતા અંગે પુછાય ત્યારે બંને અડધા ભાગ આપો — assistant એ મંજૂર થયેલો programme ચૂક્યા વિના અનુસરવો પડે, અને કઠોરતાનો આરોપ એટલા માટે જ ટકતો નથી કે principal programme ની સમયાંતરે review કરે છે.

TQ 8.2 • PYQ 2019-May [2] (b) • 3M • Pg 76

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 8.4 • RTP 2022-Nov [5] • Pg 79

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 8.6 • MTP 2025-Mar S1 [2] (c) • 4M • Pg 80

LEVEL I

Medium

	Understanding	
CSQ 8.8 · PYQ 2026-May [2] (b) · 5M · Pg 92	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 8.5 · MTP 2024-Jul [6] (c) · 4M · Pg 80	LEVEL I Understanding	Hard

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 8 પ્રશ્ન

- જૂનો programme ફરી વાપરવાના દૃષ્ટાંતમાં કસોટી ક્રમસર ચલાવો: businesses જુદાં હોય છે અને એક programme બધાંને કામ ન લાગે; સમયાંતરે review થવી જ જોઈએ; client માં થયેલા ફેરફાર ગણાવો અને તે જે audit areas ને અસર કરે છે તેની સાથે જોડો; તેથી જૂનો programme કાલગ્રસ્ત છે; અને તે ચાલુ રાખવું બેદરકારી ગણાઈ કાયદાકીય પરિણામ લાવી શકે.

TQ 8.7 · MTP 2025-Aug S2 [1] (b) · 5M · Pg 81	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.1 · PYQ 2024-May [1] (a) {C} · 4M · Pg 83	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.2 · RTP 2024-May [4] · Pg 84	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.3 · PYQ 2024-Sep [5] (a) · 4M · Pg 85	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.4 · PYQ 2025-Sep [1] (a) {C} · 5M · Pg 86	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.5 · MTP 2026-Mar S1 [2] (c) · 4M · Pg 87	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.6 · MTP 2026-Apr S2 [2] (c) · 4M · Pg 89	LEVEL II Application	Medium
TQ 8.3 · PYQ 2021-Dec [2] (b) · 4M · Pg 78	LEVEL II Application	Hard

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં દૃષ્ટાંતમાં અક્ષર પ્રમાણે સમસ્યાઓ ગણાવી હોય — assistants ને procedures ની ખાતરી નથી, અનેક એકમવાળા audit નો સમગ્ર ચિતાર નથી, સહીઓ નથી, ગયા વર્ષે mental plan હતો — ત્યાં અક્ષરવાર ઉત્તર આપો, અને દરેક સમસ્યા સામે લેખિત programme નો જે લાભ તેને દૂર કરે તે મૂકો.

CSQ 8.7 · RTP 2026-May [10] · Pg 90	LEVEL II Analysis	Medium
-------------------------------------	-----------------------------	---------------

Synthesis સામગ્રી જોડીને ઉત્તર રચવો · 1 પ્રશ્ન

- વિશ્લેષણ કરવાનું વિધાન એ છે કે internal control system સમજાય તે પછી જ programme ઘડી શકાય. બે અડધા ભાગ ક્રમસર લો: એ સમજણ auditor ને શું આપે છે, અને પછી programme તેનું શું કરે છે.
- આ આધાર નક્કર બનાવો — tests ની extent, અને auditor controls પર ભરોસો મૂકી શકે કે નહીં તે, બંને એ જ સમજણમાંથી નીકળે છે.

TQ 8.1 · RTP 2018-Nov [9] (a) · Pg 75

LEVEL II
Synthesis**Hard**

પ્રકરણ ૩

Risk Assessment અને Internal Control

15 વિષય • 86 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્વ: A

ICAI SKILL PROFILE આ પેપર માટે ICAI band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — આ પ્રકરણ વાંચવામાં લાગે છે પેપરને અનુરૂપ

Level I — Comprehension & Knowledge **56.4%** 346 માંથી 195 marks

Level II — Analysis & Application **43.6%** 346 માંથી 151 marks

આ પ્રકરણ ICAI ની પોતાની band ની અંદર જ બેસે છે — Level I 56% સામે 40-60%. તેને એ જ પ્રમાણમાં તૈયાર કરો: method જાણો, પછી તેને ઘૂંટો.

વિષય 1: Audit Risk

L2P5-C3-T01

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ ૩, Risk Assessment and Internal Control — audit risk, તેના ઘટકો, risks of material misstatement અને misstatement.

NOTES

વ્યાખ્યા, અને એ એકલી જ mark અપાવે છે: audit risk એટલે એવું risk કે financial statements materially misstated હોય ત્યારે auditor અયોગ્ય audit opinion વ્યક્ત કરે. Audit risk એ risks of material misstatement અને detection risk નું પરિણામ છે. બે વસ્તુ એમાં આવતી નથી: (i) financial statements materially misstated ન હોય છતાં auditor એમ કહે તે risk — આ risk સામાન્ય રીતે નગણ્ય હોય છે; અને (ii) auditor નાં business risks, જેમ કે મુકદ્દમાથી થતું નુકસાન, પ્રતિકૂળ પ્રસિદ્ધિ કે audit ના સંદર્ભમાં ઊભી થતી અન્ય ઘટનાઓ. Risks નું assessment એ હેતુ માટે જરૂરી માહિતી મેળવવા કરાતી audit procedures પર અને આખા audit દરમિયાન મળેલા evidence પર આધારિત હોય છે, અને એ professional judgement નો વિષય છે, ચોકસાઈથી માપી શકાય એવો વિષય નહીં — અપેક્ષિત judgement એવા auditor નું છે જેની training, knowledge and experience એ વાજબી judgements સુધી પહોંચવાની ક્ષમતા કેળવી હોય.

ત્રણ ઘટકો; એમાંથી માત્ર એક તમારા હાથમાં છે. Inherent risk, control risk and detection risk. Inherent risk અને control risk entity નાં છે અને entity થી પ્રભાવિત થાય છે; auditor માત્ર detection risk ને પ્રભાવિત કરી શકે. Inherent risk એટલે class of transactions, account balance કે disclosure અંગેના assertion ની એવી સંવેદનશીલતા કે સંબંધિત controls ને ધ્યાનમાં લીધા પહેલાં એકલું કે બીજાં સાથે મળીને material બને એવું misstatement તેમાં થઈ શકે (SA 200) — ઉદા. જટિલ ગણતરીઓ માટે, management ને કદાચ ન સમજાય એવા નવા કે જટિલ accounting standard માટે, અને જ્યાં ઉદ્યોગમાં મોટી સંખ્યામાં ધંધાકીય નિષ્ફળતાઓ હોય કે પ્રોડક્ટને જૂની બનાવી દે એવા ટેકનોલોજિકલ ફેરફારો હોય ત્યાં એ ઊંચું હોય છે.

Detection risk એટલે એવું risk કે audit risk ને સ્વીકાર્ય રીતે નીચા સ્તરે લાવવા auditor જે procedures કરે તે હયાત હોય અને એકલું કે બીજાં misstatements સાથે મળીને material બને એવું misstatement પકડી ન શકે;

checking નો વિસ્તાર વધારીને, મોટા samples ચકાસીને અને engagement team માં સક્ષમ તથા અનુભવી વ્યક્તિઓ રાખીને એ ઘટાડાય છે. **વ્યસ્ત સંબંધ એ જ જાળ છે, અને pack એ બે વાર પાથરી છે:** જ્યાં risk of material misstatement ઊંચું આંકવામાં આવ્યું હોય — ઉદા. gross profit ratio 14% થી વધીને 24% થાય, જે inventories ના વધુ પડતા મૂલ્યાંકન, revenues ના overstatement કે direct expenses ના understatement તરફ આંગળી ચીંધે — ત્યાં detection risk નીચું રાખવું જ પડે, ઊંચું નહીં. ક્લાસિક ખોટો ઉત્તર એનાથી ઊલટું કહે છે.

Detection risk માં sampling risk અને non-sampling risk સમાય છે. Sampling risk એટલે એવું risk કે sample પરથી auditor જે તારણ કાઢે તે, આખી population પર એ જ audit procedure લગાડી હોત તો નીકળતા તારણથી જુદું હોય; એમાંથી બે ભૂલભરેલાં તારણ નીકળે છે — (i) controls ખરેખર છે તેના કરતાં વધુ અસરકારક છે, અથવા material misstatement હાજર હોવા છતાં નથી, એવું તારણ, જે audit effectiveness ને અસર કરે છે અને auditor ને મુખ્યત્વે એની જ ચિંતા હોય છે કેમ કે એનાથી અયોગ્ય opinion અપાવાની શક્યતા વધુ છે; અને (ii) controls ખરેખર છે તેના કરતાં ઓછાં અસરકારક છે, અથવા misstatement ન હોય છતાં છે, એવું તારણ, જે માત્ર audit efficiency ને અસર કરે છે. **Non-sampling risk** એટલે sampling risk સિવાયના કોઈ પણ કારણે auditor ખોટા તારણ પર પહોંચે તે risk — અયોગ્ય audit procedures, audit evidence નું ખોટું અર્થઘટન, માનવીય ભૂલો, misstatement કે deviation ને ન ઓળખી શકવું, ભૂલભરેલી માહિતી પર આધાર રાખવો.

Risks of material misstatement બે સ્તરે હોય છે. એકંદરે financial statement સ્તર — એવાં risks જે financial statements ને સમગ્રપણે વ્યાપક રીતે સ્પર્શે અને ઘણાં assertions ને અસર કરી શકે; અને classes of transactions, account balances તથા disclosures માટેનું assertion સ્તર — જેનું assessment sufficient appropriate audit evidence મેળવવા માટે જરૂરી further audit procedures ની nature, timing and extent નક્કી કરવા માટે થાય છે. SA 315, “Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment” હેઠળ હેતુ એ છે કે entity and its environment તથા તેની internal control ની સમજ મેળવીને બંને સ્તરે એ risks ઓળખવાં અને આંકવાં, પછી ભલે તે fraud માંથી ઊભાં થતાં હોય કે error માંથી.

Misstatement, અને જે ઉદાહરણો સંખ્યા પ્રમાણે પુછાય છે. Misstatement એટલે નોંધાયેલી financial statement ની કોઈ item ની રકમ, વર્ગીકરણ, રજૂઆત કે disclosure અને લાગુ પડતા financial reporting framework પ્રમાણે એ item માટે જરૂરી રકમ, વર્ગીકરણ, રજૂઆત કે disclosure વચ્ચેનો તફાવત.

Misstatements error માંથી કે fraud માંથી ઊભાં થઈ શકે. ઉદાહરણો: capital expenditure ની item ને revenue માં ઉધારવી કે તેથી ઊલટું; framework ની જરૂરિયાત સામે disclosure માં તફાવત; અયોગ્ય accounting policies ની પસંદગી કે અમલ; accounting estimate અને framework હેઠળ તેની યોગ્યતા વચ્ચેનો તફાવત; બનાવટી expenses ની ઇરાદાપૂર્વકની નોંધ; ન વસૂલ થાય એવાં દેવાં માંડી ન વાળીને receivables વધારે બતાવવાં; inventories ને વધારે કે ઓછી બતાવવી.

Risk assessment procedures — અને તેની મર્યાદા. Risk assessment procedures તરીકે કરાતી analytical procedures entity નાં એવાં પાસાં ખોલી આપે જેની auditor ને જાણ ન હોય; એમાં financial તેમજ non-financial માહિતી બંને વપરાય (sales અને વેચાણ જગ્યાના ચોરસ ફૂટ વચ્ચેનો સંબંધ, કે વેચાયેલા માલનો જથ્થો) અને એ અસામાન્ય transactions કે ઘટનાઓ, તથા રકમો, ratios અને વલણો ઓળખવામાં મદદ કરે, ખાસ કરીને fraud ને કારણે ઊભાં થતાં risks of material misstatement. પણ ઊંચા સ્તરે એકઠી કરેલી માહિતી માત્ર

એક સ્થૂળ પ્રાથમિક સંકેત આપે છે, અને risk assessment procedures એકલી audit opinion નો આધાર બને એવું sufficient appropriate audit evidence પૂરું પાડતી નથી. **Inquiries** management થી આગળ જાય છે: **internal audit personnel** (internal control ની ડિઝાઇન અને અસરકારકતા પર થયેલી internal audit procedures, અને તારણો સામે management એ પ્રતિભાવ આપ્યો કે નહીં), **in-house legal counsel** (મુકદ્દમા, કાયદાનું પાલન, fraud ની જાણકારી, warranties, વેચાણ પછીની જવાબદારીઓ, ધંધાકીય ભાગીદારો સાથેની ગોઠવણો, કરારની શરતોનો અર્થ), **marketing કે sales personnel** (marketing વ્યૂહ, વેચાણનાં વલણો, ગ્રાહકો સાથેની કરારી ગોઠવણો) અને **information systems personnel** (system માં ફેરફારો, system કે control ની નિષ્ફળતાઓ, information system સાથે સંકળાયેલાં અન્ય risks). **SA 300, "Planning an Audit of Financial Statements"** risks ને ઓળખવા અને આંકવા **પહેલાં** શું વિચારવું જોઈએ તે ઉમેરે છે: risk assessment procedures તરીકે લગાડવાની analytical procedures, કાનૂની અને નિયમનકારી માળખાની તથા entity ના તેના પાલનની સામાન્ય સમજ, **materiality નું નિર્ધારણ**, નિષ્ણાતોની સામેલગીરી, અને બાકીની risk assessment procedures કરવી.

બે fact patterns pack વારંવાર દોહરાવે છે. **Fraud risk factors: management અને વર્તમાન કે અગાઉના auditor વચ્ચેનો તંગ સંબંધ** accounting, auditing કે reporting બાબતો પરના વારંવારના મતભેદોમાં દેખાય છે; અવાસ્તવિક સમયમર્યાદા જેવી ગેરવાજબી માગણીઓ; વ્યક્તિઓ કે માહિતી સુધીની પહોંચ પર કે those charged with governance સાથે વાત કરવાની શક્યતા પર અયોગ્ય રીતે મૂકાતી મર્યાદાઓ; અને દબાણ કરતું management વર્તન, ખાસ કરીને કામના વ્યાપ પર કે સ્ટાફની પસંદગી પર અસર પાડવાના પ્રયાસ. **Accounting records માં જોવા મળતી વિસંગતતાઓ** જે fraud ની શક્યતા સૂચવે છે તેમાં **આધાર વગરના કે બિનઅધિકૃત balances કે transactions, છેલ્લી ઘડીના એવા adjustments જે નાણાકીય પરિણામોને નોંધપાત્ર રીતે અસર કરે,** કર્મચારીઓની systems અને records સુધીની પહોંચ તેમની અધિકૃત ફરજો સાથે બંધબેસતી ન હોવાના evidence, અને **કથિત fraud વિશે auditor ને મળતી બાતમી કે ફરિયાદો** આવે. **Litigation and claims:** જ્યાં auditor ઓળખાયેલા મુકદ્દમા કે દાવા અંગે risk of material misstatement આંકે, ત્યાં તેણે letter of inquiry દ્વારા entity ના બહારના legal counsel સાથે સીધો સંપર્ક કરવો જોઈએ; જો કાયદો, નિયમ કે વ્યાવસાયિક સંસ્થા counsel ને સીધી વાત કરતાં **રોકે**, તો auditor એ **વૈકલ્પિક audit procedures કરવી જ રહી**; અને જ્યાં સામાન્ય પૃષ્ઠાનો જવાબ મળવાની શક્યતા ઓછી હોય, ત્યાં તે **letter of specific inquiry** મોકલી શકે જેમાં (a) મુકદ્દમા અને દાવાની યાદી, (b) દરેકના પરિણામ વિશે management નું આકલન અને ખર્ચ સહિતની નાણાકીય અસરનો તેનો અંદાજ, અને (c) એ આકલનો વાજબી છે તેની counsel પાસે ખાતરી માગતી તથા યાદી અધૂરી કે ખોટી હોય તો વધુ માહિતી માગતી વિનંતી હોય.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- Audit risk, inherent risk અને detection risk ની વ્યાખ્યા શબ્દશઃ યાદ રાખો. દરેક એક લીટીનો ઉત્તર છે જે આખું mark અપાવે છે, અને પરીક્ષક એને સ્વતંત્ર પેટા-પ્રશ્ન તરીકે પૂછે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 14 પ્રશ્ન

- ઘટકોવાળો પ્રશ્ન હંમેશાં એમ કહીને પૂરો કરો કે કયા ઘટકને auditor પ્રભાવિત કરી શકે અને કયા બેને નહીં. ત્રણ ગણાવી દે પણ આ વાક્ય ન લખે એવો ઉત્તર પ્રશ્નનો મર્મ જ ચૂકી જાય છે.
- Audit risk માં શું નથી આવતું એમ પૂછાય ત્યારે બંને બાકાત બાબતો આપો — નગણ્ય ઊલટું risk અને auditor નાં business risks.

TQ 1.1 · RTP 2020-Nov [9] (a) · Pg 99	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.2 · RTP 2020-Nov [10] (b) · Pg 100	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.3 · RTP 2022-May [9] (b) · Pg 100	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.5 · PYQ 2023-May [2] (b) · 4M · Pg 102	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.8 · RTP 2024-May [5] · Pg 104	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.9 · MTP 2025-Jul S1 [2] (c) · 4M · Pg 105	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.10 · MTP 2025-Aug S2 [4] (c) · 4M · Pg 106	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.11 · MTP 2025-Dec S2 [1] (a) · 5M · Pg 106	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.12 · RTP 2026-Jan [11] · Pg 108	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 1.4 · MTP 2024-Dec S2 [5] (b) · 5M · Pg 111	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 1.5 · PYQ 2025-Sep [1] (b) {C} · 5M · Pg 113	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 1.6 · MTP 2025-Nov S1 [1] (a) · 5M · Pg 114	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 1.8 · MTP 2026-Mar S1 [1] (a) {C} · 5M · Pg 116	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 1.9 · PYQ 2026-Sep [4] (a) · 5M · Pg 118	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 4 પ્રશ્ન

- પહેલાં risk નું નામ આપો, Standard ના શબ્દોમાં તેની વ્યાખ્યા આપો, પછી હકીકતો સાથે જોડો, પછી તારણ લખો. નાના sample વાળા અને ઊંચા gross profit વાળા scenarios માં તારણ જ mark છે: detection risk નીચું રાખવું પડે.
- જ્યાં scenario તમને misstatement નું ઉદાહરણ આપે (capital expenditure revenue માં ઉધારાણું), ત્યાં કહો કે એ misstatement છે, કેમ છે તે કહો, પછી વ્યાખ્યા અને પૂછાયેલાં બાકીનાં ઉદાહરણો આપો.

TQ 1.4 · PYQ 2023-May [2] (a) · 4M · Pg 101	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.2 · MTP 2024-Jul [1] (b) {C} · 5M · Pg 109	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.3 · MTP 2024-Nov [1] (c) {C} · 4M · Pg 110	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.7 · PYQ 2026-Jan [4] (a) · 5M · Pg 115	LEVEL II Application	Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં બે risks બંધબેસતાં લાગે, ત્યાં જે લાગુ નથી પડતું તેનું નામ આપો અને કેમ નથી પડતું તે કહો. Sampling risk ને non-sampling risk થી અલગ પાડવું એ જ marks નો ભેદ છે.

TQ 1.7 · PYQ 2023-Nov [4] (c) · 3M · Pg 103	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 1.1 · PYQ 2024-May [2] (a) · 4M · Pg 108	LEVEL II Analysis	Medium

વિષય 2: Materiality

L2P5-C3-T02

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — SA 320 હેઠળ audit ની planning અને performing માં materiality.

NOTES

Standard: SA 320, “Materiality in Planning and Performing an Audit” auditor પાસે એવી અપેક્ષા રાખે છે કે audit કરતી વખતે તે **materiality અને audit risk સાથેનો તેનો સંબંધ** ધ્યાનમાં લે. Financial reporting frameworks સામાન્ય રીતે materiality ને ત્રણ વિધાનોમાં સમજાવે છે: (1) misstatements, ચૂક સહિત, material ગણાય જો તે એકલાં કે ભેગાં મળીને financial statements ના આધારે વપરાશકારો લેતા આર્થિક નિર્ણયોને વાજબી રીતે અસર કરે એવી અપેક્ષા હોય; (2) materiality અંગેનાં judgements આસપાસના સંજોગોના પ્રકાશમાં લેવાય છે અને misstatement ના કદ કે પ્રકારથી, અથવા બંનેના સંયોજનથી પ્રભાવિત થાય છે; અને (3) judgements **વપરાશકારોની એક સમૂહ તરીકેની સામાન્ય નાણાકીય માહિતીની જરૂરિયાતો** પર આધારિત હોય છે — જેમની જરૂરિયાતો બહુ જુદી હોઈ શકે એવા ચોક્કસ વ્યક્તિગત વપરાશકારો પરની સંભવિત અસર ધ્યાનમાં લેવાતી નથી.

Materiality બધી પરિસ્થિતિ માટે એકસરખી નક્કી થઈ શકતી નથી. એક સ્થિતિમાં જે material હોય તે બીજીમાં ન પણ હોય: નાની entity માટે ₹5,000 material હોઈ શકે, જ્યારે મોટી entity માટે ₹1,00,000 પણ material ન હોય. **Planning** ના તબક્કે auditor **financial statements ને સમગ્રપણે લાગુ પડતી materiality** વિચારે છે અને પોતે તપાસવા ધારેલાં નોંધપાત્ર ઘટકો તથા material classes of transactions, account balances અને disclosures ની પ્રાથમિક ઓળખ કરે છે; આ પ્રાથમિક આકલન તેને **કઈ items તપાસવી અને sampling તથા**

analytical procedures વાપરવી કે નહીં તે નક્કી કરવામાં મદદ કરે છે. પરીક્ષકને ગમતો મુદ્દો ધ્યાનમાં રાખો: audit ના શરૂઆતના planning વખતે materiality અને audit risk નું આકલન, audit procedures નાં પરિણામો મૂલવતી વખતના આકલન કરતાં જુદું હોઈ શકે છે.

વપરાશકારો વિશેની ચાર ધારણાઓ — આ સ્વતંત્ર ચાર marks નો ઉત્તર છે. Auditor માટે એમ ધારવું વાજબી છે કે વપરાશકારો: (1) ધંધાકીય તથા આર્થિક પ્રવૃત્તિઓની અને accounting ની વાજબી જાણકારી ધરાવે છે અને financial statements માંની માહિતી વાજબી ખંતથી અભ્યાસવાની તૈયારી રાખે છે; (2) સમજે છે કે financial statements materiality ના સ્તરે તૈયાર થાય છે, રજૂ થાય છે અને audit થાય છે; (3) estimates, judgement અને ભવિષ્યની ઘટનાઓની વિચારણાના આધારે થતા માપનમાં રહેલી અનિશ્ચિતતાઓને સ્વીકારે છે; અને (4) financial statements માંની માહિતીના આધારે વાજબી આર્થિક નિર્ણયો લે છે.

Benchmarks. Materiality નક્કી કરવામાં professional judgement વપરાય છે, અને financial statements ને સમગ્રપણે લાગુ પડતી materiality નક્કી કરવાના પ્રારંભભિંદુ તરીકે પસંદ કરેલા benchmark પર ઘણી વાર ટકાવારી લગાડાય છે. **યોગ્ય benchmark ની ઓળખને અસર કરતાં પરિબલો:** (a) **financial statements નાં ઘટકો** — assets, liabilities, equity, revenue, expenses; (b) એ entity ના financial statements ના વપરાશકારોનું ધ્યાન જેના પર કેન્દ્રિત થતું હોય એવી items છે કે નહીં — નાણાકીય કામગીરી મૂલવવા વપરાશકારો નફા, revenue કે net assets પર ધ્યાન આપે; (c) entity નો પ્રકાર, તે પોતાના જીવનચક્રમાં ક્યાં છે, અને જે ઉદ્યોગ તથા આર્થિક વાતાવરણમાં કામ કરે છે તે; (d) **entity નું માલિકી માળખું અને તેને ધિરાણ કઈ રીતે મળ્યું છે** — equity ને બદલે માત્ર દેવાંથી ધિરાણ પામેલી entity માં વપરાશકારો કમાણી કરતાં assets અને તેના પરના દાવા પર ભાર મૂકે છે; અને (e) **benchmark ની સાપેક્ષ અસ્થિરતા.**

હકીકતો પ્રમાણે કયું benchmark. Benchmarks નાં ઉદાહરણોમાં નોંધાયેલી આવકના વર્ગો જેવા કે profit before tax, total revenue, gross profit અને total expenses, total equity કે net asset value આવે. નફાલક્ષી entities માટે ઘણી વાર profit before tax from continuing operations વપરાય છે. પુછાતો વળાંક આ છે: જ્યારે profit before tax from continuing operations અસ્થિર હોય, ત્યારે gross profit કે total revenues જેવાં બીજાં benchmarks વધુ યોગ્ય હોઈ શકે. એટલે જે scenario માં નફો ઊછળતો હોય પણ revenue અને gross profit સ્થિર હોય, ત્યાં એ કહો અને benchmark બદલો — application નાં marks ત્યાં જ પડ્યાં છે.

Audit ના અંતે materiality પર તારણ. Financial statements સમગ્રપણે material misstatement થી મુક્ત છે કે નહીં, પછી ભલે તે fraud ને કારણે હોય કે error ને કારણે, એ તારણ પર પહોંચવા engagement partner આટલું વિચારે છે: (1) SA 330 મુજબ sufficient appropriate audit evidence મળ્યું છે કે નહીં તે અંગેનું auditor નું તારણ; (2) SA 450 મુજબ સુધાર્યા વગરનાં misstatements એકલાં કે ભેગાં મળીને material છે કે નહીં તે અંગેનું auditor નું તારણ; અને (3) financial statements લાગુ પડતા financial reporting framework ની જરૂરિયાતો મુજબ તૈયાર થયાં છે કે નહીં તેનું મૂલ્યાંકન, જેમાં entity ની accounting પ્રથાઓનાં ગુણાત્મક પાસાં અને management નાં judgements માં પક્ષપાતના સંકેતોની વિચારણા સામેલ છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- Materiality ને દર વખતે audit risk સાથે જોડો; SA 320 એ સંબંધ વિશે છે, એકલી materiality વિશે નહીં.
- યંત્રણા સમજાવતાં પહેલાં કહો કે materiality એ professional judgement નો વિષય છે; છપાયેલા ઉત્તરો એ જ વાતથી શરૂ થાય છે.

TQ 2.2 · RTP 2021-Nov [5] · Pg 120

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 5 પ્રશ્ન

- જ્યાં scenario અસ્થિર નફો પણ સ્થિર revenue આપે, ત્યાં પહેલાં benchmark નાં પરિબલો ચલાવો, પછી યોગ્ય benchmark નું નામ આપો અને અહીં profit before tax કેમ અનુકૂળ નથી તે કહો. Benchmark પરનું તારણ જ ગણાતું પગથિયું છે.

TQ 2.1 · RTP 2021-May [5] (b) · Pg 119

LEVEL II
Application**Medium**

TQ 2.3 · RTP 2022-May [5] · Pg 121

LEVEL II
Application**Medium**

TQ 2.4 · PYQ 2023-Nov [4] (a) · 4M · Pg 122

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 2.1 · PYQ 2021-Dec [5] (a) · 4M · Pg 122

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 2.2 · MTP 2026-Apr S2 [1] (a) {C} · 5M · Pg 123

LEVEL II
Application**Medium**

વિષય 3: Entity and its Environment ને સમજવું [Understanding the Entity and its Environment]

L2P5-C3-T03

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — SA 315
હેઠળ entity and its environment ની સમજ.

NOTES

SA 315 હેઠળ સમજના પાંચ શીર્ષક, “Identifying and Assessing the Risk of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment” — એને યાદી તરીકે યાદ રાખો, કેમ કે પ્રશ્ન સામાન્ય રીતે “auditor ને માર્ગદર્શન આપો” એવો હોય છે અને marks ગણાવેલાં શીર્ષકો પ્રમાણે મળે છે: (a) સંબંધિત ઉદ્યોગ, નિયમનકારી તથા બીજાં બાહ્ય પરિબલો, જેમાં લાગુ પડતું financial reporting framework આવે; (b) **entity નો પ્રકાર** — તેની કામગીરી, તેનાં માલિકી અને governance માળખાં, તે કરી રહી છે અને કરવા ધારે છે તે રોકાણોના પ્રકારો, જેમાં special-purpose entities માંનાં investments આવે, અને તેની રચના તથા ધિરાણની રીત — જેથી financial statements માં કયાં classes of transactions, account balances અને disclosures અપેક્ષિત છે તે સમજાય; (c) entity દ્વારા accounting policies ની પસંદગી અને અમલ, જેમાં ફેરફારોનાં કારણો આવે, અને auditor એ ધંધા માટેની યોગ્યતા તથા framework અને ઉદ્યોગ સાથેની સુસંગતતા ચકાસવી જ રહી; (d) entity ના હેતુઓ અને વ્યૂહો, અને એવાં સંકળાયેલાં ધંધાકીય risks જે risks of material misstatement માં પરિણમી શકે; અને (e) **entity ની નાણાકીય કામગીરીનું માપન અને સમીક્ષા**.

Audit plan થી આગળ પણ એ કેમ મહત્વનું છે: client ના ધંધાની પૂરતી જાણકારી વગર યોગ્ય audit શક્ય જ નથી. એવી જાણકારી auditor ને ખાસ audit વિચારણા માગતાં ક્ષેત્રો ઓળખવામાં, accounting estimates અને management representations ની વાજબીપણાની ચકાસણીમાં, અને accounting policies તથા disclosures ની યોગ્યતા વિશે judgements બાંધવામાં પણ મદદ કરે છે. શીર્ષક (a) હેઠળનાં ઉદાહરણો: સ્પર્ધાત્મક વાતાવરણ, જેમાં માગ, ક્ષમતા, પ્રોડક્ટ અને ભાવની સ્પર્ધા તથા ચક્રીય કે મોસમી પ્રવૃત્તિ આવે; સપ્લાયર અને ગ્રાહક સાથેના સંબંધો, જેમ કે સપ્લાયરો અને ગ્રાહકોના પ્રકારો (related parties, સંયુક્ત ખરીદ જૂથો) અને તેને લગતા કરારો; પ્રોડક્ટ, ઊર્જા પુરવઠા અને ખર્ચને લગતા ટેકનોલોજિકલ ફેરફારો; અને entity ની કામગીરી પર નિયમનની અસર.

આ સમજ સતત ચાલતી પ્રક્રિયા છે, planning વખતે એક વાર પતાવી દેવાની બાબત નહીં. Internal control સહિત entity and its environment ની સમજ મેળવવી એ આખા audit દરમિયાન માહિતી એકઠી કરવાની, તાજી કરવાની અને તપાસવાની સતત તથા ગતિશીલ પ્રક્રિયા છે. એ એવું સંદર્ભ-માળખું ઊભું કરે છે જેમાં રહીને auditor audit નું planning કરે છે અને professional judgement વાપરે છે — **risks of material misstatement આંકતી વખતે, SA 320 મુજબ materiality નક્કી કરતી વખતે,** accounting policies ની પસંદગી અને અમલ વિચારતી વખતે, **જ્યાં ખાસ audit વિચારણા જરૂરી હોય એવાં ક્ષેત્રો ઓળખતી વખતે** (related party transactions, going concern ધારણાના management ના ઉપયોગની યોગ્યતા, transactions નો ધંધાકીય હેતુ), analytical procedures માટેની અપેક્ષાઓ બાંધતી વખતે, અને **મળેલા audit evidence ની પર્યાપ્તતા અને યોગ્યતા ચકાસતી વખતે.**

હેતુઓ, વ્યૂહો અને ધંધાકીય risks. જો management નો હેતુ ધંધો વધારવાનો હોય, તો તે ચોક્કસ marketing ઝુંબેશો અને નવાં બજારોના વિકાસ દ્વારા સ્થિર પણ નિયમિત વૃદ્ધિ અપનાવે, અથવા સ્પર્ધકોને ખરીદી લેવાનો વધુ આક્રમક, જટિલ વ્યૂહ અપનાવે — દરેકમાંથી જુદાં ધંધાકીય risks અને સંભવતઃ જુદાં risks of material misstatement ઊભાં થાય છે. સંભવિત ધંધાકીય risks નાં ઉદાહરણો: **નવી પ્રોડક્ટ, ટેકનોલોજી કે સેવાઓ સાથે તાલ ન મેળવી શકવો;** કોઈ એક મુખ્ય સપ્લાયર, પ્રોડક્ટ કે વ્યક્તિ, જેમ કે માલિક, પર વધુ પડતો આધાર; **ઉદ્યોગમાં આવતા ફેરફારો સામે પ્રતિભાવ આપી શકે એવી નિપુણતાવાળા માણસોનો અભાવ;** માગના ખોટા અંદાજને કારણે ઓછી કે વધુ પડતી ઉત્પાદન ક્ષમતા; અને **financial covenants પાળી ન શકવાને કારણે entity ને ધિરાણ ગુમાવવું પડે તે.**

જે સંજોગોમાં risks ઊભાં થાય કે બદલાય — નવ સંજોગો, અને પરીક્ષક દરેક સાથે કારણ જોડેલું ઇચ્છે છે: **કામગીરીના વાતાવરણમાં ફેરફાર** (નિયમનકારી કે કામગીરીના ફેરફારો સ્પર્ધાત્મક દબાણ બદલે છે અને નોંધપાત્ર રીતે જુદાં risks લાવે છે); **નવા માણસો** (internal control વિશે જુદી સમજ કે જુદો ઝોક); **નવી કે નવેસરથી બનાવેલી information systems** (મોટો અને ઝડપી ફેરફાર internal control સાથે જોડાયેલું risk બદલે છે); **ઝડપી વૃદ્ધિ** (ઝડપી વિસ્તરણ controls પર તાણ લાવે છે અને ભાંગી પડવાનું risk વધારે છે); **નવી ટેકનોલોજી** (ઉત્પાદન કે information systems માં નવી ટેકનોલોજી internal control સાથે જોડાયેલું risk બદલે છે); **નવા ધંધાકીય મોડેલ, પ્રોડક્ટ કે પ્રવૃત્તિઓ** (ઓછો અનુભવ નવાં risks લાવે છે); **કોર્પોરેટ પુનર્ચના** (સ્ટાફમાં ઘટાડો અને દેખરેખ તથા segregation of duties માં ફેરફાર); **વિદેશી કામગીરીનો વિસ્તાર** (નવાં અને ઘણી વાર આગવાં risks, ઉદા. વિદેશી ચલણના transactions માંથી); અને **નવાં accounting પ્રકટનો** (accounting સિદ્ધાંતો અપનાવવા કે બદલવા એ financial statements તૈયાર કરવાનાં risks ને અસર કરે છે).

Entity ની અંદરના બીજાઓ પાસે પૃચ્છા — માત્ર management પાસે નહીં. ઘણીખરી માહિતી management અને financial reporting માટે જવાબદાર લોકો પાસેથી આવે છે, પણ **જુદો દૃષ્ટિકોણ જુદા જુદા સત્તાસ્તરના**

કર્મચારીઓ પાસેથી મળે છે: **those charged with governance** auditor ને financial statements જે વાતાવરણમાં તૈયાર થાય છે તે સમજવામાં મદદ કરે છે; **internal audit personnel** વર્ષ દરમિયાન internal control ની ડિઝાઇન અને અસરકારકતા પર થયેલી internal audit procedures તથા તારણો સામેના management ના પ્રતિભાવ વિશે; જટિલ કે અસામાન્ય transactions શરૂ કરવા, પ્રક્રિયા કરવા કે નોંધવામાં સંકળાયેલા કર્મચારીઓ, accounting policies ની પસંદગી અને અમલ ચકાસવા માટે; **in-house legal counsel** મુકદ્દમા, કાયદા અને નિયમોના પાલન, fraud કે શંકાસ્પદ fraud ની જાણકારી, warranties, વેચાણ પછીની જવાબદારીઓ, ધંધાકીય ભાગીદારો સાથેની ગોઠવણો અને કરારની શરતોના અર્થ વિશે; **marketing કે sales personnel** marketing વ્યૂહ, વેચાણનાં વલણો અને ગ્રાહકો સાથેની કરારી ગોઠવણો વિશે; **risk management કાર્ય** financial reporting ને અસર કરતાં કામગીરીગત અને નિયમનકારી risks વિશે; અને **information systems personnel** system માં ફેરફારો, system કે control ની નિષ્ફળતાઓ અને information system સાથે સંકળાયેલાં અન્ય risks વિશે.

ઓળખ અને assessment નાં ચાર પગથિયાં, જે સમજ પછી આવે છે અને વારંવાર સ્વતંત્ર રીતે પુછાય છે: (1) entity and its environment ની સમજ મેળવવાની આખી પ્રક્રિયા દરમિયાન risks ઓળખો, જેમાં એ risks સાથે સંબંધિત controls પણ આવે, અને financial statements માંનાં classes of transactions, account balances તથા disclosures વિચારીને પણ ઓળખો; (2) ઓળખાયેલાં risks આંકો અને ચકાસો કે તે financial statements ને સમગ્રપણે વધુ વ્યાપક રીતે સ્પર્શે છે અને ઘણાં assertions ને અસર કરી શકે છે કે નહીં; (3) ઓળખાયેલાં risks ને assertion સ્તરે શું ખોટું થઈ શકે તેની સાથે જોડો, અને auditor જે સંબંધિત controls ચકાસવા ધારે છે તે ધ્યાનમાં લો; અને (4) misstatement ની શક્યતા વિચારો, જેમાં એકથી વધુ misstatements ની શક્યતા આવે, અને એ પણ કે સંભવિત misstatement નું કદ એવું છે કે નહીં જે material misstatement માં પરિણમી શકે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 4 પ્રશ્ન

- 'client ના ધંધાની પૂરતી જાણકારી વગર યોગ્ય audit શક્ય નથી' એ વાક્યથી શરૂ કરો અને SA 315 નું પૂરું શીર્ષક સાથે નામ આપો. છપાયેલા ઉત્તરો બંને કરે છે.
- આ સમજ સતત કેમ છે એમ પુછાય ત્યારે સંદર્ભ-માળખાના ઉપયોગો આપો — materiality, accounting policies, analytical અપેક્ષાઓ, evidence ની ચકાસણી.

TQ 3.2 · RTP 2020-May [5] (a) · Pg 126	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 3.4 · RTP 2020-Nov [9] (b) · Pg 127	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 3.5 · RTP 2020-Nov [10] (a) · Pg 128	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 3.6 · RTP 2022-May [4] (b) · Pg 129	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન નામ આપેલા auditor ને માર્ગદર્શન આપવાનું કહે, ત્યાં SA 315 નાં શીર્ષકો મૂકો અને scenario ની હકીકતો દરેક જે શીર્ષક હેઠળ આવતી હોય તેની સાથે જોડો, યાદી અમૂર્ત રીતે લખવાને બદલે.

TQ 3.1 · PYQ 2019-Nov [2] (a) · 5M · Pg 125

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.1 · PYQ 2023-May [4] (a) · 4M · Pg 130

LEVEL II
Application

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- વિધાન આ સમજને સતત, ગતિશીલ પ્રક્રિયા કહે છે. એ વિશેષણનો ઉત્તર આપો: એને સતત શું બનાવે છે તે કહો, અને પ્રશ્ન માગે તે ઉદાહરણો આપો.
- માહિતી એકઠી કરવી, તાજી કરવી અને તપાસવી — એ ત્રણને આખા audit દરમિયાન ચાલતી પ્રવૃત્તિઓ તરીકે આવરી લો, શરૂઆતમાં પતી જતા તબક્કા તરીકે નહીં.

TQ 3.3 · RTP 2020-May [9] (b) · Pg 127

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 4: Internal Control

L2P5-C3-T04

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — internal control અને તેના પાંચ ઘટકો.

NOTES

પાંચ ઘટકો, જે ક્રમમાં ઉત્તરો છાપે છે તે ક્રમમાં: (1) control environment; (2) entity ની risk assessment પ્રક્રિયા; (3) monitoring of controls; (4) control activities; અને (5) financial reporting ને લગતી, સંબંધિત ધંધાકીય પ્રક્રિયાઓ સહિતની information system, અને સંદેશાવ્યવહાર. Internal control ને પાંચ ઘટકોમાં વહેંચવાથી auditor ને entity ના internal control નાં જુદાં જુદાં પાસાં audit ને કઈ રીતે અસર કરી શકે તે વિચારવાનું ઉપયોગી માળખું મળે છે. **Internal control સમજવાના ફાયદા:** એ auditor ને સંભવિત misstatements ના પ્રકારો ઓળખવામાં, risks of material misstatement ને અસર કરતાં પરિબલો ઓળખવામાં, અને further audit procedures ની nature, timing and extent ઘડવામાં મદદ કરે છે. પણ દરેકેદરેક control ચકાસવું જ પડે એવું નથી — અને આ બંધાયેલો પ્રશ્ન છે. Audit ને લગતાં મોટા ભાગનાં controls financial reporting સાથે સંકળાયેલાં હોવાની શક્યતા છે, છતાં financial reporting સાથે સંકળાયેલાં બધાં જ controls audit ને લગતાં હોતાં નથી; કોઈ control એકલું કે બીજાં સાથે મળીને audit ને લગતું છે કે નહીં તે auditor ના professional judgement નો વિષય છે. જ્યાં કંપનીમાં financial reporting, કામગીરીની કાર્યક્ષમતા અને પાલન — ત્રણેને આવરતાં controls હોય, ત્યાં સાચું તારણ એ છે કે માત્ર risk of material misstatement ઘટાડવા માટે પ્રસ્તુત હોય એવાં controls જ ચકાસવાં પડે. **એ judgement ને અસર કરતાં પરિબલો:** materiality; સંબંધિત risk નું મહત્ત્વ; entity નું કદ; entity ના ધંધાનો પ્રકાર, જેમાં તેની રચના અને માલિકીનાં લક્ષણો આવે; entity ની કામગીરીની વિવિધતા અને જટિલતા; લાગુ પડતી કાનૂની અને નિયમનકારી જરૂરિયાતો; સંજોગો અને internal control નો લાગુ પડતો ઘટક; internal control નો ભાગ હોય એવી systems ની પ્રકૃતિ અને જટિલતા, જેમાં service organisations નો ઉપયોગ આવે; અને કોઈ ચોક્કસ control

એકલું કે બીજાં સાથે મળીને material misstatement અટકાવે છે કે પકડીને સુધારે છે કે નહીં, અને કઈ રીતે.

Control environment. એ ધોરણો, પ્રક્રિયાઓ અને માળખાંનો સમૂહ છે જે આખા સંગઠનમાં internal control ચલાવવાનો પાયો પૂરો પાડે છે. **સાત ઘટકો: integrity અને નૈતિક મૂલ્યોનો સંચાર અને અમલ; competence પ્રત્યેની પ્રતિબદ્ધતા** (ચોક્કસ કામ માટે જરૂરી competence ના સ્તર અંગે management ની વિચારણા અને તે કઈ રીતે જરૂરી કૌશલ્ય અને જ્ઞાનમાં પરિણમે છે); **those charged with governance ની સામેલગીરી** (management થી તેમની independence, અનુભવ અને કદ, તેમની સંડોવણી અને ચકાસણીનો વ્યાપ, અને તેમને મળતી માહિતી); **management ની ફિલસૂફી અને કામ કરવાની શૈલી** (ધંધાકીય risks લેવા અને સંભાળવાનો તેનો અભિગમ અને financial reporting, માહિતી પ્રક્રિયા તથા accounting કાર્યો અને માણસો પ્રત્યેનું તેનું વલણ); **સંગઠનાત્મક માળખું** (જે માળખામાં રહીને પ્રવૃત્તિઓનું planning, અમલ, નિયંત્રણ અને સમીક્ષા થાય છે); **સત્તા અને જવાબદારીની સોંપણી** (કામગીરીની પ્રવૃત્તિઓ માટે સત્તા અને જવાબદારી કઈ રીતે સોંપાય છે અને reporting સંબંધો તથા મંજૂરીની ક્રમવ્યવસ્થા કઈ રીતે ગોઠવાય છે); અને **માનવ સંસાધન નીતિઓ અને પ્રથાઓ** (ભરતી, તાલીમ, મૂલ્યાંકન, બદલી). Control environment માં governance અને management નાં કાર્યો તથા those charged with governance અને management નું વલણ, જાગૃતિ અને પગલાં સમાય છે, અને એ સંગઠનનો સૂર બાંધે છે તથા તેના માણસોની control અંગેની સભાનતાને પ્રભાવિત કરે છે. એનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે auditor ચકાસે છે કે **management એ પ્રામાણિક અને નૈતિક વર્તનની સંસ્કૃતિ ઊભી કરી છે અને જાળવી છે** કે નહીં, અને control environment નાં ઘટકોની મજબૂતીઓ ભેગી મળીને internal control ના બાકીના ઘટકો માટે યોગ્ય પાયો પૂરો પાડે છે કે નહીં.

Control environment એ fraud સામેનો સંપૂર્ણ અવરોધ નથી — આ વાત આટલા જ શબ્દોમાં લખો. **સંતોષકારક control environment fraud સામે રક્ષણની બાંધધરી આપતું નથી**; auditor જ્યારે risks of material misstatement આંકે ત્યારે એ **હકારાત્મક પરિબળ** છે, પણ એ fraud ને સંપૂર્ણપણે દૂર કરી શકતું નથી. એકલું control environment material misstatement અટકાવતું, પકડતું કે સુધારતું નથી; એ **બીજાં controls ની અસરકારકતા** વિશેના auditor ના મૂલ્યાંકનને પ્રભાવિત કરે છે, ઉદા. monitoring of controls અને ચોક્કસ control activities risks ના assessment માં શો ફાળો આપે છે તે. બીજી બાજુ, **control environment ની નબળાઈઓ બાકીનાં controls ને નબળાં પાડે છે** — જો management IT સુરક્ષાનાં risks ઉકેલવા પૂરતાં સાધનો ન ફાળવે, તો programs કે ડેટામાં બિનઅધિકૃત ફેરફાર અને બિનઅધિકૃત transactions ની પ્રક્રિયા શક્ય બની જાય છે. Scenario માં “fraud થઈ જ ન શકે” એવો કોઈ પણ દાવો છપાયેલા ઉત્તર પ્રમાણે ખોટો છે.

બે ઘટકો વિદ્યાર્થીઓ અદલાબદલી કરી નાખે છે: control activities અને monitoring. Control activities એ નીતિઓ અને કાર્યરીતિઓ છે જે management ના આદેશોનો અમલ થાય એ સુનિશ્ચિત કરવામાં મદદ કરે છે; એ **IT કે હાથથી ચાલતી systems માં** હોય છે, તેના જુદા જુદા હેતુ હોય છે અને એ સંગઠનના તથા કાર્યના જુદા જુદા સ્તરે લાગુ પડે છે — transaction નોંધનાર વ્યક્તિ અને તેને મંજૂરી આપનાર વ્યક્તિ જુદી હોય એવી segregation of duties એ control activity છે. Auditor ને માત્ર એ જ control activities ની સમજ જોઈએ જે નોંધપાત્ર classes of transactions, account balances અને disclosures તથા તેને પ્રસ્તુત લાગતાં assertions સાથે સંકળાયેલી હોય; પ્રસ્તુત control activities એટલે નોંધપાત્ર risks સાથે સંકળાયેલી, અથવા એવાં risks સાથે સંકળાયેલી જેમાં એકલી substantive procedures થી sufficient appropriate audit evidence ન મળે, અથવા auditor જેને પ્રસ્તુત ગણે તે. Monitoring of controls એ સમય જતાં internal control ની કામગીરીની અસરકારકતા આંકવાની પ્રક્રિયા છે — એ પૂછે છે કે controls ધાર્યા પ્રમાણે ચાલે છે કે નહીં અને સંજોગો બદલાતાં તેમાં યોગ્ય ફેરફાર થાય છે

કે નહીં, અને તેમાં સમયસર અસરકારકતા આંકવી અને જરૂરી સુધારાત્મક પગલાં લેવાં સામેલ છે.

Management એ સતત ચાલતી monitoring પ્રવૃત્તિઓ (રોજિંદી પ્રવૃત્તિઓમાં વણાયેલી, જેમાં નિયમિત management અને દેખરેખની પ્રવૃત્તિઓ આવે), અલગ મૂલ્યાંકનો (સમયાંતરે થતાં, ઉદા. internal audit દ્વારા), બહારના પક્ષો પાસેથી મળતી માહિતી (ગ્રાહકોની ફરિયાદો, સમસ્યાઓ કે સુધારાની જરૂરવાળાં ક્ષેત્રો ચીંધતી નિયમનકારની ટિપ્પણીઓ), અને નાની entities માં કામગીરીમાં માલિક-સંચાલકની નજીકની સામેલગીરી દ્વારા કરે છે, જે અપેક્ષાથી નોંધપાત્ર ફેરફારો અને નાણાકીય માહિતીમાંની અચોક્કસાઈઓ પકડી પાડે છે.

Entity ની risk assessment પ્રક્રિયા, અને information system. Risk assessment પ્રક્રિયા માટે auditor એ સમજ મેળવે છે કે entity પાસે financial reporting ના હેતુઓ સાથે સંકળાયેલાં ધંધાકીય risks ઓળખવાની, risks નું મહત્ત્વ અંદાજવાની, તે બનવાની શક્યતા આંકવાની અને એ risks ઉકેલવા માટેનાં પગલાં નક્કી કરવાની પ્રક્રિયા છે કે નહીં; એ પ્રક્રિયા યોગ્ય હોય તો તે auditor ને risks of material misstatement ઓળખવામાં મદદ કરે છે, અને એ સંજોગો પ્રમાણે યોગ્ય છે કે નહીં તે judgement નો વિષય છે. Financial reporting ને લગતી, સંબંધિત ધંધાકીય પ્રક્રિયાઓ સહિતની information system માટે auditor આટલાની સમજ મેળવે છે: entity ની કામગીરીમાં financial statements માટે નોંધપાત્ર હોય એવાં classes of transactions; એ transactions જે રીતે શરૂ થાય, નોંધાય, પ્રક્રિયા પામે, જરૂર પડ્યે સુધારાય, general ledger માં ચડે અને financial statements માં રજૂ થાય તે કાર્યરીતિઓ; transactions શરૂ કરવા, નોંધવા, પ્રક્રિયા કરવા અને રજૂ કરવા વપરાતાં સંબંધિત accounting records, આધારભૂત માહિતી અને ચોક્કસ ખાતાં; information system financial statements માટે નોંધપાત્ર ઘટનાઓ અને સ્થિતિઓ કઈ રીતે ઝીલે છે તે; financial statements તૈયાર કરવા વપરાતી financial reporting પ્રક્રિયા; અને journal entries ની આસપાસનાં controls.

Internal control ની સહજ મર્યાદાઓ — “controls હતાં છતાં નિષ્ફળ કેમ ગયાં” એવા દરેક scenario નો ઉત્તર: (1) internal control ગમે તેટલું અસરકારક હોય, એ entity ના financial reporting હેતુઓ સિદ્ધ થવા વિશે માત્ર reasonable assurance આપી શકે; (2) નિર્ણય લેવામાં માનવીય judgement ખોટું પડી શકે અને માનવીય ભૂલને કારણે ભંગાણ થઈ શકે; (3) હેતુની સમજનો અભાવ — exception report નો અસરકારક ઉપયોગ થતો નથી કેમ કે તેની સમીક્ષા કરનારને તેનો હેતુ સમજાતો નથી કે તે પગલાં લેતો નથી; (4) બે કે વધુ માણસોની મિલીભગત, કે management નું અયોગ્ય override — ગ્રાહકો સાથેની આડકારો જે વેચાણની પ્રમાણભૂત શરતો બદલી નાખે અને અયોગ્ય revenue recognition તરફ દોરે, અથવા credit limits પરની edit checks ને override કે બંધ કરી દેવી; અને (5) કયાં controls અમલમાં મૂકવાં અને કયાં risks સ્વીકારવાં તેની પ્રકૃતિ અને વ્યાપ અંગેનાં management નાં judgements.

અપૂરતું control પરીક્ષામાં ક્યાં દેખા દે છે. Assets પરનું અપૂરતું internal control એ assets ની ઉચાપતની શક્યતા વધારી શકે છે: અપૂરતી segregation of duties કે સ્વતંત્ર ચકાસણી; પ્રવાસ અને બીજા ખર્ચ પરત જેવા ઉચ્ચ management ના ખર્ચ પરની અપૂરતી દેખરેખ; assets માટે જવાબદાર કર્મચારીઓ પર management ની અપૂરતી દેખરેખ, ઉદા. દૂરનાં સ્થળોની નબળી દેખરેખ; assets સુધી પહોંચ ધરાવતા કર્મચારીઓની અપૂરતી નોકરી-અરજી ચકાસણી; અપૂરતી નોંધ જાળવણી; transactions ની મંજૂરી અને અધિકૃતતાની અપૂરતી વ્યવસ્થા; રોકડ, investments, inventory કે સ્થિર assets પરનાં અપૂરતાં ભૌતિક રક્ષણો; સંપૂર્ણ અને સમયસર reconciliations નો અભાવ; transactions નું સમયસર અને યોગ્ય documentation ન હોવું, ઉદા. માલ પરત આવવા સામેની ક્રેડિટ; અને મુખ્ય control કાર્યો કરતા કર્મચારીઓ માટે ફરજિયાત રજાનો અભાવ. જ્યાં ખામીઓ ઓળખાય, ત્યાં auditor નક્કી કરે છે કે બિનઅસરકારક controls થી કયાં નોંધપાત્ર financial statement

assertions અસર પામે છે: જો ખામી કોઈ assertion માટે ઓળખાયેલા એકમાત્ર control ને લગતી હોય, તો તે પોતાનું assessment બદલીને 'controls પર આધાર ન રાખવો' કરે છે; જો એ અનેકમાંથી એક 'શું ખોટું થઈ શકે' ને લગતી હોય, તો તે 'controls પર આધાર રાખી' શકે પણ risk ઉકેલવા વધારાની substantive procedures કરે છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 4 પ્રશ્ન

- કોઈ એક ઘટક સમજાવતાં પહેલાં પાંચેપાંચ ઘટકોનાં નામ આપો, અને control environment ના સાત ઘટકો વિસ્તારતાં પહેલાં સાતેસાતનાં નામ આપો. Marks ગણાવેલી items ની સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે.

TQ 4.1 • PYQ 2019-Nov [5] (d) • 4M • Pg 132	LEVEL I Remembering	Medium
TQ 4.4 • MTP 2020-Oct [3] (b) • 4M • Pg 134	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 4.4 • MTP 2025-Aug S2 [1] (a) • 5M • Pg 146	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 4.5 • PYQ 2026-May [2] (a) • 5M • Pg 147	LEVEL I Remembering	Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 6 પ્રશ્ન

- કોઈ એક ઘટક વિશે પુછાય ત્યારે તેની વ્યાખ્યા આપો, management એને કઈ રીતે ચલાવે છે તે કહો, અને પછી auditor શેની સમજ મેળવે છે તે કહો. છપાયેલા ઉત્તરો એ જ ક્રમ પાળે છે.
- મર્યાદાઓનો મુદ્દો હોય ત્યારે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહો કે internal control માત્ર reasonable assurance આપે છે.

TQ 4.3 • PYQ 2020-Nov [3] (a) • 4M • Pg 133	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.7 • RTP 2021-May [10] (a) • Pg 137	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.8 • RTP 2021-May [10] (b) • Pg 138	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.11 • MTP 2024-Jul [5] (b) • 5M • Pg 141	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.12 • PYQ 2026-Sep [6] (b) • 5M • Pg 141	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.5 • RTP 2021-May [9] (a) • Pg 135	LEVEL I Understanding	

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 4 પ્રશ્ન

- જ્યાં scenario કોઈ ચૂક વર્ણવે, ત્યાં પહેલાં ઘટક કે મર્યાદાનું નામ આપો, પછી હકીકતો તેની સાથે જોડો. બેવડી ચુકવણી અને મિલીભગત એ મર્યાદાઓ છે; segregation of duties એ control activity છે; 'સંજોગો બદલાતાં controls બદલાય છે કે નહીં' એ monitoring છે.

- જો scenario એવો દાવો કરે કે સારું control environment fraud ને અશક્ય બનાવી દે છે, તો પહેલી જ લીટીમાં એનો વિરોધ કરો અને પછી કારણો આપો.

CSQ 4.1 · PYQ 2022-Nov [4] (a) · 4M · Pg 142	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.3 · PYQ 2025-Jan [1] (c) {C} · 4M · Pg 145	LEVEL II Application	Medium
TQ 4.2 · RTP 2020-May [9] (a) · Pg 133	LEVEL II Application	Hard
TQ 4.6 · RTP 2021-May [9] (b) · Pg 136	LEVEL II Application	Hard

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 3 પ્રશ્ન

- જ્યાં બે પરિસ્થિતિ આપીને દરેકમાં ઘટક ઓળખવાનો હોય, ત્યાં એક પછી એક લો, ઘટકનું નામ આપો, તેની વ્યાખ્યા આપો, અને પછી જ સમજાવો કે હકીકતો એની હેઠળ કેમ આવે છે.

TQ 4.9 · RTP 2022-May [10] · Pg 139	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 4.2 · PYQ 2024-Sep [3] (a) · 4M · Pg 143	LEVEL II Analysis	Medium
TQ 4.10 · RTP 2022-Nov [9] (a) · Pg 140	LEVEL II Analysis	

વિષય 5: એવાં risks જેમને ખાસ audit consideration જોઈએ [Risks that Require Special Audit Consideration]

L2P5-C3-T05

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — significant risks અને ખાસ audit વિચારણા માગતાં risks.

NOTES

નિયમ: SA 315 હેઠળ કયાં risks એ significant risks છે તે અંગે judgement વાપરતી વખતે auditor એ ઓછામાં ઓછું આટલું વિચારવું જ રહ્યું — transactions ની જટિલતા; એ risk fraud નું risk છે કે નહીં; એ risk માં related parties સાથેના નોંધપાત્ર transactions સંકળાયેલા છે કે નહીં; એ risk તાજેતરના નોંધપાત્ર આર્થિક, accounting કે બીજા ફેરફારો, જેમ કે નિયમનકારી વાતાવરણમાંના ફેરફારો, સાથે સંકળાયેલું છે કે નહીં અને તેથી ખાસ ધ્યાન માગે છે કે નહીં; એ risk માં entity ના સામાન્ય ધંધાક્રમની બહારના કે અન્યથા અસામાન્ય લાગતા નોંધપાત્ર transactions સંકળાયેલા છે કે નહીં; અને એ risk સાથે જોડાયેલી નાણાકીય માહિતીના માપનમાં વ્યક્તિલક્ષીપણાનું પ્રમાણ, ખાસ કરીને જ્યાં માપનની અનિશ્ચિતતાનો વ્યાપ મોટો હોય. “ઓછામાં ઓછું” શબ્દો મહત્વના છે — યાદી એ લઘુત્તમ છે, મર્યાદા નહીં.

Significant risks ઘણી વાર નોંધપાત્ર non-routine transactions કે judgement માગતી બાબતો સાથે સંકળાયેલાં હોય છે. Non-routine transactions એટલે એવા transactions જે કદ કે પ્રકારને કારણે અસામાન્ય હોય અને તેથી ભાગ્યે જ થતા હોય. આ કારણોસર નોંધપાત્ર non-routine transactions માટે risk of material misstatement વધુ હોય છે: accounting treatment નક્કી કરવામાં management ની વધુ દખલ; માહિતી એકઠી કરવામાં અને તેની પ્રક્રિયામાં હાથની વધુ દખલ; જટિલ ગણતરીઓ કે accounting સિદ્ધાંતો; અને non-routine transactions ની પ્રકૃતિ જ એવી હોય કે entity માટે તેનાં risks પર અસરકારક controls મૂકવાં મુશ્કેલ બને.

બીજું અંગ, અને એ જ વિદ્યાર્થીઓ પડતું મૂકે છે. Accounting estimates ઊભા કરવા પડે એવી, judgement માગતી નોંધપાત્ર બાબતો માટે risk of material misstatement વધુ હોય છે, કેમ કે accounting estimates કે revenue recognition ના accounting સિદ્ધાંતોનાં જુદાં અર્થઘટન થઈ શકે, અને કેમ કે જરૂરી judgement વ્યક્તિલક્ષી કે જટિલ હોઈ શકે અથવા ભવિષ્યની ઘટનાઓની અસર વિશે ધારણાઓ માગી લે, ઉદા. fair value અંગેનું judgement. જે પ્રશ્ન માત્ર non-routine અંગ ટાંકે તેમાં પણ તમે કયા અંગમાં છો તે જાણવાની અપેક્ષા છે; જે પ્રશ્ન બંને ટાંકે તે બંને યાદીઓ માગે છે.

SA 315 એ આપેલી internal control ની વ્યાખ્યા પણ આ જ શીર્ષક હેઠળ પુછાય છે. Internal control એટલે those charged with governance, management અને બીજા કર્મચારીઓ દ્વારા ઘડાયેલી, અમલમાં મુકાયેલી અને જાળવાયેલી એ પ્રક્રિયા જે entity ના હેતુઓ — financial reporting ની ભરોસાપાત્રતા, કામગીરીની અસરકારકતા અને કાર્યક્ષમતા, assets ની જાળવણી, અને લાગુ પડતા કાયદા-નિયમોનું પાલન — સિદ્ધ થવા વિશે reasonable assurance પૂરું પાડે. Internal control સમજવાના ફાયદા: સંભવિત misstatements ના પ્રકારો ઓળખવા; risks of material misstatement ને અસર કરતાં પરિબળો ઓળખવા; અને further audit procedures ની nature, timing and extent ઘડવી. વ્યાખ્યા આખેઆખી ટાંકો — તેના અંતે આવતા ચાર હેતુઓનાં marks અલગ છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- Non-routine transaction નું risk કેમ વધુ છે તે ગણાવતાં પહેલાં તેની વ્યાખ્યા આપો. વ્યાખ્યા — કદ કે પ્રકારે અસામાન્ય, ભાગ્યે જ થતો — એ પોતે એક mark છે.

TQ 5.3 · PYQ 2022-Nov [4] (c) · 3M · Pg 152

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 3 પ્રશ્ન

- જ્યાં scenario એક કારણ આપીને 'બાકીની બાબતો' માગે, ત્યાં એક લીટીમાં એ મત સાથે સંમતિ દર્શાવો, પછી પહેલેથી અપાયેલું કારણ સહિતની આખી યાદી આપો, અને auditor નો મત સાચો છે એમ કહીને પૂરું કરો.

TQ 5.2 · RTP 2021-Nov [9] (b) · Pg 151

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 5.1 · MTP 2026-Mar S1 [6] (c) · 4M · Pg 153

LEVEL II
Application

Medium

TQ 5.1 · PYQ 2018-Nov [6] (a) · 4M · Pg 150

LEVEL II
Application

Hard

વિષય 6: Internal Control System નું મૂલ્યાંકન [Evaluation of Internal Control System]

L2P5-C3-T06

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — internal control system નું મૂલ્યાંકન અને મૂલ્યાંકનની પદ્ધતિઓ.

NOTES

એક લીટીમાં નિયમ: auditor ને લાગેવળગે છે ત્યાં સુધી, internal control system ની તપાસ અને તેનું મૂલ્યાંકન એ સમગ્ર audit programme નો અનિવાર્ય ભાગ છે. Auditor ને એવું reasonable assurance જોઈએ છે કે accounting system પૂરતી છે અને જે accounting માહિતી નોંધાવી જોઈતી હતી તે ખરેખર નોંધાઈ છે, અને internal control સામાન્ય રીતે એ assurance માં ફાળો આપે છે. તેણે accounting system અને સંબંધિત internal controls ની સમજ મેળવવી જોઈએ, અને બાકીની audit procedures ની nature, timing and extent નક્કી કરવામાં જે internal controls પર તે આધાર રાખવા માગે છે તેની કામગીરીનો અભ્યાસ અને મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ.

મૂલ્યાંકનના ફાયદા — લાંબી યાદી, અને marks દરેક મુદ્દા દીઠ છે. Internal controls ની સમીક્ષા auditor ને આટલું જાણવા દે છે: ધંધાની સામાન્ય કામગીરીમાં errors અને frauds પકડાઈ જવાની શક્યતા છે કે નહીં; પૂરતી internal control system વપરાશમાં છે અને management એ ધાર્યા પ્રમાણે ચાલે છે કે નહીં; **અસરકારક internal auditing વિભાગ કામ કરે છે કે નહીં; કોઈ વહીવટી control તેના કામ પર અસર કરે છે કે નહીં —** જો કામદારોની ભરતી અને નોંધણી પરનું control નબળું હોય, તો wages sheet માં બનાવટી નામો ઘૂસી શકે, અને એ auditor ને પ્રસ્તુત છે; **controls assets નું પૂરતું રક્ષણ કરે છે કે નહીં;** transactions ની સાચી નોંધ પૂરતું management પોતાનું કામ કેટલી હદે અને કેટલી સારી રીતે બજાવે છે; **management ને અપાતા reports, records અને પ્રમાણપત્રો કેટલાં ભરોસાપાત્ર ગણાય;** accounting નાં જુદાં જુદાં ક્ષેત્રોમાં કેટલી અને કેટલી ઊંડી તપાસ જોઈશે; આપેલા સંજોગોમાં કઈ audit ટેકનિક અને audit procedure યોગ્ય રહેશે; **ક્યાં ક્ષેત્રોમાં control નબળું છે અને ક્યાં વધુ પડતું છે;** અને **control system સુધારવા કોઈ કામનાં સૂચનો આપી શકાય કે નહીં.**

વહીવટી control વાળું અંગ જ case scenario નો મુખ્ય મુદ્દો હોય છે. જ્યાં હકીકતો કહે કે auditor એ માત્ર accounting controls નહીં પણ વહીવટી controls પણ જોયાં, ત્યાં ઉપરનું wages sheet વાળું ઉદાહરણ જ પરીક્ષકને જોઈતો ઉત્તર છે: વહીવટી control એ accounting control ન હોવા છતાં auditor ના કામ પર અસર કરી શકે છે.

મૂલ્યાંકનની પદ્ધતિઓ — internal control questionnaire. જ્યાં auditor internal controls ના અસ્તિત્વ, કામગીરી અને કાર્યક્ષમતા વિશે માહિતી એકઠી કરવા અધિકારીઓ અને કર્મચારીઓમાં જવાબ માટે ફેરવવાના પ્રશ્નોનો સમૂહ તૈયાર કરે, ત્યાં એ પદ્ધતિ એટલે **internal control questionnaire**. લેણદારોની questionnaire આ રીતે ચાલે છે: **શું સપ્લાયરોનાં invoices સીધાં Accounts Department માં જાય છે;** બીજા વિભાગોમાં ચકાસણી કે મંજૂરી માટે મોકલતાં પહેલાં એ bill register માં નોંધાય છે; **શું invoices પર રજૂઆત પહેલાં એડવાન્સ અને આંશિક ચુકવણીઓ નોંધાય છે;** શું system એ સુનિશ્ચિત કરે છે કે બધાં invoices ની યોગ્ય પ્રક્રિયા થાય; કાચા

માલ અને પુરવઠા માટે, purchase invoices પ્રમાણે મળેલા જથ્થા અને મૂલ્ય stock records માંની આવક સાથે મેળવાય છે; શું Accounts Department invoices ને Goods Received Notes અને purchase orders સાથે મેળવે છે; શું બધાં invoices પર ભાવ, નૂર અને શરતો ચકાસ્યાનાં નિશાન હોય છે; શું એડવાન્સ ચુકવણીઓને સક્ષમ વ્યક્તિઓની યોગ્ય મંજૂરી હોય છે; શું ડુપ્લિકેટ invoices મળતાંની સાથે જ નિશાન કરી દેવાય છે જેથી તેની સામે ચુકવણી ન થાય; શું સપ્લાયરોનાં statements ledger ખાતાં સાથે સરખાવાય છે અને તફાવતોની તપાસ માટે આગળનાં પગલાં લેવાય છે; અને શું નહીં ચૂકવાયેલા લેણદારોની યાદી તૈયાર કરીને સમયાંતરે મેળવાય છે.

કામગીરીની અસરકારકતાનું મૂલ્યાંકન, અને deviation મળે ત્યારે શું કરવું. Auditor એ ચકાસવું જ રહ્યું કે substantive procedures થી પકડાયેલાં misstatements એવું સૂચવે છે કે નહીં કે controls અસરકારક રીતે ચાલતાં નથી; પણ substantive procedures થી કોઈ misstatement ન પકડાયું હોય એ હકીકત, ચકાસાઈ રહેલા assertion ને લગતાં controls અસરકારક છે એવું audit evidence પૂરું પાડતી નથી. Auditor જે controls પર આધાર રાખવા માગે છે તેમાં deviations મળે, ત્યારે તેણે એ બાબતો અને તેનાં સંભવિત પરિણામો સમજવા ચોક્કસ પૃષ્ઠા કરવી જોઈએ, અને નક્કી કરવું જોઈએ કે (a) કરેલી tests of controls એ controls પર આધાર રાખવા માટે યોગ્ય આધાર પૂરો પાડે છે કે નહીં; (b) વધારાની tests of controls જરૂરી છે કે નહીં; કે (c) misstatement નાં સંભવિત risks substantive procedures થી ઉકેલવાં પડશે કે નહીં. છેલ્લી લીટી ધ્યાનમાં રાખો, જે નિયમિત રીતે એક mark છે: auditor ની procedures થી પકડાયેલું material misstatement એ internal control માં નોંધપાત્ર ખામી હોવાનો મજબૂત સંકેત છે.

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં scenario auditor દ્વારા પ્રશ્નો ફેરવવાનું વર્ણવે, ત્યાં પહેલાં પદ્ધતિનું નામ આપો — internal control questionnaire — અને પછી આપેલા ક્ષેત્ર માટેના પ્રશ્નો લખો. અડધાં marks પ્રશ્નોમાં જ છે.

TQ 6.2 • MTP 2025-Jul S1 [1] (a) • 5M • Pg 155

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 6.1 • PYQ 2018-May [5] (c) • 5M • Pg 156

LEVEL II
Application

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા • 1 પ્રશ્ન

- પૂછાયું છે કે internal control નું મૂલ્યાંકન audit programme માટે અનિવાર્ય કેમ છે. 'કેવી રીતે' પહેલાં 'કેમ' નો ઉત્તર આપો.
- એને auditor ને જોઈતા assurance સાથે જોડો: accounting system પૂરતી છે, અને જે નોંધાવું જોઈએ તે નોંધાયું છે.

TQ 6.1 • RTP 2019-May [10] (b) • Pg 153

LEVEL II
Analysis

Hard

વિષય 7: Internal Control નું testing [Testing of Internal Control]

L2P5-C3-T07

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — internal

control ની ચકાસણી, procedural tests અને examination in depth.

NOTES

નિયમ: internal control ની ખરી કામગીરી procedural tests અને examination in depth લગાડીને ચકાસવી જોઈએ. Procedural tests એટલે સાદી ભાષામાં, transaction જે જે તબક્કામાંથી પસાર થાય તે દરેક તબક્કે તેની શરૂઆત, મંજૂરી, નોંધ અને documentation અંગે management એ ઠરાવેલી કાર્યરીતિઓનું પાલન થાય છે કે નહીં તેની ચકાસણી. ચાર શબ્દો — **initiation, authorisation, recording and documentation** — એ “procedural tests સમજાવો” એવા કોઈ પણ ઉત્તરનું માળખું છે.

ઉત્તરો જે ઉદાહરણ વાપરે છે તે sales નું છે. Sales ની કાર્યરીતિ આ માગે છે: કોઈ પણ ઓર્ડર સ્વીકારતાં પહેલાં સંબંધિત વસ્તુના inventory ની સ્થિતિ જાણવી જોઈએ, જેથી ઓર્ડર સમયસર પૂરો થઈ શકશે કે નહીં તે નક્કી થાય; sales manager ની મંજૂરી હેઠળ ઓર્ડર આપનાર પક્ષને આંતરિક સંદર્ભ નંબર અને ઓર્ડરનો સ્વીકાર જણાવતી સૂચના મોકલવી જોઈએ, જે **પ્રમાણભૂત form** પર તૈયાર થાય અને તેની **એક નકલ inventory વિભાગને મોકલાય** જેથી એ સમયસર પૂર્તિની તૈયારી કરી શકે; અપાતી ધિરાણ મુદત સામાન્ય ધિરાણ મુદત હોવી જોઈએ, અને કોઈ ખાસ ધિરાણ મુદત માટે sales manager ની ખાસ મંજૂરી જોઈએ; ઓર્ડર જે દરે સ્વીકારાયો હોય તે દર અને વાહનવ્યવહાર, વીમો વગેરે અંગેની બીજી શરતો સ્પષ્ટ લખાયેલી હોવી જોઈએ; અને ધિરાણ મુદત નક્કી કરતાં પહેલાં પક્ષની શાખાપત્રતા જાણવા credit વિભાગનો સંદર્ભ લેવો જોઈએ, ખાસ કરીને તેણે ભૂતકાળમાં પોતાની જવાબદારીઓ પાળી છે કે નહીં તે.

Tests of controls માટે વપરાતી ચાર procedures, અને દરેક કેવી દેખાય છે. Reperformance — auditor control ને સ્વતંત્ર રીતે ફરી કરી જુએ; કંપનીનાં bank reconciliations ની સમીક્ષા કરી તેની ચોક્કસ ચકાસવી એ reperformance test છે. **Inquiry** — કંપનીના માણસોને પૂછવું કે controls કઈ રીતે ઘડાયાં છે અને તેનું પાલન થાય છે કે નહીં, ઉદા. finance ટીમને bank accounts મેળવવાની પ્રક્રિયા વિશે પૂછવું. **Observation** — control કાર્યરીતિનો ખરેખરો અમલ નજરે જોવો, ઉદા. accounting ના માણસો bank reconciliations કરતા હોય ત્યારે જોવું. **Inspection of documents** — controls થયાનું દર્શાવતાં documents, records કે reports તપાસવાં, જેમ કે bank reconciliation statements, મંજૂરીની સહીઓ કે internal control checklists. એમાં ચોક્કસ કમ્પ્યુટરાઇઝ્ડ applications પર કે સમગ્ર information technology કાર્ય પર ચાલતાં internal control ની ચકાસણી ઉમેરો, ઉદા. access કે program change controls.

ઓળખનું પગથિયું જ mark ધરાવે છે. જ્યાં scenario એમ કહે કે auditor એ reconciliation સ્વતંત્ર રીતે ફરી કરી, ત્યાં બાકીની ગણાવતાં પહેલાં એ test નું નામ આપો — **reperformance**. પરીક્ષક પહેલાં પૂછે છે “કયા પ્રકારનું test of control”, પછી પૂછે છે “બીજી કઈ procedures”; માત્ર બીજા અડધા ભાગનો ઉત્તર આપવાથી પહેલો ભાગ ગુમાવાય છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- કોઈ પણ ઉદાહરણ આપતાં પહેલાં transaction ના પ્રવાહના ચાર તબક્કા વાપરીને procedural tests ની વ્યાખ્યા આપો.

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- Sales નું ઉદાહરણ આપેલા ક્રમમાં જ અપેક્ષિત છે — inventory ની સ્થિતિ, મંજૂર થયેલી સૂચના, ધિરાણ મુદત, શરતો, credit વિભાગનો સંદર્ભ. ક્રમ જાળવો.
- હકીકતોમાં જે test થયું હોય તેનું નામ આપો, પછી બાકીની procedures એક-એક લીટીમાં એ જ હકીકતો સાથે જોડીને ગણાવો.

CSQ 7.1 · PYQ 2024-Sep [2] (a) · 4M · Pg 158

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 8: Automated Environment એટલે શું? [What is an Automated Environment?]

L2P5-C3-T08

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — automated environment માં auditing, IT risks, IT controls ના પ્રકારો અને ચકાસણીની પદ્ધતિઓ.

NOTES

Automated environment ને સમજવું ફરજિયાત છે, મરજિયાત નહીં. Entity અને તેના automated environment ને સમજવામાં IT વિભાગની રચના, IT પ્રવૃત્તિઓ, IT પરનો આધાર, અને સંબંધિત risks તથા controls સમજવાનું આવે છે, એટલે કંપનીની IT systems ની જાણકારી મેળવવી auditor ના judgement પર આધારિત છે એવું સૂચન યોગ્ય નથી. વિચારવાના મુદ્દા: વપરાતી information systems (એક કે વધુ application systems અને તે કઈ છે); તેનો હેતુ (financial અને non-financial); IT systems નું સ્થાન — સ્થાનિક કે વૈશ્વિક; architecture (desktop આધારિત, client-server, web application, cloud આધારિત); version, કેમ કે એક જ application ની જુદી versions વચ્ચે કાર્યો અને risks બદલાઈ શકે; જ્યાં એકથી વધુ systems હોય ત્યાં systems વચ્ચેનાં interfaces; પોતે બનાવેલી કે તૈયાર ખરીદેલી; બહાર સોંપેલી પ્રવૃત્તિઓ (IT જાળવણી અને ટેકો); અને મુખ્ય વ્યક્તિઓ (CIO, CISO, administrators). જે scenario માં કંપની સંપૂર્ણ automated ERP પર ગઈ હોય ત્યાં flowcharts કે વર્ણન વડે ધંધાકીય પ્રક્રિયાઓનું documentation, Risk and Control Matrices (RCM) તૈયાર કરવી, આખી પ્રક્રિયાના walkthroughs દ્વારા controls ની ડિઝાઇનનું મૂલ્યાંકન, તથા entity-level controls, segregation of duties અને IT general અને application controls સહિતની પ્રક્રિયાવ્યાપી વિચારણાઓ ઉમેરો — અને કહો કે મેળવેલી સમજનું યોગ્ય રીતે documentation થવું જોઈએ.

Automated environment ખરેખર શું કરે છે, અને તે કયાં risks લાવે છે. વધુ automated environment માં: ગણતરીઓ આપોઆપ થાય છે (બેન્ક વ્યાજની ગણતરી, inventory valuation); accounting entries આપોઆપ પડે છે (sub-ledger થી general ledger માં); internal controls સહિતની ધંધાકીય નીતિઓ અને કાર્યરીતિઓ આપોઆપ લાગુ પડે છે (journal મંજૂરી માટેની સત્તાની સોંપણી, ગ્રાહકની credit limit ની ચકાસણી); ધંધામાં વપરાતા reports systems માંથી નીકળે છે અને management તથા બીજા હિતધારકો તેના પર આધાર રાખે છે (debtors ageing report); અને વપરાશકારોને system roles સોંપીને તેમની પહોંચ અને સુરક્ષા નિયંત્રિત થાય છે,

જેથી segregation of duties અસરકારક રીતે લાગુ પડે. IT systems ના ઉપયોગમાંથી ઊભાં થતાં risks: ડેટાની ખોટી પ્રક્રિયા, ખોટા ડેટાની પ્રક્રિયા, કે બંને; ડેટા સુધી બિનઅધિકૃત પહોંચ; ડેટામાં સીધા ફેરફાર (back-end changes); વધુ પડતી કે વિશેષાધિકારવાળી પહોંચ (super users); પૂરતી segregation of duties નો અભાવ; systems કે programs માં બિનઅધિકૃત ફેરફાર; systems કે programs માં જરૂરી ફેરફાર ન કરવા; અને ડેટાનું નુકસાન.

નહીં ઘટાડાયેલા IT risk ની audit પરની અસર ત્રણ શીર્ષકે ચાલે છે. Substantive checking પરની અસર — risks ઉકેલી ન શકવાથી systems માંથી મળેલા ડેટા પર આધાર રાખી શકાતો નથી, એટલે બધી માહિતી, ડેટા અને reports ની સંપૂર્ણતા અને ચોકસાઈ માટે ઝીણવટભરી ચકાસણી કરવી પડે, જેનો અર્થ છે વધુ substantive checking, વધુ વિગતવાર તપાસ, અને વધારાનો સમય તથા સાધનો. **Controls પરની અસર** — automated controls, system ની ગણતરીઓ અને applications માં વણાયેલી accounting કાર્યરીતિઓ પર આધાર રાખી શકાતો નથી, એટલે auditor એ તેની ભરપાઈ માટે વધારાનું audit કામ કરવું પડે. **Reporting પરની અસર** — Companies Act, 2013 હેઠળ કંપનીઓ માટેની internal financial controls અંગેની નિયમનકારી જરૂરિયાતોને કારણે, નહીં ઘટાડાયેલાં IT risks auditor's report માં ફેરફાર સુધી દોરી શકે, કેમ કે auditor એ internal financial controls ની પર્યાપ્તતા અને કામગીરીની અસરકારકતા પર report કરવાનું હોય છે.

Automated environment માં controls ના પ્રકારો: general IT controls, application controls and IT-dependent controls. **General IT controls** એટલે એવી નીતિઓ અને કાર્યરીતિઓ જે ઘણી applications ને લાગુ પડે છે અને application controls ની અસરકારક કામગીરીને ટેકો આપે છે; એ માહિતીની integrity અને ડેટાની સુરક્ષા જાળવે છે અને data centre and network operations, program change, access security, તથા application systems acquisition, development and maintenance ને આવરે છે. Access security: હેતુ એ છે કે programs અને ડેટા સુધીની પહોંચ financial reporting ના હેતુઓ પૂરા કરવા માટે પ્રમાણિત અને અધિકૃત હોય, અને તેની પ્રવૃત્તિઓ છે — સુરક્ષા સંગઠન અને વ્યવસ્થાપન; સુરક્ષા નીતિઓ અને કાર્યરીતિઓ; application security; data security; operating system security; network security — આંતરિક network અને પરિઘ network; ભૌતિક સુરક્ષા — access controls અને પર્યાવરણ controls; અને system administration તથા વિશેષાધિકારવાળાં ખાતાં — sysadmins, DBAs, super users.

વર્ગીકરણનું કોષ્ટક વારંવાર પુછાય છે, એટલે કઈ item કઈ બાજુ આવે તે યાદ રાખો. **Application controls** — reasonableness checks, sequence number checks, mandatory data fields. **General IT controls** — access security, controls over data centre and network operations, program change controls, application system acquisition, development and maintenance પરનાં controls. ઉત્તરો જે અંગૂઠાનો નિયમ પુરવાર કરે છે તે આ: transaction ની પ્રક્રિયામાં વણાયેલી ચકાસણી એ application control છે; જે applications ચાલે છે તે વાતાવરણને સંભાળતી કોઈ પણ વસ્તુ એ general IT control છે.

ચાર audit tests, અને જે ક્રમ marks ધરાવે છે તે. Inquiry, observation, inspection and reperformance. Inquiry સૌથી કાર્યક્ષમ audit test છે પણ સૌથી ઓછું audit evidence આપે છે, અને એકલી inquiry પૂરતી નથી — એ હંમેશાં બીજી પદ્ધતિ સાથે જોડીને જ વાપરવી પડે. Reperformance સૌથી અસરકારક audit test છે અને શ્રેષ્ઠ audit evidence આપે છે, પણ એ બહુ સમય માગી લે છે અને મોટા ભાગે સૌથી ઓછું કાર્યક્ષમ હોય છે. સામાન્ય રીતે inquiry ને inspection સાથે જોડવાથી સૌથી અસરકારક અને કાર્યક્ષમ audit evidence મળે છે. કયું test ક્યારે અને કયા સંયોજનમાં વાપરવું એ professional judgement નો વિષય છે, જે risk assessment,

control environment, જોઈતા evidence નું ઇચ્છિત સ્તર, errors કે misstatements નો ભૂતકાળ, ધંધાની જટિલતા અને ચકાસાઈ રહેલાં assertions પ્રમાણે બદલાય છે; અને auditor એ લગાડેલા test કે tests ના સંયોજનની પ્રકૃતિ, વાપરેલાં judgements સાથે, audit file માં નોંધવી જોઈએ.

ચકાસણી ખરેખર કઈ રીતે થાય છે, અને general IT controls નિષ્ફળ જાય ત્યારે શું કરવું. સામાન્ય પદ્ધતિઓ: **walkthrough** — inquiry, observation અને inspection ના સંયોજનથી એક આખા transaction ને છેડેથી છેડા સુધી ચલાવીને automated transaction કઈ રીતે પ્રક્રિયા પામે છે તેની સમજ મેળવવી; વપરાશકાર જુદાં જુદાં સંજોગોમાં transactions કઈ રીતે કરે છે તેનું **observation; application માં નક્કી થયેલા configuration નું inspection**; છેલ્લી audit ચકાસણી પછી થયેલા ફેરફારો જાણવા **system logs નું inspection**; systems અને applications ની **ટેકનિકલ કે user manuals નું inspection; negative testing** — એક ચકાસણી કરીને application જે ભૂલ-સંદેશ બતાવે તે જોવો; અને **CAATs વાપરીને reperformance** — કાચા મૂળ ડેટા પરથી Computer Assisted Audit Techniques વડે સૂત્રો, ધંધાકીય નિયમો કે ચકાસણીઓ સ્વતંત્ર રીતે લગાડવી. જ્યાં general IT controls હોય જ નહીં કે અસરકારક ન હોય, ત્યાં auditor એ IT risks ની અસર અને automated environment ની જટિલતા આંકવી જોઈએ અને system આધારિત માહિતી પર આધાર રાખવા વૈકલ્પિક audit procedures ગોઠવવી જોઈએ, જેમાં વધારાની substantive procedures કરવી અને automated controls પરની આધાર ઘટાડવો આવી શકે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 2 પ્રશ્ન

- Automated environment સમજાવના નવ મુદ્દા અને આઠ IT risks એ શુદ્ધ યાદીનાં marks છે. છપાયેલા ક્રમમાં જ યાદ રાખો.
- ત્રણ અસર-શીર્ષક — substantive checking, controls, reporting — શીર્ષક તરીકે યાદ રાખો, પછી દરેક નીચે એક વાક્ય.

TQ 8.5 • PYQ 2021-Dec [2] (d) • 3M • Pg 163

LEVEL I
Remembering

Easy

TQ 8.1 • PYQ 2018-May [2] (d) • 5M • Pg 159

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 5 પ્રશ્ન

- ચાર tests નો ક્રમ આપો ત્યારે દરેક માટે બંને પાસાં આપો: inquiry સૌથી કાર્યક્ષમ પણ સૌથી નબળું evidence; reperformance સૌથી અસરકારક પણ સૌથી ઓછું કાર્યક્ષમ. એક જ પાસું આપતો ઉત્તર અડધું mark ગુમાવે છે.
- ચકાસણીના પ્રશ્નનો અંત હંમેશાં એ વાક્યથી કરો કે આ પસંદગી professional judgement નો વિષય છે અને તેનું audit file માં documentation થવું જોઈએ.

TQ 8.8 • MTP 2024-Mar [6] (d) • 3M • Pg 165

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 8.2 • PYQ 2018-May [6] (e) • 5M • Pg 160

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 8.9 · PYQ 2025-May [1] (b) {C} · 5M · Pg 166	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 8.3 · PYQ 2026-May [4] (a) · 5M · Pg 169	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 8.6 · PYQ 2022-May [6] (c) · 3M · Pg 164	LEVEL I Understanding	Hard

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 4 પ્રશ્ન

- કોષ્ટક ભરવાના પ્રશ્નમાં બંને કોલમ સાથે આખું કોષ્ટક લખો; ગદ્યમાં ઉત્તર ન આપો. દરેક હરોળ એક mark છે.
- જ્યાં હકીકતો કહે કે general IT controls નથી કે અસરકારક નથી, ત્યાં છેલ્લું પગથિયું વૈકલ્પિક procedures છે — વધુ substantive કામ અને automated controls પર ઓછો આધાર. એ સ્પષ્ટ લખો.

TQ 8.7 · PYQ 2022-Nov [2] (d) · 3M · Pg 164	LEVEL II Application	Easy
TQ 8.4 · PYQ 2021-Jan [4] (b) · 4M · Pg 161	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.1 · PYQ 2026-Jan [3] (c) · 4M · Pg 167	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.2 · MTP 2026-Apr S2 [6] (c) · 4M · Pg 168	LEVEL II Application	Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- પૂછાયું છે નહીં ઘટાડાયેલા IT risk ની audit પરની અસર, IT risks ની યાદી નહીં. દરેક મુદ્દો audit માટેના પરિણામમાં પૂરો થવો જોઈએ.
- ઉત્તરો જે ત્રણ શીર્ષક વાપરે છે તે આવરી લો — ડેટાની ભરોસાપાત્રતા, audit ના અભિગમ પરની અસર, અને પછી auditor એ કરવી પડતી વધારાની procedures.

TQ 8.3 · PYQ 2020-Nov [3] (d) · 3M · Pg 161	LEVEL II Analysis	Medium
---	----------------------	--------

વિષય 9: Auditor ના risk assessment માટે પ્રસ્તુત એવાં internal control નાં manual અને automated elements ની લાક્ષણિકતાઓ [Characteristics of Manual and Automated Elements of Internal Control Relevant to the Auditor's Risk Assessment]

L2P5-C3-T09

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — auditor ના risk assessment માટે પ્રસ્તુત એવાં internal control નાં હાથથી ચાલતાં અને automated ઘટકોનાં લક્ષણો.

NOTES

એક લીટીમાં નિયમ: જ્યાં judgement અને વિવેક જોઈએ ત્યાં internal control માં હાથથી ચાલતાં ઘટકો વધુ અનુકૂળ હોઈ શકે છે. આ વાક્યથી જ ઉત્તર શરૂ થવો જોઈએ, કેમ કે પછી આવતા ચારેય સંજોગો એનાં જ દૃષ્ટાંતો છે.

ચાર સંજોગો: (1) મોટા, અસામાન્ય કે વારંવાર ન થતા transactions; (2) એવા સંજોગો જ્યાં errors ને વ્યાખ્યાયિત કરવી, ધારવી કે આગાહી કરવી મુશ્કેલ હોય; (3) બદલાતા સંજોગો જ્યાં હયાત automated control ના વ્યાપની બહારનો પ્રતિભાવ જોઈએ; અને (4) automated controls ની અસરકારકતાનું monitoring.

ચોથું અંગ જ પડતું મુકાય છે, અને એ જ રસપ્રદ છે: ખૂબ automated entity માં પણ, જ્યાં controls અસરકારક રીતે ચાલતાં હોય, ત્યાં એ automated controls નું monitoring પોતે જ હાથથી ચાલતું ઘટક છે. એટલે automation અને હાથથી ચાલતા control ને વિકલ્પો ગણતો ઉત્તર મુદ્દો ચૂકી ગયો છે — હાથનું ઘટક automated ઘટકની ઉપર બેસે છે.

કઈ રીતે પુછાય છે: લગભગ ત્રણ marks ના ટૂંકા યાદી-પ્રશ્ન તરીકે, અને સામાન્ય રીતે એવા scenario ની અંદર જે entity નાં controls કેટલાં મજબૂત અને કેટલાં automated છે તેના પર ભાર મૂકે. એ automated controls વર્ણવવામાં ખેંચાઈ ન જાયો; પ્રશ્ન માત્ર એટલું પૂછે છે કે હાથથી ચાલતાં ઘટકો ક્યારે વધુ અનુકૂળ છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- ચાર સંજોગો, ચાર marks જેટલું. Judgement અને વિવેકવાળી લીટીથી શરૂ કરો, પછી ક્રમાંક આપીને ગણાવો.

TQ 9.1 · PYQ 2024-May [3] (c) · 3M · Pg 171

LEVEL I
Remembering

Easy

વિષય 10: Audit માટે Data Analytics [Data Analytics for Audit]

L2P5-C3-T10

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — audit માટે data analytics અને Computer Assisted Audit Techniques.

NOTES

વ્યાખ્યા, અને એ જ પહેલું mark છે: અર્થપૂર્ણ માહિતી મેળવવા માટે વિપુલ ઇલેક્ટ્રોનિક ડેટાને ખંગાળવા વપરાતી પ્રક્રિયાઓ, સાધનો અને ટેક્નિકોના સંયોજનને data analytics કહે છે. કંપનીઓને તેનાથી વધુ નફાકારકતા, વધુ સારી ગ્રાહક સેવા, સ્પર્ધાત્મક લાભ અને વધુ કાર્યક્ષમ કામગીરીનો ફાયદો થાય છે, અને auditors પણ audit ની પ્રક્રિયામાં એવાં જ સાધનો અને ટેક્નિકો વાપરીને સારાં પરિણામ મેળવી શકે છે. Data analytics ના સિદ્ધાંતો લગાડવા માટે auditors જે સાધનો અને ટેક્નિકો વાપરે છે તે Computer Assisted Audit Techniques, એટલે કે CAATs તરીકે ઓળખાય છે.

ક્યાં વપરાય છે: IT systems માં પડેલા ઇલેક્ટ્રોનિક records અને ડેટાની ચકાસણીમાં spreadsheets અને ખાસ audit સાધનો, એટલે કે IDEA અને ACL, વાપરીને data analytics વપરાય છે. બંને સાધનોનાં નામ આપો — એ

ઉત્તરમાં છપાયેલાં છે.

ઉપયોગો, અને marks ગણાવેલી સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે: ડેટાની અને tests of controls કે substantive audit tests માં વપરાયેલી population ની સંપૂર્ણતા ચકાસવી; **audit samples ની પસંદગી — random sampling, systematic sampling;** balances ની ફરી ગણતરી — transaction ડેટા પરથી trial balance ફરી બાંધવું; ગાણિતિક ગણતરીઓની reperformance — depreciation, બેન્ક વ્યાજની ગણતરી; **SA 240 માગે છે તે મુજબ journal entries નું વિશ્લેષણ; fraud ની તપાસ; અને control ની ખામીઓની અસરનું મૂલ્યાંકન.**

ઉત્તરો જે સંદર્ભ-વાક્યથી શરૂ થાય છે તે એક લીટી જેટલું કામનું છે: ડિજિટલ યુગમાં કંપનીઓ ધંધો ચલાવવા IT systems અને networks પર વધુ ને વધુ આધાર રાખે છે, અને **આ systems માં પડેલા ડેટા અને માહિતીનો જથ્થો પ્રચંડ છે** — એટલે જ auditor ને એવાં સાધનો જોઈએ જે sample ને બદલે આખી population ચકાસી શકે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- પહેલાં data analytics ની વ્યાખ્યા આપો અને પછી auditor ના સંદર્ભમાં તેને CAATs સાથે સરખાવો. જે ઉત્તરમાં CAAT શબ્દ આવતો જ નથી તે પરીક્ષક જે પારિભાષિક શબ્દ ચકાસે છે તે જ ચૂકી ગયો છે.

TQ 10.1 · RTP 2018-Nov [13] · Pg 172

LEVEL I
Understanding

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- પૂછાયું છે data analytics થી **auditor ક્યાં કાર્યો કરી શકે**, એટલે ઉત્તર audit નાં કામોમાં આપો — આખી populations ચકાસવી, મેળવવું, ફરી ગણવું, અપવાદો ઓળખવા — કંપનીને થતા ફાયદાઓમાં નહીં.
- જ્યાં ઉત્તરો સાધનો કે ટેક્નિકોનાં નામ આપે ત્યાં નામ આપો, અને દરેક શું ચકાસવા વપરાય છે તે કહો.

TQ 10.2 · PYQ 2020-Nov [3] (b) · 4M · Pg 173

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 11: Digital Audit

L2P5-C3-T11

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — digital audit અને audit ચલાવવામાં ડિજિટલ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ.

NOTES

પરિસ્થિતિ: બદલાતા સમય સાથે તાલ મેળવવા entities પોતાની કામગીરીના ભાગરૂપે ડિજિટાઇઝેશન અપનાવી રહી છે; નવી ટેકનોલોજીઓ કંપનીઓને કામગીરી નવેસરથી ગોઠવવામાં અને ધંધો કરવાની રીત ફરી વિચારવામાં મદદ કરે છે, અને કંપનીઓ ટેકનોલોજીથી દોરવાઈને પોતાના ધંધાકીય મોડેલ ફરી ગોઠવી રહી છે. ડિજિટાઇઝેશનની ચાવી automation છે. આનાથી શરૂ કરો, કેમ કે પ્રશ્ન હંમેશાં પોતાની કામગીરી ડિજિટલ કરતી કંપનીની હકીકતો પર

બંધાય છે.

એક લીટીમાં નિયમ: આવા ધંધાકીય વાતાવરણમાં auditors planning થી માંડીને અંતિમ opinion વ્યક્ત કરવા સુધી ડિજિટલ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરી રહ્યા છે — એટલે કે આખા engagement દરમિયાન, તેના કોઈ એક તબક્કે નહીં.

Auditor શું વાપરે છે અને શું મેળવે છે: ધંધાકીય પ્રક્રિયાઓ વધુ સારી રીતે સમજવા auditors કૃત્રિમ બુદ્ધિમત્તા, data analytics અને બીજી અદ્યતન ટેકનોલોજીઓ વાપરી રહ્યા છે; આવાં સાધનો વાપરીને auditors વધુ સારી રીતે audit કરી શકે છે અને વધુ ધ્યાન માગતાં ક્ષેત્રોને વધુ સમય આપી શકે છે; અને digital audit auditors ને ટેકનોલોજી વાપરીને risk વધુ સારી રીતે ઓળખવામાં મદદ કરે છે. ત્રણ ફાયદા — **ધંધાકીય પ્રક્રિયાઓની વધુ સારી સમજ, જ્યાં જરૂર છે ત્યાં વધુ ધ્યાન, risk ની વધુ સારી ઓળખ** — એ જ marks છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- આ ટૂંકો વર્ણનાત્મક પ્રશ્ન છે. પહેલાં પરિસ્થિતિ, પછી 'planning થી અંતિમ opinion સુધી' વાળું વાક્ય, પછી ત્રણ ફાયદા — data analytics ના ઉપયોગોમાં ન ભટકો, એ અલગ વિષય છે.

CSQ 11.1 · PYQ 2024-Sep [5] (c) · 3M · Pg 174

LEVEL I
Understanding

Easy

વિષય 12: Regulatory Requirements પ્રમાણે Internal Financial Controls [Internal Financial Controls as per Regulatory Requirements]

L2P5-C3-T12

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — Companies Act, 2013 ની નિયમનકારી જરૂરિયાતો મુજબ internal financial controls.

NOTES

Act માંથી આવતી વ્યાખ્યા, અને દરેક ઉત્તરમાં એ શબ્દશ: ટંકાય છે. The Explanation to clause (e) of sub-section (5) of Section 134 internal financial controls ને આ રીતે સમજાવે છે — “the policies and procedures adopted by the company for ensuring the orderly and efficient conduct of its business, including adherence to company's policies, the safeguarding of its assets, the prevention and detection of frauds and errors, the accuracy and completeness of the accounting records, and the timely preparation of reliable financial information.” જ્યારે પ્રશ્ન “અર્થ સમજાવો” એમ કહે ત્યારે એને તેનાં પાંચ અંગોમાં વહેંચો: (1) કંપનીની નીતિઓના પાલન સહિત ધંધાનું વ્યવસ્થિત અને કાર્યક્ષમ સંચાલન; (2) તેની assets ની જાળવણી; (3) frauds અને errors ને અટકાવવાં અને પકડવાં; (4) accounting records ની ચોકસાઈ અને સંપૂર્ણતા; અને (5) ભરોસાપાત્ર નાણાકીય માહિતીની સમયસર તૈયારી.

Reporting ની જરૂરિયાત: clause (i) of sub-section (3) of Section 143 એવું માગે છે કે auditor's report માં જણાવવાય કે કંપની પાસે financial statements ના સંદર્ભમાં પૂરતી internal financial controls system છે કે

નહીં અને એ controls ની કામગીરીની અસરકારકતા કેવી છે. તેમાંથી બે મર્યાદા નીકળે છે. પહેલી, internal financial controls પરનું auditor નું reporting એ Act માં ઠરાવેલી જરૂરિયાત છે, એટલે એ માત્ર Act હેઠળ તૈયાર થયેલાં અને Section 143 હેઠળ report થયેલાં financial statements ને જ લાગુ પડે છે — તેથી ત્રિમાસિક કે અર્ધવાર્ષિક જેવાં વચગાળાનાં financial statements ને એ લાગુ પડતી નથી, સિવાય કે બીજો કોઈ કાયદો કે નિયમ એમ માગે. બીજી, internal financial controls over financial reporting ના audit માં auditor નો હેતુ કંપનીનાં internal financial controls over financial reporting ની અસરકારકતા પર opinion આપવાનો છે, જે **financial statements ના audit ની સાથોસાથ** થાય છે; **Section 143(3)(i)** હેઠળનું reporting management એ અપનાવેલા internal financial controls over financial reporting ના પાયાના માપદંડ પર આધારિત છે, **internal controls ની કોઈ પણ system પોતાના હેતુઓ સિદ્ધ થવા વિશે માત્ર reasonable assurance જ આપે છે**, અને એવાં controls ની ચકાસણી કેટલી કરવી તે નક્કી કરવામાં auditor એ materiality ની વિભાવના વાપરવી જોઈએ.

મુક્તિ, અને આંકડા જ ઉત્તર છે. Financial statements ના સંદર્ભમાં internal financial controls ની પર્યાપ્તતા પર report કરવાની જરૂરિયાત **એવી private company ને લાગુ પડશે નહીં જે:** (a) One Person Company હોય; અથવા (b) small company હોય; અથવા (c) એવી કંપની હોય જેનું છેલ્લા audited financial statement મુજબ turnover ₹50 કરોડથી ઓછું હોય અને નાણાકીય વર્ષ દરમિયાન કોઈ પણ સમયે બેન્કો, નાણાકીય સંસ્થાઓ કે કોઈ body corporate પાસેથી લીધેલાં કુલ borrowings ₹25 કરોડથી ઓછાં હોય. બંને આંકડા અને **“નાણાકીય વર્ષ દરમિયાન કોઈ પણ સમયે”** શબ્દો બરાબર લખો; borrowings ની કસોટી વર્ષાંતની કસોટી નથી.

આ મુક્તિને CARO ની મુક્તિ સાથે ભેળવશો નહીં — બંને એક જ પ્રશ્નમાં સાથે પુછાય છે. The Companies (Auditor's Report) Order, 2020 એવી private limited company ને લાગુ પડતો નથી જે કોઈ public company ની subsidiary કે holding company ન હોય, જો તે નીચેની બધી શરતો સંતોષે: (a) balance sheet ની તારીખે paid-up capital અને reserves and surplus ₹1 કરોડથી વધુ ન હોય; (b) નાણાકીય વર્ષ દરમિયાન કોઈ પણ સમયે કોઈ બેન્ક કે નાણાકીય સંસ્થા પાસેથી કુલ borrowings ₹1 કરોડથી વધુ ન હોય; અને (c) financial statements મુજબ નાણાકીય વર્ષ દરમિયાન Schedule III to the Companies Act માં દર્શાવ્યા મુજબનું કુલ revenue, જેમાં બંધ થતી કામગીરીમાંથી મળતું revenue પણ આવે, ₹10 કરોડથી વધુ ન હોય. CARO ની શરતો **સંચિત છે** — ત્રણેય સંતોષાવી જોઈએ.

Internal financial control સામે internal control over financial reporting. Internal financial control એ ઉપર આપેલી **Section 134(5)(e)** ની વિભાવના છે — ધંધાનું સંચાલન, assets, frauds અને errors, accounting records અને ભરોસાપાત્ર નાણાકીય માહિતીને આવરતી નીતિઓ અને કાર્યરીતિઓનો આખો સમૂહ. **Internal control over financial reporting** એ સાંકડું ક્ષેત્ર છે જેમાં auditor એ entity નાં internal controls over financial reporting ની અસરકારકતા પર opinion આપવાનું હોય છે, અને એ opinion auditor એ financial statements પર આપેલા opinion ઉપરાંતનું અને તેનાથી અલગ હોય છે. “ઉપરાંતનું અને તેનાથી અલગ” એમ લખો — એ શબ્દસમૂહ જ ભેદ છે.

કોણ જવાબદાર, કઈ section પ્રમાણે. **Section 134(5)(e): listed companies** ના કિસ્સામાં **directors' responsibility statement** માં જણાવવું પડે કે directors એ કંપનીએ પાળવાનાં internal financial controls ઘડ્યાં હતાં અને એ internal financial controls પૂરતાં હતાં તથા અસરકારક રીતે ચાલતાં હતાં. **Section 149(8):** કંપની અને independent directors એ **Schedule IV** માંની જોગવાઈઓ પાળવી પડે, જે **independent**

directors માટેની આચારસંહિતા ઠરાવે છે; એ સંહિતા હેઠળ independent directors ની ભૂમિકા અને કાર્યોમાં એ આવે છે કે તેમણે નાણાકીય માહિતીની integrity વિશે અને નાણાકીય controls તથા risk management ની systems મજબૂત અને બચાવપાત્ર છે તે વિશે ખાતરી કરવી. **Section 177(4)(vii):** દરેક **audit committee** એ Board એ લેખિતમાં ઠરાવેલી સંદર્ભ-શરતો મુજબ કામ કરવું પડે, જેમાં બીજી બાબતો સાથે **internal financial controls અને risk management systems નું મૂલ્યાંકન** આવે છે. સાથે **Rule 8(5)(viii) of the Companies (Accounts) Rules, 2014** ઉમેરો, જે બધી કંપનીઓના board report માં financial statements ના સંદર્ભમાં internal financial controls ની પર્યાપ્તતા અંગેની વિગતો આપવાનું માગે છે — અને ધ્યાનમાં રાખો કે એ directors ના એ નિવેદન **ઉપરાંતનું** છે કે તેમણે assets ની જાળવણી માટે તથા fraud અને બીજી ગેરરીતિઓ અટકાવવા અને પકડવા માટે પૂરતાં accounting records જાળવવાની યોગ્ય અને પૂરતી કાળજી લીધી હતી.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહો કે internal financial controls પરનું reporting Act માંથી ઊભું થાય છે, અને તેથી વચગાળાનાં financial statements સુધી લંબાતું નથી સિવાય કે બીજો કોઈ કાયદો એમ માગે.

TQ 12.2 • PYQ 2021-Jan [3] (b) • 4M • Pg 176

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 12.3 • RTP 2022-May [14] • Pg 177

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 3 પ્રશ્ન

- Private company વિશે પુછાય ત્યારે મુક્તિની શરતો આપો અને પછી પ્રશ્નમાંના આંકડા પર લગાડો. જો પ્રશ્ન CARO વિશે પણ પૂછે, તો બંને મર્યાદાઓ અલગ શીર્ષકો નીચે રાખો — ₹50 કરોડ/₹25 કરોડને ₹1 કરોડ/₹1 કરોડ/₹10 કરોડ સાથે ભેળવવાથી બંને ઉત્તર બગડે છે.

CSQ 12.1 • PYQ 2024-May [1] (c) {C} • 3M • Pg 178

LEVEL II
Application

Easy

TQ 12.1 • RTP 2018-Nov [9] (b) • Pg 175

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 12.2 • PYQ 2025-Sep [3] (a) • 5M • Pg 179

LEVEL II
Application

Hard

વિષય 13: Risks નું documentation [Documenting the Risks]

L2P5-C3-T13

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — ઓળખાયેલાં risks અને મેળવેલી સમજનું documentation.

NOTES

Scanner માં આ વિષય પર કોઈ પ્રશ્ન છપાયો નથી, પણ એ પરીક્ષાલાયક છે અને risk assessment ને પૂરું કરવું પગથિયું છે. Auditor entity, તેના environment અને internal control ના દરેક ઘટક ની જે સમજ મેળવે છે તેનું Standards on Auditing મુજબ documentation કરવું જરૂરી છે; આ documentation મરજિયાત નથી અને એ assessment નો વિકલ્પ પણ નથી.

આ પ્રકરણમાં બીજે ઠેકાણે ઉત્તરો જેને risk નું documentation ગણે છે તે: flowcharts કે વર્ણન વડે ધંધાકીય પ્રક્રિયાઓનું documentation; risks અને controls ઓળખવા Risk and Control Matrices (RCM) તૈયાર કરવી; આખી પ્રક્રિયાના walkthroughs દ્વારા controls ની ડિઝાઇનનું મૂલ્યાંકન; અને entity-level controls, segregation of duties તથા IT general અને application controls સહિતની પ્રક્રિયાવ્યાપી વિચારણાઓ નોંધવી. Automated environment માં નિયમ સીધેસીધો કહેવાયો છે: કંપનીના IT environment ની જે સમજ મેળવી હોય તેનું યોગ્ય રીતે documentation થવું જોઈએ.

ચકાસણીનું documentation, માત્ર risk નું નહીં. Auditor એ લગાડેલા test ની — કે tests ના સંયોજનની — પ્રકૃતિ, વાપરેલાં judgements સાથે, audit file માં નોંધવી જોઈએ. ક્યું audit test ક્યારે અને કયા સંયોજનમાં વાપરવું એ professional judgement નો વિષય હોવાથી, એ judgement પોતે જ file પર હોવું જોઈએ; નોંધ વગરના judgement નો બચાવ પછી થઈ શકતો નથી.

બાકીના પ્રકરણ સાથેની કડી: જેનું documentation થાય છે તે છે financial statement સ્તરે અને assertion સ્તરે risks of material misstatement ની ઓળખ અને assessment, એ risks સાથે સંકળાયેલાં controls, અને તેની સામે ઘડાયેલા responses. આ વિષય SA 315 હેઠળની ઓળખ અને assessment ની ચાર પગથિયાંની પ્રક્રિયા સાથે, તથા audit findings ના assessment અને reporting સાથે વાંચો, કેમ કે નોંધાયેલી ખામીઓ ત્યાંથી આગળ પહોંચાડાય છે.

વિષય 14: Audit findings ને ચકાસવાં અને તેનો report આપવો [Assess and Report Audit Findings]

L2P5-C3-T14

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — IT environment અને IT controls માં audit findings નું assessment અને reporting.

NOTES

એક લીટીમાં નિયમ: દરેક audit ના અંતે એવું બની શકે કે કંપનીના IT environment અને IT controls માં કેટલાંક findings કે અપવાદો હોય, જેનું assessment કરીને સંબંધિત હિતધારકોને — જેમાં management અને those charged with governance, એટલે કે Board of Directors તથા Audit Committee આવે — જણાવવાનું હોય. બંને પક્ષોનાં નામ આપો — management અને those charged with governance.

વિચારણાના ચાર મુદ્દા — આ જ આખો ઉત્તર છે, અને દર વખતે એ જ શબ્દોમાં પુછાય છે: (1) IT controls માં કોઈ નબળાઈ છે? (2) આ નબળાઈઓની સમગ્ર audit પર શી અસર છે? (3) ખામીઓ management ને જણાવો —

Internal Controls Memo કે Management Letter. (4) નોંધપાત્ર ખામીઓ those charged with governance ને લેખિતમાં જણાવો. બંને reporting માર્ગ અલગ રાખો: સામાન્ય ખામીઓ internal controls memo કે management letter દ્વારા management ને જાય છે; નોંધપાત્ર ખામીઓ those charged with governance ને લેખિતમાં જણાવવી જ પડે.

જે પગથિયું finding ને report માં ફેરવે છે તે: auditor એ દરેક finding કે અપવાદનું assessment કરીને audit પરની તેની અસર નક્કી કરવાની છે અને એ અપવાદ internal control માં ખામી સર્જે છે કે નહીં તે ચકાસવાનું છે. Finding હોવા માત્રથી તે report થતું નથી; પહેલાં તેનું assessment થાય છે — audit પરની અસર માટે, અને એ control ની ખામી બને છે કે નહીં તે માટે.

જ્યાં management અપવાદો માગે, ત્યાં ઉત્તર “ના” નથી. જે હકીકતોમાં management IT environment ના અપવાદો પર auditor નાં અવલોકનો માગે, ત્યાં છપાયેલો ઉત્તર એ છે કે **auditor એ આવા અપવાદો સંબંધિત હિતધારકોને જણાવવા જોઈએ**, ઉપરના ચાર મુદ્દા વાપરીને. Confidentiality વિશે ન લખો; અહીં જણાવવાની ફરજ જ ચકાસાય છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- ચાર મુદ્દા, ત્રણ કે ચાર marks. છપાયેલા ક્રમમાં ચાર ક્રમાંકિત પ્રશ્નો અને વિધાનો તરીકે લખો.

CSQ 14.1 • PYQ 2021-Jul [3] (d) • 3M • Pg 181

LEVEL I
Remembering

Easy

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- બંને પ્રશ્નો એ પૂછે છે કે IT environment નાં findings ના **assessment અને reporting માં auditor શું વિચારે છે**. Auditor જે મુદ્દા તોલે છે તે રીતે ઉત્તર આપો, દરેક સાથે report માટેનું પરિણામ જોડીને.
- સ્પષ્ટ કહો કે કયાં findings management ને જાય છે, કયાં those charged with governance ને, અને કયાં audit opinion ને અસર કરે છે.

TQ 14.1 • PYQ 2022-May [3] (d) • 3M • Pg 180

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 14.2 • PYQ 2025-Sep [6] (c) • 4M • Pg 181

LEVEL I
Understanding

Medium

વિષય 15: The Auditors Responses to Assessed Risks SA-330

L2P5-C3-T15

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 3, Risk Assessment and Internal Control — SA 330
હેઠળ આંકેલાં risks સામે auditor ના responses.

NOTES

Tests of controls ક્યારે ઘડવી અને કરવી જ પડે. SA 330 હેઠળ auditor એ સંબંધિત controls ની કામગીરીની અસરકારકતા વિશે sufficient appropriate audit evidence મેળવવા tests of controls ઘડવી અને કરવી જ રહી જ્યારે: (1) assertion સ્તરે risks of material misstatement ની auditor ની assessment માં એવી અપેક્ષા સમાયેલી હોય કે controls અસરકારક રીતે ચાલે છે — એટલે કે substantive procedures ની nature, timing and extent નક્કી કરવામાં auditor controls ની કામગીરીની અસરકારકતા પર આધાર રાખવા માગે છે; અથવા (2) એકલી substantive procedures assertion સ્તરે sufficient appropriate audit evidence આપી ન શકે. બંને અંગ વિકલ્પ છે, સાથે જરૂરી શરતો નહીં — શબ્દ “અથવા” છે.

આધાર અને evidence વચ્ચેનો સંબંધ: tests of controls ઘડતી અને કરતી વખતે auditor control ની અસરકારકતા પર જેટલો વધુ આધાર રાખે, તેટલું વધુ ખાતરીદાયક audit evidence તેણે મેળવવું જ રહ્યું. અને જ્યાં અપનાવેલો અભિગમ મુખ્યત્વે tests of controls નો જ હોય, ખાસ કરીને જ્યાં માત્ર substantive procedures થી sufficient appropriate audit evidence મેળવવું શક્ય કે વ્યવહાર ન હોય, ત્યાં controls ની કામગીરીની અસરકારકતા વિશે ઊંચા સ્તરનું assurance માગી શકાય. બંને વાક્યનાં marks છે; બીજું વાક્ય એ “ઊંચા સ્તરનું assurance કેમ” નો ઉત્તર છે.

હકીકતો પર આ કઈ રીતે ઊતરે છે. ખૂબ automated entity માં — થાપણો, ઉપાડ, વ્યાજની ગણતરી અને લોનની ચુકવણી માટે કેન્દ્રિત core banking system ચલાવતી બેન્કમાં — auditor controls ચકાસે છે કેમ કે તે તેની કામગીરીની અસરકારકતા પર આધાર રાખવા માગે છે અને કેમ કે transactions ના મોટા જથ્થા તથા automated પ્રકૃતિને જોતાં એકલી substantive procedures પૂરતું evidence આપી શકે તેમ નથી. વધુ ખાતરીદાયક evidence પછી આ સ્વરૂપ લે છે: system logs તપાસવા, automated વ્યાજ ગણતરીઓ ચકાસવી, exception reports ની સમીક્ષા કરવી અને મંજૂરીનાં controls ચાલતાં હોય ત્યારે નજરે જોવાં.

અગાઉના audits માં મળેલા, કામગીરીની અસરકારકતા વિશેના audit evidence નો ઉપયોગ. એ યોગ્ય છે કે નહીં, અને હોય તો control ને ફરી ચકાસતાં પહેલાં કેટલો સમય વીતી શકે, તે નક્કી કરવામાં auditor આટલું વિચારે છે: (1) control environment, entity નું monitoring of controls અને entity ની risk assessment પ્રક્રિયા સહિત internal control ના બીજા ઘટકોની અસરકારકતા; (2) control નાં લક્ષણોમાંથી ઊભાં થતાં risks, જેમાં એ હાથથી ચાલતું છે કે automated તે આવે; (3) general IT controls ની અસરકારકતા; (4) control ની અસરકારકતા અને entity દ્વારા તેનો અમલ, જેમાં અગાઉના audits માં નોંધાયેલી, control ના અમલમાંની deviations ની પ્રકૃતિ અને વ્યાપ આવે, અને તેના અમલને નોંધપાત્ર રીતે અસર કરે એવા માણસોમાં ફેરફાર થયા છે કે નહીં તે આવે; (5) કોઈ ચોક્કસ control માં ફેરફાર ન થયો હોવાથી બદલાતા સંજોગોને કારણે risk ઊભું થાય છે કે નહીં; અને (6) risks of material misstatement અને control પરના આધારનું પ્રમાણ.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- Tests of controls માટેના બે સંજોગો વિકલ્પ તરીકે મૂકો અને એમ કહો પણ ખરા. એ બંનેને સાથે જરૂરી શરતો ગણવી એ સામાન્ય ભૂલ છે.
- ઉદાહરણો આપતાં પહેલાં એક વાક્યમાં ખાતરીદાયકપણાને આધાર સાથે જોડો — વધુ આધાર, વધુ ખાતરીદાયક evidence.

TQ 15.2 · MTP 2024-Nov [4] (b) · 5M · Pg 183

LEVEL I
Understanding

Hard

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- Automated scenario માં કહો કે બેમાંથી કયું અંગ સંતોષાય છે, અને બંને સંતોષાતાં હોય તો બંને કહો. પછી એ system માં evidence કયું સ્વરૂપ લે છે તે આપો — logs, ફરી ગણેલી ગણતરીઓ, exception reports, નજરે જોયેલી મંજૂરીઓ.

TQ 15.1 · PYQ 2019-Nov [3] (a) · 4M · Pg 182

LEVEL II
Application

Hard

પ્રકરણ 4

Audit Evidence

8 વિષય • 91 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્ત્વ: A

ICAI SKILL PROFILE

આ પેપર માટે ICAI band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — આ પ્રકરણ વાંચવામાં લાગે છે

પેપરને અનુરૂપ

Level I — Comprehension & Knowledge

53.3%

366 માંથી 195 marks

Level II — Analysis & Application

46.7%

366 માંથી 171 marks

આ પ્રકરણ ICAI ની પોતાની band ની અંદર જ બેસે છે — Level I 53% સામે 40-60%. તેને એ જ પ્રમાણમાં તૈયાર કરો: method જાણો, પછી તેને ઘૂંટો.

વિષય 1: Audit Evidence

L2P5-C4-T01

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 4, Audit Evidence — SA 500 'Audit Evidence': audit evidence નો અર્થ, sufficiency અને appropriateness, relevance અને reliability, evidence મેળવવા માટેની audit procedures, assertions, ચકાસણી માટે items ની પસંદગી અને management's expert નું કામ.

NOTES

વ્યાખ્યા, અને આ વિષયનો દરેક ઉત્તર આનાથી જ ખૂલે છે: audit evidence એટલે auditor જે તારણ પર auditor's opinion આધારિત છે તે તારણ સુધી પહોંચવામાં વાપરે છે તે માહિતી. તેમાં financial statements ના પાયામાં રહેલા accounting records માં સમાયેલી માહિતી અને બીજી માહિતી, બંને આવે છે. **Accounting records** એટલે શરૂઆતની accounting entries ના records અને તેને ટેકો આપતા records — ચેક અને electronic fund transfers ના records, invoices, કરાર, general અને subsidiary ledgers, journal entries તથા financial statements માં કરાયેલા એવા બીજા adjustments જે journal entries માં દેખાતા નથી, અને cost allocations, ગણતરીઓ, reconciliations તથા disclosures ને ટેકો આપતા worksheets અને spreadsheets જેવા records. **Other information** એટલે દાખલા તરીકે બેઠકોની minutes, trade receivables અને trade payables પાસેથી મળેલી લેખિત confirmations, અને internal control ની વિગતો ધરાવતી manuals. Study Material ના પોતાના વાક્યથી પૂરું કરો: auditor સામાન્ય રીતે પોતાના opinion ને ટેકો આપવા accounting records ની ચકાસણી અને બીજી માહિતી, એ બંનેનું સંયોજન વાપરે છે.

Evidence કેવી રીતે મેળવાય. જેના આધારે opinion બાંધી શકાય તેવા વાજબી તારણ કાઢવા માટેનો audit evidence (I) **risk assessment procedures** અને (II) **further audit procedures** કરીને મેળવાય છે, જેમાં (i) tests of controls આવે — જ્યારે SAs માગે અથવા auditor એ કરવાનું પસંદ કરે ત્યારે — અને (ii) substantive procedures આવે, જેમાં tests of details અને substantive analytical procedures સમાય. પછી **audit procedure ના સાત પ્રકાર** આવે છે, અને marks ગણતરી પ્રમાણે મળે છે: **1. Inspection** — records કે દસ્તાવેજ તપાસવા, પછી તે આંતરિક હોય કે બહારના, કાગળ સ્વરૂપે, electronic સ્વરૂપે કે બીજા માધ્યમમાં, અથવા કોઈ

asset ની ભૌતિક તપાસ; **2. Observation** — બીજાઓ દ્વારા થઈ રહેલી કોઈ પ્રક્રિયા કે procedure ને નજરે જોવી, જે audit trail ન છોડતા control માટે ઉપયોગી છે; **3. External confirmation** — ત્રીજા પક્ષ તરફથી auditor ને સીધો મળતો લેખિત જવાબ, કાગળમાં, electronic કે બીજા માધ્યમમાં; **4. Computation or recalculation** — દસ્તાવેજ અને records ની અંકગણિતીય ચોકસાઈ ચકાસવી, અથવા સ્વતંત્ર ગણતરી કરવી, જેમ કે depreciation કે managerial remuneration; **5. Re-performance** — entity ના internal control ના ભાગરૂપે મૂળ કરાયેલી procedures કે controls auditor સ્વતંત્ર રીતે ફરી કરે તે; **6. Analytical procedures** — financial અને non-financial બંને data વચ્ચેના સંબંધિત સંબંધોના અભ્યાસ દ્વારા financial માહિતીનું મૂલ્યાંકન; **7. Inquiry** — entity ની અંદર કે બહારના જાણકાર માણસો પાસેથી financial અને non-financial માહિતી માગવી, જે ઔપચારિક લેખિતથી માંડીને અનૌપચારિક મૌખિક પૃચ્છા સુધી હોઈ શકે.

Sufficiency એટલે જથ્થો; appropriateness એટલે ગુણવત્તા. કેટલો જથ્થો જોઈશે તે auditor એ કરેલા risks of misstatement ના મૂલ્યાંકન પર આધાર રાખે છે — **મૂલ્યાંકન કરાયેલું risk જેટલું ઊંચું, તેટલો વધુ audit evidence જોઈવાનો સંભવ** — અને evidence ની ગુણવત્તા પર પણ — **ગુણવત્તા જેટલી ઊંચી, તેટલો ઓછો જોઈએ.** જોકે વધુ audit evidence મેળવવાથી તેની નબળી ગુણવત્તાની ભરપાઈ ન પણ થાય. sufficiency અંગેના auditor ના judgement પર અસર કરે છે (1) materiality, (2) risk of material misstatement, અને (3) population નું કદ અને લાક્ષણિકતાઓ. જ્યાં assertions ઓછી material હોય, જ્યાં risk of material misstatement ઓછું હોય, અને જ્યાં population નાની અને વધુ એકરૂપ હોય, ત્યાં ઓછો evidence જોઈએ; સામેના સંજોગોમાં વધુ જોઈએ. assertion level પર risk of material misstatement ના બે ઘટક છે — **inherent risk**, એટલે કોઈ પણ સંબંધિત controls ધ્યાનમાં લીધા પહેલાં assertion માં material બની શકે તેવી misstatement થવાની સંભાવના, અને **control risk**, એટલે એવી misstatement entity ના internal control દ્વારા અટકાવાય નહીં, કે સમયસર પકડાઈને સુધારાય નહીં તેનું risk.

Relevance અને reliability એ appropriateness ની બે કડી છે, અને પરીક્ષક બંને માગે છે. **Relevance** એ audit procedure અને વિચારાધીન assertion વચ્ચેના તાર્કિક જોડાણની વાત છે — એટલે **ચકાસણીની દિશા મહત્ત્વની છે**: નોંધાયેલા accounts payable balances ચકાસવા **overstatement** માટે relevant છે, પણ **understatement** માટે નહીં, જેના માટે પછીની ચૂકવણી, નહીં ચૂકવાયેલાં invoices, પુરવઠાકારોનાં statements અને નહીં મેળવાયેલા receiving reports જ relevant procedures છે. **Reliability** પર માહિતીના **સ્ત્રોત અને સ્વરૂપ** ની તથા તે જે સંજોગોમાં મળે છે તેની અસર પડે છે, જેમાં તેની તૈયારી અને જાળવણી પરના controls પણ આવે. **પાંચ સામાન્યીકરણ**, જે અપવાદને આધીન છે: (1) **entity ની બહારના સ્વતંત્ર સ્રોત પાસેથી મળેલો evidence વધુ ભરોસાપાત્ર છે**; (2) અંદરથી ઊભો થયેલો evidence ત્યારે વધુ ભરોસાપાત્ર છે જ્યારે તેને લગતા controls અસરકારક હોય; (3) auditor એ સીધો મેળવેલો evidence આડકતરી રીતે કે અનુમાનથી મેળવેલા evidence કરતાં વધુ ભરોસાપાત્ર છે; (4) દસ્તાવેજી evidence — કાગળ, electronic કે બીજું માધ્યમ — મૌખિક evidence કરતાં વધુ ભરોસાપાત્ર છે; (5) મૂળ દસ્તાવેજ ફોટોકોપી, ફેક્સ કે ફિલ્મમાં લીધેલા, digitised કે બીજી રીતે રૂપાંતરિત દસ્તાવેજ કરતાં વધુ ભરોસાપાત્ર છે. અપવાદ પણ પરીક્ષામાં આવે છે: **સ્ત્રોત જાણકાર ન હોય તો સ્વતંત્ર બાહ્ય સ્રોત ભરોસાપાત્ર ન પણ હોય**, અને management's expert માં **objectivity ની ખોટ હોઈ શકે.**

assertion ઓળખવાનો પ્રશ્ન લગભગ દરેક પરીક્ષામાં આવે છે, અને તે શુદ્ધ જોડાજોડ મૂકવાની કસરત છે. procedure વાંચો, assertion નું નામ આપો, પછી તેની પ્રમાણભૂત એક-પંક્તિની સમજૂતી આપો. **Occurrence** — financial statements માં નોંધાયેલા transactions ખરેખર થયા છે અને entity ને લગતા છે (employee benefit

expense માં બિનઅધિકૃત માણસો આવતા નથી). **Completeness** — જે assets, liabilities અને equity balances નોંધાવાના હતા તે બધા નોંધાયા છે (ત્રીજા પક્ષ પાસે entity વતી પડેલો inventory પણ સમાયેલો છે).

Cut-off — બધી income અને expenses સાચા accounting સમયગાળામાં દર્શાવાયાં છે (year-end ના સ્વાનગી થયેલા માલ sales માં આવે; વર્ષનો inventory સ્થળ ગમે તે હોય તોય સમાય). **Rights and obligations** — entity પાસે પોતાની assets ની માલિકી અને કાયદેસરનો હક છે અને liabilities ચોક્કસ તારીખે ચૂકવવાની તેની બધી જવાબદારી દર્શાવે છે (purchase invoices client ના નામે; બીજી entity માટે રાખેલો inventory નોંધાતો નથી).

Measurement or accuracy — transactions સાચી રકમે નોંધાયા છે, દસ્તાવેજ તૈયાર કરવામાં કે ledger માં ખતવવામાં કોઈ error નથી (sales invoices પ્રમાણે નોંધાયા, discounts યોગ્ય રીતે ગોઠવાયા). **Valuation** — assets, liabilities અને equity નું મૂલ્યાંકન યોગ્ય રીતે થયું છે, કશું વધારે કે ઓછું બતાવ્યું નથી (AS 2 હેઠળ inventory cost અને net realisable value માંથી જે ઓછું હોય તે).

જ્યાં entity એ management's expert વાપર્યો હોય — long-term assets નો valuer, પર્યાવરણ અંગેની provisions નો ટેકનિકલ અંદાજ કાઢનાર — ત્યાં auditor તે કામ પર ભરોસો મૂકી શકે, જો તેને સંતોષ થાય કે sufficient appropriate audit evidence મળે છે. આ જરૂરિયાતની ત્રણ કડી છે અને દરેકનો એક mark છે: (a) તે expert ની competence, capabilities અને objectivity નું મૂલ્યાંકન કરો; (b) તે expert ના કામની સમજ મેળવો; અને (c) સંબંધિત assertion માટે audit evidence તરીકે તે expert ના કામની યોગ્યતાનું મૂલ્યાંકન કરો. ઉત્તર જે વાક્યથી પૂરા થાય છે તેનાથી પૂરું કરો: management's expert ના કામ પર ભરોસો મૂકવાથી auditor ની જવાબદારી ઘટતી નથી.

આ પ્રકરણના ઉત્તરોમાં ચાર જાળ વારંવાર આવે છે. પહેલી, **audit evidence માં management ની assertions નો વિરોધ કરતી માહિતી પણ આવે છે**, માત્ર તેને ટેકો આપતી જ નહીં — બીજા કોઈ પેઢીનું purchase bill client ના ચોપડે નોંધાયું હોય તે occurrence અંગેનો audit evidence છે. બીજી, **માહિતીની ગેરહાજરી પોતે જ audit evidence છે** — માગેલી written representation આપવાનો management નો ઇનકાર auditor વાપરે છે અને તેથી તે audit evidence બને છે. ત્રીજી, **'ઉપલબ્ધ' એટલે 'જે છે એ બધું' નહીં**: auditor ને ખબર હોવી જોઈએ કે કોઈ transaction માટે કયો evidence **હોવો જોઈએ**, એટલે client એ આપ્યાં માટે જ તેનાં ledger invoices, debit notes અને credit notes સ્વીકારી લેવાં ખોટું છે. ચોથી, જ્યાં એક સ્રોતનો evidence બીજા સ્રોતના evidence સાથે મેળ ન ખાય, અથવા evidence તરીકે વાપરવાની માહિતીની reliability વિશે auditor ને શંકા હોય, ત્યાં તે નક્કી કરશે કે બાબત ઉકેલવા audit procedures માં કયા ફેરફાર કે ઉમેરા જરૂરી છે, અને એ બાબતની audit ના બીજા પાસાં પર કોઈ અસર હોય તો તે પણ ધ્યાનમાં લેશે. અલગથી, population માંથી **ચોક્કસ items પસંદ કરતી** વખતે પ્રસ્તુત પરિબળો છે entity વિશેની auditor ની સમજ, risks of material misstatement નું થયેલું મૂલ્યાંકન, અને population ની લાક્ષણિકતાઓ, અને પસંદ કરાયેલી items ઊંચી કિંમતની કે મુખ્ય items હોઈ શકે, અમુક રકમથી ઉપરની બધી items હોઈ શકે, અથવા માહિતી મેળવવા માટેની items હોઈ શકે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 3 પ્રશ્ન

- કોઈની સમજૂતી આપતાં પહેલાં સાતેય audit procedures નાં નામ ગણાવો. procedures ની સંખ્યા પ્રમાણે marks મળે છે.
- reliability અંગેનાં પાંચ સામાન્યીકરણ પોતે જ એક યાદીનો પ્રશ્ન છે. દરેકની સાથે ઉત્તરોમાં અપાતું એક-પંક્તિનું ઉદાહરણ આપો — bank confirmation, અસરકારક controls, જાતે કરેલું અવલોકન, લેખિત નોંધ, મૂળ invoice.

TQ 1.7 · RTP 2022-May [6] · Pg 196	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 1.3 · PYQ 2024-May [4] (a) · 4M · Pg 203	LEVEL I Remembering	Medium
TQ 1.1 · PYQ 2015-May [7] (b) · 4M · Pg 186	LEVEL I Remembering	Hard

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 8 પ્રશ્ન

- audit evidence ની વ્યાખ્યા આખી ટાંકો, પછી તેને accounting records અને other information માં વહેંચો અને દરેકનાં બે ઉદાહરણ આપો. વહેંચણી વિનાની વ્યાખ્યા ઉદાહરણોના marks ગુમાવે છે.
- sufficiency ને જથ્થો અને appropriateness ને ગુણવત્તા તરીકે નામ આપવું જ પડે, અને સાથે એ વાક્ય ઉમેરવું પડે કે વધુ evidence નબળી ગુણવત્તાની ભરપાઈ કરતો નથી.

TQ 1.5 · PYQ 2021-Dec [5] (c) · 3M · Pg 194	LEVEL I Understanding	Easy
CSQ 1.5 · PYQ 2026-Sep [2] (b) (i) · 2M · Pg 206	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 1.2 · RTP 2018-May [7] (b) · 4M · Pg 189	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.3 · RTP 2018-May [8] (a) · Pg 191	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.4 · RTP 2019-Nov [6] (a) · Pg 193	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.8 · RTP 2022-Nov [7] (b) · Pg 197	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.9 · PYQ 2025-Jan [4] (b) · 5M · Pg 197	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.10 · MTP 2025-Aug S2 [2] (a) · 5M · Pg 198	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 4 પ્રશ્ન

- પહેલાં procedure કે assertion ઓળખો, પછી Standard ની વ્યાખ્યા આપો, પછી તેને પ્રશ્નની હકીકતો સાથે જોડો. જે ઉત્તર 'inspection' નું નામ લઈને વ્યાખ્યા આપતો નથી તેને અડધો mark મળે છે.
- જ્યાં હકીકતોમાં ઇનકાર, વિરોધ કે અસંગતિ દેખાય ત્યાં કહો કે ચારમાંથી કઈ જાળ લાગુ પડે છે અને Standard જે પરિણામ ઠરાવે છે તે જણાવો.

TQ 1.6 · RTP 2021-May [7] (a) · Pg 195	LEVEL II Application	Medium
TQ 1.12 · RTP 2026-May [12] · Pg 200	LEVEL II Application	Medium

CSQ 1.2 · MTP 2024-Mar [3] (a) · 4M · Pg 202

LEVEL II
Application

Medium

TQ 1.11 · MTP 2025-Nov S1 [1] (c) · 4M · Pg 199

LEVEL II
Application

Hard

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 2 પ્રશ્ન

- assertion વાળા પ્રશ્નમાં પાંચ ટૂંકી procedures અપાય છે; એક પછી એક લો, assertion નું નામ આપો, પછી સમજાવો. બે procedures ને એક ફકરામાં ભેળવી ન દો — marks મુદ્દાવાર ફાળવાયેલા છે.

CSQ 1.1 · PYQ 2023-Nov [5] (a) · 4M · Pg 201

LEVEL II
Analysis

Medium

CSQ 1.4 · PYQ 2025-May [1] (a) {C} · 5M · Pg 204

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 2: Audit Evidence-Specific Considerations for Selected Items (SA 501)

L2P5-C4-T02

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 4, Audit Evidence — SA 501 'Audit Evidence—Specific Considerations for Selected Items': inventory, litigation and claims અને segment information અંગેની ખાસ બાબતો અને તેમની procedures.

NOTES

આ Standard ત્રણ પસંદ કરેલી બાબતો આવરે છે, બીજું કશું નહીં: inventory, litigation and claims, અને segment information. તેનું પૂરું નામ આપો — SA 501 'Audit Evidence—Specific Considerations for Selected Items' — કારણ કે 'with reference to the relevant Standard' કહેતો પ્રશ્ન એ જ ચકાસે છે કે તમે બાબતને SA 500 ને બદલે SA 501 હેઠળ મૂકી શકો છો કે નહીં.

Inventory. જ્યારે inventory financial statements માટે material હોય ત્યારે auditor તેના અસ્તિત્વ અને સ્થિતિ અંગે sufficient appropriate audit evidence આ રીતે મેળવશે: **1. physical inventory counting વખતે હાજર રહીને, સિવાય કે તે અવ્યવહાર હોય**, જેથી (a) entity ની physical inventory counting નાં પરિણામ નોંધવા અને નિયંત્રિત કરવા માટેની management ની સૂચનાઓ અને procedures નું મૂલ્યાંકન કરી શકાય, (b) management ની count procedures નો અમલ નજરે જોઈ શકાય, (c) inventory ની તપાસ કરી શકાય, અને (d) test counts કરી શકાય; અને 2. entity ના આખરી inventory records પર audit procedures કરીને એ નક્કી કરીને કે તે ખરેખરા inventory count ના પરિણામ ચોક્કસાઈથી દર્શાવે છે કે નહીં. **હાજરીની planning** કરતી વખતે પ્રસ્તુત બાબતોમાં inventories ની nature, દરેક સ્થળે inventories ની materiality, work-in-progress કયા તબક્કે પૂરું થયું છે, perpetual inventory system રખાય છે કે નહીં, ત્રીજા પક્ષો પાસે પડેલા inventories ની materiality અને count નો સમય આવે — અને, જે બે વિદ્યાર્થીઓ સૌથી વધુ છોડી દે છે તે: physical inventory counting માટે પૂરતી procedures ગોઠવાવાની અને યોગ્ય સૂચનાઓ અપાવાની અપેક્ષા છે કે નહીં, અને **જુદાં જુદાં સ્થળે inventories ને લગતા internal control નું સ્વરૂપ.**

inventory ની હાજરી અંગે પરીક્ષક બે ફેરફાર મૂકે છે. (i) **હાજરી અવ્યવહાર હોય:** અવ્યવહારપણું inventory ની nature અને તેના સ્થળ પર આધાર રાખે છે, દાખલા તરીકે જ્યાં તે એવી જગ્યાએ પડ્યો હોય કે તે સ્થળ auditor ની સલામતી સામે જોખમ ઊભું કરે. **auditor ને થતી સામાન્ય અગવડ પૂરતી નથી,** અને SA 200 સમજાવે છે તેમ, જેનો કોઈ વિકલ્પ ન હોય તેવી procedure છોડી દેવા માટે મુશ્કેલી, સમય કે ખર્ચ પોતે વાજબી આધાર નથી. વૈકલ્પિક procedures — દાખલા તરીકે physical inventory counting પહેલાં હસ્તગત કરાયેલી કે ખરીદાયેલી ચોક્કસ inventory items ના પછીના વેચાણના દસ્તાવેજની તપાસ — sufficient appropriate evidence આપી શકે; જ્યાં ન આપી શકે ત્યાં scope ની મર્યાદાને કારણે SA 705 auditor ને opinion modify કરવાનું ફરમાવે છે. (ii) **financial statements ની તારીખ સિવાયની તારીખે count:** auditor વધારાની audit procedures કરીને એ અંગે evidence મેળવશે કે count ની તારીખ અને financial statements ની તારીખ વચ્ચે inventory માં થયેલા ફેરફાર બરાબર નોંધાયા છે કે નહીં — પછીના count માં હાજર રહેવું, વચ્ચેના ગાળાની હેરફેર ચકાસવી (purchases, રવાનગી, પરત, transfers અને adjustments), perpetual records બરાબર સુધારાયા છે કે નહીં તે તપાસવું, એ perpetual records ની reliability આંકવી, count અને records વચ્ચેના મહત્વના તફાવતની તપાસ કરવી, અને year end ની આસપાસના દસ્તાવેજો પર cut-off procedures કરવી.

ત્રીજા પક્ષની કસ્ટડી અને નિયંત્રણ હેઠળનો inventory. જ્યાં તે material હોય ત્યાં auditor અસ્તિત્વ અને સ્થિતિ અંગે evidence મેળવવા આમાંથી એક અથવા બંને કરશે: 1. entity વતી રાખેલા inventory ની quantities અને સ્થિતિ અંગે ત્રીજા પક્ષ પાસેથી confirmation માગવી, અને 2. સંજોગોને અનુરૂપ inspection કે બીજી audit procedures કરવી. બીજી procedures માં આવે છે **ત્રીજા પક્ષો પાસે પડેલા inventory અંગેના દસ્તાવેજની તપાસ,** inventory collateral તરીકે ગીરવે મુકાયો હોય ત્યાં બીજા પક્ષો પાસેથી confirmation માગવી, વ્યવહાર હોય તો ત્રીજા પક્ષની physical counting વખતે હાજર રહેવું કે બીજા auditor ને હાજર રખાવવા, અને inventory બરાબર ગણાય અને પૂરતી રીતે સચવાય તે માટેના ત્રીજા પક્ષના internal control ની પર્યાપ્તતા અંગે બીજા auditor's report કે service auditor's report મેળવવો. job worker કે પેટા કરાર લેનાર પાસે લાંબા સમયથી પડેલા માલ માટે ઉત્તરોમાં આટલું ઉમેરાય છે: રકમની confirmation મેળવો, આટલો સમય રાખવાની જરૂર હતી કે નહીં તેની પૃષ્ઠા કરો, બહુ લાંબા સમયથી પડેલા માલ માટે **provisioning પર ખાસ ધ્યાન** આપો, અંદર-બહારની હેરફેર નિયંત્રિત કરતા records અને સ્લિપ તપાસો, work-in-process માટે પ્રમાણસર processing charges સહિત યોગ્ય સૂત્ર પ્રમાણે inventory નું મૂલ્યાંકન કરો, માલની સ્થિતિ આંકો, તે પછીથી વેચાયો કે પાછો આવ્યો તે તપાસો, અને ખાતરી કરો કે ત્રીજા પક્ષ પાસે પડ્યો હોવા છતાં તે closing inventory માં સમાવાયો છે.

Litigation and claims. auditor એવી audit procedures ઘડશે અને કરશે જેથી entity ને સ્પર્શતાં litigation and claims ઓળખી શકાય જે risk of material misstatement ઊભું કરી શકે, જેમાં આવે: 1. management ને અને જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં entity ની અંદરના બીજાઓને, જેમાં in-house legal counsel પણ આવે, પૃષ્ઠા; 2. those charged with governance ની બેઠકોની minutes અને entity તથા તેના external legal counsel વચ્ચેનો પત્રવ્યવહાર તપાસવો; અને 3. legal expense ખાતાં તપાસવાં. જો risk of material misstatement નું મૂલ્યાંકન થાય, અથવા procedures સૂચવે કે બીજાં material litigation કે claims હોઈ શકે, તો **auditor entity ના external legal counsel સાથે સીધો સંપર્ક માગશે.** **letter of specific inquiry** — જે ત્યાં વપરાય છે જ્યાં general inquiry ના પત્રનો યોગ્ય જવાબ મળવાનો સંભવ ઓછો હોય — તેમાં સામાન્ય રીતે આવે છે (1) litigation and claims ની યાદી; (2) જ્યાં ઉપલબ્ધ હોય ત્યાં દરેક ઓળખાયેલા litigation and claim ના પરિણામ અંગે management નું મૂલ્યાંકન અને ખર્ચ સહિત તેની નાણાકીય અસરનો તેનો અંદાજ; અને (3) એવી માગણી કે external legal counsel management ના મૂલ્યાંકન વાજબી છે તેની ખાતરી આપે અને યાદી અધૂરી કે ખોટી લાગે

તો વધુ માહિતી આપે. external legal counsel સાથે બેઠક ત્યાં જરૂરી બની શકે જ્યાં auditor નક્કી કરે કે બાબત significant risk છે, બાબત જટિલ છે, અથવા management અને entity ના external legal counsel વચ્ચે મતભેદ છે — અને આવી બેઠકો માટે સામાન્ય રીતે management ની પરવાનગી જોઈએ અને તે management ના પ્રતિનિધિની હાજરીમાં યોજાય છે. જો management સંપર્ક કરવાની કે મળવાની પરવાનગી ન આપે અને વૈકલ્પિક procedures થી sufficient appropriate evidence ન મળે, તો auditor SA 705 અનુસાર opinion modify કરશે.

Segment information. auditor applicable financial reporting framework અનુસાર તેની રજૂઆત અને disclosure અંગે sufficient appropriate audit evidence આ રીતે મેળવશે: 1. segment information નક્કી કરવામાં management એ વાપરેલી પદ્ધતિઓની સમજ મેળવીને, અને (a) એ પદ્ધતિઓથી applicable financial reporting framework અનુસાર disclosure થવાનો સંભવ છે કે નહીં તેનું મૂલ્યાંકન કરીને તથા (b) જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં એ પદ્ધતિઓનો અમલ ચકાસીને; અને 2. analytical procedures કે સંજોગોને અનુરૂપ બીજી audit procedures કરીને. એ પદ્ધતિઓ સમજવા માટે પ્રસ્તુત બાબતોનાં ઉદાહરણ ચાર મુદ્દાની યાદી છે: segments વચ્ચેનાં sales, transfers અને charges, અને inter-segment રકમો બાદ કરવી; budgets અને બીજાં અપેક્ષિત પરિણામો સાથે સરખામણી, જેમ કે sales ના ટકાવારીમાં operating profits; segments વચ્ચે assets અને costs ની ફાળવણી; અને અગાઉના સમયગાળા સાથે સુસંગતતા, તથા અસંગતિ અંગેનાં disclosures પૂરતાં છે કે નહીં. જે પંક્તિ પોતે જ એક mark લઈ જાય છે: અહીં auditor ની જવાબદારી સમગ્ર રીતે લેવાયેલાં financial statements ને લગતી છે, એટલે અલગથી રજૂ કરાયેલી segment information પર opinion આપવા માટે જે procedures જરૂરી હોય તે કરવાનું તેને ફરમાવાયું નથી.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 2 પ્રશ્ન

- હાજરીની ચાર પેટા કડીઓ અને segment information અંગેની બાબતોનાં ચાર ઉદાહરણ શુદ્ધ યાદીના marks છે. તેમને ફકરા તરીકે નહીં, ક્રમાંકિત યાદી તરીકે લખો.

CSQ 2.4 • PYQ 2022-May [4] (c) • 3M • Pg 216

LEVEL I
Remembering

Easy

CSQ 2.1 • PYQ 2020-Nov [1] (a) {C} • 5M • Pg 211

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 4 પ્રશ્ન

- પહેલી જ પંક્તિમાં કહો કે પ્રશ્ન ત્રણ પસંદ કરેલી બાબતોમાંથી કઈ વિશે છે, અને SA 501 નું પૂરું નામ આપો. એ એક વાક્ય જ ઉત્તરનું માળખું બાંધી દે છે.

TQ 2.1 • MTP 2021-Mar [5] (a) • 4M • Pg 207

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 2.5 • MTP 2024-Mar [4] (b) • 4M • Pg 216

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 2.8 • PYQ 2026-Jan [1] (c) {C} • 4M • Pg 219

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.2 · RTP 2022-May [7] (b) · Pg 208

LEVEL I
Understanding**Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 5 પ્રશ્ન

- દરેક inventory વાળા દૃષ્ટાંતમાં પહેલાં કહો કે હાજરી અવ્યવહાર હતી કે count બીજી તારીખે હતો — બે ફાંટાની procedures જુદી છે, અને બંનેને ભેગી કરી દેતો ઉત્તર marks ગુમાવે છે.
- ઇનકાર કે scope ની મર્યાદા વાળા દૃષ્ટાંતનો અંત પરિણામથી કરો: પહેલાં વૈકલ્પિક procedures, અને તે નિષ્ફળ જાય તો જ SA 705 હેઠળ opinion માં modification.

CSQ 2.2 · MTP 2021-Oct [4] (a) · 4M · Pg 213

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 2.3 · PYQ 2021-Jan [1] (b) {C} · 5M · Pg 214

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 2.6 · RTP 2024-Sep [12] · Pg 217

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 2.7 · PYQ 2025-Jan [1] (b) {C} · 5M · Pg 218

LEVEL II
Application**Medium**

TQ 2.4 · RTP 2025-Sep [13] · Pg 210

LEVEL II
Application**Hard****Analysis** છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્નમાં યાદી આપીને પૂછાય કે તેમાંથી શું રહી ગયું, ત્યાં Standard ની દરેક બાબતને અપાયેલી યાદી સામે મૂકીને ચકાસો અને માત્ર જે રહી ગયું હોય તેનું જ નામ આપો. આખી યાદી ફરી ન લખો.

TQ 2.3 · RTP 2025-Sep [12] · Pg 208

LEVEL II
Analysis**Hard**

વિષય 3: External Confirmations (SA 505)

L2P5-C4-T03

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 4, Audit Evidence — SA 505 'External Confirmations': confirmation procedures, positive અને negative requests, management નો ઇનકાર, અને પરિણામોનું મૂલ્યાંકન.

NOTES

External confirmation એટલે શું અને તે ક્યાં વપરાય છે. તે એવો audit evidence છે જે auditor ને ત્રીજા પક્ષ (confirming party) તરફથી સીધો લેખિત જવાબ તરીકે મળે છે, કાગળ સ્વરૂપે, અથવા electronic કે બીજા માધ્યમથી. External confirmation procedures મોટે ભાગે account balances અને તેના ઘટકો સાથે જોડાયેલી assertions ને પહોંચી વળવામાં પ્રસ્તુત હોય છે, પણ તેને આટલી બાબતો પૂરતી સીમિત રાખવી જરૂરી નથી — auditor entity અને બીજા પક્ષો વચ્ચેના કરાર, contracts કે transactions ની શરતોની ખાતરી કરાવી શકે, અને અમુક પરિસ્થિતિની ગેરહાજરી ની પણ ખાતરી કરાવી શકે, દાખલા તરીકે revenue ની cut-off assertion ને લગતી

કોઈ 'side agreement' અસ્તિત્વમાં નથી એવી. ઉત્તરોમાં જે પરિસ્થિતિઓ ગણાવાય છે તે આ છે: **bank balances અને banking સંબંધોને લગતી બીજી માહિતી; accounts receivable balances અને શરતો;** ત્રીજા પક્ષો પાસે bonded warehouses માં processing માટે કે consignment પર પડેલા inventories; સલામત કસ્ટડી માટે કે જામીનગીરી તરીકે વકીલો કે ધિરાણકર્તાઓ પાસે પડેલા મિલકતના દસ્તાવેજ; ત્રીજા પક્ષો પાસે સાચવવા મૂકેલા, અથવા stockbrokers પાસેથી ખરીદાયેલા પણ balance sheet ની તારીખે નહીં મળેલા investments; અને ધિરાણકર્તાઓને ચૂકવવાની થતી રકમ, જેમાં ચૂકવણીની પ્રસ્તુત શરતો અને નિયંત્રણાત્મક covenants પણ આવે.

auditor external confirmation requests પર નિયંત્રણ જાળવશે, અને તેની ચાર કડી એ જ ઉત્તર છે: **1. કઈ માહિતીની ખાતરી કરાવવી કે માગવી તે નક્કી કરવું; 2. યોગ્ય confirming party પસંદ કરવી; 3. confirmation requests ઘડવી,** જેમાં એ નક્કી કરવાનું પણ આવે કે requests બરાબર સરનામે લખાઈ છે અને તેમાં જવાબ સીધા auditor ને મોકલાય તે માટેની પરત માહિતી છે; અને **4. requests મોકલવી,** જેમાં જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં confirming party ને ફરી યાદ કરાવતી requests પણ આવે.

ઘડતર શા માટે મહત્વનું છે, અને તેનાં સાત પરિબળ. confirmation request નું ઘડતર જવાબ મળવાના દર પર, અને જવાબોમાંથી મળતા audit evidence ની reliability અને nature પર સીધી અસર કરી શકે છે. પરિબળો આ છે: (a) જે assertions ને પહોંચી વળવાનું છે તે; (b) ઓળખાયેલાં ચોક્કસ risks of material misstatement, જેમાં fraud ના risks પણ આવે; (c) confirmation request ની ગોઠવણી અને રજૂઆત; (d) આ audit કે તેના જેવાં engagements નો અગાઉનો અનુભવ; (e) સંદેશાવ્યવહારની રીત, જેમ કે કાગળ સ્વરૂપે કે electronic કે બીજા માધ્યમથી; (f) auditor ને જવાબ આપવા માટે confirming parties ને management ની અધિકૃતિ કે પ્રોત્સાહન — confirming parties કદાચ એવી જ request નો જવાબ આપવા તૈયાર હોય જેમાં management ની અધિકૃતિ હોય; અને (g) ધારેલી confirming party માગેલી માહિતીની ખાતરી આપી શકે કે તે આપી શકે તેવી ક્ષમતા ધરાવે છે કે નહીં, જેમ કે દરેક invoice ની રકમ સામે કુલ balance.

Positive અને negative requests, અને પરીક્ષકની સૌથી પ્રિય એવી ચાર શરતો. **positive confirmation request** માં confirming party ને કહેવાય છે કે તે auditor ને સીધો જવાબ આપી જણાવે કે request માં આપેલી માહિતી સાથે તે સંમત છે કે અસંમત, અથવા માગેલી માહિતી આપે. **negative confirmation request** માં confirming party ને કહેવાય છે કે request માં આપેલી માહિતી સાથે તે અસંમત હોય તો જ auditor ને સીધો જવાબ આપે. auditor assertion level પર મૂલ્યાંકન કરાયેલા risk of material misstatement ને પહોંચી વળવા માટે એકમાત્ર substantive procedure તરીકે negative confirmation requests નહીં વાપરે, સિવાય કે નીચેની બધી જ બાબતો હાજર હોય: (a) auditor એ risk of material misstatement નું મૂલ્યાંકન નીચું કર્યું હોય અને assertion ને લગતા controls ની operating effectiveness અંગે sufficient appropriate audit evidence મેળવ્યો હોય; (b) negative confirmation procedures હેઠળ આવતી items ની population માં નાના, એકરૂપ account balances, transactions કે પરિસ્થિતિઓની મોટી સંખ્યા હોય; (c) **અપવાદનો દર બહુ જ નીચો હોવાની અપેક્ષા હોય;** અને (d) auditor ને એવા કોઈ સંજોગો કે પરિસ્થિતિની જાણ ન હોય જેના કારણે negative confirmation requests મેળવનારા તેને અવગણે. શાસ્ત્રીય ખોટો ઉત્તર એ છે કે negative confirmation positive જેટલી જ પ્રતીતિકર છે. એવું નથી: negative request નો જવાબ ન મળે તેનાથી એ સ્પષ્ટ થતું નથી કે ધારેલી confirming party ને તે મળી હતી, કે request માંની માહિતીની ચોકસાઈ ચકાસાઈ હતી, અને તેથી તે **ઘણો ઓછો પ્રતીતિકર audit evidence આપે છે.**

પરિણામોનું મૂલ્યાંકન — ચાર વર્ગ, અને દૃષ્ટાંતના પ્રશ્નો એ જ રીતે તપાસાય છે. auditor મૂલ્યાંકન કરશે કે external

confirmation procedures નાં પરિણામ relevant અને ભરોસાપાત્ર audit evidence આપે છે કે further audit procedures કરવી જરૂરી છે, અને દરેક પરિણામને આ રીતે વર્ગીકૃત કરશે: (a) positive confirmation request; (b) negative confirmation request; (c) જવાબ ન મળવો; અથવા (d) અપવાદ દર્શાવતો જવાબ. **જવાબ ન મળવો** એટલે confirming party positive confirmation request નો જવાબ ન આપે કે પૂરો જવાબ ન આપે, અથવા confirmation request પહોંચ્યા વિના પાછી આવે; તેનાથી **audit evidence મળતો નથી**, એટલે વૈકલ્પિક audit procedures જરૂરી બની શકે. **અપવાદ દર્શાવતો જવાબ** એટલે એવો જવાબ જે ખાતરી માટે માગેલી કે entity ના records માં રહેલી માહિતી અને confirming party એ આપેલી માહિતી વચ્ચે તફાવત દર્શાવે; અપવાદોની તપાસ કરવી પડે કે તે misstatements દર્શાવે છે કે નહીં. અપવાદ આ ક્રમમાં ઉકેલો: **તફાવત અંગે management નો ખુલાસો મેળવો; ટેકારૂપ દસ્તાવેજ તપાસો** — receivables ledger, sales invoices, delivery receipts, credit notes, ચુકવણીના records, અને year end પછી મળેલી રકમો; **તફાવતનો મેળ બેસાડો**, અને સમયના તફાવત કે નહીં નોંધાયેલા transactions ઓળખો; અને આંકો કે ખુલાસા વિનાનો તફાવત financial statements માટે material છે કે નહીં. પરિણામોનું આ મૂલ્યાંકન, કરાયેલી બીજી procedures સાથે લેતાં, SA 330 માગે છે તેમ એ તારણ પર પહોંચવામાં મદદ કરશે કે sufficient appropriate audit evidence મળ્યો છે કે નહીં.

confirmation request મોકલવાની management ની ના — પાંચ પગલાં, આ જ ક્રમમાં. 1. ના પાડવાનાં કારણ પૂછો અને એ કારણ વાજબી અને યોગ્ય છે કે નહીં તેનું મૂલ્યાંકન કરો; શંકાસ્પદ કારણ risk of material misstatement કે સંભવિત fraud સૂચવી શકે. 2. **risks of material misstatement નું ફરી મૂલ્યાંકન કરો**, ખાસ કરીને અસ્તિત્વ અને completeness અંગે, અને fraud કે management ના પૂર્વગ્રહની શક્યતા અંગે. 3. **વૈકલ્પિક audit procedures કરો** — પુરવઠાકારોને પછીથી થયેલી ચુકવણી, purchase invoices અને ટેકારૂપ દસ્તાવેજ, પુરવઠાકારોનાં statements અને મેળવણીઓ, contracts, goods receipt notes અને ledger ની entries તપાસો. 4. જો auditor તારણ પર આવે કે ના પાડવાનું વાજબી નથી, અથવા વૈકલ્પિક procedures માંથી relevant અને ભરોસાપાત્ર audit evidence મેળવી ન શકે, તો SA 260 અનુસાર એ બાબત those charged with governance ને જણાવે. 5. **SA 705 હેઠળ opinion પર શી અસર પડે તે વિચારો** — materiality અને વ્યાપકતા પ્રમાણે qualified opinion કે disclaimer of opinion.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 4 પ્રશ્ન

- positive અને negative confirmation ની વ્યાખ્યા Standard ના પોતાના શબ્દોમાં આપો — 'respond whether they agree or disagree' સામે 'respond only if they disagree'. આ ભેદ જ આખો પ્રશ્ન છે.

CSQ 3.2 • PYQ 2024-Sep [6] (c) • 3M • Pg 225	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 3.2 • RTP 2020-May [7] (b) • Pg 222	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 3.3 • MTP 2025-Mar S1 [6] (a) • 5M • Pg 222	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 3.1 • PYQ 2023-May [3] (a) • 4M • Pg 223	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં management ના પાડે ત્યાં પાંચેય પગલાં ક્રમસર ચલાવો અને SA 260 તથા SA 705 નો નંબર સાથે ઉલ્લેખ કરીને પૂરું કરો. જે ઉત્તર 'વૈકલ્પિક procedures કરો' પર અટકી જાય તે reporting ના marks ગુમાવે છે.

CSQ 3.3 · PYQ 2025-May [4] (a) · 5M · Pg 226

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.4 · MTP 2026-Mar S1 [1] (c) {C} · 4M · Pg 228

LEVEL II
Application

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- જવાબોનું કોષ્ટક આપતો પ્રશ્ન એવી અપેક્ષા રાખે છે કે દરેક જૂથને ચાર વર્ગમાંથી એકમાં મૂકો અને પછી દરેક માટે પરિણામ જણાવો. જૂથવાર ઉકેલો અને કહો કે કયાં જૂથ માટે વધારાની procedures જોઈએ.

TQ 3.1 · RTP 2018-Nov [7] (b) · Pg 221

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 4: Initial Audit Engagements-Opening Balances (SA 510)

L2P5-C4-T04

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 4, Audit Evidence — SA 510 'Initial Audit Engagements — Opening Balances': initial audit engagement એટલે શું, તેનો હેતુ, opening balances પરની audit procedures, અને reporting અંગેનાં પરિણામ.

NOTES

બીજું કશું કરતાં પહેલાં engagement ની વ્યાખ્યા આપો. initial audit engagement એટલે એવું engagement જેમાં કાં તો (1) અગાઉના સમયગાળાનાં financial statements નું audit થયું જ ન હોય; અથવા (2) અગાઉના સમયગાળાનાં financial statements નું audit predecessor auditor એ કર્યું હોય. એટલે નવો નિમાયેલો auditor initial audit engagement માં જ છે, ભલે predecessor એ unmodified opinion આપ્યો હોય.

હેતુ, જેની બે કડી છે અને બંનેના marks છે: એ અંગે sufficient appropriate audit evidence મેળવવો કે 1. opening balances માં એવી misstatements છે કે નહીં જે ચાલુ સમયગાળાનાં financial statements ને material રીતે અસર કરે; અને 2. opening balances માં દેખાતી યોગ્ય accounting policies ચાલુ સમયગાળાનાં financial statements માં સાતત્યપૂર્વક લાગુ કરાઈ છે કે નહીં, અથવા તેમાં થયેલા ફેરફારનો હિસાબ બરાબર મુકાયો છે અને applicable financial reporting framework અનુસાર તે પૂરતી રીતે રજૂ થયો અને દર્શાવાયો છે કે નહીં.

Procedures, ઉત્તરોમાં જે કમે ચાલે છે તે ક્રમમાં. પહેલાં, opening balances ને લગતી માહિતી માટે, disclosures સહિત, સૌથી તાજેતરનાં financial statements, જો હોય તો, અને તેના પરનો predecessor auditor's report, જો હોય તો, વાંચો. પછી opening balances માં material misstatements છે કે નહીં તે અંગે sufficient appropriate audit evidence આ રીતે મેળવો: (a) નક્કી કરો કે અગાઉના સમયગાળાના closing balances ચાલુ સમયગાળામાં બરાબર આગળ લવાયા છે કે નહીં, અથવા જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં કોઈ adjustments ચાલુ વર્ષના

Statement of Profit and Loss માં અગાઉના સમયગાળાની બાબતો તરીકે દર્શાવાયાં છે કે નહીં; (b) નક્કી કરો કે opening balances માં યોગ્ય accounting policies નો અમલ દેખાય છે કે નહીં; અને (c) આમાંથી એક કે વધુ કરો — જ્યાં અગાઉના વર્ષનાં financial statements નું audit થયું હોય ત્યાં તે audit થયેલાં financial statements ની નકલો, જેમાં ટેકાડપ સ્કેડ્યુલ્સ જેવા બીજા પ્રસ્તુત દસ્તાવેજ પણ આવે, તપાસી જુઓ; ચાલુ સમયગાળામાં કરાયેલી audit procedures opening balances ને લગતો evidence આપે છે કે નહીં તેનું મૂલ્યાંકન કરો; અથવા opening balances અંગે evidence મેળવવા ચોક્કસ audit procedures કરો.

કડી (c) હેઠળનાં બે ઉકેલેલાં ઉદાહરણ શીખવા જેવાં છે, કારણ કે દૃષ્ટાંત તેના પર જ રચાય છે. ચાલુ સમયગાળાની procedures opening balances અંગે evidence આપે છે, જેમ કે ચાલુ સમયગાળામાં opening accounts receivable ની વસૂલાત કે opening accounts payable ની ચુકવણી સમયગાળાની શરૂઆતે તેમના અસ્તિત્વ, rights and obligations, completeness અને valuation અંગે થોડો evidence આપે છે. **Inventories અપવાદ છે** અને તેમાં વધુ જોઈએ: ચાલુ physical inventory count નું અવલોકન કરીને તેનો opening inventory ના જથ્થા સાથે મેળ બેસાડવો, **opening inventory items ના valuation પર audit procedures કરવી**, અને **gross profit અને cut-off પર audit procedures કરવી**. property, plant and equipment, investments અને લાંબા ગાળાના દેવા જેવી **non-current assets and liabilities** માટે auditor **હિસાબી records તપાસી શકે અને ત્રીજા પક્ષની confirmations મેળવી શકે**, જેમ કે લાંબા ગાળાના દેવા માટે banks પાસેથી confirmation.

કામ કેટલું કરવું તે શાના પરથી નક્કી થાય: entity એ અનુસરેલી **accounting policies**; account balances, classes of transactions અને disclosures ની nature તથા ચાલુ સમયગાળાનાં financial statements માંનાં risks of material misstatement; ચાલુ સમયગાળાનાં financial statements ની સરખામણીએ opening balances નું મહત્ત્વ; અને અગાઉના સમયગાળાનાં financial statements નું audit થયું હતું કે નહીં અને થયું હોય તો predecessor auditor નો opinion modified હતો કે નહીં. ધારો કે receivables ના valuation પર અગાઉના વર્ષે qualification હોય, સાથે opening inventory અને receivables પણ material હોય — આ જ હકીકતોની ભાત **વધુ વ્યાપક અને કાળજીપૂર્વક કેન્દ્રિત procedures** માગે છે.

Reporting અંગેનાં બે પરિણામ. જો evidence દર્શાવે કે opening balances માં એવી misstatements છે જે ચાલુ સમયગાળાનાં financial statements ને material રીતે અસર કરી શકે, તો auditor ચાલુ સમયગાળાનાં financial statements પર શી અસર પડે તે નક્કી કરવા સંજોગોને અનુરૂપ વધારાની audit procedures કરશે અને SA 450 અનુસાર એ misstatements management ના યોગ્ય સ્તરે અને those charged with governance ને જણાવશે. જો auditor opening balances અંગે sufficient appropriate audit evidence મેળવી ન શકે, તો તે SA 705 અનુસાર જે યોગ્ય હોય તે પ્રમાણે qualified opinion કે disclaimer of opinion આપશે. શાસ્ત્રીય ખોટો ઉત્તર એ છે કે predecessor નું audit નવા auditor ને opening balances પરના કામમાંથી મુક્તિ આપે છે. એવું નથી — માત્ર predecessor ના report પર ભરોસો મૂકી શકાય નહીં, જોકે સામાન્ય રીતે auditor અગાઉના સમયગાળાના closing balances પર ભરોસો મૂકી શકે, સિવાય કે ચાલુ સમયગાળાની procedures misstatement ની શક્યતા સૂચવે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- initial audit engagement ની બે કડીવાળી વ્યાખ્યાથી શરૂ કરો, પછી બે કડીવાળો હેતુ આપો. ચાર ટૂંકાં વાક્ય, અને ચાર marks જેટલું માળખું.

TQ 4.2 · RTP 2023-May [8] · Pg 232

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 4.2 · MTP 2025-Dec S2 [4] (a) · 5M · Pg 234

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 2 પ્રશ્ન

- procedures ગણાવતાં પહેલાં સ્પષ્ટ કહો કે હાલનું engagement initial audit engagement છે અને શા માટે. દૃષ્ટાંતના બધા પ્રશ્ન એવા auditor પર રચાયા છે જે માને છે કે predecessor નું audit પૂરતું છે.
- reporting ના પરિણામથી પૂરું કરો — misstatements જણાવવા માટે SA 450, અને qualified opinion કે disclaimer માટે SA 705.

TQ 4.1 · PYQ 2022-May [3] (c) · 3M · Pg 230

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 4.1 · MTP 2025-Aug S2 [1] (c) · 4M · Pg 232

LEVEL II
Application

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- Opening balances બે ભાગમાં પુછાય છે: તેમાં આ વર્ષને અસર કરતી misstatements છે કે નહીં, અને policies સાતત્યપૂર્વક લાગુ કરાઈ છે કે નહીં. બંને અલગ અલગ લો.
- જ્યાં અગાઉના સમયગાળાનું audit બીજા auditor એ કર્યું હોય, ત્યાં કહો કે તેનાથી શું કરવાની છૂટ મળે છે — predecessor ના working papers તપાસવાની — અને શું નથી મળતું: તેનાથી ચાલુ auditor ની પોતાની જવાબદારી પૂરી થતી નથી.

CSQ 4.3 · MTP 2026-Apr S2 [3] (a) · 5M · Pg 234

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 5: Analytical Procedures (SA 520)

L2P5-C4-T05

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 4, Audit Evidence — SA 520 'Analytical Procedures': analytical procedures એટલે શું, substantive analytical procedures, data ની reliability, અપેક્ષાની ચોકસાઈ, તેની રીતો, અને તફાવતોની તપાસ.

NOTES

વ્યાખ્યા, પછી તેના બે ભાગ. Analytical procedures એટલે financial અને non-financial બંને data વચ્ચેના સંબંધિત સંબંધોના પૃથક્કરણ દ્વારા financial માહિતીનું મૂલ્યાંકન, અને તેમાં એવા ઓળખાયેલા વધઘટ કે સંબંધોની જરૂરી તપાસ પણ આવે જે બીજી પ્રસ્તુત માહિતી સાથે સુસંગત ન હોય અથવા અપેક્ષિત મૂલ્યથી નોંધપાત્ર રકમે જુદા પડતા હોય. પરીક્ષક ઉદાહરણો બે જૂથમાં માગે છે. entity ની financial માહિતીની સરખામણી અગાઉના

સમયગાળાની તુલનાપાત્ર માહિતી સાથે; entity નાં અપેક્ષિત પરિણામો સાથે, જેમ કે budgets કે આગાહીઓ, અથવા auditor ની અપેક્ષાઓ સાથે, જેમ કે depreciation નો અંદાજ; અને એવા જ ઉદ્યોગની માહિતી સાથે, જેમ કે entity ના sales અને accounts receivable ના ગુણોત્તરની સરખામણી ઉદ્યોગની સરેરાશ સાથે કે એ જ ઉદ્યોગની સમાન કદની બીજી entities સાથે. financial માહિતીના ઘટકો વચ્ચેના એવા **સંબંધો** જે entity ના અનુભવના આધારે અનુમાન કરી શકાય તેવી ભાતને અનુસરવાની અપેક્ષા હોય, જેમ કે gross margin ની ટકાવારી, અને financial માહિતી તથા પ્રસ્તુત non-financial માહિતી વચ્ચેના સંબંધો, જેમ કે payroll ખર્ચ સામે કર્મચારીઓની સંખ્યા.

substantive analytical procedures ઘડતી અને કરતી વખતે auditor ચાર વસ્તુ કરશે, અને આ જ પ્રમાણભૂત ચાર marks નો ઉત્તર છે: 1. આપેલી assertions માટે ચોક્કસ substantive analytical procedures યોગ્ય છે કે નહીં તે નક્કી કરે, અને તેમાં risks of material misstatement નું થયેલું મૂલ્યાંકન તથા એ assertions માટેની tests of details, જો હોય તો, ધ્યાનમાં લે; 2. નોંધાયેલી રકમો કે ગુણોત્તર અંગેની auditor ની અપેક્ષા જે data પરથી ઘડાય છે તેની reliability નું મૂલ્યાંકન કરે, અને તેમાં સ્રોત, તુલનાપાત્રતા, ઉપલબ્ધ માહિતીની nature અને relevance તથા તેની તૈયારી પરના controls ધ્યાનમાં લે; 3. નોંધાયેલી રકમો કે ગુણોત્તર અંગે અપેક્ષા ઘડે અને મૂલ્યાંકન કરે કે એ અપેક્ષા એટલી ચોક્કસ છે કે નહીં કે તે એવી misstatement ઓળખી શકે જે એકલી કે બીજી misstatements સાથે ભેગી થઈને financial statements ને material રીતે ખોટાં ઠેરવી શકે; અને 4. નોંધાયેલી રકમો અપેક્ષિત મૂલ્યથી કેટલી જુદી પડે તો તે વધુ તપાસ વિના સ્વીકાર્ય ગણાય તે નક્કી કરે.

યોગ્યતા. Substantive analytical procedures સામાન્ય રીતે એવા મોટા જથ્થાના transactions ને વધુ લાગુ પડે છે જે સમય સાથે અનુમાન કરી શકાય તેવા હોય, અને તેનો અમલ આ અપેક્ષા પર ટકેલો છે કે data વચ્ચે સંબંધો અસ્તિત્વમાં છે અને વિરુદ્ધની જાણીતી પરિસ્થિતિ ન હોય ત્યાં સુધી ચાલુ રહે છે. **જુદા જુદા પ્રકારની analytical procedure જુદા જુદા સ્તરની assurance આપે છે.** ભાડાનું ઉદાહરણ ઉત્તરોમાં વપરાય છે: ફ્લેટોમાં વહેંચાયેલી ઇમારતની કુલ ભાડાની આવકનું અનુમાન, જેમાં ભાડાના દર, ફ્લેટની સંખ્યા અને ખાલી રહેવાના દર ધ્યાનમાં લેવાય, તે પ્રતીતિકર evidence આપી શકે અને tests of details દ્વારા વધુ verification ની જરૂર દૂર કરી શકે, જો તેના ઘટકો બરાબર ચકાસાયા હોય; તેની સામે, revenue ના આંકડાની ખાતરી કરવાના સાધન તરીકે gross margin ની ટકાવારીની ગણતરી અને સરખામણી ઓછો પ્રતીતિકર evidence આપી શકે, પણ બીજી audit procedures સાથે વાપરવામાં આવે તો ઉપયોગી ટેકો આપી શકે. જ્યાં controls નબળા હોય — જેમ કે sales order processing પરના — ત્યાં auditor substantive analytical procedures કરતાં tests of details પર વધુ ભરોસો મૂકી શકે. બીજાં ત્રણ પરિબળ નામ લઈને પુછાય છે: **ખાતાનો પ્રકાર** — income statement નાં ખાતાં વધુ અનુમાનપાત્ર હોય છે કારણ કે તે સમયગાળા દરમિયાન એકઠા થયેલા transactions દર્શાવે છે, જ્યારે balance sheet નાં ખાતાં કોઈ એક ક્ષણે transactions ની ચોખ્ખી અસર દર્શાવે છે અથવા તેમાં management નો judgement વધુ ભાગ ભજવે છે; **અનુમાનપાત્રતા** — અનુમાનપાત્ર સંબંધ એટલે એવો સંબંધ જે વાજબી રીતે અસ્તિત્વમાં હોવાની અને સમય સાથે ટકવાની અપેક્ષા રાખી શકાય; અને **assertion નું સ્વરૂપ** — data analytics વાપરીને કરાતી અનુમાનલક્ષી analytical procedures **completeness, valuation કે measurement, અને occurrence** ને પહોંચી શકે છે.

Data ની reliability — ચાર પરિબળ, દરેક સાથે ઉત્તરોમાં અપાતું ઉદાહરણ. 1. ઉપલબ્ધ માહિતીનો સ્રોત — entity ની બહારના સ્વતંત્ર સ્રોત પાસેથી મળેલી માહિતી વધુ ભરોસાપાત્ર હોઈ શકે. **2. ઉપલબ્ધ માહિતીની તુલનાપાત્રતા —** વિશિષ્ટ ઉત્પાદનો બનાવતી અને વેચતી entity સાથે તુલનાપાત્ર બને તે માટે ઉદ્યોગની સામાન્ય માહિતીમાં ઉમેરો કરવો પડે. **3. ઉપલબ્ધ માહિતીની nature અને relevance —** budgets સિદ્ધ કરવાનાં લક્ષ્ય

તરીકે બાંધ્યાં છે કે અપેક્ષિત પરિણામ તરીકે. 4. માહિતીની તૈયારી પરના એવા controls જે તેની completeness, ચોકસાઈ અને માન્યતા સુનિશ્ચિત કરવા ઘડાયા હોય — જેમ કે budgets ની તૈયારી, review અને જાળવણી પરના controls. **અપેક્ષાની ચોકસાઈ** ત્રણ બાબતો પર આધાર રાખે છે: **અપેક્ષિત પરિણામોનું અનુમાન કેટલી ચોકસાઈથી કરી શકાય** (સંશોધન કે જાહેરાત જેવા વિવેકાધીન ખર્ચ કરતાં gross profit margins માં સમયગાળે સમયગાળે વધુ સાતત્યની અપેક્ષા રખાય છે); **માહિતીને કેટલી હદે છૂટી પાડી શકાય** (procedures આખી entity ને લાગુ કરવા કરતાં કામકાજના અલગ વિભાગો કે વૈવિધ્યસભર entity ના ઘટકોને લાગુ કરવામાં આવે તો વધુ અસરકારક નીવડી શકે); અને **માહિતીની ઉપલબ્ધિ, financial તેમ જ non-financial બંને**, અને ઉપલબ્ધ હોય ત્યાં તેની reliability.

Substantive analytical procedures તરીકે ઉપલબ્ધ ચાર રીતો. **Trend analysis** — ચાલુ data ની સરખામણી અગાઉના સમયગાળાના balance સાથે કે બે કે વધુ અગાઉના સમયગાળાના balances ના વલણ સાથે, અને મૂલ્યાંકન કે ચાલુ balance સ્થાપિત વલણ પ્રમાણે ચાલે છે કે નહીં. **Ratio analysis** — asset અને liability ખાતાં માટે તેમ જ revenue અને ખર્ચનાં ખાતાં માટે ઉપયોગી, કારણ કે balance sheet નું એકલું ખાતું અનુમાન કરવું અઘરું છે, પણ બીજા ખાતા સાથેનો તેનો સંબંધ ઘણી વાર વધુ અનુમાનપાત્ર હોય છે, જેમ કે sales સાથે જોડાયેલો trade receivables નો balance; ગુણોત્તરની સરખામણી સમય સાથે, group ની entities વચ્ચે, કે ઉદ્યોગની બીજી કંપનીઓ સાથે થઈ શકે, અને તેમાં **trade receivables કે inventory turnover અને sales revenue ની ટકાવારીમાં નૂરનો ખર્ચ** આવે. **Reasonableness tests** — trend analysis થી ઊલટું, તે અગાઉના સમયગાળાની ઘટનાઓ પર નહીં પણ **વિચારાધીન audit સમયગાળાના non-financial data** પર ટકે છે, જેમ કે ભાડાની આવકનો અંદાજ કાઢવા occupancy rates કે વ્યાજની આવક કે ખર્ચનો અંદાજ કાઢવા વ્યાજના દર, અને તે સામાન્ય રીતે income statement નાં ખાતાં તથા અમુક accrual કે prepayment ખાતાંને વધુ લાગુ પડે છે. **Structural modelling** — એવું modelling સાધન જે ચાલુ ખાતાંના balances નું અનુમાન કરવા અગાઉના accounting સમયગાળાના financial કે non-financial data માંથી આંકડાશાસ્ત્રીય model રચે છે, જેમ કે linear regression. અલગથી ગણાવેલા **સામાન્ય રીતે વપરાતા ગુણોત્તર** આ છે: sales ના ટકાવારીમાં income કે loss ના ઘટકો, gross profit turnover, accounts receivable turnover, inventory turnover, અને નફાકારકતા, leverage તથા તરલતા.

પરિણામોની તપાસ — બે કડી, અને આ વારંવાર પુછાય છે. જો analytical procedures એવા વધઘટ કે સંબંધ ઓળખે જે બીજી પ્રસ્તુત માહિતી સાથે સુસંગત ન હોય અથવા અપેક્ષિત મૂલ્યથી નોંધપાત્ર રકમે જુદા પડતા હોય, તો auditor એ તફાવતોની તપાસ આ રીતે કરશે: 1. management ને પૃષ્ઠા કરીને અને management ના જવાબોને લગતો યોગ્ય audit evidence મેળવીને — એવો evidence જે એ જવાબોને entity and its environment વિશેની auditor ની સમજ સામે અને audit દરમિયાન મેળવેલા બીજા evidence સામે મૂકીને મળે; અને 2. **સંજોગોમાં જરૂરી હોય તેવી બીજી audit procedures કરીને** — જે ત્યાં જોઈએ જ્યાં, દાખલા તરીકે, management ખુલાસો આપી ન શકે, અથવા ખુલાસો અને મેળવેલો evidence બંને સાથે લેતાંય પૂરતા ન લાગે. '**management ને પૃષ્ઠા કરો**' પર અટકી ન જાઓ; **બીજી કડી અલગ mark છે.**

બે લાગુ પાડવાની કસરત. વર્ષોવર્ષ Statement of Profit and Loss ની સરખામણી ચાર વસ્તુ સાથે છે: એ વર્ષોના **નફામાં થયેલા વધારા કે ઘટાડાનાં કારણ** શોધવાં; ખર્ચના ગુણોત્તર દ્વારા એ નક્કી કરવું કે sales ની સરખામણીએ ખર્ચની બાબતોમાં અને sales ની સરખામણીએ trading profit માં કેટલો વધારો કે ઘટાડો થયો; જ્યાં તફાવત material હોય ત્યાં તેનાં કારણ જાણવાં અને આંકવું કે નફો વધારીને કે દબાવીને બતાવવા હિસાબમાં ચેડાં તો

નથી થયાં; અને એવા અસામાન્ય transactions, રકમો, ગુણોત્તર અને વલણ ઓળખવાં જે audit ની દૃષ્ટિએ અસર કરતી બાબતો સૂચવે. **ખરીદીના જથ્થા અને ભાવની સમગ્ર વાજબીપણાની ચકાસણી માટે: વપરાશનું પૃથક્કરણ** — manufacturing account માં વપરાયેલા raw material ને અગાઉનાં વર્ષો અને closing stock સામે ઝીણવટથી જુઓ અને નોંધપાત્ર તફાવતનાં કારણ પૂછો; **stock ના બંધારણનું પૃથક્કરણ** — કુલ stock ના ટકાવારીમાં raw material ની સરખામણી અગાઉના વર્ષ સાથે; **ગુણોત્તર** — creditors turnover અને stock turnover ની સરખામણી અગાઉનાં વર્ષો સાથે; અને closing stocks નો opening stock, purchases તથા વપરાશ સાથે **જથ્થાત્મક મેળ. Trade receivables, loans and advances** માટે analytical review procedures આ છે: closing balances ની સરખામણી અગાઉના વર્ષ સાથે, ચાલુ વર્ષના balances અને ચાલુ વર્ષના sales વચ્ચેના સંબંધની સરખામણી budgets સાથે, ખરેખરા closing balances ની સરખામણી budget ના આંકડા સાથે, ચાલુ વર્ષના ageing schedule ની સરખામણી અગાઉના વર્ષના schedule સાથે, અને મહત્ત્વના ગુણોત્તરની સરખામણી એ જ ઉદ્યોગની બીજી પેઢીઓ સાથે અને ઉદ્યોગનાં ધોરણો સાથે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 2 પ્રશ્ન

- ચાર રીતો — trend, ratio, reasonableness tests, structural modelling — એ યાદીનો ઉત્તર છે. ચારેયનાં નામ આપો, પછી દરેકની એક વાક્યમાં વ્યાખ્યા આપો.

TQ 5.6 · PYQ 2022-Nov [4] (d) · 3M · Pg 240

LEVEL I
Remembering

Easy

CSQ 5.3 · PYQ 2022-May [2] (b) · 4M · Pg 246

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 7 પ્રશ્ન

- વ્યાખ્યા આપી ટાંકો: 'plausible relationships among both financial and non-financial data'. પરીક્ષક 'non-financial' શબ્દ જ શોધે છે.
- ઉદાહરણોને સરખામણી અને સંબંધ એમ બે ભાગમાં વહેંચો. માત્ર 'relationships' માગતા પ્રશ્નને gross margin અને payroll સામે કર્મચારીઓ વાળાં ઉદાહરણ જોઈએ છે, અગાઉના સમયગાળાની સરખામણી નહીં.

TQ 5.2 · PYQ 2020-Nov [2] (d) · 3M · Pg 237

LEVEL I
Understanding

Easy

CSQ 5.2 · PYQ 2021-Jul [2] (d) · 3M · Pg 245

LEVEL I
Understanding

Easy

CSQ 5.4 · PYQ 2023-Nov [5] (c) · 3M · Pg 247

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 5.3 · RTP 2021-May [18] · Pg 238

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 5.7 · RTP 2022-May [18] · Pg 240

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 5.10 · MTP 2025-Nov S1 [4] (a) · 5M · Pg 243

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 5.1 · RTP 2018-May [18] · Pg 244

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 5 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતોમાં non-financial data પરથી બાંધેલું અનુમાન આવે — ફ્લેટ, દર, ખાલી રહેવાનું પ્રમાણ — ત્યાં સ્પષ્ટ કહો કે આ substantive analytical procedure છે અને સંબંધ શા માટે સંભવિત છે, પછી કહો કે તફાવત નોંધપાત્ર નીકળે તો શું થાય.
- તપાસના પ્રશ્નોમાં બંને કડી જોઈએ અને પછી હકીકતો પર તેનો અમલ. નિયમ લખો, બે કડી લખો, પછી 'પ્રસ્તુત કિસ્સામાં' થી શરૂ થતું વાક્ય લખો.

CSQ 5.5 · PYQ 2024-May [4] (d) · 3M · Pg 248

LEVEL II
Application**Easy**

TQ 5.1 · RTP 2020-May [18] · Pg 236

LEVEL II
Application**Medium**

TQ 5.8 · RTP 2022-Nov [18] · Pg 241

LEVEL II
Application**Medium**

TQ 5.9 · RTP 2023-Nov [18] · Pg 242

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 5.6 · MTP 2026-Apr S2 [1] (c) {C} · 4M · Pg 249

LEVEL II
Application**Medium****Analysis** છૂટ્ટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતો data સામે ટીકા કરતી હોય — આક્રમક budgets, ઉદ્યોગની સામાન્ય માહિતી, અનિશ્ચિત IT controls — ત્યાં દરેક હકીકતને reliability નાં ચાર પરિબલોમાંથી એક સાથે નામ લઈને જોડો. એ જોડાણ જ ઉત્તર છે.

TQ 5.4 · RTP 2021-Nov [17] · Pg 239

LEVEL II
Analysis**Medium**

TQ 5.5 · RTP 2021-Nov [18] · Pg 239

LEVEL II
Analysis**Medium**

વિષય 6: Audit Sampling (SA 530)

L2P5-C4-T06

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 4, Audit Evidence — SA 530 'Audit Sampling': audit sampling એટલે શું, sampling risk, sample નું ઘડતર, sample size અને પસંદગી, statistical અને non-statistical sampling, પસંદગીની રીતો, અને sample નાં પરિણામોનું મૂલ્યાંકન.

NOTES

વ્યાખ્યા, અને ઉત્તરોમાં તે લગભગ શબ્દશઃ ટંકાય છે: audit sampling એટલે audit ની દૃષ્ટિએ પ્રસ્તુત population માંની 100% થી ઓછી items પર audit procedures લાગુ કરવી, એ રીતે કે બધી sampling units ને

પસંદ થવાની તક રહે, જેથી auditor ને આખી population વિશે તારણ કાઢવા માટેનો વાજબી આધાર મળે. Sampling થી auditor પસંદ કરાયેલી items ની કોઈ લાક્ષણિકતા વિશે audit evidence મેળવી અને તેનું મૂલ્યાંકન કરી શકે છે, જેથી જે population માંથી sample લેવાયો તેના વિશે તારણ બાંધી શકાય કે તારણ બાંધવામાં મદદ મળે, અને તેનો અમલ statistical કે non-statistical, બેમાંથી કોઈ પણ અભિગમથી થઈ શકે. Sampling શા માટે જ: બધા transactions તપાસવાનો પરંપરાગત અભિગમ આર્થિક રીતે વેડફાટ છે, અને ઔપચારિક internal controls આવતાં નિયમિત error અને fraud ની શક્યતા ઘટી છે, એટલે અભિગમ સિદ્ધાંત અને controls ના પ્રશ્નો તરફ વધુ ધ્યાન આપવા તરફ વળ્યો છે અને બિનમહત્વની નિયમિત તપાસ ઘટી છે. ઉત્તરોમાં અપાતી પ્રામાણિક મર્યાદાઓ ધ્યાનમાં રાખી: sampling ક્યારેય પૂરેપૂરો ભરોસો લાવી શકતું નથી; તે તદ્દન ચોક્કસ પરિણામ આપી શકતું નથી — તે અંદાજની પ્રક્રિયા છે અને તેમાં થોડી error રહી શકે.

Sampling risk, અને બે ખોટાં તારણ. Sampling risk એટલે એવું risk કે sample ના આધારે બાંધેલું auditor નું તારણ એ તારણથી જુદું પડે જે આખી population પર એ જ audit procedure લગાડી હોત તો નીકળત. તેનાથી બે પ્રકારનાં ખોટાં તારણ નીકળે છે: (1) test of controls ના કિસ્સામાં એવું કે controls ખરેખર છે તેના કરતાં વધુ અસરકારક છે, અથવા tests of details ના કિસ્સામાં એવું કે material misstatement નથી જ્યારે ખરેખર છે — auditor ને મુખ્યત્વે આ પ્રકારની ચિંતા હોય છે કારણ કે તે audit ની અસરકારકતાને અસર કરે છે અને તેનાથી અયોગ્ય audit opinion અપાવાની શક્યતા વધુ છે; અને (2) tests of controls ના કિસ્સામાં એવું કે controls ખરેખર છે તેના કરતાં ઓછા અસરકારક છે, અથવા tests of details ના કિસ્સામાં એવું કે material misstatement છે જ્યારે ખરેખર નથી — આ audit ની કુશળતાને અસર કરે છે, કારણ કે પહેલું તારણ ખોટું હતું તે સ્થાપવા સામાન્ય રીતે વધારાનું કામ કરવું પડે છે. બેમાંથી કયું વધુ મહત્વનું છે અને શા માટે તે કહો; એ વાક્ય એક mark છે.

ત્રણ જરૂરિયાત, અને તેની સાથે આવતી વ્યાખ્યાઓ. Sample નું ઘડતર — audit sample ઘડતી વખતે auditor audit procedure નો હેતુ અને જે population માંથી sample લેવાશે તેની લાક્ષણિકતાઓ ધ્યાનમાં લેશે. **Sample size** — auditor એટલો sample size નક્કી કરશે જે sampling risk ને સ્વીકાર્ય રીતે નીચા સ્તરે લાવે. **ચકાસણી માટે items ની પસંદગી** — auditor items એવી રીતે પસંદ કરશે કે population ની દરેક sampling unit ને પસંદ થવાની તક રહે. હેતુ હેઠળ auditor એ નક્કી કરવું પડે કે **deviation કે misstatement શું ગણાય**, જેથી માત્ર પ્રસ્તુત પરિસ્થિતિઓનું જ અને બધી જ પ્રસ્તુત પરિસ્થિતિઓનું મૂલ્યાંકન થાય — confirmation ની તારીખ પહેલાં ગ્રાહકે કરેલી પણ થોડા સમય પછી મળેલી ચુકવણી અસ્તિત્વની ચકાસણી માટે misstatement નથી, અને ગ્રાહકોનાં ખાતાં વચ્ચેની ખોટી ખતવણી કુલ balance ને અસર કરતી નથી, જોકે fraud ના risk માટે કે શંકાસ્પદ દેવાંની provision માટે તે મહત્વની હોઈ શકે — અને તેણે એવી procedures કરવી પડે જેથી evidence મળે કે જે **population માંથી sample લેવાય છે તે પૂર્ણ છે. population ની લાક્ષણિકતાઓ** હેઠળ, tests of controls માટે auditor **અપેક્ષિત deviation નો દર** આંકે છે (તે અસ્વીકાર્ય રીતે ઊંચો હોય તો સામાન્ય રીતે તે tests of controls કરવાનું જ માંડી વાળશે) અને tests of details માટે **અપેક્ષિત misstatement** આંકે છે (તે ઊંચો હોય તો 100% તપાસ કે મોટો sample યોગ્ય ગણાય). **ત્રણ વ્યાખ્યાયિત શબ્દ:** stratification એટલે population ને પેટા-populations માં વહેંચવાની પ્રક્રિયા, જેમાંની દરેક એવી sampling units નું જૂથ છે જેની લાક્ષણિકતાઓ સમાન હોય (ઘણી વાર નાણાકીય મૂલ્ય); tolerable misstatement એટલે auditor એ નક્કી કરેલી એવી નાણાકીય રકમ જેના સંદર્ભમાં auditor એવી યોગ્ય સ્તરની assurance મેળવવા માગે છે કે population માંની ખરેખરી misstatement auditor એ નક્કી કરેલી એ નાણાકીય રકમથી વધી ન જાય; tolerable rate of deviation એટલે auditor એ નક્કી કરેલો ઠરાવેલી internal control procedures માંથી deviation નો એવો દર જેના સંદર્ભમાં

auditor એવી યોગ્ય સ્તરની assurance મેળવવા માગે છે કે population માંનો ખરેખરો deviation નો દર auditor એ નક્કી કરેલા દરથી વધી ન જાય.

Stratification અને મૂલ્ય પ્રમાણની પસંદગી. auditor population ને ઓળખ આપતી લાક્ષણિકતા ધરાવતી અલગ પેટા-populations માં વહેંચીને stratify કરે તો audit ની કુશળતા સુધરી શકે; તેનો હેતુ દરેક stratum માંની items ની વિવિધતા ઘટાડવાનો છે, જેથી sampling risk વધાર્યા વિના sample size ઘટાડી શકાય. tests of details માટે population ને ઘણી વાર **નાણાકીય મૂલ્ય** પ્રમાણે stratify કરાય છે, જેથી મોટી items પર વધુ મહેનત જાય કારણ કે તેમાં સૌથી વધુ સંભવિત overstatement હોઈ શકે, અથવા વધુ risk સૂચવતી લાક્ષણિકતા પ્રમાણે, જેમ કે શંકાસ્પદ ખાતાં માટેની allowance ચકાસતી વખતે **ageing**. કોઈ stratum માંના sample પર લગાડેલી procedures નાં પરિણામ માત્ર એ stratum બનાવતી items પર જ લંબાવી શકાય — એટલે જો 20% items કુલ મૂલ્યના 90% બનાવતી હોય, તો એ 90% અંગેનું તારણ બાકીના 10% થી અલગ કાઢવામાં આવે છે, અને જ્યાં population stratify થઈ હોય ત્યાં દરેક stratum માટે misstatement અલગ અલગ લંબાવાય છે અને પછી એ અંદાજ ભેગા કરાય છે. **મૂલ્ય પ્રમાણની પસંદગી** માં sampling unit તરીકે **population બનાવતા દરેક નાણાકીય એકમ** ને ઓળખવામાં આવે છે; auditor નાણાકીય એકમો પસંદ કરે છે અને પછી તે જેમાં સમાયેલા હોય તે items તપાસે છે, જેથી audit ની મહેનત મોટા મૂલ્યની items તરફ વળે કારણ કે તેમને પસંદ થવાની તક વધુ હોય છે, અને તેનાથી sample size નાનો રહી શકે. તે systematic રીત સાથે વાપરી શકાય અને random selection થી items પસંદ કરવામાં આવે ત્યારે સૌથી વધુ કુશળ નીવડે છે.

પસંદગીની રીતો, દરેક સાથે તેને ઓળખાવતી હકીકત. Simple random sampling — આખી population ના દરેક એકમને પસંદ થવાની સરખી તક, જેમાં random number tables કે generator વપરાય, અને તેનાથી auditor નો પૂર્વગ્રહ પસંદગીને અસર કરતો નથી તેની ખાતરી પણ મળે છે; તે ત્યારે યોગ્ય છે જ્યારે population માં વાજબી રીતે સમાન એકમો હોય અને તે વાજબી મર્યાદામાં આવતા હોય, એટલે કે population એકરૂપ હોય. **Systematic કે interval sampling — items કોઈ random શરૂઆતના બિંદુ પછી નિશ્ચિત અંતરે** પસંદ કરાય છે, અને એ અંતર એટલે **population size ÷ sample size** (1,000 ખાતાં અને 100 નો sample હોય તો અંતર 10 થાય, એટલે 5મું, 15મું, 25મું વગેરે). auditor એ ખાતરી કરવી પડે કે population માં કોઈ છુપી ભાત કે ગોઠવણ sampling ના અંતર સાથે મળતી આવતી નથી, અને તે એ જોખમ **રીત લગાડતાં પહેલાં population નું બંધારણ તપાસીને અને એકથી વધુ random શરૂઆતનાં બિંદુ વાપરીને** ઘટાડે છે; શરૂઆતનું બિંદુ આડેધડ નક્કી કરવાને બદલે computer ના random number generator કે random number tables થી નક્કી કરાય તો ખરેખર random sample મળવાની શક્યતા વધુ છે. **Block sampling — items નું સળંગ જૂથ કે કમ** પસંદ કરવો, જેમ કે 50 સળંગ ચેક કે છેલ્લા મહિનાનાં પહેલાં 150 ખાતાં; સહીઓનું સાતત્ય જેવી ભાત જોવા માટે તે કુશળ અને ઉપયોગી છે, પણ તેમાં randomness નથી અને population ના બીજા ભાગની વિસંગતિઓ છૂટી જઈ શકે. **Stratified sampling — population ને એક લાક્ષણિકતા વહેંચતાં strata માં વહેંચવી,** જેમ કે ₹20 લાખથી ઉપરના balances, ₹10 લાખ અને ₹20 લાખ વચ્ચેના, અને ₹10 લાખથી નીચેના, અને risk કે મહત્ત્વ પ્રમાણે **દરેક જૂથમાંથી જુદી જુદી ટકાવારી** પસંદ કરવી.

Statistical sampling, અને મોટી population માટે ઉત્તરોમાં તેને જ શા માટે પસંદ કરાય છે. statistical sampling માં audit ના હેતુઓ સામે sample નાં પરિણામની પર્યાપ્તતા અને reliability માપી શકાય છે; non-statistical sampling માં sample size auditor ના અભિપ્રાયથી નક્કી થાય છે, પણ એ sample size audit ના હેતુઓ કેટલા પૂરા કરશે તે માપી શકાતું નથી. તેની લાક્ષણિકતાઓ: ચકાસણી વધુ વૈજ્ઞાનિક છે કારણ કે યોગ્ય sample size નક્કી

કરવામાં સંભાવનાના ગાણિતિક નિયમો વપરાય છે; જ્યાં population માં મોટી સંખ્યામાં સમાન items હોય ત્યાં તેનો ઉપયોગ ઠીક ઠીક વ્યાપક છે — compliance testing, trade receivables ની confirmation, payroll ની ચકાસણી, invoices અને petty cash vouchers ની vouching; અને તેમાં auditor નો અંગત પૂર્વગ્રહ નથી, એટલે sample નાં પરિણામનું મૂલ્યાંકન કરીને તેને આખી population પર વધુ ભરોસાપાત્ર રીતે લંબાવી શકાય છે. ગણાવેલા **લાભ:** ચકાસાતા વિસ્તારનું કદ વધે તેના પ્રમાણમાં sample size વધતો નથી; **sample ની પસંદગી વધુ વસ્તુલક્ષી અને તેથી વધુ બચાવપાત્ર છે;** તે ઠરાવેલા risk અને ચોકસાઈ સાથે જોડાયેલો ઓછામાં ઓછો sample size આંકવાનું સાધન આપે છે; તે 'calculated risk' અને તેને અનુરૂપ ચોકસાઈ (sampling error) કાઢવાનું સાધન આપે છે; અને મોટા પ્રમાણના data નું વર્ણન તે સંપૂર્ણ તપાસ કરતાં વધુ સારી રીતે આપી શકે, કારણ કે પ્રક્રિયા અને કારકુની ભૂલો જેવી non-sampling errors એટલી મોટી હોતી નથી. statistical અને non-statistical વચ્ચેની પસંદગી auditor ના professional judgement નો વિષય છે, અને બે અભિગમ વચ્ચે ભેદ પાડવા માટે એકલો sample size વાજબી માપદંડ નથી. અલગથી, **sampling plan પર તપાસ કેટલી કરવી** તે નક્કી કરવાનાં પરિબળો છે audit હેઠળની સંસ્થાનું કદ, internal control ની સ્થિતિ, ચોપડા અને records ની પર્યાપ્તતા તથા reliability, સહ્ય error ની મર્યાદા, અને ઇચ્છિત વિશ્વાસનું પ્રમાણ.

Sample size, અને sample શું બતાવે છે તેનું મૂલ્યાંકન. tests of controls માટે પરિબળો છે (1) **internal controls પર કેટલો ભરોસો મુકાય છે** — આયોજિત ભરોસો વધુ હોય તો ચકાસણી વધુ વ્યાપક અને sample મોટો; (2) **tolerable rate of deviation** — સહ્ય દર ઊંચો હોય તો sample size ઘટે, નીચો હોય તો વધે; (3) **અપેક્ષિત deviation નો દર** — અપેક્ષિત દર ઊંચો હોય તો sample size વધે, અને ઊંચો અપેક્ષિત દર સામાન્ય રીતે auditor controls પર કેટલો ભરોસો મૂકી શકે તે જ ઘટાડી દે છે; (4) **ઇચ્છિત assurance નું સ્તર** — વધુ assurance એટલે મોટો sample; અને (5) **population નું કદ** — મોટી populations માટે **population ના કદમાં વધારાની sample size પર નગણ્ય અસર પડે છે**, જ્યારે નાની populations માટે sampling કુશળ જ ન પણ હોય. એટલે સરખી તોલાયેલી બે population માં, સરખો tolerable rate અને સરખો આયોજિત ભરોસો હોય તો, જે કંપનીમાં અપેક્ષિત deviation નો દર ઊંચો હોય તેને મોટો sample જોઈએ. **tests of details** માટે **ઇચ્છિત assurance નું સ્તર વધતાં sample size વધે છે** અને **યોગ્ય stratification તેને ઘટાડે છે**, કારણ કે એ જ sampling risk માટે strata માંથી લેવાયેલા sample sizes નો સરવાળો સામાન્ય રીતે આખી population માંથી લેવાયેલા એક sample કરતાં ઓછો હોય છે. **મૂલ્યાંકન** અંગે: auditor (a) sample નાં પરિણામ અને (b) audit sampling ના ઉપયોગથી ચકાસાયેલી population વિશે તારણ કાઢવાનો વાજબી આધાર મળ્યો કે નહીં, એ બંનેનું મૂલ્યાંકન કરશે; જો ન મળ્યો હોય તો તે management ને કહી શકે કે ઓળખાયેલી misstatements અને વધુ misstatements ની શક્યતાની તપાસ કરે અને જરૂરી adjustments કરે, અથવા **further audit procedures ની nature, timing અને extent ને અનુરૂપ ઢાળે**, જેમ કે sample size વધારીને, વૈકલ્પિક control ચકાસીને કે સંબંધિત substantive procedures બદલીને. જ્યાં deviations કે misstatements મળે ત્યાં auditor તેમની nature અને કારણની તપાસ કરશે અને audit procedure ના હેતુ પર તથા audit ના બીજા ક્ષેત્રો પર તેમની સંભવિત અસરનું મૂલ્યાંકન કરશે; જ્યાં ઘણી બધીમાં એક સમાન લક્ષણ હોય — transaction નો પ્રકાર, સ્થળ, product line કે સમયગાળો — ત્યાં auditor એ લક્ષણ ધરાવતી population ની બધી items ઓળખીને તેમના પર procedures લંબાવી શકે, અને યાદ રાખવું પડે કે આવી deviations કે misstatements ઇરાદાપૂર્વકની હોઈ શકે અને fraud ની શક્યતા સૂચવી શકે. **Anomaly અપવાદરૂપ છે:** માત્ર **અત્યંત વિરલ સંજોગોમાં** જ auditor કોઈ misstatement કે deviation ને anomaly ગણી શકે, અને તે પણ વધારાની audit procedures કરીને ઊંચી કક્ષાની ખાતરી મેળવ્યા પછી જ કે તે population ની પ્રતિનિધિ નથી; misstatements લંબાવતી વખતે anomaly બાકાત

રાખી શકાય, પણ તેની પોતાની નહીં સુધારાયેલી અસર તો ધ્યાનમાં લેવી જ પડે. tests of details માટે auditor sample માં મળેલી misstatements population પર લંબાવશે; tests of controls માટે deviations ને સ્પષ્ટ રીતે લંબાવવાની જરૂર નથી, કારણ કે sample નો deviation દર જ આખી population માટેનો અંદાજિત deviation દર છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 3 પ્રશ્ન

- ત્રણ વ્યાખ્યા — stratification, tolerable misstatement, tolerable rate of deviation — શબ્દશ: શીખો. તે પોતે જ ત્રણ marks ના પ્રશ્ન તરીકે પુછાય છે.
- statistical sampling ના લાભ પાંચ મુદ્દાની યાદી છે. marks મુદ્દાની સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે, એટલે સમજાવતાં પહેલાં યાદી આપો.

TQ 6.9 • MTP 2023-Sep [5] (a) • 3M • Pg 257	LEVEL I Remembering	Easy
TQ 6.10 • PYQ 2023-Nov [6] (b) • 4M • Pg 258	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 6.8 • PYQ 2026-May [1] (b) {C} • 5M • Pg 267	LEVEL I Remembering	Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 7 પ્રશ્ન

- audit sampling ની વ્યાખ્યા આખી ટાંકો: 'less than 100% of items within a population of audit relevance such that all sampling units have a chance of selection'. છેલ્લી કડી જ sampling ને ચોક્કસ items પસંદ કરવાથી જુદું પાડે છે.

CSQ 6.2 • MTP 2022-Mar [3] (c) • 3M • Pg 261	LEVEL I Understanding	Easy
CSQ 6.4 • PYQ 2024-Sep [3] (d) • 3M • Pg 263	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 6.4 • RTP 2021-May [15] • Pg 252	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.5 • RTP 2021-May [16] • Pg 253	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.6 • RTP 2021-Nov [15] • Pg 254	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.7 • RTP 2019-Nov [15] • Pg 256	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.8 • RTP 2022-Nov [16] • Pg 257	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 8 પ્રશ્ન

- જ્યાં દૃષ્ટાંતમાં પસંદગીનું વર્ણન હોય ત્યાં પહેલાં રીતનું નામ આપો, પછી તેની વ્યાખ્યા આપો, પછી પ્રશ્નમાંની જે હકીકત તેને ઓળખાવે છે તેના પર આંગળી મૂકો — નિશ્ચિત અંતર, સળંગ જૂથ, મૂલ્ય પ્રમાણોનાં જૂથ.
- સમાન પ્રકારના બહુ મોટી સંખ્યાના transactions માટે અપેક્ષિત ઉત્તર statistical sampling છે, અને રીત તરીકે random sampling. શા માટે તે કહો: સંભાવના, વ્યાપક ઉપયોગ, અંગત પૂર્વગ્રહનો અભાવ.

TQ 6.1 · RTP 2018-Nov [14] · Pg 250	LEVEL II Application	Medium
TQ 6.11 · RTP 2023-Nov [15] · Pg 258	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.1 · RTP 2018-May [16] · Pg 259	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.3 · PYQ 2024-Sep [1] (b) {C} · 4M · Pg 262	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.6 · PYQ 2025-Sep [4] (c) · 4M · Pg 265	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.7 · MTP 2026-Mar S1 [3] (a) · 5M · Pg 266	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.9 · PYQ 2026-May [3] (a) · 5M · Pg 269	LEVEL II Application	Medium
TQ 6.2 · PYQ 2020-Nov [2] (c) · 3M · Pg 251	LEVEL II Application	Hard

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં બે કંપનીની સરખામણી હોય ત્યાં પહેલાં પરિબલો મૂકો, પછી જે એક ચલ જુદું પડે છે તે લો — મોટે ભાગે અપેક્ષિત deviation નો દર — અને કહો કે કઈ કંપનીને મોટો sample જોઈએ અને શા માટે. સરખાં પરિબલો બે વાર ફરી ન સમજાવો.

CSQ 6.5 · MTP 2024-Nov [1] (b) {C} · 5M · Pg 264	LEVEL II Analysis	Medium
--	----------------------	--------

Synthesis સામગ્રી જોડીને ઉત્તર રચવો · 1 પ્રશ્ન

- ચાર વસ્તુ પુછાય છે — **જરૂરિયાતો, sample નું ઘડતર, sample size અને items ની પસંદગી.** તેમને ચાર મથાળાં તરીકે વાપરો; વિભાગ વિનાનો ઉત્તર માગ્યા વિના મળતા marks ગુમાવે છે.
- ઘડતર અંગે કહો કે auditor એ શું ધ્યાનમાં લેવું પડે — procedure નો હેતુ અને population ની લાક્ષણિકતાઓ. size અંગે, સ્વીકાર્ય sampling risk.

TQ 6.3 · MTP 2021-Oct [4] (b) · 4M · Pg 252	LEVEL II Synthesis	Hard
---	-----------------------	------

વિષય 7: Related Parties (SA 550)

L2P5-C4-T07

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 4, Audit Evidence — SA 550 'Related Parties': related party સંબંધોમાંથી ઊભાં થતાં risks, engagement team ની ચર્ચા, management ને પૃષ્ઠા, risk assessment procedures અને ધંધાના સામાન્ય ક્રમની બહારના transactions.

NOTES

જવાબદારી, એક જ પંક્તિમાં: entity related party સંબંધો, transactions કે balances નો હિસાબ બરાબર ન મૂકે તેમાંથી ઊભાં થતાં risks of material misstatement ઓળખવા, આંકવા અને તેનો પ્રતિસાદ આપવા માટેની audit procedures કરવાની જવાબદારી auditor ની છે. **અસંબંધિત પક્ષો સાથેના transactions કરતાં આ transactions માં risk શા માટે ઊંચું છે,** અને ઉત્તરોમાં અપાતાં ત્રણ ઉદાહરણ: related parties વ્યાપક અને જટિલ સંબંધો તથા માળખાં દ્વારા કામ કરતા હોઈ શકે, જેની સાથે related party transactions ની જટિલતા પણ એટલી જ વધે છે; entity અને તેના related parties વચ્ચેના transactions અને બાકી balances ઓળખવામાં information systems બિનઅસરકારક હોઈ શકે; અને related party transactions બજારની સામાન્ય શરતો પર થયા ન પણ હોય — દાખલા તરીકે, અમુક કોઈ પણ અવેજની આપ-લે વિના જ થયા હોય.

management ને પૃષ્ઠા — ત્રણ બાબત, અને 'સમજ' માગતા કોઈ પણ પ્રશ્નનો પહેલો અડધો ભાગ એ જ છે. auditor management ને આ અંગે પૃષ્ઠા કરશે: 1. entity ના related parties કોણ છે, જેમાં અગાઉના સમયગાળાથી થયેલા ફેરફાર પણ આવે; 2. **entity અને આ related parties વચ્ચેના સંબંધોની nature;** અને 3. entity એ સમયગાળા દરમિયાન આ related parties સાથે કોઈ transactions કર્યા છે કે નહીં અને કર્યા હોય તો તેનો પ્રકાર અને હેતુ.

બીજી risk assessment procedures — controls વાળી કડી, જે બીજો અડધો ભાગ છે. auditor management ને **અને entity ની અંદરના બીજાઓને** પૃષ્ઠા કરશે, અને યોગ્ય લાગે તેવી બીજી risk assessment procedures કરશે, જેથી management એ જે controls ગોઠવ્યાં હોય, જો ગોઠવ્યાં હોય તો, તેની સમજ મેળવી શકાય: 1. applicable financial reporting framework અનુસાર related party સંબંધો અને transactions ઓળખવાં, તેનો હિસાબ મૂકવો અને તે દર્શાવવાં; 2. related parties સાથેના મહત્વના transactions અને ગોઠવણોને અધિકૃત કરવી અને મંજૂર કરવી; અને 3. ધંધાના સામાન્ય ક્રમની બહારના મહત્વના transactions અને ગોઠવણોને અધિકૃત કરવી અને મંજૂર કરવી. Standard જે રીતે વહેંચે છે તે રીતે ઉત્તર વહેંચો — પહેલાં management ને પૃષ્ઠા, પછી બીજી risk assessment procedures. બંનેને ભેગાં કરી દેવાથી marks જાય છે. અને આ નિશાની ધ્યાનમાં રાખો: કોઈ પણ અવેજની આપ-લે વિનાનો related party transaction એ Standard નો પોતાનો સંકેત છે કે તે ધંધાના સામાન્ય ક્રમની બહારનો transaction છે, એટલે જ્યાં હકીકતોમાં એવું હોય ત્યાં ત્રીજી કડી જ ચકાસાઈ રહી છે અને તે શા માટે લાગુ પડે છે તે કહેવું પડે.

entity ના ધંધાના સામાન્ય ક્રમની બહારના transactions — છ ઉદાહરણ: 1. જટિલ equity transactions, જેમ કે corporate restructurings કે acquisitions; 2. નબળા કંપની કાયદા ધરાવતા અધિકારક્ષેત્રોની offshore entities સાથેના transactions; 3. કોઈ અવેજની આપ-લે ન થતી હોય તો entity દ્વારા બીજા પક્ષને જગ્યા ભાડે આપવી કે management services આપવી; 4. **અસામાન્ય રીતે મોટા discounts કે returns વાળા sales**

transactions; 5. વર્તુળાકાર ગોઠવણોવાળા transactions, જેમ કે પાછી ખરીદવાની ખાતરી સાથેનું વેચાણ; 6. એવા contracts હેઠળના transactions જેની શરતો મુદત પૂરી થતાં પહેલાં બદલાઈ હોય.

Records અને દસ્તાવેજ તપાસતી વખતે સજાગ રહેવું. related party સંબંધો અને transactions વિશે માહિતી આપી શકે તેવા records કે દસ્તાવેજ આ છે: **entity ના income tax returns; entity એ નિયમનકારી સત્તાવાળાઓને આપેલી માહિતી; entity ના મુખ્ય shareholders ઓળખવા માટે shareholder registers; management અને those charged with governance પાસેથી મળેલાં conflicts of interest અંગેનાં નિવેદન; entity ના તથા તેની pension plans ના investments ના records; key management કે those charged with governance સાથેના contracts અને કરાર; entity ના સામાન્ય ધંધાકીય ક્રમમાં ન આવતા મહત્વના contracts અને કરાર; entity ના વ્યાવસાયિક સલાહકારો તરફથી મળેલાં ચોક્કસ invoices અને પત્રવ્યવહાર; entity એ લીધેલી life insurance policies; સમયગાળા દરમિયાન entity એ ફરી વાટાઘાટ કરીને બદલેલા મહત્વના contracts; internal auditors ના reports; અને securities ના નિયમનકાર પાસે entity એ કરેલી રજૂઆતો સાથે જોડાયેલા દસ્તાવેજ, જેમ કે prospectuses.**

engagement team ની ચર્ચા, જેને SA 550 એ SA 315 અને SA 240 સાથે જોડી છે. એ Standards જે ચર્ચા માગે છે તેમાં એ બાબતનો ખાસ વિચાર આવશે કે entity ના related party સંબંધો અને transactions માંથી ઊભી થઈ શકે તેવી fraud કે error ને કારણે financial statements માં material misstatement થવાની સંભાવના કેટલી છે, અને જે બાબતો ચર્ચવાની છે તે આ છે: 1. related parties સાથેના entity ના સંબંધો અને transactions ની nature અને extent, જેમાં દાખલા તરીકે દરેક audit પછી સુધારાતી ઓળખાયેલા related parties ની auditor ની નોંધ વપરાય; 2. related party સંબંધો અને transactions સાથે જોડાયેલી material misstatement ની શક્યતા અંગે આખા audit દરમિયાન professional scepticism જાળવવાના મહત્વ પર ભાર; 3. entity ના એવા સંજોગો કે પરિસ્થિતિ જે management એ ન ઓળખેલા કે ન દર્શાવેલા related party સંબંધો કે transactions નું અસ્તિત્વ સૂચવે — જટિલ સંગઠનાત્મક માળખું, balance sheet ની બહારના transactions માટે special-purpose entities નો ઉપયોગ, કે અપૂરતી information system; 4. એવા records કે દસ્તાવેજ જે related party સંબંધો કે transactions નું અસ્તિત્વ સૂચવે; 5. related party સંબંધો અને transactions ઓળખવા, તેનો યોગ્ય હિસાબ મૂકવો અને તે દર્શાવવા અંગે management અને those charged with governance કેટલું મહત્વ આપે છે, અને management સંબંધિત controls ને ઓળંગી જાય તેનું સંલગ્ન risk; અને 6. **fraud ના સંદર્ભમાં, related parties fraud માં કેવી રીતે સંડોવાઈ શકે** — જેમ કે management ના નિયંત્રણ હેઠળની special-purpose entities earnings management ને સરળ બનાવવા કેવી રીતે વપરાઈ શકે, કે entity અને management ના કોઈ મુખ્ય સભ્યના જાણીતા ધંધાકીય ભાગીદાર વચ્ચેના transactions entity ની assets ની ઉચાપત સરળ બનાવવા કેવી રીતે ગોઠવાઈ શકે.

આ વિષય હેઠળ છાપેલા એક પ્રશ્નનો ઉત્તર ખરેખર SA 210 'Agreeing the Terms of Audit Engagement' માંથી આવે છે, એટલે એ યાદી પણ જાણી લો. engagement સ્વીકારતાં પહેલાં auditor એ management પાસેથી એ સંમતિ મેળવવી પડે કે તે પોતાની **જવાબદારી સ્વીકારે છે અને સમજે છે**: applicable financial reporting framework અનુસાર financial statements તૈયાર કરવાની, જેમાં જ્યાં પ્રસ્તુત હોય ત્યાં તેમની ન્યાયી રજૂઆત પણ આવે; fraud થી હોય કે error થી, material misstatement વિનાનાં financial statements તૈયાર કરી શકાય તે માટે management જરૂરી ગણે તેવા internal control ની; અને auditor ને (1) financial statements તૈયાર કરવાને લગતી હોય અને management ની જાણમાં હોય તેવી બધી માહિતી, જેમ કે records, દસ્તાવેજ અને બીજી

બાબતો, ઉપલબ્ધ કરાવવાની, (2) audit ના હેતુ માટે auditor માગે તેવી વધારાની માહિતી આપવાની, અને (3) entity ની અંદરના જે માણસો પાસેથી audit evidence મેળવવું auditor જરૂરી ગણે તેમના સુધી અમર્યાદિત પહોંચ આપવાની.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 6 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન પૂછે કે auditor related party સંબંધોની સમજ કેવી રીતે મેળવે, ત્યાં બે મથાળાં આપો — management ને પૃષ્ઠા, અને controls અંગેની પૃષ્ઠા — અને દરેક નીચે ત્રણ મુદ્દા. છ મુદ્દા, mark ની છ તક.

TQ 7.2 • PYQ 2023-Nov [3] (d) • 3M • Pg 272	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 7.1 • RTP 2021-Nov [8] • Pg 271	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 7.3 • MTP 2025-Jul S1 [4] (b) • 5M • Pg 272	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 7.1 • PYQ 2020-Nov [2] (a) • 5M • Pg 273	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 7.3 • MTP 2025-Dec S2 [1] (b) • 5M • Pg 275	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 7.4 • PYQ 2026-Sep [5] (a) • 5M • Pg 276	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- દૃષ્ટાંતમાં જે હકીકત Standard ને લાગુ પાડે છે તે ઉપાડો — કોઈ અવેજની આપ-લે નહીં, નવા related parties લાવતું restructuring, જેમાં કોઈ director managing partner હોય તેવી પેઢીને પેટા કરારની ચુકવણી — અને procedures ગણાવતાં પહેલાં કહો કે તે કઈ કડીને સ્પર્શે છે.

CSQ 7.2 • PYQ 2022-May [1] (b) {C} • 5M • Pg 274	LEVEL II Application	Medium
--	--------------------------------	---------------

વિષય 8: Using the Work of Internal Auditors (SA 610)

L2P5-C4-T08

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 4, Audit Evidence — SA 610 'Using the Work of Internal Auditors': internal audit function ની પ્રવૃત્તિઓ, તેના કામનું મૂલ્યાંકન અને ઉપયોગ, સંકલન, અને direct assistance.

NOTES

જે વાક્યથી શરૂ કરવું, કારણ કે દૃષ્ટાંતના મોટા ભાગના પ્રશ્ન એનાથી જ નક્કી થાય છે: અપાયેલા audit opinion ની જવાબદારી એકલા external auditor ની છે, અને external auditor internal audit function નું કામ વાપરે કે

internal auditors પાસેથી direct assistance લે તેનાથી એ જવાબદારી ઘટતી નથી. audit engagement ના બધા મહત્વના judgements external auditor જ કરશે. એટલે જે engagement partner સમયના અભાવે internal auditor એ કરેલું દેવાદારોનું ageing લઈ લે અને પછી ખોટા provisioning માટે internal auditor ને દોષ દે તે **Standard સ્વીકારે તેવા કોઈ આધારે ઊભો નથી.**

internal audit function શું કરે છે, અને automated control ની નિષ્ફળતા તેનો વિષય શા માટે છે. internal audit function ની પ્રવૃત્તિઓમાં **internal control નું મૂલ્યાંકન** આવે છે — તે function ને controls તપાસવાની, તેમનું સંચાલન આંકવાની અને સુધારા સૂચવવાની ચોક્કસ જવાબદારી સોંપાઈ હોઈ શકે — અને financial તથા operating માહિતીની તપાસ પણ આવે છે. જ્યાં કોઈ application control, જેમ કે ગ્રાહકોની મોડી ચુકવણી પર આપમેળે વ્યાજ લાગવું, **ચાલવામાં નિષ્ફળ જાય**, ત્યાં revenue અને receivables પરના internal control નો ભાગ બનતા control ના સંચાલનમાં એ ખામી છે, જેનાથી વ્યાજની આવક ઓછી દેખાય છે અને ગ્રાહકોના balances ખોટા પડે છે. આવી નિષ્ફળતાઓ ઓળખવી, તેની અસરનું મૂલ્યાંકન કરવું, જેટલું વ્યવહાર હોય તેટલું અત્યાર સુધી નહીં વસૂલાયેલી રકમનું પ્રમાણ કાઢવું, અને સુધારાની ભલામણ સાથે management ને જણાવવું — આ બધું internal audit function ની પ્રવૃત્તિઓમાં જ સીધું આવે છે.

એ કામ પર ભરોસો મૂકતાં પહેલાં external auditor એ શું ધ્યાનમાં લેવું પડે: નક્કી કરે કે internal audit function નું કામ, કે internal auditors પાસેથી direct assistance, વાપરી શકાય કે નહીં અને વાપરી શકાય તો ક્યાં ક્ષેત્રોમાં અને કેટલા પ્રમાણમાં; internal audit function નો સંગઠનમાં દરજ્જો અને internal auditors ની objectivity ને ટેકો આપતી પ્રસ્તુત policies તથા procedures નું મૂલ્યાંકન કરે; **એ function ની competence નું સ્તર ધ્યાનમાં લે;** ધ્યાનમાં લે કે એ function quality control સહિત વ્યવસ્થિત અને શિસ્તબદ્ધ અભિગમ અપનાવે છે કે નહીં; **થયેલું કામ audit ના હેતુ માટે પૂરતું છે કે નહીં તેનું મૂલ્યાંકન કરે;** અને જ્યાં internal auditors direct assistance આપતા હોય ત્યાં **તેમના કામનાં યોગ્ય direction, supervision અને review પૂરાં પાડે.**

એ function નું કામ ક્યારે ઓછું વાપરવું અને જાતે વધુ કરવું — ચાર સંજોગ, અને તે પોતે જ પાંચ marks નો ઉત્તર છે. અયોગ્ય ભરોસો ન મુકાય તે માટે external auditor એવું planning કરશે કે એ function નું કામ ઓછું વપરાય અને વધુ કામ પોતે સીધું કરે: 1. (a) પ્રસ્તુત audit procedures ની planning અને અમલમાં તથા (b) એકઠા કરાયેલા audit evidence ના મૂલ્યાંકનમાં જેટલો વધુ judgement સંડોવાયેલો હોય; 2. assertion level પર risk of material misstatement નું મૂલ્યાંકન જેટલું ઊંચું હોય, અને જે risks significant તરીકે ઓળખાયાં હોય તેનો ખાસ વિચાર કરાય; 3. internal audit function નો સંગઠનમાં દરજ્જો અને પ્રસ્તુત policies તથા procedures internal auditors ની objectivity ને જેટલા ઓછા પૂરતા ટેકો આપતાં હોય; અને **4. internal audit function ની competence નું સ્તર જેટલું નીચું હોય.**

Direct assistance. Direct assistance એટલે external auditor ના direction, supervision અને review હેઠળ audit procedures કરવા માટે internal auditors નો ઉપયોગ. **તે શરૂ થાય તે પહેલાં બે લેખિત સંમતિ મેળવવી પડે:** (a) entity ના અધિકૃત પ્રતિનિધિ પાસેથી, કે internal auditors ને external auditor ની સૂચનાઓ અનુસરવા દેવાશે અને internal auditor external auditor માટે જે કામ કરે તેમાં entity વચ્ચે નહીં પડે; અને (b) internal auditors પાસેથી, કે external auditor સૂચવે તે ચોક્કસ બાબતો તેઓ ગુપ્ત રાખશે અને પોતાની objectivity સામેના કોઈ પણ જોખમની જાણ external auditor ને કરશે. એકલી management ની લેખિત મંજૂરી પૂરતી નથી — internal auditors ની પોતાની સંમતિ અલગ જરૂરિયાત છે અને અલગ mark છે. જ્યાં internal auditor ની objectivity સામે મહત્વનાં જોખમ હોય કે જ્યાં internal auditor પાસે પૂરતી competence ન હોય ત્યાં direct

assistance વાપરવી જ નહીં. અને તેઓ objective અને સક્ષમ હોય ત્યાં પણ external auditor internal auditors ને આ માટે નહીં વાપરે: (a) એવી procedures જેમાં audit ના મહત્ત્વના judgements કરવાના આવે; (b) risk of material misstatement નું મૂલ્યાંકન ઊંચું હોય તેવા ક્ષેત્રોની procedures, જ્યાં પ્રસ્તુત audit procedures કરવામાં કે એકઠા કરાયેલા audit evidence ના મૂલ્યાંકનમાં જરૂરી judgement મર્યાદિત કરતાં વધુ હોય; (c) એવા કામને લગતી procedures જેમાં internal auditors સંડોવાયેલા હોય અને જે internal audit function એ management કે those charged with governance ને પહેલેથી જણાવ્યું હોય કે જણાવવાનું હોય; અથવા (d) internal audit function અંગે તથા તેના કામ કે direct assistance ના ઉપયોગ અંગે external auditor આ SA અનુસાર જે નિર્ણય લે તેને લગતી procedures.

'મર્યાદિત કરતાં વધુ judgement' વાળી કસોટી, ઉત્તરોમાં જે રીતે ચલાવાય છે તે રીતે. જ્યાં trade receivables નું valuation વધુ ઊંચા મૂલ્યાંકન કરાયેલા risk નું ક્ષેત્ર હોય: ageing ની ચોકસાઈ તપાસવામાં મર્યાદિત judgement આવે છે, એટલે તે direct assistance આપતા internal auditor ને સોંપી શકાય; એ ageing ના આધારે provision પૂરતી છે કે નહીં તેનું મૂલ્યાંકન કરવામાં મર્યાદિત કરતાં વધુ judgement આવે છે, એટલે તે સોંપી ન શકાય. એ જ કસોટી પ્રમાણે, પડતર કાનૂની દાવા માટેની provision નો અંદાજ કાઢવામાં management એ વાપરેલી ધારણાઓ વાજબી છે કે નહીં તેનું મૂલ્યાંકન એ મહત્ત્વનો judgement છે અને તેની મનાઈ છે — અને **audit નો સમય બચાવવાનો જણાવેલો હેતુ ધ્યાનમાં લેવા જેવી બાબત નથી.**

internal audit function સાથેનું સંકલન ક્યારે અસરકારક ગણાય, દાખલા તરીકે: 1. સમયગાળા દરમિયાન યોગ્ય અંતરે ચર્ચાઓ થતી રહે; 2. external auditor internal audit function ને અસર કરી શકે તેવી મહત્ત્વની બાબતો તેને જણાવે; અને 3. external auditor ને internal audit function ના પ્રસ્તુત reports ની જાણ થાય અને તે મળે, અને function ના ધ્યાનમાં આવતી કોઈ પણ મહત્ત્વની બાબત, જ્યારે તે external auditor ના કામને અસર કરી શકે તેવી હોય, ત્યારે તેને જણાવાય, જેથી external auditor audit engagement પર તેની શી અસર પડે તે વિચારી શકે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- direct assistance ના ચાર પ્રતિબંધિત વર્ગ અને function નું કામ ઓછું વાપરવાના ચાર સંજોગ જુદી યાદીઓ છે. બંને અલગ શીખો — પ્રશ્નમાં એક કે બીજો પુછાય છે, બંને ક્યારેય નહીં.

CSQ 8.5 • PYQ 2026-Jan [6] (b) • 5M • Pg 282

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- બીજું કશું કરતાં પહેલાં direct assistance ની વ્યાખ્યા Standard ના શબ્દોમાં આપો — 'under the direction, supervision and review of the external auditor'. એ કડી જ direct assistance ને function ના પોતાના કામના ઉપયોગથી જુદી પાડે છે.

TQ 8.1 • MQ • Pg 278

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 3 પ્રશ્ન

- અહીંનું દરેક દૃષ્ટાંત એક જ કસોટી પર ફરે છે: procedure માં કેટલો judgement જોઈએ છે. કસોટી જણાવો, હકીકતોમાંની ચોક્કસ procedure પર તેનો અમલ કરો, પછી તારણ આપો કે તે સૌંપી શકાય કે નહીં.
- જ્યાં હકીકતોમાં engagement partner internal auditor ને દોષ દેતો દેખાય, ત્યાં એકલા પોતાની જવાબદારી વાળા વાક્યથી શરૂ કરો. ઉત્તરનો પહેલો mark એ જ છે.

CSQ 8.2 • PYQ 2024-May [3] (d) • 3M • Pg 279	LEVEL II Application	Easy
CSQ 8.3 • PYQ 2025-Jan [4] (a) • 5M • Pg 280	LEVEL II Application	Medium
CSQ 8.4 • RTP 2025-Jan [12] • Pg 281	LEVEL II Application	Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા • 2 પ્રશ્ન

- બંને દૃષ્ટાંત એ પૂછે છે કે statutory auditor કોઈ ચોક્કસ ક્ષેત્રમાં direct assistance લઈ શકે કે નહીં. પહેલાં પ્રતિબંધ જણાવો, પછી જે ક્ષેત્રનું નામ અપાયું હોય તેના પર તેનો અમલ કરો.
- જ્યાં સંડોવાયેલો judgement મહત્ત્વનો હોય કે મૂલ્યાંકન કરાયેલું risk ઊંચું હોય ત્યાં direct assistance વાપરી શકાય નહીં. બંને દૃષ્ટાંત બરાબર એના પર જ રચાયાં છે, એટલે તારણ આપતાં પહેલાં એ ક્ષેત્રનું risk assessment જણાવો.

CSQ 8.1 • MTP 2024-Mar [6] (a) • 4M • Pg 279	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 8.6 • PYQ 2026-Sep [1] (b) {C} • 5M • Pg 283	LEVEL II Analysis	Medium

પ્રકરણ 5

Financial Statements ની બાબતોનું Audit

20 વિષય • 93 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્વ: A

ICAI SKILL PROFILE આ પેપર માટે ICAI band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — આ પ્રકરણ વાંચવામાં લાગે છે પેપરને અનુરૂપ

Level I — Comprehension & Knowledge **53.1%** 373 માંથી 198 marks

Level II — Analysis & Application **46.9%** 373 માંથી 175 marks

આ પ્રકરણ ICAI ની પોતાની band ની અંદર જ બેસે છે — Level I 53% સામે 40-60%. તેને એ જ પ્રમાણમાં તૈયાર કરો: method જાણો, પછી તેને ઘૂંટો.

વિષય 1: Assertions Income Statement Captions Comprising Revenue and Expense Balances

L2P5-C5-T01

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — revenue અને expense balances ધરાવતાં income statement captions માટેનાં assertions.

NOTES

નિયમ એક લીટીમાં: revenue કે expense caption માટે auditor **transactions and events** ની ચકાસણી કરે છે, અને ઉત્તરો એના માટે **five assertions** ગણાવે છે — (a) **Occurrence** — caption ને લગતાં transactions and events નોંધાયાં છે, ખરેખર બન્યાં છે અને entity ને લગતાં છે; (b) **Completeness** — જે બધાં transactions and events નોંધાવાં જોઈતાં હતાં તે નોંધાયાં છે; (c) **Accuracy** — નોંધાયેલાં transactions and events ને લગતી રકમો અને બીજી માહિતી યોગ્ય રીતે નોંધાઈ છે; (d) **Cut-off** — transactions and events સાચા accounting period માં નોંધાયાં છે; (e) **Classification** — transactions and events યોગ્ય ખાતામાં નોંધાયાં છે. પાંચ શબ્દો અને દરેકની એક લીટીની સમજૂતી યાદ રાખો; એક-mark ના પ્રશ્નો તમને procedure આપે છે અને સામે શબ્દ માગે છે.

પરીક્ષક જે mapping વારંવાર વાપરે છે. આ છપાયેલા ઉત્તરો છે, શબ્દશઃ: 'Employee benefit expense in respect of all personnel have been fully accounted for' → Completeness; 'Discounts on sales has been properly adjusted/accounted for' → Accuracy or Measurement; 'Employee benefit expense recorded during the period relates to the current accounting period only' → Cut Off; 'Recorded sales represent goods which were ordered by valid customers and were despatched and invoiced in the period' → Occurrence; 'Depreciation has been properly charged on all assets' → Valuation and allocation. છેલ્લું ધ્યાનથી જુઓ — procedure expense જેવી લાગે છે, પણ ઉત્તર balance-sheet નું assertion આપે છે, કારણ કે ચકાસાતી વસ્તુ asset નો carrying amount છે.

પરિભાષામાં ફેરફાર, અને એ એક ફાંદો છે. Scanner દરેક assertion ના ઉત્તર પર એની નોંધ મૂકે છે: **Study**

Material applicable from May 2027 examination હેઠળ **balance sheet captions** is termed '**Valuation and allocation**' અને statement of profit and loss captions માટે 'Accuracy or Measurement'. અગાઉના Study Material હેઠળ આ બે '**Valuation**' અને '**Measurement**' હતાં. ચાલુ પરિભાષા લખો; જો જૂની લખવી પડે તો જુગાર રમવાને બદલે 'Accuracy or Measurement (earlier Measurement)' એમ લખો.

Cut-off કેમ અલગ assertion છે. ઉત્તર કારણ આપે છે અને એ જ mark અપાવે છે: cut-off ખાતરી કરે છે કે **all income and expenses are reported in the correct accounting period**, અને એને અલગ રખાય છે કારણ કે એને ચકાસવા માટેની substantive procedures completeness ના બીજા ઘટકો પર લાગુ પડતી procedures કરતાં સામાન્ય રીતે જુદી હોય છે. એની સામે completeness એટલે એ કે જે બધાં transactions નોંધાવાં જોઈતાં હતાં તે financial statements માં ઓળખાયાં છે — કોઈ transaction છૂટી ગયો નથી.

ક્લાસિક ખોટો ઉત્તર એ છે કે જ્યાં procedure સમયગાળાની વાત કરતી હોય ત્યાં 'Accuracy' લખી દેવું. Procedure ના શબ્દો વાંચો: જો એ કહે 'relates to the current accounting period only' કે 'in the period', તો એ **Cut-off** કે **Occurrence** છે; જો એ કહે 'all' or 'fully accounted for', તો એ **Completeness** છે; જો એ કહે 'properly adjusted', 'measured' કે 'calculated', તો એ **Accuracy or Measurement** છે; જો એ કહે 'proper accounts' or 'correct expense head', તો એ **Classification** છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 2 પ્રશ્ન

- Transactions and events માટેનાં પાંચેય assertions નાં નામ પહેલાં આપો, પછી કોઈની સમજૂતી કરો. Marks નામ આપેલાં assertions ની સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે.

TQ 1.1 • PYQ 2018-May [2] (a) (ii) • 1M • Pg 288

LEVEL I
Remembering

Easy

TQ 1.2 • MTP 2023-Mar [6] (e) • 3M • Pg 288

LEVEL I
Remembering

Easy

વિષય 2: Assertions Balance Sheet Captions Comprising Assets, Liabilities and Equity Balances

L2P5-C5-T02

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — assets, liabilities અને equity balances ધરાવતાં balance sheet captions માટેનાં assertions.

NOTES

નિયમ એક લીટીમાં: balance sheet caption માટે auditor period ના અંતે account balances ચકાસે છે, અને છપાયેલું mapping છે **Existence, Rights and Obligations, Completeness, Valuation and allocation**, અને **Presentation and Disclosure**. પરીક્ષક આ procedure આપીને સામે શબ્દ માગીને ચકાસે છે.

Mapping, છપાયેલા ઉત્તરોમાંથી: 'Year end inventory verification' → Existence Assertion; 'The title deeds of the lands disclosed in the Balance Sheet are held in the name of the company' → Rights and Obligations Assertion; 'All liabilities are properly recorded in the financial statements' → Completeness Assertion; 'Related party transactions are shown properly' → Presentation and Disclosure Assertion; 'Depreciation has been properly charged on all assets' → Valuation and allocation Assertion. ફરી Scanner ની નોંધ: 'Valuation and allocation' એ May 2027 થી લાગુ પડતા Study Material ની પરિભાષા છે; અગાઉની પરિભાષા 'Valuation' હતી.

Valuation લાગુ પાડવું — loans and advances and other current assets. દસ marks ના ઉત્તરમાં છ steps આ ક્રમે ચાલે છે: (1) **assess the allowance for doubtful accounts** — કંપનીએ એ કાઢવા માટે જે પ્રક્રિયા અનુસરી તેની review કરો, ગયા વર્ષે વપરાયેલી રીત સાથે એની સુસંગતતા સરખાવો અને નક્કી કરો કે એ રીત નીચેના business environment માટે યોગ્ય છે કે નહીં; (2) **obtain the ageing report** — not currently due, 30 દિવસ જૂનાં, 30-60, 60-180, 180-365 અને 365 દિવસથી વધુ એમ વહેંચાયેલો; અને litigation હેઠળનાં loans and advances ની યાદી મેળવીને ગયા વર્ષ સાથે સરખાવો; (3) **scrutinise the analysis** — શંકાસ્પદ વસ્તુઓ ઓળખો, જેના માટે provision ન કરાઈ હોય તેની ચર્ચા management સાથે કરો, જ્યાં તકરાર હોય ત્યાં વધુ testing કરો અને **reach a final conclusion on the adequacy of the bad and doubtful provision**; (4) **assess bad loans/advances write-offs** — provision ખાતાંની હિલચાલ અને માંડી વાળેલી રકમોનું schedule બનાવીને; (5) **check that write-offs or other reductions ને appropriate and authorised member of senior management એ મંજૂરી આપી છે કે નહીં**, દાખલા તરીકે financial controller કે finance director; (6) **check the restatement of foreign currency** — foreign currency માંનાં loans and advances and other current assets નું.

Valuation લાગુ પાડવું — finished goods and goods for resale. આઠ steps, ક્રમમાં: (1) **enquire what costs are included** — એ કેવી રીતે નક્કી થયા તે પૂછો, અને ખાતરી કરો કે **overheads included have been determined on normal costs** અને draft financial statements સામે એ વાજબી છે; (2) **value at net realisable value where lower than cost**, અને જ્યાં કોઈ વસ્તુ write down કરો ત્યાં તપાસો કે એને લગતાં **work in progress and raw materials have also been written down** કે નહીં; (3) **follow up obsolete, damaged or slow-moving items** — એમની સંભવિત realisable value નક્કી કરો અને inventory નો ageing split માગો — 30 દિવસથી ઓછું, 30-60, 60-90, 90-180, 180-365 અને 365 દિવસથી વધુ; (4) physical counting ના નિરીક્ષણ વખતે damaged કે obsolete તરીકે નોંધાયેલી inventories ને follow up કરો; (5) **compare recorded costs with replacement costs**; (6) **examine vendor price lists** — નોંધાયેલી cost ચાલુ ભાવ કરતાં ઓછી છે કે નહીં તે જોવા; (7) **calculate the inventory turnover ratio** — નોંધપાત્ર રીતે નીચો ratio obsolete inventory ઉઘાડી પાડી શકે; (8) **in manufacturing environments test overhead allocation rates** — અને ખાતરી કરો કે માત્ર **direct labour, direct material and overhead** જ સમાવાયા છે, તથા lower of cost or net realisable value નો સાચો ઉપયોગ થયો છે તે ચકાસો.

ક્લાસિક ખોટો ઉત્તર એ છે કે asset ને લગતી કોઈ પણ વાતમાં 'Existence' લખી દેવું. Existence એ વસ્તુ **being there** ની વાત છે; **Rights and Obligations** એ entity એને **owning** ની વાત છે — title deeds, entity ના નામે invoices, deeds રાખનારા lenders પાસેથી confirmations. Title નો પ્રશ્ન ક્યારેય 'Existence' થી ઉકેલાતો નથી.

ઉત્તરનો ક્રમ પણ marks નો છે. જ્યાં પ્રશ્ન 'for valuation (assertion)' માટેની procedures માગે ત્યાં existence કે completeness ની procedures તરફ ભટકશો નહીં. દરેક caption ની પોતાની છપાયેલી valuation ની યાદી છે; એ જ યાદી ક્રમાંકિત કરીને આપો અને અટકી જાઓ.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 5 પ્રશ્ન

- દરેક assertion શેની વાત છે તે છ શબ્દમાં કહો — existence એટલે 'એ હાજર છે', rights એટલે 'એ આપણું છે', completeness એટલે 'કશું છૂટ્યું નથી', valuation એટલે 'સાચી રકમે દેખાડ્યું છે', presentation એટલે 'બરાબર રજૂ અને disclose થયું છે'.

TQ 2.1 · PYQ 2018-May [2] (a) (i) · 1M · Pg 289	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 2.2 · PYQ 2018-May [2] (a) (iii) · 1M · Pg 289	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 2.3 · PYQ 2018-May [2] (a) (iv) · 1M · Pg 289	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 2.4 · PYQ 2018-May [2] (a) (v) · 1M · Pg 290	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 2.5 · PYQ 2018-Nov [3] (c) · 10M · Pg 290	LEVEL I Understanding	Hard

વિષય 3.1: Balance Sheet Captions: Share Capital

L2P5-C5-T3.1

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Share Capital, જેમાં securities premium, discount પર બહાર પડેલા shares અને sweat equity shares આવે છે.

NOTES

Securities premium — પાંચ માન્ય ઉપયોગો, અને પ્રશ્ન હંમેશાં એ હોય છે કે યાદી એક જ વસ્તુ પૂરતી મર્યાદિત છે કે નહીં. કંપની securities premium account નો ઉપયોગ આ રીતે કરી શકે: (1) કંપનીના નહીં બહાર પડાયેલા shares members ને fully paid bonus shares તરીકે આપવા માટે; (2) **in writing off the preliminary expenses of the company**; (3) કંપનીના shares કે debentures ના કોઈ issue ના ખર્ચ, ચૂકવેલું commission કે અપાયેલો discount માંડી વાળવા માટે; (4) કંપનીના કોઈ redeemable preference shares કે debentures ના redemption પર ચૂકવવાપાત્ર premium ની જોગવાઈ કરવા માટે; (5) **for the purchase of its own shares or other securities under Section 68**. એટલે એવું વિધાન કે એનો ઉપયોગ **only** bonus shares માટે જ થઈ શકે તે **wrong** છે — એ વાક્ય સ્પષ્ટ શબ્દોમાં લખો, કારણ કે પ્રશ્ન 'Comment' તરીકે મુકાય છે.

Section 53 — discount પર shares. (1) કંપની shares discount પર બહાર પાડી શકે નહીં, સિવાય કે Section 54 હેઠળ sweat equity shares નો issue હોય. (2) **Any share issued by a company at a discounted**

price shall be void. (2A) sub-sections (1) અને (2) છતાં, કંપની પોતાના creditors ને discount પર shares આપી શકે જ્યારે એનું દેવું કોઈ **statutory resolution plan or debt restructuring scheme** અનુસાર shares માં ફેરવાતું હોય, અને એ Reserve Bank of India Act, 1934 કે Banking (Regulation) Act, 1949 હેઠળ Reserve Bank of India એ નક્કી કરેલી guidelines, directions કે regulations મુજબ હોય.

Section 53(3) — પરિણામ, અને આંકડા જ marks લાવે છે. જ્યાં કંપની પાલન ન કરે ત્યાં એવી કંપની અને default માં રહેલો દરેક અધિકારી એટલી penalty ને પાત્ર થશે જે discount પર shares બહાર પાડીને ઊભી કરેલી રકમ જેટલી હોય અથવા પાંચ લાખ રૂપિયા હોય, એ બેમાંથી જે ઓછી હોય તે; અને કંપનીએ એ shares જેમને અપાયા હતા તેમને issue ની તારીખથી વાર્ષિક બાર ટકાના દરે વ્યાજ સહિત બધી મળેલી રકમ પાછી આપવાની પણ રહેશે. આ Section 53(3) છે, જે Companies (Amendment) Act, 2019 થી 02-11-2018 ની અસરથી બદલાયેલું છે.

Sweat equity shares — વ્યાખ્યા, શબ્દશઃ. Section 54 હેઠળ sweat equity shares એટલે કંપનીએ પોતાના employees કે directors ને discount પર અથવા રોકડ સિવાયના બદલામાં બહાર પાડેલા equity shares — know-how આપવા બદલ, કે intellectual property rights ના સ્વરૂપના હક કે value additions ઉપલબ્ધ કરાવવા બદલ, ભલે એને ગમે તે નામ અપાયું હોય. જ્યાં હકીકતો કહે કે key employees કે directors ને technical know-how કે process improvements બદલ ઇનામ અપાઈ રહ્યું છે, ત્યાં **name the instrument as sweat equity shares first** અને પછી શરતો લાગુ કરો.

Section 54 હેઠળ auditor જે ચાર શરતો ચકાસે છે: (1) **special resolution** — shareholders ની special resolution થી મંજૂરી; (2) **details in the resolution** — resolution માં **number of sweat equity shares, current market price, consideration, if any**, અને જેમને આપવાના છે તે **class of directors or employees** જણાવેલાં હોવાં જોઈએ; (3) shares માન્ય stock exchange પર listed હોય તો SEBI regulations નું પાલન, અને કંપની unlisted હોય તો Companies Act, 2013 હેઠળ નક્કી થયેલા Rules નું પાલન; (4) **existing class of shares** — sweat equity માત્ર કંપનીએ અગાઉ બહાર પાડેલા **class of equity shares already issued** માંથી જ આપી શકાય; એના માટે નવો class ઊભો કરી શકાય નહીં.

Auditor ની પોતાની ચકાસણીઓ. Discount issue માટે auditor directors અને shareholders ની સભાઓની minutes વાંચીને — જેમાં share capital ના issue ને અને issue price ને મંજૂરી અપાઈ હોય — ખાતરી કરે છે કે કોઈ shares discount પર બહાર પડાયા નથી. Creditors ને discount પર issue કરવાના કિસ્સામાં auditor ખાતરી કરે છે કે એ મંજૂર થયેલી resolution કે restructuring scheme સાથે યુસ્ત રીતે સુસંગત છે અને લાગુ પડતી RBI guidelines તથા regulations નું પાલન કરે છે.

Promoter shareholding — ચાર disclosures: (1) **name of the promoters**; (2) promoters પાસેના shares ની સંખ્યા; (3) કુલ shares માં promoters નો ટકાવારી હિસ્સો; (4) વર્ષ દરમિયાન promoters ના shareholding માં ટકાવારીમાં થયેલો ફેરફાર.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- Section 53 એનાં sub-sections સાથે ટાંકો — (1), (2), (2A), (3). Sub-section નું ક્રમાંકન જ પરીક્ષકને બતાવે છે કે તમને નિયમ અને એનો અપવાદ બંને આવડે છે.

CSQ 3.1.2 · PYQ 2023-May [3] (b) · 4M · Pg 294

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 4 પ્રશ્ન

- હકીકત-રચનામાં લગભગ હંમેશાં discount issue કે know-how issue હોય છે. પહેલાં section નું નામ આપો, નિયમ અને એનો અપવાદ લખો, પછી એને હકીકતો પર લાગુ કરો, પછી પરિણામ લખો — void, penalty, બાર ટકાના દરે વ્યાજ સહિત refund. જે ઉત્તર માત્ર 'not allowed' કહીને અટકે છે તે પરિણામના marks ગુમાવે છે.

CSQ 3.1.1 · PYQ 2022-Nov [2] (a) · 4M · Pg 293

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 3.1.3 · PYQ 2024-May [5] (a) · 4M · Pg 295

LEVEL II
Application**Medium**

TQ 3.1.1 · PYQ 2019-May [4] (d) · 3M · Pg 292

LEVEL II
Application**Hard**

TQ 3.1.2 · PYQ 2019-Nov [3] (b) · 4M · Pg 293

LEVEL II
Application**Hard****Analysis** છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતોમાં creditors અને restructuring હોય ત્યાં સામાન્ય પ્રતિબંધ અને 2A વાળો અપવાદ એક પછી એક લો અને કહો કે હકીકતો કયા limb માં આવે છે. Debt-to-equity conversion ને સાદો discount issue ન ગણો.

CSQ 3.1.4 · PYQ 2026-May [5] (a) · 5M · Pg 296

LEVEL II
Analysis**Medium**

વિષય 3.2: Balance Sheet Captions: Reserves And Surplus

L2P5-C5-T3.2

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet નું caption Reserves and Surplus, અને Other Equity નું Schedule III હેઠળનું disclosure.

NOTES

વ્યાખ્યા, અને એ આખેઆખી લખાય એટલી ટૂંકી છે: reserves એટલે નફામાંથી ફાળવેલી એવી રકમો જે Balance Sheet ની તારીખે અસ્તિત્વમાં હોવાનું જાણીતું હોય એવી કોઈ liability, contingency, commitment કે assets ના મૂલ્યમાં ઘટાડાને પહોંચી વળવા માટે રખાયેલી નથી. ચાર નકાર — **liability, contingency, commitment, diminution in value of assets** — એ જ marks વાળો ભાગ છે; એકેય છૂટે તો વ્યાખ્યા અધૂરી.

Reserves શા માટે મહત્વનાં છે: એ a vital source of financing by internal means છે, જે dividend ની વહેંચણી માટે, કંપનીના વિસ્તરણને નાણાં પૂરાં પાડવા માટે, કે કંપનીને નાણાકીય રીતે મજબૂત કરવા માટે રખાય છે. કંપની reserve નો ઉપયોગ according to the nature and type of such reserve કરે છે.

Revenue reserve સામે capital reserve. Revenue reserves એ એવા નફા દર્શાવે છે જે shareholders ને

વહેંચવા માટે ઉપલબ્ધ હોય, કે પછી મંદીનાં વર્ષોમાં વહેંચવાપાત્ર નફાને પૂરક બનાવવા, ધંધાના વિસ્તરણને નાણાં પૂરાં પાડવા, working capital વધારવા કે સામાન્ય રીતે કંપનીની નાણાકીય સ્થિતિ મજબૂત કરવા જેવા હેતુઓ માટે હોય. Capital reserve એવો reserve દર્શાવે છે જેમાં વહેંચણી માટે મુક્ત ગણાય એવી કોઈ રકમ હોતી નથી અને જે **can be utilised only for certain limited purposes** — છપાયેલાં ઉદાહરણો છે **securities premium and capital redemption reserve**.

પરીક્ષકને ગમતી શરત: જો કંપની revenue નફો asset replacement reserve માં જમા કરવા માટે ફાળવે અને હેતુ એ હોય કે એ capital હેતુ માટે વપરાશે, તો એવો reserve પણ capital reserve ના સ્વરૂપનો ગણાશે. એટલે કસોટી **the purpose the reserve is earmarked for** છે, જે નફામાંથી એ ઊભો થયો તેનો સ્રોત નહીં.

Ind AS compliant Schedule III — Other Equity નું sub-classification. કંપનીએ other equity ને આ પેટા વર્ગોમાં વહેંચ્યું છે કે નહીં: (1) Share application money pending allotment; (2) Equity component of compound financial instruments; (3) Capital Reserve; (4) Securities premium reserve; (5) Other reserves (specify nature); (6) Retained earnings; (7) Debt instruments through other comprehensive income; (8) Equity instruments through other comprehensive income; (9) Effective portion of cash flow hedges; (10) Revaluation surplus; (11) Exchange difference on translation of financial statements of a foreign operation; (12) Other items of other comprehensive income (specify nature), અને **money received against share warrants**.

Other Equity ના દરેક ઘટક માટે આઠ movement disclosures: (1) reporting period ની શરૂઆતનો balance; (2) accounting policy માં ફેરફાર કે prior period error; (3) reporting period ની શરૂઆતનો restated balance; (4) વર્ષ માટેની total comprehensive income; (5) dividends; (6) retained earnings માં transfer; (7) બીજો કોઈ ફેરફાર (જે જણાવવાનો રહેશે); (8) reporting period ના અંતનો balance — જેટલું લાગુ પડતું હોય તેટલું. ઉત્તરનું માળખું ધ્યાનમાં રાખો: **પહેલાં sub-classification ની યાદી, પછી movement ની યાદી;** જે ઉત્તર બેમાંથી એક જ અડધું આપે છે તે અડધા marks ગુમાવે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- Schedule III ના ઉત્તરના બંને ભાગ આપો: બાર ઘટકો અને પછી આઠ movement લીટીઓ. બંનેનાં મથાળાં અલગ રાખો જેથી પરીક્ષકને બંને યાદી દેખાય.

TQ 3.2.1 • PYQ 2019-Nov [3] (c) • 3M • Pg 297

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 3.2.2 • MTP 2022-Sep [6] (d) • 3M • Pg 298

LEVEL I
Understanding

Easy

વિષય 3.3: Balance Sheet Captions: Borrowings

L2P5-C5-T3.3

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Borrowings, જેમાં short term borrowings નું Schedule III disclosure અને bank borrowings નું audit આવે છે.

NOTES

Schedule III (Part I) — short term borrowings, પાંચ disclosure limbs. (1) Short term borrowings ને આમ વર્ગીકૃત કરવાનાં — (a) loans repayable on demand — (i) from banks (ii) from other parties; (b) related parties પાસેથી મળેલાં loans and advances; (c) deposits; (d) બીજાં loans and advances (સ્વરૂપ જણાવવું). (2) Borrowings ને આગળ secured અને unsecured એમ પેટા-વર્ગીકૃત કરવાનાં, અને દરેક કિસ્સામાં security નું સ્વરૂપ અલગથી જણાવવાનું. (3) જ્યાં loans ની guarantee directors કે બીજાઓએ આપી હોય ત્યાં દરેક મથાળા હેઠળ આવાં loans ની કુલ રકમ disclose કરવાની. (4) Loans અને વ્યાજની પરતચુકવણીમાં balance sheet ની તારીખે થયેલા default નો સમયગાળો અને રકમ દરેક કિસ્સામાં અલગથી જણાવવાનાં. **(5) Current maturities of long term borrowings shall be disclosed separately.**

Cash credit કે overdraft નું વર્ગીકરણ. Bank એ working capital requirements પૂરી કરવા આપેલી અને repayable on demand એવી credit facility એ cash credit facility / overdraft facility છે. બાકી રહેલી રકમ reflects a borrowing અને એને current liabilities હેઠળ short-term borrowing — loans repayable on demand from banks — તરીકે વર્ગીકૃત કરાય છે, તથા જ્યાં security હોય ત્યાં એને further sub-classified as secured કરાય છે. જ્યાં security તરીકે current assets પર primary charge અને collateral તરીકે director ના રહેણાક મકાનનો ઉપયોગ થયો હોય, ત્યાં the nature of security must be specified, અને loans ની guarantee directors એ આપી હોવાથી આવાં loans ની કુલ રકમ disclose કરવી પડે.

Borrowings current assets પર secured હોય ત્યાં Additional Regulatory Information. કંપનીએ disclose કરવાનું કે (a) banks કે financial institutions ને કંપનીએ ભરેલાં current assets નાં quarterly returns કે statements books of accounts સાથે મેળ ખાય છે કે નહીં; અને (b) if not, a summary of reconciliation and reasons for material discrepancies. આ સહેલું ચાર-mark નું limb છે જે વિદ્યાર્થીઓ નિયમિત રીતે ચૂકી જાય છે.

Bank પાસેથી લીધેલાં borrowings નું vouching — આઠ steps, આ જ ક્રમમાં. Auditor rolls out and obtains independent balance confirmations from all lenders અને પછી: (1) ખાતરી કરે છે કે confirmation માં debt અને એને લગતા વ્યાજના balances ની ચકાસણી માટે સંભવતઃ સંબંધિત હોય એવી બધી માહિતી માગી છે — લાગુ પડતા વ્યાજદર, due dates, collateral અને security interests; (2) sends reminders for non-replies; (3) confirmations પ્રમાણેના balances ને books of account સાથે સરખાવે છે, તફાવત હોય ત્યાં reconciliations માગે છે અને reconciling items ના supporting documents ની test-check ધોરણે ચકાસણી કરે છે; (4) overdraft કે loan ખાતાના balances ને pass book સાથે મેળવે છે અને વર્ષના અંતે એ balance ની bank પાસેથી certificate લઈને ખાતરી કરે છે; (5) એવી independent balance confirmation મેળવે છે જેમાં balances તથા જમા કરાવેલી securities કે ઊભા કરેલા charge ની વિગતો હોય, અને ખાતરી કરે છે કે એ બરાબર disclose થયું છે, Registrar of Companies પાસે રીતસર નોંધાયું છે અને Register of charges માં ચડ્યું છે; (6) loan કે draft કર્ઈ સત્તા હેઠળ લેવાયો તે verify કરે છે — કંપનીના કિસ્સામાં bank પાસેથી loan લેવાની કે ઉધાર લેવાની સત્તા માત્ર Board of Directors ને છે; (7) ખાતરી કરે છે કે કંપની વધુમાં વધુ કેટલું loan લઈ શકે એ અંગેના Companies Act, 2013 ના Section 180 ના નિયંત્રણનો ભંગ થયો નથી; (8) loan કયા હેતુ માટે લેવાયો અને એનો ઉપયોગ કર્ઈ રીતે થયો તે નક્કી કરે છે, અને એનાથી entity ને નુકસાન થયું નથી તે પણ.

Borrowings valid claims છે તે ચકાસવું — rights and obligations ની યાદી. (1) Review the board minutes for approval of new lending agreements — અને ખાતરી કરો કે નવા loan agreements કે bond issuances ને સત્તા અપાઈ હતી અને મોટી debt commitments ને board એ મંજૂરી આપી હતી; (2) નોંધાયેલાં loans ની વિગતો — વ્યાજદર, સ્વરૂપ અને પરતચુકવણીની શરતો — loan agreement સાથે મેળવો, અને agreements એ મૂકેલી borrowing limits ઓળંગાઈ નથી તે verify કરો; (3) lenders પાસેથી બધાં borrowings અંગે SA 505 હેઠળ independent balance confirmations મેળવો; (4) નોંધાયેલાં leases અને hire purchase creditors ની વિગતો મૂળ contracts કે agreements સાથે verify કરો; (5) debentures ના કિસ્સામાં trust deed તપાસો — redemption ની શરતો અને તારીખો, borrowing પરનાં નિયંત્રણો અને covenants નું પાલન; (6) debt ચૂકતે થાય ત્યારે એ debt ને security આપતી assets પર discharge મળ્યો છે તેની ખાતરી કરો; (7) એવું written representation મેળવો કે નોંધાયેલી બધી liabilities lenders નો valid claim દર્શાવે છે. જ્યાં હકીકતો **pari passu charge** કહેતી હોય ત્યાં ઉમેરો (8) **ensure a valid pari passu charge has been created on the company's assets**, અને જ્યાં હકીકતોમાં હિલચાલના આંકડા અપાયા હોય ત્યાં ઉમેરો (9) નવાં borrowings અને પરતચુકવણીઓને bank statements અને books of account સુધી trace કરીને ભંડોળની હિલચાલની ખાતરી કરો.

આ topic માં નામ અપાયેલું એકમાત્ર Standard છે SA 505 — lenders ને independent balance confirmations મોકલવાની સત્તા એ જ આપે છે. Confirmation ની procedure બીજા કોઈ Standard ને નામે ચડાવશો નહીં; ઉત્તરો માત્ર SA 505 નું નામ આપે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન પૂછે કે 'how is short term borrowing disclosed' ત્યાં Schedule III નાં પાંચેય limbs ક્રમમાં આપો અને audit procedures તરફ ભટકશો નહીં.

TQ 3.3.1 • PYQ 2023-Nov [4] (b) • 4M • Pg 300

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 3 પ્રશ્ન

- જ્યાં bank certificate અને ledger વચ્ચે આંકડાનો તફાવત હોય એવી હકીકત-રચના પહેલાં confirmation અને reconciliation ના steps માગે છે. પહેલાં independent confirmation, પછી સરખામણી અને reconciliation, પછી સત્તા અને Section 180 ની ચકાસણી.

CSQ 3.3.1 • PYQ 2024-Sep [2] (b) • 4M • Pg 300

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.3.3 • RTP 2024-Sep [13] • Pg 303

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 3.3.4 • PYQ 2025-Sep [5] (b) • 5M • Pg 304

LEVEL II
Application

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતોમાં વર્ષ દરમિયાનનાં નવાં borrowings અને પરતચુકવણીઓ અપાઈ હોય ત્યાં ઉત્તર એ હિલચાલને bank statements સુધી trace કરીને પૂરો કરો. એ છેલ્લું step જ સામાન્ય procedure ની યાદીને આ હકીકતો પરના ઉત્તરમાં ફેરવે છે.

CSQ 3.3.2 · RTP 2024-May [12] · Pg 302

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 3.4: Balance Sheet Captions: Trade Receivables

L2P5-C5-T3.4

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet નું caption Trade Receivables, જેમાં cut-off procedures, external confirmations અને Schedule III હેઠળની ageing schedule આવે છે.

NOTES

Debtors ના audit ના ભાગ રૂપે sales પરના tests of controls. ધ્યાનમાં લેવાના મુદ્દા આ છે: **only legitimate sales lead to trade receivables; all sales are made to approved customers; all sales are properly recorded in the books of accounts;** એક વાર નોંધાયા પછી debtors માત્ર રોકડ મળવાથી કે જવાબદાર અધિકારીની સત્તાથી જ ચૂકતે થઈ શકે; **there is segregation of duties at every stage of the sales transaction** — debtors નું હિસાબીકરણ, ઉઘરાણી, અને ઉઘરાણીપત્રો મોકલવા; **debtors are collected in a timely manner;** જ્યાં debtors સમયસર ન વસૂલાય ત્યાં ઉઘરાણીપત્રો મોકલાય અને જરૂર પડ્યે કાનૂની પગલાં લેવાય; **balances are reviewed regularly;** અને અસરકારક follow-up તંત્ર હોય, જેમાં debtors ની વિગતવાર ageing schedule બનાવીને bad debts માટે પૂરતી provision કરાય. જ્યાં પ્રશ્ન 'any four points' માટે ત્યાં ચાર પસંદ કરીને ક્રમાંક આપો — નવ લખીને નસીબ પર છોડશો નહીં.

જ્યારે management confirmation request ની મંજૂરી ન આપે. Auditor એ આટલું કરવાનું: સંબંધિત અને ભરોસાપાત્ર audit evidence મેળવવા માટે ઘડાયેલી વૈકલ્પિક audit procedures કરવી; ના પાડવા પાછળનાં management નાં કારણો પૂછવાં અને એ કારણો વાજબી તથા યોગ્ય છે કે નહીં એ અંગે audit evidence મેળવવો; risks of material misstatement નાં auditor ના મૂલ્યાંકન પર — જેમાં fraud નું risk પણ આવે — એ ના પાડવાની શી અસર પડે છે તે મૂલવવું; અને જો auditor એ નિષ્કર્ષ પર આવે કે **management's refusal is unreasonable,** કે વૈકલ્પિક procedures થી સંબંધિત અને ભરોસાપાત્ર audit evidence મેળવી ન શકે, તો **communicate with those charged with governance** અને SA 705 મુજબ audit પર તથા auditor ના opinion પર એની અસર નક્કી કરવી. ક્રમ ધ્યાનમાં રાખો — વૈકલ્પિક procedures અને પૂછપરછ કોઈ પણ escalation **પહેલાં** આવે છે, અને ઉત્તર જે એકમાત્ર Standard નું નામ આપે છે તે **SA 705** છે.

Trade receivables ની completeness એ cut-off નો પ્રશ્ન છે. છપાયેલો તર્ક એ છે કે **without a cut-off, sales could be understated or overstated,** એટલે auditor cut-off procedures કરે છે: reporting વર્ષના છેલ્લા થોડા દિવસોમાં, એટલે કે cut-off date આસપાસ, બહાર પડેલાં અને debtors માં સમાવેલાં invoices માટે

તપાસો કે માલ ખરેખર રવાના થયો છે અને કંપનીમાં જ પડ્યો નથી; ખાતરી કરો કે period ના અંત પહેલાં રવાના થયેલા બધા માલનાં invoices બન્યાં છે અને debtors માં સમાવાયાં છે, test check ધોરણે; ખાતરી કરો કે વર્ષ પૂરું થયા પછી રવાના થયેલા માલનાં invoices audit હેઠળના period ના debtors માં સમાવાયાં નથી.

Export receivables — એ જ completeness ની કસોટી, સાથે shipping documents ઉમેરાય છે. (1) તપાસો કે cut-off date નજીકના છેલ્લા થોડા દિવસોમાં બનેલાં invoices અંગે માલ ખરેખર રવાના થયો છે અને કંપનીમાં પડ્યો નથી; (2) માલની ખરેખરની હેરફેર અંગે stock records, e-way bill અને transporter receipt તપાસો, જે ખાતરી આપે છે કે revenue તરીકે નોંધાયેલાં export invoices નો માલ ખરેખર જગ્યા બહાર ગયો હતો; (3) ખાતરી કરો કે cut-off date પહેલાં invoice થયેલો બધો માલ export receivables માં સમાવાયો છે, test check ધોરણે; (4) ખાતરી કરો કે વર્ષ પૂરું થયા પછી રવાના થયેલો માલ સમાવાયો નથી — એ માટે પછીના વર્ષના export sales અને stock records ની entries trace કરો, જે e-way bills પરથી પણ ચકાસી શકાય; (5) invoices ને despatch કે shipping ની વિગતો સાથે મેળવો, અને invoice ની તારીખો despatch ની તારીખો સાથે મેળવો જેથી ખબર પડે કે sales સાચા accounting period માં નોંધાયું છે કે નહીં; (6) receivable report માંનાં invoices ચકાસો — ageing report માંથી invoices પસંદ કરીને supporting documentation સાથે સરખાવો જેથી ખાતરી થાય કે એ સાચાં નામ, તારીખ અને રકમ સાથે bill થયાં છે.

Schedule III (Part I) — trade receivables ની ageing schedule. ચાર હરોળ છે — (i) Undisputed Trade Receivables – considered good; (ii) Undisputed Trade Receivables – considered doubtful; (iii) Disputed Trade Receivables – considered good; (iv) Disputed Trade Receivables – considered doubtful. Columns એ ચુકવણીની due date થી બાકી રહેલા સમયગાળા છે — 6 મહિનાથી ઓછું, 6 મહિનાથી 1 વર્ષ, 1-2 વર્ષ, 2-3 વર્ષ, 3 વર્ષથી વધુ — અને Total. બે footnotes marks લાવે છે: જ્યાં ચુકવણીની કોઈ due date નક્કી ન હોય ત્યાં પણ આવી જ માહિતી આપવાની, અને એવા કિસ્સામાં disclosure transaction ની તારીખથી ગણવાનું; અને **unbilled dues shall be disclosed separately.**

વારંવારની ગૂંચવણ: વિદ્યાર્થીઓ completeness ના પ્રશ્નનો ઉત્તર existence ની procedures થી આપે છે. Receivables ની completeness એ શોધીને ચકાસાય છે કે શું missing છે — વર્ષ પૂરું થતાં પહેલાં રવાના થયેલા માલનાં invoices બન્યાં નથી — એટલે ચકાસણીની દિશા **from the despatch and stock records into the receivables ledger** ચાલે છે, ledger માંથી બહારની તરફ નહીં.

Remembering જે શીખ્યા છે તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- Disclosure કે documents નો પ્રશ્ન. **જે જરૂરી છે તે ઉત્તર જે કમે આપે છે એ જ કમે ગણાવો**, અને schedule વધુ માગતી હોય તો ત્રણ મુદ્દે અટકશો નહીં.
- જ્યાં હકીકતોમાં export receivables નું નામ હોય ત્યાં એનાથી કયું વધારાનું disclosure લાગુ પડે તે કહો.

CSQ 3.4.3 · RTP 2022-Nov [20] · Pg 307

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન ઉત્તરની હદ બાંધે ('any four points') ત્યાં એ હદ પાળો. વધારાના મુદ્દા વધારાના marks નથી આપતા અને પછીના પ્રશ્નનો સમય ખાઈ જાય છે.

TQ 3.4.1 · PYQ 2025-May [4] (c) · 4M · Pg 305

LEVEL I
Understanding**Medium**

CSQ 3.4.1 · PYQ 2020-Nov [4] (b) · 4M · Pg 306

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં 31 March ની તારીખનું invoice નોંધાયા વગરનું હોય એવી હકીકત-રચના હોય ત્યાં એ cut-off નો પ્રશ્ન છે. પહેલી વીટીમાં જ લખો કે 'completeness is achieved through cut-off', પછી cut-off ની ત્રણ ચકાસણી આપો.

CSQ 3.4.2 · PYQ 2022-Nov [3] (c) · 3M · Pg 307

LEVEL II
Application**Easy**

CSQ 3.4.4 · MTP 2023-Mar [4] (c) · 6M · Pg 308

LEVEL II
Application**Hard**

વિષય 3.5: Balance Sheet Captions: Cash and Cash Equivalents

L2P5-C5-T3.5

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Cash and Cash Equivalents, જેમાં Schedule III નાં disclosures અને bank reconciliation statements ની verification આવે છે.

NOTES

Schedule III (Part I) — cash and cash equivalents માટે પાંચ disclosure limbs. (1) Cash and cash equivalents ને આમ વર્ગીકૃત કરવાનાં — (a) balances with banks; (b) cheques, drafts on hand; (c) cash on hand; (d) others (સ્વરૂપ જણાવવું). (2) Banks પાસેના earmarked balances (દાખલા તરીકે unpaid dividend માટેના) અલગથી દર્શાવવાના. (3) Banks પાસેના balances જેટલા borrowings, guarantees કે બીજાં commitments સામે margin money કે security તરીકે પડ્યા હોય તેટલા અલગથી disclose કરવાના. (4) Cash અને bank balances અંગે repatriation પરનાં નિયંત્રણો હોય તો અલગથી દર્શાવવાનાં. (5) 12 મહિનાથી વધુ મુદતની bank deposits અલગથી disclose કરવાની.

Bank reconciliation statement — પહેલી ચકાસણી સહીની છે. Auditor એ ખાતરી કરવી જોઈએ કે BRS પર અધિકૃત વ્યક્તિની સહી છે, જેથી કોઈ ભૂલ થાય તો જવાબદારી નક્કી થઈ શકે. પછી bank book પ્રમાણેનો balance bank confirmation કે statement સાથે મેળવો.

પછી reconciling items ના ત્રણ વર્ગ, અને દરેકની પોતાની procedure. (a) **Cheques issued but not presented for payment** — બધી material વસ્તુઓ books of account નો ભાગ હોય એવા મૂળ bank book સાથે મેળવો, પછીના સમયગાળાનાં bank statements માગો અને તપાસો કે બહાર પાડેલા cheques પછીથી clear થયા છે કે નહીં; જ્યાં cheques stale થઈ ગયા હોય, એટલે કે issue ની તારીખથી 3 મહિના કે વધુ વીતી ગયા હોય, ત્યાં એ BRS માં દેખાવા ન જોઈએ અને એમને પાછા liabilities માં લઈ જવા જોઈએ. (b) **Cheques deposited**

but not credited by the bank — bank deposit slips duly acknowledged by the bank માગો અને પછીના સમયગાળાના statement સાથે મેળવીને પછીથી જમા થયું કે નહીં તે verify કરો; જ્યાં cheques **not cleared beyond a reasonable time** હોય ત્યાં management પાસેથી ટૂંકી સમજૂતી માગો અને જો સમજૂતી સંતોષકારક ન હોય તો verify કરો કે એવા પક્ષકારો અંગેની revenue recognition બરાબર હતી અને કંપનીની revenue recognition ની policy મુજબ હતી. **(c) Amounts or charges debited or credited by the bank but not accounted for** — એ સમયગાળાનાં bank statements માગીને મેળવો, અને રકમો material હોય તો ખાતરી કરો કે management એના ચોપડામાં જરૂરી adjustments નોંધે છે.

Cash balances ની existence અને completeness — physical verification જ કરોડરજજુ છે. (1) Period ના અંતે બધાં જ સ્થળોએ — head office, branch અને petty cash — cash on hand ગણો, અને જ્યાં એકસાથે ગણતરી શક્ય ન હોય ત્યાં જે સ્થળોએ ગણતરી ન થઈ હોય તેમને sealed કરાવો, અથવા વચ્ચેના transactions પાછા ગણીને ગણતરીને period ના અંતના balance સાથે મેળવો. (2) ગણેલા balance ને cash book અને general ledger સાથે મેળવો, અને તફાવતોની સમજૂતી મેળવો. **(3) Deal with imprest advances to employees separately** — રાખનારાઓ પાસેથી confirmations કે સ્વીકૃતિ મેળવો અને પછીથી થયેલી પતાવટ તપાસો, **because these are amounts recoverable rather than cash in hand.** (4) Period ના અંત આસપાસ cut-off તપાસો જેથી આવક અને ચુકવણી સાચા વર્ષમાં પડે, અને એવી કોઈ cash હોય જે નિયંત્રિત હોય કે મુક્તપણે વાપરી ન શકાય તેની તપાસ કરો. (5) Cash and cash equivalents ની રજૂઆત અને disclosure લાગુ પડતા financial reporting framework મુજબ છે તે verify કરો.

Scanner cash વાળી હકીકત-રચનામાં જે ફાંદો વાવે છે: જુદાં જુદાં સ્થળોએ જુદાં cash books હોવાથી એક જ cash બે વાર ગણાઈ જવાનું કે નાણાં રસ્તામાં હોવાનું risk ઊભું થાય છે; અને કાચી cash ની નોંધો એ books of account નથી, એમને સ્વીકારી લેવાને બદલે cash book સુધી trace કરવી પડે. બંને વાક્ય લખો — સામાન્ય ગણતરીના ઉત્તર અને આ હકીકતો પરના ઉત્તર વચ્ચેનો ફરક એ જ છે.

Stale cheque એ liability છે, reconciling item નહીં. આ જ મુદ્દો સૌથી વધુ ગુમાવાય છે. Issue ની તારીખથી ત્રણ મહિના — અને એ BRS માંથી નીકળીને પાછો creditors માં જાય છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 2 પ્રશ્ન

- માગ **Schedule III disclosure** ની છે, એટલે ઉત્તર schedule નાં પોતાનાં મથાળાં અને પેટા-મથાળાંથી આપો, audit procedures થી નહીં.
- Cash and cash equivalents ના ઘટકોનાં નામ અલગ અલગ આપો — balances with banks, cheques on hand, cash on hand — કારણ કે marks નામ આપેલી વસ્તુઓ પ્રમાણે મળે છે.

TQ 3.5.1 • RTP 2023-May [20] (a) • Pg 310

LEVEL I
Remembering

Medium

CSQ 3.5.2 • PYQ 2026-Sep [4] (b) • 5M • Pg 312

LEVEL I
Remembering

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- BRS ના પ્રશ્નમાં ઉત્તરનું માળખું reconciling item ના પ્રકાર પ્રમાણે રાખો — cheques issued not presented, cheques deposited not credited, bank debits and credits not accounted — અને દરેક નીચે procedure આપો. સપાટ યાદી કરતાં માળખાવાળો ઉત્તર વધુ marks લાવે છે.

CSQ 3.5.1 · MTP 2024-Jul [4] (c) · 4M · Pg 310

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 3.6: Balance Sheet Captions: Inventories

L2P5-C5-T3.6

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Inventories, અને physical inventory counting માં હાજરી અંગેનું SA 501.

NOTES

Valuation, inventory ના વર્ગ પ્રમાણે — ત્રણેય યાદી અલગ અલગ યાદ રાખો, કારણ કે પ્રશ્ન વર્ગનું નામ આપે છે.

Raw materials and consumables: (1) cost ના કયા ઘટકો સમાવાયા છે તે નક્કી કરો, દા.ત. carriage inward, પાછી ન મળતી duties; (2) જો standard costs વપરાતા હોય તો એ standards નો આધાર, એમને actual costs સાથે કેવી રીતે સરખાવાય છે અને variances નું વિશ્લેષણ તથા હિસાબીકરણ કેવી રીતે થાય છે તે પૂછો; (3) ગણતરી પહેલાંના મહિનાઓમાં મળેલાં purchase invoices સાથે વપરાયેલા cost prices ની test check કરો; (4) physical counting ના નિરીક્ષણ વખતે નોંધાયેલી damaged કે obsolete inventories ના valuation ને follow up કરો, જેથી વાસ્તવિક net realisable value નક્કી થાય. **Work in progress:** (1) production કે value addition ના જુદા જુદા તબક્કા કેવી રીતે મપાય છે તે નક્કી કરો, અને જ્યાં અંદાજ બંધાતા હોય ત્યાં એ અંદાજનો આધાર સમજો; (2) cost ના કયા ઘટકો સમાવાયા છે તે નક્કી કરો, અને જો overheads સમાવાયા હોય તો એનો આધાર નક્કી કરીને entity એ રાખેલા costing અને financial data સાથે સરખાવો; (3) **ensure that material costs exclude any abnormal wastage factors.**

Finished goods and goods for resale — આઠ steps, અને obsolescence વાળું limb જ પુછાય છે. (1) કયા costs સમાવાયા છે અને એ કેવી રીતે નક્કી થયા તે પૂછો, અને ખાતરી કરો કે સમાવેલા overheads normal costs પર છે અને financial statements સામે વાજબી છે; (2) જ્યાં net realisable value cost કરતાં ઓછી હોય ત્યાં એ મૂલ્યે valuation કરો, અને જ્યાં કોઈ વસ્તુ write down થાય ત્યાં verify કરો કે એને લગતાં work in progress અને raw materials પણ write down થયાં છે કે નહીં; (3) obsolete, damaged કે slow moving વસ્તુઓને follow up કરો અને એમની સંભવિત realisable value નક્કી કરો — એ માટે inventory નું ageing analysis માગો અને physical verification વખતે damaged કે obsolete તરીકે નોંધાયેલી વસ્તુઓને follow up કરો; (4) **compare recorded costs with replacement costs;** (5) vendor price lists તપાસીને નક્કી કરો કે નોંધાયેલી cost ચાલુ ભાવ કરતાં ઓછી છે કે નહીં; (6) inventory turnover ratio ગણો — ratio નોંધપાત્ર રીતે નીચો હોય તો obsolete inventory ઉઘાડી પડી શકે; (7) manufacturing વાળા સંજોગોમાં overhead allocation rates ચકાસો અને ખાતરી કરો કે માત્ર direct labour, direct material અને overhead જ સમાવાયા છે; (8) lower of

cost or net realisable value ના સિદ્ધાંતનો સાચો ઉપયોગ થયો છે તે verify કરો.

AS 2 એક ગણતરી પર લાગુ. Inventory is recognised at the lower of cost and net realisable value. જે costs વાજબી રીતે production ની cost માં ફાળવી શકાય એમ ન હોય (દાખલા તરીકે general અને administrative costs) અને કોઈ પણ abnormal wastage inventory ની cost માંથી બાકાત રખાય છે, અને FIFO કે weighted average જેવો માન્ય valuation નો આધાર વપરાયો હોવો જોઈએ. છપાયેલા દાખલામાં ફાળવેલો transport cost ઉમેરાય છે, કારણ કે એ inventory ને એના સ્થળે પહોંચાડવાને લગતો છે, જ્યારે **abnormal wastage is excluded**; adjustment પછીની cost ₹25,23,000 (₹25,25,000 less ₹2,000) હતી અને એની સામે NRV ₹25,24,000 હતી, એટલે closing stock બેમાંથી ઓછી એવી ₹25,23,000 એ દેખાડાય છે. પહેલાં adjustment બતાવો, પછી સરખામણી, પછી નિષ્કર્ષ.

SA 501, Audit Evidence – Specific Considerations for Selected Items — બે પરિસ્થિતિ, અને ઉત્તરો Standard ને એના પૂરા title સાથે નામ આપે છે. **Counting on a date other than the date of the financial statements:** auditor એ જરૂરી procedures ઉપરાંત એવી audit procedures કરવાની કે જેનાથી એ અંગે audit evidence મળે કે count ની તારીખ અને financial statement ની તારીખ વચ્ચે inventory માં થયેલા ફેરફારો બરાબર નોંધાયા છે કે નહીં, અથવા perpetual inventory records માં યોગ્ય adjustment થયું છે કે નહીં; એવી procedures ઘડતી વખતે ધ્યાનમાં લેવાની બાબતો છે **the reliability of the entity's perpetual inventory records** અને count દરમિયાન મળેલી માહિતી તથા perpetual records વચ્ચેના નોંધપાત્ર તફાવતોનાં કારણો.

Where attendance is impracticable: auditor એ કોઈ વૈકલ્પિક તારીખે physical counts કરવાના કે એનું નિરીક્ષણ કરવાનું અને વચગાળાના transactions પર audit procedures કરવાની; અને જો inventory ના સ્વરૂપ તથા સ્થળને કારણે હાજરી વ્યવહાર ન હોય તો inventory ના અસ્તિત્વ અને સ્થિતિ અંગે sufficient appropriate audit evidence મેળવવા વૈકલ્પિક audit procedures કરવાની — દાખલા તરીકે physical inventory counting પહેલાં મેળવેલી કે ખરીદેલી ચોક્કસ inventory વસ્તુઓના પછીના વેચાણને લગતા દસ્તાવેજોની તપાસ.

Physical inventory counting માં હાજરીનું planning — નવ બાબતો. (1) Inventory નું સ્વરૂપ; (2) work in progress ના પૂર્ણતાના તબક્કા; (3) inventory ને લગતાં risks of material misstatement; (4) inventory ને લગતા internal controls ની અસરકારકતા; (5) physical inventory counting માટે પૂરતી procedures ગોઠવાશે અને યોગ્ય સૂચનાઓ અપાશે એવી અપેક્ષા છે કે નહીં; (6) physical inventory counting નો સમય; (7) entity perpetual inventory system રાખે છે કે નહીં; (8) inventory ક્યાં ક્યાં સ્થળોએ પડી છે — જેમાં દરેક સ્થળે inventory ની materiality અને risks of material misstatement પણ આવે — જેથી દરેક સ્થળે હાજરી યોગ્ય છે કે નહીં તે નક્કી થાય; (9) sufficient appropriate audit evidence મેળવવા auditor's expert ની મદદ જરૂરી છે કે નહીં.

Inventory પરના હક અને માલિકી, જેમાં ત્રીજા પક્ષ પાસે પડેલો stock પણ આવે છે. નોંધાયેલી purchases ને મૂળ દસ્તાવેજો સાથે vouch કરો — purchase requisition, purchase order, receiving report, vendor invoice અને cancelled cheque કે payment file; **evaluate the consigned goods; examine client correspondence, sales and receivables records, purchase documents; determine the existence of collateral agreements; review consignment agreements; review material purchase commitment agreements;** માલિકીનો evidence મળે એ માટે invoices તપાસો, એટલે કે invoices client ના નામે હોવાં જોઈએ; **obtain confirmation for significant items of inventory;** અને ત્રીજા પક્ષ પાસે પડેલી inventory

માટે એ પક્ષના ધંધાના letterhead પર, અધિકૃત વ્યક્તિની સહીવાળું એવું declaration આગ્રહપૂર્વક લો કે એ વસ્તુઓ entity ની છે અને audit હેઠળની entity વતી તથા એના લાભાર્થે રાખવામાં આવી છે.

Existence અને completeness — analytical અને reconciliation વાળો સેટ. Analytical procedures કરો — inventory turnover ratio (cost of goods sold ભાગ્યા average inventory), vertical analysis (inventory ભાગ્યા total assets) અને budget સામે actual ની સરખામણી; **examine non-financial information such as weights and other measurements;** purchase અને sales ની cut-off tests કરો, અને વર્ષના અંત પહેલાં તથા તરત પછીનાં shipping documents — bills of lading, receiving reports, warehouse records અને inventory records — ને accounting records સુધી trace કરો; tagged inventory અંગે છૂટી ગયેલા transactions માટેના tests અને અમાન્ય transactions માટેના tests કરો; **verify the clerical and arithmetical accuracy of inventory listings; reconcile physical inventory amounts with perpetual records અને with ledger control totals;** client ની હોય પણ transporters, warehouses અને port authorities જેવા ત્રીજા પક્ષો પાસે પડેલી inventories નું reconciliation કરો; અને ખાતરી કરો કે consignment ધોરણે મળેલો માલ બીજી inventory થી બરાબર અલગ રખાયો છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 2 પ્રશ્ન

- SA 501 હેઠળની નવ planning બાબતો સીધો યાદી-પ્રશ્ન છે. એમને ક્રમાંક આપો અને આઠમી પૂરી લખો — સ્થળો, materiality અને જુદાં જુદાં સ્થળોએનું risk — કારણ કે એ સૌથી લાંબી છે અને સૌથી વધુ ટૂંકાવી દેવાય છે.

TQ 3.6.1 · RTP 2022-Nov [19] · Pg 313

LEVEL I
Remembering

Medium

TQ 3.6.3 · PYQ 2025-Sep [6] (a) · 5M · Pg 314

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 5 પ્રશ્ન

- Valuation ની procedures પુછાય ત્યારે પહેલાં એ નક્કી કરો કે પ્રશ્ન inventory ના કયા વર્ગનું નામ આપે છે. Raw materials, work in progress અને finished goods ની છપાયેલી યાદીઓ જુદી છે; ખોટી યાદી આપવાથી એકેય mark મળતો નથી.

CSQ 3.6.1 · PYQ 2021-Jan [3] (d) · 3M · Pg 315

LEVEL I
Understanding

Easy

CSQ 3.6.2 · RTP 2021-Nov [20] · Pg 315

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 3.6.7 · RTP 2025-Jan [13] · Pg 320

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 3.6.8 · PYQ 2025-May [6] (a) · 5M · Pg 321

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 3.6.10 · MTP 2026-Apr S2 [5] (b) · 5M · Pg 324

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 6 પ્રશ્ન

- જ્યાં balance sheet ની તારીખ સિવાયની કોઈ તારીખે count થયો હોય એવો કિસ્સો હોય ત્યાં SA 501 નું પૂરાં title સાથે નામ આપો, requirement લખો, પછી એને લાગુ કરો: ચકાસો કે count ની તારીખ અને વર્ષના અંત વચ્ચેની હિલચાલ બરાબર નોંધાઈ હતી.

TQ 3.6.2 · PYQ 2023-Nov [3] (b) · 4M · Pg 313	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.6.3 · PYQ 2024-May [1] (b) {C} · 4M · Pg 316	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.6.4 · MTP 2024-Jul [3] (b) · 5M · Pg 317	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.6.5 · MTP 2024-Nov [6] (c) · 4M · Pg 318	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.6.6 · MTP 2024-Dec S2 [4] (a) · 5M · Pg 319	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.6.9 · PYQ 2025-Sep [1] (c) {C} · 4M · Pg 322	LEVEL II Application	Medium

વિષય 3.7: Balance Sheet Captions: PPE

L2P5-C5-T3.7

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Property, Plant and Equipment, જેમાં recognition, elements of cost, depreciation અને PPE પરના હક આવે છે.

NOTES

Recognition ના માપદંડ — બે શરતો, અને બંને પૂરી થવી જોઈએ. PPE ની કોઈ વસ્તુની cost ને asset તરીકે ત્યારે જ અને માત્ર ત્યારે જ recognise કરવી જોઈએ જ્યારે (1) એ વસ્તુ સાથે સંકળાયેલા ભવિષ્યના આર્થિક લાભ enterprise ને મળવાની સંભાવના હોય; અને (2) એ વસ્તુની cost ભરોસાપાત્ર રીતે માપી શકાતી હોય.

Elements of cost — ત્રણ limbs, અને marks ત્રીજામાં સંતાયેલા છે. PPE ની કોઈ વસ્તુની cost માં આ આવે છે: (i) એની purchase price, જેમાં import duties અને પાછા ન મળતા purchase taxes આવે, અને એમાંથી trade discounts તથા rebates બાદ કરવાના; (ii) asset ને એવા સ્થળે અને એવી સ્થિતિમાં લાવવા માટે સીધી રીતે લાગતા કોઈ પણ costs કે જેથી એ management ધારે તે રીતે કામ કરવા સક્ષમ બને; અને (iii) એ વસ્તુને છૂટી પાડવાના, હટાવવાના અને એ જ્યાં પડી છે તે જગ્યાને પૂર્વવત્ કરવાના costs નો શરૂઆતનો અંદાજ — જેને decommissioning, restoration and similar liabilities કહે છે — જેની જવાબદારી enterprise ને કાં તો એ વસ્તુ મેળવતી વખતે આવે છે, કાં તો કોઈ ચોક્કસ સમયગાળામાં એ વસ્તુનો ઉપયોગ એ સમયગાળામાં inventories બનાવવા સિવાયના હેતુ માટે કરવાના પરિણામે આવે છે. એટલે જૂના plant ને છૂટો પાડવાનો ખર્ચ, જે એટલા માટે થયો હોય કે એ જ જગ્યાએ નવો plant ગોઠવી શકાય, તે નવા PPE ની cost નો ભાગ બને છે.

શું capitalise થાય અને શું નહીં — છપાયેલી વહેંચણી. Capitalise કરો: site preparation, installation, વપરાશ પહેલાં machinery નું testing, અને engineers ને ચૂકવેલી professional fees, કારણ કે એ બધાં **directly attributable to making the asset ready for use** છે. **Charge to revenue: staff training and advertising**, કારણ કે એ asset ને એની ધારેલી કામ કરવાની સ્થિતિમાં લાવતાં નથી અને PPE ની cost નો ભાગ નથી. જે costs PPE ની વસ્તુની cost **not** ગણાય એવાં ચાર નામ અપાયેલાં ઉદાહરણો છે — (1) નવી facility કે ધંધો શરૂ કરવાના costs, જેમ કે ઉદ્ઘાટનનો ખર્ચ; (2) નવી product કે service દાખલ કરવાના costs; (3) નવા સ્થળે કે નવા વર્ગના ગ્રાહક સાથે ધંધો કરવાના costs; (4) administration અને બીજા general overhead costs.

PPE નું valuation — એ શા માટે મહત્વનું છે અને ત્રણ ચકાસણી. ઉત્તર જે તર્ક આપે છે: PPE નું મૂલ્ય સમય વીતવાથી, વપરાશથી અને obsolescence થી ઘટે છે; આ ઘટાડો એ સમયગાળામાં revenue કમાવા માટે entity ને થયેલો ખર્ચ દર્શાવે છે; અને જ્યાં સુધી આ ખર્ચ depreciation ના રૂપે હિસાબોમાં ન ચડે ત્યાં સુધી નફો કે નુકસાન સાચું નક્કી ન થાય અને PPE નાં મૂલ્યો વધારે પડતાં દેખાય. Procedures: (1) verify કરો કે entity એ PPE ની બધી વસ્તુઓ પર depreciation ચડાવ્યું છે, સિવાય કે કોઈ વસ્તુ freehold land જેવી non-depreciable હોય; (2) મૂલવો કે વપરાયેલી depreciation ની રીત એ ઢબ દર્શાવે છે કે નહીં જેમાં entity asset ના ભવિષ્યના આર્થિક લાભ વાપરે એવી ધારણા છે — straight line method, diminishing value method કે unit of production method, જે લાગુ પડે તે; (3) verify કરો કે management એ AS 28 – Impairment of Assets ની જરૂરિયાતો મુજબ impairment નું મૂલ્યાંકન કર્યું છે કે નહીં, જેથી PPE ની કોઈ વસ્તુ impaired છે કે કેમ તે નક્કી થાય.

PPE પરના હક અને જવાબદારીઓ — પાંચ steps, ક્રમમાં. (1) Additions ની completeness ચકાસવાની procedures ઉપરાંત, additions ચકાસતી વખતે verify કરો કે PPE નાં બધાં purchase invoices entity ના નામે છે, જેથી માલિકીનો કાનૂની હક એ entity ને મળે; (2) ખાસ કરીને land અને building માં થયેલી બધી additions માટે conveyance deed કે sale deed તપાસીને verify કરો કે entity કાનૂની અને માન્ય માલિક છે કે નહીં; (3) **insist on and verify title deeds for immovable property acquired**; (4) જ્યાં entity એ આવી સ્થાવર મિલકત borrowings સામે security તરીકે આપી હોય અને મૂળ title deeds entity પાસે હોવાની સંભાવના ન હોય, ત્યાં management ને કહો કે સંબંધિત lenders પાસેથી એવું confirmation મેળવે કે એ મૂળ title deeds security તરીકે પોતાની પાસે રાખે છે; (5) entity પાસેનું register of charges તપાસીને મૂલવો કે PPE સામે કોઈ charge ઊભો થયો છે કે નહીં.

PPE પરનાં assertions — બે સ્તર, અને પરીક્ષક બંને માગે છે. transactions and events માટે: Occurrence, Completeness, Accuracy, Cut-off, Classification, દરેકની એક લીટીની સમજૂતી સાથે. specific assertions implied in a Plant and Machinery extract માટે: (a) plant and machinery ની માલિકી પેઢીની છે; (b) plant and machinery ની historical cost એટલી જ છે જેટલી દેખાડાઈ છે; (c) plant and machinery ભૌતિક રીતે અસ્તિત્વમાં છે; (d) એ asset કંપનીના ધંધામાં ઉત્પાદક રીતે વપરાય છે; (e) આજ સુધીનો કુલ depreciation નો બોજ એ સંચિત આંકડો છે, જેમાંનો વર્ષનો આંકડો audit હેઠળના વર્ષને લગતો છે; (f) depreciation ની રકમ માન્ય આધાર પર ગણાઈ છે અને ગણતરી સાચી છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન એક extract છાપીને એમાં **assertions implied** છે તે માગે છે. **Extract ની દરેક લીટી માટે assertion નું નામ આપો**, આખા extract માટે એક જ નહીં.

- Study Material ની ચાલુ પરિભાષા વાપરો: balance sheet caption માટે એ **Valuation and allocation** છે, એકલું 'Valuation' નહીં.

TQ 3.7.1 • MTP 2021-Mar [2] (a) • 6M • Pg 325

LEVEL I
Remembering**Hard****Understanding** સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 3 પ્રશ્ન

- Recognition ની બે શરતો અને elements of cost નાં ત્રણ limbs ક્રમાંકિત limbs તરીકે લખો. આ ટાંકેલી વ્યાખ્યાઓ છે; એમને પોતાના શબ્દોમાં મૂકવાથી marks જાય છે.

TQ 3.7.2 • RTP 2023-May [19] • Pg 326

LEVEL I
Understanding**Medium**

CSQ 3.7.3 • MTP 2024-Jul [6] (Or) (c) • 4M • Pg 329

LEVEL I
Understanding**Medium**

CSQ 3.7.5 • MTP 2024-Nov [5] (c) • 4M • Pg 331

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 4 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતોમાં અનેક ખર્ચ ગણાવાયા હોય ત્યાં એમને એક પછી એક લો અને capitalise કરવો કે revenue માં નાખવો તે કહો, અને કારણ એ જ વાક્યમાં લખો — 'directly attributable to bringing the asset to the location and condition necessary', કે પછી 'not directly attributable, hence charged to the Statement of Profit and Loss'.

CSQ 3.7.1 • PYQ 2021-Dec [3] (b) • 4M • Pg 328

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 3.7.2 • PYQ 2024-May [5] (b) • 4M • Pg 329

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 3.7.4 • PYQ 2024-Sep [4] (b) • 4M • Pg 330

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 3.7.6 • PYQ 2026-Jan [4] (b) • 5M • Pg 332

LEVEL II
Application**Medium****Analysis** છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા • 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં મિલકત ગીરવે હોય અને title deeds lender પાસે હોય ત્યાં 'check the title deed' કહીને અટકશો નહીં. કહો કે deeds entity પાસે નહીં હોય અને lender પાસેથી confirmation મેળવવું પડશે, અને register of charges ની ચકાસણી પણ ઉમેરો.

TQ 3.7.3 • MTP 2025-Nov S1 [5] (b) • 5M • Pg 327

LEVEL II
Analysis**Medium**

વિષય 3.8: Balance Sheet Captions: Intangible Assets

L2P5-C5-T3.8

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet નું caption Intangible Assets, અને AS 26 હેઠળ recognition, amortisation તથા disposals નું audit.

NOTES

AS 26 હેઠળ recognition — બે શરતો અને એક પ્રતિબંધ. કોઈ વસ્તુને intangible asset તરીકે recognise કરવા માટે enterprise એ બતાવવું પડે કે એ વસ્તુ વ્યાખ્યા અને recognition ના માપદંડ બંને પૂરા કરે છે: (1) asset ને લગતા ભવિષ્યના આર્થિક લાભ enterprise ને મળવાની સંભાવના હોય — initial recognition વખતે ઉપલબ્ધ evidence ના આધારે ભવિષ્યના આર્થિક લાભના પ્રવાહ સાથે જોડાયેલી નિશ્ચિતતાની માત્રા આંકવા enterprise judgement વાપરે છે, અને બહારના evidence ને વધુ વજન આપે છે; અને (2) **the cost of the asset can be measured reliably.** સંભાવના આંકતી વખતે વાજબી અને ટેકો આપી શકાય એવી ધારણાઓ વપરાવી જોઈએ, જે asset ના useful life દરમિયાન પ્રવર્તનારી આર્થિક સ્થિતિ અંગેનો management નો શ્રેષ્ઠ અંદાજ દર્શાવે.

પ્રતિબંધ, અને મોટા ભાગના case scenarios નો ઉત્તર એ જ છે: research માંથી કે કોઈ આંતરિક project ના research તબક્કામાંથી ઊભી થતી કોઈ intangible asset recognise કરવી ન જોઈએ; research પરનો કે research તબક્કા પરનો ખર્ચ થાય ત્યારે જ expense તરીકે recognise કરવો જોઈએ. એટલે research ની પ્રવૃત્તિઓ પાછળ ખર્ચેલાં નાણાં આંતરિક રીતે ઊભી કરેલી intangible asset તરીકે **cannot** recognise થાય, અને એને Property, Plant and Equipment હેઠળ દેખાડવું **incorrect** છે — એને expense તરીકે જ recognise કરવું પડે.

Software, અને એ ક્યાં બેસે છે. જ્યાં software સંબંધિત hardware નો અવિભાજ્ય ભાગ ન હોય ત્યાં એને intangible asset તરીકે વર્ગીકૃત કરાય છે અને balance sheet માં **under intangible assets, not under fixed assets** દેખાડાય છે. વર્ગીકરણ **integral or not integral to the hardware** એ કસોટી પર ફરે છે — એ કસોટી સ્પષ્ટ શબ્દોમાં લખો.

Valuation અને amortisation — ત્રણ ચકાસણી. (1) Verify that the entity has charged amortisation on all intangible assets; (2) verify કરો કે વપરાયેલી amortisation ની રીત એ ઢબ દર્શાવે છે જેમાં entity asset ના ભવિષ્યના આર્થિક લાભ વાપરે એવી ધારણા છે; (3) **verify whether management has done an impairment assessment** — એ માટે auditor તપાસે છે કે entity એ પોતાની intangible asset ના carrying amount ની સમીક્ષાની રીત નક્કી કરવા અને impairment loss હોય તો તે નક્કી કરવા asset ની recoverable amount કાઢવા માટે AS 28 - Impairment of Assets લાગુ કર્યું છે કે નહીં. શરૂઆતમાં લખવાનો તર્ક: intangible assets નું મૂલ્ય સમય વીતવાથી, વપરાશથી અને/અથવા obsolescence થી ઘટી શકે છે, અને જ્યાં સુધી આ ખર્ચ amortisation ના રૂપે હિસાબોમાં ન ચડે ત્યાં સુધી નફો કે નુકસાન સાચું નક્કી ન થાય અને મૂલ્યો વધારે પડતાં દેખાય.

Intangible assets ની completeness — પહેલાં movement ની કસોટી, પછી additions. (1) Management એ બનાવેલી intangible assets ની schedule માંની હિલચાલ verify કરો — શરૂઆતના balances વત્તી additions ઓછા deletions બરાબર આખરી balances — અને આખરી balances ને entity ના books of account સાથે મેળવો; (2) **check the arithmetical accuracy of the movement schedule;** (3) સમયગાળા

દરમિયાનની additions માટે બધી additions ની ચાલી મેળવો અને પછી: બધી material additions માટે verify કરો કે એ ખર્ચ AS 26 મુજબ intangible asset ની recognition ના માપદંડ પૂરા કરે છે કે નહીં; **ensure no intangible asset arising from research is recognised**; intangible નો ઉપયોગ કઈ તારીખથી શરૂ થયો તે ચકાસવા entity એ રાખેલું certificate, report કે એવું બીજું documentation તપાસો, જે commercial production કે આર્થિક ઉપયોગ શરૂ થવાની તારીખ સાથે જોડી શકાય; verify કરો કે additions (acquisitions) ને entity ના યોગ્ય અધિકારીઓએ મંજૂરી આપી છે કે નહીં; અને verify કરો કે vendor નક્કી કરતાં પહેલાં હરીફાઈના ભાવ મગાવવા કે રીતસર tenders કાઢવા જેવી યોગ્ય આંતરિક પ્રક્રિયાઓ અનુસારી હતી કે નહીં — એ દસ્તાવેજો sample ધોરણે તપાસીને.

Deletions — અને મુદ્દો ચકાસણીની દિશાનો છે. Completeness મૂળ નોંધોથી financial statements તરફ ચાલતી હતી; deletions એથી ઊલટી દિશામાં ચાલે છે — નોંધાયેલા disposals થી પાછળ એમની મંજૂરી સુધી, અને આગળ carrying amount પરની અસર સુધી. (1) વર્ષ દરમિયાનની deletions ની schedule મેળવો અને તપાસો કે દરેકને યોગ્ય સત્તાધીશની મંજૂરી તથા transfer કે retirement નો agreement, invoice કે બીજો પુરાવો ટેકો આપે છે; (2) deletion નું કારણ અને તર્ક તથા નિકાલની રીત management પાસેથી સમજો, management ની મંજૂરી અને disposal note મેળવો, અને કાઢી નાખેલી asset ના વેચાણ માટે અનુસરેલી પ્રક્રિયા verify કરો — હરીફાઈના ભાવ, tenders અને વેચાણની રકમની ગણતરીનો આધાર; (3) verify કરો કે કાઢી નાખેલી asset ને લગતાં cost અને accumulated amortisation બંને ચોપડામાંથી નીકળી ગયાં છે અને એનાથી થયેલો નફો કે નુકસાન બરાબર ગણાઈને statement of profit and loss માં recognise થયો છે; (4) deletions ને fixed asset register સુધી અને સમયગાળાની શરૂઆત તથા અંતના gross અને net carrying amounts ની reconciliation ની disclosure સુધી trace કરો; (5) નોંધાયા વગરની deletions માટે એકંદર ચકાસણી કરો — હવે વપરાશમાં ન હોય એવી assets વિશે પૂછપરછ કરીને અને જે assets પર amortisation અટકી ગયું હોય એના amortisation ના બોજની સમીક્ષા કરીને.

Deletions પરનો ફાંદો: intangible asset વેચાણને બદલે retirement થી પણ derecognise થઈ શકે, જ્યાં એના ઉપયોગ કે નિકાલથી ભવિષ્યમાં કોઈ આર્થિક લાભની અપેક્ષા ન હોય. જે વિદ્યાર્થીઓ માત્ર વેચાણની રકમ શોધે છે તે આ limb ચૂકી જાય છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- માગ એક જ assertion નું નામ આપે છે — **completeness** — એટલે માત્ર એને ચકાસતી procedures જ લખો. Existence કે valuation ની procedures અહીં કશું કમાવી આપતી નથી.
- Asset ની completeness મૂળ નોંધોથી અંદરની તરફ ચકાસાય છે: additions register અને capitalisation ની policy થી ledger તરફ, ઊલટું નહીં.

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 4 પ્રશ્ન

- જ્યાં balance sheet નો extract વસ્તુઓનું ખોટું વર્ગીકરણ કરતો હોય ત્યાં દરેક લીટી અલગથી સુધારો: hardware નો અવિભાજ્ય ભાગ ન હોય એવું software intangible assets માં જાય; research નો ખર્ચ Statement of Profit and Loss માં જાય. પછી પુછાયેલી audit procedures આપો.

TQ 3.8.1 · PYQ 2021-Jul [4] (c) · 3M · Pg 333	LEVEL II Application	Easy
CSQ 3.8.1 · PYQ 2019-May [4] (a) · 4M · Pg 336	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.8.2 · PYQ 2025-Jan [3] (a) · 5M · Pg 337	LEVEL II Application	Medium
CSQ 3.8.3 · PYQ 2026-Sep [6] (Or) (c) · 4M · Pg 338	LEVEL II Application	Medium

વિષય 3.9: Balance Sheet Captions: Trade Payables and Other Current Liabilities

L2P5-C5-T3.9

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Trade Payables and Other Current Liabilities, જેમાં Schedule III હેઠળનાં MSME disclosures આવે છે.

NOTES

Liabilities નું audit assets જેટલી જ ચુસ્તીથી કેમ થાય છે — એક વાક્ય જે mark લાવે છે: liabilities ની verification assets ની verification જેટલી જ મહત્વની છે, કારણ કે liabilities છૂટી જાય, ઓછી દેખાડાય કે વધારે દેખાડાય તો financial statements entity ની સ્થિતિનું true and fair view દર્શાવે નહીં.

Trade payables and other current liabilities નું existence — પાંચ procedures, ક્રમમાં. (1) તપાસો કે એવા controls છે કે નહીં જે ખાતરી આપે કે કોઈ purchase કે expense invoice એક કરતાં વધુ વાર નોંધાય નહીં, અને expense નોંધાય તે જ વખતે payable balances આપોઆપ general ledger માં નોંધાય; (2) accounts payable નો ageing report મેળવો અને એના balances ને general ledger સુધી trace કરો, તફાવત હોય ત્યાં reconciling items ની તપાસ કરો, અને journal entries ધ્યાનથી તપાસો, ખાસ કરીને મોટી રકમોની; (3) vendors નો સીધો અને સ્વતંત્ર સંપર્ક કરીને period ના અંતે accounts payable ની રકમોનું confirmation માગો — એ બધા નોંધપાત્ર accounts payable balances માટે તથા જેમની પાસેથી સમયગાળા દરમિયાન material purchases થઈ હોય એવા પક્ષકારો માટે અચૂક કરવું, ભલે એવા પક્ષકારોનો period ના અંતનો balance નોંધપાત્ર ન હોય; (4) જો કોઈ related party payables હોય તો review કરો કે એમને યોગ્ય રીતે સત્તા અપાઈ હતી કે નહીં અને એવા transactions નું મૂલ્ય વાજબી તથા arm's length હતું કે નહીં; (5) purchases કે expenses અને accounts payable ની trend line, કે બંનેની સમય સાથેની સરખામણી, review કરો જેથી કોઈ અસામાન્ય વલણ દેખાય, અને વલણમાં ફેરફારનાં કારણો અંગે પૂછપરછ કરો.

Trade payables નું valuation — પાંચ procedures, અને એમાંની બે વિદ્યાર્થીઓ ભૂલી જાય છે. (1) કંપનીએ એ

ઓળખવા માટે અનુસરેલી પ્રક્રિયા review કરો કે કોઈ જૂના creditor balances કે liabilities પાછા લખવાના થાય છે કે નહીં, એ રીતની આગલા વર્ષ સાથેની સુસંગતતા સરખાવો અને નક્કી કરો કે એ રીત નીચેના business environment માટે યોગ્ય છે કે નહીં; (2) payable balances ની ageing schedule તથા જેમની સાથે કંપનીને તકરાર છે એવા vendors ની યાદી મેળવો, તેમ જ ગ્રાહકો તરફથી litigation હેઠળના દાવા પણ મેળવો, અને એમને આગલા વર્ષ સાથે સરખાવો; (3) verify કરો કે હવે ચૂકવવાપાત્ર નથી એમ આંકેલા liability balances ના write-back ને senior management ના યોગ્ય અને અધિકૃત સભ્ય — જેમ કે CEO કે Managing Director — મંજૂરી આપી છે; (4) તપાસો કે foreign currency માંનાં trade payables નું restatement AS 11, The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates મુજબ બરાબર થયું છે; (5) accounting વર્ષના અંતે કોઈ Micro, Small and Medium Enterprises ના suppliers ને ચૂકવવાની બાકી રહેલી મુદ્દલ રકમ અને એના પરનું વ્યાજ ઓળખવાની management ની પ્રક્રિયા સમજો, અને એ પ્રક્રિયા પર test checks કરીને આંકો કે auditor એના પર આધાર રાખી શકે કે નહીં.

Creditor ને કરેલી ચુકવણીની ઊંડી તપાસ — ચાર દસ્તાવેજ, અને એ ચુકવણીથી પાછળની તરફ ચાલે છે. (1) **The invoice and statement of account received from the supplier;** (2) **the entry in the inventory record showing that the goods were received;** (3) Goods Received Note અને Inspection Certificate, જે બતાવે કે માલ મળ્યો ત્યારે એની ચકાસણી અને તપાસ થઈ હતી; (4) મૂળ order ની નકલ અને એ સત્તા, જે બતાવે કે માલ ખરેખર એવી સત્તા દ્વારા મગાવાયો હતો જે એમ કરવા સક્ષમ હતી.

Micro and Small Enterprises — notes માં auditor જે Schedule III (Part I) નાં disclosures ચકાસે છે. (1) નાણાકીય વર્ષના અંતે Micro and Small Enterprise ના suppliers ને ચૂકવવાની બાકી રહેલી મુદ્દલ રકમ અને ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજ, અલગથી disclose કરવાનાં; (2) મોડી ચુકવણી બદલ MSMED Act, 2006 ના Section 16 હેઠળ ચૂકવેલું વ્યાજ, સાથે વર્ષ દરમિયાન appointed day પછી suppliers ને ચૂકવેલી રકમ; (3) ચુકવણીમાં થયેલા વિલંબને કારણે ચૂકવવાપાત્ર થયેલું વ્યાજ, જે વર્ષ દરમિયાન appointed day પછી આખરે ચૂકવાયું — અને એ MSMED Act, 2006 માં જણાવેલા વધારાના વ્યાજને સમાવ્યા વગર દેખાડવાનું; (4) **the amount of interest accrued but unpaid at the end of the accounting year;** (5) પછીનાં વર્ષોમાં જે વધુ વ્યાજ ચૂકવ્યા વગરનું રહેતું હોય તે, જ્યાં સુધી એ Micro કે Small Enterprise ને ખરેખર ચૂકવાય નહીં — આ મહત્ત્વનું છે કારણ કે આવું વ્યાજ MSMED Act, 2006 ના Section 23 હેઠળ કપાતપાત્ર ખર્ચ તરીકે માન્ય ન પણ થાય.

Trade payables ની ageing schedule. ચાર હરોળ — (i) MSME; (ii) Others; (iii) Disputed Dues - MSME; (iv) Disputed Dues - Others — અને એની સામે ચુકવણીની due date થી બાકી રહેલા સમયગાળા: 1 વર્ષથી ઓછું, 1-2 વર્ષ, 2-3 વર્ષ, 3 વર્ષથી વધુ, અને Total. Receivables ની જેમ જ, જ્યાં ચુકવણીની કોઈ due date નક્કી ન હોય ત્યાં પણ આવી જ માહિતી આપવાની અને એવા કિસ્સામાં disclosure transaction ની તારીખથી ગણવાનું; અને **unbilled dues shall be disclosed separately.** ધ્યાન રાખો કે આ buckets receivables ની schedule કરતાં જુદા છે — payables **less than 1 year** થી શરૂ થાય છે, receivables **less than 6 months** થી.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 2 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન જે assertions કે disclosures માગે તે જ લખો, અને trade payables ને other current liabilities થી અલગ રાખો — બંનેના ageing buckets જુદા છે.

- Payables માટે ageing **less than 1 year** થી શરૂ થાય છે; receivables માટે **less than 6 months** થી. એ ફરક પોતે એક mark છે.

CSQ 3.9.2 · PYQ 2026-Jan [6] (Or) (c) · 4M · Pg 341

LEVEL I
Remembering**Medium**

CSQ 3.9.3 · PYQ 2026-May [4] (b) · 5M · Pg 342

LEVEL I
Remembering**Medium****Understanding** સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- Liabilities ની existence વાળા ઉત્તરને એ વાક્યથી પૂરો કરો કે liabilities ની verification assets જેટલી જ કેમ મહત્ત્વની છે. એ છપાયેલું વાક્ય છે અને મફતના marks છે.

TQ 3.9.1 · MTP 2025-Dec S2 [2] (a) · 5M · Pg 339

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતોમાં વર્ષના અંત નજીક નોંધાયેલાં invoices નો ઉલ્લેખ હોય ત્યાં બેવડી નોંધ અટકાવતા control થી અને vendor confirmation થી શરૂઆત કરો. જ્યાં imports કે વિદેશી suppliers નો ઉલ્લેખ હોય ત્યાં AS 11 વાળી restatement ની ચકાસણી છોડશો નહીં.

CSQ 3.9.1 · RTP 2023-Nov [19] · Pg 340

LEVEL II
Application**Medium**

વિષય 3.10: Balance Sheet Captions: Loans and Advances and Other Current Assets

L2P5-C5-T3.10

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet caption Loans and Advances and Other Current Assets, જેમાં security ના દસ્તાવેજો અને promoters, directors તથા KMPs ને અપાયેલાં loans અંગેની additional regulatory information આવે છે.

NOTES

Security ના દસ્તાવેજો — છપાયેલું table, અને એ સીધો ત્રણ-mark નો ઉત્તર છે. Shares and debentures — scrip અને transfer ના કિસ્સામાં એના પર transferee નું નામ લખતું endorsement. **Life Insurance Policy** — lender ની તરફેણમાં policy નું assignment, જે insurer પાસે રીતસર નોંધાયેલું હોય. **Hypothecation of goods** — charge ઊભો કરતો deed of hypothecation કે બીજો દસ્તાવેજ, સાથે Balance Sheet ની તારીખે પડેલી inventories નું statement. ઉત્તર બે columns ના table માં આપો: **type of security** સાથે **documents to be seen**.

પાછી મળવાપાત્ર statutory balance નું વર્ગીકરણ. GST ના કાયદા હેઠળ કંપનીને પાછો મળવાપાત્ર, **input tax credit in the Electronic Credit Ledger** માં જમા થયેલો credit, current assets હેઠળ અને current assets

માં પણ 'Other current assets' હેઠળ વર્ગીકૃત થાય છે. બંને પગલાં લખો — પહેલાં current assets, પછી Other current assets.

Statutory authorities પાસેના balance ની ચકાસણી — ચાર procedures. (1) GST input credit જેવા statutory authorities પાસેના balances અંગે purchases ના સંદર્ભે reasonability analysis બનાવો — purchases પર લાગુ પડતો દર લગાડીને — અને entity એ નોંધેલી asset સાથે કોઈ તફાવત હોય તો entity પાસેથી કારણો માગો; (2) **obtain copies of the statutory GST returns filed on the GST portal**; (3) જો balance sheet ની તારીખે પાછી મળવાપાત્ર રકમ હજુ બાકી હોય તો GST portal પર જઈને verify કરો કે books of account પ્રમાણે નોંધાયેલી રકમ પછીથી સત્તાવાળાઓ પાસે કરેલા દાવા સાથે મેળ ખાય છે કે નહીં; (4) જો balance sheet ની તારીખે પાછી મળવાપાત્ર રકમ પછીથી મળી ગઈ હોય તો એને bank statement પરથી verify કરો.

Additional Regulatory Information — promoters, directors, KMPs અને related parties ને અપાયેલાં loans and advances. આ disclosure ત્યારે જરૂરી છે જ્યારે promoters, directors, KMPs અને related parties ને (જેવા Companies Act, 2013 હેઠળ વ્યાખ્યાયિત છે), એકલાને કે બીજા કોઈ વ્યક્તિ સાથે સંયુક્ત રીતે, એવાં loans કે loans ના સ્વરૂપનાં advances અપાયાં હોય જે (a) repayable on demand હોય કે (b) જેમાં પરતચુકવણીની કોઈ શરત કે મુદત જણાવી ન હોય. Trigger ધ્યાનમાં રાખો: દરેક loan નહીં, માત્ર એ જ જે **repayable on demand or with no stated terms** હોય.

શું disclose કરવાનું, અને ટકાવારી કેવી રીતે કાઢવાની. દરેક type of borrower માટે — promoter, director, KMP, related party — **the amount of loan or advance in the nature of loan outstanding** અને loans ના સ્વરૂપનાં કુલ loans and advances સામે એની ટકાવારી disclose કરવાની. ટકાવારી **closing outstanding** પર ગણાય છે, વર્ષ દરમિયાન અપાયેલી મહત્તમ રકમ પર નહીં: છપાયેલા દાખલામાં કુલ બાકી loans ₹120 lakh સામે promoter ના ₹15 lakh એ 12.5% થાય, director ના ₹25 lakh એ 20.833%, KMP ના ₹5 lakh એ 4.167% અને related party ના ₹10 lakh એ 8.333%. ક્લાસિક ખોટો ઉત્તર છેદમાં વર્ષ દરમિયાન અપાયેલી મહત્તમ રકમ મૂકે છે. Working આ રીતે બતાવો — રકમ ભાગ્યા કુલ, ગુણ્યા 100.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- માગ એ છે કે દરેક પ્રકારની security માટે **what documents the auditor can verify**. એક પછી એક security લઈને દસ્તાવેજનું નામ આપો.
- દરેક દસ્તાવેજ શું પુરવાર કરે છે તે કહો — title, charge, કે valuation — માત્ર નામ ગણાવીને અટકશો નહીં.

TQ 3.10.1 • MTP 2020-May [5] (d) • 3M • Pg 344

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- Statutory balance ના પ્રશ્નમાં ઉત્તર બે ભાગમાં આપો, જેમ પ્રશ્ન માગે છે: પહેલાં balance sheet માં વર્ગીકરણ, પછી audit procedures. બંનેને ભેગા ન કરો.

CSQ 3.10.2 • PYQ 2024-May [4] (c) • 3M • Pg 346

LEVEL II
Application

Easy

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન વર્ષ દરમિયાનનું મહત્તમ loan અને closing outstanding બંને આપે ત્યાં રકમના column માટે અને ટકાવારી માટે બંને જગ્યાએ closing outstanding વાપરો, અને દરેક borrower માટે ભાગાકારનું working બતાવો.

CSQ 3.10.1 · MTP 2024-Mar [5] (a) · 4M · Pg 345

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 3.11: Balance Sheet Captions: Provisions and Contingent Liabilities

L2P5-C5-T3.11

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet નું caption Provisions and Contingent Liabilities, અને additional regulatory information તરીકે disclose થતી Schedule III ની ratios પણ આવે છે.

NOTES

Provisions, assertion પ્રમાણે — છપાયેલો ઉત્તર આ જ રીતે ગોઠવાયેલો છે, અને તમારો ઉત્તર એ જ રીતે ગોઠવવાથી marks મળે છે. **Existence:** મૂળ કરારો તપાસો, જેમ કે warranty ની જવાબદારી આંકવા માટે ગ્રાહકો સાથેનો કરાર, અને entity સામેના કોઈ કાનૂની કે બીજા દાવા. **Completeness: obtain a list of all provisions and compare them with the balances in the ledger;** અને management પાસેથી એવું written representation મેળવો કે માન્ય accounting સિદ્ધાંતો મુજબ જે બધી provisions કરવાની હતી તે એણે કરી છે. **Valuation and allocation:** કરેલી દરેક provision નું મૂળ working અને એનો આધાર મેળવો અને verify કરો કે એ પૂરું અને સાચું છે; અને provision ની રકમ માટેનો expert નો report તથા મૂળ working મેળવો, અને entity પર જવાબદારી આવવાની શક્યતા અંગે legal expert એ કરેલું મૂલ્યાંકન માગો.

Provisions અને contingent liabilities માટેની આખી procedure ની યાદી. (1) Obtain a list of all provisions and compare them with balances in the ledger; (2) મૂળ કરારો તપાસો, જેમ કે warranty ની જવાબદારી આંકવા માટે ગ્રાહકો સાથેનો કરાર, અને entity સામેના કોઈ કાનૂની કે બીજા દાવા, એટલે કે litigations; (3) કરેલી દરેક provision નું મૂળ working અને એનો આધાર management પાસેથી મેળવો અને verify કરો કે એ પૂરું અને સાચું છે કે નહીં; (4) જ્યાં જરૂર હોય ત્યાં provision ની રકમ માટે expert નો report, ગણતરી અને મૂળ working મેળવો — દાખલા તરીકે જટિલ ગણતરી માગી લેતી warranty માટે કેટલીક entities એનું મૂલ્યાંકન actuary પાસે કરાવે છે; (5) management ને કહો કે actuarial valuation report આપે, અને કોઈ બાબત કાનૂની તકરારમાં હોય ત્યાં entity પર જવાબદારી આવવાની શક્યતા અંગે — એટલે કે એ probable, possible કે remote છે એ અંગે — legal expert એ કરેલું મૂલ્યાંકન માગો; (6) expert એ વાપરેલી મૂળ ધારણાઓ management એ આપેલા data સાથે verify કરો.

AS 29 — balance sheet ની તારીખે contingent liability ના દરેક વર્ગ માટેનું disclosure, ચાર limbs અને એક શરત. (1) Contingent liability ના સ્વરૂપનું ટૂંકું વર્ણન અને, જ્યાં વ્યવહારુ હોય ત્યાં; (2) AS 29 માં provisions માટે નક્કી કરેલા measurement ના સિદ્ધાંત મુજબ રકમનો અંદાજ; (3) **an indication of the uncertainty relating to outflow;** (4) **the possibility of any reimbursement.** અને શરત: ઉપર માગેલી કોઈ માહિતી

એટલા માટે disclose ન થઈ હોય કે એમ કરવું વ્યવહાર નથી, તો એ હકીકત જણાવવી જોઈએ.

Management ની expert નો ઉપયોગ — SA 500, Audit Evidence. જ્યાં management gratuity ની valuation માટે actuary રોકે ત્યાં auditor એ expert ની **competence, capabilities and objectivity** આ બાબતો ધ્યાનમાં લઈને મૂલવે છે: expert entity નો કર્મચારી છે કે બહારનો પક્ષ; **whether the expert is independent in respect of the entity; the auditor's previous experience of the work of the expert;** અને expert નું જ્ઞાન, એની લાયકાત તથા કોઈ professional body કે industry association નું સભ્યપદ. Auditor એ expert ના કામની **understanding of the work of that expert** પણ મેળવે છે — એ માટે ધ્યાનમાં લે છે કે expert ના કામનું મૂલ્યાંકન કરવાની આવડત auditor પાસે છે કે નહીં; **evaluating the assumptions and methods used by the management;** અને expert એ વાપરેલા આંતરિક કે બહારના data નું સ્વરૂપ મૂલવવું. ઉત્તર Standard જે બે ખંડ વાપરે છે એ જ બે ખંડમાં આપો — **competence, capabilities and objectivity, પછી understanding of the work.**

Bank ની provisions — પાંચ steps. (1) ખાતરી કરો કે provisioning અંગેની વિવિધ circulars માં જણાવેલી નિયમનકારી જરૂરિયાતોનું પાલન થયું છે; (2) bank standard assets અને non-performing assets પર provision કેવી રીતે ગણે છે તે સમજો — મુખ્યત્વે loans અને receivables ને standard, sub-standard, doubtful, loss અને non-performing assets માં વહેંચવાનો આધાર તપાસો — અને loan નું વર્ગીકરણ sample ધોરણે verify કરો; (3) standard loans અને non-performing loans નું વિગતવાર વિભાજન મેળવો અને બાકી balances ને general ledger સાથે મેળવો; (4) bank ના management પાસેથી tax provision ની ગણતરી મેળવો અને profit and loss account માં ઉધાર તથા જમા થયેલી વસ્તુઓનું સ્વરૂપ verify કરો, જેથી ખાતરી થાય કે એ tax provision ની ગણતરીમાં બરાબર ધ્યાનમાં લેવાઈ છે; (5) ખર્ચ માટેની બીજી provisions ને એવા સંજોગો સામે તપાસો જે provisioning માગી લે છે, અને એની પર્યાપ્તતા પણ તપાસો — એ માટે bank ના management સાથે ચર્ચા કરીને સમજૂતી મેળવો.

Additional regulatory information તરીકે Schedule III ના ratios, અને 25% નો નિયમ. ઉત્તરો જે ત્રણ ratios આપ્યા છે: **Current Ratio = Current Assets / Current Liabilities**, જે કંપનીની ટૂંકા ગાળાની જવાબદારીઓ પોતાની current assets માંથી પૂરી કરવાની ક્ષમતા માપે છે; **Debt-Equity Ratio = Total Debt / Shareholder's Equity**, જે shareholder's equity સામે કંપનીને નાણાં પૂરાં પાડવામાં વપરાયેલા debt નું પ્રમાણ દર્શાવે છે; અને **Return on Equity = Net Profit (after tax) / Average Shareholder's Equity × 100**, જે **measures the profitability of the company relative to its equity base.** દરેક ratio **disclosed along with the corresponding figure for the previous reporting period** હોવો જોઈએ, અને જો આગલા reporting period ની સરખામણીએ 25% કે વધુનો ફેરફાર હોય તો કંપનીએ ફેરફારનાં કારણો સમજાવવાં પડે. વધુમાં, કંપનીએ ratios ગણવા માટે અંશ અને છેદમાં કઈ વસ્તુઓ લીધી તે પણ સમજાવવાનું રહેશે.

25% નો નિયમ લાગુ પાડવો — variation નું working બતાવો. છપાયેલા દાખલામાં disclosure Schedule III ને **did not** સંતોષતું, કારણ કે કંપનીએ ratios ના અંશ અને છેદમાં લીધેલી વસ્તુઓ સમજાવી નહોતી અને **not explained the changes.** ગણેલી variations આ હતી — **current ratio 2.50 against 2.30 — 8.69%, inventory turnover ratio 3.00 against 6.00 — 50%, trade receivables turnover ratio 1.75 against 5.00 — 65% અને net profit ratio 13% against 10% — 30%;** એટલે inventory turnover, trade receivables turnover અને net profit ratio — એ ત્રણ, જે **more than 25%** ખસ્યા હતા — એમના માટે

સમજૂતી જરૂરી હતી. અપાયેલા દરેક ratio માટે ટકાવારીમાં ફેરફાર ગણો, પછી જે મર્યાદા ઓળંગે તેમનાં નામ આપો, પછી નિષ્કર્ષ લખો.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 3 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન ચોક્કસ સંખ્યામાં ratios માંગે છે. **બરાબર એટલા જ આપો**, અને દરેકનું સૂત્ર Schedule III જે રીતે વ્યાખ્યાયિત કરે છે એ રીતે.
- જો પ્રશ્નમાં અવકાશ હોય તો 25 ટકા variation નો નિયમ ઉમેરો: આગલા વર્ષ કરતાં 25 ટકાથી વધુ બદલાયેલા ratio માટે સમજૂતી જોઈએ.

TQ 3.11.3 • PYQ 2024-Sep [2] (c) • 3M • Pg 348	LEVEL I Remembering	Easy
CSQ 3.11.1 • PYQ 2023-May [3] (d) • 3M • Pg 350	LEVEL I Remembering	Easy
CSQ 3.11.3 • MTP 2026-Mar S1 [5] (c) • 4M • Pg 352	LEVEL I Remembering	Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- AS 29 માટે ચારેય disclosure limbs અને 'વ્યવહાર નથી' વાળી શરત આપો. એ શરત અલગ mark છે.

TQ 3.11.2 • MTP 2021-Mar [6] (e) • 3M • Pg 348	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 3.11.1 • PYQ 2020-Nov [6] (a) • 4M • Pg 347	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં management નો expert સંડોવાયેલો હોય ત્યાં SA 500 નું નામ આપો અને ઉત્તરને બે ભાગમાં વહેંચો — એક બાજુ competence, capabilities and objectivity, બીજી બાજુ expert ના કામની understanding. એક જ અખંડ યાદી માળખાના marks ગુમાવે છે.

CSQ 3.11.2 • RTP 2024-May [13] • Pg 351	LEVEL II Application	Medium
TQ 3.11.4 • PYQ 2024-Sep [5] (b) • 4M • Pg 349	LEVEL II Application	Hard

વિષય 3.12: Balance Sheet Captions: Miscellaneous

L2P5-C5-T3.12

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — balance sheet નાં પરચૂરણ disclosures, જેમાં benami property રાખવા અંગેની કાર્યવાહી આવે છે.

NOTES

નિયમ એક લીટીમાં: જ્યાં કંપની સામે Benami Transactions (Prohibition) Act, 1988 (45 of 1988) અને એ હેઠળ બનેલા નિયમો મુજબ કોઈ benami property રાખવા બદલ કાર્યવાહી શરૂ થઈ હોય કે ચાલુ હોય, ત્યાં કંપનીએ disclosure કરવું જ પડે — **even where the property is not recorded in its books of account.** છેલ્લો મુદ્દો જ આખો પ્રશ્ન છે — મિલકત ચોપડે ચડી નથી એ મૂંઝા રહેવાનું કારણ નથી.

Disclose કરવાની સાત બાબતો. (1) Details of such property, including the year of acquisition; (2) the amount thereof; (3) details of the beneficiaries; (4) જો મિલકત ચોપડે હોય તો Balance Sheet માંની જે વસ્તુ હોય એનો સંદર્ભ; (5) જો મિલકત ચોપડે ન હોય તો એ હકીકત કારણો સાથે જણાવવી; (6) જ્યાં કંપની સામે આ કાયદા હેઠળ transaction ના abettor તરીકે કે transferor તરીકે કાર્યવાહી ચાલતી હોય ત્યાં એની વિગતો આપવાની; (7) કાર્યવાહીનું સ્વરૂપ, એની સ્થિતિ અને એ અંગે કંપનીનાં મંતવ્યો.

વસ્તુ (4) અને (5) પરનાં બે વૈકલ્પિક limbs ધ્યાનમાં રાખો. Disclosure એ વાત પર ફટાય છે કે મિલકત in the books છે કે not in the books — એક રસ્તો balance sheet ની લીટી સુધીના સંદર્ભ પર લઈ જાય છે, બીજો એ હકીકત કારણો સાથે જણાવવા સુધી. હકીકતો ભલે એક જ limb ને અડતી હોય, બંને limbs લખો, કારણ કે પ્રશ્ન disclosure ની જરૂરિયાત માગે છે, માત્ર પરિણામ નહીં.

Scanner માં આ topic પાતળો છે. આ મથાળા હેઠળ માત્ર એક જ છપાયેલો પ્રશ્ન છે, benami property ના disclosure પર. એ યાદી પાકી કરી લો — એ સાત ક્રમાંકિત મુદ્દાનો ચાર-mark નો ઉત્તર છે અને એમાં અર્થઘટન કરવા જેવું કશું નથી.

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન સામાન્ય રીતે કંપનીને સલાહ આપવાના સ્વરૂપે મુકાય છે. શરૂઆત કાયદાનું પૂરું નામ આપીને કરો — Benami Transactions (Prohibition) Act, 1988 (45 of 1988) — પછી યાદી આપો, પછી નોંધો કે મિલકત ચોપડે ન હોવાથી આ જરૂરિયાત જતી રહેતી નથી.

TQ 3.12.1 • PYQ 2022-May [5] (b) • 4M • Pg 353

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 4.1: Statement of Profit and Loss Captions: Sale of Products and Services

L2P5-C5-T4.1

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss caption Sale of Products and Services, જેમાં sale or return પર મોકલેલો માલ, scrap નું વેચાણ અને sales અંગેનાં Schedule III નાં disclosures આવે છે.

NOTES

Sale or return પર મોકલેલો માલ — ઉત્તર એ દસ્તાવેજ સામે એમાં શું verify કરવું એનું table છે. **Sale or Return Day Book: examine it for the manner of accounting;** despatch register કે goods outward

register પરથી માલની ખરેખરની હેરફેર તપાસો; **note the period of approval in the case of different goods and customers; verify whether goods returned have been properly reversed in the day book. Order Book or Confirmation Book:** ગ્રાહકોએ પાકું કરેલું વેચાણ અને ગ્રાહકો પાસે sale or return stock તરીકે પડેલો માલ verify કરવા આ register તપાસો. **Sales Register:** ખાતરી કરો કે sales ત્યારે જ recognise થયું છે જ્યારે (1) પક્ષકાર પાસેથી મંજૂરી મળી હોય, (2) પક્ષકારે માલ પોતાનો કરી લીધો હોય, કે (3) મંજૂરીની મુદત પૂરી થઈ ગઈ હોય અને માલ પાછો આવ્યો ન હોય. **Stock Registers and Statements:** ખાતરી કરો કે જે ગ્રાહકો પાસે માલ પડ્યો છે અને મંજૂરીની મુદત પૂરી થઈ નથી તે માલ closing stock માં સમાયેલો છે, અને **ensure goods validly returned by customers are duly accounted in stock.**

Sale or return માટે revenue recognition ના ત્રણ trigger જ marks વાળો ભાગ છે — મંજૂરી મળી, પક્ષકારે માલ પોતાનો કરી લીધો, કે મંજૂરીની મુદત માલ પાછો આવ્યા વગર પૂરી થઈ. ત્રણેય યાદ રાખો; માત્ર 'જ્યારે ગ્રાહક મંજૂરી આપે' લખવાથી બાકીના બે જતા રહે છે.

Sales વધારીને દેખાડાયું નથી તે ચકાસવું — fictitious sales ની યાદી. (1) તપાસો કે કોઈ એક જ sales invoice બે વાર નોંધાયું છે કે નહીં, કે રદ થયેલું sales invoice નોંધાયું છે કે નહીં; (2) **test check a few invoices with their relevant entries in the sales journal;** (3) sales transaction ની સચ્ચાઈની ખાતરી કરવા થોડા ગ્રાહકો પાસેથી confirmation મેળવો; (4) **check whether any fictitious customers and sales have been recorded;** (5) તપાસો કે ગ્રાહકની સંમતિ અને કરાર વગર કોઈ shipments થયાં છે કે નહીં — ખાસ કરીને વર્ષના અંતે, sales નો આંકડો કુલાવવા માટે; (6) **check whether unearned revenue has been recorded as earned;** (7) **check whether any substantial uncertainty exists about collectability;** (8) તપાસો કે ગ્રાહકની જવાબદારીઓ financing કે resale જેવાં બીજાં પગલાં પર આધારિત તો નથી.

Sales ની accuracy — ઊંડો trace. (a) થોડા પસંદ કરેલા transactions ને શરૂઆતથી પૂરા થવા સુધી trace કરો — આ ઊંડી તપાસ છે; (b) દાખલા તરીકે થોડા sales transactions લઈને sales order મળ્યાથી માંડીને receivable balance ની ચુકવણી સુધી એમની review કરો, દરેક મૂળ દસ્તાવેજ તપાસીને ખાતરી કરો કે એ દરેક તબક્કે બરાબર નોંધાયો છે અને measurement બધાં incentives તથા discounts બરાબર દર્શાવે છે, અને revenue recognition entity ની revenue recognition ની policy સાથે સુસંગત છે; (c) જો client export sales કરતો હોય તો Accounting Standard 11 નું પાલન છે તેની ખાતરી કરો; (d) client ની કામગીરી અને એને લગતા GAAP ના મુદ્દા સમજો, જેમ કે જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં point of sale revenue recognition સામે percentage of completion; (e) related parties સાથેના sales ના દર સરખાવો અને એમની વસૂલાતપાત્રતા આંકો, તથા review કરો કે એ transactions ને યોગ્ય રીતે સત્તા અપાઈ હતી કે નહીં અને એમનાં મૂલ્યો વાજબી તથા arm's length છે કે નહીં.

Scrap નું વેચાણ — સાત steps, અને એ control થી શરૂ થઈને વાજબીપણા સુધી ચાલે છે. (1) Scrap ની ઉત્પત્તિ, સંગ્રહ અને નિકાલ અંગેના internal control ની review કરો; (2) તપાસો કે સંસ્થા scrap ની ઉત્પત્તિની વાજબી નોંધ રાખે છે કે નહીં; (3) વપરાયેલા raw material, ઉત્પાદન અને scrap ની ઉત્પત્તિની ઢબનું વિશ્લેષણ કરો અને એને આગલા વર્ષના આંકડા સાથે સરખાવો; (4) scrap જે દરે વેચાયું તે દર તપાસો અને આગલા વર્ષના દર સાથે સરખાવો; (5) sales ને બનાવેલાં invoices, tender ની જાહેરાત અને scrap dealers સાથેના rate contract સાથે vouch કરો; (6) ખાતરી કરો કે scrap અને સારા નંગ ઓળખવા માટેની યોગ્ય control પ્રક્રિયા છે અને સારા નંગ scrap માં ભળી જઈને scrap તરીકે વેચાઈ જતા નથી; (7) scrap માંથી થતી વસૂલાતના મૂલ્યનું વાજબીપણું એકંદરે

આંકો.

Schedule III (Part I) — sales અંગેનાં disclosures. Whether disclosure of sales in respect of each class of goods has been made; notes માં revenue from operations અલગથી disclose થયું છે કે નહીં — sale of products (excise duty સહિત), sale of services અને other operating revenues તરીકે; sales પરનાં brokerage અને discount, જે સામાન્ય trade discount સિવાયનાં હોય, તે disclose થયાં છે કે નહીં; અને related parties સાથેના transactions notes to accounts માં બરાબર disclose થયા છે કે નહીં. શબ્દો ધ્યાનથી વાંચો — disclose કરવાનો છે **discount on sales other than usual trade discount.**

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 3 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન sales ની overstatement પરની 'any four' procedures માગે ત્યાં છપાયેલી આઠમાંથી ચાર પસંદ કરીને ક્રમાંક આપો. એમને એક લાંબા વાક્યમાં ઢાળી ન દો.

TQ 4.1.1 • PYQ 2016-Nov [3] (d) • 4M • Pg 354

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 4.1.3 • PYQ 2021-Jul [4] (a) • 4M • Pg 356

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 4.1.2 • PYQ 2025-May [3] (a) • 5M • Pg 357

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 2 પ્રશ્ન

- Sales માં તીવ્ર વધારો દેખાડતી હકીકત-રચના એ fictitious sales નો પ્રશ્ન છે. શરૂઆત હકીકત સાથે જોડાણ કરીને કરો — 'આ વધારો એ risk ઊભું કરે છે કે revenue વધારીને દેખાડાયું છે' — પછી procedures આપો. એ જોડાણનું વાક્ય જ એને application નો ઉત્તર બનાવે છે.

TQ 4.1.2 • MTP 2021-Mar [5] (d) • 3M • Pg 355

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 4.1.1 • PYQ 2023-May [3] (c) • 3M • Pg 357

LEVEL II
Application

Easy

વિષય 4.2: Statement of Profit and Loss Captions: Other Income Comprising Interest Income, Dividend Income, Gain/Loss on Sale of Investments etc.

L2P5-C5-T4.2

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss caption Other Income, જેમાં interest income, dividend income અને investments ના વેચાણ પરનો નફો કે નુકસાન આવે છે.

NOTES

Fixed deposits માંથી interest income — ચાર procedures, ક્રમમાં. (1) Audit હેઠળના સમયગાળામાં ખૂલેલી fixed deposits ની યાદી મેળવો, સાથે લાગુ પડતો વ્યાજદર અને એ સમયગાળામાં deposit કેટલા દિવસ બાકી રહી તે પણ; અને deposit ની રકમને લાગુ પડતા દર તથા સમયગાળાના દિવસો સાથે ગુણીને entity એ કરેલી વ્યાજની ગણતરીની ગાણિતિક ચોક્કસાઈ verify કરો; (2) સમયગાળાના અંતે પણ ચાલુ રહેલી deposits ને સંબંધિત bank કે financial institution પાસેથી મેળવેલા સીધા confirmation સુધી trace કરો; (3) bank પાસેથી interest income નું confirmation મેળવો અને verify કરો કે bank પ્રમાણેનું interest income entity એ આપેલી ગણતરી સાથે મેળ ખાય છે; (4) Form 26AS ની નકલ — bank કે financial institution એ કાપેલો TDS — મેળવો અને એમાં દેખાતા વ્યાજને client એ આપેલી ગણતરી સાથે મેળવો. આ ઉત્તરમાં સ્વતંત્ર સમર્થન Form 26AS જ છે; એને છોડી દેવાથી એક mark જાય છે.

Dividend income — recognition ની કસોટી જ આખો ઉત્તર છે. Verify કરો કે dividends statement of profit and loss માં ત્યારે જ recognise થાય છે જ્યારે entity નો dividend મેળવવાનો હક સ્થાપિત થયો હોય, અને એ શરતે કે dividend સાથે સંકળાયેલા આર્થિક લાભ entity ને મળવાની સંભાવના હોય તથા **the amount of the dividend can be measured reliably.** General meeting માં જાહેર થયેલા dividend માટે મેળવવાનો હક જાહેરાતની તારીખે સ્થાપિત થાય છે, અને income ત્યારે જ recognise થાય છે, નાણાં મળે ત્યારે નહીં. Case scenario નો ફાંદો તારીખનો છે: જો જાહેરાત audit હેઠળના નાણાકીય વર્ષની **inside** આવતી હોય તો income એ જ વર્ષનું ગણાય, ભલે નાણાં પછીથી આવે. Auditor જાહેરાતને investee ના records સામે અને સામેના પક્ષના પોતાના હિસાબો સામે verify કરે છે.

Mutual funds માંના investment ના વેચાણ પરનો નફો કે નુકસાન. Verify કરો કે એ **recorded as other income only on transfer of title from the entity** છે, અને એ redemption price તથા investments ના carrying value વચ્ચેના તફાવત તરીકે નક્કી થાય છે. એ માટે mutual fund નું statement મેળવો અને books of account માં નોંધાયેલા નફા કે નુકસાનને statement માં દેખાતા નફા કે નુકસાન સુધી trace કરો.

Other income નું disclosure. ખાતરી કરો કે **Ind AS compliant Schedule III to the Companies Act, 2013** હેઠળ 'other income' ને interest income, dividend income અને other non-operating income (net of expenses directly attributable to such income) એમ વર્ગીકૃત કરાયું છે. કૌંસ ધ્યાનમાં રાખો — **net of expenses directly attributable to such income** — એ છપાયેલા મથાળાનો જ ભાગ છે.

Search માં મળેલી undisclosed income — Schedule III ની additional information. કંપનીએ books of account માં નહીં નોંધાયેલા એવા કોઈ પણ transaction ની વિગતો આપવાની, જે વર્ષ દરમિયાન Income Tax Act, 1961 હેઠળના tax assessments માં income તરીકે સોંપી દેવાયો હોય કે જાહેર કરાયો હોય; અને એણે એ પણ જણાવવાનું કે અગાઉ નહીં નોંધાયેલી એ income અને એને લગતી assets વર્ષ દરમિયાન books of account માં બરાબર નોંધાઈ છે કે નહીં. બે limbs: **details of the surrendered transaction, અને whether the income and the related assets have now been recorded.**

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન જે ક્રમાંકન વાપરે એ જ ક્રમાંકનમાં મુદ્દા લો અને દરેકનું treatment લખો — શું recognise થાય, ક્યારે થાય, અને કયા caption હેઠળ.

- Other income માં જ cut-off અને classification ની ભૂલો સંતાય છે. Recognition ની ચર્ચા કરતાં પહેલાં કહો કે દરેક વસ્તુ કયા caption ની છે.

CSQ 4.2.1 · PYQ 2026-Sep [3] (c) · 4M · Pg 361

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- Other income ના દરેક પ્રવાહનો ઉત્તર એના પોતાના મથાળા હેઠળ આપો — interest income, dividend income, mutual funds પરનો નફો કે નુકસાન — અને પછી disclosure ની જરૂરિયાત. Marks પ્રવાહવાર ફાળવાયેલા છે.

TQ 4.2.1 · PYQ 2018-May [3] (c) · 10M · Pg 359

LEVEL I
Understanding

Hard

વિષય 4.3: Statement of Profit and Loss Captions: Purchases

L2P5-C5-T4.3

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss caption Purchases, જેમાં purchase ના જથ્થા અને ભાવ પરની analytical procedures આવે છે.

NOTES

Purchase ના જથ્થા અને ભાવના વાજબીપણા પરની analytical procedures — ચાર મથાળાં, અને આ પુછાય ત્યારે દર વખતે એ જ ઉત્તર છે. **(1) Consumption Analysis:** manufacturing account પ્રમાણે વપરાયેલો raw material ઝીણવટથી તપાસો અને એને આગલાં વર્ષો સાથે તથા closing stock સાથે સરખાવો, અને કોઈ નોંધપાત્ર તફાવત દેખાય તો management પાસેથી કારણ માગો. **(2) Stock Composition Analysis:** stock ની બનાવટ અંગે management પાસેથી reports મેળવો, એટલે કે કુલ stock માં raw materials ની ટકાવારી, એને આગલાં વર્ષો સાથે સરખાવો, અને નોંધપાત્ર તફાવત હોય તો management પાસેથી કારણ માગો. **(3) Ratios:** ચાલુ વર્ષના creditors turnover ratio અને stock turnover ratio ને આગલાં વર્ષો સાથે સરખાવો. **(4) Quantitative reconciliation:** closing stocks નું opening stock, purchases અને consumption સાથેનું quantitative reconciliation review કરો.

મથાળાં સમજાવતાં પહેલાં એમનાં નામ આપો. છપાયેલા ઉત્તરો એમને નામવાળાં મથાળાં તરીકે મૂકે છે — Consumption Analysis, Stock Composition Analysis, Ratios, Quantitative Reconciliation — અને marks નામ આપેલાં મથાળાંની સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે. જે ઉત્તર મથાળાંનાં નામ આપ્યા વગર કામનું વર્ણન કરે છે તે ચાર નહીં પણ એક જ procedure જેવો વંચાય છે.

Purchases નું occurrence — એટલે કે નોંધાયેલી purchases ખરેખર મળેલા માલ કે લીધેલી services દર્શાવે છે. (1) તપાસો કે કોઈ બનાવટી vendors નોંધાયા છે કે બનાવટી purchases નોંધાઈ છે — એ માટે entity એ અનુસરેલી vendor પસંદગીની પ્રક્રિયાની review કરો અને vendors ખરેખર છે તેની ખાતરી કરવા procedures કરો; (2) તપાસો કે માલ factory ના દરવાજે મળ્યો હતો કે નહીં અને security gate ના inward register માં એની entry

છે કે નહીં; (3) **check whether quality inspection of goods was done**; (4) તપાસો કે goods receipt note બન્યો હતો કે નહીં અને client ના યોગ્ય અધિકારીએ એના પર સહી કરી હતી કે નહીં; (5) તપાસો કે purchase invoice ને delegation of authority મુજબ મંજૂરી મળી હતી કે નહીં અને 3-way કે 2-way match થયો હતો કે નહીં; (6) **check whether the stock record has been updated by the stores personnel**.

Occurrence ની સાંકળ દરવાજેથી ledger સુધી ચાલે છે: gate inward entry → quality inspection → goods receipt note → 3-way કે 2-way match સાથેનું મંજૂર invoice → stock record અપડેટ. એને એ જ ક્રમમાં બોલો; એનાથી પરીક્ષકને દેખાય છે કે તમે એને યાદી તરીકે નહીં પણ control ની સાંકળ તરીકે સમજો છો.

પરીક્ષક જે નિષ્કર્ષ લખાવવા માગે છે એનાથી પૂરું કરો. જ્યાં controls નબળા હોય ત્યાં auditor એ વિગતવાર substantive અને control procedures કરીને sufficient appropriate audit evidence મેળવવો પડે કે વર્ષ દરમિયાન નોંધાયેલી purchases ખરેખર મળેલા માલ કે લીધેલી services ને લગતા સાચા transactions દર્શાવે છે; જો આ procedures સંતોષકારક evidence આપે તો occurrence નું assertion બરાબર સંભાળાયું ગણાય, નહીં તો યોગ્ય modifications કે reporting ની અસરો ઊભી થઈ શકે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- માગ purchases માટેની **analytical procedures** ની છે, એટલે દરેક મુદ્દો કોઈ સરખામણી કે ratio હોવો જોઈએ, vouching નું પગલું નહીં.
- દરેક સરખામણી શું ઉઘાડું પાડશે તે કહો — purchase ના ભાવમાં ફેરફાર, બનાવટમાં ફેરફાર, કે નોંધાયા વગરની liability.

TQ 4.3.2 · PYQ 2019-Nov [3] (d) · 3M · Pg 363

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતોમાં મોડા બનતા goods receipt notes અને નબળું vendor onboarding હોય ત્યાં procedures ને એ બે નબળાઈઓ સાથે જોડો: vendor ના અસ્તિત્વની ચકાસણી onboarding ની નબળાઈનો જવાબ છે, અને GRN તથા gate register ની ચકાસણી વિલંબનો.

CSQ 4.3.1 · MTP 2026-Mar S1 [2] (a) · 5M · Pg 364

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 4.3.2 · MTP 2026-Apr S2 [2] (a) · 5M · Pg 365

LEVEL II
Application

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગીને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન એકંદર વાજબીપણું માગે ત્યાં **અપેક્ષાથી શરૂ કરો**: કહો કે તમે purchases કેટલું હોવાની અપેક્ષા રાખો છો, શેના આધારે, અને પછી તફાવતનો અર્થ શું થાય.
- મહિનાવાર અને વર્ષવાર સરખામણી તથા ઉત્પાદન કે વેચાણના જથ્થા સાથેનો સંબંધ — બંને આવરી લો.

TQ 4.3.1 · PYQ 2019-May [4] (b) · 4M · Pg 362

LEVEL II

Medium

વિષય 4.4: Statement of Profit And Loss Captions: Employee Benefit Expenses

L2P5-C5-T4.4

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss caption Employee Benefit Expenses, જેમાં payroll ની controls અને એને લગતાં assertions આવે છે.

NOTES

Auditor employee benefit expense વિશે શું verify કરે છે — પાંચ વિધાન, અને દરેક કોઈ એક assertion સાથે જોડાય છે. (1) Employee benefit expense એ સમયગાળામાં entity એ રોકેલા કર્મચારીઓ અંગે થયો છે અને એમાં કોઈ બિનઅધિકૃત વ્યક્તિની cost નથી — occurrence; (2) બધા કર્મચારીઓ અંગેના employee benefit expenses પૂરેપૂરા નોંધાયા છે — completeness; (3) સમયગાળામાં recognise થયેલા employee benefit expenses માત્ર ચાલુ accounting period ને જ લગતા છે — cut-off; (4) employee benefit expense ચોકસાઈથી મપાયો અને ગણાયો છે, અને tax deducted at source જેવાં adjustments બરાબર મેળવાયાં તથા નોંધાયાં છે — accuracy કે measurement; (5) employee benefit expense ઉત્પાદનની પ્રવૃત્તિઓમાં થયેલા operating expenses, general and administrative expenses, અને inventory સિવાયની કોઈ પણ સ્વ-નિર્મિત assets ને લગતા કર્મચારીખર્ચ વચ્ચે વાજબી રીતે વહેંચાયો છે — classification and allocation.

Hiring, appraisal અને retirement — પહેલાં controls, પછી substantive વાળું માળખું. (1) Employee benefit ની ચુકવણીની પ્રક્રિયા આસપાસ entity એ ગોઠવેલા controls ચકાસો અને જુઓ કે એ કેટલા મજબૂત અને ભરોસાપાત્ર છે; જો એ મજબૂત હોય તો auditor transaction testing ઘટાડી શકે. **common internal controls over the employee benefit payment cycle** આ છે — હાજરીની નોંધ રાખવી, employee master, માસિક payroll ની પ્રક્રિયા અને ચુકવણીની સત્તા તથા મંજૂરી, payroll taxes જેવી કર્મચારી કપાતોની ગણતરી, અને gratuity, leave encashment તથા bonus જેવા બીજા લાભોનું accrual. (2) Transactions નો random sample પસંદ કરીને એને લગતા appointment letters, appraisal letters, હાજરીની નોંધ, HR policies અને employee master તપાસો. **(3) Performing substantive audit procedures is a must** — substantive analytical procedures માં માસિક ખર્ચનું વાજબીપણું, આગલા accounting period સાથેની સરખામણી, auditor ને સંબંધિત લાગે એવું કોઈ પણ વિશ્લેષણ, અને સૌથી મહત્ત્વનું, સમયગાળામાં થયેલા ખર્ચ અંગે અપેક્ષા બાંધીને એને client ની ધંધાકીય કામગીરી તથા ઉદ્યોગનાં એકંદર વલણો સાથે સરખાવવું — આ બધું આવે છે.

Employee benefit expenses ના audit માટેની આખી procedure ની યાદી. (1) Entity કર્મચારીઓની હાજરી કેવી રીતે નોંધે છે તે સમજો — હંમેશાં એ risk રહે છે કે entity બનાવટી કર્મચારીઓનો ખર્ચ નોંધે, એટલે auditor sample ધોરણે કર્મચારીઓને રૂબરૂ મળી શકે, કે પછી sample પસંદ કરીને payroll વિભાગ પાસે એમની bank વિગતો કે ઓળખના પુરાવારૂપ દસ્તાવેજો માગી શકે; (2) સમયગાળાના અંતે કર્મચારીઓની યાદી મેળવો, સાથે નવા જોડાયેલા, છોડી ગયેલા અને ચાલુ રહેલા કર્મચારીઓનું માસિક વિભાજન પણ; (3) નવા જોડાયેલા કર્મચારીઓના random sample માટે appointment letter મેળવો અને verify કરો કે પહેલા તથા પછીના મહિનાઓનો પગાર નક્કી થયેલી શરતો મુજબ થયો હતો કે નહીં; (4) રાજીનામું આપીને ગયેલા કર્મચારીઓના random sample માટે

એમની full and final ગણતરી મેળવો અને verify કરો કે gratuity તથા leave encashment જેવા post-retirement લાભો સહિતનાં બધાં લેણાં ચૂકવાયાં છે કે નહીં, અને આખરી ગણતરી પર કર્મચારીની સ્વીકૃતિ લેવાઈ છે કે નહીં; (5) બધા 12 મહિનાનાં માસિક salary registers મેળવો અને દર કર્મચારી દીઠ દર મહિને સરેરાશ પગાર ગણીને માસિક payroll નું વાજબીપણું બનાવો, એને આગલા વર્ષ તથા આગલા મહિના સાથે સરખાવો અને તફાવતનાં કારણોનું વિશ્લેષણ કરો — વાર્ષિક increments, senior કર્મચારીઓનું જોડાવું કે છૂટા થવું, bonus ની ચુકવણી; (6) verify કરો કે bonus, gratuity અને leave encashment જેવા બધા કર્મચારીલાભો અને જવાબદારીઓ માટે accrual કે provision થયાં છે કે નહીં; (7) જ્યાં provident fund અને employee state insurance લાગુ પડતાં હોય ત્યાં basic wages પર દર લગાડીને વાજબીપણું બનાવો અને ચોપડે નોંધાયેલી રકમ સાથે સરખાવો, તથા માસિક deposit challans મેળવીને verify કરો કે મહિનાવાર જવાબદારી નક્કી થયેલી મુદતમાં સત્તાવાળાઓ પાસે જમા થઈ હતી કે નહીં; (8) એકંદર વાજબીપણા પર analytical procedures કરો, જેમાં દર કર્મચારી દીઠ ઉત્પાદનનું વિશ્લેષણ આવી શકે — દર કર્મચારી દીઠ બનેલા નંગનું વિશ્લેષણ કરો, એને આગલાં વર્ષો તથા ઉદ્યોગનાં ચાલુ વલણો સાથે સરખાવો, અને નોંધપાત્ર તફાવતનાં કારણો management પાસેથી માગો.

જ્યાં ખર્ચ તીવ્ર રીતે વધ્યો હોય ત્યાં ઉત્તરમાં એક વધુ પગલું જોઈએ. વિગતવાર variance analysis કરો — વધારાનું ઘટકવાર વિભાજન મેળવો, જેમ કે headcount ને કારણે વધારો, વાર્ષિક increments, bonus ની ચુકવણી, પગારના માળખામાં ફેરફાર, actuarial remeasurement નાં નુકસાન, કે statutory contribution ના દરમાં ફેરફાર — અને વધારાને ટેકો આપતા દસ્તાવેજો સાથે સાંકળો, જેમ કે increments માટેની board ની મંજૂરીઓ, bonus ની જાહેરાતો, સુધારેલા employment contracts અને actuarial valuation reports; અને કોઈ પણ અસામાન્ય કે અણસમજાયેલા તફાવત માટે management પાસેથી સમજૂતી મેળવો.

પરીક્ષક નામ લઈને જે બે assertions માગે છે. 'Employee benefit expenses recognised during the period relate to the current accounting period only' એ cut-off નું assertion છે — એ ખાતરી કરે છે કે **all income and expenses are reported in the correct accounting period**, અને એ અલગ assertion એટલા માટે છે કે એને ચકાસવા માટેની substantive procedures completeness ના બીજા ઘટકો પર લાગુ પડતી procedures કરતાં સામાન્ય રીતે જુદી હોય છે. 'Employee benefit expenses in respect of all personnel have been fully accounted for' એ completeness નું assertion છે — જે બધા transactions નોંધાવાના હતા તે financial statements માં ઓળખાયા છે; કોઈ transaction છૂટ્યો નથી.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન assertion ઓળખવાનું કહે ત્યાં નામ આપો અને પછી એની એક લીટીની વ્યાખ્યા લખો. વ્યાખ્યા એ mark નો બીજો અડધો ભાગ છે.

TQ 4.4.2 · MTP 2022-Sep [6] (e) · 3M · Pg 367

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 4.4.3 · RTP 2025-Sep [14] · Pg 368

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 2 પ્રશ્ન

- ઊંચા turnover વાળા payroll ના કિસ્સામાં નવા જોડાયેલા અને છોડી ગયેલા કર્મચારીઓના samples ને મુખ્ય procedures બનાવો — જોડાનારા માટે appointment letters, છોડી જનારા માટે સ્વીકૃતિ સાથેની full and final ગણતરી. હકીકતો એ જ માટે ગોઠવાઈ હોય છે.

CSQ 4.4.1 · MTP 2026-Mar S1 [5] (b) · 5M · Pg 368

LEVEL II
Application

Medium

TQ 4.4.1 · PYQ 2019-May [4] (c) · 3M · Pg 366

LEVEL II
Application

Hard

વિષય 4.5: Statement of Profit And Loss Captions: Depreciation And Amortisation

L2P5-C5-T4.5

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss નું caption Depreciation and Amortisation, અને એના audit ની રીત.

NOTES

એ શા માટે મહત્વનું છે, ઉત્તર જે શબ્દો વાપરે છે એમાં: depreciation and amortisation નો ખર્ચ સામાન્ય રીતે entity ના એકંદર ખર્ચનો નોંધપાત્ર ભાગ હોય છે અને entity ના નફા કે નુકસાન પર એની સીધી અસર પડે છે. શરૂઆત એ વાક્યથી કરો; એ પછી આવતાં attributes ને એ જ વાક્ય માળખું આપે છે.

Auditor જે આઠ attributes ધ્યાનમાં લે છે, ક્રમમાં. (1) Depreciation and amortisation ને લગતી entity ની accounting policies સમજો; (2) ખાતરી કરો કે depreciation and amortisation ચડાવવાની કંપનીની policy Companies Act ની સંબંધિત જોગવાઈઓ અને લાગુ પડતાં accounting standards મુજબ છે; (3) તપાસો કે depreciation assets ની cost માંથી residual value બાદ કર્યા પછી ગણાયું છે કે નહીં; (4) **check whether the depreciation and amortisation charges are valid;** (5) તપાસો કે depreciation and amortisation ના charges ચોકસાઈથી ગણાયા અને નોંધાયા છે કે નહીં; (6) તપાસો કે બધા depreciation and amortisation ના charges યોગ્ય સમયગાળામાં નોંધાયા છે કે નહીં; (7) ખાતરી કરો કે property, plant and equipment ની દરેક વસ્તુના જે ભાગ (components) અલગથી depreciate કરવાના હોય તે બરાબર ઓળખાયા છે; (8) તપાસો કે અલગથી depreciate થતા દરેક component માટે સૌથી યોગ્ય depreciation ની રીત વપરાઈ છે કે નહીં.

ધ્યાન આપો કે attributes (4), (5) અને (6) કયાં assertions સાથે જોડાય છે — valid એટલે occurrence, ચોકસાઈથી ગણાયું અને નોંધાયું એટલે accuracy, અને **recorded in the appropriate period** એટલે cut-off. ઉત્તરમાં એટલું લખવામાં એક લીટી જાય છે અને પરીક્ષકને દેખાય છે કે એ attribute યાદીમાં શા માટે છે તે તમે જાણો છો.

Components એ જ limb છે જે વિદ્યાર્થીઓ ભૂલે છે. આઠમાંનાં બે attributes — **identifying the parts of each item of PPE to be depreciated separately** અને અલગથી depreciate થતા દરેક component માટે સૌથી યોગ્ય રીત વાપરવી — component accounting ની વાત કરે છે. જો પ્રશ્ન 'any five attributes' માગે તો એમાંનું ઓછામાં ઓછું એક અચૂક લો; એ જ સામાન્ય ઉત્તરને ઊંચકે છે.

Residual value charge ગણતારી પહેલાં બાદ થાય છે — depreciation assets ની cost માંથી residual value બાદ કર્યા પછી ગણાય છે. ક્લાસિક ખોટો ઉત્તર gross cost પર depreciation ગણે છે અને residual value વિશે કશું કહેતો નથી.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- આ ચોખ્ખો યાદી-પ્રશ્ન છે — 'mention any five attributes'. એમને ક્રમાંક આપો, બરાબર માગેલી સંખ્યામાં જ આપો, અને એવાં પાંચ પસંદ કરો જે એકબીજાથી સૌથી વધુ જુદાં હોય.

TQ 4.5.1 · PYQ 2018-May [3] (b) · 5M · Pg 371

LEVEL I
Remembering

Medium

વિષય 4.6: Statement of Profit and Loss Captions: Other Expenses Like Power and Fuel, Rent, Repair to Building, Plant and Machinery, Insurance, Travelling, Legal and Professional, Miscellaneous expenses.

L2P5-C5-T4.6

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 5, Audit of Items of Financial Statements — statement of profit and loss caption Other Expenses, જેમાં power and fuel, rent, repairs, insurance, travelling, legal and professional તથા પરચૂરણ ખર્ચ અને CSR નાં disclosures આવે છે.

NOTES

Other expenses ની vouching માટેનાં છ attributes — આ પ્રકરણનો સૌથી વધુ વાર આવતો ઉત્તર છે. (1)

Whether the expenditure pertained to the current period under audit; (2) whether the expenditure qualified as revenue and not capital expenditure; (3) ખર્ચ પાસે માન્ય ટેકાના દસ્તાવેજ હતા કે નહીં, જેમ કે travel tickets, insurance policy કે ત્રીજા પક્ષનું invoice; **(4) whether the expenditure has been classified under the correct expense head;** (5) ખર્ચને delegation of authority ની matrix મુજબ સત્તા અપાઈ હતી કે નહીં; (6) ખર્ચ entity ના ધંધાને લગતો હતો કે પછી અંગત ખર્ચ હતો.

પ્રશ્ન જે ભેદ પર બંધાયેલો છે: rent, power and fuel જેવા ખર્ચ માટે auditor માસિક વલણોનું વિશ્લેષણ કરવાનું પસંદ કરી શકે, પણ બીજા ખર્ચ માટે — travelling, insurance, repairs, પરચૂરણ — auditor સામાન્ય રીતે vouch કરીને છ attributes verify કરવાનું પસંદ કરે છે. જ્યાં management દલીલ કરે કે અનિયમિત ખર્ચનું trend analysis ઉપયોગી થાય એમ નથી, ત્યાં ઉત્તર એ છે કે જ્યાં analytical procedures અસરકારક ન હોય ત્યાં auditor એ ખર્ચની સચ્ચાઈ, ચોકસાઈ, વર્ગીકરણ અને ધંધાકીય સંબંધ ચકાસવા વિગતવાર vouching પર આધાર રાખવો જોઈએ.

General insurance premium નું refund — પાંચ steps. Refund એટલા માટે હોઈ શકે કે અગાઉ premium કામચલાઉ ધોરણે ચૂકવાયું હોય, અથવા policy પછીથી રદ થઈ હોય. **(1) Ascertain the reasons for the refund of insurance premium;** **(2) examine the insurance policy or cover note to find out the**

amount of premium; (3) insurance company પાસેથી મળેલી refund ની advice verify કરો — refund મંજૂર થાય ત્યારે insurance company એક advice મોકલે છે, જે refund ના cheque સાથેના covering letter તરીકે evidence બને છે, અને ક્યારેક insurance company ને અગાઉથી રસીદ મોકલ્યા પછી cheque બહાર પડે છે; (4) **scrutinise the correspondence between the insurance company and the client;** (5) bank book કે bank statement ની entries તપાસો, અને જરૂર પડ્યે pay-in-slips ના counterfoil verify કરો.

કેટલાક ખર્ચ સ્વતંત્ર રીતે verify થઈ શકે છે — છપાચેલાં ત્રણ ઉદાહરણ જાણી લો. જે માલની આયાત પર એક્સરખા દરે ad valorem duty લાગતી હોય તે માલની આયાતની cost ચૂકવેલી duty ની રકમ પરથી verify થઈ શકે; sugar mill એ વેચેલી ખાંડનો જથ્થો ચૂકવેલી excise duty કે GST ની રકમ પરથી સ્વતંત્ર રીતે verify થઈ શકે; અને જે કોઈ આવક કે ખર્ચનો નફાની કે વેચાણની રકમ સાથે સીધો સંબંધ હોય તે સ્વતંત્ર રીતે verify થઈ શકે — દાખલા તરીકે net profits ના આધારે ગણાયેલું manager ને ચૂકવેલું commission, કે વેચાણની ટકાવારી તરીકે selling agent ને ચૂકવેલું commission. સિદ્ધાંત એ છે કે જ્યાં કોઈ રકમનો બીજો સ્વતંત્ર રીતે પુરવાર થયેલી રકમ સાથે નક્કી ગાણિતિક સંબંધ હોય, ત્યાં એ બીજો રકમ પરથી એનું સમર્થન મેળવી શકાય.

CSR નાં disclosures, જ્યાં કંપની Companies Act, 2013 ના Section 135 હેઠળ આવતી હોય. ખર્ચવાની થતી રકમ, ખર્ચાયેલી રકમ અને shortfall ઉપરાંત auditor આ disclosures ચકાસે છે: (1) **the total of previous years' shortfall;** (2) **the reason for the amount not spent, i.e. the reason for the shortfall;** (3) **the nature of the CSR activities;** (4) related party transactions ની વિગતો, એટલે કે CSR ના ખર્ચ અંગે કંપનીના નિયંત્રણ હેઠળના trust ને આપેલો ફાળો, સંબંધિત Accounting Standard મુજબ; (5) જ્યાં કોઈ કરારની જવાબદારી સ્વીકારીને ઊભી થયેલી liability અંગે provision કરાઈ હોય ત્યાં વર્ષ દરમિયાન એ provision માં થયેલી હિલચાલ અલગથી દેખાડવાની. જ્યાં પ્રશ્ન આખી યાદી માગે ત્યાં બીજો ઉત્તર જે ત્રણ પહેલાં છાપે છે તે પણ ઉમેરો — વર્ષ દરમિયાન ખર્ચવાની થતી રકમ, થયેલો કુલ ખર્ચ, અને વર્ષના અંતે રહેલી shortfall.

એક વધુ assertion સાથે રાખવા જેવું: 'Recorded sales represent goods which were ordered by valid customers and were despatched and invoiced in the period' એ occurrence નું assertion છે, જે ખાતરી કરે છે કે financial statements માં ઓળખાયેલા transactions ખરેખર બન્યા છે અને entity ને લગતા છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 2 પ્રશ્ન

- છ attributes શબ્દશઃ યાદ રાખવા જેવાં છે. એ અનેક વર્ષોમાં ફરી ફરી આવે છે અને પ્રશ્ન તથા ઉત્તર બંને એ જ છ શબ્દપ્રયોગો વાપરે છે.

TQ 4.6.1 · RTP 2021-May [19] · Pg 372

LEVEL I
Remembering

Medium

TQ 4.6.5 · PYQ 2025-May [6] (Or) (c) · 4M · Pg 375

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન trend analysis ને vouching સામે મૂકે ત્યાં attributes ગણાવતાં પહેલાં કહો કે કયા ખર્ચ કયા રસ્તે જાય છે. એ વિરોધાભાસ જ પ્રશ્નનો મુદ્દો છે.

TQ 4.6.4 · PYQ 2022-May [3] (b) · 4M · Pg 375

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 4.6.6 · RTP 2025-Sep [14] (d) · Pg 376

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 2 પ્રશ્ન

- CSR ના પ્રશ્નમાં વાંચો કે પ્રશ્ન શું બાકાત રાખે છે — ઘણી વાર એ કહે છે 'other than the amount spent, amount not spent, amount required to be spent' — અને તમારી યાદી એ પછીથી શરૂ કરો. બાકાત રાખેલી વસ્તુઓ ફરી લખવાથી ઉત્તર વેડફાય છે.

TQ 4.6.3 · PYQ 2021-Dec [4] (d) · 3M · Pg 374

LEVEL II
Application**Easy**

CSQ 4.6.1 · MTP 2026-Apr S2 [5] (c) · 4M · Pg 376

LEVEL II
Application**Medium****Analysis** છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન અનેક expense heads ગણાવે છે. એમને એક જૂથ તરીકે લો અને બધાંને લાગુ પડતી procedures આપો, પછી જ્યાં કોઈ head-specific ચકાસણી હોય ત્યાં એનું નામ આપો.
- દરેક head માટે કહો કે auditor એને શેની સામે સરખાવે છે — ગયા વર્ષ સામે, budget સામે, કે રોકાયેલી જગ્યા કે વપરાયેલા નંગ જેવા મૂળ પરિબલ સામે.

TQ 4.6.2 · PYQ 2021-Dec [3] (c) · 3M · Pg 373

LEVEL II
Analysis**Medium**

પ્રકરણ 6

Audit Documentation

12 વિષય • 23 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્ત્વ: C

ICAI SKILL PROFILE

આ પેપર માટે ICAI band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — આ પ્રકરણ વાંચવામાં લાગે છે

પેપરને અનુરૂપ

Level I — Comprehension & Knowledge

51.1%

90 માંથી 46 marks

Level II — Analysis & Application

48.9%

90 માંથી 44 marks

આ પ્રકરણ ICAI ની પોતાની band ની અંદર જ બેસે છે — Level I 51% સામે 40-60%. તેને એ જ પ્રમાણમાં તૈયાર કરો: method જાણો, પછી તેને ઘૂંટો.

વિષય 1: Audit Documentation ની વ્યાખ્યા [Definition of Audit Documentation]

L2P5-C6-T01

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 હેઠળ audit documentation ની વ્યાખ્યા.

NOTES

વ્યાખ્યા, અને આ પ્રકરણનો દરેક ઉત્તર એનાથી જ શરૂ થાય છે: SA 230 'Audit Documentation' મુજબ audit documentation એટલે કરેલી audit procedures નો, મેળવેલા સંબંધિત audit evidence નો અને auditor જે conclusions પર પહોંચ્યો તેનો record. એના માટે 'working papers' કે 'work papers' શબ્દો પણ ક્યારેક વપરાય છે.

ત્રણ બાબતો, અને પરીક્ષક એ ગણે છે. જે પ્રશ્ન કહે કે 'audit documentation refers to the record of three items' તે તમારી પાસે **procedures performed, audit evidence obtained** અને **conclusions reached** — એ ત્રણનાં નામ માગે છે, file નું વર્ણન નહીં. ત્રણ આપી દો, પછી પ્રશ્ન જે માગે તે પ્રમાણે objective, nature કે purpose પર જાઓ.

આ પ્રકરણમાં working papers અને audit documentation એક જ વસ્તુ છે. જ્યાં ઉત્તર કહે કે working papers auditor ની મિલકત છે, કે working papers અદાલતમાં evidence તરીકે કામ આવે છે, ત્યાં એ ઉપર વ્યાખ્યાયિત audit documentation ની જ વાત કરે છે. એમને બે અલગ ખ્યાલ ન ગણો.

વિષય 2: Auditor નો હેતુ [Objective of the Auditor]

L2P5-C6-T02

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 હેઠળ auditor નો objective.

NOTES

Objective, Standard નાં પોતાનાં બે limbs માં: auditor નો objective એવું documentation તૈયાર કરવાનો છે જે (a) a sufficient and appropriate record of the basis for the auditor's report પૂરો પાડે; અને (b) એવો evidence પૂરો પાડે કે audit SAs તથા લાગુ પડતી કાનૂની અને નિયમનકારી જરૂરિયાતો મુજબ planned અને performed થયું હતું.

Objective અને nature બે અલગ માગ છે, અને પ્રશ્નો લગભગ હંમેશાં બંને માગે છે. Objective પછી nature લખો: audit documentation (a) auditor ના overall objectives સિદ્ધ થયા કે કેમ એ વિશેના એના conclusion ના આધારનો evidence આપે છે; અને (b) એવો evidence આપે છે કે audit SAs તથા લાગુ પડતી કાનૂની અને નિયમનકારી જરૂરિયાતો મુજબ planned અને performed થયું હતું. **ધ્યાનમાં રાખો કે બીજું limb બંને યાદીમાં સરખું છે** — એને બંને જગ્યાએ લખો, કારણ કે marks યાદીવાર ફાળવાય છે.

એને હકીકત-રચના પર લાગુ પાડવું. જ્યાં working papers અધૂરાં હોય અને જે conclusions પર પહોંચાયું તેનો આધાર સમજાવતાં ન હોય — revenue recognition, inventory valuation કે fixed assets ની verification અંગે — ત્યાં કહેવાનો નિષ્કર્ષ એ છે કે auditor એ ખાતરી કરવાની છે કે audit working papers માં કરેલી procedures, મેળવેલો evidence અને પહોંચેલાં conclusions બરાબર document થયાં હોય, જેથી documentation auditor's report ને ટેકો આપે અને દર્શાવે કે audit Standards on Auditing તથા લાગુ પડતી કાનૂની અને નિયમનકારી જરૂરિયાતો મુજબ થયું હતું.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- Objective બે અક્ષરવાળાં limbs માં આપો અને nature પણ બે અક્ષરવાળાં limbs માં. ચાર ટૂંકા ખંડ; એક જ ફકરામાં લખેલો ઉત્તર એમાંનો એક ગુમાવશે.

TQ 2.1 · RTP 2023-Nov [6] (b) · Pg 383

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- Case scenario માં પહેલાં objective અને nature લખો અને પછી જ કહો કે પ્રશ્નના auditor એ શું કરવાનું છે. જે ઉત્તર સીધો 'CA P should complete his working papers' પર ફૂટી જાય છે તે requirement ના marks ગુમાવે છે.

CSQ 2.1 · MTP 2026-Mar S1 [6] (Or) (c) · 4M · Pg 383

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 3: Audit Documentation ની પ્રકૃતિ [Nature of Audit Documentation]

L2P5-C6-T03

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી · પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 હેઠળ audit documentation નું nature.

NOTES

Nature, બે limbs માં: audit documentation (a) auditor ની overall objectives સિદ્ધ થયા કે કેમ એ વિશેના એના conclusion ના આધારનો evidence આપે છે; અને (b) એવો evidence આપે છે કે audit SAs તથા લાગુ પડતી કાનૂની અને નિયમનકારી જરૂરિયાતો મુજબ planned અને performed થયું હતું.

આ topic એકલો ક્યારેય આવતો નથી. એ meaning, objective કે purpose સાથે જ મુકાય છે — 'explain the objective and nature', 'explain the nature and purpose'. પ્રશ્ન જે જોડી માગે તે અલગ મથાળાં હેઠળ લખો, કારણ કે marks એમની વચ્ચે વહેંચાયેલા હોય છે.

Documentation એ audit વિશેનો evidence છે, entity વિશેનો નહીં. Nature નાં limbs એ જ ભેદ પાડે છે: audit evidence financial statements પરનાં auditor નાં conclusions ને ટેકો આપે છે, જ્યારે audit documentation એ conclusion નો આધાર અને audit SAs મુજબ planned તથા performed થયું હતું એ હકીકત પુરવાર કરે છે.

વિષય 4: Audit Documentation નો ઉદ્દેશ [Purpose of Audit Documentation]

L2P5-C6-T04

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 હેઠળ audit documentation ની purposes.

NOTES

SA 230 મુજબ audit documentation ની purposes — બાર મુદ્દાની યાદી, અને marks નામ આપેલા મુદ્દાની સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે: **1. it helps in assisting the engagement team to plan and perform the audit;** 2. દેખરેખ માટે જવાબદાર engagement team ના સભ્યોને audit ના કામનું માર્ગદર્શન અને દેખરેખ કરવામાં તથા એમની review ની જવાબદારી નિભાવવામાં એ મદદ કરે છે; **3. documentation enables the engagement team to be accountable for its work;** 4. ભવિષ્યનાં audits માટે સતત મહત્ત્વની બાબતોનો record જાળવવામાં એ મદદ કરે છે; **5. it enables the conduct of quality control reviews and inspections;** 6. લાગુ પડતી કાનૂની, નિયમનકારી કે બીજી જરૂરિયાતો મુજબ બહારની inspections કરવાનું એ શક્ય બનાવે છે; 7. એક વર્ષથી બીજા વર્ષ સુધીનું audit નું કામ નોંધવા અને દર્શાવવા working papers જરૂરી છે; **8. it draws conclusion from the**

evidence obtained; 9. audits ની કાર્યક્ષમતા સુધારવા audit procedures ને પ્રમાણભૂત બનાવવા માટે working papers જરૂરી છે; 10. કરેલા કામના quality control ના સાધન તરીકે કામની સોંપણી એ સરળ બનાવે છે; 11. schedules કેવી રીતે તપાસવાં તે અંગે working papers audit staff ને માર્ગદર્શન આપે છે; 12. auditor સામે બેદરકારીનો આરોપ મુકાય ત્યારે working papers અદાલતમાં evidence તરીકે કામ કરે છે.

પહેલાં યાદી, વિસ્તાર પછી. Marks purposes ની સંખ્યા સાથે ચાલે છે, એટલે કોઈ પણ સમજૂતી ઉમેરતાં પહેલાં બારેબાર ક્રમાંકિત યાદી રૂપે લખી નાખો. પાંચ purposes ગણાવતો સરસ લખાયેલો નિબંધ બારની કોરી યાદી કરતાં ઓછા marks લાવે છે.

પ્રશ્ન સામાન્ય રીતે ત્રણ ભાગમાં મુકાય છે — meaning, nature અને purpose — એટલે ત્રણેયનાં મથાળાં અલગ રાખો. Meaning: કરેલી audit procedures નો, મેળવેલા સંબંધિત audit evidence નો અને પહોંચેલાં conclusions નો record. Nature: auditor ના overall objectives સિદ્ધ થયા કે કેમ એ વિશેના એના conclusion ના આધારનો evidence, અને એવો evidence કે audit SAs તથા લાગુ પડતી કાનૂની અને નિયમનકારી જરૂરિયાતો મુજબ planned અને performed થયું હતું. Purpose: ઉપરના બાર મુદ્દા.

મુદ્દો 12 એ છે જે વિદ્યાર્થીઓ ભૂલે છે અને પરીક્ષકોને ગમે છે: auditor સામે બેદરકારીનો આરોપ મુકાય ત્યારે working papers અદાલતમાં evidence તરીકે કામ કરે છે. જ્યાં scenario એ વાત પર ફરે કે auditor ને કરેલા કામનો બચાવ કરવો પડે, ત્યાં એને મુદ્દા 3 — engagement team ની જવાબદેહી — સાથે જોડો.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- જો પ્રશ્ન meaning, nature અને purpose ત્રણેય સાથે માગે તો ત્રણ મથાળાં વાપરો. એમને એક જ ઉત્તરમાં ભેળવી દેવાથી જ વિદ્યાર્થીઓ nature ના marks સાવ ગુમાવે છે.

TQ 4.1 • RTP 2019-May [6] (a) • Pg 385

LEVEL I
Understanding

Medium

વિષય 5: Audit Documentation નું સ્વરૂપ, વિષયવસ્તુ અને વ્યાપ [Form, Content and Extent of Audit Documentation]

L2P5-C6-T05

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 હેઠળ audit documentation નાં form, content અને extent, તથા experienced auditor test.

NOTES

Experienced auditor test આ topic નું હૃદય છે. Auditor એ એટલું audit documentation તૈયાર કરવાનું છે કે audit સાથે અગાઉ કોઈ સંબંધ ન ધરાવતો અનુભવી auditor આટલું સમજી શકે: (a) SAs તથા લાગુ પડતી કાનૂની અને નિયમનકારી જરૂરિયાતોના પાલન માટે કરેલી audit procedures નાં nature, timing અને extent; (b) કરેલી audit procedures નાં પરિણામો અને મેળવેલો audit evidence; અને (c) audit દરમિયાન ઊભી થયેલી significant matters તથા એના પર પહોંચેલાં conclusions, અને એ conclusions પર પહોંચવામાં કરેલાં

significant professional judgements. ત્રણ મથાળાં, અને marks ની ફાળવણી પણ એ જ પ્રમાણે. ઉત્તરમાં 'an experienced auditor having no previous connection with the audit' એ શબ્દો વાપરો — એ Standard ની પોતાની કસોટી છે, અને એને પાછી ટાંકવાથી દેખાય છે કે તમે documentation ની requirement નો ઉત્તર આપો છો, નહીં કે audit file નું સામાન્ય વર્ણન કરો છો.

કરેલી audit procedures નાં nature, timing અને extent નું documentation કરતી વખતે auditor એ ત્રણ વસ્તુ નોંધવાની છે: (a) the identifying characteristics of the specific items or matters tested; (b) who performed the audit work and the date such work was completed; અને (c) કોણે audit ના કરેલા કામની review કરી તથા એ review ની તારીખ અને વ્યાપ.

ફાંદો, અને એ આખા પ્રશ્ન તરીકે મુકાય છે: procedures નાં nature, timing અને extent નોંધવાં એ alone does not meet the requirements of SA 230. ઉપરની ત્રણ-મુદ્દાની નોંધ અને ત્રણ-મથાળાંવાળી experienced auditor test cumulative છે, વિકલ્પ નથી. એટલે એવો મત કે માત્ર nature, timing અને extent નું documentation કરવાથી Standard સંતોષાય છે તે not valid છે.

Form, content અને extent સાત પરિબલો પર આધાર રાખે છે: 1. the size and complexity of the entity; 2. કરવાની થતી audit procedures નું nature; 3. the identified risks of material misstatement; 4. મેળવેલા audit evidence નું મહત્ત્વ; 5. the nature and extent of exceptions identified; 6. કરેલા કામના કે મેળવેલા audit evidence નાં documentation પરથી સહેલાઈથી નક્કી ન થતો હોય એવો conclusion કે એનો આધાર નોંધવાની જરૂર; 7. the audit methodology and tools used.

શેનું documentation જરૂરી નથી, અને ઉત્તરો જે ઉદાહરણો આપે છે તે સાથે. Audit documentation એવો evidence આપે છે કે audit SAs નું પાલન કરે છે, પણ auditor માટે audit માં વિચારેલી દરેક બાબત કે કરેલો દરેક professional judgment નોંધવો જરૂરી પણ નથી અને વ્યવહારુ પણ નથી; અને જે બાબતોનું પાલન audit file માં સમાવેલા દસ્તાવેજોથી જ દેખાઈ આવતું હોય એનું પાલન — દાખલા તરીકે checklist માં — અલગથી નોંધવું બિનજરૂરી છે. ઉદાહરણ: બરાબર document થયેલો audit plan દર્શાવે છે કે auditor એ audit નું planning કર્યું છે; audit file માં પડેલો સહી થયેલો engagement letter દર્શાવે છે કે auditor એ audit engagement ની શરતો management સાથે, કે જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં those charged with governance સાથે, નક્કી કરી છે; યોગ્ય રીતે qualified opinion ધરાવતો auditor's report દર્શાવે છે કે SAs માં જણાવેલા સંજોગોમાં qualified opinion આપવાની જરૂરિયાતનું auditor એ પાલન કર્યું છે. જે જરૂરિયાતો આખા audit દરમિયાન સામાન્ય રીતે લાગુ પડે છે એનું પાલન દર્શાવવાની અનેક રીતો હોઈ શકે: auditor ની professional scepticism નું documentation કરવાની કોઈ એક જ રીત ન પણ હોય, છતાં documentation એને પુરવાર કરી શકે — દાખલા તરીકે auditor ની પૃષ્ઠાઓના management ના જવાબોને સમર્થન આપવા કરેલી ચોક્કસ procedures; અને engagement partner એ audit ના direction, supervision અને performance ની જવાબદારી લીધી છે એ વાત, દાખલા તરીકે, audit નાં પાસાંઓમાં engagement partner ની સમયસરની સંડોવણીના documentation થી પુરવાર થઈ શકે — જેમ કે SA 315 માં છે તે team discussion માં ભાગ લેવાથી.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- Form, content અને extent નક્કી કરતાં સાત પરિબલો સીધો યાદી-પ્રશ્ન છે. એમને ક્રમાંક આપો; પ્રશ્ન ન માગે ત્યાં સુધી સમજાવશો નહીં.

CSQ 5.1 · PYQ 2026-Sep [2] (b) (ii) · 3M · Pg 389

LEVEL I
Remembering**Easy****Understanding** સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 4 પ્રશ્ન

- Experienced auditor test આખેઆખી ટાંકો, 'having no previous connection with the audit' સહિત. એ ખંડ છોડી દેવાથી requirement નો આખો મુદ્દો જ જતો રહે છે.

TQ 5.1 · PYQ 2015-Nov [6] (a) · 4M · Pg 386

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 5.2 · RTP 2021-May [6] (b) · Pg 387

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 5.3 · MTP 2021-Oct [3] (a) · 4M · Pg 387

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 5.4 · RTP 2025-May [14] · Pg 388

LEVEL I
Understanding**Hard**

વિષય 6: Audit Documentation નું ઉદાહરણ [Example of Audit Documentation]

L2P5-C6-T06

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — audit documentation નાં ઉદાહરણો, શેનો સમાવેશ જરૂરી નથી, ચર્ચાઓનું documentation, અને auditor's report ની તારીખ પછી ઊભી થતી બાબતોનું documentation.

NOTES

Audit documentation નાં ઉદાહરણો, ચાર-મુદ્દા કે સાત-મુદ્દાની યાદી તરીકે પુછાય છે: audit programmes; analyses; issue memoranda; significant matters ના સારાંશ; confirmation અને representation ના પત્રો; checklists; અને significant matters ને લગતો પત્રવ્યવહાર (e-mails સહિત).

Auditor એ શેનો સમાવેશ કરવાનો નથી — અને આ topic નો સૌથી વધુ પુછાતો પ્રશ્ન એ જ છે: SA 230 મુજબ auditor એ audit documentation માં **1. superseded drafts of working papers and financial statements; 2. notes that reflect incomplete or preliminary thinking; 3. previous copies of documents corrected for typographical or other errors; 4. duplicates of documents** — એનો સમાવેશ કરવાની જરૂર નથી. ક્લાસિક હકીકત-રચના પર લાગુ પાડીએ — final inventory sheet ની સાથે draft inventory sheets નો થોકડો file કરેલો હોય — તો ઉત્તર એ છે કે માત્ર final inventory sheet, જે નક્કી થયેલો અને ચકાસાયેલો આંકડો છે, અને auditor નાં conclusions ને વાજબી ઠેરવવા જરૂરી તથા સંબંધિત હોય એવાં working papers જ audit documentation નો ભાગ બનવાં જોઈએ. Audit documentation માં માત્ર એ જ working papers હોવાં જોઈએ જે auditor ના opinion ને ટેકો આપવા જરૂરી હોય; મોટી સંખ્યામાં draft sheets રાખવાથી **increases file volume and adds no audit value**, એટલે assistant નો અભિગમ **not correct** છે.

Significant matters પરની ચર્ચાઓનું documentation. Auditor એ management, those charged with

governance અને બીજાઓ સાથેની significant matters ની ચર્ચાઓનું documentation કરવાનું છે — જેમાં ચર્ચાયેલી significant matters નું nature તથા ચર્ચા ક્યારે અને કોની સાથે થઈ તે પણ આવે. જો auditor ને એવી માહિતી મળે જે significant matter પરના એના આખરી conclusion સાથે અસંગત હોય, તો એણે **how the inconsistency was addressed** એ document કરવાનું છે. Receivables ની કટોકટીવાળી હકીકત-રચનામાં અપેક્ષિત documentation છે **minutes of the discussions with management** — જેમાં ચર્ચાયેલી બાબતો, management અને auditor તરફથી હાજર વ્યક્તિઓ, auditor એ ભલામણ કરેલી provision ની રકમ, management એ આખરે સ્વીકારેલી અને કરેલી provision ની રકમ, તથા બીજી સંબંધિત આધારભૂત માહિતી નોંધાય.

Auditor's report ની તારીખ પછી ઊભી થતી બાબતોનું documentation. જો in exceptional circumstances auditor's report ની તારીખ પછી નવી કે વધારાની audit procedures કરે કે નવાં conclusions બાંધે, તો એણે આટલું document કરવાનું છે: 1. **the circumstances encountered**; 2. કરેલી નવી કે વધારાની audit procedures, મેળવેલો audit evidence અને પહોંચેલાં conclusions તથા auditor's report પર એમની અસર; અને 3. audit documentation માં થયેલા પરિણામરૂપ ફેરફારો ક્યારે અને કોણે કર્યા તથા કોણે એમની review કરી.

Client file માગી શકે કે નહીં. Standard on Quality Control (SQC) 1 મુજબ, કાયદો કે નિયમન જુદું ન કહે ત્યાં સુધી audit documentation એ auditor ની મિલકત છે. **The auditor is not obliged to provide audit documentation to the client.** એ પોતાની વિવેકબુદ્ધિથી audit documentation ના અંશો કે એમાંથી ઉતારા clients ને આપી શકે છે, જો એવા disclosure થી કરેલા કામની માન્યતા ન ઘટે અને assurance engagements ના કિસ્સામાં auditor ની કે એના કર્મચારીઓની independence ન ઘટે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- સમાવેશ જરૂરી નથી એવા ચાર મુદ્દા પોતે જ ચાર marks ની યાદી છે. એમને ક્રમમાં યાદ રાખો અને 'superseded drafts' ને 'જૂનાં કાગળિયાં' કહીને ઢીલું ન કરો.

CSQ 6.3 · PYQ 2025-Sep [4] (a) · 5M · Pg 392

LEVEL I
Remembering

Hard

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન 'any four examples of audit documentation' માગે ત્યાં છપાયેલી યાદીમાંથી ચાર આપો અને અટકી જાઓ. પોતાનાં ઉદાહરણો ઘડી કાઢવામાં mark ગુમાવવાનું જોખમ છે.

CSQ 6.2 · RTP 2022-Nov [6] (a) · Pg 391

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 2 પ્રશ્ન

- બે ભાગવાળા પ્રશ્નમાં — શું બાકાત રાખવું, અને client ને file મળવાપાત્ર છે કે નહીં — બંને Standards નાં નામ જોઈએ: બાકાત માટે SA 230 અને માલિકી માટે SQC 1. માત્ર SA 230 નું નામ આપવાથી અડધો ઉત્તર જતો રહે છે.

- Assistant ના કે auditor ના અભિગમ પરનો ચુકાદો સ્પષ્ટ શબ્દોમાં લખો: 'No, the approach is not correct.' પછી કારણ આપો.

CSQ 6.1 · PYQ 2024-Sep [3] (b) · 4M · Pg 390

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 6.4 · PYQ 2026-Jan [3] (b) · 5M · Pg 393

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 7: Audit Documentation સમયસર તૈયાર કરવું [Timely Preparation of Audit Documentation]

L2P5-C6-T07

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી · પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 હેઠળ audit documentation ની સમયસર તૈયારી.

NOTES

જરૂરિયાત એક લીટીમાં: SA 230 માગે છે કે auditor audit documentation સમયસર તૈયાર કરે, એટલે કે **during the course of the audit**, એ પૂરું થયા પછી નહીં.

સમયસરતા શા માટે મહત્વની છે, ઉત્તરો જે શબ્દો વાપરે છે એમાં: પૂરતું અને યોગ્ય audit documentation સમયસર તૈયાર કરવાથી audit ની ગુણવત્તા વધે છે અને auditor's report આખરી થાય તે પહેલાં મેળવેલા audit evidence તથા પહોંચેલાં conclusions ની અસરકારક review અને મૂલ્યાંકન સરળ બને છે. અને એનું અનુસંધાન: audit નું કામ થઈ ગયા પછી તૈયાર થયેલું documentation, કામ થતું હોય ત્યારે જ તૈયાર થયેલા documentation કરતાં ઓછું ચોક્કસ હોવાની શક્યતા છે.

સમયસર તૈયારીને final audit file ની assembly સાથે ભેળવશો નહીં. Timely preparation એ SA 230 ની જરૂરિયાત છે અને એ audit દરમિયાન ચાલે છે; **assembly of the final audit file** એ SQC 1 હેઠળની **administrative process** છે, જેની સમયમર્યાદા સામાન્ય રીતે auditor's report ની તારીખ પછી 60 દિવસથી વધુ નહીં. એ 60 દિવસ એવો ગાળો નથી જેમાં documentation તૈયાર કરી શકાય. Audit પૂરું થયા પછી જ દસ્તાવેજો તૈયાર કરવા એ યોગ્ય નથી, પછી ભલે file ગમે તેટલી જલદી assemble થઈ જાય.

Report ની તારીખનું પરિણામ: પછીથી કાગળો file માં મૂકવા અને **dating them with the current date** એ **not permissible at all**. એનાથી દેખાય છે કે audit documentation નો એક ભાગ પાછળથી તૈયાર થયો હતો, અને એ audit ની ગુણવત્તા પર પ્રશ્નાર્થ મૂકે છે.

વિષય 8: Audit File

L2P5-C6-T08

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી · પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — audit file, એનું સ્વરૂપ અને એની જાળવણી.

NOTES

Auditor એ audit documentation ને audit file માં assemble કરવાનું છે, અને એ file એ ભૌતિક કે electronic પાત્ર છે જેમાં auditor's report ને ટેકો આપતું documentation રખાય છે.

Form: the file may be maintained in physical or electronic form. એવી માન્યતા કે paper form is mandatory is incorrect — ઉત્તરો એ મતને એવી હકીકત-રચનામાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં સુધારે છે જ્યાં auditor એ બધું કાગળ પર તૈયાર કર્યું કારણ કે એને એમ લાગતું હતું કે એમ જ કરવું પડે.

જાળવણી: SQC 1 મુજબ audit documentation ઓછામાં ઓછાં 7 વર્ષ સુધી જાળવવું જોઈએ. જે firm પોતાની audit files audit report ની તારીખથી માત્ર ચાર વર્ષ રાખે તે **not in compliance** છે. ધ્યાનમાં રાખો કે જાળવણીનો સમયગાળો **SQC 1** માંથી આવે છે, SA 230 માંથી નહીં — સાચા Standard નું નામ આપો.

Final audit file ની assembly પૂરી થઈ ગયા પછી auditor એ જાળવણીનો સમયગાળો પૂરો થાય તે પહેલાં કોઈ પણ પ્રકારનું audit documentation કાઢી નાખવાનું કે ફેંકી દેવાનું નથી. એ પ્રતિબંધ assembly પૂરી થયા પછી લાગે છે; assembly દરમિયાનના વહીવટી ફેરફારો જુદી વાત છે અને એ પછીના topic માં લેવાયા છે.

વિષય 9: Final audit file ની ગોઠવણી [Assembly of Final Audit File]

L2P5-C6-T09

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — final audit file ની assembly, SQC 1 હેઠળની 60 દિવસની મર્યાદા, અને assembly દરમિયાન માન્ય ફેરફારો.

NOTES

નિયમ એક લીટીમાં: auditor એ audit documentation ને audit file માં assemble કરવાનું છે અને final audit file ની assembly ની વહીવટી પ્રક્રિયા auditor's report ની તારીખ પછી સમયસર પૂરી કરવાની છે. SQC 1, 'Quality Control for Firms that Perform Audits and Reviews of Historical Financial Information, and Other Assurance and Related Services', firms પાસે એવી policies અને procedures માગે છે કે audit files ની assembly સમયસર પૂરી થાય, અને final audit file ની assembly પૂરી કરવાની યોગ્ય સમયમર્યાદા સામાન્ય રીતે auditor's report ની તારીખ પછી 60 દિવસથી વધુ નથી.

Assembly શું છે અને શું નથી. Auditor's report ની તારીખ પછી final audit file ની assembly પૂરી કરવી એ

એક વહીવટી પ્રક્રિયા છે જેમાં નવી audit procedures કરવાની કે નવાં conclusions બાંધવાનાં આવતાં નથી. હા, final assembly દરમિયાન audit documentation માં ફેરફાર થઈ શકે, જો એ વહીવટી પ્રકારના હોય. એટલે જૂનાં થઈ ગયેલાં supporting schedules કાઢી નાખવાં અને cross-referencing ની ભૂલો સુધારવી — જ્યાં **no new audit conclusions drawn** હોય — તે માન્ય છે, પણ એ 60 દિવસની અંદર થાય તો જ.

Scenario ને ગણિતના પ્રશ્નની જેમ ઉકેલો, કારણ કે marks એ જ રીતે અપાય છે. Auditor's report ની તારીખ લો, assembly ની તારીખ સુધીના દિવસ ગણો, અને કહો કે એ 60 દિવસની અંદર છે કે બહાર. 18 August ના report સાથે 10 October ના રોજ assemble થયેલી file મર્યાદાની **within** છે, એટલે વહીવટી ફેરફારો ટકે છે. 20 August ના report સાથે પછીના વર્ષના March માં assemble થયેલી file, કે report પછી **more than six months** એ assemble થયેલી file, મર્યાદાની **beyond** છે અને એ **non-compliance with SQC 1** છે. ત્રણ મહિના, એટલે કે 90 દિવસ, એ પણ એ જ રીતે **not in accordance with the Standard** છે.

SA 230 અને SQC 1 જે કોયડો ઊભો કરતાં લાગે છે, અને એને કેવી રીતે ઉકેલવો. SA 230 requires the auditor to prepare audit documentation on a timely basis, કારણ કે એમ કરવાથી audit ની ગુણવત્તા વધે છે અને auditor's report આખરી થાય તે પહેલાં મેળવેલા audit evidence તથા પહોંચેલાં conclusions ની અસરકારક review અને મૂલ્યાંકન સરળ બને છે. SQC 1 final audit file ની assembly માટે auditor's report ની તારીખ પછી 60 દિવસ આપે છે, કારણ કે assembly માત્ર વહીવટી પ્રક્રિયા છે જેમાં નવી audit procedures કે નવાં conclusions આવતાં નથી. બંને વચ્ચે વિરોધ નથી: documentation audit દરમિયાન તૈયાર થાય છે; માત્ર file ની assembly report પછી થાય છે.

બીજાં બે limbs જેના પર scenarios ફરે છે. પહેલું, final audit file ની assembly પૂરી થયા પછી auditor એ જાળવણીનો સમયગાળો પૂરો થાય તે પહેલાં કોઈ પણ પ્રકારનું audit documentation કાઢી નાખવાનું કે ફેંકી દેવાનું નથી, અને SQC 1 હેઠળ એ સમયગાળો **not less than 7 years** છે. બીજું, ઘણા વખત પછી file માં કાગળો ઉમેરવા અને એમના પર ચાલુ તારીખ નાખવી એ સહેજ પણ માન્ય નથી — એનાથી દેખાય છે કે documentation નો એક ભાગ ઘટના પછી તૈયાર થયો હતો અને એ **puts a question mark on the quality of the audit**, કારણ કે audit નું કામ થઈ ગયા પછી તૈયાર થયેલું documentation, કામ થતું હોય ત્યારે જ તૈયાર થયેલા documentation કરતાં ઓછું ચોક્કસ હોવાની શક્યતા છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- 60 દિવસ એ વાતથી સમજાવો કે assembly છે શું: નવી procedures વિનાની અને નવાં conclusions વિનાની વહીવટી પ્રક્રિયા. એ વાક્ય વિના સમયમર્યાદા મનસ્વી લાગે છે અને સમજૂતીના marks જતા રહે છે.

CSQ 9.3 · RTP 2025-Jan [14] · Pg 397

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 3 પ્રશ્ન

- પહેલાં નિયમ લખો, પછી report ની તારીખ અને assembly ની તારીખ વચ્ચેનો ગાળો ગણો, પછી ચુકાદો આપો. જે ઉત્તર નિયમ લખીને અટકી જાય તે પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતો જ નથી.
- જ્યાં એક જ scenario માં અનેક ચૂક હોય — મોડી તૈયારી, કાગળ જ ફરજિયાત હોવાની માન્યતા, મોડી assembly, ઓછી જાળવણી — ત્યાં દરેકને પોતાના ક્રમાંકિત મથાળા હેઠળ લો અને દરેક પર નિષ્કર્ષ આપો.

CSQ 9.1 · PYQ 2024-May [1] (d) {C} · 3M · Pg 395

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 9.2 · RTP 2024-May [14] · Pg 396

LEVEL II
Application

Medium

TQ 9.1 · MTP 2024-Dec S2 [1] (c) · 4M · Pg 394

LEVEL II
Application

Hard

વિષય 10: મહત્વની બાબતો અને તેને સંબંધ significant professional judgements નું documentation [Documentation of Significant Matters and Related Significant Professional Judgements]

L2P5-C6-T10

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 હેઠળ significant matters અને એને લગતાં significant professional judgements નું documentation.

NOTES

જરૂરિયાત: auditor એ એટલું audit documentation તૈયાર કરવાનું છે કે audit સાથે અગાઉ કોઈ સંબંધ ન ધરાવતો અનુભવી auditor audit દરમિયાન ઊભી થયેલી significant matters, એના પર પહોંચેલાં conclusions, અને એ conclusions પર પહોંચવામાં કરેલાં significant professional judgements સમજી શકે. કોઈ બાબત કેટલી significant છે એ નક્કી કરવા માટે હકીકતો અને સંજોગોનું વસ્તુલક્ષી વિશ્લેષણ જોઈએ.

Significant matters નાં ઉદાહરણો — ચાર મુદ્દાની યાદી, અને marks મુદ્દા પ્રમાણે મળે છે: 1. matters that give rise to significant risks; 2. audit procedures નાં એવાં પરિણામો જે સૂચવે કે (a) financial statements materially misstated હોઈ શકે, અથવા (b) risks of material misstatement નું auditor નું અગાઉનું મૂલ્યાંકન અને એ risks સામેના એના પ્રતિભાવો ફરી તપાસવાની જરૂર છે; 3. એવા સંજોગો જેમાં જરૂરી audit procedures લાગુ કરવામાં auditor ને નોંધપાત્ર મુશ્કેલી પડે; 4. એવાં findings જેના પરિણામે audit opinion માં modification આવે કે auditor's report માં Emphasis of Matter નો ફકરો ઉમેરવો પડે.

દરેક મુદ્દાને છપાયેલા ઉત્તરો જે રીતે વિસ્તારે છે એ રીતે વિસ્તારો, કારણ કે પાછળના પ્રયાસોમાં મુદ્દાની સાથે સમજૂતીના પણ marks અપાય છે. Significant risks એ એવાં ક્ષેત્રો છે જ્યાં material misstatement ની શક્યતા વધારે હોય, એટલે એમને વધુ ધ્યાન અને વધુ પૂરું documentation જોઈએ. Procedures લાગુ કરવામાં પડતી મુશ્કેલીમાં, દાખલા તરીકે, **lack of evidence, uncooperative management, or complex transactions** આવે. Report ને અસર કરતાં findings માં modified opinion — qualified, adverse કે disclaimer — કે Emphasis of Matter નો ફકરો આવે.

પ્રશ્ન જે પરિબળનું નામ આપે છે, અને એને સીધું સંબોધવું પડે: significant matters ની audit documentation નાં form, content અને extent નક્કી કરવામાં એક મહત્વનું પરિબળ એ છે કે કામ કરવામાં અને પરિણામોનું મૂલ્યાંકન કરવામાં કેટલું professional judgement વપરાયું. જ્યાં કરેલાં judgements નોંધપાત્ર હોય ત્યાં એમનું documentation auditor નાં conclusions સમજાવે છે અને judgement ની ગુણવત્તાને મજબૂત કરે છે. આવી

બાબતો audit documentation ની review કરનારાઓ માટે — જેમાં પછીનાં audits કરનારા પણ આવે — સતત મહત્વની બાબતોની review વખતે ખાસ રસની હોય છે, દાખલા તરીકે accounting estimates ની પાછલી સમીક્ષા કરતી વખતે.

ઉત્તરો જે એક-લીટીના સારાંશથી પૂરા થાય છે: significant matters એ એવી બાબતો છે જેમાં ઊંચું professional judgement જોઈએ, જેમાં significant risks કે audit ની મુશ્કેલીઓ હોય, અથવા જે auditor ના આખરી opinion કે report ને અસર કરી શકે. એને તમારા ઉત્તરના છેલ્લા વાક્ય તરીકે વાપરો; એ ચારેય ઉદાહરણોને પાછાં requirement સાથે જોડી આપે છે.

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 3 પ્રશ્ન

- માગ એ છે કે documentation શું કરે — **enables an experienced auditor to understand** the significant matters. એટલે ઉત્તર એ આપો કે શું નોંધવું પડે, નહીં કે documentation શા માટે મહત્વનું છે.
- Procedures નાં nature, timing અને extent, એનાં પરિણામો અને મેળવેલો evidence, તથા significant judgements અને એના પર પહોંચેલાં conclusions — બધું આવરી લો.

TQ 10.1 · RTP 2022-Nov [6] (b) · Pg 398

LEVEL II
Application

Medium

TQ 10.2 · RTP 2024-Sep [14] · Pg 399

LEVEL II
Application

Medium

TQ 10.3 · PYQ 2026-May [3] (c) · 4M · Pg 400

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 11: Completion Memorandum or Audit Documentation Summary

L2P5-C6-T11

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — SA 230 હેડળનો completion memorandum, એટલે કે audit documentation નો સારાંશ.

NOTES

એ શું છે: SA 230 'Audit Documentation' મુજબ auditor ને ઉપયોગી લાગે તો એ audit documentation ના ભાગ રૂપે એક completion memorandum (એટલે કે સારાંશ) તૈયાર કરીને રાખી શકે, જેમાં audit દરમિયાન ઓળખાયેલી significant matters અને એમને કેવી રીતે હાથ ધરવામાં આવી તે વર્ણવાય. 'may' શબ્દ ધ્યાનમાં રાખો — એ ઉપયોગી છે, ફરજિયાત નથી.

એ શા માટે ઉપયોગી છે — ત્રણ કારણો, અને marks એ જ છે: 1. આવો સારાંશ audit documentation ની review અને inspection અસરકારક તથા કાર્યક્ષમ બનાવી શકે છે, ખાસ કરીને મોટાં અને જટિલ audits માં; 2. આવો memorandum તૈયાર કરવાથી auditor ને significant matters પર વિચાર કરવામાં મદદ મળે છે; 3. એનાથી auditor ને એ વિચારવામાં મદદ મળે છે કે કોઈ એવો સંબંધિત SA નો objective છે કે જે એ સિદ્ધ ન કરી

શકે અને જે auditor ના overall objectives સિદ્ધ કરવામાં અવરોધ બને.

બે ભાગવાળો પ્રશ્ન એ જ પ્રમાણભૂત સ્વરૂપ છે: પહેલાં completion memorandum સમજાવો, પછી assembly ની તારીખ 60 દિવસની મર્યાદા સામે ચકાસો. બંનેને અલગ રાખો. જ્યાં audit report 20 August ના રોજ બહાર પડ્યો હોય અને junior એ final audit file ની assembly પછીના વર્ષના March માં પૂરી કરી હોય, ત્યાં એ **more than 60 days after the date of the auditor's report** છે અને તેથી **non-compliance with SQC 1** છે, એટલે team member નો અભિગમ **incorrect** હતો — અને એ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં લખો.

Memorandum ને financial statements નો કે audit programme નો સારાંશ કહીને વર્ણવશો નહીં. એ **the significant matters identified and how they were addressed** નો સારાંશ છે, બીજા કશાનો નહીં. એ જ વાક્ય વ્યાખ્યાનો mark અપાવે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- અર્થ એક વાક્યમાં આપો અને મહત્ત્વ ત્રણ ક્રમાંકિત કારણોમાં. ત્રીજું કારણ — જે સંબંધિત SA નો objective સિદ્ધ ન થઈ શકે તે — મોટા ભાગના વિદ્યાર્થીઓ છોડી દે છે.

TQ 11.1 • PYQ 2019-May [3] (d) • 3M • Pg 401

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં એ જ પ્રશ્નમાં assembly ની તારીખ પણ અપાઈ હોય ત્યાં બીજા મથાળા હેઠળ SQC 1 અને 60 દિવસની મર્યાદાથી ઉત્તર આપો, અને અભિગમ સાચો હતો કે નહીં એના પર નિષ્કર્ષ આપો.

CSQ 11.1 • PYQ 2025-May [1] (c) [C] • 4M • Pg 402

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 12: Audit Documentation ની માલિકી [Ownership of Audit Documentation]

L2P5-C6-T12

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 6, Audit Documentation — audit documentation ની માલિકી, client અને principal auditor ની પહોંચ, અને auditor નો lien.

NOTES

નિયમ, અને દરેક ઉત્તર ક્યું Standard ટાંકે છે તે નોંધો. Standard on Quality Control (SQC) 1 કહે છે કે કાયદો કે નિયમન જુદું ન કહે ત્યાં સુધી audit documentation એ auditor ની મિલકત છે; એક છપાયેલો ઉત્તર એ જ વાતને આમ મૂકે છે — **SA 230 'Audit Documentation' — working papers are the property of the auditor.** બંને રીતે વાત એક જ છે: **the working papers belong to the auditor.** એ પોતાની વિવેકબુદ્ધિથી audit documentation ના અંશો કે એમાંથી ઉતારા clients ને આપી શકે છે, જો એવા disclosure થી કરેલા કામની માન્યતા ન ઘટે અને assurance engagements ના કિસ્સામાં auditor ની કે એના કર્મચારીઓની independence ન

ઘટે. Auditor એ પોતાનાં working papers ની સાચવણી અને confidentiality માટે વાજબી procedures અપનાવવી જોઈએ, અને એ management, client કે બીજા auditors ને પોતાનાં working papers જોવા દેવા બંધાયેલો નથી.

Branch auditor વાળો મુદ્દો, જે 'comment on the statement' પ્રશ્ન તરીકે મુકાય છે. કંપનીના મુખ્ય auditor ને branch auditor નાં working papers જોવાનો અધિકાર નથી. Principal auditor એ branch auditor નો report ધ્યાનમાં લેવાનો છે અને એને ખુલાસો માગવાનો તથા branch ની મુલાકાત લેવાનો અધિકાર છે, પણ એ working papers ની નકલ માગી શકે નહીં, અને branch auditor પોતાનાં working papers ની photocopies principal auditor ને આપવા બંધાયેલો નથી. એટલે એવું વિધાન કે branch auditor નાં working papers પણ principal auditor ની અને management ની મિલકત છે તે **is incorrect**.

Lien, અને ચારેય શરતો જે એકસાથે પૂરી થવી જોઈએ. કાયદાના સામાન્ય સિદ્ધાંતો મુજબ, જેની પાસે બીજાની મિલકત કાયદેસર કબજામાં હોય અને એણે એના પર કામ કર્યું હોય, તે એ કામના પોતાના લેણા ન ચૂકવાય ત્યાં સુધી એ મિલકત રોકી શકે છે. Auditor ને લાગુ પડીએ તો lien ત્યારે જ ઊભો થાય જ્યારે (1) **the documents belong to the client;** (2) એ client ની સંમતિથી auditor ના કબજામાં આવ્યા હોય; (3) **the auditor has actually done work on those documents;** અને (4) **fees for that work remain unpaid.**

ઉકેલેલો નિષ્કર્ષ, અને પ્રશ્ન એ જ રીતે તપાસાય છે. જે auditor કંપનીના એવા દસ્તાવેજો **on which he has not worked** રોકી રાખે, એમ કહીને કે ભવિષ્યના સંદર્ભ માટે એ કામ લાગશે, તે શરત (3) માં નિષ્ફળ જાય છે: એમના પર કોઈ lien ઊભો થતો નથી અને fees બાકી હોય તો પણ એ એમને રોકી શકે નહીં. એનાં **own working papers** ની વાત કરીએ તો એ **his property under SQC 1, so no question of lien arises on them.** એટલે જેના પર એણે કામ કર્યું નથી એવા કંપનીના દસ્તાવેજો રોકી રાખવા એ **not justified** છે.

બે જુદા પ્રશ્નો, અને વિદ્યાર્થીઓ એમને ભેળવી દે છે. Ownership એ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપે છે કે 'આ કાગળો કોના?' — SQC 1 હેઠળ auditor ના, અને ઉતારા આપવાની વિવેકબુદ્ધિ સાથે. Lien એ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપે છે કે 'auditor client નાં પોતાનાં ચોપડા અને દસ્તાવેજો રાખી શકે?' — માત્ર જ્યાં ચારેય શરતો પૂરી થાય ત્યાં. જે ઉત્તર client ના records રોકી રાખવાને વાજબી ઠેરવવા SQC 1 ટાંકે છે તે ખોટા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- માલિકીનો નિયમ એની શરત સાથે લખો — ઉતારા આપવાની વિવેકબુદ્ધિ, અને એવા disclosure થી જે બે વસ્તુ ન ઘટવી જોઈએ તે. એ શરત પોતે એક mark છે.

TQ 12.1 · MTP 2021-Mar [3] (d) · 3M · Pg 403

LEVEL I
Understanding

Hard

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- Lien વાળા scenario માં ચારેય શરતો એક પછી એક હકીકતો સામે ચલાવો અને કહો કે કઈ શરત નિષ્ફળ જાય છે. પછી auditor નાં પોતાનાં working papers ની વાત અલગથી લો.
- જ્યાં પ્રશ્ન કોઈ વિધાન પર ટિપ્પણી માગે ત્યાં ચુકાદાથી પૂરું કરો: 'therefore, the statement given in the question is incorrect'.

TQ 12.2 · PYQ 2022-May [5] (a) · 4M · Pg 404

LEVEL II
Application**Hard**

પ્રકરણ 7

પૂર્ણતા અને સમીક્ષા

6 વિષય · 49 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો · મહત્ત્વ: B

ICAI SKILL PROFILE

આ પેપર માટે ICAI band: Level I 40-60% · Level II 40-60% — આ પ્રકરણ વાંચવામાં લાગે છે

પેપરને અનુરૂપ

Level I — Comprehension & Knowledge

54.9%

215 માંથી 118 marks

Level II — Analysis & Application

45.1%

215 માંથી 97 marks

આ પ્રકરણ ICAI ની પોતાની band ની અંદર જ બેસે છે — Level I 55% સામે 40-60%. તેને એ જ પ્રમાણમાં તૈયાર કરો: method જાણો, પછી તેને ઘૂંટો.

વિષય 1: Subsequent Events (SA 560)

L2P5-C7-T01

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — Subsequent Events (SA 560), જેમાં events ના બે પ્રકાર અને ત્રણેય periods માં auditor ની ફરજો આવરી લેવાયાં છે.

NOTES

નિયમ એક પંક્તિમાં: SA 560, “Subsequent Events”, subsequent events સંબંધી auditor ની જવાબદારીઓ સાથે કામ પાડે છે. subsequent events એટલે financial statements ની તારીખ અને auditor's report ની તારીખ વચ્ચે બનતી ઘટનાઓ, તથા એવી હકીકતો જે auditor's report ની તારીખ પછી auditor ને જાણમાં આવે છે. Financial reporting frameworks સામાન્ય રીતે ઘટનાના **બે પ્રકાર** ઓળખાવે છે: (1) જે financial statements ની તારીખે વિદ્યમાન પરિસ્થિતિઓનો evidence આપે છે, અને (2) જે financial statements ની તારીખ પછી ઊભી થયેલી પરિસ્થિતિઓનો evidence આપે છે. SA 700 સમજાવે છે કે auditor's report ની તારીખ વાચકને જણાવે છે કે auditor એ તે તારીખ સુધી બનેલી અને પોતાની જાણમાં આવેલી events અને transactions ની અસર ધ્યાનમાં લીધી છે.

ચાર risk-assessment procedures, અને marks અહીં જ છે (વારંવાર પુછાયા છે — સીધી list તરીકે પણ અને case scenarios ની અંદર પણ): (1) subsequent events ઓળખાઈ જાય તે સુનિશ્ચિત કરવા management એ જે procedures ગોઠવ્યાં હોય તેની સમજ મેળવવી; (2) management ને અને, જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં, those charged with governance ને પૂછવું કે financial statements ને અસર કરે તેવી કોઈ subsequent events બની છે કે કેમ; (3) financial statements ની તારીખ પછી મળેલી entity ના owners, management અને those charged with governance ની બેઠકોની minutes, જો હોય તો, વાંચવી, અને જે બેઠકોની minutes હજુ ઉપલબ્ધ નથી તેમાં ચર્ચાયેલા મુદ્દાઓ વિશે પૂછપરછ કરવી; (4) **entity નાં તાજેતરનાં subsequent interim financial statements, જો હોય તો, વાંચવાં.** ઉત્તરો એ પણ ઉમેરે છે કે આવી માહિતી financial statements ની તારીખ પછીના સમયગાળાના accounting records માંથી અને entity ના તાજેતરમાં ઉપલબ્ધ budget માંથી પણ મળી શકે છે, અને આ મુદ્દે **SA 580 હેઠળ written representations** મેળવવામાં આવે છે. આ procedures financial

statements ની તારીખથી auditor's report ની તારીખ સુધીનો, અથવા વ્યવહાર રીતે શક્ય હોય ત્યાં સુધી તેની નજીકનો, સમયગાળો આવરી લેવા જોઈએ, અને જે procedures થી અગાઉથી જ સંતોષકારક નિષ્કર્ષ મળી ચૂક્યા હોય તે procedures ફરી કરવાની auditor પાસેથી અપેક્ષા નથી.

Period 2 — એવી હકીકતો જે auditor's report ની તારીખ પછી, પરંતુ financial statements જારી થાય તે પહેલાં જાણમાં આવે છે. ઉત્તર એ જ વાક્યથી શરૂ કરો જે પરીક્ષક માગે છે: auditor's report ની તારીખ પછી financial statements અંગે કોઈ પણ audit procedures કરવાની auditor ની કોઈ ફરજ નથી. પરંતુ જ્યારે એવી કોઈ હકીકત જાણમાં આવે કે જે, report ની તારીખે જાણમાં હોત તો, auditor ને report સુધારવા પ્રેરી શકી હોત, ત્યારે auditor (1) તે બાબતની management સાથે અને, જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં, those charged with governance સાથે ચર્ચા કરશે; (2) નક્કી કરશે કે financial statements માં સુધારો જરૂરી છે કે નહીં; અને જો જરૂરી હોય તો, (3) પૂછશે કે management આ બાબતને financial statements માં કઈ રીતે પહોંચી વળવા માગે છે. જો management સુધારો કરે અને auditor તે સુધારા પર procedures કરી લે, તો નવી auditor's report ની તારીખ સુધારેલાં financial statements ની મંજૂરીની તારીખ કરતાં વહેલી નહીં હોય. જો management સુધારો કરવાની ના પાડે: જ્યાં report હજુ entity ને આપવામાં આવી નથી, ત્યાં auditor opinion ને modify કરે છે અને પછી report જારી કરે છે; જ્યાં report પહેલેથી જ આપી દેવાઈ છે, ત્યાં auditor management અને those charged with governance ને જણાવે છે કે સુધારા થાય તે પહેલાં financial statements ત્રીજા પક્ષોને જારી ન કરવામાં આવે, અને છતાં જારી થઈ જાય તો report પરના વિશ્વાસને અટકાવવા યોગ્ય પગલાં લે છે.

Period 3 — એવી હકીકતો જે financial statements જારી થઈ ગયા પછી જાણમાં આવે છે. અહીં પણ જારી થયા પછી auditor ને કોઈ audit procedures કરવાની ફરજ નથી. પરંતુ આવી કોઈ હકીકત જાણમાં આવે ત્યારે તે: management અને TCWG સાથે ચર્ચા કરશે; નક્કી કરશે કે financial statements માં સુધારો જરૂરી છે કે નહીં; પૂછશે કે management આ બાબતને કઈ રીતે પહોંચી વળવા માગે છે; જો management સુધારો કરે તો સંજોગોમાં જરૂરી audit procedures તે સુધારા પર કરશે; અગાઉ જારી થયેલાં financial statements અને auditor's report મેળવનાર દરેક વ્યક્તિને પરિસ્થિતિની જાણ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા management એ લીધેલાં પગલાંની સમીક્ષા કરશે; audit procedures ને નવી auditor's report ની તારીખ સુધી લંબાવશે અને સુધારેલાં financial statements પર નવી report આપશે; નવી report માં યથાલાગુ modified opinion, અથવા સુધારાના કારણની વિસ્તૃત ચર્ચા કરતી note તરફ અને અગાઉની report તરફ નિર્દેશ કરતો Emphasis of Matter કે Other Matter paragraph મૂકશે. જો management પ્રાપ્તકર્તાઓને જાણ ન કરે અને જ્યાં auditor ના મતે સુધારો જરૂરી છે ત્યાં સુધારો ન કરે, તો auditor management ને જણાવે છે કે તે report પરના ભવિષ્યના વિશ્વાસને અટકાવવાનો પ્રયાસ કરશે, અને છતાં તેઓ પગલાં ન લે તો auditor's report પરના વિશ્વાસને અટકાવવા યોગ્ય પગલાં લે છે.

events નું વર્ગીકરણ — case scenario ના marks અહીં જ બેઠા છે. Adjusting (પરિસ્થિતિઓ financial statements ની તારીખે વિદ્યમાન હતી): financial statements ની તારીખ અને auditor's report ની તારીખ વચ્ચે કોઈ મોટા debtor નું નાદાર જાહેર થવું, જે financial statements ની તારીખે લેણી રકમની વસૂલાતપાત્રતાનો evidence છે — provision બનાવવું પડે અથવા debtor ને માંડી વાળવો પડે, માત્ર disclosure પૂરતું નથી; અદાલત બહાર ઓછી રકમે કોઈ legal claim નો નિકાલ જ્યાં provision અગાઉથી જ બનાવાયું હતું — વર્ષાતે liability ના શ્રેષ્ઠ અંદાજનો evidence, તેથી વધારાનું provision પાછું ખેંચાય છે. Non-adjusting (પરિસ્થિતિઓ financial statements ની તારીખ પછી ઊભી થઈ): નવી share capital નો નિર્ગમ; વિચારાધીન

merger; reporting date પછી આગથી મોટા પ્રમાણમાં inventories નો નાશ — માત્ર disclosure, સિવાય કે તે going concern assumption ને અસર કરે.

પરીક્ષક જે નિષ્કર્ષ લખાવવા માગે છે. જ્યાં management એ આંકડા adjust કરવાને બદલે કોઈ adjusting event નું માત્ર disclosure કર્યું હોય, ત્યાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહો: નાદાર debtor માટે provision ન બનાવવું અને વધારાનું provision પાછું ન ખેંચવું એ material misstatements છે, અને જ્યાં સુધી management આ adjustments ન કરે ત્યાં સુધી auditor એ SA 705 અનુસાર opinion modify કરવી જોઈએ. Non-adjusting items માટે એકલું disclosure પૂરતું છે. તેથી treatment અંશતઃ ખોટું છે. સૌથી સામાન્ય ખોટો ઉત્તર એ છે કે વર્ષાંત પછીની દરેક event ને સરખી ગણી લેવી — યાદીને પહેલાં બે પ્રકારમાં વહેંચો, કહો કે કઈ adjusting છે અને કઈ નથી, અને પછી જ auditor નો પ્રતિભાવ આપો.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- કોઈની સમજૂતી આપતાં પહેલાં ચારેય risk-assessment procedures નાં નામ ગણાવો. ગણાવેલાં procedures ની સંખ્યા પ્રમાણે marks મળે છે.

TQ 1.3 • MTP 2025-Dec S2 [6] (c) • 4M • Pg 412

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 4 પ્રશ્ન

- subsequent events ની વ્યાખ્યા પૂરી આપો — તેના બે ભાગ છે: report ની તારીખ સુધીનો સમયગાળો, અને તે પછી જાણમાં આવતી હકીકતો. માત્ર પહેલો ભાગ આપતો ઉત્તર marks ગુમાવે છે.

TQ 1.1 • PYQ 2021-Jul [3] (a) • 4M • Pg 410

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 1.2 • RTP 2021-Nov [7] (b) • Pg 411

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 1.2 • RTP 2024-May [16] • Pg 414

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 1.7 • PYQ 2026-Sep [2] (a) • 5M • Pg 421

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 3 પ્રશ્ન

- પહેલાં હકીકતોમાંથી auditor's report ની તારીખ અને જારી થવાની તારીખ નક્કી કરો, પછી કહો કે તમે ત્રણ periods માંથી કયામાં છો. period બદલાતાં જ ફરજ બદલાય છે, અને પરીક્ષક એ જ ચકાસે છે કે તમે હકીકતોને સાચી જગ્યાએ મૂકી કે નહીં.
- જ્યાં પ્રશ્ન વર્ષાંત પછીની events ની યાદી આપે, ત્યાં દરેકને કારણ સહિત adjusting કે non-adjusting કહો, પછી treatment લખો, પછી નિષ્કર્ષ આપો કે management નું treatment સાચું છે કે નહીં.

CSQ 1.1 · PYQ 2020-Nov [1] (b) {C} · 5M · Pg 413	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.4 · PYQ 2026-Jan [5] (a) · 5M · Pg 416	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.6 · MTP 2026-Apr S2 [3] (b) · 5M · Pg 420	LEVEL II Application	Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 2 પ્રશ્ન

- management સુધારો કરવાની ના પાડે ત્યારે બંને સ્થિતિ અલગ અલગ લો — report હજુ આપી નથી, અને report આપી દેવાઈ છે. બંનેને ભેળવીને લખેલો ઉત્તર અડધા marks ગુમાવે છે.

CSQ 1.3 · PYQ 2024-Sep [1] (a) {C} · 4M · Pg 415	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 1.5 · MTP 2026-Mar S1 [3] (b) · 5M · Pg 418	LEVEL II Analysis	Medium

વિષય 2: Meaning of Going Concern and its Significance (SA 570)

L2P5-C7-T02

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — going concern નો અર્થ અને મહત્ત્વ, તથા SA 570 હેઠળ auditor ની જવાબદારીઓ અને reporting.

NOTES

અર્થ, ઉત્તરો જે શબ્દોમાં આપે છે તે જ શબ્દોમાં: going concern એ fundamental accounting assumptions માંની એક છે. એકમને સામાન્ય રીતે going concern તરીકે જોવામાં આવે છે, એટલે કે નજીકના ભવિષ્ય સુધી કામકાજ ચાલુ રાખનાર તરીકે, અને એમ માનવામાં આવે છે કે એકમને liquidation નો કે પોતાની કામગીરીના પાયાને નોંધપાત્ર રીતે સંકોચવાનો નથી ઇરાદો કે નથી જરૂરિયાત. going concern basis of accounting હેઠળ financial statements એ ધારણા પર તૈયાર થાય છે કે entity નજીકના ભવિષ્ય સુધી પોતાની કામગીરી ચાલુ રાખશે. General purpose financial statements going concern basis વાપરીને તૈયાર થાય છે, સિવાય કે management કાં તો entity ને liquidate કરવાનો અથવા કામગીરી બંધ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતું હોય, અથવા તેમ ક્યારેક વિના તેની પાસે કોઈ વાસ્તવિક વિકલ્પ ન હોય.

મહત્ત્વ — તે statements કઈ રીતે તૈયાર થાય છે તે જ બદલી નાખે છે. જ્યારે going concern basis યોગ્ય હોય, ત્યારે assets અને liabilities એ આધારે નોંધાય છે કે entity ધંધાના સામાન્ય ક્રમમાં પોતાની assets વસૂલી શકશે અને liabilities ચૂકવી શકશે. જ્યારે entity ને going concern તરીકે ન જોવામાં આવે, ત્યારે **financial statements liquidation basis પર તૈયાર થાય છે** — inventories ને નીચી કિંમતે વેચવાં પડે તેમ હોવાથી તેમને write down કરવાં પડે, અને assets ને જે ભાવ ઊપજવાની સંભાવના હોય તે ભાવે નોંધવી પડે.

SA 570 હેઠળ auditor નાં ત્રણ objectives, અને એ જ તેની જવાબદારીઓ પણ છે: (1) financial statements ની તૈયારીમાં management દ્વારા going concern basis of accounting ના ઉપયોગની યોગ્યતા અંગે sufficient

appropriate audit evidence મેળવવો અને તેના પર નિષ્કર્ષ આપવો; (2) મેળવેલા audit evidence ના આધારે એ નક્કી કરવું કે entity ની going concern તરીકે ચાલુ રહેવાની ક્ષમતા પર નોંધપાત્ર શંકા ઊભી કરે તેવી events કે conditions સંબંધી કોઈ material uncertainty વિદ્યમાન છે કે નહીં; અને (3) આ SA અનુસાર report કરવું. પરીક્ષક જે મર્યાદાને marks આપે છે તે ઉમેરો: SA 200 માં વર્ણવ્યા મુજબ, material misstatements શોધવાની auditor ની ક્ષમતા પર inherent limitations ની સંભવિત અસર ભવિષ્યની events કે conditions માટે વધુ મોટી હોય છે, auditor તેમની આગાહી કરી શકતો નથી, અને તેથી auditor's report માં material uncertainty નો કોઈ ઉલ્લેખ ન હોવો એ entity ની going concern તરીકે ચાલુ રહેવાની ક્ષમતાની બાંધધરી ગણી શકાય નહીં.

events કે conditions નાં ઉદાહરણો — તેમને તેમના મથાળા હેઠળ યાદ રાખો, કારણ કે પ્રશ્ન મથાળું જણાવે છે.

Financial: net liability કે net current liability ની સ્થિતિ; fixed-term borrowings પાકવાની નજીક હોય અને તેમના renewal કે repayment ની વાસ્તવિક શક્યતા ન હોય, અથવા long-term assets ને ધિરાણ આપવા short-term borrowings પર વધુ પડતો આધાર; creditors દ્વારા નાણાકીય ટેકો પાછો ખેંચાવાના સંકેત; ઐતિહાસિક કે ભાવિ financial statements દર્શાવતાં નકારાત્મક operating cash flows; પ્રતિકૂળ મુખ્ય નાણાકીય ratios.

Operating: entity ને liquidate કરવાનો કે કામગીરી બંધ કરવાનો management નો ઇરાદો; મુખ્ય management ની વિદાય અને તેની જગ્યા ન ભરાવી; મોટું બજાર, મુખ્ય ગ્રાહકો, franchises, licences કે મુખ્ય પુરવઠાદારો ગુમાવવા; મજૂર-સમસ્યાઓ; અગત્યના પુરવઠાની અછત; અત્યંત સફળ હરીફનું આગમન. આ આકારણી અંગે management ના judgement ને લાગુ પડતાં પરિબલો: ઘટના કે તેનું પરિણામ ભવિષ્યમાં જેટલું દૂર હોય તેટલી uncertainty ની માત્રા વધે છે, અને તેથી જ frameworks આવરી લેવાનો સમયગાળો નક્કી કરે છે; entity નું કદ અને જટિલતા, તેના ધંધાનું સ્વરૂપ અને સ્થિતિ તથા બાહ્ય પરિબલોથી તે કેટલી અસર પામે છે; અને ભવિષ્ય અંગેનો કોઈ પણ judgement તે વખતે ઉપલબ્ધ માહિતી પર આધારિત હોય છે, તેથી subsequent events એવાં પરિણામ આપી શકે જે લેવાયા ત્યારે વાજબી હતા તેવા judgements સાથે સુસંગત ન હોય.

જ્યાં આવી events કે conditions ઓળખાય, ત્યાં વધારાનાં procedures આ છે: (1) જ્યાં management એ હજુ આકારણી કરી ન હોય, ત્યાં management ને પોતાની આકારણી કરવા કહેવું; (2) ભવિષ્યનાં પગલાં અંગેની management ની યોજનાઓનું મૂલ્યાંકન કરવું — પરિણામથી સ્થિતિ સુધરે તેવી સંભાવના છે કે નહીં અને સંજોગોમાં તે યોજનાઓ શક્ય છે કે નહીં; (3) જ્યાં cash flow forecast તૈયાર થયું હોય અને તેનું વિશ્લેષણ નોંધપાત્ર પરિબલ હોય, ત્યાં (a) forecast તૈયાર કરવા ઊભા કરાયેલા પાયાના data ની વિશ્વસનીયતાનું મૂલ્યાંકન કરવું અને (b) forecast ની પાયાની ધારણાઓ માટે પૂરતો આધાર છે કે નહીં તે નક્કી કરવું; (4) management ની આકારણીની તારીખ પછી કોઈ વધારાની હકીકતો કે માહિતી ઉપલબ્ધ થઈ છે કે કેમ તે વિચારવું; અને (5) ભવિષ્યનાં પગલાં અંગેની પોતાની યોજનાઓ અને તે યોજનાઓની શક્યતા અંગે management પાસેથી અને, જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં, TCWG પાસેથી written representations માગવાં. જ્યારે પ્રશ્ન માત્ર cash flow forecast વિશે પૂછે, ત્યારે મુદ્દા 3 નાં (a) અને (b) અંગો જ આખો ઉત્તર છે.

Reporting — પરીક્ષક વારંવાર મૂકે છે તે બે ભાગની વહેંચણી. જ્યાં auditor એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે going concern basis નો ઉપયોગ યોગ્ય છે પણ material uncertainty વિદ્યમાન છે, ત્યાં તે પહેલાં નક્કી કરે છે કે financial statements (i) મુખ્ય events કે conditions અને તેમને પહોંચી વળવાની management ની યોજનાઓનું પૂરતું disclosure કરે છે કે નહીં, અને (ii) સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે નહીં કે એવી material uncertainty વિદ્યમાન છે જે entity ની going concern તરીકે ચાલુ રહેવાની ક્ષમતા પર નોંધપાત્ર શંકા ઊભી કરી શકે અને તેથી તે ધંધાના સામાન્ય ક્રમમાં પોતાની assets વસૂલવા અને liabilities ચૂકવવા અસમર્થ બની શકે. પછી: (a) disclosure પૂરતું

હોય — unmodified opinion આપો અને “Material Uncertainty Related to Going Concern” મથાળા હેઠળનો અલગ વિભાગ મૂકો, જે તે note તરફ ધ્યાન દોરે અને જણાવે કે આ events કે conditions material uncertainty સૂચવે છે તથા તે બાબતે auditor's opinion modify કરવામાં આવી નથી. (b) disclosure પૂરતું ન હોય — SA 705 અનુસાર, યથાયોગ્ય, qualified opinion કે adverse opinion આપો, અને Basis for Qualified (Adverse) Opinion વિભાગમાં જણાવો કે material uncertainty વિદ્યમાન છે ... અને financial statements આ બાબતનું પૂરતું disclosure કરતાં નથી.

ફાંદો. material uncertainty હોવી એ પોતે જ modified opinion નો અર્થ નથી. જો disclosure પૂરતું હોય તો opinion **unmodified** જ રહે છે અને uncertainty પોતાના અલગ “Material Uncertainty Related to Going Concern” વિભાગમાં જાય છે — Emphasis of Matter paragraph માં નહીં અને opinion માં પણ નહીં. માત્ર **અપૂરતું disclosure** જ તમને SA 705 તરફ લઈ જાય છે. એ જ રીતે, એકલી ખોટ ધારણાને તોડી પાડતી નથી: જ્યાં કંપનીને ખોટ હોય પણ તે **પોતાની નાણાકીય જવાબદારીઓ પૂરી કરી શકતી હોય** અને revenue વધવાની અપેક્ષા હોય, ત્યાં management ને **liquidation નો નથી ઇરાદો કે નથી જરૂરિયાત**, તેથી going concern basis યોગ્ય છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- ત્રણેય objectives Standard ના ક્રમમાં ગણાવો, પછી વિસ્તાર કરો. ત્રીજું objective — 'to report in accordance with this SA' — પોતે એક mark નું છે અને એ જ સૌથી વધુ છૂટી જાય છે.
- પાંચ ઉદાહરણ પુછાય ત્યારે પ્રશ્ન જે મથાળું જણાવે તે જ મથાળામાંથી આપો — financial કે operating. મથાળાં ભેળવવાથી marks જાય છે.

CSQ 2.1 · PYQ 2018-Nov [1] (c) {C} · 5M · Pg 427

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 10 પ્રશ્ન

- going concern ના મહત્ત્વને તૈયારીના બે આધારો સાથે જોડો — ધંધાનો સામાન્ય ક્રમ સામે liquidation basis — અને inventory ને write down કરવાનું ઉદાહરણ આપો. marks આ જ વિરોધાભાસ માટે છે.

TQ 2.1 · RTP 2021-May [8] (a) · Pg 422

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.2 · RTP 2021-May [8] (b) · Pg 423

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.3 · PYQ 2021-Jan [5] (a) · 4M · Pg 424

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.4 · RTP 2021-Nov [7] (a) · Pg 425

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 2.5 · PYQ 2025-May [2] (b) · 5M · Pg 425

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 2.2 · PYQ 2023-May [5] (a) · 4M · Pg 428

LEVEL I

Medium

	Understanding	
CSQ 2.3 • PYQ 2025-Jan [3] (b) • 5M • Pg 430	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 2.5 • RTP 2024-Sep [16] • Pg 434	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 2.6 • MTP 2024-Nov [6] (Or) (c) • 4M • Pg 435	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 2.7 • PYQ 2026-Sep [1] (c) {C} • 4M • Pg 436	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 2 પ્રશ્ન

- પહેલાં SA 570 ની જરૂરિયાત મૂકો, તેને હકીકતો પર લાગુ કરો, પછી reporting નું પરિણામ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહો:
unmodified opinion સાથે અલગ 'Material Uncertainty Related to Going Concern' વિભાગ, અથવા SA 705 હેઠળ qualified/adverse.
- જ્યાં પ્રશ્ન 'disclosure made' અને 'disclosure not made' એમ બે ભાગમાં વહેંચાય, ત્યાં બંને અંગોના ઉત્તર અલગ અલગ આપો અને દરેકમાં વિભાગનું મથાળું નામ સહિત લખો.

CSQ 2.4 • MTP 2024-Jul [2] (a) • 5M • Pg 433	LEVEL II Application	Medium
TQ 2.6 • MTP 2025-Dec S2 [3] (b) • 5M • Pg 426	LEVEL II Application	Hard

વિષય 3: Evaluation of Misstatements Identified During the Audit (SA 450)

L2P5-C7-T03

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — SA 450 હેઠળ audit દરમિયાન ઓળખાયેલાં misstatements નું મૂલ્યાંકન.

NOTES

નિયમ એક પંક્તિમાં: SA 450 હેઠળ auditor એ audit દરમિયાન એકઠાં થયેલાં તમામ misstatements સમયસર management ના યોગ્ય સ્તરે જણાવવાં જોઈએ, સિવાય કે કાયદો કે નિયમન તેની મનાઈ કરે, અને management ને તે misstatements સુધારવા કહેવું જોઈએ.

સમયસર જાણ કરવી કેમ અગત્યની છે — “usefulness” ના marks. તેનાથી management એ મૂલવી શકે છે કે આ બાબતો misstatements છે કે નહીં, અસંમત હોય તો auditor ને જણાવી શકે છે, અને જરૂર મુજબ પગલાં લઈ શકે છે. અને management દ્વારા તમામ misstatements ની સુધારણા, જેમાં auditor એ જણાવેલાં misstatements પણ આવે, management ને ચોક્કસ હિસાબી ચોપડા અને રેકર્ડ જાળવવામાં મદદ કરે છે અને અગાઉના સમયગાળાનાં નજીવાં uncorrected misstatements ની સંચિત અસરને કારણે ભવિષ્યનાં financial statements માં material misstatement નાં જોખમો ઘટાડે છે.

જો management જણાવેલાં misstatements માંથી કેટલાંક કે બધાં સુધારવાની ના પાડે, તો auditor એ સુધારા ન કરવા પાછળનાં management નાં કારણોની સમજ મેળવવી જોઈએ અને financial statements સમગ્રપણે material misstatement થી મુક્ત છે કે નહીં તેનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે તે સમજને ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ. સીધા modified opinion પર ફૂદી ન પડો — સમજ મેળવવાનું પગલું પહેલાં આવે છે.

Uncorrected misstatements પર written representation: auditor એ management પાસેથી અને, જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં, those charged with governance પાસેથી written representation માગવું જોઈએ કે તેઓ માને છે કે uncorrected misstatements ની અસરો, વ્યક્તિગત રીતે અને એકંદરે, financial statements માટે સમગ્રપણે નજીવી છે, અને આવી બાબતોનો સારાંશ તે written representation માં સમાવવો કે તેની સાથે જોડવો જોઈએ.

SA 450 હેઠળ documentation — ત્રણ બાબતો, અને ત્રણ marks નો આખો પ્રશ્ન આ ત્રણ પર જ ટકે છે: (a) જે રકમથી નીચેનાં misstatements સ્પષ્ટપણે તુચ્છ ગણાય તે રકમ; (b) audit દરમિયાન એકઠાં થયેલાં તમામ misstatements અને તે સુધારાયાં છે કે નહીં; અને (c) uncorrected misstatements વ્યક્તિગત રીતે કે એકંદરે material છે કે નહીં તે અંગેનો auditor નો નિષ્કર્ષ અને તે નિષ્કર્ષનો આધાર.

આ વિષય દ્વારા પ્રકરણ જે assurance નો મુદ્દો ચકાસે છે તે: SA 200, “Overall Objectives of the Independent Auditor...” હેઠળ auditor નાં objectives છે (a) financial statements સમગ્રપણે material misstatement થી — પછી તે fraud ને કારણે હોય કે error ને કારણે — મુક્ત છે કે નહીં તે અંગે reasonable assurance મેળવવો, જેથી તે opinion આપી શકે, અને (b) financial statements પર report કરવું અને પોતાનાં તારણો અનુસાર SAs મુજબ જરૂરી જાણ કરવી. Absolute assurance એટલે financial statements material misstatements થી મુક્ત છે તેની સંપૂર્ણ ખાતરી કે બાંધધરી; **reasonable assurance એ assurance નું ઊંચું સ્તર છે, સંપૂર્ણ બાંધધરી નહીં.** તેથી audit એ absolute assurance આપવો જોઈએ તેવી management ની દલીલ સાચી નથી.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- જાણ કરવાની ફરજનાં બંને અંગો ટાંકો — એકઠાં થયેલાં તમામ misstatements સમયસર જણાવવાં, અને તે સુધારવા કહેવું — અને પછી જ usefulness સમજાવો.

CSQ 3.2 • PYQ 2024-May [6] (c) • 3M • Pg 440

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 2 પ્રશ્ન

- SA 450 ની જરૂરિયાત જણાવો, તેને હકીકતોમાંના misstatement પર લાગુ કરો, અને પછી management ના ઇનકારની સ્થિતિ અલગથી લો. ઇનકારનું અંગ સામાન્ય રીતે ભાગ (ii) હોય છે અને તેના પોતાના marks હોય છે.
- documentation નો પ્રશ્ન ત્રણ બાબતોનાં નામ માગે છે, એથી વધુ કશું નહીં. તેમાં communication ની જરૂરિયાતો ઉમેરીને લંબાણ ન કરો.

TQ 3.1 • MTP 2025-Jul S1 [6] (a) • 5M • Pg 437

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 4: Written Representations (SA 580)

L2P5-C7-T04

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — Written Representations (SA 580): objectives, કોની પાસેથી માગવાં, તારીખ અને આવરી લેવાતા સમયગાળા, તથા representations ન મળે કે અવિશ્વસનીય હોય ત્યારે auditor નું પગલું.

NOTES

SA 580, “Written Representations” હેઠળ auditor નાં ત્રણ objectives: (1) management પાસેથી written representations મેળવવાં કે તે માને છે કે financial statements ની તૈયારી માટેની અને auditor ને અપાયેલી માહિતીની સંપૂર્ણતા માટેની પોતાની જવાબદારી તેણે નિભાવી છે; (2) written representations દ્વારા financial statements કે ચોક્કસ assertions ને લગતા અન્ય audit evidence ને ટેકો આપવો; અને (3) management એ આપેલાં written representations સામે, અથવા management માગેલાં representations ન આપે ત્યારે, યોગ્ય પ્રતિભાવ આપવો. Written representations એ **audit evidence** છે, પણ તેમનો દરજ્જો ઉત્તરો સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહે છે: બીજો કોઈ આંતરિક કે બાહ્ય evidence ઉપલબ્ધ ન હોય ત્યારે management representation એ audit evidence મેળવવાનો છેલ્લો માર્ગ છે, **તેને બીજા કોઈ પણ audit evidence ના વિકલ્પ તરીકે ગણી શકાય નહીં**, અને બીજો evidence ઉપલબ્ધ છે કે કેમ તે જાણવાની દરકાર કર્યા વિના તેના પર આંખ મીંચીને આધાર રાખનાર auditor પોતાની વ્યાવસાયિક ફરજોમાં બેદરકારી માટે દોષિત ઠરશે.

બધા records આપી દીધા હોય તોય અલગ representation કેમ જરૂરી છે — પરીક્ષકનું માનીતું દૃશ્ય. management એ પોતાની જવાબદારીઓ નિભાવી છે તેનો audit evidence, management પાસેથી એ confirmation મેળવ્યા વિના પૂરતો નથી કે તે પોતે માને છે કે તેણે એ જવાબદારીઓ નિભાવી છે, કારણ કે auditor **બીજા audit evidence ના આધારે એકલા હાથે નક્કી કરી શકતો નથી** કે management એ પોતાની જવાબદારીઓની સંમત સ્વીકૃતિ અને સમજના આધારે financial statements તૈયાર કરીને રજૂ કર્યા છે અને માહિતી આપી છે કે નહીં. ઉદા., management એ પોતાને તમામ સંબંધિત માહિતી આપી છે એવો નિષ્કર્ષ auditor **પૂછીને અને confirmation મેળવીને** જ આપી શકે, તે વિના નહીં. તેથી records પૂરતા છે એમ કહેનાર Finance Manager સાચા નથી.

કોની પાસેથી, અને ફરી ખાતરી ક્યારે માગવી. Representations એવા management પાસેથી માગવામાં આવે છે જેમની પાસે financial statements અંગેની યોગ્ય જવાબદારીઓ હોય અને સંબંધિત બાબતોની જાણકારી હોય — સામાન્ય રીતે **chief executive officer અને chief financial officer** કે તેમના સમકક્ષ; કેટલાક સંજોગોમાં those charged with governance પણ જવાબદાર હોય છે. auditor management ને **એ જવાબદારીઓની પોતાની સ્વીકૃતિ અને સમજ ફરી ખાતરીબદ્ધ કરવા** કહી શકે છે, જે ખાસ કરીને ત્યારે યોગ્ય છે જ્યારે (1) જેમણે audit engagement ની શરતો પર સહી કરી હતી તેમની પાસે હવે તે જવાબદારીઓ ન હોય; (2) **audit engagement ની શરતો અગાઉના વર્ષે તૈયાર થઈ હોય**; (3) management એ જવાબદારીઓ ખોટી રીતે સમજીને હોવાનો કોઈ સંકેત હોય; અથવા (4) **સંજોગોમાં થયેલા ફેરફારો તેમ કરવાનું યોગ્ય ઠેરવે**. management actuarially નક્કી થતી

માપણી માટે **actuary** ને, environmental liability ની માપણી માટે **staff engineers** ને અને legal claims માટેનાં provisions માટે **internal counsel** ને પૂછપરછ કરી શકે છે. જ્યાં management “**to the best of its knowledge and belief**” ઉમેરે, ત્યાં જો auditor ને સંતોષ હોય કે representations યોગ્ય જવાબદારી અને જાણકારી ધરાવનારાઓ આપી રહ્યા છે, તો આવા શબ્દો સ્વીકારવા વાજબી છે.

તારીખ અને સમયગાળો — આખા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતાં બે વાક્યો. written representations ની તારીખ financial statements પરની auditor's report ની તારીખની વ્યવહારુ રીતે શક્ય તેટલી નજીક હોવી જોઈએ, પણ તેના પછીની નહીં, અને written representations auditor's report માં ઉલ્લેખાયેલાં તમામ financial statements અને સમયગાળા(ઓ) માટેનાં હોવાં જોઈએ. Representations જરૂરી audit evidence હોવાથી, written representations ની તારીખ પહેલાં auditor's opinion આપી શકાય નહીં અને report ની તારીખ પણ તે પહેલાંની હોઈ શકે નહીં. તેથી **29 June** ની તારીખનું representation અને **30 June** ની તારીખની report યોગ્ય છે; report કરતાં ઘણી વહેલી તારીખનું અને અદ્યતન ન કરાયેલું representation યોગ્ય નથી. જ્યાં **વર્ષ દરમિયાન management બદલાયું હોય** અને નવી ટીમ કહે કે તે અગાઉનો સમયગાળો આવરી શકે નહીં: આ હકીકત financial statements સમગ્ર માટેની તેમની જવાબદારી ઘટાડતી નથી, તેથી સમગ્ર સંબંધિત સમયગાળા(ઓ) ને આવરી લેતાં representations માગવાની જરૂરિયાત ઊભી જ રહે છે, અને ઇનકાર થાય તો auditor એ **audit report માં યોગ્ય modification** વિચારવું જોઈએ.

જો management માગેલું representation ન આપે, તો ત્રણ પગલાં, અને પછી પરિણામ: **(1) તે બાબતની management સાથે ચર્ચા કરો;** (2) management ની integrity નું પુનઃમૂલ્યાંકન કરો અને તેની અસર representations (મૌખિક કે લેખિત) તથા સામાન્ય રીતે audit evidence ની વિશ્વસનીયતા પર શું પડે તે મૂલવો; અને (3) SA 705 અનુસાર opinion પર સંભવિત અસર નક્કી કરવા સહિત યોગ્ય પગલાં લો. **તીક્ષ્ણ નિયમ:** જ્યાં management એ representations ન આપે કે financial statements ની તૈયારી માટેની અને અપાયેલી માહિતીની સંપૂર્ણતા માટેની પોતાની જવાબદારી તેણે નિભાવી છે, ત્યાં **auditor એ disclaimer of opinion આપવો જોઈએ.**

જો representations બીજા audit evidence સાથે અસંગત હોય, તો auditor એ **બાબતનો ઉકેલ લાવવાનો પ્રયાસ કરવા audit procedures કરવાં જોઈએ;** જો તે છતાં ઉકેલ ન આવે તો તેણે management ની ક્ષમતા, integrity, નૈતિક મૂલ્યો કે ખંત અંગેની, અથવા તેમના પ્રત્યેની તેની પ્રતિબદ્ધતા કે તેમના અમલ અંગેની, પોતાની આકારણી પર ફરી વિચાર કરવો જોઈએ અને representations તથા સામાન્ય રીતે audit evidence ની વિશ્વસનીયતા પર તેની અસર નક્કી કરવી જોઈએ; અને જો તે એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે written representations વિશ્વસનીય નથી, તો disclaimer of opinion ની જરૂરિયાત ધ્યાનમાં રાખીને, SA 705 હેઠળ opinion પર સંભવિત અસર નક્કી કરવા સહિત યોગ્ય પગલાં લેવાં જોઈએ.

Representation letter માં શું આવે. financial statements ને લગતું: કે management એ framework અનુસાર financial statements તૈયાર કરવા માટેની, audit engagement ની શરતોમાં દર્શાવેલી પોતાની જવાબદારીઓ નિભાવી છે, અને તે financial statements **true and fair view** આપે છે; કે accounting estimates કરવામાં વપરાયેલી નોંધપાત્ર ધારણાઓ, જેમાં fair value પર માપેલી ધારણાઓ પણ આવે, વાજબી છે; કે related party સંબંધો અને વ્યવહારોનો હિસાબ અને disclosure યોગ્ય રીતે થયાં છે (SA 550); કે adjustment કે disclosure માગતી તમામ subsequent events માટે adjustment કે disclosure કરાયું છે (SA 560); અને કે uncorrected misstatements ની અસરો, વ્યક્તિગત રીતે અને એકંદરે, નજીવી છે, અને તેની યાદી જોડેલી છે (SA 450). જવાબદારીઓના representation ને પૂરક હોય પણ તેનો ભાગ ન હોય તેવાં અન્ય representations: **(a) કે**

accounting policies ની પસંદગી અને ઉપયોગ યોગ્ય છે; અને (b) કે નીચેની બાબતો, જ્યાં પ્રસ્તુત હોય ત્યાં, framework અનુસાર recognise, measure, present કે disclose થઈ છે — assets અને liabilities ના carrying value કે વર્ગીકરણને અસર કરી શકે તેવી યોજનાઓ કે ઇરાદા; વાસ્તવિક અને contingent — બંને પ્રકારની liabilities; assets પરનો માલિકીહક કે નિયંત્રણ, assets પરના liens કે બોજા અને collateral તરીકે ગીરવે મૂકેલી assets; અને financial statements ને અસર કરી શકે તેવા કાયદા, નિયમો અને કરારગત સમજૂતીઓનાં પાસાં, જેમાં તેમનું પાલન ન થવું પણ આવે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 6 પ્રશ્ન

- તારીખનો નિયમ અને સમયગાળાનો નિયમ બે અલગ વાક્યોમાં, દરેક Standard ના શબ્દોમાં જ આપો. વિદ્યાર્થીઓ નિયમિતપણે તારીખનો નિયમ આપે છે અને ભૂલી જાય છે કે representations એ report માંના તમામ સમયગાળા આવરી લેવા જોઈએ.

TQ 4.1 • PYQ 2021-Jan [2] (d) • 3M • Pg 440	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 4.2 • PYQ 2021-Dec [3] (a) • 4M • Pg 442	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.3 • RTP 2023-Nov [6] (a) • Pg 442	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.4 • MTP 2025-Aug S2 [6] (c) • 4M • Pg 443	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.5 • RTP 2026-Jan [16] • Pg 444	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 4.4 • MTP 2024-Nov [1] (a) {C} • 5M • Pg 447	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 8 પ્રશ્ન

- જ્યાં management representation રોકી રાખે, ત્યાં ત્રણ પગલાં ક્રમમાં લો અને પછી જ પરિણામ જણાવો. પરીક્ષક જે ભેદ ચકાસે છે તે નોંધો: સામાન્ય representation રોકી રાખવાથી 'SA 705 હેઠળ opinion પર સંભવિત અસર' સુધી જવાય છે; management ની પોતાની જવાબદારીઓ અંગેનું representation રોકી રાખવાથી disclaimer of opinion સુધી.
- management બદલાયાની હકીકત-રચનામાં પહેલાં નિયમ જણાવો, પછી સ્પષ્ટ કહો કે અગાઉના સમયગાળામાં નવું management હાજર નહોતું તેથી તેની જવાબદારી ઘટતી નથી, અને પછી નિષ્કર્ષ આપો કે representations એ આખો સમયગાળો આવરી લેવો જ જોઈએ.

CSQ 4.1 • MTP 2023-Mar [5] (a) • 3M • Pg 445	LEVEL II Application	Easy
CSQ 4.2 • PYQ 2024-May [3] (b) • 4M • Pg 446	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.3 • RTP 2024-Sep [15] • Pg 447	LEVEL II Application	Medium

CSQ 4.5 · PYQ 2025-May [5] (b) · 5M · Pg 448	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.6 · PYQ 2026-Jan [2] (a) · 5M · Pg 449	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.7 · MTP 2026-Mar S1 [6] (a) · 5M · Pg 450	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.8 · MTP 2026-Apr S2 [6] (a) · 5M · Pg 452	LEVEL II Application	Medium
CSQ 4.9 · PYQ 2026-May [1] (c) {C} · 4M · Pg 454	LEVEL II Application	Medium

વિષય 5: Significance of Communication with those Charged with Governance (SA 260)

L2P5-C7-T05

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — SA 260 હેઠળ those charged with governance સાથેની communication, તેઓ કોણ છે અને શું શું જણાવવું જોઈએ તે સહિત.

NOTES

“those charged with governance” કોણ છે — વ્યાખ્યા ટાંકો: એ વ્યક્તિ(ઓ) કે સંસ્થા(ઓ) (ઉદા., corporate trustee) જેમની પાસે entity ની વ્યૂહાત્મક દિશા પર દેખરેખ રાખવાની અને entity ની જવાબદેહી સંબંધી ફરજો હોય, જેમાં financial reporting process પરની દેખરેખ પણ આવે છે. કેટલાક entities માટે તેમાં **management personnel પણ આવી શકે**, ઉદા., governance board ના executive સભ્યો કે **owner-manager**.

Governance ની રચનાઓ જુદી જુદી હોય છે, અને ઉત્તરમાં એ કહેવું જ જોઈએ. કેટલાક entities માં executive board થી અલગ **supervisory board** હોય છે; કેટલાકમાં **બંને કાર્યો એક જ board કરે છે**. કેટલાકમાં those charged with governance entity ની કાનૂની રચનાનો અભિન્ન ભાગ હોય તેવાં પદ ધરાવે છે, ઉદા., **company directors**. મોટા ભાગના entities માં governance એ board of directors, supervisory board, partners, માલિકો, committee of management, trustees કે સમકક્ષ વ્યક્તિઓ જેવી **કોઈ સંચાલક સંસ્થાની સામૂહિક જવાબદારી** હોય છે; કેટલાક નાના entities માં **એક જ વ્યક્તિ** governance માટે જવાબદાર હોઈ શકે, ઉદા., જ્યાં બીજા કોઈ માલિક ન હોય ત્યાંનો owner-manager, કે **sole trustee**.

આ વિવિધતાને કારણે તમામ audits માટે એમ નક્કી કરી શકાતું નથી કે auditor એ કઈ વ્યક્તિઓને કઈ બાબતો જણાવવી, અને યોગ્ય વ્યક્તિઓ **કાનૂની માળખામાંથી સ્પષ્ટપણે ઓળખી ન પણ શકાય** — ઉદા., **કુટુંબ-માલિકીના entities અને કેટલીક not-for-profit organisations** માં. આવા કિસ્સામાં auditor એ કોને જણાવવું તે અંગે engaging party સાથે ચર્ચા કરીને સંમતિ સાધવી પડે, અને SA 315 અનુસાર મેળવેલી entity ની governance રચના અને પ્રક્રિયાઓની તેની સમજ અહીં પ્રસ્તુત છે. **જણાવવાની બાબત પ્રમાણે યોગ્ય વ્યક્તિઓ બદલાઈ શકે છે.**

auditor એ જે significant findings જણાવવાં જોઈએ — પાંચ મથાળાં, અને marks મથાળાં પ્રમાણે મળે છે: (1)

entity ની accounting practices નાં નોંધપાત્ર ગુણાત્મક પાસાં અંગે auditor ના મત, જેમાં accounting policies, accounting estimates અને financial statement disclosures આવે — અને, જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં, એ સમજાવવું કે applicable financial reporting framework હેઠળ સ્વીકાર્ય હોવા છતાં કોઈ નોંધપાત્ર accounting practice ને તે entity ના ચોક્કસ સંજોગો માટે સૌથી યોગ્ય કેમ નથી માનતો; (2) **audit દરમિયાન આવેલી નોંધપાત્ર મુશ્કેલીઓ, જો હોય તો**; (3) સિવાય કે those charged with governance માંના બધા જ entity ના સંચાલનમાં સામેલ હોય — (a) audit દરમિયાન ઊભી થયેલી એવી નોંધપાત્ર બાબતો જેની management સાથે ચર્ચા થઈ હોય કે પત્રવ્યવહાર થયો હોય, અને (b) auditor જે written representations માંગી રહ્યો છે તે; (4) auditor's report ના સ્વરૂપ અને વિષયવસ્તુને અસર કરતા સંજોગો, જો હોય તો; અને (5) audit દરમિયાન ઊભી થયેલી બીજી કોઈ પણ નોંધપાત્ર બાબતો જે auditor ના professional judgement મુજબ financial reporting process ની દેખરેખ માટે પ્રસ્તુત હોય.

Independence — listed entities માટેની વધારાની communication. listed કંપનીના કિસ્સામાં auditor એ આટલું જણાવવું જ જોઈએ: (1) એક લેખિત નિવેદન કે engagement team, પેઢીના અન્ય સંબંધિત કર્મચારીઓ, પેઢી પોતે અને, જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં, network firms એ independence સંબંધી સંબંધિત નૈતિક જરૂરિયાતોનું પાલન કર્યું છે; અને (2)(i) પેઢી, network firms અને entity વચ્ચેના એવા તમામ સંબંધો અને અન્ય બાબતો જે auditor ના professional judgement મુજબ independence પર અસર કરતી વાજબી રીતે ગણાય, જેમાં તે સમયગાળામાં entity અને તેના નિયંત્રિત ઘટકોને અપાયેલી audit services અને non-audit services માટે વસૂલેલી કુલ fees નો, governance તેની independence પરની અસર મૂલવી શકે તે માટે યોગ્ય વર્ગોમાં વહેંચીને, સમાવેશ થાય, અને (ii) independence સામેના ઓળખાયેલા threats દૂર કરવા કે તેમને સ્વીકાર્ય સ્તરે લાવવા લાગુ કરાયેલાં સંબંધિત safeguards.

બે બાબતો સ્પષ્ટ રાખો. મથાળું (3) ત્યારે જ લાગુ પડે છે જ્યાં those charged with governance માંના બધા entity ના સંચાલનમાં સામેલ ન હોય — એ શરત પોતે એક mark છે. અને **independence ની communication એ listed-entity ની જરૂરિયાત છે**; પ્રશ્ન કહે નહીં ત્યાં સુધી તેને unlisted કંપની અંગેના ઉત્તરમાં ઘુસાડો નહીં.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- પહેલાં those charged with governance ની વ્યાખ્યા Standard ના શબ્દોમાં આપો, પછી governance ની રચનાઓમાંની વિવિધતા ઉદાહરણો સાથે સમજાવો — supervisory board, એક જ board, owner-manager, sole trustee.

TQ 5.1 • MTP 2025-Aug S2 [3] (b) • 5M • Pg 455

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 5.2 • PYQ 2026-May [5] (c) • 4M • Pg 457

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતોમાં listed કંપની અને audit committee હોય, ત્યાં independence ના મથાળા હેઠળ ઉત્તર આપો: પાલનની લેખિત ખાતરી, પછી સંબંધો અને વર્ગવાર fees, પછી safeguards.
- જ્યાં હકીકતોમાં માહિતી મેળવવામાં મુશ્કેલી અને શંકાસ્પદ પણ સ્વીકાર્ય accounting practice નો ઉલ્લેખ હોય, ત્યાં બાકીની યાદી આપતાં પહેલાં દરેક હકીકતને તે જે મથાળા હેઠળ આવે છે તેની સાથે જોડો.

CSQ 5.1 • PYQ 2025-Jan [5] (b) • 5M • Pg 456

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 6: Why Communication of Significant Deficiencies in Internal Control is Necessary? (SA 265)

L2P5-C7-T06

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 7, Completion and Review — SA 265 હેઠળ internal control માંની ખામીઓ those charged with governance અને management ને જણાવવી.

NOTES

બે વ્યાખ્યાઓ, અને એ શબ્દશ: પુછાય છે. SA 265, “Communicating Deficiencies in Internal Control to Those Charged with Governance and Management” હેઠળ — **deficiency in internal control** ત્યારે હોય છે જ્યારે (1) કોઈ control એવી રીતે design, implement કે operate થયું હોય કે તે financial statements માંનાં misstatements સમયસર અટકાવી ન શકે, કે શોધીને સુધારી ન શકે; અથવા (2) financial statements માંનાં misstatements સમયસર અટકાવવા, કે શોધીને સુધારવા માટે જરૂરી હોય તેવું control ગેરહાજર હોય.

significant deficiency in internal control એટલે internal control માંની એવી ખામી કે ખામીઓનો સમૂહ જે auditor ના professional judgement મુજબ those charged with governance નું ધ્યાન માગે તેટલી અગત્યની હોય. પરીક્ષક જેને marks આપે છે તે વાક્ય ઉમેરો: આ અગત્ય માત્ર એના પર નિર્ભર નથી કે misstatement ખરેખર થયું છે કે નહીં; તે એના પર પણ નિર્ભર છે કે misstatement થવાની સંભાવના કેટલી છે અને misstatement નું સંભવિત કદ કેટલું છે, તેથી auditor ને કોઈ misstatements ન મળ્યાં હોય ત્યાં પણ significant deficiencies હોઈ શકે છે.

auditor નું objective અને તેની ત્રણ ફરજો. Objective એ છે કે audit દરમિયાન ઓળખાયેલી internal control ની જે ખામીઓ auditor ના **professional judgement** મુજબ તેમનું ધ્યાન માગે તેટલી અગત્યની હોય, તે those charged with governance અને management ને યોગ્ય રીતે જણાવવી. ફરજો: (1) કરેલા audit કામના આધારે નક્કી કરવું કે internal control માં એક કે વધુ ખામીઓ ઓળખાઈ છે કે નહીં; (2) નક્કી કરવું કે તે વ્યક્તિગત રીતે કે સંયુક્ત રીતે significant deficiencies બને છે કે નહીં; અને (3) significant deficiencies those charged with governance ને સમયસર લેખિતમાં જણાવવી.

કોઈ ખામી “significant” છે કે નહીં તે નક્કી કરતી વખતે વિચારવાની બાબતો — આઠ મુદ્દા: (1) આ ખામીઓથી ભવિષ્યમાં financial statements માં material misstatements થવાની સંભાવના; (2) **સંબંધિત asset કે liability ની નુકસાન કે fraud માટેની સંવેદનશીલતા**; (3) અંદાજિત રકમો નક્કી કરવામાં રહેલી વ્યક્તિલક્ષિતા અને જટિલતા, જેમ કે fair value accounting estimates; (4) **આ ખામીઓના સંસર્ગમાં આવતી financial statement ની રકમો**; (5) જે account balance કે class of transactions આ ખામીના સંસર્ગમાં છે તેમાં થયેલી કે થઈ શકે તેવી પ્રવૃત્તિનું પ્રમાણ; (6) **financial reporting process માટે તે controls નું મહત્વ** — management પરની દેખરેખ જેવાં સામાન્ય monitoring controls, fraud અટકાવવા અને શોધવા પરનાં controls, નોંધપાત્ર accounting policies ની પસંદગી અને ઉપયોગ પરનાં controls, related parties સાથેના નોંધપાત્ર વ્યવહારો પરનાં

controls, entity ના ધંધાના સામાન્ય ક્રમની બહારના નોંધપાત્ર વ્યવહારો પરનાં controls, અને non-recurring journal entries પરનાં controls જેવાં period-end financial reporting process પરનાં controls; (7) આ ખામીઓના પરિણામે પકડાયેલા અપવાદોનું કારણ અને તેમની વારંવારતા; અને (8) આ ખામીનો internal control ની બીજી ખામીઓ સાથેનો આંતરસંબંધ.

significant deficiencies ના સંકેતો — આ અલગ યાદી છે, ઉપરની સાથે ભેળવશો નહીં: (1) **control environment નાં બિનઅસરકારક પાસાંનો evidence** — management જેમાં નાણાકીય રીતે હિતબદ્ધ હોય તેવા નોંધપાત્ર વ્યવહારોની TCWG યોગ્ય ચકાસણી કરતા ન હોવાના સંકેત, internal control જેને અટકાવી ન શક્યું તેવી **management fraud ની ઓળખ, પછી તે material હોય કે ન હોય**, અને અગાઉ જણાવેલી significant deficiencies પર સુધારાત્મક પગલાં લેવામાં management ની નિષ્ફળતા; (2) **જ્યાં સામાન્ય રીતે અપેક્ષિત હોય ત્યાં risk assessment process ની ગેરહાજરી**; (3) **entity ની risk assessment process બિનઅસરકારક હોવાનો evidence**, જેમ કે auditor જેને ઓળખાયેલો જોવાની અપેક્ષા રાખે તે material misstatement ના જોખમને ઓળખવામાં નિષ્ફળતા; (4) **ઓળખાયેલા significant risks સામેનો પ્રતિભાવ બિનઅસરકારક હોવાનો evidence**, ઉદા., આવા જોખમ પર controls ની ગેરહાજરી; (5) auditor નાં procedures થી પકડાયેલાં એવાં misstatements જેને internal control અટકાવી ન શક્યું, કે શોધીને સુધારી ન શક્યું; (6) error કે fraud ને કારણે થયેલા material misstatement નું ચાલુ વર્ષના Statement of Profit and Loss માં prior period items તરીકે disclosure; અને (7) financial statements ની તૈયારી પર દેખરેખ રાખવામાં management ની અસમર્થતાનો evidence.

વારંવાર આવતું case scenario, અને ફાંદો. એક પંક્તિની જાણ — “physical verification of inventories is not being conducted at regular intervals”, કે “controls over significant transactions with related parties are weak” — **યોગ્ય નથી.** auditor એ significant deficiency **તેના વર્ણન સાથે** જણાવવી જોઈએ, પણ સાથે **સંભવિત અસરો પણ સમજાવવી** જોઈએ અને those charged with governance તથા management એ જાણ કયા સંદર્ભમાં થઈ રહી છે તે સમજી શકે તેટલી માહિતી આપવી જોઈએ. ઉત્તરમાં એ ચોક્કસ હકીકતો પરની સંભવિત અસર છૂટથી લખવી જોઈએ — કે આ ખામી **inventories ના misstatement તરફ દોરી શકે અને નફાને અસર કરી શકે**, કે **related party transactions ના misstatement તરફ** — control નું મહત્ત્વ ઉપસાવવું જોઈએ અને જણાવવું જોઈએ કે **તેના પાલન માટે સંબંધિત વ્યક્તિ(ઓ) પર જવાબદારી નક્કી કરવી જોઈએ.**

બે મુદ્દા જેના પર વિદ્યાર્થીઓ marks ગુમાવે છે. those charged with governance ને significant deficiencies ની જાણ **લેખિતમાં અને સમયસર** થવી જોઈએ — બંને વાત કહો. અને કોઈ ખામી આપોઆપ significant બની જતી નથી: તે ત્યારે જ significant બને છે જ્યારે auditor ના **professional judgement** મુજબ તે those charged with governance નું ધ્યાન માગતી હોય.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 3 પ્રશ્ન

- deficiency ની વ્યાખ્યા તેનાં બંને અંગોમાં આપો, પછી significant deficiency ની વ્યાખ્યા, પછી એ વાક્ય કે કોઈ misstatement ન મળ્યું હોય ત્યાં પણ significant deficiency હોઈ શકે છે.

	Understanding	
TQ 6.4 • PYQ 2025-Sep [2] (a) • 5M • Pg 462	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.5 • MTP 2025-Nov S1 [3] (b) • 5M • Pg 463	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 3 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન auditor એ ખરેખર કરેલી એક પંક્તિની જાણ ટાંકે, ત્યાં કહો કે તે યોગ્ય નથી, વર્ણન સાથે સંભવિત અસરો અને પૂરતી માહિતીનો નિયમ આપો, અને પછી એ ચોક્કસ હકીકતો પરની સંભવિત અસર લખી બતાવો. માત્ર નિયમ જણાવતો ઉત્તર application ની marks ગુમાવે છે.

TQ 6.1 • PYQ 2020-Nov [3] (b) • 5M • Pg 459	LEVEL II Application	Medium
TQ 6.2 • PYQ 2021-Jan [2] (a) • 5M • Pg 460	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.1 • PYQ 2024-Sep [6] (Or) (a) • 4M • Pg 464	LEVEL II Application	Medium

પ્રકરણ 8

Audit Report

12 વિષય • 74 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્ત્વ: B

ICAI SKILL PROFILE આ પેપર માટે ICAI band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — આ પ્રકરણ વાંચવામાં લાગે છે theory-પ્રધાન

Level I — Comprehension & Knowledge

60.7%

300 માંથી 182 marks

Level II — Analysis & Application

39.3%

300 માંથી 118 marks

પેપરની Level I ઉપલી મર્યાદાથી ઉપર: આ પ્રકરણના 61% marks Comprehension અને Knowledge ના છે, જ્યારે પેપર માટે ICAI નું 40-60% છે. અહીં તૈયારીમાં વાંચનનો ભાગ બીજાં પ્રકરણો કરતાં વધારે છે; આ પ્રકરણની તૈયારી માત્ર scenarios ઉકેલીને ન કરો.

વિષય 1: Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements (SA 700)

L2P5-C8-T01

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — SA 700 (Revised) હેઠળ opinion બાંધવું અને financial statements પર reporting કરવું.

NOTES

opinion બાંધતી વખતે auditor એ કરવાનાં થતાં છ ચોક્કસ મૂલ્યાંકન — યાદી તરીકે શીખો, કારણ કે પ્રશ્ન યાદી તરીકે જ પુછાય છે: (a) financial statements પસંદ કરાયેલી અને લાગુ કરાયેલી મહત્ત્વની accounting policies પૂરતી રીતે દર્શાવે છે કે નહીં; (b) પસંદ કરાયેલી અને લાગુ કરાયેલી accounting policies applicable financial reporting framework સાથે સુસંગત છે કે નહીં અને યોગ્ય છે કે નહીં; (c) **management એ કરેલા accounting estimates વાજબી છે કે નહીં**; (d) financial statements માં રજૂ થયેલી માહિતી પ્રસ્તુત, ભરોસાપાત્ર, તુલનાપાત્ર અને સમજી શકાય તેવી છે કે નહીં; (e) financial statements એવાં પૂરતાં disclosures આપે છે કે નહીં જેથી ધારેલા વાચકો material transactions અને ઘટનાઓની રજૂ થયેલી માહિતી પરની અસર સમજી શકે; અને (f) financial statements માં વપરાયેલી પરિભાષા, જેમાં દરેક financial statement નું શીર્ષક પણ આવે, યોગ્ય છે કે નહીં.

fair presentation framework માટેની વધારાની કડી. જ્યાં financial statements **fair presentation framework** અનુસાર તૈયાર થયાં હોય ત્યાં મૂલ્યાંકનમાં એ પણ આવશે કે financial statements ન્યાયી રજૂઆત સિદ્ધ કરે છે કે નહીં, અને તેમાં (a) **financial statements ની સમગ્ર રજૂઆત, માળખું અને વસ્તુ** તથા (b) financial statements, તેની સાથેની notes સહિત, પાયામાં રહેલા transactions અને ઘટનાઓને એ રીતે દર્શાવે છે કે નહીં કે જેથી ન્યાયી રજૂઆત સિદ્ધ થાય — એ બંનેનો વિચાર આવશે. auditor એ પણ મૂલ્યાંકન કરશે કે financial statements **applicable financial reporting framework નો પૂરતો ઉલ્લેખ કરે છે કે તેનું પૂરતું વર્ણન કરે છે કે નહીં.**

ગુણાત્મક પાસાં અને management નો પૂર્વગ્રહ. financial statements framework અનુસાર તૈયાર થયાં છે કે નહીં તેના મૂલ્યાંકનમાં entity ની accounting પદ્ધતિઓનાં ગુણાત્મક પાસાંનો વિચાર પણ આવશે, જેમાં

management ના judgments માં સંભવિત પૂર્વગ્રહના સંકેત પણ આવે. accounting પદ્ધતિઓનાં ગુણાત્મક પાસાંની ચર્ચા SA 260 (Revised) માં છે; auditor એવા તારણ પર આવી શકે કે તટસ્થતાનો અભાવ અને નહીં સુધારાયેલી misstatements બંને સાથે મળીને financial statements ને material રીતે ખોટાં ઠેરવે છે. **તટસ્થતાના અભાવના સંકેત:** (a) audit દરમિયાન management ના ધ્યાનમાં લવાયેલી misstatements માંથી પસંદગીપૂર્વકની જ સુધારવી — જેમ કે નોંધાયેલી કમાણી વધારે તે misstatements સુધારવી પણ ઘટાડે તે નહીં; અને (b) **accounting estimates કરવામાં management નો સંભવિત પૂર્વગ્રહ**, જેની વાત SA 540 કરે છે. આ શરત ધ્યાનમાં રાખી: management ના સંભવિત પૂર્વગ્રહના સંકેત પોતે જ દરેક estimate અંગે તારણ કાઢવા માટે misstatements બનતા નથી, પણ financial statements સમગ્ર રીતે material misstatement વિનાનાં છે કે નહીં તેના auditor ના મૂલ્યાંકન પર તેની અસર પડી શકે છે.

SA 700 નો મુસદ્દો જે રીતે ઘડાયો છે તે શા માટે. તેની જરૂરિયાતો બે વચ્ચે યોગ્ય સંતુલન સાધવાનું લક્ષ્ય રાખે છે — એક બાજુ વિશ્વભરમાં auditor ના reporting માં સાતત્ય અને તુલનાપાત્રતાની જરૂર, અને બીજી બાજુ માહિતીને વાચકો માટે વધુ પ્રસ્તુત બનાવીને auditor ના reporting નું મૂલ્ય વધારવાની જરૂર. તે સાતત્યને પ્રોત્સાહન આપે છે પણ સાથે એ પણ સ્વીકારે છે કે જુદાં જુદાં અધિકારક્ષેત્રોના ખાસ સંજોગો સમાવવા માટે નમ્યાપણું જોઈએ; સાતત્યથી વિશ્વના બજારમાં વિશ્વસનીયતા વધે છે, કારણ કે વૈશ્વિક સ્તરે માન્ય ધોરણો અનુસાર થયેલાં audits સહેલાઈથી ઓળખાય છે, અને તેનાથી વાચકની સમજ વધે છે તથા અસામાન્ય સંજોગો ઊભા થાય ત્યારે તે ઓળખવામાં મદદ મળે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્નમાં 'fair presentation framework' ઉમેરાય ત્યારે છ પર અટકી ન જાઓ — વધારાનું મૂલ્યાંકન અને તેની બે કડી જ પૂરા ઉત્તરને જુદો પાડે છે.

TQ 1.2 • RTP 2021-May [25] • Pg 472

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 2 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન opinion બાંધતી વખતે auditor કરે છે તે **ચોક્કસ મૂલ્યાંકન** માગે છે. તેમને ક્રમાંકિત યાદી તરીકે ગણાવો — જેટલાં મૂલ્યાંકન જણાવો તે પ્રમાણે marks મળે છે.
- report ની વસ્તુમાં ઊતરી ન પડો. પ્રશ્ન opinion બાંધવા પર જ અટકે છે.

TQ 1.1 • PYQ 2018-Nov [5] (a) • 5M • Pg 471

LEVEL II
Application

Medium

TQ 1.4 • MTP 2026-Mar S1 [5] (a) • 5M • Pg 474

LEVEL II
Application

Hard

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા • 1 પ્રશ્ન

- પૂર્વગ્રહ વાળા પ્રશ્નમાં દરેક સંકેત તેની સાથેના ઉદાહરણ સહિત આપો, પછી એ શરત આપો કે સંકેત પોતે misstatement નથી. એ શરત જ analysis નો mark છે.

TQ 1.3 · MTP 2018-Mar [5] (a) · 5M · Pg 472

LEVEL II
Analysis

Hard

વિષય 2: Opinion નું સ્વરૂપ [Form of Opinion]

L2P5-C8-T02

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — opinion નું સ્વરૂપ, અને unqualified (unmodified) opinion શું કહે છે.

NOTES

નિયમ એક જ પંક્તિમાં: unqualified opinion ત્યારે આપવો જોઈએ જ્યારે auditor એ તારણ પર આવે કે financial statements તેમની તૈયારી અને રજૂઆત માટે વપરાયેલા financial reporting framework અનુસાર true and fair view આપે છે. જ્યાં auditor entity ની પદ્ધતિઓ અને procedures થી પૂરેપૂરો સંતુષ્ટ હોય અને તેને કોઈ અનામત ન હોય, ત્યાં આ જ opinion આપવાનો થાય.

unqualified opinion પરોક્ષ રીતે શું કહે છે — વિદ્યાર્થીઓ આ ભાગ જ છોડી દે છે: કે accounting સિદ્ધાંતોમાં કે તેમના અમલની પદ્ધતિમાં થયેલા કોઈ પણ ફેરફાર, અને તેની અસરો, બરાબર નક્કી કરાયાં છે અને financial statements માં દર્શાવાયાં છે.

unqualified opinion બીજું શું સૂચવે છે: (a) કે financial statements સામાન્ય રીતે સ્વીકૃત accounting સિદ્ધાંતો વાપરીને તૈયાર થયાં છે અને એ સિદ્ધાંતો સાતત્યપૂર્વક લાગુ કરાયા છે; (b) કે financial statements પ્રસ્તુત statutory requirements અને નિયમોનું પાલન કરે છે; અને (c) કે financial માહિતીની યોગ્ય રજૂઆતને લગતી બધી material બાબતોનું પૂરતું disclosure છે, જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં statutory requirements ને આધીન.

પરિભાષા ચોખ્ખી રાખો. unqualified કે unmodified opinion એટલે ચોખ્ખો opinion. **Emphasis of Matter** ફકરો કે **Material Uncertainty Related to Going Concern** વિભાગ ધરાવતા unmodified opinion સાથે તેને ભેળવવાનો નથી — એ બંનેમાં opinion unmodified જ રહે છે પણ report માં એક વિભાગ ઉમેરાય છે; અને તે SA 705 હેઠળના ત્રણ modified opinions નો વિરોધી છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- પહેલાં એ તારણ જણાવો જેનાથી આ opinion નીકળે છે — 'framework અનુસાર true and fair view' — પછી પરોક્ષ અને સ્પષ્ટ સૂચનો આપો. જે ઉત્તર માત્ર 'ચોખ્ખો report' કહે તેને લગભગ કશું મળતું નથી.

TQ 2.1 · MTP 2020-May [2] (d) · 3M · Pg 475

LEVEL I
Understanding

Easy

વિષય 3: Auditor's Report

L2P5-C8-T03

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — auditor's report ની વસ્તુ અને રચના:

Opinion વિભાગ, Basis for Opinion વિભાગ, Responsibilities of Management, અને unmodified opinion ની શબ્દો.

NOTES

Opinion વિભાગ પહેલો આવે છે. auditor's report નો પહેલો વિભાગ auditor નો opinion ધરાવશે, અને તેનું મથાળું “Opinion” હશે. એ વિભાગ આ પણ કરશે: (1) જે entity નાં financial statements નું audit થયું છે તે ઓળખાવે; (2) જણાવે કે financial statements નું audit થયું છે; (3) financial statements બનાવતા દરેક statement નું શીર્ષક ઓળખાવે; (4) notes નો ઉલ્લેખ કરે, જેમાં મહત્ત્વની accounting policies નો સારાંશ પણ આવે; અને (5) દરેક financial statement ની તારીખ કે તે જે સમયગાળો આવરે છે તે દર્શાવે.

Basis for Opinion — તેનું સ્થાન પોતે જ એક mark છે. report માં Opinion વિભાગની તરત પછી “Basis for Opinion” મથાળા સાથેનો વિભાગ હશે, જે (1) જણાવે કે audit Standards on Auditing અનુસાર થયું હતું; (2) auditor's report ના જે વિભાગમાં SAs હેઠળની auditor ની જવાબદારીનું વર્ણન છે તેનો ઉલ્લેખ કરે; (3) એવું નિવેદન ધરાવે કે auditor એ audit ને લગતી પ્રસ્તુત ethical requirements અનુસાર entity થી independent છે અને તેણે એ requirements અનુસાર પોતાની બીજી ethical જવાબદારીઓ પૂરી કરી છે; અને (4) જણાવે કે auditor માને છે કે મેળવેલો audit evidence opinion નો આધાર આપવા માટે પૂરતો અને યોગ્ય છે કે નહીં. તેનો હેતુ opinion જેના પર અપાયો છે તે પાંચો સમજાવવાનો છે.

opinion modified હોય ત્યારે આ વિભાગ બદલાય છે. SA 700 (Revised) માગે છે તે ઘટકો ઉપરાંત, auditor “Basis for Opinion” મથાળું બદલીને જે યોગ્ય હોય તે પ્રમાણે “Basis for Qualified Opinion”, “Basis for Adverse Opinion” કે “Basis for Disclaimer of Opinion” કરશે, અને એ વિભાગમાં જ modification ઊભી કરનારી બાબતનું વર્ણન મૂકશે.

Responsibilities of Management for the Financial Statements. report માં એ મથાળા સાથેનો વિભાગ હશે. SAs હેઠળનું audit જે પૂર્વધારણા પર ચાલે છે તે SA 200 સમજાવે છે: management અને જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં those charged with governance financial statements તૈયાર કરવાની જવાબદારી સ્વીકારે છે અને એવા internal control ની પણ જે management નક્કી કરે કે fraud થી હોય કે error થી, material misstatement વિનાનાં financial statements તૈયાર કરવા માટે જરૂરી છે. એ વિભાગ management ની આ જવાબદારીઓનું વર્ણન કરશે: (1) applicable financial reporting framework અનુસાર financial statements તૈયાર કરવાની, અને ઉપર કહ્યા મુજબના internal control ની — અને નોંધો કે audit ના બીજાં પાસાં પર fraud ની સંભવિત અસરોને કારણે fraud અટકાવવા અને પકડવા માટેના internal control અંગેની પોતાની જવાબદારીના management ના સ્વીકાર પર materiality લાગુ પડતી નથી; અને (2) entity going concern તરીકે ચાલુ રહેવાની ક્ષમતા ધરાવે છે કે નહીં અને going concern basis of accounting નો ઉપયોગ યોગ્ય છે કે નહીં તે આંકવાની, તથા જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં going concern ને લગતી બાબતો દર્શાવવાની, જેની સમજૂતીમાં going concern basis નો ઉપયોગ ક્યારે યોગ્ય ગણાય તેનું વર્ણન પણ આવે. ICAI નો નમૂનારૂપ report management ની જવાબદારીમાં આ પણ ગણાવે છે: frauds અને બીજી અનિયમિતતા અટકાવવી અને પકડવી; યોગ્ય accounting policies પસંદ કરવી અને લાગુ કરવી; વાજબી અને વિવેકપૂર્ણ હોય તેવા judgements અને estimates કરવા; અને એવાં પૂરતાં internal financial controls ઘડવાં, અમલમાં મૂકવાં અને જાળવવાં જે અસરકારક રીતે ચાલતાં હોય, જેથી true and fair view આપતાં અને material misstatement વિનાનાં financial statements તૈયાર કરવાને

લગત accounting records ની ચોકસાઈ અને completeness સુનિશ્ચિત થાય.

SA 210 auditor ને management સાથે શેની સંમતિ કરવાનું કહે છે — એ જ પ્રશ્નના બીજા અડધા ભાગ તરીકે ઘણી વાર પુછાય છે: જવાબદારી (1) applicable financial reporting framework અનુસાર financial statements તૈયાર કરવાની; (2) management જરૂરી ગણે તેવા internal control ની; અને (3) auditor ને આ પૂરું પાડવાની — records, દસ્તાવેજ અને બીજી બાબતો જેવી બધી માહિતી ઉપલબ્ધ કરાવવી; audit ના હેતુ માટે auditor માગે તેવી વધારાની માહિતી આપવી; અને entity ની અંદરના જે માણસો પાસેથી audit evidence મેળવવું auditor જરૂરી ગણે તેમના સુધી અમર્યાદિત પહોંચ આપવી.

unmodified opinion ના શબ્દો — અને જે શબ્દોની મનાઈ છે તે. કાયદો કે નિયમન બીજું કંઈ ન માગે ત્યાં સુધી opinion બે શબ્દરચનામાંથી એક વાપરશે, અને એ બંને સમકક્ષ ગણાય છે: “In our opinion, the accompanying financial statements present fairly, in all material respects, ... in accordance with [the applicable financial reporting framework]” અથવા “In our opinion, the accompanying financial statements give a true and fair view of ... in accordance with [the applicable financial reporting framework]”. **અયોગ્ય શબ્દરચના:** unmodified opinion અપાતો હોય ત્યારે “with the foregoing explanation” કે “subject to” જેવી શબ્દરચના વાપરવી યોગ્ય નથી, કારણ કે તે **શરતી opinion નો કે opinion નબળો પડ્યાનો કે તેમાં modification થયાનો સંકેત આપે છે.**

UDIN. auditor ની સહી અને membership number ની નીચે આવતો **18 આંકડાનો alphanumeric, system દ્વારા ઊભો કરાયેલો નંબર** એટલે **Unique Document Identification Number**. ICAI એ તે એટલા માટે દાખલ કર્યો કે પોતાને CA સભ્ય તરીકે ખોટી રીતે ઓળખાવતી ત્રીજી વ્યક્તિઓએ પ્રમાણિત કરેલા નાણાકીય દસ્તાવેજ અને પ્રમાણપત્રો સત્તાવાળાઓ અને હિતધારકોને ગેરમાર્ગે દોરતાં હતાં, અને ICAI ને **CA ની સહી CA ન હોય તેવી વ્યક્તિઓ દ્વારા બનાવટી રીતે કરાયાની ફરિયાદો મળી હતી. પૂર્ણ સમયનું Certificate of Practice ધરાવતો Chartered Accountant UDIN portal પર નોંધણી કરાવીને એ નંબર ઊભો કરે છે; auditor એ સહી કરતી વખતે પોતાના membership number સાથે UDIN નો ઉલ્લેખ કરવો પડે, અને તે audit reports અને પ્રમાણપત્રો બંને માટે જરૂરી છે** — એકલા audit reports માટે નહીં.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- Opinion વિભાગના પાંચ મુદ્દા અને Basis for Opinion વિભાગના ચાર મુદ્દા અલગ યાદી તરીકે શીખો. પ્રશ્નમાં એક કે બીજી પુછાય છે, બંને નહીં.

CSQ 3.2 • PYQ 2026-May [3] (b) • 5M • Pg 481

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 4 પ્રશ્ન

- 'Basis for Opinion' અંગે સ્થાનનો પ્રશ્ન સ્પષ્ટ કહીને ઉત્તર આપો — 'Opinion વિભાગની તરત પછીનો અલગ વિભાગ' — અને પછી વસ્તુ ગણાવો. સ્થાન પ્રશ્નનો જણાવેલો ભાગ છે અને તેનો પોતાનો mark છે.

TQ 3.1 • RTP 2020-May [25] • Pg 476

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 3.2 · PYQ 2021-Jan [5] (b) · 4M · Pg 476

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 3.3 · RTP 2023-May [24] · Pg 477

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 3.4 · PYQ 2023-Nov [5] (b) · 4M · Pg 479

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન modified opinion વિશે હોય ત્યાં બદલાયેલું મથાળું નામ લઈને જણાવો અને કહો કે modification ઊભી કરનારી બાબતનું વર્ણન એ જ વિભાગમાં થાય છે.

TQ 3.5 · PYQ 2024-Sep [4] (c) · 3M · Pg 480

LEVEL II
Application**Easy**

CSQ 3.1 · RTP 2025-Jan [17] · Pg 481

LEVEL II
Application**Medium**

વિષય 4: કાયદા કે regulation દ્વારા નિર્ધારિત Auditor's Report [Auditor's Report Prescribed by Law or Regulation]

L2P5-C8-T04

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — કાયદા કે નિયમનથી ઠરાવેલો auditor's report, એટલે કે Companies (Audit and Auditors) Rules, 2014 ના Rule 11 સાથે વાંચતાં Section 143(3)(j) હેઠળ report કરવાની થતી બીજી બાબતો.

NOTES

નિયમ એક જ પંક્તિમાં: જ્યાં auditor's report કાયદા કે નિયમનથી ઠરાવાયો હોય ત્યાં તેની વસ્તુ એ કાયદો નક્કી કરે છે, અને કંપની માટે તેનો અર્થ છે Companies Act, 2013 ની Section 143(3)(j), જે Companies (Audit and Auditors) Rules, 2014 ના Rule 11 સાથે વાંચવાની થાય. ઉત્તર યાદીનો પ્રશ્ન છે — **marks કેટલું આવર્યું તેના પરથી મળે છે, કેટલું ઊંડું ગયા તેના પરથી નહીં** — એટલે Rule 11 ને તેના પોતાના ક્રમમાં જ ચલાવો.

પહેલી ત્રણ સાથે લો: કંપનીએ પડતર મુકદ્દમાની પોતાની નાણાકીય સ્થિતિ પરની અસર, જો હોય તો, પોતાનાં financial statements માં દર્શાવી છે કે નહીં; derivative contracts સહિતના લાંબા ગાળાના contracts પરના material અને અગાઉથી કળી શકાય તેવા નુકસાન, જો હોય તો, માટે કંપનીએ કોઈ કાયદા કે accounting standards હેઠળ જરૂરી હોય તે મુજબ provision કરી છે કે નહીં; અને Investor Education and Protection Fund માં જે રકમ તબદીલ કરવાની થતી હતી તે તબદીલ કરવામાં કોઈ વિલંબ થયો છે કે નહીં.

પછી ભંડોળ અંગેની representations — ત્રણ કડી, અને ત્રણેય જણાવવી પડે: management representation કે કંપનીએ વિદેશી entities સહિત કોઈ વ્યક્તિ કે entity ("Intermediaries") ને કે તેમાં આ સમજ સાથે કોઈ ભંડોળ ધીરેલું, ઉછીનું આપેલું કે રોકેલું નથી કે Intermediary કંપનીએ ઓળખાવેલી કે કંપની વતી ઓળખાવાયેલી બીજી વ્યક્તિઓ કે entities ("Ultimate Beneficiaries") ને ધીરશે કે તેમાં રોકશે અથવા તેમના

વતી કોઈ guarantee, જામીનગીરી કે તેવું કંઈ આપશે; management representation કે કંપનીને વિદેશી entities સહિત કોઈ વ્યક્તિ કે entity (“Funding Parties”) પાસેથી આ સમજ સાથે કોઈ ભંડોળ મળ્યું નથી કે કંપની Funding Party એ ઓળખાવેલી કે તેના વતી ઓળખાવાયેલી વ્યક્તિઓ કે entities (“Ultimate Beneficiaries”) ને ધીરશે કે તેમાં રોકશે અથવા તેમના વતી કોઈ guarantee, જામીનગીરી કે તેવું કંઈ આપશે; અને auditor નું પોતાનું નિવેદન કે સંજોગોમાં વાજબી અને યોગ્ય ગણાયેલી audit procedures ના આધારે તેના ધ્યાનમાં એવું કશું આવ્યું નથી જેનાથી તેને એમ માનવું પડે કે આ representations માં કોઈ material misstatement છે.

પછી dividend: વર્ષ દરમિયાન કંપનીએ જાહેર કરેલું કે ચૂકવેલું dividend Companies Act, 2013 ની Section 123 નું પાલન કરે છે કે નહીં.

audit trail વાળી Clause છોડશો નહીં. કંપનીએ પોતાના books of account રાખવા માટે એવો accounting software વાપર્યો છે કે નહીં જેમાં audit trail (edit log) નોંધવાની સુવિધા હોય; software માં નોંધાયેલા બધા transactions માટે તે આખા વર્ષ દરમિયાન ચાલુ રખાયો છે કે નહીં; **audit trail ની સુવિધા સાથે ચેડાં થયાં નથી કે નહીં;** અને records જાળવવા અંગેની statutory requirements પ્રમાણે કંપનીએ audit trail સાચવ્યો છે કે નહીં. આ સૌથી છેલ્લે ઉમેરાયેલી કડી છે અને સૌથી વધુ વાર છૂટી જતી પણ એ જ છે — તેના વિનાનો ઉત્તર અધૂરો છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતો ધીરેલા કે મળેલા ભંડોળ અંગેની management ની representation પર ફરતી હોય ત્યાં સીધો **Rule 11 ની reporting requirement** નો ઉત્તર આપો અને કહો કે auditor એ report માં શું જણાવવું પડે.
- representation પર ભરોસો મૂકતાં પહેલાં auditor શું કરે છે તે કહો — તે representation છે, evidence નથી, અને audit procedures તો કરવાની જ રહે છે.

CSQ 4.1 • PYQ 2026-Sep [3] (a) • 5M • Pg 482

LEVEL I
Understanding

Medium

વિષય 5: Modifications to The Opinion in the Independent Auditor's Report (SA 705)

L2P5-C8-T05

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — SA 705 (Revised) હેઠળ independent auditor's report માં opinion ની modifications: modified opinion ના ત્રણ પ્રકાર અને report ના સ્વરૂપ તથા વસ્તુ પર તેની અસર.

NOTES

Modification ક્યારે જરૂરી છે, અને તેનો હેતુ. SA 705, “Modifications to the Opinion in the Independent Auditor's Report” એ auditor ની એ જવાબદારીની વાત કરે છે કે જ્યાં SA 700 (Revised) હેઠળ opinion બાંધતી વખતે તે એવા તારણ પર આવે કે modification જરૂરી છે ત્યાં તે યોગ્ય report આપે, અને report ના સ્વરૂપ તથા વસ્તુ પર તેની શી અસર પડે તેની પણ વાત કરે છે. auditor opinion ત્યારે modify કરશે

જ્યારે (1) મેળવેલા audit evidence ના આધારે તે એવા તારણ પર આવે કે financial statements સમગ્ર રીતે material misstatement વિનાનાં નથી; અથવા (2) financial statements સમગ્ર રીતે material misstatement વિનાનાં છે એવું તારણ કાઢવા માટે તે sufficient appropriate audit evidence મેળવી ન શકે. હેતુ એ છે કે એવા સંજોગોમાં યોગ્ય રીતે **modified opinion સ્પષ્ટપણે વ્યક્ત કરવો.**

કઈ modification લાગુ પડે તે નક્કી કરતાં બે ચલ — આખો વિષય એ જ છે: (a) **modification ઊભી કરનારી બાબતની nature**, એટલે કે financial statements **material રીતે ખોટાં છે** કે, sufficient appropriate audit evidence ન મેળવી શકાયો હોય તેવા કિસ્સામાં, **material રીતે ખોટાં હોઈ શકે છે**; અને (b) financial statements પરની અસરો કે સંભવિત અસરો કેટલી વ્યાપક છે તે અંગેનો auditor નો judgement. તેને કોષ્ટકની જેમ ચલાવો: financial statements material રીતે ખોટાં — material પણ વ્યાપક નહીં → Qualified opinion; material અને વ્યાપક → Adverse opinion. sufficient appropriate audit evidence ન મેળવી શકાય — material પણ વ્યાપક નહીં → Qualified opinion; material અને વ્યાપક → Disclaimer of opinion. **modified opinion ના ત્રણ પ્રકાર છે: qualified, adverse અને disclaimer.**

દરેકને Standard ના પોતાના શબ્દોમાં કહો. Qualified opinion: auditor, sufficient appropriate audit evidence મેળવ્યા પછી, એવા તારણ પર આવે કે misstatements એકલી કે ભેગી થઈને material છે પણ વ્યાપક નથી; **અથવા** તે opinion નો આધાર બને તેવો sufficient appropriate audit evidence મેળવી ન શકે, પણ એવા તારણ પર આવે કે નહીં પકડાયેલી misstatements ની સંભવિત અસરો, જો હોય તો, material હોઈ શકે પણ વ્યાપક નહીં. **Adverse opinion:** તેણે sufficient appropriate audit evidence મેળવ્યો હોય અને તે એવા તારણ પર આવે કે misstatements એકલી કે ભેગી થઈને material પણ છે અને વ્યાપક પણ. **Disclaimer of opinion:** તે sufficient appropriate audit evidence મેળવી ન શકે અને એવા તારણ પર આવે કે નહીં પકડાયેલી misstatements ની સંભવિત અસરો, જો હોય તો, material પણ હોઈ શકે અને વ્યાપક પણ; અને **અનેક અનિશ્ચિતતાઓ સંડોવતા અત્યંત વિરલ સંજોગોમાં** પણ, જ્યાં દરેક અલગ અનિશ્ચિતતા અંગે sufficient appropriate audit evidence મેળવ્યો હોવા છતાં એ અનિશ્ચિતતાઓની સંભવિત પરસ્પર અસર અને તેમની સંભવિત સંચિત અસરને કારણે opinion બાંધવો શક્ય ન હોય. opinion modified હોય ત્યારે Opinion વિભાગનું મથાળું જે યોગ્ય હોય તે પ્રમાણે “Qualified Opinion”, “Adverse Opinion” કે “Disclaimer of Opinion” બને છે.

management એ લાદેલી scope ની મર્યાદા — પગલાં ક્રમસર અનુસરો, એ જ marks છે. જો **engagement સ્વીકાર્યા પછી** auditor ના ધ્યાનમાં આવે કે management એ scope પર એવી મર્યાદા લાદી છે જેનાથી qualified opinion કે disclaimer આપવાનો થવાનો સંભવ છે, તો તે **management ને એ મર્યાદા દૂર કરવાનું કહેશે.** જો management ના પાડે, તો તે એ બાબત those charged with governance ને જણાવશે, સિવાય કે તે બધા જ entity નું સંચાલન કરવામાં સંડોવાયેલા હોય, અને **નક્કી કરશે કે sufficient appropriate evidence મેળવવા વૈકલ્પિક procedures કરવી શક્ય છે કે નહીં.** જો તોય તે evidence મેળવી ન શકે: (1) **material પણ વ્યાપક નહીં → opinion qualify કરો;** (2) material અને વ્યાપક, જેથી qualification પરિસ્થિતિની ગંભીરતા પહોંચાડવા પૂરતું ન હોય → (a) જ્યાં વ્યવહાર હોય અને લાગુ પડતા કાયદા કે નિયમન હેઠળ શક્ય હોય ત્યાં audit માંથી ખસી જાઓ, અથવા (b) report આપતાં પહેલાં ખસી જવું વ્યવહાર કે શક્ય ન હોય તો opinion disclaim કરો. જો તે ખસી જાય, તો ખસતાં પહેલાં audit દરમિયાન ઓળખાયેલી એવી misstatements અંગેની બાબતો those charged with governance ને જણાવશે જેનાથી opinion માં modification થઈ હોત.

Disclaimer કરો ત્યારે report માં શું બદલાય છે. basis વિભાગનું મથાળું “Basis for Disclaimer of Opinion” બને છે અને modification ઊભી કરનારી બાબતનું વર્ણન તેમાં જ થાય છે. SA 700 (Revised) બાકી માગે છે તે આ ઘટકો report માં નહીં આવે: auditor's report ના જે વિભાગમાં auditor ની જવાબદારીઓનું વર્ણન છે તેનો ઉલ્લેખ, અને મેળવેલો audit evidence opinion નો આધાર આપવા માટે પૂરતો અને યોગ્ય છે કે નહીં તે અંગેનું નિવેદન. auditor ની જવાબદારીઓનું વર્ણન બદલીને તેમાં માત્ર આટલું જ રખાય છે: (1) એવું નિવેદન કે auditor ની જવાબદારી Standards on Auditing અનુસાર entity નાં financial statements નું audit કરવાની અને auditor's report આપવાની છે; (2) એવું નિવેદન કે Basis for Disclaimer of Opinion વિભાગમાં વર્ણવેલી બાબતોને કારણે auditor audit opinion નો આધાર આપે તેવો sufficient appropriate audit evidence મેળવી શક્યો નથી; અને (3) SA 700 માગે છે તે auditor ની independence અને બીજી ethical જવાબદારીઓ અંગેનું નિવેદન. અને, કાયદો કે નિયમન માગે તે સિવાય, auditor opinion disclaim કરે ત્યારે report માં SA 701 અનુસાર Key Audit Matters વિભાગ નહીં આવે.

હકીકતો પર તેનો અમલ — Scanner જે ભાત વારંવાર દોહરાવે છે તે. જ્યાં auditor inventory count માં હાજર રહી શકતો નથી, external confirmations માટે સરનામાં મેળવી શકતો નથી, revenue ચકાસી શકતો નથી અને ખર્ચનાં બિલ મેળવી શકતો નથી, ત્યાં આ અસમર્થતા financial statements નાં ઘણાં પાસાંને અસર કરે છે, એટલે સંભવિત અસરો material પણ છે અને વ્યાપક પણ અને qualification પરિસ્થિતિની ગંભીરતા પહોંચાડવા પૂરતું નથી — જ્યાં વ્યવહારુ હોય ત્યાં ખસી જાય, નહીં તો disclaim કરો. જ્યાં ચોપડા નવા ERP માં ખસેડાયા હોય, સાચો data કાઢી શકાતો ન હોય અને હાથેથી પણ ઉપલબ્ધ ન હોય, અને અસરો material તથા વ્યાપક હોઈ શકે — disclaim. જ્યાં Section 129(3) consolidated financial statements માગતી હોવા છતાં તે બનાવાયાં જ ન હોય, ત્યાં financial statements material રીતે ખોટાં છે અને એ misstatement વ્યાપક છે — adverse opinion, અને opinion ના ફકરામાં કહેવાય કે financial statements true and fair view આપતાં નથી. જ્યાં going concern ને લગતી material uncertainty પૂરતી રીતે દર્શાવાઈ ન હોય, ત્યાં જે યોગ્ય હોય તે પ્રમાણે qualified કે adverse opinion આપો અને Basis વિભાગમાં કહો કે material uncertainty અસ્તિત્વમાં છે ... અને financial statements આ બાબત પૂરતી રીતે દર્શાવતાં નથી.

જે ભેદ marks નક્કી કરે છે તે. Misstatement વાળા પ્રશ્નમાંથી માત્ર qualified કે adverse જ નીકળી શકે; evidence ન મેળવી શકાય તેવા પ્રશ્નમાંથી માત્ર qualified કે disclaimer જ નીકળી શકે. શાસ્ત્રીય ખોટો ઉત્તર એ છે કે જ્યાં auditor પાસે evidence હોય અને તેને ખબર હોય કે statements ખોટાં છે ત્યાં disclaimer આપી દેવો — ત્યાં adverse opinion થાય — અથવા જ્યાં તેને evidence જ ન મળ્યો હોય ત્યાં adverse opinion આપી દેવો — ત્યાં disclaimer થાય. opinion નું નામ આપતાં પહેલાં બાબતની nature અને વ્યાપકતા સ્પષ્ટ જણાવો.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 4 પ્રશ્ન

- વ્યાપક અસરોને material અસરોની સામે મૂકીને વ્યાખ્યા આપો અને તેમાં Standard નો પોતાનો શબ્દપ્રયોગ વાપરો: કે qualification 'would be inadequate to communicate the gravity of the situation'.

TQ 5.3 • RTP 2025-Sep [17] • Pg 487

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 5.4 • MTP 2025-Dec S2 [4] (c) • 4M • Pg 488

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 5.5 · MTP 2026-Apr S2 [5] (a) · DESC · 5M · Pg 488

LEVEL I
Understanding**Medium**

CSQ 5.3 · RTP 2021-Nov [25] · Pg 492

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 6 પ્રશ્ન

- ત્રણ ચાલમાં ઉત્તર આપો: આ misstatement છે કે evidence ન મેળવી શકાયોનો કિસ્સો; અસર material પણ વ્યાપક નહીં, કે material અને વ્યાપક; તેથી કયો opinion. જે ઉત્તર આ બે તારણ વિના જ opinion જણાવી દે તે application ની marks ગુમાવે છે.
- management એ લાદેલી મર્યાદામાં આ ક્રમે ચાલો: મર્યાદા દૂર કરવાનું કહો → TCWG ને જણાવો → વૈકલ્પિક procedures → qualify કરો કે ખસી જાઓ અથવા disclaim કરો. opinion પહેલાંનાં પગલાં opinion જેટલા જ marks લઈ જાય છે.

TQ 5.2 · PYQ 2023-May [5] (c) · 3M · Pg 486

LEVEL II
Application**Easy**

CSQ 5.2 · PYQ 2021-Jul [5] (d) · 3M · Pg 490

LEVEL II
Application**Easy**

TQ 5.1 · MTP 2022-Mar [5] (c) · 4M · Pg 484

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 5.1 · PYQ 2019-May [2] (b) · 4M · Pg 489

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 5.4 · MTP 2024-Mar [3] (b) · 4M · Pg 493

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 5.5 · PYQ 2025-Jan [3] (c) · 4M · Pg 494

LEVEL II
Application**Medium**

વિષય 6: Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matter Paragraphs in the Independent Auditor's Report (SA 706)

L2P5-C8-T06

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — SA 706 (Revised) હેઠળ independent auditor's report માં Emphasis of Matter ફકરા અને Other Matter ફકરા.

NOTES

વ્યાખ્યા, અને તે શબ્દશઃ પુછાય છે: Emphasis of Matter ફકરો એટલે auditor's report માં મુકાયેલો એવો ફકરો જે financial statements માં યોગ્ય રીતે રજૂ થયેલી કે દર્શાવાયેલી એવી બાબતનો ઉલ્લેખ કરે છે જે, auditor ના judgment પ્રમાણે, એટલી મહત્વની હોય કે financial statements ની વાચકોની સમજ માટે તે પાયાની હોય. જે બે શબ્દો આખું કામ કરે છે તે ધ્યાનમાં રાખો — બાબત financial statements માં પહેલેથી રજૂ થયેલી કે દર્શાવાયેલી છે, અને તે વાચકોની સમજ માટે પાયાની છે.

તે ક્યારે મૂકી શકાય — બે શરત, અને બંને હોવી જ જોઈએ: (1) એ બાબતને કારણે auditor ને SA 705

(Revised) અનુસાર opinion modify કરવાનું ન આવતું હોય; અને (2) જ્યાં SA 701 લાગુ પડતી હોય ત્યાં એ બાબત auditor's report માં જણાવવાની key audit matter તરીકે નક્કી ન થઈ હોય. એટલે Emphasis of Matter ક્યારેય modification નો વિકલ્પ નથી અને ક્યારેય key audit matter નો વિકલ્પ પણ નથી.

તે કેવી રીતે મુકાય — ત્રણ પગલાં, અને દરેક એક mark છે: (1) ફકરાને auditor's report ના અલગ વિભાગમાં મૂકો, જેના યોગ્ય મથાળામાં “Emphasis of Matter” શબ્દ આવતો હોય; (2) ફકરામાં જે બાબત પર ભાર મુકાય છે તેનો અને financial statements માં તેનું પૂરું વર્ણન કરતાં પ્રસ્તુત disclosures ક્યાં છે તેનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ કરો — એ ફકરો માત્ર financial statements માં રજૂ થયેલી કે દર્શાવાયેલી માહિતીનો જ ઉલ્લેખ કરશે; અને (3) દર્શાવો કે જે બાબત પર ભાર મુકાયો છે તેના સંદર્ભમાં auditor નો opinion modified નથી. ઉત્તરોમાંથી નમૂનારૂપ મુસદ્દો: “Emphasis of Matter — [heading]. We draw attention to Note (Y) of the financial statements, which describes ... Our opinion is not modified in respect of this matter.”

જ્યાં Emphasis of Matter ફકરો જરૂરી બની શકે તેવા સંજોગોનાં ઉદાહરણ: (1) અસાધારણ મુકદ્દમા કે નિયમનકારી પગલાંના ભાવિ પરિણામ અંગેની અનિશ્ચિતતા; (2) financial statements ની તારીખ અને auditor's report ની તારીખ વચ્ચે બનતી કોઈ મહત્ત્વની પછીની ઘટના; (3) જ્યાં છૂટ હોય ત્યાં નવા accounting standard નો વહેલો અમલ, જેની financial statements પર material અસર હોય; અને (4) કોઈ મોટી આફત જેની entity ની નાણાકીય સ્થિતિ પર મહત્ત્વની અસર પડી હોય કે પડતી રહેતી હોય. એટલે વર્ષ પૂરું થયા પછી લાગેલી આગ જે બરાબર દર્શાવાઈ હોય, કે નિયમનકારની માગણી સામેની પડતર અપીલ જે કંપનીએ દર્શાવી હોય, એ Emphasis of Matter નો કિસ્સો છે — disclosure પૂરું છે અને કોઈ adjustment જોઈતું નથી, પણ વાચકોનું ધ્યાન દોરવું જોઈએ.

Other Matter ફકરો — એ ભેદ જેનાથી નક્કી થાય કે કયો ફકરો વાપરવો. Other Matter ફકરો એટલે auditor's report માં મુકાયેલો વધારાનો ફકરો જે એવી બાબત તરફ ધ્યાન દોરે છે જે financial statements માં રજૂ થયેલી કે દર્શાવાયેલી નથી, પણ audit ની, auditor ની જવાબદારીઓની કે auditor's report ની વાચકોની સમજ માટે પ્રસ્તુત છે. એટલે: બાબત financial statements માં છે → Emphasis of Matter; બાબત financial statements માં નથી પણ audit કે report ને લગતી છે → Other Matter. એટલે જ SA 710 predecessor auditor અંગેનાં અને audit ન થયેલા corresponding figures અંગેનાં નિવેદન Other Matter ફકરામાં મૂકે છે — એ હિસાબ વિશે નહીં, audit વિશે કંઈક કહે છે.

જાણ. Emphasis of Matter ફકરો opinion ને modify કરતો નથી, અને એ વાત ફકરામાં જ કહેવી પડે. જો બાબત બરાબર દર્શાવાઈ ન હોય, અથવા auditor ને એ હિસાબી પદ્ધતિ સામે વાંધો હોય, તો ઉત્તર SA 705 છે, SA 706 નહીં. શાસ્ત્રીય ખોટો ઉત્તર એ છે કે જે બાબત ખરેખર qualification માગે છે તેના પર થીગડું મારવા Emphasis of Matter વાપરી દેવો.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- વ્યાખ્યા આપો, પછી બે શરત, પછી ત્રણ પગલાં. જે શરત સૌથી વધુ વાર છૂટી જાય છે તે એ છે કે એ બાબતને કારણે SA 705 હેઠળ modification કરવાનું ન આવતું હોય.

CSQ 6.3 · PYQ 2026-Jan [3] (a) · 5M · Pg 499

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 2 પ્રશ્ન

- હકીકતોની ભાત પર પહેલાં કહો કે બાબત બરાબર દર્શાવાઈ છે અને તેમાં કોઈ adjustment જોઈતું નથી, અને એટલે જ modification નો સવાલ નથી; પછી ફકરાનું નામ આપો; પછી ત્રણ પગલાં આપો; પછી ફકરો પોતે ઘડો. ઘડેલો ફકરો એવા marks કમાવે છે જે માત્ર વર્ણન કરવાનું નથી.

CSQ 6.1 · PYQ 2022-May [6] (a) · 4M · Pg 496

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 6.2 · PYQ 2025-Jan [4] (c) · 4M · Pg 497

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 7: Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report (SA 701)

L2P5-C8-T07

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — SA 701 હેઠળ independent auditor's report માં key audit matters જણાવવાં.

NOTES

વ્યાખ્યા: Key Audit Matters એટલે એવી બાબતો જે auditor ના professional judgment પ્રમાણે ચાલુ સમયગાળાનાં financial statements ના audit માં સૌથી વધુ મહત્વની હતી. તે **those charged with governance ને જણાવાયેલી બાબતોમાંથી પસંદ કરાય છે** — એ સ્રોત વ્યાખ્યાનો જ ભાગ છે અને એક mark છે.

તે કેવી રીતે નક્કી થાય — બે તબક્કાની ગળણી. those charged with governance ને જણાવાયેલી બાબતોમાંથી auditor એ બાબતો નક્કી કરે છે જેમાં audit કરતી વખતે auditor નું નોંધપાત્ર ધ્યાન માગી લેવાયું હતું, અને તેમાં આ ધ્યાનમાં લે છે: (1) risk of material misstatement નું મૂલ્યાંકન વધુ ઊંચું હોય તેવાં ક્ષેત્રો, અથવા SA 315 અનુસાર ઓળખાયેલાં significant risks; (2) financial statements નાં એવાં ક્ષેત્રોને લગતા auditor ના મહત્વના judgements જેમાં management નો મહત્વનો judgement સંડોવાયેલો હોય, જેમાં અંદાજની ઊંચી અનિશ્ચિતતા ધરાવતા તરીકે ઓળખાયેલા accounting estimates પણ આવે; અને (3) સમયગાળા દરમિયાન બનેલી મહત્વની ઘટનાઓ કે transactions ની audit પર પડેલી અસર. એ બાબતોમાંથી જે ચાલુ સમયગાળાના audit માં સૌથી વધુ મહત્વની હોય તે key audit matters છે.

હેતુ. હેતુ એ છે કે જે audit કરવામાં આવ્યું તેના વિશે વધુ પારદર્શકતા આપીને auditor's report નું સંદેશમૂલ્ય વધારવું. key audit matters જણાવવાથી ધારેલા વાચકોને વધારાની માહિતી મળે છે જે તેમને એ બાબતો સમજવામાં મદદ કરે છે જે auditor ના professional judgement પ્રમાણે ચાલુ સમયગાળાના audit માં સૌથી વધુ મહત્વની હતી, અને તે વાચકોને entity સમજવામાં તથા audit થયેલાં financial statements માં management

નો મહત્વનો judgement ક્યાં છે તે સમજવામાં પણ મદદ કરી શકે છે.

key audit matters જણાવવાં એ શું નથી — ચાર કડી, અને આ વિષયનો સૌથી વધુ પુછાતો ભાગ એ જ છે. તે (a) applicable financial reporting framework management પાસે જે disclosures માગે છે, કે જે ન્યાયી રજૂઆત સિદ્ધ કરવા માટે બાકી રીતે જરૂરી છે, તે financial statements માંનાં disclosures નો વિકલ્પ નથી; (b) કોઈ ચોક્કસ audit engagement ના સંજોગો SA 705 (Revised) અનુસાર modified opinion માગતા હોય ત્યારે auditor એ આપવાના થતા એ opinion નો વિકલ્પ નથી; (c) entity ની going concern તરીકે ચાલુ રહેવાની ક્ષમતા પર મોટી શંકા ઊભી કરી શકે તેવી ઘટનાઓ કે પરિસ્થિતિ અંગે material uncertainty હોય ત્યારે SA 570 અનુસાર કરવાના થતા reporting નો વિકલ્પ નથી; અથવા (d) અલગ અલગ બાબતો પરનો જુદો opinion નથી.

સંદર્ભ જણાવવું વાક્ય, અને disclaimer સાથેનો સંબંધ. key audit matters એ સંદર્ભમાં જણાવાય છે કે auditor એ financial statements પર સમગ્ર રીતે opinion બાંધ્યો છે — તે ક્યારેય opinion થી અલગ ઊભાં રહેતાં નથી. અને કાયદો કે નિયમન માગે તે સિવાય, જ્યારે auditor financial statements પર opinion disclaim કરે ત્યારે auditor's report માં Key Audit Matters વિભાગ નહીં આવે.

ત્રણેયને અલગ રાખો. key audit matter એટલે audit માં સૌથી વધુ મહત્વની બાબત, જે TCWG ને જણાવાયેલી બાબતોમાંથી આવે છે; **Emphasis of Matter** financial statements માં પહેલેથી દર્શાવાયેલી કોઈ બાબત તરફ ધ્યાન દોરે છે અને તે ત્યારે જ વપરાય છે જ્યારે એ બાબત key audit matter ન હોય; **SA 705 હેઠળનું modification** એ ત્યારનો પ્રતિસાદ છે જ્યારે statements ખોટાં હોય કે evidence ન મળ્યો હોય. શાસ્ત્રીય ખોટો ઉત્તર એ છે કે key audit matter ને qualification તરીકે કે જુદા opinion તરીકે વર્ણવવું — તે બેમાંથી એકેય નથી.

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 4 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન key audit matters કેવી રીતે નક્કી થાય તે માગે છે, એટલે પસંદગીની પ્રક્રિયા આપો: those charged with governance ને જણાવાયેલી બાબતો, પછી તેમાંથી audit માં સૌથી વધુ મહત્વની બાબતો.
- Standard જે ત્રણ પરિબળો તરફ ધ્યાન દોરે છે તેનાં નામ આપો, અને કહો કે જે બાબતમાંથી modified opinion નીકળતો હોય તે ક્યારેય key audit matter તરીકે report થતી નથી.

TQ 7.2 · PYQ 2020-Nov [5] (c) · 3M · Pg 500	LEVEL II Application	Easy
TQ 7.3 · PYQ 2023-Nov [5] (d) · 3M · Pg 501	LEVEL II Application	Easy
TQ 7.4 · PYQ 2025-May [3] (b) · 5M · Pg 502	LEVEL II Application	Medium
CSQ 7.1 · PYQ 2025-Sep [2] (b) · 5M · Pg 502	LEVEL II Application	Hard

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્નમાં કહેવાયું હોય કે વિદ્યાર્થી modification અને key audit matter વચ્ચે ગૂંચવાય છે, ત્યાં સામસામે મૂકીને ઉત્તર આપો: પહેલાં key audit matters નો હેતુ જણાવો, પછી સ્પષ્ટ કહો કે તે modified opinion નું, SA 570 હેઠળના going concern અંગેના reporting નું, કે જરૂરી disclosure નું સ્થાન લેતાં નથી.

TQ 7.1 · RTP 2019-Nov [24] · Pg 500

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 8: Standard on Auditing 710, Comparative Information- “Corresponding Figures and Comparative Financial Statements”

L2P5-C8-T08

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — SA 710, Comparative Information: corresponding figures અને comparative financial statements, એ બે અભિગમ અને તેમની reporting.

NOTES

વ્યાખ્યા અને બે અભિગમ. Comparative information એટલે applicable financial reporting framework અનુસાર એક કે વધુ અગાઉના સમયગાળા અંગે financial statements માં મુકાયેલી રકમો અને disclosures. comparative information ની nature framework ની જરૂરિયાતો પર આધાર રાખે છે, અને auditor ની reporting જવાબદારીઓ માટે બે વ્યાપક અભિગમ છે: corresponding figures અને comparative financial statements. કયો અભિગમ અપનાવવો તે ઘણી વાર કાયદો કે નિયમન નક્કી કરે છે, પણ તે terms of engagement માં પણ નક્કી થઈ શકે.

reporting નો પાયાનો ભેદ — દરેકની એક પંક્તિ, અને ત્રણ marks ના પ્રશ્નનો ઉત્તર એ જ છે: (a) corresponding figures માટે financial statements પરનો auditor નો opinion માત્ર ચાલુ સમયગાળાનો ઉલ્લેખ કરે છે; (b) comparative financial statements માટે auditor નો opinion જે જે સમયગાળાનાં financial statements રજૂ થયાં હોય તે દરેકનો ઉલ્લેખ કરે છે.

Comparative information પરની audit procedures. auditor નક્કી કરશે કે financial statements માં applicable financial reporting framework માગે છે તે comparative information છે કે નહીં અને તેનું વર્ગીકરણ યોગ્ય છે કે નહીં, અને તે માટે મૂલ્યાંકન કરશે કે (a) comparative information અગાઉના સમયગાળામાં રજૂ થયેલી રકમો અને બીજાં disclosures સાથે મળતી આવે છે કે નહીં; અને (b) comparative information માં દેખાતી accounting policies ચાલુ સમયગાળામાં લાગુ કરાયેલી policies સાથે સુસંગત છે કે નહીં, અથવા ફેરફાર થયા હોય તો એ ફેરફારનો હિસાબ બરાબર મુકાયો છે અને તે પૂરતી રીતે રજૂ થયો અને દર્શાવાયો છે કે નહીં.

Corresponding figures — opinion તેમનો ઉલ્લેખ નહીં કરે, સિવાય કે ત્રણ સંજોગોમાં. (1) **અગાઉના સમયગાળાનો report modified હતો અને એ બાબત હજી ઉકેલાઈ નથી:** જ્યાં અગાઉ અપાયેલો અગાઉના સમયગાળાનો auditor's report qualified opinion, disclaimer of opinion કે adverse opinion ધરાવતો હોય અને modification ઊભી કરનારી બાબત હજી ઉકેલાઈ ન હોય, ત્યાં auditor **ચાલુ સમયગાળાનાં financial statements પરનો પોતાનો opinion modify કરશે**, અને **Basis for Modification** ફકરામાં કાં તો (a) જ્યાં ચાલુ સમયગાળાના આંકડા પરની અસરો કે સંભવિત અસરો material હોય ત્યાં બાબતના વર્ણનમાં ચાલુ સમયગાળાના આંકડા અને corresponding figures બંનેનો ઉલ્લેખ કરશે, અથવા (b) બીજા કિસ્સાઓમાં સમજાવશે કે ચાલુ સમયગાળાના આંકડા અને corresponding figures ની તુલનાપાત્રતા પર એ નહીં ઉકેલાયેલી બાબતની અસરો કે સંભવિત અસરોને કારણે audit opinion modify કરાયો છે. (2) અગાઉના સમયગાળાનાં financial statements માં

material misstatement, જેના પર unmodified opinion અપાયો હતો: auditor ચકાસશે કે એ misstatement applicable financial reporting framework હેઠળ જરૂરી હોય તે રીતે ઉકેલાઈ છે કે નહીં, અને ન ઉકેલાઈ હોય તો ચાલુ સમયગાળાનાં financial statements પર qualified opinion કે adverse opinion આપશે. (3) અગાઉના સમયગાળાનાં financial statements નું audit થયું નથી: auditor Other Matter ફકરામાં જણાવશે કે corresponding figures નું audit થયું નથી — અને એ નિવેદનથી તેની એ જરૂરિયાત પૂરી થઈ જતી નથી કે opening balances માં ચાલુ સમયગાળાનાં financial statements ને material રીતે અસર કરતી misstatements નથી તે અંગે sufficient appropriate audit evidence મેળવે.

અગાઉના સમયગાળાનું audit predecessor auditor એ કર્યું હોય. જ્યાં કાયદો કે નિયમન auditor ને predecessor ની report નો ઉલ્લેખ કરવાની છૂટ આપે અને તે એમ કરવાનું નક્કી કરે, ત્યાં તે ચાલુ સમયગાળાનાં financial statements પર opinion આપવા ઉપરાંત Other Matter ફકરામાં આ જણાવશે: (1) કે અગાઉના સમયગાળાનાં financial statements નું audit predecessor auditor એ કર્યું હતું; (2) predecessor auditor એ કયા પ્રકારનો opinion આપ્યો હતો અને એ opinion modified હોય તો તેનાં કારણ; અને (3) એ report ની તારીખ, સિવાય કે અગાઉના સમયગાળાનાં financial statements પરનો predecessor નો report એ financial statements સાથે સુધારાયો હોય. **Other Matter ફકરાનો અર્થ, જો પ્રશ્ન એ પૂછે તો:** auditor's report માં મુકાયેલો એવો વધારાનો ફકરો જે એવી બાબત તરફ ધ્યાન દોરે છે જે financial statements માં રજૂ થયેલી કે દર્શાવાયેલી નથી પણ auditor માને છે કે audit, auditor ની જવાબદારીઓ કે auditor's report સમજવા માટે તે વાચકો માટે મહત્વની છે.

એક જ પ્રશ્નમાં બંને અભિગમ ક્યાં ભેગા થાય છે. અગાઉના સમયગાળાનો નહીં ઉકેલાયેલો adverse opinion auditor ને ચાલુ સમયગાળાનો opinion modify કરાવે છે અને તેની સમજૂતી Basis for Modification ફકરામાં અપાવે છે; અને જ્યાં comparative financial statements રજૂ થયાં હોય ત્યાં opinion જે જે સમયગાળાનાં financial statements રજૂ થયાં હોય અને જેના પર audit opinion અપાયો હોય તે દરેકનો ઉલ્લેખ કરવો પડે. બંને મુદ્દા જોઈએ છે — modification અને અનેક સમયગાળાનો opinion — અને જો અગાઉના સમયગાળાનું audit બીજા કોઈએ કર્યું હોય તો predecessor auditor વાળો Other Matter ફકરો પણ.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 2 પ્રશ્ન

- ત્રણ અપવાદરૂપ સંજોગો ક્રમાંકિત યાદી છે. કોઈ એકને વિસ્તારતાં પહેલાં ત્રણેયનાં નામ આપો; ત્રીજો — અગાઉના સમયગાળાનું audit થયું નથી — એ જ સામાન્ય રીતે ભુલાય છે.

TQ 8.2 • PYQ 2023-Nov [4] (d) • 3M • Pg 505

LEVEL I
Remembering

Easy

CSQ 8.3 • PYQ 2026-May [6] (b) • 5M • Pg 508

LEVEL I
Remembering

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 3 પ્રશ્ન

- જ્યાં અગાઉના સમયગાળાનું audit predecessor એ કર્યું હોય ત્યાં Other Matter ફકરાની ત્રણ વસ્તુ આપો. જ્યાં અગાઉના સમયગાળાનો opinion modified હોય અને બાબત ઉકેલાઈ ન હોય ત્યાં Basis for Modification વાળી માવજત અને તેના બે વિકલ્પ આપો. હકીકતોમાં ખરેખર બેમાંથી કયું ઊભું થાય છે તે વાંચો — કેટલાક પ્રશ્નોમાં બંને ઊભાં થાય છે.

TQ 8.1 · PYQ 2019-Nov [5] (a) · 4M · Pg 504

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 8.1 · PYQ 2022-Nov [5] (a) · 4M · Pg 506

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 8.2 · PYQ 2025-Jan [6] (b) · 5M · Pg 507

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 9: Branch Office Accounts નું Audit [Audit of Branch Office Accounts]

L2P5-C8-T09

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — Companies Act, 2013 હેઠળ branch office ના હિસાબનું audit અને SA 600 હેઠળ બીજા auditor ના કામનો ઉપયોગ.

NOTES

Branch નું audit કોણ કરે — Section 143(8). branch office ના હિસાબનું audit કાં તો કંપનીનો auditor કરશે; અથવા કંપનીના auditor તરીકે નિમણૂક માટે લાયકાત ધરાવતી અને Section 139 હેઠળ નિમાયેલી બીજી કોઈ વ્યક્તિ કરશે; અથવા, જ્યાં branch ભારત બહાર હોય ત્યાં, એ દેશના કાયદા અનુસાર branch ના હિસાબના auditor તરીકે કામ કરવાની લાયકાત ધરાવતી વ્યક્તિ કરશે.

કંપનીના auditor નો પહોંચનો હક — Section 143(1), અને પરીક્ષક આ જ હકીકતોની ભાત મૂકે છે. કંપનીના auditor ને દરેક સમયે કંપનીના books of account અને vouchers સુધી પહોંચવાનો હક રહેશે, પછી તે નોંધાયેલી ઓફિસે રખાયાં હોય કે બીજે ક્યાંય, અને પોતાની ફરજ બજાવવા માટે તે જરૂરી ગણે તેવી માહિતી અને ખુલાસા કંપનીના અધિકારીઓ પાસેથી માગવાનો તે હકદાર છે. એ હક નોંધાયેલી ઓફિસ કે મુખ્ય ઓફિસનાં ચોપડા અને records પૂરતો સીમિત નથી; branches ધરાવતી કંપનીમાં તે auditor જરૂરી ગણે તો branch ના records સુધી લંબાય છે, જે Section 143(8) સાથે વાંચવાનું થાય. અલગ branch auditor ની નિમણૂકથી કંપનીના auditor નો branch નાં ચોપડા અને records સુધી પહોંચવાનો હક જતો રહેતો નથી. એટલે જ્યાં management એવા આધારે કંપનીના auditor ને branch ની મુલાકાત લેવાની ના પાડે કે branch auditor નિમાયો છે, ત્યાં management એ પહોંચની ના પાડવાને હકદાર નથી.

SA 600 — સંકલનની જરૂર. જ્યાં branch નું audit કંપનીના auditor (principal auditor) સિવાયની વ્યક્તિ કરતી હોય, ત્યાં branch ના અને સમગ્ર કંપનીના audit ના સંદર્ભમાં બંનેમાંથી દરેકની ભૂમિકા વિશે સ્પષ્ટ સમજ હોવી જોઈએ, અને અસરકારક audit માટે બે auditors વચ્ચે યોગ્ય મેળ હોવો જોઈએ. Standard માગે છે કે principal auditor બીજા auditor ને જણાવે કે તેના કામ અને report નો શો ઉપયોગ કરવાનો છે, અને planning ના તબક્કે જ બંનેના પ્રયત્નોના સંકલન માટે પૂરતી ગોઠવણ કરે; કે તે બીજા auditor ને ખાસ વિચાર માગી લેતી બાબતો, disclosure માગી શકે તેવા inter-component transactions ઓળખવાની procedures, અને audit પૂરું કરવાનું સમયપત્રક જણાવે; અને કે તે બીજા auditor ને મહત્વની accounting, auditing અને reporting જરૂરિયાતો જણાવે અને તેના પાલન અંગે representation મેળવે.

Principal auditor જે procedures કરે છે. તેણે એવી procedures કરવી જોઈએ જેથી sufficient appropriate

audit evidence મળે કે ચોક્કસ સોંપણીના સંદર્ભમાં બીજા auditor નું કામ principal auditor ના હેતુ માટે પૂરતું છે. તે બીજા auditor સાથે લાગુ કરાયેલી audit procedures ની ચર્ચા કરી શકે, અથવા બીજા auditor ની procedures અને તારણોનો લેખિત સારાંશ તપાસી શકે, જે ભરેલી પ્રશ્નાવલિ કે checklist સ્વરૂપે હોઈ શકે. તે બીજા auditor ને મળવા જવાનું પણ ઇચ્છી શકે. આ procedures ની nature, timing અને extent engagement ના સંજોગો પર અને બીજા auditor ની વ્યાવસાયિક સજ્જતા વિશેની principal auditor ની જાણકારી પર આધાર રાખે છે, જે બીજા auditor ના અગાઉના audit કામની review થી વધી હોઈ શકે.

Component ની મુલાકાત — જે શરત છેલ્લો mark કમાવે છે તે. અમુક પરિસ્થિતિમાં entity ને લાગુ પડતો કાયદો principal auditor ને એવો હક આપી શકે કે તે જરૂરી માને તો component ની મુલાકાત લે અને તેના books of account તથા બીજા records તપાસે. જ્યાં component માટે બીજો auditor નિમાયો હોય ત્યાં principal auditor સામાન્ય રીતે એ auditor ના કામ પર ભરોસો મૂકવાનો હકદાર હોય, સિવાય કે એવા ખાસ સંજોગો હોય જેમાં તેના માટે component ની મુલાકાત લઈને તેના books of account અને બીજા records તપાસવા આવશ્યક બની જાય.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- Section 143(8) ત્રણ કડીની યાદી છે — કંપનીનો auditor, Section 139 હેઠળ નિમાયેલી બીજી લાયક વ્યક્તિ, અને વિદેશી branch માટે વિદેશી કાયદા હેઠળ લાયક વ્યક્તિ. ત્રણેય આપો.

CSQ 9.2 • PYQ 2024-May [4] (b) • 4M • Pg 513

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- સ્પષ્ટ કહો કે branch auditor ની નિમણૂકથી કંપનીના auditor નો પહોંચનો હક ખસી જતો નથી. branch ની મુલાકાત વાળા દરેક ઉત્તરની ધરી એ જ વાક્ય છે.

CSQ 9.1 • PYQ 2020-Nov [5] (d) • 3M • Pg 511

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 9.1 • RTP 2026-May [17] • Pg 509

LEVEL I
Understanding

Hard

વિષય 10: Joint Audit

L2P5-C8-T10

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — SA 299 હેઠળ joint audit, જેમાં joint audit plan, કામની વહેંચણી અને joint auditors ની જવાબદારીઓ આવે છે.

NOTES

Joint audit એટલે શું, અને તેના લાભ. Joint audit એટલે એક કરતાં વધુ auditors ની પેઢીઓનાં resources અને નિપુણતા ભેગાં કરીને આપેલા સમયગાળામાં એવું નિષ્ણાત કામ પાર પાડવું જે એકલા કામ કરતાં કરવું મુશ્કેલ હોય;

તેમાં મૂળભૂત રીતે કુલ કામની વહેંચણી આવે છે, અને એ પોતે જ મોટો લાભ છે. ચોક્કસ લાભ આ છે: **નિપુણતાની વહેંચણી; પરસ્પર પરામર્શનો લાભ; કામનો ઓછો બોજો; કામગીરીની વધુ સારી ગુણવત્તા; client ને વધુ સારી સેવા;** બહુરાષ્ટ્રીય કંપનીઓના કિસ્સામાં, સ્થાનિક પેઢીઓની નિપુણતા વાપરીને કામ ફેલાવી શકાય, કારણ કે વિગતવાર કામ તથા સ્થાનિક કાયદા અને નિયમન સંભાળવા માટે તે વધુ સારી સ્થિતિમાં હોય છે; **staff ના વિકાસનો ઓછો ખર્ચ; કામ પાર પાડવાનો ઓછો ખર્ચ;** અને **વધુ સારી કામગીરી તરફ તંદુરસ્ત સ્પર્ધાની ભાવના.**

Joint audit plan — audit શરૂ થાય તે પહેલાં joint auditors એ તેની ચર્ચા કરીને તે ઘડવો જોઈએ, અને એમ કરતી વખતે તેમણે: (1) **વહેંચી લેવાના audit areas અને સહિયારા audit areas ઓળખવા;** (2) **engagement ના reporting objectives જાણી લેવા;** (3) engagement team ના પ્રયત્નોને દિશા આપવામાં જે પરિબળો મહત્વનાં હોય તે ધ્યાનમાં લેવાં અને બધા joint auditors વચ્ચે તેની જાણ કરવી; (4) preliminary engagement activities નાં, કે અગાઉ કરેલાં એવાં જ engagements નાં પરિણામ ધ્યાનમાં લેવાં; અને (5) engagement પાર પાડવા માટે જરૂરી resources ની nature, timing અને extent જાણી લેવી.

વ્યક્તિગત જવાબદારી. joint auditors વચ્ચે વહેંચાયેલા audit ના કામ અંગે દરેક joint auditor માત્ર પોતાને ફાળવાયેલા કામ માટે જ જવાબદાર રહેશે, જેમાં audit procedures નો યોગ્ય અમલ પણ આવે. એ સામાન્ય નિયમ છે; પછીના મુદ્દામાં જે છે તે બધું તેનો અપવાદ છે, અને પરીક્ષામાં અપવાદ જ પુછાય છે.

સંયુક્ત રીતે અને અલગ અલગ રીતે જવાબદાર — છ બાબતો, અને marks ગણતરી પ્રમાણે મળે છે: (1) જે audit નું કામ joint auditors વચ્ચે વહેંચાયું ન હોય અને બધા મળીને કરતા હોય તે; (2) સહિયારા audit areas અંગે audit planning હેઠળ બધા joint auditors એ લીધેલા નિર્ણય; (3) જે બાબતો કોઈ એક joint auditor બીજા joint auditors ના ધ્યાનમાં લાવે અને જેના પર joint auditors વચ્ચે સંમતિ હોય તે; (4) entity નાં financial statements પ્રસ્તુત કાયદાઓની જરૂરિયાતોનું પાલન કરે છે કે નહીં તે તપાસવું; (5) applicable financial reporting framework માટે તે પ્રમાણે financial statements ની રજૂઆત અને disclosure; અને (6) audit report પ્રસ્તુત કાયદાઓની, applicable Standards on Auditing ની અને ICAI એ બહાર પાડેલાં બીજાં પ્રસ્તુત pronouncements ની જરૂરિયાતોનું પાલન કરે તે સુનિશ્ચિત કરવું.

Joint auditors વચ્ચેનો સંદેશાવ્યવહાર, અને report. જ્યાં કોઈ joint auditor ના ધ્યાનમાં બીજા joint auditors ની જવાબદારીના ક્ષેત્રને લગતી અને તેમનું ધ્યાન માગી લેતી બાબતો આવે, અથવા એવી બાબતો આવે જે disclosure માટે અથવા બીજા joint auditors સાથે ચર્ચા કે તેમનો judgement માટે, ત્યાં તે audit પૂરું થાય તે પહેલાં એ બાબત બીજા બધા joint auditors ને લેખિતમાં જણાવશે. **joint auditors એ સહિયારો audit report આપવાનો થાય છે;** જોકે જ્યાં opinion અંગે કે audit report માં આવરવાની થતી કોઈ બાબત અંગે તેમની વચ્ચે મતભેદ હોય, ત્યાં તેઓ પોતાનો opinion અલગ audit report માં આપશે, અને એ રીતે અપાયેલા audit report એકબીજાના audit report નો ઉલ્લેખ કરશે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- 'કોઈ પણ પાંચ લાભ' પુછાય ત્યારે યાદીમાંથી પાંચ આપીને અટકી જાઓ. સંયુક્ત અને અલગ અલગ જવાબદારીનાં ક્ષેત્રો પુછાય ત્યારે છએ છ આપો.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- એ નિયમથી શરૂ કરો કે દરેક joint auditor માત્ર પોતાને ફાળવાયેલા કામ માટે જ જવાબદાર છે, પછી અપવાદ તરીકે સંયુક્ત અને અલગ અલગ જવાબદારીની યાદી મૂકો. marks એ જ માળખા સામે ગોઠવાયેલા છે.

TQ 10.2 · PYQ 2019-Nov [4] (b) · 4M · Pg 515

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 10.3 · PYQ 2025-May [5] (a) · 5M · Pg 516

LEVEL I
Understanding

Medium

વિષય 11: Companies Act, 2013 હેઠળ Reporting Requirement [Reporting Requirement Under the Companies Act, 2013]

L2P5-C8-T11

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — Companies Act, 2013 હેઠળની reporting requirements: Section 143(2) હેઠળનો auditor's report, Section 143(1) હેઠળની પૃષ્ઠાઓ, અને Rule 11 સાથે વાંચતાં Section 143(3)(j) હેઠળની બીજી બાબતો.

NOTES

Section 143(2) — કોને અને શેના પર. auditor પોતે તપાસેલા હિસાબ પર અને આ Act થી કે તેના હેઠળ કંપનીની general meeting સમક્ષ મૂકવાના થતા દરેક financial statement પર કંપનીના members ને report કરશે, અને એ report આ Act ની જોગવાઈઓ, accounting અને auditing ધોરણો તથા આ Act હેઠળ કે તેના હેઠળ બનેલા કોઈ નિયમો હેઠળ કે આ section હેઠળ કરાયેલા કોઈ order હેઠળ audit report માં સમાવવાની થતી બાબતો ધ્યાનમાં લીધા પછી જણાવશે કે પોતાની શ્રેષ્ઠ માહિતી અને જાણકારી પ્રમાણે એ હિસાબ અને financial statements કંપનીના financial year ના અંતે તેની બાબતોની સ્થિતિનો તથા વર્ષના નફા કે નુકસાન અને cash flow નો true and fair view આપે છે કે નહીં, અને એવી બીજી ઠરાવેલી બાબતો પણ જણાવશે.

Section 143(1) — પૃષ્ઠાની છ બાબતો, અને એ નિર્ણાયક શરત. auditor આ અંગે પૃષ્ઠા કરશે: (a) કંપનીએ જામીનગીરીના આધારે આપેલાં loans and advances બરાબર સુરક્ષિત છે કે નહીં અને જે શરતોએ તે અપાયાં છે તે કંપનીના કે તેના members ના હિતને પ્રતિકૂળ છે કે નહીં; (b) કંપનીના જે transactions માત્ર ચોપડાની entries થી જ દર્શાવાયા હોય તે કંપનીના હિતને પ્રતિકૂળ છે કે નહીં; (c) જ્યાં કંપની investment company કે banking company ન હોય ત્યાં, કંપનીની assets માંથી જેટલી shares, debentures અને બીજી securities સ્વરૂપે હોય તે જે ભાવે ખરીદાઈ હતી તેનાથી ઓછા ભાવે વેચાઈ છે કે નહીં; (d) **કંપનીએ આપેલાં loans and advances ને deposits તરીકે દર્શાવાયાં છે કે નહીં;** (e) **અંગત ખર્ચ revenue ખાતે ઉધારાયા છે કે નહીં;** અને (f) જ્યાં ચોપડા અને દસ્તાવેજમાં એમ જણાવાયું હોય કે shares રોકડ સામે ફાળવાયા છે ત્યાં રોકડ ખરેખર મળી છે કે નહીં, અને ન મળી હોય તો હિસાબના ચોપડા અને balance sheet માં દર્શાવેલી સ્થિતિ સાચી, નિયમિત અને ગેરમાર્ગે દોરનારી ન હોય તેવી છે કે નહીં. **એ શરત:** કાયદો માત્ર પૃષ્ઠા જ માગતો હોવાથી, auditor ને આ બાબતો પર report કરવાનું નથી, સિવાય કે તેમાંની કોઈ પર તેને કંઈ ખાસ ટિપ્પણી કરવાની હોય; જો પોતાની પૃષ્ઠાના પરિણામે તેને સંતોષ થાય, તો પોતે સંતુષ્ટ છે એવું report કરવાની તેની વધુ કોઈ ફરજ નથી, અને તેણે **માત્ર પૃષ્ઠા કરવાની છે, તપાસ કરવાની**

નથી.

Section 143(1) નો હકીકતો પર અમલ. clause (a) હેઠળ જામીનગીરી વિનાનાં loans and advances અંગે auditor પ્રતિકૂળ ટિપ્પણી મૂકી શકે, પણ જ્યાં સુધી એ loans Part I of Schedule III પ્રમાણે બરાબર વર્ણવાયાં અને રજૂ થયાં હોય ત્યાં સુધી એકલી એ હકીકતના આધારે તે true and fair view સામે શંકા ઊભી કરી શકે નહીં; પણ જો શરતો કંપનીના કે તેના members ના હિતને પ્રતિકૂળ હોય તો તેણે પોતાનો report qualify કરવો જોઈએ. **trade receivables અને payables ને સામસામે ગોઠવી દેવાયાં** હોય ત્યાં તે clause (b) હેઠળ માત્ર ચોપડાની entries બને છે, અને તેની પૃષ્ઠા transactions ના ટેકા વિનાની એ ચોપડાની entries ની કંપનીના વાજબી હિત પરની અસરોના સંદર્ભમાં કરવાની થાય, જેમાં auditor અમુક વસ્તુલક્ષી ધોરણોના આધારે પોતાનો judgement વાપરે. clause (e) હેઠળ અંગત ખર્ચ અંગે, કંપનીની કરારી જવાબદારીના આધારે કે સ્વીકૃત ધંધાકીય પ્રથા અનુસાર તે revenue ખાતે ઉધારવા તદ્દન સામાન્ય અને વાજબી છે અને તેમાં કોઈ ખાસ ટિપ્પણી જોઈતી નથી; પણ જ્યાં કરારી જવાબદારી કે સ્વીકૃત ધંધાકીય પ્રથામાં ન આવતા અંગત ખર્ચ revenue ખાતે ઉધારવા હોય અને રકમ material હોય, ત્યાં તેણે પોતાનો report qualify કરવો જોઈએ.

Section 143(3)(j) સાથે Rule 11 — જે બીજી બાબતો પર auditor ના મત અને ટિપ્પણી માગવામાં આવે છે તે: (1) કંપનીએ પડતર મુકદ્દમાની પોતાની નાણાકીય સ્થિતિ પરની અસર, જો હોય તો, પોતાનાં financial statements માં દર્શાવી છે કે નહીં; (2) derivative contracts સહિતના લાંબા ગાળાના contracts પરના material અને અગાઉથી કળી શકાય તેવા નુકસાન, જો હોય તો, માટે કંપનીએ કોઈ કાયદા કે accounting standards હેઠળ જરૂરી હોય તે મુજબ provision કરી છે કે નહીં; (3) Investor Education and Protection Fund માં તબદીલ કરવાની થતી રકમ તબદીલ કરવામાં કોઈ વિલંબ થયો છે કે નહીં; (4) ભંડોળ અંગેની management ની representations — કે કંપનીએ વિદેશી entities સહિત કોઈ વ્યક્તિ કે entity (“Intermediaries”) ને કે તેમાં આ સમજ સાથે કોઈ ભંડોળ ધીરેલું, ઉછીનું આપેલું કે રોકેલું નથી કે Intermediary કંપનીએ ઓળખાવેલી કે કંપની વતી ઓળખાવેલી બીજી વ્યક્તિઓ કે entities (“Ultimate Beneficiaries”) ને ધીરશે કે તેમાં રોકશે અથવા તેમના વતી કોઈ guarantee, જામીનગીરી કે તેવું કંઈ આપશે; કે કંપનીને વિદેશી entities સહિત કોઈ વ્યક્તિ કે entity (“Funding Parties”) પાસેથી એવી જ સમજ સાથે કોઈ ભંડોળ મળ્યું નથી; અને કે સંજોગોમાં વાજબી અને યોગ્ય ગણાયેલી audit procedures ના આધારે auditor ના ધ્યાનમાં એવું કશું આવ્યું નથી જેનાથી તેને એમ માનવું પડે કે આ representations માં કોઈ material misstatement છે; (5) વર્ષ દરમિયાન જાહેર કરાયેલું કે ચૂકવાયેલું dividend Companies Act, 2013 ની Section 123 નું પાલન કરે છે કે નહીં; અને (6) Rule 11(g) — 1st April 2023 ના રોજ કે તે પછી શરૂ થતાં financial years અંગે કંપનીએ પોતાના books of account રાખવા માટે એવો accounting software વાપર્યો છે કે નહીં જેમાં audit trail (edit log) નોંધવાની સુવિધા હોય, software માં નોંધાયેલા બધા transactions માટે તે આખા વર્ષ દરમિયાન ચાલુ રખાયો છે કે નહીં, audit trail ની સુવિધા સાથે ચેડાં થયાં નથી કે નહીં, અને records જાળવવા અંગેની statutory requirements પ્રમાણે કંપનીએ audit trail સાચવ્યો છે કે નહીં.

અપેક્ષિત જવાબદારી માટે provision ન કરવી. AS 29 હેઠળ provision ત્યારે નોંધાય છે જ્યારે (a) ભૂતકાળની ઘટનાના પરિણામે સાહસ પર હાલની કોઈ જવાબદારી હોય, (b) એ જવાબદારી પતાવવા માટે આર્થિક લાભ ધરાવતાં સાધનોનો બહિર્વાહ થવાનો સંભવ હોય, અને (c) રકમનો ભરોસાપાત્ર અંદાજ કાઢી શકાતો હોય; આ શરતો પૂરી ન થાય તો કોઈ provision નોંધાતી નથી. જ્યાં કાનૂની ટીમ એવું ધારતી હોય કે કરની માગણી પાકશે અને કોઈ provision કરાઈ ન હોય, ત્યાં auditor એ બાબત management સાથે ચર્ચવી જોઈએ, અને management સંમત ન થાય તો SA 705 અનુસાર report modify કરવો જોઈએ. ICAI ની Council એ પણ એવો મત વ્યક્ત કર્યો છે કે

જ્યાં જવાબદારી અપેક્ષિત હોય ત્યાં કર માટે provision ન કરવી એ Companies Act, 2013 ની Sections 128 અને 129 નો ભંગ ગણાય, એટલે auditor એ પોતાનો report qualify કરવો જોઈએ અને એ રીત સ્પષ્ટ કરવી જોઈએ કે હિસાબ કઈ રીતે true and fair view દર્શાવતા નથી.

Schedule III હેઠળ CSR નું disclosure — જ્યાં કંપનીએ Section 135 હેઠળ CSR પર ખર્ચ કર્યો હોય ત્યાં financial statements માં આ દર્શાવવું પડે: (a) વર્ષ દરમિયાન કંપનીએ ખર્ચવાની થતી રકમ; (b) થયેલા ખર્ચની રકમ; (c) વર્ષના અંતે રહેલી ઘટ; (d) અગાઉનાં વર્ષોની ઘટનો સરવાળો; (e) ઘટનું કારણ; (f) CSR પ્રવૃત્તિઓનું સ્વરૂપ; (g) પ્રસ્તુત Accounting Standard પ્રમાણે related party transactions ની વિગત, જેમ કે CSR ખર્ચના સંદર્ભમાં કંપનીના નિયંત્રણ હેઠળના trust ને અપાયેલો ફાળો; અને (h) જ્યાં કરારી જવાબદારીમાં ઊતરવાથી થયેલી જવાબદારી અંગે provision કરાઈ હોય ત્યાં વર્ષ દરમિયાન એ provision માં થયેલી હિલચાલ, અલગ દર્શાવીને.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 3 પ્રશ્ન

- Section 143(1) અંગે હંમેશાં એ વાક્ય ઉમેરો કે auditor ને ખાસ ટિપ્પણી કરવાની ન હોય તો report કરવાનું નથી, અને તે તપાસ નહીં પણ પૃષ્ઠા કરે છે. તે પોતે જ એક mark છે.

TQ 11.2 • PYQ 2021-Dec [5] (d) • 3M • Pg 518

LEVEL I
Understanding

Easy

CSQ 11.3 • MTP 2024-Mar [1] (c) {C} • 3M • Pg 526

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 11.5 • MTP 2025-Jul S1 [4] (a) • 5M • Pg 522

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 5 પ્રશ્ન

- પ્રશ્નમાંની દરેક હકીકતને Section 143(1) ની તેની પોતાની clause હેઠળ લો — જામીનગીરી વિનાનાં loans (a) હેઠળ, સામસામે ગોઠવણી (b) હેઠળ, અંગત ખર્ચ (c) હેઠળ — અને દરેક માટે કહો કે તેમાં ટિપ્પણી જોઈએ, qualification જોઈએ, કે કશું જ નહીં.

TQ 11.4 • PYQ 2023-Nov [2] (d) • 3M • Pg 521

LEVEL II
Application

Easy

TQ 11.1 • RTP 2019-Nov [23] • Pg 517

LEVEL II
Application

Medium

TQ 11.3 • MTP 2022-Mar [5] (b) • 4M • Pg 519

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 11.1 • PYQ 2019-Nov [2] (b) • 5M • Pg 523

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 11.2 • PYQ 2021-Jul [1] (b) {C} • 5M • Pg 524

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 12: Reporting Under the Companies Auditor's Report Order, 2020 (CARO, 2020)

L2P5-C8-T12

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 8, Audit Report — Companies (Auditor's Report) Order, 2020 (CARO, 2020) હેઠળ reporting: તેની લાગુ પડવાની મર્યાદા અને Paragraph 3 ની clauses.

NOTES

લાગુ પડવાની મર્યાદા, અને મુક્તિઓ — પોતે જ એક પ્રશ્ન છે. CARO, 2020 દરેક કંપનીને લાગુ પડે છે, જેમાં Companies Act, 2013 ની Section 2 ની clause (42) માં વ્યાખ્યાયિત foreign company પણ આવે, સિવાય કે: (1) Banking Regulation Act, 1949 ની Section 5 ની clause (c) માં વ્યાખ્યાયિત banking company; (2) Insurance Act, 1938 હેઠળ વ્યાખ્યાયિત insurance company; (3) Companies Act ની Section 8 હેઠળ કામ કરવાનું licence ધરાવતી કંપની; (4) Section 2 ની clause (62) માં વ્યાખ્યાયિત One Person Company અને Section 2 ની clause (85) માં વ્યાખ્યાયિત small company; અને (5) એવી private limited company જે કોઈ public company ની subsidiary કે holding company ન હોય, જેની balance sheet ની તારીખે paid up capital અને reserves and surplus એક કરોડ રૂપિયાથી વધુ ન હોય, જેને financial year દરમિયાન કોઈ પણ સમયે કોઈ bank કે નાણાકીય સંસ્થા પાસેથી કુલ borrowings એક કરોડ રૂપિયાથી વધુ ન હોય, અને જેની financial year દરમિયાન Schedule III માં દર્શાવ્યા મુજબની કુલ revenue (બંધ થતી કામગીરીની revenue સહિત) દસ કરોડ રૂપિયાથી વધુ ન હોય. private company ની મુક્તિની ત્રણેય મર્યાદા પૂરી થવી જોઈએ — એકેયનો ભંગ થાય તો CARO લાગુ પડે છે. હકીકતો પર આંકડા ચલાવો: capital અને reserves વર્ષની ખોટ બાદ કરીને લેવાય, bank અને નાણાકીય સંસ્થા પાસેથીની borrowings સાથે ઉમેરાય, અને turnover માં બંધ થતી કામગીરીની revenue પણ આવે.

Clause (i) — Property, Plant and Equipment અને intangible assets. આ report કરો: (a) કંપની Property, Plant and Equipment ની જથ્થાની વિગત અને સ્થળ સહિતની પૂરી વિગત દર્શાવતા યોગ્ય records રાખે છે કે નહીં, અને intangible assets ની પૂરી વિગત દર્શાવતા યોગ્ય records રાખે છે કે નહીં; (b) management એ Property, Plant and Equipment ની વાજબી અંતરે ભૌતિક ચકાસણી કરી છે કે નહીં, કોઈ material તફાવત જણાયા છે કે નહીં, અને જણાયા હોય તો તેનો books of account માં બરાબર નિકાલ થયો છે કે નહીં; (c) financial statements માં દર્શાવાયેલી બધી સ્થાવર મિલકતોના (જે મિલકતોમાં કંપની lessee હોય અને lease ના કરાર lessee ની તરફેણમાં યથાવિધિ થયા હોય તે સિવાયની) title deeds કંપનીના નામે છે કે નહીં, અને ન હોય તો ઠરાવેલા format માં તેની વિગત; (d) કંપનીએ વર્ષ દરમિયાન પોતાની Property, Plant and Equipment (Right of Use assets સહિત) કે intangible assets કે બંનેનું ફરી મૂલ્યાંકન કર્યું છે કે નહીં, અને કર્યું હોય તો એ ફરી મૂલ્યાંકન Registered Valuer ના મૂલ્યાંકન પર આધારિત છે કે નહીં, અને દરેક વર્ગની ચોખ્ખી ચોપડા કિંમતના સરવાળામાં ફેરફાર 10% કે તેથી વધુ હોય તો ફેરફારની રકમ દર્શાવવી; અને (e) Benami Transactions (Prohibition) Act, 1988 અને તેના હેઠળના નિયમો હેઠળ કોઈ benami મિલકત રાખવા બદલ કંપની સામે કોઈ કાર્યવાહી શરૂ થઈ છે કે પડતર છે કે નહીં, અને હોય તો કંપનીએ પોતાનાં financial statements માં તેની વિગત યોગ્ય રીતે દર્શાવી છે કે નહીં.

Clause (ii) — inventory અને working capital ની મર્યાદા. (a) management એ વાજબી અંતરે inventory ની ભૌતિક ચકાસણી કરી છે કે નહીં અને auditor ના મતે એ ચકાસણીનાં coverage અને procedure યોગ્ય છે કે

નહીં; inventory ના દરેક વર્ગ માટે સરવાળે 10% કે તેથી વધુના કોઈ તફાવત જણાયા છે કે નહીં, અને જણાયા હોય તો તેનો books of account માં બરાબર નિકાલ થયો છે કે નહીં. (b) વર્ષ દરમિયાન કોઈ પણ સમયે કંપનીને current assets ની જામીનગીરીના આધારે banks કે નાણાકીય સંસ્થાઓ પાસેથી સરવાળે પાંચ કરોડ રૂપિયાથી વધુ working capital ની મર્યાદા મંજૂર થઈ છે કે નહીં; કંપનીએ એ banks કે નાણાકીય સંસ્થાઓ પાસે ભરેલાં ત્રિમાસિક returns કે statements books of account સાથે મળતાં આવે છે કે નહીં, અને ન આવતાં હોય તો તેની વિગત આપો. અમલનો મુદ્દો ધ્યાનમાં રાખો: **ERP system ગમે તેટલી અદ્યતન હોય, તે ભૌતિક ચકાસણીનું સ્થાન લેતી નથી** — જ્યાં કંપનીએ ભૌતિક ચકાસણી બંધ કરી હોય ત્યાં auditor એ clause 3(ii)(a) હેઠળ **ભૌતિક ચકાસણી ન થયાનું report કરવું** પડે.

Clauses (iii), (v) અને (ix) — ધીરેલા પૈસા અને લીધેલા પૈસા. Clause (iii), related parties સહિત અપાયેલાં loans — છ પેટા clauses: (a) વર્ષ દરમિયાન અપાયેલાં loans ની કુલ રકમ અને balance sheet ની તારીખે બાકી રહેતો balance, subsidiaries, joint ventures અને associates માટે અલગ અને એ સિવાયના પક્ષો માટે અલગ; (b) આવાં loans આપવાની શરતો કંપનીના હિતને પ્રતિકૂળ નથી કે નહીં; (c) મુદ્દલની પરતચુકવણી અને વ્યાજની ચુકવણીનું સમયપત્રક ઠરાવાયું છે કે નહીં અને પરતચુકવણી કે વસૂલાત નિયમિત છે કે નહીં; (d) કોઈ રકમ 90 દિવસથી વધુ સમયથી બાકી હોય તો કંપનીએ વસૂલાત માટે વાજબી પગલાં લીધાં છે કે નહીં; (e) વર્ષ દરમિયાન પાકતું કોઈ loan renew કે લંબાવાયું છે કે નહીં, અથવા હાલનાં loans ની બાકી રકમ પતાવવા નવાં loans અપાયાં છે કે નહીં; અને (f) કંપનીએ માગણી પર પરત ચૂકવવાપાત્ર હોય તેવાં, કે પરતચુકવણીની કોઈ શરત કે મુદત નક્કી કર્યા વિનાનાં loans કે loan ના સ્વરૂપનાં advances આપ્યાં છે કે નહીં, અને આપ્યાં હોય તો આવાં loans ની કુલ રકમ, વર્ષ દરમિયાન અપાયેલાં કુલ loans માં તેની ટકાવારી, અને Section 2 ની clause (76) માં વ્યાખ્યાયિત Promoters અને Related Parties ને અપાયેલાં loans ની કુલ રકમ. **Clause (v) — deposits:** કંપનીએ Reserve Bank of India એ આપેલા નિર્દેશો અને Act ની Sections 73 to 76 કે બીજી કોઈ પ્રસ્તુત જોગવાઈઓ તથા તેના હેઠળ બનેલા નિયમોનું પાલન કર્યું છે કે નહીં, અને પાલન ન થયું હોય તો ભંગનું સ્વરૂપ જણાવવું, તથા Company Law Board, National Company Law Tribunal, RBI કે કોઈ Court કે Tribunal એ કરેલા કોઈ order નું પાલન થયું છે કે નહીં. **Clause (ix) — borrowings, છ કડી:** (a) કંપનીએ કોઈ ધિરાણકર્તાને loans કે બીજી borrowings ની પરતચુકવણીમાં કે તેના પરના વ્યાજની ચુકવણીમાં કસૂર કરી છે કે નહીં, અને કરી હોય તો ઠરાવેલા format માં કસૂરનો ગાળો અને રકમ, અને banks, નાણાકીય સંસ્થાઓ તથા સરકાર પ્રત્યેની કસૂર માટે ધિરાણકર્તાવાર વિગત; (b) કંપનીને કોઈ bank, નાણાકીય સંસ્થા કે બીજા ધિરાણકર્તાએ ઇરાદાપૂર્વકની કસૂર કરનાર જાહેર કરી છે કે નહીં; (c) term loans જે હેતુ માટે લેવાયાં હતાં તે જ હેતુ માટે વપરાયાં છે કે નહીં, અને ન વપરાયાં હોય તો બીજે વાળેલી રકમ અને તે જે હેતુ માટે વપરાઈ તે; (d) ટૂંકા ગાળાના ધોરણે ઊભું કરાયેલું ભંડોળ લાંબા ગાળાના હેતુ માટે વપરાયું છે કે નહીં, અને વપરાયું હોય તો તેનું સ્વરૂપ અને રકમ; (e) કંપનીએ પોતાની subsidiaries, associates કે joint ventures ની જવાબદારીઓ પેટે કે તે પૂરી કરવા માટે કોઈ entity કે વ્યક્તિ પાસેથી ભંડોળ લીધું છે કે નહીં, વિગત અને રકમ સહિત; અને (f) કંપનીએ વર્ષ દરમિયાન પોતાની subsidiaries, joint ventures કે associate companies માં રહેલી securities ગીરવે મૂકીને loans ઊભાં કર્યાં છે કે નહીં, વિગત સહિત, અને એવાં loans ની પરતચુકવણીમાં તેણે કસૂર કરી છે કે નહીં.

Clause (vii) — statutory dues, અને “વિવાદ” ની જાળ. (a) કંપની Goods and Services Tax, provident fund, employees' state insurance, income tax, sales tax, service tax, duty of customs, duty of excise, value added tax, cess અને બીજી કોઈ statutory dues સહિતની બિનવિવાદિત statutory dues યોગ્ય સત્તાવાળાઓ પાસે નિયમિત જમા કરાવે છે કે નહીં, અને ન કરાવતી હોય તો financial year ના છેલ્લા દિવસે જે

બાકી રકમ ચૂકવવાપાત્ર બન્યાની તારીખથી છ મહિનાથી વધુ સમયથી બાકી હોય તેનું પ્રમાણ દર્શાવવું. (b) જ્યાં આવી dues કોઈ વિવાદને કારણે જમા કરાવાઈ ન હોય ત્યાં તેમાં સંડોવાયેલી રકમ અને જે forum સમક્ષ વિવાદ પડતર હોય તેનો ઉલ્લેખ કરવો — અને સંબંધિત Department ને માત્ર જરૂરિયાત કરી હોય તેને વિવાદ ગણવાનો નથી. એટલે જ્યાં કંપનીએ GST સત્તાવાળાઓ પાસે માત્ર **વાંધા-પત્ર દાખલ કર્યો** હોય અને કોઈ forum સમક્ષ બાબત ન હોય, ત્યાં એ dues **બિનવિવાદિત** છે અને છ મહિનાથી વધુ સમયથી બાકી હોવાથી તે **clause (vii)(a)** હેઠળ report થાય છે, (vii)(b) હેઠળ નહીં.

Clause (x) — વારંવાર આવતું “ભંડોળ બીજા હેતુ માટે વપરાયું” વાળું દૃષ્ટાંત. (a) વર્ષ દરમિયાન initial public offer કે further public offer (debt instruments સહિત) દ્વારા ઊભા કરાયેલા પૈસા જે હેતુ માટે ઊભા કરાયા હતા તે હેતુ માટે વપરાયા છે કે નહીં; ન વપરાયા હોય તો તેની વિગત, વિલંબ કે કસૂર અને પછીથી થયેલા સુધારા સહિત, જો હોય તો, report કરવાં. (b) કંપનીએ વર્ષ દરમિયાન shares કે convertible debentures (પૂરેપૂરાં, આંશિક રીતે કે વિકલ્પે convertible) નું preferential allotment કે private placement કર્યું છે કે નહીં, અને કર્યું હોય તો Companies Act, 2013 ની Section 42 અને Section 62 ની જરૂરિયાતોનું પાલન થયું છે કે નહીં અને ઊભું કરાયેલું ભંડોળ જે હેતુ માટે ઊભું કરાયું હતું તે માટે વપરાયું છે કે નહીં; ન વપરાયું હોય તો સંડોવાયેલી રકમ અને ભંગના સ્વરૂપ અંગેની વિગત. જ્યાં **પૂરેપૂરાં convertible debentures** વિસ્તરણ અને વૈવિધ્યીકરણ માટે બહાર પડાયાં હોય પણ પૈસા **લાંબા ગાળાનાં loans ચૂકવવામાં** વપરાયા હોય, ત્યાં ભંડોળ જે હેતુ માટે ઊભું કરાયું હતું તે માટે વપરાયું નથી, એટલે auditor **clause (x)(b)** હેઠળ **સંડોવાયેલી રકમ અને ભંગનું સ્વરૂપ તથા કારણ** report કરે છે.

બાકીની clauses જેના પર પ્રશ્નો વારંવાર પાછા આવે છે. (xi) Fraud: વર્ષ દરમિયાન કંપની દ્વારા કોઈ fraud કે કંપની પર કોઈ fraud ધ્યાનમાં આવ્યું છે કે report થયું છે કે નહીં, અને હોય તો તેનું સ્વરૂપ અને સંડોવાયેલી રકમ; auditors એ Companies (Audit and Auditors) Rules, 2014 ના Rule 13 હેઠળ ઠરાવેલા Form ADT-4 માં Section 143(12) હેઠળ કોઈ report કેન્દ્ર સરકારને મોકલ્યો છે કે નહીં; અને auditor એ વર્ષ દરમિયાન મળેલી whistle-blower ફરિયાદો, જો હોય તો, ધ્યાનમાં લીધી છે કે નહીં — અને નોંધો કે તેમાં માત્ર વર્ષ દરમિયાન ધ્યાનમાં આવેલાં કે report થયેલાં frauds જ આવે છે, શંકાસ્પદ frauds નહીં, અને auditor **Standards on Auditing માંના materiality ના સિદ્ધાંતો** લાગુ કરી શકે. **(xii) Nidhi company: તેણે Net Owned Funds અને Deposits નો 1:20 નો ગુણોત્તર જાળવ્યો છે કે નહીં;** Nidhi Rules, 2014 માં દર્શાવ્યા મુજબ તે 10% બિનબોજાગ્રસ્ત term deposits રાખે છે કે નહીં; અને deposits પરના વ્યાજની ચુકવણીમાં કે તેની પરતચુકવણીમાં કોઈ ગાળા માટે કસૂર થઈ છે કે નહીં, વિગત સહિત. **(xiii) Related parties:** related parties સાથેના બધા transactions જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં Sections 177 અને 188 નું પાલન કરે છે કે નહીં, અને પ્રસ્તુત accounting standards માટે તે મુજબ તેની વિગત financial statements માં દર્શાવાઈ છે કે નહીં. **(xiv) Internal audit:** કંપની પાસે પોતાના ધંધાના કદ અને સ્વરૂપને અનુરૂપ internal audit ની વ્યવસ્થા છે કે નહીં, અને audit હેઠળના સમયગાળાના internal auditors ના reports statutory auditor એ ધ્યાનમાં લીધા છે કે નહીં. **(xv) બિનરોકડ transactions:** કંપનીએ પોતાના directors સાથે કે તેમની સાથે જોડાયેલી વ્યક્તિઓ સાથે કોઈ બિનરોકડ transactions કર્યા છે કે નહીં, અને કર્યા હોય તો Section 192 ની જોગવાઈઓનું પાલન થયું છે કે નહીં. **statutory auditors નું રાજીનામું:** વર્ષ દરમિયાન statutory auditors નાં કોઈ રાજીનામાં થયાં છે કે નહીં, અને થયાં હોય તો auditor એ જતા auditors એ ઉઠાવેલા મુદ્દા, વાંધા કે ચિંતા ધ્યાનમાં લીધાં છે કે નહીં. **રોકડ ખોટ:** કંપનીને financial year માં અને તેની તરતના અગાઉના financial year માં રોકડ ખોટ થઈ છે કે નહીં, અને થઈ હોય તો રોકડ ખોટની રકમ — આ clause તરતનું અગાઉનું

વર્ષ પણ માગે છે, એટલે હકીકતોમાં માત્ર ચાલુ વર્ષ અપાયું હોય ત્યાં પણ એ કહો.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 11 પ્રશ્ન

- દરેક ઉત્તરમાં clause ની વસ્તુ સાથે તેનો નંબર પણ આપો — 'CARO, 2020 ના Paragraph 3 ની Clause (vii)(a)'. clause નો ઉલ્લેખ પોતે જ એક mark લઈ જાય છે.
- CARO, 2020 માંથી મળતી પાંચ મુક્તિ યાદીનો પ્રશ્ન છે; private company ની મુક્તિ તેની ત્રણેય મર્યાદા અને આંકડા સાથે શીખો.

TQ 12.7 • PYQ 2024-May [5] (d) • 3M • Pg 533	LEVEL I Remembering	Easy
CSQ 12.7 • PYQ 2024-Sep [1] (d) {C} • 3M • Pg 542	LEVEL I Remembering	Easy
TQ 12.1 • PYQ 2018-May [4] (b) • 4M • Pg 527	LEVEL I Remembering	Medium
TQ 12.5 • PYQ 2021-Dec [4] (b) • 4M • Pg 531	LEVEL I Remembering	Medium
TQ 12.6 • RTP 2023-Nov [23] • Pg 532	LEVEL I Remembering	Medium
TQ 12.8 • MTP 2024-Jul [3] (a) • 5M • Pg 533	LEVEL I Remembering	Medium
TQ 12.10 • PYQ 2025-May [2] (c) • 4M • Pg 535	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 12.3 • PYQ 2022-Nov [6] (a) • 4M • Pg 538	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 12.4 • PYQ 2023-May [4] (b) • 4M • Pg 539	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 12.8 • MTP 2024-Nov [3] (c) • 4M • Pg 543	LEVEL I Remembering	Medium
CSQ 12.10 • MTP 2026-Mar S1 [4] (c) • 4M • Pg 544	LEVEL I Remembering	Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 9 પ્રશ્ન

- clause પ્રમાણે ઉત્તર આપો. CARO ની clause નું નામ આપો, પછી તેના હેઠળ auditor એ શું report કરવું પડે તે, બને ત્યાં સુધી Order ના પોતાના શબ્દોમાં જણાવો.
- જ્યાં હકીકતો કોઈ પરિસ્થિતિ વર્ણવે ત્યાં પહેલાં કહો કે એ clause એ કંપનીને લાગુ પડે છે કે નહીં — કેટલીક clauses વર્ગ પ્રમાણે કે મર્યાદા પ્રમાણે સીમિત છે.

TQ 12.2 • PYQ 2019-May [5] (d) • 3M • Pg 528	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 12.4 • PYQ 2020-Nov [4] (c) • 3M • Pg 530	LEVEL I	Easy

	Understanding	
TQ 12.3 • PYQ 2019-Nov [5] (b) • 4M • Pg 529	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 12.9 • RTP 2024-Sep [17] • Pg 534	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 12.11 • MTP 2025-Jul S1 [6] (c) • 4M • Pg 536	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 12.6 • MTP 2024-Mar [1] (a) {C} • 4M • Pg 541	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 12.9 • PYQ 2026-Jan [2] (c) • 4M • Pg 543	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 12.11 • PYQ 2026-May [2] (c) • 4M • Pg 545	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 12.12 • PYQ 2026-Sep [5] (c) • 4M • Pg 546	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 3 પ્રશ્ન

- લાગુ પડવા અંગેના પ્રશ્નમાં અપાયેલા આંકડા સામે private company ની ત્રણેય મર્યાદા ચકાસો અને ગણતરી બતાવો — capital અને reserves ખોટ બાદ કરીને, borrowings સાથે ઉમેરીને, turnover માં બંધ થતી કામગીરી સહિત — પછી નિષ્કર્ષ આપો. એકેય મર્યાદાનો ભંગ CARO ને લાગુ પાડી દે છે.
- જ્યાં પ્રશ્નમાં એકથી વધુ clause હેઠળની હકીકતો હોય ત્યાં તેમને અલગ ક્રમાંકિત ભાગ તરીકે લો, અને દરેકની શરૂઆત તેની clause ના ઉલ્લેખથી કરો. બધું ભેગું ચલાવવાથી coverage ના marks જાય છે.

CSQ 12.1 • PYQ 2018-Nov [4] (b) • 4M • Pg 536	LEVEL II Application	Medium
CSQ 12.2 • PYQ 2022-May [2] (a) • 4M • Pg 537	LEVEL II Application	Medium
CSQ 12.5 • PYQ 2023-Nov [3] (a) • 4M • Pg 540	LEVEL II Application	Medium

પ્રકરણ 9

જુદા-જુદા પ્રકારની Entities ના Audit ની વિશેષતાઓ

14 વિષય • 66 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્ત્વ: B

ICAI SKILL PROFILE આ પેપર માટે ICAI band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — આ પ્રકરણ વાંચવામાં લાગે છે
theory-પ્રધાન

Level I — Comprehension & Knowledge

61.4%

254 માંથી 156 marks

Level II — Analysis & Application

38.6%

254 માંથી 98 marks

પેપરની Level I ઉપલી મર્યાદાથી ઉપર: આ પ્રકરણના 61% marks Comprehension અને Knowledge ના છે, જ્યારે પેપર માટે ICAI નું 40-60% છે. અહીં તૈયારીમાં વાંચનનો ભાગ બીજાં પ્રકરણો કરતાં વધારે છે; આ પ્રકરણની તૈયારી માત્ર scenarios ઉકેલીને ન કરો.

વિષય 1: Government Audit

L2P5-C9-T01

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Government Audit: તેની વ્યાખ્યા અને હેતુઓ, C&AG ની સત્તાઓ, expenditure audit, audit of receipts, audit of stores and inventories, અને Companies Act, 2013 હેઠળ C&AG ની ભૂમિકા.

NOTES

વ્યાખ્યા, આખેઆખી યાદ રાખો — એ એકલી જ mark અપાવે છે: Government Audit એટલે કોઈ જાહેર entity ની નાણાકીય, વહીવટી અને બીજી કામગીરીની, તે થઈ ગયા પછી કરાતી વસ્તુલક્ષી, પદ્ધતિસરની, વ્યાવસાયિક અને સ્વતંત્ર તપાસ, જેનો હેતુ તેનું મૂલ્યાંકન અને ચકાસણી કરવાનો છે, audit findings પર સ્પષ્ટતાત્મક ટિપ્પણીઓ સાથે જવાબદાર અધિકારીઓ ભવિષ્યમાં લે તે પગલાં માટેનાં તારણો અને ભલામણો ધરાવતો report રજૂ કરવાનો છે, અને financial statements ની તપાસના કિસ્સામાં રજૂઆતની યથાર્થતા વિશે યોગ્ય વ્યાવસાયિક opinion વ્યક્ત કરવાનો છે. **ચાર હેતુઓ**, જે ઉત્તરોમાં શીર્ષક અને ક્રમાંક સાથે આવે છે: **(1) Accounting for Public Funds** — એ સરકારી ભંડોળના જાહેર હિસાબ માટેની યંત્રણા છે; **(2) Appraisal of Government Policies** — જાહેર વહીવટનાં કામગીરી, વ્યવસ્થાપન, કાર્યક્રમ અને નીતિવિષયક પાસાંનો જાહેર હિસાબ અને તેનો વહીવટ કરતા અધિકારીઓની જવાબદેહી; **(3) Corrective Actions** — હકીકતલક્ષી માહિતી પર આધારિત audit અવલોકનો નીચલા સ્તરની ચૂકો ઉજાગર કરે છે અને ઉપરી અધિકારીઓને સુધારાત્મક પગલાં લેવામાં મદદ કરે છે; **(4) Administrative Accountability** — વહીવટની ધારાસભા પ્રત્યેની જવાબદેહી સુનિશ્ચિત કરવી અને સાથે વહીવટને મદદરૂપ થવું, એ બંનેનું સંયોજન. ભારતમાં આ કામ Comptroller and Auditor General ની સ્વતંત્ર વૈધાનિક સત્તા Indian Audit and Accounts Department ની એજન્સી મારફતે બજાવે છે.

Expenditure Audit નાં પાંચ પાયાનાં ધોરણો — આ પ્રકરણની સૌથી વધુ દોહરાવાતી યાદી. આ પાયાનાં ધોરણો એટલા માટે મુકાયાં છે કે સક્ષમ સત્તાધિકારીએ મંજૂર કરેલી ભંડોળની જોગવાઈ હોય, જે ખર્ચ કરવાની મર્યાદા બાંધે. એ છે: **(1) Audit against Rules and Orders** — ખર્ચ વૈધાનિક કાયદાની સંબંધિત જોગવાઈઓને અનુરૂપ છે અને સક્ષમ સત્તાધિકારીએ ઘડેલા નાણાકીય નિયમો તથા વિનિયમો મુજબ છે; **(2) Audit of Sanctions** — ખર્ચની દરેક

item સક્ષમ સત્તાધિકારીએ આપેલી સામાન્ય કે ખાસ મંજૂરીથી આવરી લેવાયેલી છે; (3) **Audit against Provision of Funds** — જેમાંથી ખર્ચ થઈ શકે એવી ભંડોળની જોગવાઈ છે અને રકમ ફાળવાયેલી જોગવાઈથી વધતી નથી; (4) **Propriety Audit** — ખર્ચ નાણાકીય ઔચિત્યના વ્યાપક અને સામાન્ય સિદ્ધાંતો ધ્યાનમાં રાખીને થયો છે; (5) **Performance Audit** — જ્યાં મોટો નાણાકીય ખર્ચ થયો હોય એવા કાર્યક્રમો, યોજનાઓ અને પ્રોજેક્ટ કસ્ટોડિયન થાલે છે અને તેમની પાસેથી અપેક્ષિત પરિણામો આપે છે. પરીક્ષક આને fact pattern તરીકે પૂછે છે: સક્ષમ સત્તાધિકારીની મંજૂરી વગરની ચુકવણીઓ audit of sanctions માં જાય; લાભોનું કોઈ આકલન કર્યા વગરનો પ્રોજેક્ટ performance audit માં; અંદાજપત્રીય જોગવાઈ વગર ઉપાડાયેલું ભંડોળ audit against provision of funds માં; ઠરાવેલા નાણાકીય વિનયમો અવગણીને થયેલો ખર્ચ audit against rules and orders માં; અને બિનજરૂરી ખર્ચ propriety audit માં. પહેલાં audit નું નામ આપો, પછી એ જે ધોરણ લાગુ કરે છે તે આપો.

Audit against Rules and Orders — ત્રણ વર્ગ અને ચાર ચકાસણીઓ. જે નિયમો અને હુકમો સામે regularity audit થાય છે તે મુખ્યત્વે આટલામાં આવે છે: (1) ભારતના કે રાજ્યના Consolidated Fund (અને Contingency Fund) માંથી ખર્ચ કરવાની અને મંજૂર કરવાની સત્તાઓનું નિયમન કરતા નિયમો અને હુકમો; (2) સરકાર સામેના દાવા રજૂ કરવાની રીત, Consolidated Fund, Contingency Fund અને Public Accounts માંથી નાણાં ઉપાડવા અંગેના નિયમો અને હુકમો, તથા સરકારી transactions સંભાળતા સરકારી કર્મચારીઓ માટેની વિગતવાર કાર્યરીતિ ઠરાવતા નાણાકીય નિયમો; (3) સરકારી કર્મચારીઓની સેવાશરતો, પગાર અને ભથ્થાં તથા પેન્શનનું નિયમન કરતા નિયમો અને હુકમો. જે વાક્ય પરીક્ષક લખાયેલું જોવા માગે છે તે: નિયમો, વિનયમો અને હુકમો ઘડવાનું કામ કારોબારી સરકારનું છે; audit નું કામ એ જોવાનું છે કે નીચલી સત્તાઓ તેનો યોગ્ય અમલ કરે છે, અને એ નિયમો શું હોવા જોઈએ તે ઠરાવવાનું audit નું કામ નથી. છતાં audit એ નિયમોને પણ તપાસે છે કે (a) તે બંધારણની કે તે હેઠળ ઘડાયેલા કોઈ કાયદાની જોગવાઈઓ સાથે અસંગત નથી; (b) તે C&AG એ નક્કી કરેલી audit અને accounts ની પાયાની જરૂરિયાતો સાથે સુસંગત છે; (c) તે કોઈ ઉપરી સત્તાના હુકમો સાથે કે તેણે ઘડેલા નિયમો સાથે ટકરાતા નથી; અને (d) જો સક્ષમ સત્તાધિકારીએ તેને અલગથી મંજૂર ન કર્યા હોય, તો જારી કરનાર સત્તા પાસે નિયમ ઘડવાની જરૂરી સત્તા છે. નિયમિતતા સામેનું ખર્ચનું audit એ અર્ધ-ન્યાયિક કામ છે જેમાં બંધારણ, કાયદા, નિયમો અને હુકમોનું અર્થઘટન આવે છે — પણ અર્થઘટનની આખરી સત્તા C&AG પાસે નથી.

Propriety audit અને તેના ચાર અપવાદ. Propriety audit નિયમોથી આગળ જુએ છે: ખર્ચ હયાત નિયમો અને વિનયમો મુજબ થયો હોવા છતાં auditor નો હેતુ અયોગ્ય, ટાળી શકાય એવા કે નિષ્ફળ ખર્ચના કિસ્સા બહાર લાવવાનો છે, અને audit નો હેતુ transactions ના ડહાપણ, નિષ્ઠા અને કસ્ટોડિયન ડોકિયું કરીને જાહેર નાણાકીય નૈતિકતાનું વાજબી રીતે ઊંચું ધોરણ સાચવવાનો છે. અપવાદથી ચકાસાતો નિયમ: જાહેર નાણાં કોઈ ચોક્કસ વ્યક્તિ કે સમાજના ચોક્કસ વર્ગના લાભ માટે વાપરવાં ન જોઈએ, સિવાય કે — (1) સંકળાયેલા ખર્ચની રકમ નજીવી હોય; અથવા (2) એ રકમનો દાવો અદાલતમાં અમલપાત્ર હોય; અથવા (3) ખર્ચ કોઈ માન્ય નીતિ કે રિવાજને અનુસરીને થયો હોય; અને (4) ચોક્કસ પ્રકારનો ખર્ચ પહોંચી વળવા અપાતાં ભથ્થાં, જેમ કે પ્રવાસ ભથ્થું, એવી રીતે નિયંત્રિત થવાં જોઈએ કે એકંદરે એ ભથ્થાં મેળવનાર માટે નફાનું સાધન ન બને. જે પ્રશ્ન અપવાદો માગે તેને આ ચાર જોઈએ છે, propriety audit નું વર્ણન નહીં.

Performance audit — ત્રણ અંગ અને પાંચ પગથિયાંની કાર્યરીતિ. Audit નો વ્યાપ વિસ્તરીને કાર્યક્ષમતા, કસ્ટોડિયન અને અસરકારકતાનું audit, એટલે કે performance audit કે પૂર્ણ વ્યાપનું audit, પણ આવરી લે છે.

Efficiency audit એ જુએ છે કે યોજનાઓ અને પ્રોજેક્ટ કસ્ટોડિયન અમલમાં મુકાયા છે અને ચાલે છે કે નહીં અને તેમની પાસેથી અપેક્ષિત પરિણામો મળે છે કે નહીં — એટલે કે ઉત્પાદિત માલ અને સેવાઓ તથા તે માટે વપરાયેલાં

સાધનો વચ્ચેનો સંબંધ. **Economy audit** એ જુએ છે કે સરકારે **નાણાકીય, માનવીય અને ભૌતિક સાધનો** કરકસરથી મેળવ્યાં છે કે નહીં અને મંજૂરી આપનાર તથા ખર્ચ કરનાર સત્તાઓએ કરકસર પાળી છે કે નહીં.

Effectiveness audit એ કાર્યક્રમો, યોજનાઓ અને પ્રોજેક્ટ ની કામગીરીનું **એકંદર નક્કી કરેલા હેતુઓના સંદર્ભમાં** તથા એ હેતુઓ સિદ્ધ કરવા અપનાવેલાં સાધનોની કાર્યક્ષમતાના સંદર્ભમાં મૂલ્યાંકન છે. **Efficiency-cum-performance audit** એ કોઈ સંસ્થા, કાર્યક્રમ, સત્તા કે કાર્યની નાણાકીય અને કામગીરીગત કામગીરીની વસ્તુલક્ષી તપાસ છે, જેનો ઝોક વધુ કરકસર અને અસરકારકતાની તકો શોધવા તરફ હોય છે. **Performance audit** ચલાવવાની કાર્યરીતિમાં (1) વિષયની પસંદગી, (2) પ્રાથમિક અભ્યાસ, (3) planning, (4) audit નો અમલ, અને (5) reporting આવે છે.

Audit of receipts — expenditure audit કરતાં નવું, અને પોતાના હકમાં પુછાય છે. આવું audit આટલું ચકાસવાની જોગવાઈ કરે છે: (1) સરકારને મળવાપાત્ર બધી આવક કે બીજાં લેણાં નિયત સત્તાઓએ સાચી રીતે આંકી, વસૂલી અને સરકારી ખાતે જમા કરી છે કે નહીં; (2) આકારણી, વસૂલાત અને કેસોની યોગ્ય ફાળવણી પર અસરકારક અંકુશ રહે તે માટે વિભાગે પૂરતા વિનિયમો અને કાર્યરીતિઓ ઘડ્યાં છે કે નહીં; (3) એ વિનિયમો અને કાર્યરીતિઓ ખરેખર પળાય છે કે નહીં; (4) ગેરરીતિઓ, બેવડા રિફંડ, બનાવટી કે ખોટાં રિફંડ વાઉચર, કે fraud, ઇરાદાપૂર્વકની ચૂક અથવા બેદરકારીથી કર ન લેવાને કે રિફંડ આપવાને કારણે થતા આવકના બીજા નુકસાનને તરત પકડવા અને તપાસવા પૂરતા અંકુશ મુકાયા છે કે નહીં; અને (5) systems અને કાર્યરીતિઓની સમીક્ષા, એ જોવા કે આંતરિક કાર્યરીતિઓ માગણાં, વસૂલાત અને રિફંડનો સાચો અને નિયમિત હિસાબ તથા લેણાંની આખરી પતાવટ સુધીની ઉધરાણી પૂરતી રીતે સુનિશ્ચિત કરે છે, અને સુધારા સૂચવવા. **પાયાનો સિદ્ધાંત: ચોક્કસ કિસ્સા કરતાં સામાન્ય ચિત્ર જોવું વધુ મહત્ત્વનું છે,** જોકે test check ના વિસ્તારમાં આકારણી, માગણું, વસૂલાત અને રિફંડના વ્યક્તિગત કિસ્સા પણ મહત્ત્વના છે; અને આકારણીની કાર્યરીતિ કેટલી અસરકારક છે તે ચકાસવા કર સત્તાઓએ લીધેલા ન્યાયિક નિર્ણયોની સમીક્ષા થાય છે. સાથે એ ઉમેરો કે audit નો વ્યાપ અને જથ્થો C&AG નક્કી કરે છે અને તેની સોદાબાજી થતી નથી કે તેના પર સવાલ થતો નથી, અને એ test check, random sampling, સામાન્ય સમીક્ષા તથા નક્કી કરેલાં ક્ષેત્રોના ઊંડા અભ્યાસથી ગોઠવાય છે; સંસ્થાકીય ચંત્રણામાં auditor પ્રાથમિક ચકાસણી કરે, supervisor test check કરે અને group leader અંકુશ તથા દિશા આપે; અને audit કેન્દ્રિય રીતે, જ્યાં હિસાબો અને મૂળ વાઉચર રખાય છે ત્યાં, તથા સ્થાનિક રીતે, જ્યાં ઉપાડ અને ચુકવણીનાં કામ થાય છે ત્યાં — બંને રીતે થાય છે.

ઉત્તરો વાપરે છે એવા બીજા ચાર વિભાગ — એને અલગ રાખો. (a) C&AG ની સત્તાઓ: કેન્દ્ર કે રાજ્ય સરકારના અંકુશ હેઠળની હિસાબોની કોઈ પણ કચેરીનું નિરીક્ષણ કરવું, જેમાં પ્રાથમિક કે ગૌણ હિસાબો બનાવવા માટે જવાબદાર કચેરીઓ પણ આવે; audit હેઠળના transactions ને લગતા કોઈ પણ હિસાબો, ચોપડા, કાગળો અને બીજાં documents નક્કી કરેલી જગ્યાએ મોકલવાનું ફરમાવવું; જવાબદાર વ્યક્તિને પોતાને જરૂરી લાગે તેવા પ્રશ્નો પૂછવા કે અવલોકનો કરવાં અને પોતે તૈયાર કરવાના કોઈ હિસાબ કે report માટે જોઈતી માહિતી માગવી; અને કોઈ પણ હિસાબો કે transactions ના વર્ગના વિગતવાર audit નો કોઈ ભાગ જતો કરવો અને પોતે નક્કી કરે તેવી મર્યાદિત ચકાસણીઓ લગાડવી. **(b) Audit of stores and inventories** expenditure audit ના ભાગ તરીકે વિકસ્યું છે, અને તેના હેતુઓ છે: ખરીદી, આવક, ઇશ્યુ, કબજો, વેચાણ અને જથ્થાની ગણતરી અંગેના વિનિયમો યોગ્ય રીતે ઘડાયા છે અને અસરકારક રીતે અમલમાં છે તે જોવું; રાખેલા જથ્થામાંની ઊણપ કે internal control ની નબળાઈઓ સરકારના ધ્યાને લાવવી; ચકાસવું કે ખરીદી યોગ્ય મંજૂરીથી, કરકસરથી અને ખરીદીના નિયમોના પાલન સાથે થઈ છે; ચૂકવાયેલા ભાવ વાજબી છે અને કરારની શરતો મુજબ છે, અને તપાસ કરનાર તથા સ્વીકારનાર એકમોએ ગુણવત્તા અને જથ્થાનાં પ્રમાણપત્રો આપ્યાં છે, તથા બિનકરકસરયુક્ત ખરીદી અને ખામીયુક્ત કે ઊતરતા stores થી થયેલાં નુકસાન ખાસ જણાવાય; અને જથ્થો રાખવાનાં ઠરાવેલાં ધોરણો ના સંદર્ભમાં આવક,

ઇશ્યુ અને બાકી જથ્થાની ચોકસાઈ ચકાસવી, જેમાં **વધારાનો કે પડ્યો રહેતો જથ્થો ખાસ જણાવાય**, સમયાંતરે ભૌતિક ચકાસણી થાય અને inventory valuation તપાસાય જેથી **મૂલ્યના હિસાબો ભૌતિક હિસાબો સાથે મળી રહે.** (c) **Companies Act, 2013 હેઠળ: section 143(5)** — Government company ના કિસ્સામાં, કે કેન્દ્ર સરકાર કે કોઈ રાજ્ય સરકાર કે બંને ભેગાં મળીને પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે માલિકી ધરાવતાં કે અંકુશ ધરાવતાં હોય એવી બીજી કોઈ કંપનીના કિસ્સામાં, C&AG section 139(5) હેઠળ auditor ની નિમણૂક કરે છે અને હિસાબોનું audit કરી રીતે કરવું તેની દિશા આપે છે, અને auditor પોતાના report ની નકલ, અપાયેલી દિશાઓ, લેવાયેલાં પગલાં અને હિસાબો પર તેની અસર સહિત, C&AG ને મોકલે છે. **Section 143(6)** — C&AG **હુકમથી test audit કરાવી શકે** છે, અને એ report ને **section 19A of the C&AG's (Duties, Powers and Conditions of Service) Act, 1971** લાગુ પડે છે; તેની દિશાઓ સામાન્ય રીતે **ચોપડા-લેખન અને હિસાબોની પદ્ધતિ, internal control વગેરે** ને આવરે છે; અને statutory auditors એ આપેલા **audit report પર ટિપ્પણી કરવાનો કે તેમાં ઉમેરો કરવાનો તેને અધિકાર છે.** (d) **જાળ: section 134(3)** board ને auditor's report અને secretarial audit report માંના દરેક વાંધા, પ્રતિકૂળ ટિપ્પણી કે disclaimer ની સ્પષ્ટતા આપવાનું ફરમાવે છે — C&AG ની ટિપ્પણીઓ માટે એવી કોઈ જોગવાઈ નથી, એટલે board તેના પર માહિતી કે સ્પષ્ટતા આપવા બંધાયેલું નથી. **એ પણ સ્પષ્ટ લખો:** government audit એવી તપાસ-એજન્સી તરીકે કામ કરવા નથી સજ્જ કે નથી તે માટે યોજાયેલું, જે દરેક ગેરરીતિ કે ગેરવર્તનને તેના તાર્કિક અંત સુધી પીછો કરે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- Expenditure audit નાં પાંચ પાયાનાં ધોરણોનાં નામ, તેમાંથી કોઈ એક સમજાવતાં પહેલાં, ગણાવી દો. Marks ગણાવેલાં શીર્ષકોની સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે.
- Government audit ના ચાર હેતુઓ અને C&AG ની ચાર સત્તાઓ એ અલગ યાદીઓ છે. એક પરનો પ્રશ્ન બીજીથી ઉકેલાતો નથી.

TQ 1.8 • MTP 2021-Oct [6] (e) • 3M • Pg 558

LEVEL I
Remembering

Easy

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 10 પ્રશ્ન

- Government audit ની વ્યાખ્યા આખી ટાંકો — 'objective, systematic, professional and independent examination ... made subsequently to their execution' એ જ કલમ પરીક્ષક શોધે છે.
- Audit against rules and orders વિશે પુછાય ત્યારે નિયમોના ત્રણ વર્ગ અને audit જે ચાર બાબતો તપાસે છે તે બંને આપો, અને એ વાક્યથી પૂરું કરો કે નિયમો શું હોવા જોઈએ તે audit ઠરાવતું નથી.

TQ 1.3 • PYQ 2019-May [6] (d) • 3M • Pg 553

LEVEL I
Understanding

Easy

CSQ 1.2 • MTP 2024-Mar [2] (d) • 3M • Pg 563

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 1.1 • RTP 2018-May [27] (a) • Pg 551

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 1.2 • PYQ 2018-Nov [6] (d) • 5M • Pg 552

LEVEL I

Medium

	Understanding	
TQ 1.4 · PYQ 2020-Nov [6] (Or) (ii) · 4M · Pg 553	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.6 · RTP 2021-May [28] (b) · Pg 557	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.7 · PYQ 2021-Jul [6] (Or) (a) · 4M · Pg 557	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.9 · MTP 2024-Mar [6] (b) · 4M · Pg 559	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 1.10 · RTP 2025-May [17] · Pg 559	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 1.3 · PYQ 2025-Sep [6] (b) · 5M · Pg 563	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 3 પ્રશ્ન

- અવલોકનોને audit ના પ્રકાર સાથે જોડવાનો પ્રશ્ન એ મેળવણીની કસરત છે: દરેક અવલોકન એક પછી એક લો, audit નો પ્રકાર જણાવો, પછી એ પ્રકાર જે ધોરણ લાગુ કરે છે તે લખો. Audit નું નામ આપે પણ ધોરણ ન આપે એવો ઉત્તર દરેક item માટે અડધું mark ગુમાવે છે.
- Government company ના scenario માં નિમણૂક અને દિશા માટે section 143(5) અને test audit તથા પૂરક ટિપ્પણી માટે section 143(6) ટાંકો, પછી board ની ફરજનો ઉત્તર section 134(3) હેઠળ અલગથી આપો.

TQ 1.11 · PYQ 2020-Nov [6] (d) · 3M · Pg 561	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.1 · PYQ 2023-May [6] (b) · 4M · Pg 562	LEVEL II Application	Medium
CSQ 1.4 · MTP 2025-Nov S1 [3] (c) · 4M · Pg 565	LEVEL II Application	Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતો receipts audit માં કાર્યરીતિની ઊણપો ગણાવે — બેવડાં રિફંડ, આકારણી પરના નબળા અંકુશ, ન્યાયિક નિર્ણયોની સમીક્ષાનો અભાવ — ત્યાં દરેક ઊણપને તે જે ક્રમાંકિત ચકાસણીમાં નિષ્ફળ જાય છે તેની સાથે જોડો, અને પછી કહો કે audit નો વ્યાપ C&AG નક્કી કરે છે અને તેની સોદાબાજી થતી નથી.

TQ 1.5 · RTP 2020-Nov [28] (a) · Pg 555	LEVEL II Analysis	Medium
---	-----------------------------	---------------

વિષય 2: Local Bodies નું Audit [Audit of Local Bodies]

L2P5-C9-T02

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Local Bodies: municipality નો અર્થ, audit ના હેતુઓ, આવકના સ્રોત અને revenue grants,

ખર્ચનાં શીર્ષકો, અને audit programme.

NOTES

કોણ નિમણૂક કરે છે, અને એ જ ઉત્તરની પહેલી લીટી છે: municipal ખર્ચ પરનો બાહ્ય અંકુશ રાજ્ય સરકારો municipal હિસાબો તપાસવા auditors ની નિમણૂક કરીને વાપરે છે. Municipal હિસાબોના audit નો હવાલો સામાન્ય રીતે રાજ્ય સરકારના Local Fund Audit Wing પાસે હોય છે, પણ દિલ્હી, મુંબઈ અને બીજી કેટલીક municipal corporations પાસે નિયમિત બાહ્ય audit માટે પોતાના auditors નીમવાની સત્તા છે. Audit programme વાળા ઉત્તરની શરૂઆત auditor **પોતાની નિમણૂકની ખાતરી કરે** એ મુદ્દાથી કરો.

Local bodies ના audit ના પાંચ હેતુઓ — પાંચ items ની યાદી છે, એટલે પાંચેપાંચનાં નામ આપો: (1) financial statements ના લખાણ અને રજૂઆતની યથાર્થતા પર report કરવો; (2) નાણાકીય અંકુશની પદ્ધતિઓની મજબૂતીઓ અને નબળાઈઓ પર report કરવો; (3) કાનૂની અને/અથવા વહીવટી જરૂરિયાતોના પાલન પર report કરવો; (4) ખર્ચાયેલા નાણાં સામે પૂરું મૂલ્ય મળે છે કે નહીં તેના પર report કરવો; અને (5) error, fraud અને સાધનોના દુરુપયોગને પકડવા અને અટકાવવા. જ્યારે પ્રશ્ન 'તમારાં reporting ક્ષેત્રો કયાં હશે' એ રીતે મુકાય, ત્યારે પણ એ આ જ યાદી માગે છે.

Municipality ની વ્યાખ્યા — ટૂંકી, અને શબ્દશ: પુછાય છે: municipality ને શહેરી વિસ્તારમાંના સ્થાનિક સ્વરાજના એકમ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરી શકાય. **Local self-government** એટલે કોઈ વિસ્તારનો — ગામ, નગર, શહેર કે રાજ્યથી નાનો બીજો કોઈ વિસ્તાર — સ્થાનિક રહેવાસીઓનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી સંસ્થા દ્વારા થતો વહીવટ, જે ઠીક ઠીક મોટી સ્વાયત્તતા ધરાવે, પોતાની આવકનો ઓછામાં ઓછો અમુક ભાગ સ્થાનિક કરવેરાથી ઊભો કરે અને પોતાની આવક એવી સેવાઓ પાછળ ખર્ચે જે સ્થાનિક ગણાય છે અને તેથી રાજ્ય તથા કેન્દ્રની સેવાઓથી જુદી પડે છે. Municipalities અને corporations નો ખર્ચ વ્યાપક રીતે છ શીર્ષકોમાં વહેંચાય છે: (1) સામાન્ય વહીવટ અને આવક વસૂલાત, (2) જાહેર આરોગ્ય, (3) જાહેર સલામતી, (4) શિક્ષણ, (5) જાહેર બાંધકામ, અને (6) વ્યાજની ચુકવણી જેવાં બીજાં.

આવક અને grants. મિલકત વેરો અને જકાત એ municipal સત્તાઓની આવકના મુખ્ય સ્ત્રોત છે; બીજા municipal વેરામાં વ્યવસાય વેરો, બિનયાંત્રિક વાહન વેરો, જાહેરાત પરના વેરા, પશુ અને હોડી પરના વેરા, ટોલ અને શો-ટેક્સ આવે છે. Local bodies ને રાજ્ય વહીવટ પાસેથી grants પણ મળે છે, અને **revenue grants ત્રણ વર્ગની હોય છે:** (1) **General purpose grants** — મુખ્યત્વે **local bodies ની જરૂરિયાતો અને સાધનો વચ્ચેનું અંતર મહદંશે પૂરવા માટે;** (2) **Specific purpose grants** — **અમુક સેવાઓ પૂરી પાડવા કે અમુક કામ પાર પાડવા સાથે બંધાયેલી grants;** (3) **Statutory and compensatory grants** — જુદા જુદા કાયદા હેઠળ અપાતી, રાજ્ય સરકાર સ્થાનિક સરકાર પાસેથી કોઈ વેરો લઈ લે ત્યારે થતા આવકના નુકસાનના વળતર તરીકે.

Local bodies માટેનું audit programme છ શીર્ષકે ચાલે છે, અને છેલ્લાં ચાર સરકારી ખર્ચનાં ધોરણો જ દોહરાવે છે:

(1) **Appointment** — નિમણૂકની ખાતરી કરો, હવાલો સામાન્ય રીતે Local Fund Audit Wing પાસે હોય છે; (2)

Auditor's concerns — લખાણ અને રજૂઆતની યથાર્થતા, નાણાકીય અંકુશની પદ્ધતિની મજબૂતીઓ અને નબળાઈઓ, કાનૂની તથા વહીવટી જરૂરિયાતોના પાલન અને ખર્ચાયેલા નાણાં સામે પૂરું મૂલ્ય મળે છે કે નહીં તેના પર report કરવો, જેનો હેતુ **errors અને fraud તથા સાધનોનો દુરુપયોગ પકડવાનો** છે; (3) **Rules and**

regulations — ખર્ચ કાયદાની સંબંધિત જોગવાઈઓ અને સક્ષમ સત્તાધિકારીએ ઘડેલા નાણાકીય નિયમો તથા

વિનયમોને અનુરૂપ છે; (4) **Authorisations** — બધી મંજૂરીઓ, **ખાસ કે સામાન્ય**, સક્ષમ સત્તાધિકારીએ આપી છે; (5) **Provisioning** — ભંડોળની જોગવાઈ છે, ખર્ચ એ જોગવાઈમાંથી થયો છે અને સક્ષમ સત્તાધિકારીએ તેને મંજૂરી આપી છે; (6) **Performance** — મોટો ખર્ચ ધરાવતી યોજનાઓ, કાર્યક્રમો અને પ્રોજેક્ટ **કરકસરથી ચાલે છે અને અપેક્ષિત પરિણામો આપે છે**.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- પૂછાયું છે **local body audit ના હેતુઓ**. કોઈ એક સમજાવતાં પહેલાં યાદી તરીકે નામ આપો; marks ગણાવેલા હેતુઓની સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે.
- એને સામાન્ય રીતે government audit ના હેતુઓથી અલગ રાખો — પરીક્ષક બંને પૂછે છે, અને યાદીઓ જુદી છે.

TQ 2.1 • PYQ 2015-May [6] (c) • 4M • Pg 566

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- પહેલાં municipality ની વ્યાખ્યા અને પછી local self-government ની વ્યાખ્યા આપો — બંને ટૂંકી છે અને બંનેનાં marks છે.
- પાંચ હેતુઓ અને ખર્ચનાં છ શીર્ષકો અલગ રાખો; એક પરનો પ્રશ્ન બીજાથી સચવાતો નથી.

TQ 2.2 • PYQ 2020-Nov [6] (c) • 3M • Pg 567

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- Audit programme વાળા પ્રશ્નમાં છ ક્રમાંકિત શીર્ષકો તેમનાં નામ સાથે વાપરો. નામ પોતે જ — Appointment, Auditor's Concerns, Rules and Regulations, Authorisations, Provisioning, Performance — પરીક્ષક ટિક કરે છે.

CSQ 2.1 • MTP 2023-Sep [6] (b) • 4M • Pg 568

LEVEL II
Application

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા • 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન પૂછે કે ખર્ચની ચકાસણી કઈ રીતે થાય, ત્યાં **ખર્ચના વર્ગ** પ્રમાણે ઉત્તર આપો, અને દરેકમાં auditor શું ચકાસે છે તે જણાવો.
- ખર્ચ શેની સામે ચકાસાય છે તે કહો — અંદાજપત્રીય ફાળવણી, મંજૂરી, અને એ પ્રકારના ખર્ચને લગતા નિયમો.

TQ 2.3 • PYQ 2022-Nov [6] (c) • 3M • Pg 568

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 3: Non Governmental Organisations (NGO's) નું Audit [Audit of Non Governmental Organisations (NGO's)]

L2P5-C9-T03

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Non-Governmental Organisations: audit નું planning, assets, liabilities, આવક અને ખર્ચ માટેનું audit programme, corpus અને revolving funds, અને આવકની આવકોની ચકાસણી.

NOTES

NGO ના audit નું planning — ઉત્તરો દસ મુદ્દા ગણાવે છે, અને ચાર ત્યારે જ પૂરતા છે જ્યારે પ્રશ્ન એમ કહે: (1) NGO ના કામની, તેના mission અને vision ની, કાર્યક્ષેત્રોની અને જે વાતાવરણમાં તે કામ કરે છે તેની જાણકારી; (2) સંબંધિત કાયદાઓની જાણકારી તાજી કરવી, ખાસ કરીને તાજેતરના સુધારા, પરિપત્રો અને ન્યાયિક નિર્ણયો — the Foreign Contribution (Regulation) Act, 2010, the Societies Registration Act, 1860, the Income Tax Act, 1961 અને તેની હેઠળના Rules; (3) સંસ્થાના કાનૂની સ્વરૂપની અને તેના Memorandum of Association, Articles of Association, Rules and Regulations ની સમીક્ષા; (4) સંગઠન ચાર્ટ, નાણાકીય અને વહીવટી manuals, પ્રોજેક્ટ અને કાર્યક્રમની માર્ગદર્શિકાઓ, ભંડોળ આપતી સંસ્થાઓની જરૂરિયાતો અને formats તથા અંદાજપત્રીય નીતિઓની સમીક્ષા; (5) Board, Managing Committee, Governing Body અને Management તથા તેમની સમિતિઓની કાર્યનોંધની તપાસ, જેથી નિર્ણયોની નાણાકીય નોંધો પરની અસર જાણી શકાય; (6) accounting system, કાર્યરીતિઓ, internal controls અને internal checks નો અભ્યાસ અને તે લાગુ પડે છે કે નહીં તેની ચકાસણી; (7) audit ના હેતુ માટે materiality નાં સ્તર નક્કી કરવાં; (8) reports કે બીજા સંદેશાવ્યવહારની પ્રકૃતિ અને સમય; (9) નિષ્ણાતોની સામેલગીરી અને તેમના reports; (10) ગયા વર્ષના audit report ની સમીક્ષા.

Audit programme બધાં assets, liabilities, આવક અને ખર્ચ પર ક્રમબદ્ધ રીતે ચાલે છે જેથી કોઈ material item રહી ન જાય. **Corpus fund** — corpus માટેનાં ફાળા અને grants ખાસ કરીને દાતાઓના પત્રોના સંદર્ભમાં ચકાસો, અને વ્યાજની આવક Investment Register અને હાથ પરનાં ભૌતિક investments સાથે ચકાસો. **Reserves** — પ્રોજેક્ટ અને કાર્યક્રમોમાંથી થયેલા તબદીલા દાતાઓના પત્રો અને બોર્ડના ઠરાવો સાથે ચકાસો, અને વેચાયેલી asset ની કુલ કિંમત capital reserve માંથી general reserve માં તબદીલ થઈ છે કે નહીં તે ચકાસો. **Ear-marked funds** — દાતા સંસ્થાઓની જરૂરિયાતો, બોર્ડનો ઠરાવ અને યોજનાઓના નિયમો તથા વિનિયમો ચકાસો.

Project/agency balances — દાતાઓ સાથેના કરાર મુજબ ચુકવણીઓ અને ખર્ચ ચકાસો. **Loans** — લોન કરારો અને આપેલી પહોંચોના કાઉન્ટરફોઇલ સાથે ચકાસો. **Fixed assets** — ખરીદી, વેચાણ કે નિકાલ, depreciation અને મંજૂરીઓ સહિત ચકાસો, grant માટેના દાતાઓના પત્રો અને કરારો તપાસો, અને સ્થાવર મિલકતના કિસ્સામાં માલિકી હક ચકાસો. **Investments** — Investment Register અને investments ભૌતિક રીતે ચકાસો, **investments NGO ના નામે છે તેની ખાતરી કરો**, અને વધારાનાં રોકાણ તથા વેચાણ માટે યોગ્ય સત્તાની મંજૂરી ચકાસો. **Cash in hand** — વર્ષના અંતે રોકડ અને imprest balances ભૌતિક રીતે ચકાસો અને ચોપડા સાથે મેળવો. **Bank balance** — bank reconciliation statements ચકાસો અને જૂની બાકી તથા નહીં સરભર થયેલી રકમોની વિગતો મેળવો.

Inventory — હાથ પરનો જથ્થો ચકાસો અને જથ્થા તથા મૂલ્યાંકન માટે management પાસેથી પ્રમાણપત્ર મેળવો. **Programme and project expenses** — શરતો જાણવા દાતા સાથેનો કરાર ચકાસો અને જ્યાં કોન્ટ્રાક્ટ

સંકળાયેલા હોય ત્યાં ખાતરી કરો કે **આવકવેરો કપાયો છે, ભરાયો છે અને રિટર્ન ફાઇલ થયાં છે.** Establishment expenses — ચકાસો કે provident fund, જીવન વીમાનું પ્રીમિયમ, employees' state insurance અને તેના વહીવટી ચાર્જ કપાયા છે, ભરાયા છે અને ઠરાવેલા સમયમાં જમા થયા છે.

બે વ્યાખ્યાઓ પરીક્ષક સાથે સાથે પૂછે છે. પ્રમોટરના ફાળાની પ્રકૃતિવાળાં donations અને grants એ capital receipts છે અને NGO ના balance sheet માં liabilities તરીકે દર્શાવાય છે. Corpus contribution: NGO ની મૂડી કે corpus માટે અપાયેલો ફાળો; દાતાઓએ સામાન્ય રીતે જણાવવાનું હોય છે કે donation કે grant corpus નો ભાગ બનશે કે નહીં. Revolving fund: revolving fund માટેના ફાળા કે grant નો હેતુ એ રકમને ફેરવતા રહેવાનો છે — બીજી NGOs કે લાભાર્થીઓને તેમના પ્રોજેક્ટ માટે એ ભંડોળમાંથી હંગામી લોન આપવી, પછી એ લોન વસૂલીને ફરી હંગામી લોન આપવી, એમ ચાલ્યા કરે; આવી હંગામી લોન પર લાભાર્થી પાસેથી મળતું વ્યાજ કાં તો એ ભંડોળમાં પાછું ઉમેરાય અથવા Income and Expenditure Account માં જમા થાય, જે ફાળો આપનાર સત્તાએ કે NGO ના પોતાના નિયમોએ મૂકેલી શરતો પર આધાર રાખે છે.

NGO ની આવકની ચકાસણી — પાંચ શીર્ષક, દરેકની પોતાની નોંધ સાથે: (a) પ્રોજેક્ટ અને કાર્યક્રમો માટેનાં ફાળા અને grants — દાતાઓ સાથેના કરાર અને grant ના પત્રો તપાસો, અને ચકાસો કે વિદેશી ફાળાની બધી આવક Foreign Contribution (Regulation) Act, 2010 હેઠળ જાહેર થયેલા foreign contribution બેન્ક ખાતામાં જ જમા થઈ છે; (b) ભંડોળ એકઠું કરવાના કાર્યક્રમોમાંથી મળતી આવક — internal control system ની વિગતવાર સમીક્ષા કરો, વસૂલાત માટે જવાબદાર વ્યક્તિઓ અને આવક મેળવવાની રીત જાણો, અને ખાતરી કરો કે વસૂલાત ગણીને રોજરોજ બેન્કમાં જમા થાય છે; (c) Membership fees — Membership Register સાથે ચકાસો અને entrance fees, વાર્ષિક fees અને life membership fees વચ્ચે યોગ્ય વર્ગીકરણ થયું છે તેની ખાતરી કરો, વર્ષ દરમિયાન અપેક્ષિત fees સાથે મેળવીને; (d) Subscriptions — subscription register અને આપેલી પહોંચો સાથે ચકાસો, subscription ની આવકને સંબંધિત સામયિકો, પરિપત્રો કે નિયતકાલિકોના છાપકામ તથા રવાનગી સાથે મેળવો, અને subscription ના દરપત્રક સામે આવક ચકાસો; (e) વ્યાજ અને ડિવિડન્ડ — વર્ષ દરમિયાન રાખેલાં investments સામે મળેલી અને મળવાપાત્ર રકમ ચકાસો.

જ્યાં NGO donations એકઠાં કરીને આગળ મોકલે, ત્યાં programme ના બે ભાગ છે અને બંનેનાં marks છે. **Donations ની આવક: internal control system —** અધિકૃત વસૂલાત, પહોંચબુકોનો કબજો અને નાણાંની સલામત જાળવણી માટે જવાબદારીની વહેંચણી; **પહોંચબુકોનો કબજો —** પહોંચબુકો આપવાની પદ્ધતિ, ન વપરાયેલી બુકો પાછી લેવી અને બુકોની સંખ્યા તથા નંબરના ક્રમ સહિત ભૌતિક ચકાસણી; **ચેકની આવક —** ડુપ્લિકેટ પહોંચ માટે કાર્બન કોપી, જવાબદાર અધિકારીની સહી સાથે, જેમાં ચેકની તારીખ, બેન્કનું નામ, તારીખ અને રકમ સ્પષ્ટ લખાયાં હોય; **bank reconciliation —** રોકડ જમા માત્ર તારીખ અને રકમથી નહીં પણ પહોંચબુકના સંદર્ભમાં મેળવો; **રોકડ આવક —** રોકડ donations ના રજિસ્ટરની વધુ વ્યાપક ચકાસણી કરો અને જ્યાં દાતાઓનાં સરનામાં ઉપલબ્ધ હોય ત્યાં entity પાસે રકમ, તારીખ અને પહોંચ નંબર જણાવતા આભારપત્રો મોકલાવીને કોસ-ચકાસણી કરો; અને વિદેશી ફાળા પર લાગુ પડતા કાયદાના પાલન માટે ખાસ ધ્યાન અપાય છે. **બીજી NGOs ને રકમ મોકલવી: રકમ મોકલવાની રીત —** બધી રકમ account payee cheques થી, અને demand drafts મેળવનારના સંદર્ભમાં ચકાસાય; **આવક મળ્યાની ખાતરી —** બધી મોકલેલી રકમ પહોંચો અને સ્વીકૃતિઓથી ટેકવાયેલી હોય; **ઓળખ —** મેળવનાર NGO સાચી entity છે, સરનામું અને 80G registration number ચકાસો; **સીધી ખાતરીની કાર્યરીતિ —** જેમને ચુકવણી થઈ હોય તે entities ને ખાતરીપત્રો મોકલો; **donation નો ઉપયોગ —** રાહત માટે જ વપરાયું છે, બીજા કોઈ હેતુ માટે નહીં; અને જે NGOs ને donations મોકલાયાં તેમની પસંદગીની પદ્ધતિ.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- NGO માટે ઉત્તરમાં હકીકતો જે તરફ ઇશારો કરે તે **નોંધણી અને કાયદો** નું નામ પહેલાં આપવું જ પડે, અને પછી જ audit ની મુદ્દા.
- જ્યાં આવક ચોક્કસ પ્રકારની હોય — corpus, grant, વિદેશી ફાળો — ત્યાં એ પ્રકારને કયા નિયમો લાગુ પડે છે તે કહો. વિદેશી ફાળાનો મુદ્દો સૌથી વધુ ચૂકાય છે.

CSQ 3.1 • PYQ 2023-Nov [6] (Or) (a) • 4M • Pg 571

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 3 પ્રશ્ન

- Corpus contribution અને revolving fund એ બે marks ની વ્યાખ્યાઓ છે. દરેકનો હેતુ આપો, અને revolving fund માટે વ્યાજની માવજત આપો — એ વાક્ય જ બીજું mark છે.

TQ 3.1 • MTP 2021-Mar [6] (c) • 3M • Pg 570

LEVEL I
Understanding

Easy

CSQ 3.2 • PYQ 2024-May [6] (Or) (a) • 4M • Pg 572

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 3.4 • PYQ 2026-Jan [5] (b) • 5M • Pg 574

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતોમાં વિદેશી ફાળાનો ઉલ્લેખ હોય, ત્યાં FCRA, 2010 નો મુદ્દો સ્પષ્ટ લખો — વિદેશી ફાળાની આવક જાહેર થયેલા foreign contribution બેન્ક ખાતામાં જ જવી જોઈએ. વિદેશી નાણાંનો ઉલ્લેખ કરતી હકીકતો અને એ Act નું નામ જ ન લેતો ઉત્તર mark ગુમાવે છે.
- 'audit programme ઘડો' એવો પ્રશ્ન શીર્ષકો અને દરેક સામે ચકાસાતી નોંધ માગે છે. શીર્ષક bold માં લખો, પછી document — Corpus Fund/દાતાઓના પત્રો, Investments/Investment Register, Inventory/management નું પ્રમાણપત્ર.

CSQ 3.3 • RTP 2025-Jan [18] • Pg 573

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 4: Sole Trader નું Audit [Audit of Sole Trader]

L2P5-C9-T04

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material નું પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of a Sole Trader.

NOTES

Scanner માં આ વિષય પર કોઈ પ્રશ્ન છપાયો નથી — કોઈ past paper, RTP, MTP કે model question નહીં. એને અહીં concept-base વિષય તરીકે રાખ્યો છે, એટલે પરીક્ષા પહેલાં notes પર આધાર રાખવાને બદલે sole trader વિશે Study Material નું પોતાનું લખાણ વાંચી લો.

Pack માંથી શું ઊતરે છે: પાસેના, firm ના audit વાળા ઉત્તરો **letter of appointment** ના મુદ્દાથી શરૂ થાય છે — auditor ખાતરી કરે છે કે નિમણૂકપત્ર જે **audit ધાર્યું છે તેની પ્રકૃતિ અને વ્યાપ સ્પષ્ટ જણાવે છે** અને **auditor ને જે મર્યાદા હેઠળ કામ કરવાનું હોય તે મર્યાદા, જો હોય તો, જણાવે છે**. એ જ સામાન્ય રીતે કંપની સિવાયના audit ની શિસ્ત છે: જ્યાં audit કોઈ કાયદાથી ફરજિયાત ન હોય અને તેથી તેનો વ્યાપ કાયદો બાંધતો ન હોય, ત્યાં વ્યાપ engagement માંથી આવે છે, અને auditor શરૂ કરતાં પહેલાં એ લેખિતમાં મેળવી લે છે.

બીજી entities ની યાદીઓ અહીં ઘુસાડશો નહીં. Partnership, LLP, co-operative society કે trust માટેના ખાસ મુદ્દા એ દરેકની પોતાની entity અને પોતાના કાયદાના છે. જો sole trader પર પ્રશ્ન આવે જ, તો તેનો ઉત્તર Study Material ના પોતાના લખાણમાંથી આપો; partnership ની યાદી બદલામાં ન મૂકો.

વિષય 5: Firm નું Audit [Audit of Firm]

L2P5-C9-T05

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of a Firm: partnership ના audit ના ખાસ મુદ્દા, એ audit ના ફાયદા, અને Limited Liability Partnership ના ચોપડા, returns અને audit.

NOTES

Partnership firm ના audit ના સાત ખાસ મુદ્દા, જે ક્રમમાં ઉત્તરો આપે છે તે ક્રમમાં: **(1) Letter of Appointment** — ખાતરી કરો કે **યોગ્ય સત્તા ધરાવતા partner એ સહી કરેલો** પત્ર partners એ ધારેલા audit ની પ્રકૃતિ અને વ્યાપ સ્પષ્ટ જણાવે છે, ખાસ કરીને auditor ને જે મર્યાદા હેઠળ કામ કરવાનું હોય તે મર્યાદા, જો હોય તો; **(2) Partnership Documents** — નીતિવિષયક નિર્ણયો નોંધતી કાર્યનોંધ, જો હોય તો, તેનો અભ્યાસ કરો, ખાસ કરીને અસાધારણ અને મૂડી ખર્ચની મંજૂરી, લોન ઊભી કરવી, assets ની ખરીદી અને અસાધારણ કરારોને લગતી નોંધો; **(3) Objects of Partnership** — ચકાસો કે partnership જે ધંધામાં રોકાયેલી છે તે **partnership કરારથી કે પછીથી સંમત થયેલા કોઈ વિસ્તરણ કે ફેરફારથી અધિકૃત છે**; **(4) Books of Account** — તપાસો કે એ વાજબી લાગે છે કે નહીં અને ધંધાની પ્રકૃતિના સંદર્ભમાં પૂરતા છે કે નહીં; **(5) Mutual Interest** — ચકાસો કે partnership જે પ્રવૃત્તિ માટે અધિકૃત ન હતી તેનાથી કે કરારની કોઈ જોગવાઈના ભંગથી **કોઈ partner ના હિતને નુકસાન થયું નથી**; **(6) Provision for Taxes** — ખાતરી કરો કે partners વચ્ચે વહેંચાવાપાત્ર નફાની રકમ કાઢતાં પહેલાં firm ના ચૂકવવાપાત્ર કરની જોગવાઈ કરાઈ છે; **(7) Division of Profits** — ચકાસો કે નફો અને નુકસાન **સંમત નફા-વહેંચણી પ્રમાણમાં** વહેંચાયાં છે.

Partnership ના હિસાબોનું audit કરાવવાના છ ફાયદા — પરીક્ષક બરાબર છ માગે છે: **(1) Disputes** — audit થયેલા હિસાબો partners વચ્ચે હિસાબ પતાવવાનું અનુકૂળ અને ભરોસાપાત્ર સાધન છે, એટલે વિવાદની શક્યતા ઘટે

છે, અને સામાન્ય રીતે એવી જોગવાઈ હોય છે કે એક વાર સહી થયેલા હિસાબો **નક્કી કરેલી મુદતમાં કોઈ દેખીતી ભૂલ બહાર ન આવે ત્યાં સુધી બંધનકર્તા છે**; (2) **Dissolution** — partner ની નિવૃત્તિ કે મૃત્યુ વખતે, partners એ સ્વીકારેલા audit થયેલા હિસાબો **મૂડી, નફા અને goodwill માંના હિસ્સા** પેટે ચૂકવવાપાત્ર રકમ ગણવા માટે ભરોસાપાત્ર evidence છે; (3) **Taxation** — partners ની કરપાત્ર આવક ગણવાના આધાર તરીકે Income Tax Department સામાન્ય રીતે audit થયેલા હિસાબો સ્વીકારે છે; (4) **Reliable** — **લોન આપતી વખતે બેન્કો અને ધંધો ખરીદવા ઇચ્છુક પક્ષો** નફાકારકતા અને નાણાકીય સ્થિતિના evidence તરીકે તેના પર આધાર રાખે છે; (5) **Admission** — કોઈ વ્યક્તિને partner તરીકે દાખલ કરવાની વાટાઘાટોમાં ઉપયોગી, ખાસ કરીને જ્યારે ઘણાં ભૂતકાળનાં વર્ષોના હિસાબો ઉપલબ્ધ હોય; (6) **Control** — **કામ કરતા partner દ્વારા લેવાતા અયોગ્ય લાભ** સામે અસરકારક રક્ષણ, ખાસ કરીને જ્યાં કેટલાક partners firm ના કામકાજ સાથે સક્રિય રીતે જોડાયેલા ન હોય.

LLP નાં returns, અને બે મુદત જ marks છે: LLP એ નાણાકીય વર્ષ પૂરું થયાના 60 દિવસમાં ROC પાસે Form 11 માં વાર્ષિક return ફાઇલ કરવું પડે, અને એ return Registrar ને ઠરાવેલી ફી ચૂકવ્યેથી જાહેર નિરીક્ષણ માટે ઉપલબ્ધ હોય છે; અને તેણે Form 8 માં Statement of Account and Solvency રજૂ કરવું પડે, જે જે નાણાકીય વર્ષને લગતું હોય તેના છ મહિના પૂરા થયાના ત્રીસ દિવસમાં ફાઇલ થાય. Form ના નંબર કે મુદત અદલાબદલી ન કરો.

LLP ના books of account — ચાર items: LLP એ પોતાની સ્થિતિનું true and fair view રજૂ કરતા વાર્ષિક હિસાબો જાળવવાની જવાબદારી હેઠળ છે, અને તેના ચોપડામાં આટલું હોવું જોઈએ: (1) મળેલી અને ખર્ચાયેલી બધી રકમોની વિગતો અને જે બાબતો અંગે એ આવક તથા ખર્ચ થયાં તેની વિગતો; (2) LLP નાં assets અને liabilities ની નોંધ; (3) ખરીદાયેલા માલની પડતર, જથ્થો, ચાલુ કામ, તૈયાર માલ અને વેચાયેલા માલની પડતરનાં પત્રકો; (4) partners નક્કી કરે તેવી બીજી કોઈ વિગતો.

LLP ના audit માં auditor ની ફરજ ચાર શીર્ષકે ચાલે છે, અને ત્રીજું અગિયાર items ની યાદી છે: (1) **Engagement letter** — કામના વ્યાપ અંગે સ્પષ્ટ અને નિશ્ચિત સૂચનાઓ લેખિતમાં મેળવો; (2) **Minutes book** — જો જાળવાતી હોય, તો હિસાબોને લગતા પસાર થયેલા ઠરાવો માટે તેનો સંદર્ભ લો; (3) **LLP agreement** — એ વાંચો અને આની નોંધ લો: (a) ધંધાની પ્રકૃતિ; (b) દરેક partner એ આપેલી મૂડીની રકમ; (c) વધારાની મૂડી પર ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજ; (d) partnership ની મુદત; (e) partners ને છૂટ અપાયેલા ઉપાડ; (f) partners ને ચૂકવવાપાત્ર પગાર, કમિશન અને બીજું મહેનતાણું; (g) LLP ની ઉધાર લેવાની સત્તા; (h) partners ના હક અને ફરજો; (i) દાખલ થવા, નિવૃત્ત થવા કે અન્યથા વખતે partners વચ્ચે હિસાબ પતાવવાની રીત; (j) partners એ LLP ને આપેલી કોઈ લોન; (k) નફા-વહેંચણીનું પ્રમાણ; (4) **Reporting** — આના પર report કરો: **LLP ની નોંધો સાચી અને ભરોસાપાત્ર જણાય છે કે નહીં, audit માટે જરૂરી બધી માહિતી અને સ્પષ્ટતાઓ મળી હતી કે નહીં, અને audit નું કામ કરવામાં auditor પર કોઈ મર્યાદા મુકાઈ હતી કે નહીં.**

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 3 પ્રશ્ન

- Form 11 નાણાકીય વર્ષ પૂરું થયાના 60 દિવસમાં; Form 8 છ મહિના પૂરા થયાના ત્રીસ દિવસમાં. Form અને મુદત બંનેનાં marks છે, એટલે બંને જોડીમાં આપો.

TQ 5.3 · PYQ 2022-Nov [6] (d) · 3M · Pg 577

LEVEL I
Remembering

Easy

TQ 5.4 · RTP 2023-Nov [28] (b) · Pg 577

LEVEL I
Remembering

Medium

TQ 5.5 · PYQ 2025-Sep [5] (c) · 4M · Pg 578

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- Partnership ના audit ના ખાસ મુદ્દા અને એ audit ના ફાયદા એ બે જુદી યાદીઓ છે. લખવા બેસતાં પહેલાં પ્રશ્નમાંની ક્રિયા વાંચો — 'ધ્યાનમાં લેવાના મુદ્દા' કે 'ફાયદા'.

TQ 5.1 · PYQ 2019-Nov [6] (d) · 3M · Pg 575

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 5.2 · PYQ 2021-Jul [6] (c) · 3M · Pg 576

LEVEL I
Understanding

Easy

વિષય 6: Charitable Institution નું Audit [Audit of Charitable Institution]

L2P5-C9-T06

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of a Charitable Institution: ડિજિટલ આવક સહિત subscriptions અને donations ની ચકાસણી, અને ખર્ચની items નું audit.

NOTES

Subscriptions અને donations — દરમાં થયેલા ફેરફારથી શરૂ કરો, પછી પહોંચીને સાંકળ. (1) વર્ષ દરમિયાન વાર્ષિક કે આજીવન સભ્યપદની subscription ની રકમમાં ફેરફાર થયા હોય તો તે જાણો. (2) **જ્યાં સત્તાવાર પહોંચો અપાતી હોય ત્યાં:** (a) ખાતરી કરો કે ન વપરાયેલી પહોંચબુકો પર પૂરતો અંકુશ છે; (b) સમીક્ષા હેઠળના સમયગાળાને આવરતી બધી પહોંચબુકો મેળવો; (c) counterfoils ને cash book સાથે test check કરો, અને રદ થયેલી પહોંચો ખાસ તપાસો; (d) subscriptions અને donations ની છપાયેલી યાદી મેળવો અને હિસાબોમાં દર્શાવેલી કુલ વસૂલાત સાથે મેળવો; (e) પેટી-ઉઘરાણી, ફ્લેગ ડે વગેરેમાંથી મળતાં નાણાં અંગેની internal check ની પદ્ધતિ તપાસો, પ્રતિનિધિઓ પાસેથી મળેલી રકમ પત્રવ્યવહાર અને અપાયેલી સત્તાવાર પહોંચો સાથે ચકાસો, અને ઉઘરાણી પરના અંકુશ તથા બધી થયેલી ઉઘરાણીનો હિસાબ મંડાયો છે તે સુનિશ્ચિત કરવા લેવાયેલાં પગલાં પર ખાસ ધ્યાન આપો; (f) કુલ subscriptions અને donations ની વસૂલાત charity એ બહાર પાડેલા reports માં છપાયેલા આંકડા સાથે ચકાસો.

ઓનલાઇન અને ડિજિટલ આવક — નવું લખાણ, અને નવું લખાણ જ પુછાય છે. (a) UPI, ઇન્ટરનેટ બેન્કિંગ, ક્રેડિટ કાર્ડ, ડેબિટ કાર્ડ, payment gateways અને બીજી ઇલેક્ટ્રોનિક ચુકવણી રીતોથી મળેલાં subscriptions અને donations ને bank statements, payment gateway settlement reports અને books of account સાથે મેળવીને ચકાસો, અને ન મળતા કોઈ તફાવતની તપાસ કરો અને તેની સ્પષ્ટતા આપો. (b) **જ્યાં સંસ્થાની વેબસાઇટ કે ઓનલાઇન donation પોર્ટલ મારફતે વસૂલાત થતી હોય,** ત્યાં ચકાસો કે બધા સફળ transactions પૂરેપૂરા નોંધાયા છે અને બાકી રહેતી settlements, નિષ્ફળ transactions, રિફંડ અને chargebacks ની યોગ્ય મંજૂરી લેવાઈ છે તથા તેનો સાચો હિસાબ મંડાયો છે. (c) તપાસો કે ઓનલાઇન વસૂલાતમાંથી કપાયેલા transaction charges, payment gateway fees કે બેન્ક ચાર્જનો હિસાબ સાચી રીતે મંડાયો છે અને યોગ્ય રીતે જાહેર થયો છે. (d) **જ્યાં**

સંકલિત donor management system કે accounting સોફ્ટવેર વપરાતું હોય, ત્યાં ચકાસો કે ડિજિટલ પહોંચના ડેટાનું બિનઅધિકૃત ફેરફાર કે ચૂક વગર પૂરેપૂરું અને ચોક્કસ સ્થાનાંતર થાય તે માટે પૂરતાં interface controls છે. (e) ઓનલાઇન donation અને subscription systems પરનાં access controls ની સમીક્ષા કરો, જેથી માત્ર અધિકૃત માણસો જ દાતાઓની નોંધ બદલી શકે, પહોંચ રદ કરી શકે કે રિફંડ કરી શકે, અને પૂરતા audit trails જળવાય.

ખર્ચની items નું audit — પાંચ શીર્ષક, અને પહેલું trustees ને થતા લાભનો મુદ્દો ધરાવે છે: (1) grants ની ચુકવણી ચકાસો, અને ખાતરી કરો કે grants માત્ર એવા charitable હેતુ માટે ચૂકવાઈ છે જે charitable institution જે હેતુઓ માટે સ્થપાઈ હોય તેના વ્યાપમાં આવતો હોય અને કે કોઈ trustee, director કે Managing Committee ની સભ્યને તેમાંથી પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે લાભ થયો નથી; (2) રાખેલી સિક્યોરિટીઓનાં પત્રકો અને જંગમ તથા સ્થાવર મિલકતોની યાદીઓ સિક્યોરિટીઓ અને માલિકી દસ્તાવેજો તપાસીને તથા જંગમ મિલકતોની test ધોરણે ભૌતિક ચકાસણી કરીને ચકાસો; (3) પગાર અને બીજા ખર્ચની ચુકવણીઓ આધારભૂત documents સાથે તપાસો, અને ચકાસો કે બધી ચુકવણીઓ યોગ્ય સત્તાધિકારીની યોગ્ય મંજૂરી પછી જ થઈ છે; (4) ખાતરી કરો કે કોઈ ખાસ હેતુ માટે અપાયેલું ભંડોળ એ જ હેતુ માટે વપરાયું છે; (5) રોકડ અને બેન્ક balances તથા ચુકવણીઓ ચકાસો.

Charitable entities માં વારંવાર આવતી કસોટી — નાણાંને તેના જાહેર કરેલા હેતુ સુધી અનુસરો. આવક ભલે subscription હોય, donation હોય, વસિયત હોય કે grant હોય, પ્રશ્ન એક જ છે: એ પૂરેપૂરી મળી હતી, અને જે હેતુ માટે અપાઈ હતી તે હેતુ માટે વપરાઈ હતી? એ વાક્ય લખો અને પછી ચોક્કસ કાર્યરીતિ ચલાવો; હેતુની કસોટી વગર માત્ર ચકાસણીનાં પગલાં ગણાવતો ઉત્તર અધૂરો લાગે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- ઉત્તરમાં આવક અને ખર્ચ અલગ રાખો. 'ખર્ચની items નું audit' વાળો પ્રશ્ન રોકડ અને બેન્ક balances થી પૂરાં થતાં પાંચ શીર્ષક માગે છે; subscriptions અને donations વાળો પ્રશ્ન પહોંચબુકની સાંકળ ઉપરાંત ડિજિટલ મુદ્દા માગે છે.

CSQ 6.1 • PYQ 2021-Dec [6] (d) • 3M • Pg 579

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતોમાં ઓનલાઇન કે UPI donations નો ઉલ્લેખ હોય, ત્યાં ડિજિટલ વિભાગ ઉમેરો — gateway settlement reports સાથે મેળવણી, gateway fees, interface controls અને access controls. આ સૌથી નવા મુદ્દા છે અને એનાં marks મળે છે.

CSQ 6.2 • PYQ 2023-May [6] (d) • 3M • Pg 581

LEVEL II
Application

Easy

વિષય 7: Educational Institutions (School, College or Universities) નું Audit [Audit of Educational Institutions (School, College or Universities)]

L2P5-C9-T07

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of

Entities — Audit of Educational Institutions: વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી મળતી fees, બીજી આવક, grants અને donations, તથા assets અને liabilities ની ચકાસણી.

NOTES

વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી fees — સાત પગથિયાં, અને આ વિષયમાં સૌથી વધુ પુછાતી item છે: (1) દર મહિના કે સત્ર માટે Students Fee Register માં નોંધાયેલાં નામ, હાજર વિદ્યાર્થીઓનાં નામ દર્શાવતાં સંબંધિત Class Registers સાથે ચકાસો, વસૂલાયેલી fees ની રકમ ચકાસો, અને ખાતરી કરો કે એવી internal check ચાલે છે જે વિદ્યાર્થીઓ સામેનાં માગણાં યોગ્ય રીતે ઊભાં થાય તે સુનિશ્ચિત કરે; (2) આપેલી પહોંચોના counterfoils ને Cash Book માંની નોંધો સાથે સરખાવીને મળેલી fees ચકાસો અને વસૂલાતને Fee Register સુધી અનુસરો; (3) **દર મહિના કે સત્ર માટે Fees Register ના જુદા જુદા કોલમના સરવાળા કરો** જેથી જોઈ શકાય કે અગાઉથી ચૂકવાયેલી fees આગળ લઈ જવાઈ છે અને જે બાકી રકમ વસૂલ થઈ શકે તેમ નથી તે યોગ્ય સત્તાધિકારીની મંજૂરીથી માંડી વળાઈ છે; (4) પ્રવેશ fees સંસ્થાના વડાએ સહી કરેલી પ્રવેશ ચિઠ્ઠીઓ સાથે ચકાસો અને ખાતરી કરો કે એ રકમ Capital Fund માં જમા થઈ છે, સિવાય કે Managing Committee એ તેથી વિરુદ્ધ નિર્ણય લીધો હોય; (5) જુઓ કે મફત અભ્યાસ અને રાહતો Managing Committee એ ઘડેલા Rules ધ્યાનમાં રાખીને, એ આપવા માટે અધિકૃત વ્યક્તિએ જ આપી છે; (6) ખાતરી કરો કે મોડી ચુકવણી કે ગેરહાજરીના દંડ કાં તો વસૂલાયા છે કાં તો યોગ્ય સત્તાથી માફ કરાયા છે; (7) ખાતરી કરો કે વિદ્યાર્થીઓનાં ખાતાં બંધ કરીને તેમની caution money ની થાપણ પાછી આપતાં પહેલાં છાત્રાલયનાં લેણાં વસૂલાયાં હતાં.

બીજી આવક, grants અને donations — ચાર પગથિયાં: (1) જમીન-મિલકતમાંથી મળતી ભાડાની આવક rent rolls સાથે ચકાસો; (2) દાનનિધિ અને વસિયતમાંથી મળતી આવક, તથા investments માંથી મળતાં વ્યાજ અને ડિવિડન્ડ ચકાસો, અને રાખેલાં investments ની સિક્યોરિટીઓ તપાસો; (3) સરકારની કે સ્થાનિક સત્તાની કોઈ grant memo of grant સાથે ચકાસો; (4) જો grant ના હેતુ માટે કોઈ ખર્ચ નામંજૂર થયો હોય, તો તેનું કારણ જાણો.

Assets અને liabilities — પાંચ મુદ્દા, અને તેમાંથી બે વર્ગીકરણની જાળ છે: (1) fees, છાત્રાલયનું ભાડું વગેરે પેટેની જૂની મોટી બાકી રકમો Managing Committee ને જણાવો; (2) ખાતરી કરો કે વિદ્યાર્થીઓએ પ્રવેશ વખતે ભરેલી caution money અને બીજી થાપણો balance sheet માં liability તરીકે દર્શાવાઈ છે અને આવકમાં લઈ લેવાઈ નથી, સિવાય કે એ પાછી આપવાપાત્ર ન હોય; (3) જુઓ કે ઇનામ માટેના દાનનિધિનાં investments અલગ રખાયાં છે અને ઇનામની રકમ કરતાં વધારાની કોઈ આવક એકઠી કરીને corpus સાથે રોકાઈ છે; (4) ખાતરી કરો કે અનાજ, ખોરાક, કપડાં અને બીજાં સાધનોની આવક અને ઇશ્યૂ વખતે તપાસ કરાવવાની પદ્ધતિ કાર્યક્ષમ છે અને બધાં બિલ ચુકવણી પહેલાં યોગ્ય રીતે મંજૂર અને પસાર થયાં છે; (5) ફર્નિચર, સ્ટેશનરી, કપડાં, અનાજ અને બધાં સાધનોની યાદીઓ Inventory Register કે ગયા વર્ષની સંબંધિત યાદીઓના સંદર્ભમાં ચકાસો, અને જુદી જુદી items ને લગાડેલાં મૂલ્યો test check કરો.

બે વર્ગીકરણ મુદ્દા પરીક્ષક વારંવાર પાછા લાવે છે. પ્રવેશ fees Capital Fund માં જાય છે, સિવાય કે Managing Committee એ બીજું નક્કી કર્યું હોય, અને caution money તથા થાપણો liability છે, આવક નહીં, સિવાય કે એ પાછી આપવાપાત્ર ન હોય. ક્લાસિક ખોટો ઉત્તર બંનેને વર્ષની આવક ગણી લે છે. નિયમ કહો અને એ જ શ્વાસે અપવાદ પણ કહો — દરેકનું પોતાનું mark છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 3 પ્રશ્ન

- Fees, બીજી આવક, અને assets-તથા-liabilities એ ત્રણ અલગ યાદીઓ છે. પ્રશ્ન જેનું નામ લે તેનો જ ઉત્તર આપો.

TQ 7.2 · PYQ 2021-Jul [6] (b) · 4M · Pg 583

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 7.3 · PYQ 2023-Nov [6] (a) · 4M · Pg 583

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 7.1 · MTP 2021-Mar [6] (b) · 3M · Pg 582

LEVEL I
Understanding

Hard

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં કોઈ રોકાણકાર શાળામાં નાણાં રોકતાં પહેલાં આવકના આંકડા ચકાસાવવા માગે, ત્યાં ઉત્તર સાત પગથિયાંની fee ચકાસણી છે — આવકની સામાન્ય ચર્ચા નહીં. પગથિયાં ક્રમમાં મૂકો અને છાત્રાલયનાં લેણાં તથા caution money થી પૂરું કરો.

CSQ 7.1 · PYQ 2025-Jan [6] (a) · 5M · Pg 584

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 8: Hospital નું Audit [Audit of Hospital]

L2P5-C9-T08

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of a Hospital: ડિજિટલ વસૂલાત સહિત hospital ની આવક, ખર્ચ, stores, investments અને inventories ની audit ની ખાસ મુદ્દા.

NOTES

તેર ખાસ મુદ્દા, જે ક્રમમાં ઉત્તરો ચલાવે છે તે ક્રમમાં: (1) Register of Patients — એ register ને દર્દીઓને અપાયેલાં બિલની નકલો સાથે ચકાસો, અને પસંદ કરેલા સમયગાળાનાં બિલ દર્દીઓની હાજરીની નોંધ સાથે ચકાસો જેથી જોઈ શકાય કે hospital ના નિયમો મુજબ જેમની પાસેથી રકમ વસૂલવાપાત્ર હતી તે બધા દર્દીઓ માટે બિલ સાચી રીતે બન્યાં અને અપાયાં છે; (2) Collection of Cash — Cash Book માં નોંધાયેલી રોકડ વસૂલાત પહોંચો, counterfoils અને બીજા evidence — દર્દીઓનાં બિલની નકલો, ડિવિડન્ડ તથા બીજાં વ્યાજ વોરન્ટના counterfoils, ભાડાનાં બિલની નકલો — સાથે ચકાસો; (3) Legacies and Donations — ખાતરી કરો કે ચોક્કસ હેતુ માટે મળેલી રકમ સંમત થયા મુજબ જ વપરાઈ છે; (4) Reconciliation of Subscriptions — subscriptions અને donations ની બધી વસૂલાત Cash Book થી સંબંધિત Registers સુધી અનુસરો અને કુલ ચૂકવવાપાત્ર subscriptions ને વસૂલાયેલી તથા હજી બાકી રકમ સાથે મેળવો; (5) Authorisation and Sanctions — બધી ખરીદી અને ખર્ચ ચકાસો અને ખાતરી કરો કે મૂડી ખર્ચ Trustees કે Managing Committee ની આગોતરી મંજૂરીથી જ થયો છે અને સ્ટાફની નિમણૂકો તથા પગારવધારા યોગ્ય રીતે મંજૂર થયાં છે; (6) Grants and TDS — ખાતરી કરો કે સરકાર કે સ્થાનિક સત્તા પાસેથી મળેલી grants નો યોગ્ય હિસાબ મંડાયો છે અને સ્રોત પર કપાયેલા કરનું રિફંડ માગી લેવાયું છે; (7) Budgets — ખર્ચ અને આવકની જુદી જુદી items ના સરવાળા તેમના

માટે અંદાજેલી રકમો સાથે સરખાવો અને નોંધપાત્ર ફેરફારો Trustees કે Managing Committee ને જણાવો; (8) Internal Check — stores ની આવક અને ઇશ્યુ — દવાઓ, લિનન, ઉપકરણો, કપડાં, સાધનો — પરની internal check તપાસો, જેથી ખરીદી Inventory Register માં યોગ્ય રીતે નોંધાય અને ઇશ્યુ માત્ર યોગ્ય મંજૂરી સામે જ થાય; (9) Income from Investments, Rent etc. — Property and Investment Register ના સંદર્ભમાં જુઓ કે ભાડા, ડિવિડન્ડ અને વ્યાજ પેટે મળવાપાત્ર બધી આવક વસૂલાઈ છે; (10) Depreciation — જુઓ કે એ બધાં assets સામે યોગ્ય દરે માંડી વળાયું છે; (11) Registers — બોન્ડ, શેર સ્ક્રિપ અને મિલકતોના માલિકી દસ્તાવેજો તપાસો અને તેની વિગતો Property and Investment Registers સાથે સરખાવો; (12) Inventories — વર્ષના અંતની યાદીઓ, ખાસ કરીને stocks અને stores ની, મેળવો, અમુક ટકા items ભૌતિક રીતે ચકાસો અને તેની કુલ કિંમત સંબંધિત ledger balances સાથે સરખાવો; (13) Management Representation and Certificate — audit દરમિયાન આવરી લેવાયેલાં જુદાં જુદાં પાસાં અંગે યોગ્ય management representation અને પ્રમાણપત્ર મેળવો.

ડિજિટલ વસૂલાત — સૌથી નવો વિભાગ, અને એ મુદ્દા (2) ની અંદર બેસે છે: જ્યાં રકમ UPI, ક્રેડિટ કાર્ડ, ડેબિટ કાર્ડ, ઇન્ટરનેટ બેન્કિંગ અને payment gateways મારફતે મળતી હોય, ત્યાં auditor એ (a) Hospital Management Information System (HMIS) કે બિલિંગ સોફ્ટવેર મુજબની રોજિંદી વસૂલાત બેન્કો અને payment gateway સેવા આપનાર પાસેથી મળેલા settlement reports સાથે મેળવવી જોઈએ; (b) ચકાસવું જોઈએ કે બધી ડિજિટલ આવક hospital નાં બેન્ક ખાતામાં જમા થઈ છે અને બાકી રહેતી settlements, નિષ્ફળ transactions કે ન મળતા તફાવતોની તપાસ કરવી જોઈએ; (c) બેન્કો કે payment gateways એ Merchant Discount Rate (MDR), સુવિધા ચાર્જ કે બીજી transaction fees પેટે કરેલી કપાત તપાસવી જોઈએ અને જોવું જોઈએ કે તેનો હિસાબ સાચી રીતે મંડાયો છે; (d) ચકાસવું જોઈએ કે દર્દીઓને ડિજિટલ રીતે અપાયેલાં રિફંડ યોગ્ય રીતે મંજૂર થયાં છે, યોગ્ય documents થી ટેકવાયેલાં છે અને સાચી રીતે નોંધાયાં છે; (e) ખાતરી કરવી જોઈએ કે રદ થયેલાં બિલ, ઊલટાવેલા transactions અને chargebacks યોગ્ય રીતે મંજૂર થયાં છે અને મૂળ બિલિંગની નોંધો સાથે મેળવવાયાં છે; (f) વર્ષાંતની મેળવણી તપાસવી જોઈએ જેથી balance sheet ની તારીખ પહેલાં મળેલી પણ બેન્કો કે gateways એ વર્ષ પછી જમા કરેલી ચુકવણીઓનો યોગ્ય હિસાબ મંડાય; (g) જ્યાં HMIS, બિલિંગ સોફ્ટવેર અને accounting system સંકલિત હોય, ત્યાં તપાસવું જોઈએ કે interface controls બિલિંગ અને વસૂલાતના ડેટાનું બિનઅધિકૃત ફેરફાર વગર પૂરેપૂરું અને ચોક્કસ સ્થાનાંતર સુનિશ્ચિત કરે છે કે નહીં.

Fact pattern ને મુદ્દા સાથે જોડો — આ વિષય એ જ રીતે પુછાય છે. Register માં નોંધાયેલા દર્દીઓને બિલ ન અપાયાં હોય તે Register of Patients માં જાય; ડાયાલિસિસ યુનિટ માટે મળેલાં donations સામાન્ય વહીવટમાં વપરાયાં હોય તે Legacies and Donations માં — સંમત થયા મુજબ વપરાયું કે નહીં; સરકારી આરોગ્ય યોજનાની grant ના documents ન મળતા હોય તે Grants and TDS માં; દવાઓનો મોટો જથ્થો, જેની નોંધ કે ઇશ્યુ પર અંકુશ ન હોય, તે Internal Check અને Inventories માં; અને પગાર તથા જાળવણીમાં અંદાજ સામે અસ્પષ્ટ તફાવત હોય તે Budgets માં — અને ઉત્તરમાં એ ઉમેરવું જ પડે કે આ તફાવતો Trustees કે Managing Committee ને જણાવાય છે.

જ્યાં પ્રશ્ન hospital ના transactions ને બદલે audit programme ઘડવા વિશે હોય, ત્યાં ઉત્તર સાવ બદલાઈ જાય છે. ત્યારે પાંચ શીર્ષક આ છે: (1) લેખિત audit programme, જે audit plan અમલમાં મૂકવા જરૂરી કાર્યરીતિઓ મૂકે; (2) audit ના હેતુઓ અને મદદનીશોને સૂચનાઓ — programme માં દરેક ક્ષેત્ર માટે audit ના હેતુઓ હોઈ શકે અને તેમાં એટલી વિગત હોવી જોઈએ કે એ મદદનીશો માટે સૂચનાઓના સમૂહ તરીકે અને કામના યોગ્ય અમલ

પર અંકુશના સાધન તરીકે કામ આપે; (3) **internal controls પર આધાર** — accounting system અને સંબંધિત internal controls ની સમજ મેળવ્યા પછી auditor જરૂરી procedures ની nature, timing and extent નક્કી કરવામાં અમુક internal controls પર આધાર રાખવા ઇચ્છે, પણ જ્યાં sufficient appropriate audit evidence મેળવવાના બીજા વધુ કાર્યક્ષમ રસ્તા હોય ત્યાં એ આધાર ન રાખવાનું પણ નક્કી કરી શકે, અને સાથે procedures નો સમય, client ની મદદનું સંકલન, મદદનીશોની ઉપલબ્ધતા તથા બીજા auditors કે નિષ્ણાતોની સામેલગીરી પણ વિચારે; (4) **audit procedures કરવાનો સમય** — auditor પાસે સામાન્ય રીતે છૂટ હોય છે, પણ કેટલાક કિસ્સામાં કોઈ વિવેક હોતો નથી, ઉદા. client ના માણસો જથ્થાની ગણતરી કરે ત્યારે એ જોવાનું હોય કે વર્ષાંતે સિક્યોરિટીઓ અને રોકડ balances ચકાસવાનાં હોય; (5) **audit planning** — planning આદર્શ રીતે ગયા વર્ષના audit ના અંતે જ શરૂ થાય છે અને programme audit આગળ વધે તેમ ફેરફાર માટે ફરી વિચારાવો જોઈએ, જે internal control ની સમીક્ષા, પ્રાથમિક મૂલ્યાંકન અને compliance તથા substantive procedures નાં પરિણામો પર આધારિત હોય.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- વાંચો કે પ્રશ્ન audit programme વિશે પૂછે છે કે hospital ના transactions વિશે. લેખિત programme વાળો ઉત્તર અને તેર મુદ્દાવાળો ઉત્તર એકબીજાના બદલામાં ચાલતા નથી.

TQ 8.1 • PYQ 2021-Jul [4] (b) • 4M • Pg 585

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 8.1 • MTP 2026-Apr S2 [3] (c) • 4M • Pg 590

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન પાંચ અવલોકન આપે, ત્યાં અવલોકન દીઠ ઉત્તર આપો: શીર્ષકનું નામ, કાર્યરીતિ, અને auditor તેના વિશે શું કરે છે. તેર મુદ્દા એકસાથે યાદી તરીકે લખીને પરીક્ષક જાતે મેળવી લેશે એવી આશા ન રાખો.
- જ્યાં હકીકતોમાં ઓનલાઇન કે કાર્ડથી ચુકવણીનો ઉલ્લેખ હોય ત્યાં ડિજિટલ વસૂલાતના પેટા-મુદ્દા ઉમેરો — MDR, settlement reports, chargebacks અને interface controls એ તાજું લખાણ છે.

TQ 8.2 • PYQ 2019-Nov [6] (Or) (b) • 4M • Pg 587

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 9: Club નું Audit [Audit of Club]

L2P5-C9-T09

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of a Club: entrance fees, ઓનલાઇન વસૂલાત સહિત subscriptions, સભ્યોનાં બાકી લેણાં, અને club ના પોતાના વેપારના margins ની ચકાસણી.

NOTES

Club ની આવક માટેનાં છ ખાસ પગથિયાં: (1) entrance fees પેટેની આવક સભ્યોની અરજીઓ, તેમને અપાયેલા counterfoils અને Managing Committee ની કાર્યનોંધના સંદર્ભમાં ચકાસો; (2) સભ્યોનાં subscriptions તેમને અપાયેલી પહોંચોના counterfoils સાથે ચકાસો, પસંદ કરેલા સમયગાળાની આવક Register of Members સુધી અનુસરો, અને ચૂકવવાપાત્ર કુલ subscriptions ને વસૂલાયેલી તથા બાકી રકમ સાથે મેળવો; (3) ખાતરી કરો કે ગયા વર્ષનાં subscriptions ની બાકી રકમ સાચી રીતે આગળ લવાઈ છે અને audit હેઠળના વર્ષની બાકી રકમ તથા અગાઉથી મળેલાં subscriptions સાચી રીતે સરભર થયાં છે; (4) Register of Members ના જુદા જુદા કોલમના સરવાળા ચકાસો અને આડા-ઊભા મેળવો; (5) સભ્યોનાં કયાં લેણાં બાકી છે તે જાણવા Register of Members જુઓ, તેની વસૂલાત માટે જરૂરી પગલાં લેવાયાં છે કે નહીં તે પૂછો, અને જે રકમ વસૂલ ન થઈ શકે તેમ ગણાય તે Audit Report માં જણાવવી જોઈએ; (6) સભ્યો અને તેમના મહેમાનોને અપાયેલા ખોરાક તથા પીણાંની કિંમત અને બિલિયર્ડ, ટેનિસ વગેરે જેવી ખાસ સેવાઓ માટેની વસૂલવાપાત્ર fees સભ્યોને ચડાવવા અંગેની internal check ચકાસો.

ઓનલાઇન અને ડિજિટલ subscription વસૂલાત — આ વિષયનું સૌથી નવું લખાણ: (i) UPI, ઇન્ટરનેટ બેન્કિંગ, ક્રેડિટ કાર્ડ, ડેબિટ કાર્ડ, payment gateways અને બીજી ઇલેક્ટ્રોનિક રીતોથી મળેલાં subscriptions bank statements, payment gateway settlement reports અને Register of Members સાથે ચકાસો; (ii) Club Management System કે સભ્યપદના સોફ્ટવેરમાં નોંધાયેલાં subscriptions ને books of account અને બેન્કમાં જમા થયેલી રકમ સાથે મેળવો, અને બાકી રહેતી settlements, નિષ્ફળ transactions, રિફંડ કે chargebacks માંથી ઊભા થતા તફાવતોની તપાસ કરો; (iii) ચકાસો કે બેન્કો કે payment gateway સેવા આપનારે કરેલી transaction ચાર્જની કપાતનો હિસાબ સાચી રીતે મંડાયો છે અને તેનું યોગ્ય વર્ગીકરણ થયું છે; (iv) જ્યાં subscriptions ઓનલાઇન સભ્યપદ પોર્ટલ કે મોબાઇલ એપ્લિકેશન મારફતે વસૂલાતાં હોય, ત્યાં ખાતરી કરો કે બધા સફળ transactions સંબંધિત સભ્યોનાં ખાતામાં જમા થયા છે અને દરેક વસૂલાત માટે પહોંચ બની છે; (v) તપાસો કે Club Management System, ઓનલાઇન ચુકવણી પ્લેટફોર્મ અને accounting system વચ્ચે પૂરતાં interface controls છે કે નહીં; (vi) વપરાશકારની પહોંચ પરનાં controls ની સમીક્ષા કરો જેથી માત્ર અધિકૃત માણસો જ સભ્યોની subscription ની નોંધ બદલી શકે, transactions ઊલટાવી શકે કે રિફંડ કરી શકે, અને પૂરતા audit trails જળવાય.

બે ટૂંકી items પરીક્ષક પેટા-પ્રશ્ન તરીકે પૂછે છે. સભ્યોનાં વસૂલ ન થાય એવાં લેણાં: ચકાસો કે એ લેણાં યોગ્ય રીતે માંડી વળાયાં છે કે તેની સામે જોગવાઈ થઈ છે, અને માંડી વાળવાનું પગલું club ના નિયમો હેઠળ managing committee ની કે બીજા સક્ષમ સત્તાધિકારીની મંજૂરીથી ટેકવાયેલું છે. **Club એ કમાયેલા margins:** club ના પુરવઠાની ખરીદી અને વેચાણ ચકાસો અને કમાયેલા margin ને અગાઉના સમયગાળાના margin સાથે તથા club નાં પોતાનાં ધોરણો સાથે સરખાવો, અને ફેરફારોની તપાસ કરો.

Cut-off ને અલગ લીટી મળવી જોઈએ. સમયગાળાના અંતે આરપાર પડતો મુકામ કે સમારંભ વહેંચવો જ પડે, અને ભવિષ્યનાં બુકિંગ સામે મળેલા advances એ liabilities છે, revenue નહીં. જ્યાં club સાથે hotel જોડાયેલી હોય ત્યાં આ મુદ્દો પાછો આવે છે, અને પ્રશ્ન જે પ્રવાહનું નામ લે તેના માટે એ સ્પષ્ટ લખવા જેવું છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- **Club માટેના ખાસ મુદ્દા** આપો અને બીજી entity માંથી ઉછીનું કશું નહીં. Subscriptions, entrance fees, સભ્યોનાં લેણાં અને સુવિધાઓની આવક એ club નાં પોતાનાં શીર્ષક છે.

- જ્યાં પ્રશ્ન આવકનો આંકડો આપે, ત્યાં મુદ્દા ગણાવતાં પહેલાં એ આંકડો શું સૂચવે છે તે કહો.

CSQ 9.1 · PYQ 2021-Jan [6] (b) · 4M · Pg 594

LEVEL I
Remembering

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- બાકી લેણાંના મુદ્દાને reporting ની પૂંછડી છે: જે રકમ વસૂલ ન થાય તેમ ગણાય તે audit report માં જણાવવાની છે. 'વસૂલાત વિશે પૂછો' પર અટકી જતો ઉત્તર એ mark ટેબલ પર છોડી દે છે.
- જ્યાં club ખોરાક, પીણાં કે ખાસ સેવાઓ વેચે, ત્યાં સભ્યો અને તેમના મહેમાનોને રકમ ચડાવવા અંગેની internal check લાવો, અને margins ને અગાઉના સમયગાળા સાથે સરખાવો.

CSQ 9.2 · PYQ 2026-Sep [5] (b) · 2M · Pg 596

LEVEL II
Application

Easy

વિષય 10: Cinema નું Audit [Audit of Cinema]

L2P5-C9-T10

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of a Cinema: ટિકિટના વેચાણમાંથી મળતી આવક, જાહેરાત અને રેસ્ટોરાંની આવકની ચકાસણી, અને ઓનલાઇન બુકિંગ તથા POS systems પરનાં controls.

NOTES

ટિકિટના વેચાણમાંથી મળતી આવક માટેનાં અગિયાર જાણીતાં પગથિયાં, ક્રમમાં: (1) ચકાસો કે શો દરમિયાન cinema હોલમાં પ્રવેશ માત્ર છપાયેલી ટિકિટથી જ મળે છે; (2) ચકાસો કે ટિકિટો ક્રમશઃ નંબરવાળી અને બુકમાં બાંધેલી છે, અને જ્યાં બુકિંગ ઓનલાઇન થતું હોય ત્યાં ઓનલાઇન બુકિંગની પદ્ધતિ ચકાસો; (3) ચકાસો કે દરેક શો અને દરેક વર્ગ માટે અપાતી ટિકિટોના નંબર જુદા છે, જોકે એક જ દિવસના શો માટેના એક જ વર્ગના નંબર દર અઠવાડિયે ક્રમશઃ ચાલે છે; (4) ચકાસો કે અગાઉથી બુકિંગ માટે ટિકિટોની અલગ શ્રેણી અપાય છે; (5) ચકાસો કે ટિકિટોનો જથ્થો જવાબદાર અધિકારીના કબજામાં રખાય છે; (6) ખાતરી કરો કે શોના અંતે વેચાયેલી ટિકિટોનું પત્રક બને છે અને વસૂલાયેલી રોકડ તેની સાથે મેળવાય છે; (7) ચકાસો કે 'free passes' ની નોંધ રખાય છે અને એ યોગ્ય સત્તાથી અપાય છે; (8) વસૂલાયેલા વેરાની રકમ દરેક વર્ગ માટે અપાયેલી કુલ ટિકિટો સાથે મેળવો, અને દર મહિને ફાઇલ થતાં વેરાનાં રિટર્ન ચકાસો; (9) જુદા જુદા શો માટે ટિકિટના વેચાણમાંથી વસૂલાયેલી રોકડ અંગેની Cash Book માંની નોંધો, અપાયેલી ટિકિટોની નોંધ સામે test check થયેલાં Daily Statements ના સંદર્ભમાં ચકાસો; (10) જાહેરાતની સ્લાઇડ અને શોર્ટ્સ માટે વસૂલાયેલા ચાર્જ, cinema પર રખાતા Register of Slides and Shorts Exhibited અને જાહેરાતકારો સાથેના કરારોના સંદર્ભમાં ચકાસો; (11) રેસ્ટોરાંની આવકમાંના હિસ્સાની વસૂલાતની ગોઠવણ વિશે પૂછો — વાર્ષિક ધોરણે નક્કી રકમ કે ઉઘરાણીના નક્કી ટકા મળવાપાત્ર હોઈ શકે — અને જ્યાં રેસ્ટોરાં cinema પોતે ચલાવતી હોય ત્યાં તેના હિસાબો ચકાસો, જેમાં ખોરાકની જુદી જુદી items નું વેચાણ તથા ખોરાક, ઠંડાં પીણાં વગેરેની ખરીદી આવે, club ના હિસ્સાની જેમ જ.

પહેલા પાંચ મુદ્દા એ internal control ની ચંત્રણા છે. જ્યારે પ્રશ્ન આવકને બદલે internal control ની ચંત્રણા

ચકાસવા વિશે પૂછે, ત્યારે ઉત્તર મુદ્દા (1) થી (5) છે — માત્ર છપાયેલી ટિકિટથી પ્રવેશ, ક્રમશઃ નંબરવાળી અને બાંધેલી ટિકિટો, દરેક શો અને વર્ગ માટે જુદા નંબર પણ એક જ વર્ગ દર અઠવાડિયે ક્રમશઃ, અગાઉથી બુકિંગ માટે અલગ શ્રેણી, અને ટિકિટોનો જથ્થો જવાબદાર અધિકારીના કબજામાં — અને પછી નીચેનો ડિજિટલ વિભાગ.

ડિજિટલ ઉમેરા, જે નવા છે અને તેથી પુછાવાની શક્યતા વધુ છે: (a) **ઓનલાઇન ટિકિટ બુકિંગ પ્લેટફોર્મ પરનાં controls** — cinema ની વેબસાઇટ, મોબાઇલ એપ્લિકેશન અને ત્રીજા પક્ષનાં બુકિંગ પ્લેટફોર્મ મારફતે બુક થતી ટિકિટો પરનાં controls નું મૂલ્યાંકન કરો, ચકાસો કે આ પ્લેટફોર્મ પરથી થતું ટિકિટ વેચાણ accounting system માં પૂરેપૂરું અને ચોકસાઈથી ઝીલાય છે, ઓનલાઇન બુકિંગ પ્લેટફોર્મ સાથેની આવક-વહેંચણીની ગોઠવણો ચકાસો, અને ટિકિટિંગના ડેટાબેઝ તથા ગ્રાહકોના transaction ની નોંધો પરનાં સાઇબર સુરક્ષા અને બેકઅપ controls ની સમીક્ષા કરો; (b) **ડિજિટલ વસૂલાતની મેળવણી** — બુકિંગ system માં નોંધાયેલા ટિકિટ વેચાણને payment gateways, UPI, ડેબિટ અને ક્રેડિટ કાર્ડ, નેટ બેન્કિંગ અને વોલેટ મારફતે મળેલી વસૂલાત સાથે મેળવો, settlement reports ચકાસો અને બાકી રહેતી settlements, chargebacks કે રિફંડ ઓળખો; (c) **QR કોડ કે બારકોડ આધારિત પ્રવેશ controls** — પ્રવેશદ્વાર પરના સ્કેનિંગ પરનાં controls ની સમીક્ષા કરો જેથી દરેક ટિકિટ માત્ર એક જ વાર માન્ય થાય અને સ્કેન થયેલી ટિકિટોના reports વેચાયેલી ટિકિટો સાથે મેળવાય, અને બેવડા સ્કેન, રદ થયેલી ટિકિટો કે હાથથી કરાયેલા override ની તપાસ કરો; (d) **સુવિધા fees, પ્રોત્સાહક વળતર અને લોયલ્ટી કાર્યક્રમો** — સુવિધા fees, બુકિંગ ચાર્જ, પ્રોત્સાહક વળતર, કેશબેક ઓફર, કૂપનનો ઉપયોગ અને લોયલ્ટી પોઇન્ટની accounting માવજત તપાસો, અને ત્રીજા પક્ષનાં બુકિંગ પ્લેટફોર્મ સાથેની કરારી ગોઠવણો ધ્યાનમાં લઈને revenue યોગ્ય રીતે ઓળખાય તેની ખાતરી કરો; (e) **ERP અને POS systems માંથી આપોઆપ નીકળતા reports** — જ્યાં ટિકિટિંગ, ખાણી-પીણીનું વેચાણ અને accounting સંકલિત હોય, ત્યાં IT controls, interface controls અને આપોઆપ થતી મેળવણીઓ ચકાસીને system માંથી નીકળતા reports ની ભરોસાપાત્રતા ચકાસો.

POS ની વ્યાખ્યા યાદ રાખો — એ ટૂંકી છે અને વ્યાખ્યા તરીકે અનુકૂળ છે: Point of Sale (POS) System એટલે એવી કમ્પ્યુટરાઇઝ્ડ પદ્ધતિ જે ટિકિટ વેચાણ અને ખાણી-પીણીના transactions ની પ્રક્રિયા કરે, invoices બનાવે, ડિજિટલ ચુકવણી સ્વીકારે, જથ્થો અદ્યતન કરે અને વેચાણના reports તૈયાર કરે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- ટિકિટના નંબરનો નિયમ જ વિદ્યાર્થીઓ ગૂંચવે છે. દરેક શો અને દરેક વર્ગ માટે જુદા નંબર; એક જ દિવસનો એક જ વર્ગ દર અઠવાડિયે ક્રમશઃ ચાલે; અગાઉથી બુકિંગની અલગ શ્રેણી.

TQ 10.1 • MTP 2020-May [6] (b) • 4M • Pg 596

LEVEL I
Remembering

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- વાંચો કે પ્રશ્ન ટિકિટના વેચાણમાંથી મળતી આવક માગે છે કે internal control ની ચંત્રણા. Internal control વાળો ઉત્તર પહેલા પાંચ મુદ્દા વત્તા ડિજિટલ વિભાગ છે; આવક વાળો ઉત્તર અગિયારે અગિયાર ચલાવે છે અને જાહેરાત તથા રેસ્ટોરાંની આવકથી પૂરો થાય છે.

CSQ 10.1 • PYQ 2025-May [6] (b) • 5M • Pg 599

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 11: Hire Purchase અને Leasing નું Audit [Audit of Hire Purchase and Leasing]

L2P5-C9-T11

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Hire Purchase and Leasing: lease ના પ્રકારો, lease કરારની તપાસ, hire purchase transactions ની ચકાસણી, અને દરેક પ્રકારના lease ની accounting માવજત તથા કરલાભ.

NOTES

Lease ના બે પ્રકાર, અને finance lease તેનાં લક્ષણોથી ઓળખાય છે. AS 19 / Ind AS 17 મુજબ lease કરાર બે પ્રકારના હોય છે — finance lease અને operating lease. કોઈ ગોઠવણ **finance lease** ગણાય જ્યાં: lease કરાર lease ની મુદતના અંતે asset ની માલિકી lessee ને તબદીલ કરે; (1) lessee પાસે એ asset ને એવી કિંમતે ખરીદવાનો વિકલ્પ હોય જે વિકલ્પ વાપરવાપાત્ર બને તે તારીખે અપેક્ષિત fair value કરતાં એટલી ઓછી હોય કે lease ની શરૂઆતે જ વાજબી રીતે નિશ્ચિત હોય કે એ વિકલ્પ વપરાશે; (2) ભલે માલિકી તબદીલ ન થતી હોય, lease ની મુદત asset ના આર્થિક આયુષ્યના મોટા ભાગ જેટલી હોય; (3) lease ની શરૂઆતે, ઓછામાં ઓછી lease ચુકવણીઓની વર્તમાન કિંમત leased asset ની fair value ના લગભગ આખા ભાગ જેટલી થતી હોય; અને (4) leased assets એટલી વિશિષ્ટ પ્રકારની હોય કે મોટા ફેરફાર વગર માત્ર lessee જ તેનો ઉપયોગ કરી શકે.

Operating lease એટલે એવી ગોઠવણ જે માલિકી સાથે જોડાયેલાં લગભગ બધાં જોખમ અને લાભ તબદીલ કરતી નથી — બીજા શબ્દોમાં, **finance lease સિવાયની lease ગોઠવણ.** Pack નોંધે છે કે Ind AS ન અપનાવતી entities ને AS 19 લાગુ પડતું રહે છે, કે Ind AS 17 ની જગ્યાએ Ind AS 116 આવ્યું છે, અને કે Ind AS 116 હેઠળ finance/operating વર્ગીકરણ માત્ર lessor ની accounting માટે જ રહ્યું છે, જ્યારે lessee ટૂંકી મુદતની અને ઓછા મૂલ્યની leases સિવાયની બધી leases માટે right-of-use asset અને lease liability ઓળખે છે.

Lessee ની બાજુથી accounting માવજત અને કરલાભ — આ જ ભેદ પરીક્ષક વારંવાર પાછો લાવે છે. **Operating lease: સામાન્ય રીતે ભાડાની ગોઠવણ જેવી ગણાય** — lease ની ચુકવણીઓ કામગીરીના ખર્ચ તરીકે ગણાય છે અને એ asset lessee ના balance sheet માં asset તરીકે દેખાતી નથી; કર માટે, lease ની ચુકવણી ભાડાની જેમ જ ખર્ચ ગણાય છે, અને lessee depreciation માગી શકતો નથી. **Finance lease: લોનની ગોઠવણ જેવી ગણાય** — asset ની માલિકી lessee ની ગણાય છે અને એ asset lessee ના balance sheet માં દેખાય છે; કર માટે, lessee વ્યાજ અને depreciation બંને માગી શકે છે, કેમ કે એ લોન જેવી ગણાય છે. ક્લાસિક ખોટો ઉત્તર કહે છે કે lease એ lease છે — પણ આખું mark એમાં છે કે એ કયું lease છે અને એનાથી balance sheet તથા કપાત પર શી અસર પડે છે.

વર્ગીકરણ હકીકતો પર લગાડવું — ચાર કસોટી ક્રમમાં ચલાવો અને કહો કે કઈ સંતોષાય છે. જ્યાં પ્લાન્ટ **11 વર્ષ માટે, એટલે કે લગભગ asset ના અંદાજિત આર્થિક આયુષ્ય જેટલા સમય માટે** લેવાયો હોય, ત્યાં એ AS 19 મુજબ finance lease છે, કેમ કે માલિકી તબદીલ ન થતી હોય તોય lease ની મુદત આર્થિક આયુષ્યના મોટા ભાગ જેટલી છે; અંતે માલિકી લેવાનો વિકલ્પ lessee પાસે છે અને **માલિકી આખરે તબદીલ થાય પણ ખરી અને ન પણ થાય.** જ્યાં હકીકતો બે leases સાથે સાથે આપે, ત્યાં મુદતને આયુષ્ય સાથે સરખાવો અને કહો કે વીમો તથા જાળવણી કોણ ભોગવે છે: **10 વર્ષના આર્થિક આયુષ્યવાળાં સાધનો પરનું 5 વર્ષનું lease, જેમાં વીમો અને મોટી જાળવણી lessor ભોગવે** અને વૈકલ્પિક ઉપયોગ શક્ય હોય, એ **operating lease** છે — pack નું કારણ એ છે કે lease ની મુદત asset ના આર્થિક આયુષ્યના 75% કરતાં ઓછી છે, એટલે એ માલિકીનાં મોટા ભાગનાં જોખમ અને લાભ

તબદીલ કરતી નથી; 8 વર્ષના આર્થિક આયુષ્યવાળાં વિશિષ્ટ સાધનો પરનું 8 વર્ષનું lease, જેમાં વીમો અને મોટી જાળવણી lessee ભોગવે અને વૈકલ્પિક ઉપયોગ ન હોય, એ finance lease છે — lessee એ asset ને લગભગ તેના આખા ઉપયોગી આયુષ્ય સુધી વાપરે છે અને માલિકીનાં જોખમ તથા લાભ ભોગવે છે. પછી દરેક માટે accounting માવજત અને કરલાભ અલગ અલગ આપો.

Lease કરાર — નોંધવાના ચાર મુદ્દા, અને એ સામાન્ય તેમજ finance lease બંને સંદર્ભે પુછાય છે: (1) lessor, lessee, સાધન અને સાધન જ્યાં ગોઠવાવાનું છે તે સ્થળનું વર્ણન, જેમાં એ પણ આવે કે કરાર એવું ઠરાવે છે કે નહીં કે સમારકામ સિવાય સાધન વર્ણવેલા સ્થળેથી ખસેડાશે નહીં, અને lessor ઓળખ માટે સાધન પર પ્લેટ કે નિશાન લગાડવાનું માગે છે કે નહીં; (2) lease ની રકમ અને મુદત, ચુકવણીની તારીખો, મોડા ચાર્જ, થાપણ કે advances; (3) કરાર પૂરો થતાં સાધન lessor ને પાછું આપવાનું છે કે નહીં અને તેનો સંબંધિત ખર્ચ lessee ભોગવશે કે નહીં; (4) કરાર lessee ને સાધન પેટા-ભાડે આપતાં રોકે છે કે નહીં અને lessor ને એમ કરવાની સત્તા આપે છે કે નહીં.

Hire purchase — કરાર લેખિત હોવો જ જોઈએ, અને પાંચ વિગતો જ marks છે. Auditor તપાસે છે કે hire purchase કરાર લેખિત છે અને તેના પર બધા પક્ષોની સહી છે, અને કે એ સ્પષ્ટ જણાવે છે: (i) જે માલને કરાર લાગુ પડે છે તેની hire-purchase કિંમત; (ii) માલની રોકડ કિંમત, એટલે કે જે ભાવે hirer એ માલ રોકડથી ખરીદી શકે; (iii) જે તારીખથી કરાર શરૂ થયો ગણાય તે તારીખ; (iv) hire-purchase કિંમત જેટલા હપ્તામાં ચૂકવવાની હોય તેની સંખ્યા, દરેક હપ્તાની રકમ, જે તારીખે એ ચૂકવવાપાત્ર હોય તે તારીખ કે તારીખ નક્કી કરવાની રીત, અને એ કોને તથા ક્યાં ચૂકવવાપાત્ર છે તે; અને (v) જે માલને કરાર લાગુ પડે છે તે માલ, તેને ઓળખી શકાય એટલી વિગતે. તેણે એ પણ ખાતરી કરવી જોઈએ કે કરાર મુજબ ચુકવણીઓ નિયમિત મળી રહી છે.

Cut-off arrangement આ વિષયની સાથે જ પુછાય છે, એટલે એ જાણી રાખો. Accounting એ સતત ચાલતી પ્રક્રિયા છે કેમ કે ધંધો કદી અટકતો નથી, એટલે એક સમયગાળાના transactions ને પછીના સમયગાળાના transactions થી અલગ પાડવા જ પડે, અને એ માટે કરાતી ગોઠવણ પારિભાષિક રીતે cut-off arrangement કહેવાય છે. એ મૂળભૂત રીતે સંસ્થાની internal control system નો ભાગ છે, અને ધંધાની સાતત્યતાથી સામાન્ય રીતે sales, purchases અને inventory સિવાયનાં ખાતાં અસર પામતાં ન હોવાથી, એ સામાન્ય રીતે માત્ર sales, purchases અને inventory ને જ લગાડાય છે. Auditor તપાસ અને test checks થી ખાતરી કરે છે કે જે માલ ખરીદાયો હોય અને જેની માલિકી client ને મળી ચૂકી હોય તે ખરેખર inventories માં સમાવાયો છે અને ઉધાર ખરીદીના કિસ્સામાં તેની liability ની જોગવાઈ થઈ છે, અને જે માલ વેચાયો હોય તે inventories માંથી બાકાત રખાયો છે તથા વેચાણની જમા લેવાઈ છે, અને જ્યાં કિંમત મળવાપાત્ર હોય ત્યાં સંબંધિત પક્ષને ઉધાર મંડાયું છે. એ જથ્થાની stores માં આવ-જા દર્શાવતાં documents નો sample તપાસી શકે, જેમાં cut-off તારીખની થોડી પહેલાંના અને થોડી પછીના સમયગાળાનાં documents પણ આવે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 2 પ્રશ્ન

- પૂછાયું છે leases ની વ્યાખ્યા અને વર્ગીકરણ. દરેક પ્રકારનું નામ આપો અને જે કસોટી lease ને એ પ્રકારમાં મૂકે છે તે આપો, અને ઉત્તર જે Standard ટાંકે છે તે ટાંકો.
- જ્યાં પ્રશ્ન lease કે hire purchase કરારના મુદ્દા માગે, ત્યાં ઉત્તર કરારની વિગતોમાં આપો, audit procedures માં નહીં.

TQ 11.2 • MTP 2023-Sep [6] (c) • 4M • Pg 602

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- Finance lease નાં ચાર લક્ષણો યાદી તરીકે આપો, પછી operating lease ને બાકીનું બધું એમ વ્યાખ્યાયિત કરો. જે ઉત્તર માત્ર operating lease વર્ણવે તેણે વર્ગીકરણનું mark કમાયું નથી.

TQ 11.4 • RTP 2024-May [21] • Pg 604

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 3 પ્રશ્ન

- પહેલાં વર્ગીકરણ, પછી માવજત. Accounting કે કરને અડતાં પહેલાં કહો કે હકીકતો કયું લક્ષણ સંતોષે છે — lease ની મુદત સામે આર્થિક આયુષ્ય, વીમો અને જાળવણી કોણ ભોગવે છે.
- જ્યાં બે leases અપાયાં હોય, ત્યાં અલગ શીર્ષકો નીચે એક પછી એક ઉત્તર આપો, દરેકનું પોતાનું તારણ સાથે. ભેળવેલો ઉત્તર સરખામણીનાં marks ગુમાવે છે.

CSQ 11.1 • PYQ 2024-May [6] (d) • 3M • Pg 605

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 11.2 • PYQ 2024-Sep [6] (d) • 3M • Pg 606

LEVEL II
Application

Easy

TQ 11.3 • RTP 2023-Nov [20] • Pg 603

LEVEL II
Application

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા • 1 પ્રશ્ન

- માલિકીની સ્થિતિ, accounting માવજત અને કરલાભ એ એક જ પ્રશ્નમાંની ત્રણ અલગ માગણી છે. ત્રણેનાં અલગ શીર્ષક આપો; પરીક્ષક ત્રણ ઉત્તર શોધે છે, એક ફકરો નહીં.

CSQ 11.3 • PYQ 2026-May [5] (b) • 5M • Pg 606

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 12: Hotels નું Audit [Audit of Hotels]

L2P5-C9-T12

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Hotels: internal control અને ચોરી, revenue અને વેરાની ચકાસણી, ખાણી-પીણીનો જથ્થો, ઓનલાઇન બુકિંગ અને OTA ની મેળવણી, તથા રૂમ અને હોલની આવક.

NOTES

ચોરી આ વિષયનો મધ્યવર્તી વિચાર છે, એટલે તેનાથી જ શરૂ કરો. કોઈ પણ hotel માં નાની ચોરી એ સૌથી મોટી સમસ્યાઓમાંની એક છે અને internal control નું મહત્વ ઓછું આંકી શકાય નહીં. બને તેટલું ગળતર ઘટાડે એવાં

controls દાખલ કરવાં એ management ની જવાબદારી છે. એ સફળ થયાનો evidence દરેક વેચાણબિંદુ માટે નિયમિત — કદાચ સાપ્તાહિક — વેપાર ખાતાં તૈયાર કરવાથી અને તેમાંથી નીકળતી નફાની ટકાવારીની વિગતવાર ચકાસણીથી મળે છે, જેમાં અપેક્ષિત સ્વરૂપથી થતા કોઈ પણ ફેરફારની તપાસ થાય છે. Auditor એ સમીક્ષા હેઠળના સમયગાળાનાં આ નિયમિત વેપાર ખાતાં મેળવવાં જોઈએ, તપાસવાં જોઈએ અને દેખીતા કોઈ પણ ફેરફાર માટે સ્પષ્ટતા મેળવવી જોઈએ. તેણે થોડાં રેસ્ટોરાં બિલ K.O.T.s (Kitchen Order Tickets) કે પાયાની નોંધોના સંદર્ભમાં ચકાસવાં જોઈએ, જેનાથી તે ખાતરી કરી શકે કે **revenue cycle અંગેનાં controls બરાબર છે**. તેણે એ પણ ખાતરી કરવી જોઈએ કે રહેનારાઓ પાસેથી ખોરાક અને રહેઠાણ પર વસૂલાયેલા બધા વેરા ઠરાવેલા સમયમાં યોગ્ય સત્તાધિકારીને ભરાયા છે અને **ફાઇલ થયેલાં રિટર્ન ચોપડામાં નોંધાયેલા revenue સાથે મળી રહે છે**, જેથી **વ્યાજ, દંડ અને બીજું કાનૂની તથા નાણાકીય જોખમ** ટાળી શકાય. Hotels મુખ્યત્વે Goods and Services Tax (GST) વસૂલે છે, સાથે રહેઠાણ પર લાગુ પડતા રાજ્ય કે સ્થાનિક વેરા પણ હોઈ શકે.

Internal control ભાંગી પડે ત્યારે શું થાય — પરીક્ષક આ પરિણામ સ્પષ્ટ લખાયેલું ઇચ્છે છે. જો hotel માં internal control નબળું હોય કે કદાચ ભાંગી પડે, તો auditor માટે ખૂબ ગંભીર સમસ્યા ઊભી થાય છે. **તેના client ની ઘણી નોંધોની ક્ષણભંગુર પ્રકૃતિ** — ટૂંકા મુકામ, રોકડ વ્યવહાર, અનેક સેવાબિંદુ — ને કારણે auditor એ મોટા પ્રમાણમાં હિસાબોમાંથી નીકળતા gross margin પર આધાર રાખવો પડે છે. **તેની audit tests નો વ્યાપ અનિવાર્યપણે વધશે**, અને margin માં material તફાવત અસ્પષ્ટ રહે તો તેણે પોતાનો audit report qualify કરવાનું વિચારવું પડશે. 'tests વધારો' પર અટકીને qualification સુધી ન પહોંચતો ઉત્તર છેલ્લું mark પાછળ છોડી દે છે.

Inventories — સહેલાઈથી ઊંચકાય એવી અને વેચાઈ જાય એવી, એટલે documents થી અને તાળાથી અંકુશમાં રખાય છે. કોઈ પણ hotel માં inventories સહેલાઈથી ઊંચકાય અને વેચાય એવી હોય છે, ખાસ કરીને ખાણી-પીણીની inventories. **આવી inventories ની બધી હેરફેર અને તબદીલીનું યોગ્ય રીતે documentation થવું જોઈએ** જેથી દરેક stores વિસ્તાર અને વેચાણબિંદુ પર અંકુશ રહે, અને auditor એ ચકાસણી કરવી જોઈએ કે એ બધા documents ની પ્રક્રિયા ચોકસાઈથી થાય છે. જ્યાં મોટા જથ્થામાં માલ પડ્યો હોય તે વિસ્તાર તાળાબંધ રખાવો જોઈએ, અને ચાવી વિભાગીય મેનેજર પાસે રહે; **ચાવી માત્ર વિશ્વાસુ માણસોને જ અપાવી જોઈએ** અને બિનઅધિકૃત વ્યક્તિઓને સતત દેખરેખ વગર stores વિસ્તારમાં જવા દેવી ન જોઈએ, અને **stores માં આવતા કે બહાર જતા માલની દરેક હેરફેર ચકાસાવી જોઈએ**. ઘણી hotels આખા વર્ષ દરમિયાન સતત ધોરણે જથ્થો ગણાવે અને તેનું મૂલ્યાંકન કરવા ખાસ વ્યાવસાયિક મૂલ્યાંકનકારો રાખે છે, અને પછી એ મૂલ્યાંકન લગભગ હંમેશાં વર્ષાંતે balance sheet ના જથ્થાના આંકડાનો આધાર બને છે. મૂલ્યાંકનકારો audit client થી સ્વતંત્ર હોવા છતાં **auditor એ પોતે ખાતરી કરવી જ પડે કે સમાવાયેલી રકમો વાજબી છે** — ભૌતિક જથ્થાગણતરી વખતે હાજર રહેવાનું વિચારીને અને અમુક ભાવ તથા ગણતરીની ચકાસણીઓ કરીને, જેનો વ્યાપ ઠીક ઠીક મર્યાદિત રાખી શકાય કેમ કે આંકડા hotel થી સ્વતંત્ર રીતે તૈયાર થયા હશે.

ઓનલાઇન બુકિંગ અને OTAs — નવું લખાણ, ચાર પેટા-મુદ્દા, એને એક સમૂહ તરીકે યાદ રાખો: (i) **બુકિંગની આવકની સંપૂર્ણતા** — ચકાસો કે hotel ની વેબસાઇટ, મોબાઇલ એપ્લિકેશન અને ત્રીજા પક્ષનાં પ્લેટફોર્મ મારફતે મળેલાં બધાં નક્કી થયેલાં બુકિંગ **Property Management System (PMS) માં આપોઆપ નોંધાય છે** અને તેનો પૂરેપૂરો હિસાબ મંડાય છે, અને **આરક્ષણના reports, PMS ની નોંધો અને ઓળખાયેલું revenue** મેળવો; (ii) **Online Travel Agencies (OTAs) સાથેની મેળવણી** — OTAs પાસેથી મળવાપાત્ર રકમ તેમની પાસેથી મળેલાં પત્રકો સાથે મેળવો અને **કમિશન, પ્રોત્સાહક વળતર, રદ કરવાના ચાર્જ અને વેરા** પેટેની કપાત કરારની શરતો સામે

તપાસો; (iii) અગાઉથી મળેલી રકમ અને મુલતવી revenue — ભવિષ્યના આરક્ષણ સામેના advances બુકિંગની ખાતરી અને બેન્કની નોંધો સાથે ચકાસો, ખાતરી કરો કે એ revenue તરીકે ત્યારે જ ઓળખાય છે જ્યારે રહેઠાણ કે સંબંધિત સેવાઓ ખરેખર અપાઈ હોય, અને કે balance sheet ની તારીખે બાકી રહેતું નહીં કમાયેલું revenue યોગ્ય રીતે જાહેર થયું છે; (iv) રદ કરવાં, રિફંડ અને no-show ચાર્જ — તેની નોંધ રાખવાની પદ્ધતિ તપાસો, અને ખાતરી કરો કે રિફંડ યોગ્ય રીતે મંજૂર થયાં છે, સાચી રીતે પ્રક્રિયા પામ્યાં છે અને યોગ્ય documents થી ટેકવાયેલાં છે. એક mark જેટલી વ્યાખ્યા: no-show ચાર્જ એટલે એવા ચાર્જ જે hotel ત્યારે વસૂલે છે જ્યારે મહેમાન નક્કી આરક્ષણ કરાવે પણ આવે નહીં અને બુકિંગ રદ પણ ન કરાવે.

રૂમનું વેચાણ અને હોલનાં બુકિંગ, જ્યાં પ્રશ્ન તેમને અલગ items તરીકે નામ આપે. રૂમના વેચાણ માટે, રૂમ રજિસ્ટર કે property management system માંથી રોકાણ ચકાસો અને તેને બનેલાં બિલ સામે મેળવો, અને ચકાસો કે લગાડાયેલો દર મંજૂર થયેલા દરપત્રક સાથે મળે છે, જેમાં વળતર અને સૌજન્ય મુકામની માવજત પણ આવે, જે મંજૂર થયેલી હોવી જોઈએ. હોલનાં બુકિંગ માટે, બુકિંગ રજિસ્ટર અને ગ્રાહકો સાથેના કરાર કે ખાતરીપત્રો તપાસો, મળેલા advances ને બુકિંગ સુધી અનુસરો, અને ચકાસો કે revenue એ સમયગાળા માટે ઓળખાયું છે જેમાં સુવિધા ખરેખર અપાઈ હતી. બંને પ્રવાહ માટે cut-off ને અલગ લીટી મળવી જોઈએ: સમયગાળાના અંતે આરપાર પડતો મુકામ કે સમારંભ વહેંચવો જ પડે, અને ભવિષ્યનાં બુકિંગ સામેના advances એ liabilities છે, revenue નહીં.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 4 પ્રશ્ન

- K.O.T.s નું પૂરું નામ આપો — Kitchen Order Tickets — અને કહો કે તેની સામે બિલ ચકાસવાથી શું સાબિત થાય છે: revenue cycle નાં controls બરાબર છે.

TQ 12.1 · MQ · Pg 608	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 12.2 · RTP 2022-May [28] (a) · Pg 610	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 12.3 · MTP 2022-Sep [5] (c) (ii) · 4M · Pg 611	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 12.4 · RTP 2022-Nov [28] (a) · Pg 612	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતો નબળાં controls બતાવે, ત્યાં આખી સાંકળ ચલાવો: gross margin પર આધાર, tests નો વધેલો વ્યાપ, અને margin માં material તફાવત અસ્પષ્ટ રહે તો qualified report.
- જ્યાં હકીકતોમાં OTAs કે ઓનલાઇન બુકિંગનો ઉલ્લેખ હોય, ત્યાં ચાર પેટા-મુદ્દા વાપરો અને no-show ચાર્જની વ્યાખ્યા આપો. એ વ્યાખ્યા આ વિષયની સૌથી નવી લીટી છે.

CSQ 12.1 · PYQ 2026-Sep [5] (b) (iii) · 3M · Pg 613	LEVEL II Application	Easy
---	-------------------------	------

વિષય 13: Co-Operative Societies નું Audit [Audit of Co-Operative Societies]

L2P5-C9-T13

Read first વાંચો — ICAI Study Material, પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Co-operative Societies: auditors ની લાયકાત અને નિમણૂક, Central Act હેઠળ શેરધારણ, ઉદાર અને રોકાણ પરની મર્યાદાઓ, ચોપડા અને રજિસ્ટર, co-operative audit નાં ખાસ લક્ષણો, તથા Multi-State Co-operative Societies Act, 2002 હેઠળ inspection અને special audit.

NOTES

કોણ audit કરી શકે — અને અહીં જ બે કાયદા જુદા પડે છે. section 72 of the Multi-State Co-operative Societies Act, 2002 હેઠળ, Multi-State co-operative society ના auditor તરીકે માત્ર એવી વ્યક્તિ નિર્માઈ શકે જે Chartered Accountants Act, 1949 ના અર્થમાં Chartered Accountant હોય, અને નીચેના **લાયક નથી**: (1) body corporate; (2) Multi-State co-operative society નો અધિકારી કે કર્મચારી; (3) એવી વ્યક્તિ જે society ના અધિકારી કે કર્મચારીની સભ્ય હોય કે તેની નોકરીમાં હોય; (4) એવી વ્યક્તિ જે society ની દેવાદાર હોય, અથવા જેણે કોઈ ત્રીજી વ્યક્તિના society પ્રત્યેના દેવા સંબંધે એક હજાર રૂપિયાથી વધુ રકમની બાંધધરી આપી હોય કે જામીનગીરી પૂરી પાડી હોય. જો auditor નિમણૂક પછી આમાંની કોઈ ગેરલાયકાત હેઠળ આવે, તો તેણે પોતાનો હોદ્દો ખાલી કર્યો ગણાશે. પણ સામાન્ય society માટે, Chartered Accountant ઉપરાંત, કેટલાક State Co-operative Acts એ co-operative accounts માં કે co-operation and accountancy માં સરકારી ડિપ્લોમા ધરાવતી વ્યક્તિઓને, તથા સરકારના co-operative વિભાગમાં auditor તરીકે કામ કરી ચૂકેલી વ્યક્તિને પણ auditor તરીકે કામ કરવાની છૂટ આપી છે; અને Co-operative Societies Act, 1912 ની section 17 હેઠળ audit, Registrar of Co-operative Societies એ કે તેણે અધિકૃત કરેલી વ્યક્તિએ કરવાનું હોય છે, અને એ auditor Registrar વતી audit કરે છે તથા પોતાનો report Registrar ને તેમજ society ને પણ આપે છે. **જાળ:** સરકારના co-operative વિભાગમાં કામ કરી ચૂકેલી, Chartered Accountant ન હોય એવી વ્યક્તિ **સામાન્ય co-operative society ની statutory auditor માન્ય રીતે બની શકે છે** — પણ Multi-State society ના senior manager એવા Chartered Accountant એ તેનો અધિકારી છે અને section 72 હેઠળ તેનો auditor બની શકે નહીં.

Multi-State Co-operative Societies Act, 2002 ની section 70 હેઠળ auditors ની નિમણૂક — મુદત જ marks છે. પહેલા auditor કે auditors ની નિમણૂક board એ society ની નોંધણીની તારીખથી એક મહિનામાં કરવાની હોય છે, અને તે પહેલી વાર્ષિક સામાન્ય સભા પૂરી થાય ત્યાં સુધી હોદ્દો ધરાવે છે; જો board આ સત્તા ન વાપરે, તો society સામાન્ય સભામાં પહેલા auditor કે auditors ની નિમણૂક કરી શકે છે. પછીના auditor કે auditors ની નિમણૂક society દરેક વાર્ષિક સામાન્ય સભામાં કરે છે, અને તેઓ એ સભા પૂરી થયાથી પછીની વાર્ષિક સામાન્ય સભા પૂરી થાય ત્યાં સુધી હોદ્દો ધરાવે છે.

Central Act હેઠળ ત્રણ મર્યાદા, દરેકનો પોતાનો આંકડો. Section 5 — શેરધારણ: જ્યાં સભ્યની જવાબદારી મર્યાદિત હોય, ત્યાં નોંધાયેલી society સિવાયનો કોઈ સભ્ય society ની share capital નો એટલો ભાગ ધરાવી શકે નહીં જે કુલ શેરસંખ્યાના વીસ ટકાની મહત્તમ મર્યાદા કે ₹1,000 ની શેરધારણ કિંમત વટાવી જાય. એટલે ₹10 ના 1,000 શેર ધરાવતી society માં સભ્ય **વધુમાં વધુ 100 શેર** રાખી શકે, અને 200 શેરની ધારણા ભંગ ગણાય.

Section 30 — ઉદાર: નોંધાયેલી society સભ્ય ન હોય એવી વ્યક્તિઓ પાસેથી લોન અને થાપણ society ના bye-laws ની મર્યાદા અને શરતોને આધીન સ્વીકારશે — **એટલે auditor એ bye-laws તપાસવા જ પડે**, અને જ્યાં

bye-laws માં કોઈ મર્યાદા ન હોય ત્યાં બિન-સભ્ય પાસેથી લોન લેવી માન્ય છે. **Section 32 — ભંડોળનું રોકાણ:** society પોતાનું ભંડોળ આમાં રોકી શકે: (i) Central કે State Co-operative Bank માં; (ii) Indian Trusts Act, 1882 ની section 20 માં દર્શાવેલી કોઈ સિક્યોરિટીઓમાં; (iii) મર્યાદિત જવાબદારીવાળી બીજી કોઈ society ના શેર, સિક્યોરિટી, બોન્ડ કે ડિબેન્ચરમાં; (iv) Central કે State Co-operative Bank સિવાયની કોઈ co-operative bank માં, જેને Registrar એ નક્કી કરેલી શરતોએ મંજૂરી આપી હોય; (v) Central કે State Government એ છૂટ આપી હોય તેવાં બીજાં નાણાંમાં. Blue-chip mutual funds એ યાદીમાં નથી, એટલે પડ્યા રહેલા ભંડોળને તેમાં રોકવું માન્ય નથી, વળતર ભલે ગમે તેટલું સારું હોય — અને એટલે જ auditor પોતાનો opinion qualify કરે છે. નફાકારક ભંગ પણ ભંગ જ છે; એ લખો.

Co-operative audit નાં ત્રણ લક્ષણો પરીક્ષક નામ દર્શાવે છે. Society નું audit વર્ગીકરણ: society ની એકંદર કામગીરીનું મૂલ્યાંકન કર્યા પછી auditor એ society ને Registrar એ ઠરાવેલા માપદંડના આધારે વર્ગ આપવાનો હોય છે; જો management ને અપાયેલા audit વર્ગથી સંતોષ ન હોય, તો તે Registrar ને અપીલ કરી શકે છે, અને Registrar audit વર્ગીકરણની ફેરતપાસનો આદેશ આપી શકે છે, એટલે auditor એ આ નિર્ણય લેવામાં બહુ કાળજી રાખવી પડે. **Managing committee સાથે draft audit report ની ચર્ચા:** audit પૂરું થયે auditor એ society ના Secretary ને draft audit report ચર્ચવા managing committee ની બેઠક બોલાવવાનું કહેવું જોઈએ; managing committee સાથે ચર્ચા કર્યા વગર audit report કદી આખરી કરવો ન જોઈએ; નાની ગેરરીતિઓ પતાવી અને સુધારી શકાય, અને નીતિવિષયક બાબતોની વિગતે ચર્ચા થવી જોઈએ. **Registrar ને ખાસ report:** જ્યાં auditor ને society ના કામકાજમાં ગંભીર ગેરરીતિઓ જણાય, ત્યાં તે આ ખાસ બાબતો Registrar ને જણાવી શકે છે, અને આવો ખાસ report મળતાં Registrar society સામે જરૂરી પગલાં લઈ શકે છે. ખાસ report આ કિસ્સામાં જરૂરી બની શકે: (1) managing committee ના સભ્યો દ્વારા અંગત નફાખોરી; (2) fraud પકડાવું; (3) ગેરવહીવટનાં ચોક્કસ ઉદાહરણો, જેમાં co-operative સિદ્ધાંતો વિરુદ્ધના management ના નિર્ણયો આવે; (4) urban co-operative banks ના કિસ્સામાં, હિત ધરાવતાં જૂથોને પ્રમાણભાન વગરનાં ધિરાણ; (5) પક્ષની શાખપાત્રતા ચકાસ્યા વગર બેફામ ધિરાણ.

Multi-State Co-operative Societies Act, 2002 ની section 79 હેઠળ inspection — કોણ માગી શકે, કેટલી નોટિસ, અને report માટે કેટલો સમય. **ક્યારે:** Central Registrar આ વિનંતી પર પગલાં લઈ શકે — (a) જે federal co-operative સાથે Multi-State co-operative society જોડાયેલી હોય તેની, કે કોઈ લેણદારની; અથવા (b) board ના ઓછામાં ઓછા એક તૃતીયાંશ સભ્યોની; અથવા (c) society ના કુલ સભ્યોના ઓછામાં ઓછા પાંચમા ભાગની. **કઈ રીતે: લેખિતમાં સામાન્ય કે ખાસ હુકમથી,** પોતે society ના બંધારણ, કામકાજ અને નાણાકીય સ્થિતિનું inspection કરે, અથવા લેખિત હુકમથી પોતે અધિકૃત કરેલી કોઈ વ્યક્તિને inspection કરવાનો આદેશ આપે.

સાંભળવાની તક: society ને ઓછામાં ઓછા પંદર દિવસની નોટિસ આપ્યા વગર કોઈ inspection થશે નહીં.

સત્તાઓ: Central Registrar કે તેણે અધિકૃત કરેલી વ્યક્તિને society નાં બધાં ચોપડા, હિસાબો, કાગળો, વાઉચર, સિક્યોરિટીઓ, જથ્થો અને બીજી મિલકત સુધી દરેક સમયે પહોંચ રહેશે, inspection દરમિયાન ગંભીર ગેરરીતિઓ જણાય તો તે એને કબજામાં લઈ શકશે, તેને **રોકડ balance ચકાસવાની** સત્તા છે, અને Central Registrar ના સામાન્ય કે ખાસ હુકમને આધીન, જ્યાં તેના મતે સામાન્ય સભા જરૂરી હોય ત્યાં society ની સભા બોલાવવાની સત્તા છે; અને દરેક અધિકારી કે સભ્યે society ના કામકાજ અંગે માગવામાં આવે તેવી માહિતી આપવી પડશે. **Inspection report:** તેની નકલ inspection પૂરું થયાની તારીખથી ત્રણ મહિનાના સમયગાળામાં society ને મોકલાશે.

Special audit — section 77 હેઠળ: પહેલાં શેરધારણનો દરવાજો, પછી ત્રણ આધાર. Central Government

special audit નો આદેશ ત્યારે જ આપશે જ્યારે એ સરકાર કે State Government, એકલી કે બંને મળીને, Multi-State co-operative society ની paid-up share capital ના એકાવન ટકા કે વધુ ધરાવતી હોય. પછી તે special audit નો આદેશ ત્યારે આપી શકે જ્યારે તેનો મત હોય કે (a) society નું કામકાજ સ્વાવલંબન અને પરસ્પર સહાયના તથા co-operative સિદ્ધાંતો પ્રમાણે, કે વિવેકપૂર્ણ વાણિજ્યિક પ્રથાઓ પ્રમાણે, કે સારા ધંધાકીય સિદ્ધાંતો પ્રમાણે ચાલતું નથી; અથવા (b) society નું સંચાલન એવી રીતે થઈ રહ્યું છે કે જે વેપાર, ઉદ્યોગ કે ધંધા સાથે એ સંકળાયેલી છે તેનાં હિતોને ગંભીર ઈજા કે નુકસાન થવાની શક્યતા છે; અથવા (c) society ની નાણાકીય સ્થિતિ એવી છે કે તેની શાખ જોખમમાં છે; અને એ આવું audit કરવા Chartered Accountant ની કે ઠરાવેલી બીજી લાયક વ્યક્તિની નિમણૂક કરી શકે છે. હકીકતોને કલમો સાથે જોડો: related parties ને બિનજામીનગીરીવાળાં ધિરાણ અને internal audit ના અવગણાયેલા reports (a) માં જાય — વિવેકપૂર્ણ વાણિજ્યિક પ્રથાઓથી ચલિત થવું; બજાર બગાડ્યાની ફરિયાદો (b) માં; અને અસામાન્ય ઉધાર, રોકડપ્રવાહનો મેળ ન ખાવો તથા ટૂંકા ગાળાનાં ભંડોળ લાંબા ગાળાના પ્રોજેક્ટમાં વપરાવાં (c) માં — શાખ.

ચોપડા અને રજિસ્ટર — મોટી society માટે મુખ્ય ચોપડા પૂરતા નથી. મહારાષ્ટ્રમાં co-operative societies એ Registrar ની સૂચનાઓ મુજબ books of account જાળવવાં પડે છે, જે આને આવરે છે: (1) society એ મેળવેલી અને ખર્ચેલી બધી રકમો અને જે બાબતો અંગે એ આવક તથા ખર્ચ થયાં તે; (2) society એ કરેલાં માલનાં બધાં વેચાણ અને ખરીદી; (3) society નાં assets અને liabilities. વૈધાનિક કે ફરજિયાત જોગવાઈઓ દિશા આપે છે પણ એ આખરી નથી — society ને સ્પષ્ટતા અને વિગતવાર સમજૂતી માટે વધુ ઉપયોગી લાગે તેવી વધારાની નોંધો રાખવાની છૂટ છે. મોટા co-operative સંગઠનમાં જુદાં જુદાં પેટા-ચોપડા અને રજિસ્ટર જાળવવાં પડે અને તેના રોજિંદા સરવાળા મુખ્ય Cash Book માં ઉતારવા પડે: (a) રોજિંદા રોકડ વેચાણનું સારાંશ રજિસ્ટર; (b) જો bye-laws ઉધાર વેચાણની છૂટ આપતા હોય તો દેવાદારો પાસેથી થતી વસૂલાતનું રજિસ્ટર; (c) credit society ના કિસ્સામાં, પગારમાંથી અને સભ્યો પાસેથી સીધી પહોંચ દ્વારા થતી લોન વસૂલાતનું રજિસ્ટર; (d) credit society ના કિસ્સામાં લોન ચુકવણીનું રજિસ્ટર; (e) society ની પ્રકૃતિ અને કાર્યો પ્રમાણે બીજાં કોઈ પણ કોલમવાળાં પેટા-ચોપડા. એટલે Cash Book અને General Ledger એકલાં પૂરતાં છે એવો દાવો ખોટો છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- દરેક નિયમ સાથે તેનો આંકડો જોડો: 72 લાયકાત, 70 નિમણૂક, 5 શેરધારણ, 30 ઉધાર, 32 રોકાણ, 77 special audit, 79 inspection, અને Registrar દ્વારા audit માટે 1912 ના Act ની section 17. આંકડો પોતે જ એક mark છે.

TQ 13.4 • PYQ 2024-Sep [4] (d) • 3M • Pg 617

LEVEL I
Remembering

Easy

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 3 પ્રશ્ન

- Multi-State Co-operative Societies Act, 2002 અને Co-operative Societies Act, 1912 અલગ રાખો. Multi-State society નું audit માત્ર Chartered Accountant કરી શકે; જૂનો Act અને કેટલાક State Acts બીજાઓને પણ છૂટ આપે છે.

CSQ 13.2 • PYQ 2019-May [6] (c) • 3M • Pg 619

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 13.1 • PYQ 2018-Nov [6] (b) • 5M • Pg 614

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 13.3 • RTP 2022-May [28] (b) • Pg 616

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 5 પ્રશ્ન

- લાયકાતના પ્રશ્નમાં પહેલાં section 72 નો નિયમ કહો, પછી હકીકતોને સ્પર્શતી ગેરલાયકાતો ગણાવો, પછી એક વાક્યમાં તારણ આપો કે નિમણૂક માન્ય છે કે નહીં. તારણનાં marks અલગ છે.
- section 77 ના scenario માં પહેલાં 51% શેરધારણાનો દરવાજો ચકાસો, પછી દરેક આધાર એક પછી એક લો અને કહો કે કઈ હકીકત તેને સંતોષે છે, પછી તારણ આપો કે તેનો ઉપયોગ વાજબી છે.

CSQ 13.1 • PYQ 2018-May [6] (b) • 5M • Pg 617

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 13.4 • MTP 2024-Dec S2 [3] (b) • 5M • Pg 620

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 13.5 • PYQ 2025-Jan [5] (c) • 4M • Pg 621

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 13.6 • MTP 2025-Nov S1 [5] (a) • 5M • Pg 622

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 13.8 • PYQ 2026-May [6] (c) • 4M • Pg 625

LEVEL II
Application**Medium****Analysis** છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા • 3 પ્રશ્ન

- જ્યાં અનેક transactions અપાયા હોય — એક શેરધારણા, બિન-સભ્ય પાસેથી લોન, એક રોકાણ — ત્યાં એક પછી એક સંબંધિત કલમ હેઠળ લો અને દરેકને પોતાનું તારણ આપો. ભેળવેલો ઉત્તર item દીઠ marks ગુમાવે છે.

TQ 13.2 • PYQ 2020-Nov [6] (b) (i) (1) • 4M • Pg 615

LEVEL II
Analysis**Medium**

CSQ 13.3 • PYQ 2023-May [5] (Or) (b) • 4M • Pg 620

LEVEL II
Analysis**Medium**

CSQ 13.7 • MTP 2026-Mar S1 [3] (c) • 4M • Pg 623

LEVEL II
Analysis**Medium**

વિષય 14: Trusts અને Societies નું Audit [Audit of Trusts & Societies]

L2P5-C9-T14

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક**Read first** વાંચો — ICAI Study Material નું પ્રકરણ 9, Special Features of Audit of Different Types of Entities — Audit of Trusts and Societies.

NOTES

Scanner માં આ વિષય પર કોઈ પ્રશ્ન છપાયો નથી — કોઈ past paper, RTP, MTP કે model question નહીં. એને concept-base વિષય તરીકે રાખ્યો છે, એટલે trusts અને societies વિશે Study Material નું પોતાનું લખાણ સીધું વાંચી લો.

પાસેના વિષયોમાંથી pack તમારા હાથમાં શું મૂકે છે. NGO ના planning વાળા ઉત્તરમાં **Societies Registration Act, 1860** નું નામ એવા કાયદાઓમાં આવે છે જેના તાજેતરના સુધારા, પરિપત્રો અને ન્યાયિક નિર્ણયોથી auditor એ માહિતગાર રહેવું પડે, સાથે **Foreign Contribution (Regulation) Act, 2010** અને **Income Tax Act, 1961** પણ; અને auditor એ સંસ્થાના કાનૂની સ્વરૂપની તથા તેના Memorandum of Association, Articles of Association, Rules and Regulations ની સમીક્ષા કરવાની હોય છે. Charitable institution વાળા ઉત્તરો **Public Charitable Trust** પર ગોઠવાયેલા છે અને **subscriptions અને donations** માટેની તથા **ખર્ચ** માટેની કાર્યરીતિઓ આપે છે, જેમાં એ પણ આવે છે કે grants માત્ર એવા charitable હેતુ માટે ચૂકવાય જે હેતુઓ માટે સંસ્થા સ્થપાઈ હોય, અને કે કોઈ trustee, director કે Managing Committee ના સભ્યને પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે લાભ થયો નથી. Hospital વાળા ઉત્તરો ઉમેરે છે કે મૂડી ખર્ચ માટે Trustees કે Managing Committee ની આગોતરી મંજૂરી જોઈએ અને કે **અંદાજ સામેના નોંધપાત્ર ફેરફારો Trustees ને જણાવાય છે.**

કાયદો શોધી કાઢશો નહીં. જો trusts-and-societies પર પ્રશ્ન આવે, તો ઉત્તર trust deed પર કે society ના નિયમો અને વિનિયમો પર, ભંડોળના ઉપયોગ માટેની હેતુની કસોટી પર, અને trustees ની મંજૂરી પર બાંધો — અને કાયદો ત્યારે જ ટાંકો જ્યારે Study Material આ entity માટે કોઈનું નામ આપતું હોય.

પ્રકરણ 10

Banks નું Audit

10 વિષય • 44 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો • મહત્વ: C

ICAI SKILL PROFILE આ પેપર માટે ICAI band: Level I 40-60% • Level II 40-60% — આ પ્રકરણ વાંચવામાં લાગે છે પહેલાં sums

Level I — Comprehension & Knowledge

38.8%

178 માંથી 69 marks

Level II — Analysis & Application

61.2%

178 માંથી 109 marks

પેપરની Level I ન્યૂનતમ મર્યાદાથી નીચે: આ પ્રકરણના માત્ર 39% marks Comprehension અને Knowledge ના છે, જ્યારે પેપર માટે ICAI નું 40-60% છે. આધાર લેવા જેવી theory અહીં બહુ ઓછી છે — અહીંનો લગભગ દરેક mark Standard ને હકીકતો પર લાગુ કરીને જ મળે છે, એટલે તૈયારી એટલે અભ્યાસ, વાંચન નહીં.

વિષય 1: પરિચય [Introduction]

L2P5-C10-T01

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — પ્રસ્તાવના: ભારતમાંની banking સંસ્થાઓના પ્રકારો અને Statutory Central Auditors મુખ્ય audit report ઉપરાંત જે reports આપે છે તે.

NOTES

banking સંસ્થાના છ પ્રકાર, અને પરીક્ષક દરેક સાથે એક ઉદાહરણ માગે છે: (1) **Commercial banks** — ભારતમાં સૌથી વ્યાપક banking સંસ્થાઓ, જે સામાન્ય જનતાને અને અર્થતંત્રના બીજા વિભાગોને અનેક ઉત્પાદનો અને સેવાઓ આપે છે, અને તેમનાં બે મુખ્ય કાર્યો છે (a) **deposits સ્વીકારવી અને (b) advances આપવી**; (2) **Regional Rural Banks (RRBs)** — જુદાં જુદાં રાજ્યોના ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં ગ્રામીણ સમુદાયોની પાયાની banking અને નાણાકીય જરૂરિયાતો પૂરી કરવા ઊભી કરાયેલી, ઉદા., Punjab Gramin Bank, Tripura Gramin Bank, Allahabad UP Gramin Bank, Andhra Pradesh Grameen Vikas Bank; (3) **Co-operative banks** — તે commercial banks ની જેમ જ કામ કરે છે પણ સહકારી સિદ્ધાંતોના આધારે રચાય છે અને જે તે રાજ્યના Co-operative Societies Act કે Multi-State Co-operative Societies Act હેઠળ નોંધાય છે, અને સામાન્ય રીતે **ખેતી અને ગ્રામીણ ક્ષેત્રો** ને સેવા આપે છે, ઉદા., The Gujarat State Co-operative Bank Ltd.; (4) **Payments banks** — RBI એ તાજેતરમાં દાખલ કરેલો બેંકનો નવો પ્રકાર, જે મર્યાદિત deposits સ્વીકારી શકે છે પણ loans અને credit cards આપી શકતી નથી, જોકે ગ્રાહકો **current અને savings accounts** ખોલાવી શકે છે અને **ATM-cum-debit cards, internet banking અને mobile banking** વાપરી શકે છે, ઉદા., Airtel Payments Bank, India Post Payments Bank, Paytm Payments Bank; (5) **Development banks** — વધુ જાણીતી **term-lending institutions** તરીકે, જે દેશના આર્થિક વિકાસ માટે અગત્યની માળખાકીય સુવિધાઓ માટે ભંડોળ પૂરું પાડવાના હેતુથી કલ્પાઈ હતી, ઉદા., IFCI, IDBI, SIDBI; (6) **Small finance banks** — નાના અને સીમાંત ખેડૂતો તથા નાના અને સૂક્ષ્મ ધંધાકીય એકમો જેવાં સેવાવંચિત અને અસંગઠિત ક્ષેત્રોને પાયાની નાણાકીય અને banking સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ કરાવવા RBI એ ઊભી કરેલી, ઉદા., Equitas Small Finance Bank, AU Small Finance

Bank.

Statutory Central Auditor એ મુખ્ય audit report ઉપરાંત જે આઠ reports આપવાનાં હોય છે — આ યાદીનો પ્રશ્ન છે, તેથી આઠેય ગણાવો: (1) Companies Act હેઠળ કંપની તરીકે નોંધાયેલી બેંકોના કિસ્સામાં Internal Controls over Financial Reporting ની પર્યાપ્તતા અને કાર્યકારી અસરકારકતા પરનું report, **Companies Act, 2013 ની section 143(3)(i) ના સંદર્ભમાં**, જે ICAI એ બહાર પાડેલી Guidance Note on Audit of Internal Financial Controls over Financial Reporting મુજબ સામાન્ય રીતે **મુખ્ય audit report ના Annexure તરીકે** અપાય છે; (2) **Long Form Audit Report (LFAR)**; (3) **SLR ની જરૂરિયાતોના પાલન પરનું report**; (4) બેંકની treasury operations RBI એ વખતોવખત આપેલી સૂચનાઓ અનુસાર થઈ છે કે નહીં તે અંગેનું report; (5) income recognition, asset classification અને provisioning વખતોવખત બહાર પડેલી RBI guidelines મુજબ થયાં છે કે નહીં તે અંગેનું report; (6) બેંકના કામકાજમાં તાત્કાલિક ધ્યાન માગતી કોઈ ગંભીર અનિયમિતતા જણાઈ છે કે નહીં તે અંગેનું report; (7) frauds અને ગેરરીતિઓ અંગેની Ghosh Committee ની ભલામણો તથા internal control અને inspection/credit system અંગેની Jilani Committee ની ભલામણોના અમલના પાલનની સ્થિતિ પરનું report; (8) **ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં પ્રતિકૂળ credit-deposit ratio ના કિસ્સાઓ પરનું report.**

બંને committee નાં નામ સાથે જ યાદ રાખો — પૂરા ઉત્તરને અધૂરા ઉત્તરથી અલગ પાડતી વિગત આ જ છે. Ghosh Committee — frauds અને ગેરરીતિઓ; Jilani Committee — internal control અને inspection/credit system. બંને યાદીના એક જ મુદ્દામાં આવે છે, તેથી એકનું નામ આપીને બીજાનું ન આપનાર ઉત્તરે અડધો મુદ્દો જ આપ્યો ગણાય.

LFAR એ અલગ report છે, મુખ્ય audit report નો ભાગ નથી. આ પ્રકરણમાં તે બે જગ્યાએ આવે છે: Statutory Central Auditors જે વધારાનાં reports આપે છે તેમાં મુદ્દા (2) તરીકે, અને operating expenses ના ઉત્તરના અંતે, જ્યાં internal controls ની કોઈ material weakness કે નહીં સમજાવાયેલા અસામાન્ય વલણો માટે બેંકોને લાગુ પડે તે મુજબ audit report માં કે Long Form Audit Report (LFAR) માં યોગ્ય reporting જરૂરી બને. જ્યાં પ્રશ્ન પૂછે કે control ની વણઉકેલી નબળાઈનું તમે શું કરશો, ત્યાં એ વાક્ય જ સમાપન પંક્તિ છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- Payments banks ની ઓળખ તે શું કરી શકે છે તેટલી જ તે શું નથી કરી શકતી તેનાથી પણ થાય છે — loans નહીં, credit cards નહીં. બંને અંગ કહો.

TQ 1.1 • MTP 2021-Mar [6] (d) • 4M • Pg 630

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 1.2 • RTP 2021-May [26] • Pg 632

LEVEL I
Understanding

Medium

વિષય 2: Bank Audit નો અભિગમ [Bank Audit Approach]

L2P5-C10-T02

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — bank audit નો અભિગમ: planning ના તબક્કે engagement team ની ચર્ચા અને તેના લાભ.

NOTES

નિયમ એક પંક્તિમાં: engagement team ના સભ્યો અને audit engagement partner વચ્ચેની ચર્ચા બેંકનાં financial statements ની material misstatement પ્રત્યેની સંવેદનશીલતા પર હોવી જોઈએ. ઉત્તર એ વાક્યથી ખૂલે છે; છ મુદ્દા તેની પાછળ આવે છે.

engagement team ની ચર્ચામાં સામાન્ય રીતે સમાવાતા છ મુદ્દા: (1) જે errors થવાની વધુ સંભાવના હોય તે; (2) જે errors અગાઉનાં વર્ષોમાં ઓળખાયાં હોય તે; (3) ચોક્કસ account balances અને/અથવા disclosures ની અંદર બેંકના કર્મચારીઓ કે અન્ય લોકો દ્વારા fraud કરી રીતે થઈ શકે તે પદ્ધતિઓ; (4) **Engagement Risk, Pervasive Risks અને Specific Risks સામેના audit responses**; (5) સમગ્ર audit engagement દરમિયાન professional scepticism જાળવવાની જરૂર; (6) એવી માહિતી કે પરિસ્થિતિઓ પ્રત્યે સજાગ રહેવાની જરૂર જે સૂચવે કે material misstatement થયું હોઈ શકે — ઉદા., આપેલી હકીકતો અને સંજોગોમાં બેંક દ્વારા accounting policies નો ઉપયોગ.

planning ના તબક્કે આ ચર્ચા કરવાના ત્રણ લાભ — આ અલગ પ્રશ્ન છે, અને તેનો ઉત્તર પણ અલગ: (1) fraud ને કારણે બેંકનાં financial statements ની material misstatement પ્રત્યેની સંવેદનશીલતા પર ખાસ ભાર મુકાય છે, જેથી engagement team fraud નાં જોખમો સામે યોગ્ય પ્રતિભાવ વિચારી શકે, જેમાં engagement risk, pervasive risks અને specific risks સાથે જોડાયેલાં જોખમો પણ આવે; (2) તેનાથી audit engagement partner અનુભવી engagement team ના સભ્યોને કામ સોંપી શકે છે અને fraud ઓળખાય ત્યારે અનુસરવાનાં procedures નક્કી કરી શકે છે; (3) audit engagement partner fraud સંબંધી મુદ્દાઓ ઉકેલવા નિષ્ણાતોને સામેલ કરવાની જરૂર છે કે નહીં તેની સમીક્ષા કરી શકે છે.

અહીંનો ફાંદો ખોટા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપી દેવાનો છે. 'ચર્ચામાં સામાન્ય રીતે સમાવાતા મુદ્દા' એટલે છે; 'ચર્ચાના લાભ' એટલે ત્રણ. ત્રણેય જોખમો — **engagement risk, pervasive risks અને specific risks** — બંનેમાં આવે છે, તેથી તેમને ટાંકી દેવાથી જ એ સાબિત થતું નથી કે તમે કયા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપો છો. લખતાં પહેલાં ક્રિયાપદ વાંચો.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- સંવેદનશીલતાવાળા વાક્યથી શરૂ કરો. ચર્ચા શેના વિશે છે તે કહ્યા વિના મુદ્દા ગણાવતો ઉત્તર માળખાનો mark ગુમાવે છે.
- છ મુદ્દા અને ત્રણ લાભ મનમાં અલગ યાદીઓ તરીકે રાખો; પરીક્ષકે બંને પૂછ્યા છે.

TQ 2.1 • PYQ 2019-Nov [6] (c) • 3M • Pg 633

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 2.2 • PYQ 2021-Jul [6] (d) • 3M • Pg 634

LEVEL I
Understanding

Easy

વિષય 3: Auditor ની નિમણૂક [Appointment of Auditor]

L2P5-C10-T03

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી • પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — બેંકના auditor ની નિમણૂક.

NOTES

આ વિષય પર Scanner માં એક પણ પ્રશ્ન છપાયો નથી — ન કોઈ past paper, ન RTP, ન MTP, ન model question. તે concept-base વિષય તરીકે રખાયો છે, તેથી bank auditors ની નિમણૂક અંગેનું Study Material નું પોતાનું નિરૂપણ notes ને બદલે સીધું જ વાંચો.

auditors વિશે pack જે આપે છે તે. તે બેંકના સમગ્ર auditors માટે **Statutory Central Auditors (SCAs)** અને જેમને શાખાઓ ફાળવાઈ હોય તેમના માટે **statutory branch auditor** શબ્દ વાપરે છે, અને નોંધે છે કે SCAs એ **પોતાના મુખ્ય audit report ઉપરાંત આઠ reports** આપવાનાં હોય છે, જેની શરૂઆત કંપની તરીકે નોંધાયેલી બેંકો માટે **section 143(3)(i) of the Companies Act, 2013** હેઠળના internal financial controls પરના report થી થાય છે અને જેમાં **Long Form Audit Report** પણ આવે છે. case scenarios આ જ બે હોદ્દા વાપરે છે, તેથી તેમનો ઉપયોગ સાચો રાખો.

બીજા કોઈ એકમના નિમણૂકના નિયમો અહીં ઘુસાડો નહીં. section 139(5) હેઠળની C&AG ની નિમણૂક-સત્તા government companies ની છે અને Registrar ની સત્તા co-operative societies ની છે; બેમાંથી એકેય bank auditors ના પ્રશ્નનો ઉત્તર નથી. નિમણૂક પરનો પ્રશ્ન આવે તો તેનો ઉત્તર Study Material ના પોતાના લખાણમાંથી આપો.

વિષય 4: Auditor's Report

L2P5-C10-T04

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — auditor's report, અને ખાસ કરીને 'out of order' બનેલા ખાતા અંગેનું reporting.

NOTES

આંકડાઓને હાથ લગાડતાં પહેલાં જે વ્યાખ્યા ફરી લખવી જ પડે તે — કોઈ ખાતાને 'out of order' ગણવું જોઈએ જો: (1) બાકી રહેતી રકમ સતત મંજૂર થયેલી મર્યાદા કે drawing power કરતાં વધુ રહે; અથવા (2) મુખ્ય operating account માં બાકી રહેતી રકમ મંજૂર મર્યાદા કે drawing power કરતાં ઓછી હોય, પણ Balance Sheet ની તારીખે સતત 90 દિવસ સુધી કોઈ credits ન હોય; અથવા (3) credits હોય પણ તે જ સમયગાળામાં ઉધારાયેલું વ્યાજ આવરી લેવા પૂરતા ન હોય. **ત્રણ અંગ, અને તેમાંથી કોઈ પણ એક પૂરતું છે.**

છપાયેલો ઉત્તર તેને કઈ રીતે લાગુ કરે છે — અંગોને ક્રમમાં લો અને કહો કે કયું અંગ લાગુ પડે છે. **₹1 crore** ની cash credit facility પર, જ્યાં drawing power **₹80 lakh** હોય અને બાકી રકમ **₹75 lakh** હોય, ત્યાં બાકી રકમ **drawing power ની અંદર છે, તેથી પહેલું અંગ લાગુ પડતું નથી.** પણ જ્યાં ત્રિમાસિક ગાળામાં ખાતામાં આવેલા કુલ credits માત્ર **₹2.5 lakh** હોય અને ઉધારાયેલું વ્યાજ **₹3.5 lakh** હોય, ત્યાં credits ઉધારાયેલું વ્યાજ આવરી લેવા પૂરતા નથી અને ત્રીજું અંગ લાગુ પડે છે. નિષ્કર્ષ: ખાતું 'out of order' છે, અને auditor એ cash credit

account ને non-performing asset તરીકે report કરવું જોઈએ.

નિષ્કર્ષનો પોતાનો અલગ mark છે, તેથી તેને અલગ વાક્યમાં લખો. પહેલાં out of order, પછી NPA. ગણતરી બતાવીને અટકી જતા ઉત્તરે કામ તો કર્યું છે, પણ reporting ના પરિણામનો mark લીધા વિના.

સૌથી સામાન્ય ખોટો ઉત્તર એ છે કે બાકી રકમ મંજૂર મર્યાદાની અંદર હોવાથી ખાતું નિયમિત છે. એકલી મંજૂર મર્યાદા કસોટી નથી; બાકી રકમ **drawing power** ની અંદર પણ હોવી જોઈએ, અને drawing power ની અંદરની રકમ પણ ત્યારે નિષ્ફળ જાય છે જ્યારે 90 દિવસ સુધી કોઈ credits ન હોય કે credits ઉધારાયેલું વ્યાજ આવરી ન લે.

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- લાગુ કરતાં પહેલાં ત્રણ અંગની વ્યાખ્યા પૂરેપૂરી લખો. વ્યાખ્યાના marks નિષ્કર્ષથી સ્વતંત્ર છે.
- અંગોને આપેલા ક્રમમાં લો, સ્પષ્ટ કહો કે કયાં લાગુ પડતાં નથી અને કયું પડે છે, પછી 'out of order' અને પછી 'NPA' નો નિષ્કર્ષ આપો.

CSQ 4.1 • PYQ 2021-Jul [6] (a) • 4M • Pg 634

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 5: Audit કેવી રીતે કરવું [Conducting an Audit]

L2P5-C10-T05

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — audit કરવું: બેંકમાં અસરકારક risk management system ની જરૂરિયાતો અને SA 240 હેઠળ money laundering સહિત fraud ના જોખમની આકારણી.

NOTES

બેંકમાં અસરકારક risk management system — પાંચ મથાળાં, અને દરેકનું શીર્ષક પરીક્ષક ખરાની નિશાની કરે છે: (1) those charged with governance દ્વારા control ની પ્રક્રિયા પર દેખરેખ અને તેમાં સામેલગીરી — those charged with governance (Board of Directors કે Chief Executive Officer) એ લેખિત risk management નીતિઓ મંજૂર કરવી જોઈએ, અને એ નીતિઓ બેંકના ધંધાકીય હેતુઓ અને વ્યૂહરચનાઓ, મૂડીની મજબૂતાઈ, management ની નિપુણતા, નિયમનકારી જરૂરિયાતો તથા તે જેને સ્વીકાર્ય ગણે છે તેવાં જોખમોના પ્રકાર અને પ્રમાણ સાથે સુસંગત હોવી જોઈએ; (2) જોખમોની ઓળખ, માપણી અને monitoring — બેંકના ધ્યેયોની સિદ્ધિ પર નોંધપાત્ર અસર કરી શકે તેવાં જોખમો અગાઉથી મંજૂર મર્યાદાઓ અને માપદંડો સામે ઓળખાવાં, મપાવાં અને monitor થવાં જોઈએ; (3) Control activities — જોખમો સંભાળવા માટેનાં યોગ્ય controls, જેમાં અસરકારક segregation of duties (ખાસ કરીને front અને back office વચ્ચે), સ્થિતિઓની ચોક્કસ માપણી અને reporting, વ્યવહારોની verification અને મંજૂરી, સ્થિતિઓ અને પરિણામોનું reconciliation, મર્યાદાઓ નક્કી કરવી, અપવાદોનું reporting અને મંજૂરી, ભૌતિક સલામતી અને contingency planning આવે; (4) Monitoring activities — જોખમ માપવા અને સંભાળવા વપરાતાં risk management models, પદ્ધતિઓ અને ધારણાઓની નિયમિત આકારણી અને તેમને અદ્યતન કરવાં જોઈએ, અને આ કામ સ્વતંત્ર risk management unit કરી શકે; (5) વિશ્વસનીય information systems — બેંકોને એવાં information systems જોઈએ જે સમયસર અને સાતત્યપૂર્ણ

રીતે પૂરતી નાણાકીય, કામગીરીલક્ષી અને પાલન અંગેની માહિતી આપે, અને those charged with governance તથા management ને એવી risk management માહિતી જોઈએ જે સહેલાઈથી સમજાય અને જેનાથી તેઓ બેંકની બદલાતી જોખમ-રૂપરેખા મૂલવી શકે.

Fraud અને money laundering — પહેલાં Standard નું નામ, પછી RBI guidelines. SA 240, 'The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statements' હેઠળ auditor નું objective છે fraud ને કારણે financial statements માં material misstatement નાં જોખમો ઓળખવાં અને તેમની આકારણી કરવી, એ ઓળખાયેલાં misstatements પર sufficient appropriate audit evidence મેળવવો અને યોગ્ય પ્રતિભાવ આપવો. professional scepticism નું વલણ જાળવવું જોઈએ, જેથી fraud ને કારણે misstatements થવાની શક્યતા ઓળખાય. પછી banking નું પડ ઉમેરો: RBI એ money laundering અટકાવવા અને 'Know Your Customer (KYC)' ધોરણો અંગે ચોક્કસ guidelines ઘડી છે, અને વખતોવખત 'Know Your Customer Guidelines – Anti Money Laundering Standards' બહાર પાડ્યાં છે, જે બેંકોને money laundering ની પ્રવૃત્તિઓ અટકાવવા તથા તેમને ઓળખીને report કરવા માટે નીતિઓ, procedures અને controls ઊભાં કરવાનું ફરમાવે છે.

control activities ના મથાળામાં પરીક્ષક જેનું નામ શોધે છે તે control એટલે front office ને back office થી અલગ પાડવું. segregation of duties વિશેનું સામાન્ય વાક્ય એ mark અપાવતું નથી; front office અને back office એમ નામ લઈને કહી.

બેંકમાં fraud ના જોખમ અંગેનો જે ઉત્તર SA 240 ની બહાર નીકળતો જ નથી તે અધૂરો છે. marks Standard ના objective અને professional scepticism વચ્ચે તથા RBI ની KYC અને anti-money-laundering guidelines વચ્ચે વહેંચાયેલા છે. બંને અડધિયાં આપો.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- SA 240 ને તેના આખા શીર્ષક સાથે ટાંકો. એકલા નંબર કરતાં શીર્ષક સાથેનો નંબર વધુ મૂલ્યવાન છે.

TQ 5.1 · PYQ 2019-May [6] (Or) (b) · 4M · Pg 635

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં હકીકતોમાં કોઈ manager controls ઘડી રહ્યો હોય, ત્યાં પાંચ મથાળાં સાથે ઉત્તર આપો અને દરેકને હકીકતો જે બતાવે છે તેની સાથે જોડો; જોખમ પર સામાન્ય નિબંધ ન લખો.

TQ 5.2 · PYQ 2021-Jan [3] (c) · 3M · Pg 637

LEVEL II
Application

Easy

વિષય 6: Advances

L2P5-C10-T06

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — Advances: securities નું સ્વરૂપ

અને તે ઊભી કરવાની રીતો, funded loans, income recognition અને asset classification પરનાં RBI prudential norms, provisioning નું કોષ્ટક, અને ખેતી, સરકારી બાંધધરીવાળી, સ્ટાફ તથા consortium advances ના ખાસ કિસ્સા.

NOTES

Securities — બે પ્રકાર, પછી ચાલી. Primary security એટલે બેંક-ધિરાણ માટે borrower એ આપેલી security, અથવા જેની સામે બેંકે ધિરાણ આપ્યું હોય તે; **advance માટેની એ મુખ્ય security છે. Collateral security** એટલે **વધારાની security**, અને security કોઈ પણ સ્વરૂપે હોઈ શકે — tangible કે intangible asset, જંગમ કે સ્થાવર asset. બેંકો સ્વીકારે છે તેવા સૌથી સામાન્ય પ્રકાર છે (a) જામીનની અંગત security; (b) માલ, stocks, debtors અને trade receivables; (c) સોનાનાં ઘરેણાં અને bullion; (d) સ્થાવર મિલકત; (e) ખેતીવિષયક advances માટે વાવેતર; (f) ત્રીજા પક્ષની બાંધધરી; (g) banker's general lien; (h) જીવન વીમા પોલિસી; (i) stock exchange ની securities અને અન્ય સાધનો. **security ઊભી કરવાની બે રીતો નામ લઈને પુછાય છે. Pledge** માં borrower advance માટેની security તરીકે માલ પર charge ઊભો કરવાના ઇરાદાથી ધિરાણ આપનાર બેંકને માલનું bailment કે સોંપણી કરે છે; માલની કાનૂની માલિકી pledger પાસે જ રહે છે જ્યારે ધિરાણ આપનાર બેંકને માલમાં અમુક નિશ્ચિત હિત મળે છે, અને **માલના pledge થી specific (કે fixed) charge બને છે. Set-off** એ ધિરાણદારનો કાનૂની અધિકાર છે કે તે દેવાદારના ખાતાની ઉધાર બાકીને, પૂરેપૂરી કે અંશતઃ, દેવાદારના બીજા ખાતામાં પડેલી જમા બાકી સામે ગોઠવી શકે; તેનાથી બેંક એક જ વ્યક્તિના deposit account અને loan account ને જોડી શકે છે, શરત એ કે બંને ખાતાં એક જ નામે અને એક જ હકે હોય; set-off ના હેતુ માટે બેંકની તમામ શાખાઓને એક જ એકમ ગણવામાં આવે છે; અને **set-off નો અધિકાર મુદત વીતી ગયેલાં દેવાં બાબતે પણ વાપરી શકાય છે. Funded loans** એટલે એવાં loans જેમાં બેંકમાંથી borrower ને ભંડોળની ખરેખર તબદીલી થાય છે, જેમાં term loans; cash credits, overdrafts અને demand loans; bills discounted અને purchased; risk sharing ના ધોરણે participation; અને વ્યાજવાળાં સ્ટાફ loans આવે છે.

provisioning નું કોષ્ટક — આ પ્રકરણનો સૌથી વધુ પુછાયેલો મુદ્દો. તેને કોષ્ટક તરીકે જ ફરી લખો. **Substandard asset** — જે 12 months કે તેથી ઓછા સમયથી NPA રહી હોય — બાકી રકમના 15%. **Doubtful asset** — જે 12 months સુધી substandard શ્રેણીમાં રહી હોય — જેનું provision secured portion + unsecured portion તરીકે થાય છે: D1, 1 year સુધી doubtful — 25% + 100%; D2, 1 to 3 years doubtful — 40% + 100%; D3, 3 years થી વધુ doubtful — 100% + 100%. **Loss asset** — જેમાં બેંકે કે આંતરિક અથવા બાહ્ય auditors એ કે RBI ના inspection એ નુકસાન ઓળખી કાઢ્યું હોય પણ રકમ પૂરેપૂરી માંડી વાળી ન હોય — 100%. 'દેવું secured હોય કે unsecured, provisioning માં કોઈ ફેર પડતો નથી' એ વિધાન ખોટું છે, અને તેનું કારણ જ પ્રશ્નનો મુદ્દો છે: NPA તરીકેનું વર્ગીકરણ વસૂલાતના રેકર્ડ પર આધારિત છે, અને કોઈ advance ને NPA ગણવું કે નહીં તે માટે security ની ઉપલબ્ધિ કે borrower અથવા જામીનની મૂડી ધ્યાનમાં લેવાની હોતી નથી — **પણ doubtful asset પરના provision ની રકમ માટે security ખૂબ જ પ્રસ્તુત છે**, જ્યાં unsecured portion પર 100% અને secured portion પર asset કેટલા સમયથી doubtful છે તે પ્રમાણે નિયત દર લાગે છે. એ પણ ઉમેરો કે asset classification borrower પ્રમાણે થાય છે, facility પ્રમાણે નહીં, અને securities માંનાં investments સહિત તમામ facilities NPA ગણાશે.

provisioning ની ગણતરી કરવી — પરીક્ષક તેને સુધારવાનાં ખાતાંના કોષ્ટક તરીકે મૂકે છે. દરેક ખાતું લો, બાકી રકમને secured અને unsecured માં વહેંચો, તેની શ્રેણીનો દર લગાડો, અને કહો કે શાખાનું provision સાચું છે કે ખોટું અને

કેટલાથી. એટલે: ₹10 lakh નું, પૂરેપૂરું secured, D1 ખાતું 25% = ₹2.50 lakh માગે છે, ₹5 lakh નહીં; ₹50 lakh નું substandard ખાતું 15% = ₹7.50 lakh માગે છે, તેથી ₹7.50 lakh નું provision સાચું છે; ₹30 lakh નું, પૂરેપૂરું secured, D2 ખાતું 40% = ₹12 lakh માગે છે, ₹30 lakh નહીં; ₹1 lakh ની loss asset 100% = ₹1 lakh માગે છે, તેથી provision સાચું છે. જ્યાં ખાતું અંશતઃ જ secured હોય, ત્યાં પહેલાં તેને વહેંચો: ₹50 lakh બાકી અને ₹40 lakh ની security વાળા D1 term loan પર unsecured portion ₹10 lakh છે, તેથી provision એટલે ₹40 lakh ના 25% = ₹10 lakh વત્તા ₹10 lakh ના 100% = ₹10 lakh, એમ જરૂરી provision ₹20 lakh, અને ₹7.50 lakh નું provision યોગ્ય નથી.

security ના મૂલ્યમાં ઘસારો — બે ટકાવારી, અને તે માત્ર provision નહીં, વર્ગીકરણ પણ નક્કી કરે છે. જ્યાં security ના મૂલ્યમાં ઘસારાને કારણે કે security ની અનુપલબ્ધિને કારણે તથા બીજાં પરિબલોના અસ્તિત્વને કારણે વસૂલાત સામે સંભવિત ખતરા હોય, ત્યાં આવાં ખાતાં asset classification ના જુદા જુદા તબક્કામાંથી પસાર થાય તે ડહાપણભર્યું નથી; ધિરાણની આવી ગંભીર ક્ષતિના કિસ્સામાં asset ને યથાયોગ્ય સીધું જ doubtful કે loss asset તરીકે વર્ગીકૃત કરવી જોઈએ. (a) 50% થી વધુ ઘસારો — જ્યાં security ની વસૂલાતપાત્ર કિંમત બેંકે આંકેલા કે છેલ્લા inspection વખતે RBI ના inspection team એ સ્વીકારેલા મૂલ્યના 50% કરતાં ઓછી હોય, ત્યાં ઘસારો 'significant' છે, અને asset ને સીધી જ doubtful તરીકે વર્ગીકૃત કરીને તેના માટે પૂરતું provision કરવું. (b) વસૂલાતપાત્ર કિંમત 10% થી ઓછી — જ્યાં બેંકો, માન્ય valuers કે RBI એ આંકેલી security ની વસૂલાતપાત્ર કિંમત borrowing account ની બાકી રકમના 10% કરતાં ઓછી હોય, ત્યાં security ના અસ્તિત્વને અવગણવું જોઈએ અને asset ને સીધી જ loss asset તરીકે વર્ગીકૃત કરવી જોઈએ, જેને કાં તો માંડી વાળવી કે તેના માટે પૂરેપૂરું provision કરવું. તેને લાગુ કરો: છેલ્લા inspection વખતે ₹6 crore આંકેલી સામે ₹0.8 crore ની security એ significant ઘસારો છે અને ખાતું સીધું doubtful માં જાય છે; ₹5 crore ની બાકી રકમ સામે ₹0.4 crore ની security, કે ₹65 lakh સામે ₹6 lakh, 10% થી નીચે છે અને ખાતું સીધું 100% provision સાથે loss asset માં જાય છે — આવા ખાતાને માત્ર doubtful ગણવું એ RBI norms અનુસાર નથી.

ચાર ખાસ શ્રેણીઓ, દરેકનું પોતાનું ટ્રિગર. Agricultural advances બે પ્રકારની છે — 'long duration' પાક, એટલે કે જે પાકની મોસમ એક વર્ષથી લાંબી હોય, અને 'short duration' પાક, એટલે કે જે long duration પાક ન હોય — અને દરેક પાકની મોસમ, એટલે કે ઉગાડેલા પાકની કાપણી સુધીનો સમયગાળો, દરેક રાજ્યમાં State Level Bankers' Committee નક્કી કરે છે. short duration પાક માટેનું loan ત્યારે NPA બને છે જ્યારે મુદ્દલ કે વ્યાજનો હપ્તો બે પાકમોસમ સુધી બાકી રહે; long duration પાક માટેનું loan ત્યારે NPA બને છે જ્યારે તે એક પાકમોસમ સુધી બાકી રહે. આ ધોરણો Master Circular on Lending to Priority Sectors માં દર્શાવેલી તમામ સીધી ખેતીવિષયક advances ને, અને ઉગાડેલા પાકની મુદત પ્રમાણે ખેતીવિષયક term loans ને લાગુ પડે છે; બાકીનાં બધાં ખેતીવિષયક loans માટે NPA ની ઓળખ બિનખેતીવિષયક advances ના જ ધોરણે થાય છે, જે હાલ 90 દિવસનું delinquency ધોરણ છે. જ્યાં કુદરતી આફતો પરત ચૂકવવાની ક્ષમતાને હાનિ પહોંચાડે, ત્યાં બેંકો રાહતના પગલા તરીકે short-term ઉત્પાદન loan ને term loan માં ફેરવી શકે કે પરત ચૂકવણીનો સમયગાળો ફરી ગોઠવી શકે અને નવું short-term loan મંજૂર કરી શકે, જે RBI guidelines ને આધીન રહેશે. **સરકારી બાંયધરીવાળી advances:** કેન્દ્ર સરકારની બાંયધરીવાળી advances, જ્યાં બાંયધરી invoke કે repudiate થઈ ન હોય, ત્યાં Standard Assets તરીકે વર્ગીકૃત થાય છે પણ income recognition ના હેતુ માટે NPA ગણાય છે; રાજ્ય સરકારની બાંયધરી માટે સ્થિતિ જુદી છે, જ્યાં advance 90 દિવસથી વધુ બાકી રહે તો provisioning અને income recognition બંને માટે તેને NPA ગણવી પડે. તેથી જ્યાં advance ની બાંયધરી કેન્દ્ર અને રાજ્ય બંને સરખા ભાગે આપતાં હોય અને હપ્તો છ મહિનાથી વધુ બાકી હોય, ત્યાં કેન્દ્રે બાંયધરી આપેલો 50% ભાગ, જ્યાં સુધી બાંયધરી invoke કરીને repudiate ન

થાય ત્યાં સુધી, NPA તરીકે વર્ગીકૃત થતો નથી, જ્યારે રાજ્યે બાંધધરી આપેલો 50% ભાગ NPA તરીકે વર્ગીકૃત કરવો જ પડે. **સ્ટાફને advances:** બેંકર તરીકે અપાયેલી વ્યાજવાળી સ્ટાફ advances બેંકના advances portfolio નો ભાગ છે; સ્ટાફને અપાયેલાં housing કે એવાં loans માં જ્યાં વ્યાજ મુદ્દલની વસૂલાત પછી ભરવાનું હોય, ત્યાં વ્યાજને પહેલા ત્રિમાસિક ગાળાથી જ બાકી ગણવાની જરૂર નથી, અને આવાં loans ત્યારે જ NPA તરીકે વર્ગીકૃત થાય છે જ્યારે મુદ્દલના હપ્તાની પરત ચૂકવણીમાં કે વ્યાજની ચૂકવણીમાં તેની નિયત તારીખે ચૂક થાય; બેંકે બેંકર તરીકે નહીં પણ માલિક તરીકે આપેલી સ્ટાફ advances Other Assets ના schedule માં 'Others' પેટા-મથાળા હેઠળ જાય છે. **Consortium હેઠળની advances:** consortium advances એટલે બે કે વધુ બેંકો સાથે મળીને consortium રચીને કોઈ borrower ને loans આપે તે, જેમાં સંયુક્ત આકારણી, નિયંત્રણ અને monitoring થવાથી મૂલ્યવાન માહિતીની આપલે સરળ બને છે, અને સામાન્ય રીતે વધુ હિસ્સો ધરાવતી બેંક consortium નું નેતૃત્વ કરે છે; વર્ગીકરણ જે તે સભ્ય બેંકના પોતાના વસૂલાતના રેકર્ડ પર આધારિત છે, અને જ્યાં borrower ની ચૂકવણીઓ એક જ બેંક પાસે એકઠી થતી હોય, કે ચૂકવણી મેળવતી બેંક બીજી સભ્ય બેંકોનો હિસ્સો આપતી ન હોય, ત્યાં બીજી સભ્ય બેંકોના ચોપડે એ ખાતાને નહીં સચવાયેલું અને તેથી NPA ગણવું જોઈએ — એટલે સભ્ય બેંકોએ પોતાનો વસૂલાતનો હિસ્સો lead bank પાસેથી તબદીલ કરાવવાની ગોઠવણ કરવી જોઈએ, કે તબદીલી માટે lead bank ની સ્પષ્ટ સંમતિ મેળવવી જોઈએ.

ખાતું NPA બન્યા પછી income recognition — પલટાવવાનો નિયમ, અને તે પોતે જ પુછાય છે. જો bills purchased અને discounted સહિત કોઈ પણ advance કોઈ વર્ષના અંતે NPA બને, તો ભૂતકાળના સમયગાળામાં ઉપજેલું અને income account માં જમા થયેલું સમગ્ર વ્યાજ, જો તે વસૂલ ન થયું હોય તો, પલટાવવું જોઈએ કે તેના માટે provision કરવું જોઈએ — આ સરકારી બાંધધરીવાળાં ખાતાંને પણ લાગુ પડે છે. NPAs બાબતે, ઉપજેલી fees, કમિશન અને એવી આવક ચાલુ સમયગાળામાં ઉપજવી બંધ થવી જોઈએ અને, વસૂલ ન થઈ હોય તો, ભૂતકાળના સમયગાળા પૂરતી પલટાવવી જોઈએ કે તેના માટે provision કરવું જોઈએ. જે બેંકોએ ભૂતકાળમાં ખોટી રીતે આવક ઓળખી હોય તેમણે, જો તે ચાલુ વર્ષમાં આવક તરીકે ઓળખાઈ હોય તો વ્યાજ પલટાવવું જોઈએ, અને જો અગાઉના વર્ષ(ઓ) માં આવક તરીકે ઓળખાઈ હોય તો તેટલી રકમનું provision કરવું જોઈએ. auditor એ એ પણ તપાસવું જોઈએ કે Interest Income ખાતામાં એવા કોઈ મોટા ઉધાર છે કે જેની સમજૂતી ન અપાઈ હોય, અને borrowers તરફથી વ્યાજની ગણતરીમાં તફાવત દર્શાવતા કોઈ પત્રો આવ્યા છે કે કેમ અને તેના પર યોગ્ય પગલાં લેવાયાં છે કે કેમ. **આંશિક વસૂલાત પર:** NPAs માં વસૂલાતની ફાળવણી — મુદ્દલ સામે કે બાકી વ્યાજ સામે — અંગે બેંક અને borrower વચ્ચે સ્પષ્ટ કરાર ન હોય, ત્યાં બેંકોએ એક હિસાબી નીતિ અપનાવવી જોઈએ અને ફાળવણીનો અધિકાર એકસરખી અને સાતત્યપૂર્ણ રીતે વાપરવો જોઈએ; યોગ્ય નીતિ એ છે કે વસૂલાત અંગે નિશ્ચિતતા હોય ત્યારે AS 9, 'Revenue Recognition' મુજબ આવક ઓળખવી, **NPAs માં અંશત: કે પૂરેપૂરું વસૂલ થયેલું વ્યાજ આવકમાં લઈ શકાય**, પણ એ ખાતરી કરવી જ પડે કે વ્યાજ સામેની જમા રકમ સંબંધિત borrower ને મંજૂર કરાયેલી નવી કે વધારાની ધિરાણ-સગવડમાંથી આવેલી નથી.

balance sheet ની તારીખની આસપાસ નિયમિત કરાયેલાં ખાતાં — window-dressing ની કસોટી. જે borrower ખાતામાં balance sheet ની તારીખ પહેલાં એકલદોકલ કે થોડી જ જમા નોંધાઈ હોય તેમનું asset classification કાળજીથી અને વ્યક્તિલક્ષિતાને અવકાશ આપ્યા વિના કરવું જોઈએ, અને જ્યાં ઉપલબ્ધ માહિતીના આધારે ખાતું અંદરખાને નબળાઈ સૂચવતું હોય, ત્યાં તેને NPA ગણવું જોઈએ. auditor એ નાણાકીય વર્ષ બંધ થવાના તરત પહેલાંના અને તરત પછીના વ્યવહારો sample તરીકે તપાસવા જોઈએ, જેથી તે વ્યવહારો પાછળનો હેતુ સમજાય, borrower ખાતામાં તેમને એકબીજા સાથે કોઈ સંબંધ છે કે કેમ તે સમજાય, અને બંધ થયા પછીના પહેલા થોડા દિવસોમાં કોઈ વ્યવહારો પલટાવાઈ રહ્યા છે કે કેમ તે જણાય, જે borrower ખાતાને NPA શ્રેણીમાં સરકી જતું

અટકાવવાની ગોઠવણ બતાવી શકે. તેથી જ્યાં 29 March ના રોજ ₹10 lakh ની ચૂકવણી પછી 4 April ના રોજ ₹8 lakh નું પલટાવવું થાય, ત્યાં auditor એ મૂલવવું જ જોઈએ કે આ જોડી સરકી જવાનું અટકાવવાનો પ્રયાસ હતી કે કેમ, અને જો એમ હોય તો નિયમનકારી guidelines ના પાલનમાં ખાતાને NPA તરીકે વર્ગીકૃત કરવું.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 7 પ્રશ્ન

- કોઈ advance NPA છે કે નહીં તે security નક્કી કરતી નથી — વસૂલાતનો રેકર્ડ નક્કી કરે છે. security એ નક્કી કરે છે કે doubtful asset ને કેટલું provision જોઈએ. બંને વાક્યો કહો; mark આ વિરોધાભાસમાં છે.

TQ 6.4 · MTP 2021-Oct [2] (d) · 3M · Pg 640	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 6.1 · PYQ 2018-May [6] (c) · 5M · Pg 637	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.5 · MTP 2022-Mar [6] (c) · 4M · Pg 641	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.6 · MTP 2023-Mar [6] (a) · 4M · Pg 641	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.7 · MTP 2023-Mar [6] (b) · 4M · Pg 642	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 6.9 · RTP 2025-May [19] · Pg 653	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 6.11 · MTP 2026-Apr S2 [2] (b) · 5M · Pg 655	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 4 પ્રશ્ન

- provisioning સુધારવા માટે working મૂકો: બાકી રકમ, બાદ security ની કિંમત, unsecured portion, પછી દરેક ભાગ પરનો દર, પછી કરાયેલા provision સામે જરૂરી provision.
- security ના મૂલ્યમાં ઘસારા માટે પહેલાં છેલ્લે આંકેલા મૂલ્ય સામે 50% ચકાસો અને પછી બાકી રકમ સામે 10%, અને 'straightaway doubtful' કે 'straightaway loss asset' એ જ શબ્દોમાં નિષ્કર્ષ આપો.

CSQ 6.1 · PYQ 2018-Nov [6] (e) · 5M · Pg 643	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.2 · PYQ 2022-Nov [6] (b) · 4M · Pg 645	LEVEL II Application	Medium
CSQ 6.8 · RTP 2025-May [18] · Pg 652	LEVEL II Application	Medium
TQ 6.2 · PYQ 2019-Nov [6] (a) · 4M · Pg 638	LEVEL II Application	Hard

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 8 પ્રશ્ન

- જ્યાં અનેક ખાતાં કોષ્ટકમાં અપાયાં હોય, ત્યાં એક પછી એક, દરેકના પોતાના working અને પોતાના ચુકાદા સાથે લો. બધાં માટેનું એક જ સમાપન વાક્ય ખાતાવાર marks નહીં અપાવે.
- કેન્દ્ર અને રાજ્યની વહેંચાયેલી બાંધધરીમાં advance ને દર્શાવેલા પ્રમાણમાં વહેંચો અને NPA તરીકે વર્ગીકૃત કરવાની રકમ જણાવતાં પહેલાં દરેક અડધિયા પર જુદો નિયમ લગાડો.

CSQ 6.5 · PYQ 2024-Sep [3] (c) · 3M · Pg 648	LEVEL II Analysis	Easy
TQ 6.3 · PYQ 2021-Jan [6] (Or) (b) · 4M · Pg 640	LEVEL II Analysis	Medium
TQ 6.8 · PYQ 2024-May [6] (b) · 4M · Pg 643	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 6.3 · RTP 2024-May [22] · Pg 647	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 6.4 · MTP 2024-Jul [6] (a) · 5M · Pg 647	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 6.6 · MTP 2024-Nov [3] (a) · 5M · Pg 649	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 6.7 · RTP 2025-Jan [19] · Pg 650	LEVEL II Analysis	Medium
CSQ 6.10 · RTP 2025-Sep [19] · Pg 654	LEVEL II Analysis	Medium

વિષય 7: Drawing Power ની ગણતરી [Computation of Drawing Power]

L2P5-C10-T07

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — Computation of Drawing Power: drawing power નો અર્થ અને તે મંજૂર મર્યાદાથી કઈ રીતે જુદી પડે છે, બેંકની ફરજો, auditor ની ચિંતાઓ, ગણતરી પોતે, અને stock audit ની જરૂરિયાત.

NOTES

બે વ્યાખ્યાઓ, અને તેમની વચ્ચેનો ભેદ સીધો પુણાય છે. Drawing Power, જેને સામાન્ય રીતે 'DP' કહે છે, તે બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓ પાસેથી લેવાયેલી Cash Credit સગવડો માટેનો અગત્યનો ખ્યાલ છે; તે એ મર્યાદા છે જ્યાં સુધી પેઢી કે કંપની મંજૂર થયેલી working capital મર્યાદામાંથી ઉપાડ કરી શકે. Sanctioned Limit એટલે cash credit, overdraft, export packing credit અને non-funded exposures જેવી સગવડો માટે બેંક કોઈ એક ગ્રાહક પર લઈ શકે તે કુલ exposure, જ્યારે Drawing Power એટલે ચોક્કસ તારીખે primary security માંથી margin બાદ કરીને ગણાયેલી રકમ. એટલે મંજૂર મર્યાદા એકંદરે મંજૂર થયેલી મર્યાદા દર્શાવે છે, જ્યારે DP નિયત margin ધ્યાનમાં લીધા પછી પાત્ર primary security ના આધારે ઉપાડ માટે ખરેખર ઉપલબ્ધ રકમ દર્શાવે છે. તમામ ખાતાં drawing power અને મંજૂર મર્યાદા બંનેની અંદર રહેવાં જોઈએ, અને બેમાંથી કોઈ પણ ઓળંગતાં ખાતાં

નિયમિતપણે management ના ધ્યાને મૂકવાં જોઈએ.

ઉત્તરો જે ચાર મથાળાં વાપરે છે, અને દરેકની પોતાની હકીકતો: (1) બેંકની ફરજો — બેંકોએ ખાતરી કરવી જોઈએ કે working capital ખાતામાંના ઉપાસ current assets ની પર્યાપ્તતાથી આવરી લેવાય છે; **drawing power ચાલુ stock statement ના આધારે જ કાઢવાની હોય છે**; અને મોટા borrowers ની મુશ્કેલીઓ ધ્યાનમાં લેતાં, drawing power નક્કી કરવા બેંક જે stock statements પર આધાર રાખે તે ત્રણ મહિનાથી જૂનાં ન હોવાં જોઈએ, અને ત્રણ મહિનાથી જૂનાં stock statements પરથી ગણાયેલી drawing power ના આધારે ખાતામાં રહેતી બાકી રકમ અનિયમિત ગણાય છે. **(2) auditor ની ચિંતા** — borrower એ રજૂ કરેલાં stock statements, ત્રિમાસિક returns અને અન્ય પત્રકોની વિગતે ચકાસણી થવી જોઈએ; borrower એ રજૂ કરેલા audited વાર્ષિક અહેવાલની યોગ્ય ચકાસણી થવી જોઈએ; અને જે મહિના માટે audited accounts તૈયાર થયા હોય તે મહિનાના માસિક stock statement ની સરખામણી કરીને તફાવતનાં કારણો જાણવાં જોઈએ. **(3) DP ની ગણતરી** — ખાતરી કરો કે drawing power જે તે બેંકના Board of Directors એ ઘડેલી અને સંબંધિત statutory auditors એ સંમત કરેલી guidelines મુજબ ગણાઈ છે, અને drawing power ગણવાના હેતુ માટે sundry creditors ના યોગ્ય reporting પર ખાસ ધ્યાન અપાયું છે. **(4) Stock audit** — ₹5 crores થી વધુ funded exposure ધરાવતાં તમામ ખાતાં માટે બેંકે stock audit કરાવવું જોઈએ; પરિસ્થિતિ માગે તો auditors બીજા કિસ્સાઓમાં પણ stock audit ની સલાહ આપી શકે; જ્યાં working capital માટેના consortium માં બેંક leader ન હોય ત્યાં શાખાઓએ lead bank પાસેથી stock audit reports મેળવવાં જોઈએ; અને stock auditors એ રજૂ કરેલા report ની audit દરમિયાન સમીક્ષા થવી જોઈએ, જેમાં security ના મૂલ્યાંકન અને drawing power ની ગણતરી પરની ટિપ્પણીઓ પર ખાસ ધ્યાન અપાય.

ગણતરી પોતે — પંક્તિઓનો ક્રમ યાદ રાખો, કારણ કે marks format ના છે. **Stock, બાદ sundry creditors** (જેથી paid stock મળે), **બાદ stock પરનું margin**, એટલે **stock પરની drawing power (A)**. **Debtors, બાદ ત્રણ મહિનાથી જૂના debtors, જે અપાત્ર છે, બાદ debtors પરનું margin**, એટલે **debtors પરની drawing power (B)**. **કુલ drawing power એટલે A + B**, અને જ્યાં કુલ રકમ મંજૂર મર્યાદા વટાવે ત્યાં drawing power મંજૂર મર્યાદા પૂરતી જ મર્યાદિત રહે છે. ગણોલો ઉત્તર: stock ₹50,000 બાદ creditors ₹15,000 = paid stock ₹35,000, બાદ 20% લેખે margin ₹7,000 = ₹28,000; debtors ₹45,000 બાદ ત્રણ મહિનાથી વધુ બાકી ₹5,000 = ₹40,000, બાદ 50% લેખે margin ₹20,000 = ₹20,000; **કુલ DP ₹48,000, જે મંજૂર મર્યાદા ₹45,000 પૂરતી મર્યાદિત.**

પરીક્ષક હકીકતોમાં દાટી દે છે તેવા બે પાત્રતા-ગાળક. નુકસાન પામેલો stock DP માટે પાત્ર નથી — તેથી ₹5 crore ના stock માં પૂરમાં સંપૂર્ણ નાશ પામેલા ₹1 crore ના માલ સહિત હોય ત્યાં trade creditors બાદ કરતાં પહેલાં stock ₹4 crore લેવાય. **પાત્ર વયમર્યાદા વટાવી ગયેલાં book debts બાકાત રહે છે** — તેથી ₹3 crore ના debtors માં છ મહિનાથી બાકી ₹50 lakh સહિત હોય ત્યાં, જ્યાં મંજૂરી પાત્રતાને 90 દિવસ સુધી મર્યાદિત કરતી હોય, debtors ₹2.50 crore લેવાય. એ હકીકતો પર, **stocks પર 25% અને પાત્ર book debts પર 40% ના margins સાથે: ₹4 crore બાદ creditors ₹2 crore = paid stock ₹2 crore, બાદ margin ₹0.50 crore = ₹1.50 crore; ₹2.50 crore બાદ margin ₹1 crore = ₹1.50 crore; મંજૂર મર્યાદા ₹4 crore સામે કુલ DP ₹3 crore.** borrower માટે આ આંકડો શું સૂચવે છે તે કહીને સમાપન કરો: કંપની મંજૂર cash credit મર્યાદા ₹4 crore સામે માત્ર ₹3 crore જેટલા ભંડોળનો જ ઉપયોગ કરી શકે.

સૌથી સામાન્ય ખોટો ઉત્તર એ છે કે બાકી રકમ મંજૂર મર્યાદાની અંદર હોવાથી ખાતું નિયમિત છે. જ્યાં મંજૂર મર્યાદા ₹12 crore હોય, drawing power ₹9 crore હોય અને બાકી રકમ ₹10 crore હોય, ત્યાં બાકી રકમ મર્યાદાની અંદર છે પણ **drawing power વટાવે છે**, અને સતત સમયગાળા માટે drawing power કરતાં વધુ બાકી રકમ એ જ આધાર છે જેના પર ખાતાને out of order ગણીને non-performing asset તરીકે વર્ગીકૃત કરાય છે. માત્ર શાખા manager ખોટા છે એટલું નહીં, તેનું પરિણામ શું આવે તે કહો. એ જ રીતે, lead bank ન હોવાથી શાખા stock audit report ની સમીક્ષામાંથી છૂટી જતી નથી — જ્યાં funded exposure **₹5 crore** વટાવે ત્યાં stock audit જરૂરી છે, અને **શાખાઓએ lead bank પાસેથી report મેળવીને** તેની સમીક્ષા કરવી જ જોઈએ.

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 5 પ્રશ્ન

- ગણતરીને ચાલુ પેટા-સરવાળા સાથેના પત્રક તરીકે રજૂ કરો — paid stock, stock પરની DP, ચોખ્ખા debtors, debtors પરની DP, કુલ DP — અને જ્યાં મંજૂર મર્યાદા લાગુ પડતી હોય ત્યાં તેના પ્રતિબંધ સાથે પૂરું કરો.
- ગણતરી કરતાં પહેલાં હકીકતોમાં અપાત્ર બાબતો શોધો: નુકસાન પામેલો stock, પાત્ર વ્યયમર્યાદા વટાવી ગયેલા debtors, અને બાદ કરવાના creditors. દરેક ચૂક એક પંક્તિ અને એક mark ગુમાવે છે.

CSQ 7.1 · PYQ 2022-May [2] (d) · 3M · Pg 658	LEVEL II Application	Easy
CSQ 7.2 · PYQ 2023-May [6] (c) · 3M · Pg 659	LEVEL II Application	Easy
TQ 7.1 · PYQ 2021-Dec [6] (b) · 4M · Pg 657	LEVEL II Application	Medium
CSQ 7.3 · RTP 2023-Nov [27] · Pg 660	LEVEL II Application	Medium
CSQ 7.4 · PYQ 2025-May [5] (c) · 4M · Pg 661	LEVEL II Application	Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- Drawing power ના પ્રશ્નો ચુકાદા પહેલાં ગણતરીના છે. **drawing power ગણો, તેને બાકી રકમ સામે મૂકો**, અને પછી જ પરિણામ કહો.
- જ્યાં બાકી રકમ સતત drawing power વટાવે, ત્યાં વર્ગીકરણ પરનું પરિણામ નામ લઈને કહો અને એ સ્થિતિ કેટલા સમય સુધી ટકવી જોઈએ તે પણ કહો.

CSQ 7.5 · PYQ 2026-Sep [6] (a) · 5M · Pg 662	LEVEL II Analysis	Medium
--	----------------------	--------

વિષય 8: Advances નું Audit [Audit of Advances]

L2P5-C10-T08

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — Audit of Advances: advances પરનાં internal controls, auditor કયો evidence શોધે છે અને તે કઈ રીતે મેળવે છે, special mention accounts, અને

શાખા કક્ષાએ વર્ગીકરણ તથા provisioning નાં ધોરણોનો અમલ.

NOTES

advances પરનાં internal controls — અગિયાર મુદ્દા, અને auditor 'પોતાનાં substantive procedures નું સ્વરૂપ, સમય અને વ્યાપ નક્કી કરવા' તેમની કાર્યક્ષમતા તપાસે છે. (1) બેંકે borrower ની ધિરાણપાત્રતા વિશે પોતાને સંતોષ થયા પછી અને બેંકના યોગ્ય સત્તાધીશોની મંજૂરી મેળવ્યા પછી જ advance આપવી જોઈએ. (2) advances અપાય તે પહેલાં તમામ જરૂરી દસ્તાવેજો — કરારો, demand promissory notes, letters of hypothecation — પક્ષકારો પાસે કરાવી લેવા જોઈએ. (3) મંજૂરીની શરતોનું પાલન અને ભંડોળનો અંતિમ ઉપયોગ સુનિશ્ચિત થવો જોઈએ. (4) લેવાયેલી securities ની કિંમતમાં થતો કોઈ પણ ઘટાડો આવરી લેવાય તે માટે મંજૂરીપત્રમાં દર્શાવ્યા મુજબનું પૂરતું margin રાખવું જોઈએ, અને પૂરતું margin છે કે નહીં તેની ખાતરી નિયમિત અંતરે થવી જોઈએ. (5) જ્યાં securities એ shares, debentures વગેરે હોય, ત્યાં માલિકી બેંકના નામે તબદીલ થવી જોઈએ અને documentation ના ભાગરૂપે આવી securities પર અસરકારક નિયંત્રણ જાળવવું જોઈએ. (6) નોંધણી માગતી તમામ securities બેંકના નામે નોંધાવી જોઈએ, અથવા બેંકને માલિકીહક આપવા માટે પૂરતા દસ્તાવેજો સાથે હોવી જોઈએ. (7) બેંકના કબજામાંના માલના કિસ્સામાં, મળતી વખતે પેકેજોની અંદરની વસ્તુઓ sample તરીકે તપાસવી જોઈએ, અને બેંકના inspectors ઉપરાંત શાખાના જવાબદાર અધિકારીઓએ વારંવાર ગોદામોની તપાસ કરવી જોઈએ. (8) hypothecate કરાયેલી securities ની કિંમત નોંધવા Drawing Power Register દર મહિને અદ્યતન થવું જોઈએ, અને આ નોંધો કોઈ અધિકારીએ તપાસવી જોઈએ. (9) ખાતાં drawing power અને મંજૂર મર્યાદા બંનેની અંદર રાખવાં જોઈએ. (10) મંજૂર મર્યાદા કે drawing power વટાવતાં કે બીજી રીતે અનિયમિત હોય તેવાં તમામ ખાતાં નિયમિતપણે નિયંત્રક સત્તાધીશના ધ્યાને મૂકવાં જોઈએ. (11) દરેક advance ખાતાની કામગીરીની વર્ષમાં ઓછામાં ઓછી એક વાર, અને મોટી advances ના કિસ્સામાં તેથી વધુ વાર, સમીક્ષા થવી જોઈએ.

auditor શેના વિશે evidence મેળવે છે — સાત assertions, અને 'તમે કઈ રીતે આગળ વધશો' નો ઉત્તર આ જ છે. **advances સામાન્ય રીતે બેંકની assets નો મોટો ભાગ હોય છે**, borrowers ની સંખ્યા મોટી હોય છે અને advances ના પ્રકાર વિવિધ હોય છે, તેથી **advances ના audit ને auditors નું મોટા ભાગનું ધ્યાન જોઈએ છે**. auditor મુખ્યત્વે એ evidence મેળવવા અંગે ચિંતિત છે કે: (1) advances બાબતે balance sheet માં સમાવાયેલી રકમો balance sheet ની તારીખે બાકી છે; (2) **advances એ બેંકને લેણી રકમો દર્શાવે છે**; (3) બેંકને લેણી રકમોને advances ના સ્વરૂપ મુજબ લાગુ પડતા loan દસ્તાવેજો અને અન્ય દસ્તાવેજોનો યોગ્ય ટેકો છે; (4) **કોઈ અનોંધાયેલી advances નથી**; (5) advances ના મૂલ્યાંકનનો દર્શાવેલો આધાર યોગ્ય છે અને તેનો યોગ્ય રીતે ઉપયોગ થયો છે, અને advances ની વસૂલાતપાત્રતા તેમના મૂલ્યાંકનમાં ઓળખાઈ છે; (6) advances નું disclosure, વર્ગીકરણ અને વર્ણન માન્ય accounting policies અને પ્રથાઓ તથા સંબંધિત કાનૂની અને નિયમનકારી જરૂરિયાતો અનુસાર છે; (7) advances માટેનાં યોગ્ય provisions RBI norms, Accounting Standards અને સામાન્ય રીતે સ્વીકૃત હિસાબી પ્રથાઓ મુજબ કરાયાં છે.

અને તે કઈ રીતે મેળવે છે — છ procedures, જે advances સંબંધી internal controls ના અભ્યાસ અને મૂલ્યાંકન પછી આવે છે: **નોંધાયેલી રકમોની ચથાર્થતા તપાસવી**; **loan documentation તપાસવું**; **ખાતાંની કામગીરીની સમીક્ષા કરવી**; **security નું અસ્તિત્વ, અમલપાત્રતા અને મૂલ્યાંકન તપાસવું**; યોગ્ય વર્ગીકરણ અને provisioning સહિત RBI norms નું પાલન તપાસવું; અને **યોગ્ય analytical procedures કરવાં**. જે પ્રશ્ન 'internal controls ના

અભ્યાસ અને મૂલ્યાંકન ઉપરાંત' એમ પૂછે છે તે આ છ તથા ઉપરની સાત assertions માંગે છે.

Special Mention Accounts — ટૂંકી વ્યાખ્યા સાથે તેનું જણાવેલું મહત્ત્વ, તેથી બંને આપો. Special Mention Accounts (SMA) એટલે એવાં ખાતાં જે શરૂઆતના તણાવના સંકેત દેખાડતાં હોય, જેથી borrowers દેવાની જવાબદારીઓમાં ચૂક કરે તેવી શક્યતા ઊભી થાય. આ બેંકોને સંભવિત NPAs વિશે ચેતવવાની વ્યવસ્થા જેવું છે, જેથી ખાતાં ખરેખર NPA બને તે પહેલાં સુધારાત્મક પગલાં લઈ શકાય. તેમનું મહત્ત્વ એ હકીકતમાં છે કે SMAs ની યોગ્ય અને સમયસર ઓળખ સંભવિત NPAs ને ખરેખર NPAs બનતાં અટકાવવામાં મદદ કરી શકે છે.

શાખા કક્ષાએ આ ધોરણો દરેક ખાતા પર લાગુ પડે છે, અને working એ જ ઉત્તર છે. ₹50 lakh બાકી અને ₹40 lakh ની security વાળા D1 term loan પર unsecured portion ₹10 lakh છે; provision એટલે ₹40 lakh ના 25% = ₹10 lakh વત્તા ₹10 lakh ના 100% = ₹10 lakh, એટલે કે ₹20 lakh, તેથી શાખાનું ₹7.50 lakh નું provision યોગ્ય નથી. ₹140 lakh બાકી અને ₹80 lakh ની security વાળા D1 term loan પર unsecured portion ₹60 lakh છે અને જરૂરી provision ₹20 lakh (₹80 lakh ના 25%) વત્તા ₹60 lakh (₹60 lakh ના 100%) = ₹80 lakh છે — D1 તરીકેનું વર્ગીકરણ યોગ્ય છે પણ ₹70 lakh નું provision અપૂરતું છે. અને જ્યાં security ની વસૂલાતપાત્ર કિંમત બાકી રકમના 10% થી ઓછી હોય — ₹65 lakh સામે ₹6 lakh — ત્યાં security ના અસ્તિત્વને અવગણીને asset ને સીધી જ 100% provision સાથે loss asset તરીકે વર્ગીકૃત કરાય છે, તેથી તેને માત્ર doubtful ગણવું એ RBI Prudential Norms અનુસાર નથી.

માત્ર સાચો આંકડો નહીં, શાખા પરનો ચુકાદો પણ જણાવો. આ દરેક છપાયેલો ઉત્તર એવા વાક્યથી પૂરો થાય છે જે કહે છે કે શાખાએ કરેલાં વર્ગીકરણ અને provisioning RBI Prudential Norms અનુસાર છે કે નથી. એ વાક્યના marks અલગ છે, અને આખી ગણતરી કર્યા પછી વિદ્યાર્થીઓ એ જ વાક્ય છોડી દે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- સાત evidence assertions ને છ procedures થી અલગ રાખો. assertions એટલે auditor શું સ્થાપિત કરવા માંગે છે; procedures એટલે તે કઈ રીતે સ્થાપિત કરે છે.
- SMA ની વ્યાખ્યા એક વાક્યમાં આપો અને તેનું મહત્ત્વ બીજા વાક્યમાં. બંને અડધિયાંના marks છે.

TQ 8.1 · PYQ 2018-Nov [6] (c) · 5M · Pg 663

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 8.1 · MTP 2023-Sep [6] (a) · 4M · Pg 667

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- કોઈ પણ દર લગાડતાં પહેલાં બાકી રકમની secured અને unsecured માં વહેંચણી બતાવો. આખી બાકી રકમ પર એક જ દરે ગણેલું provision એ સૌથી સામાન્ય ભૂલ છે.
- સ્પષ્ટ ચુકાદાથી પૂરું કરો: શાખાએ કરેલાં વર્ગીકરણ અને provisioning RBI Prudential Norms અનુસાર છે, કે નથી.

TQ 8.2 · PYQ 2022-May [4] (d) · 3M · Pg 665

LEVEL II
Application

Hard

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 3 પ્રશ્ન

- દરેક દૃશ્ય બાકી રકમ, security ની કિંમત અને વર્ગીકરણ આપે છે. નિયમો સામે વર્ગીકરણને ખાતાવાર ચકાસો, અને દરેક માટે અલગ નિષ્કર્ષ આપો.
- તમે જે વર્ગીકરણ પર પહોંચો તેમાંથી જે provisioning ફલિત થાય તે, secured અને unsecured ભાગ પર અલગ અલગ જણાવો. marks એ વર્હેચણીમાં જ કેન્દ્રિત છે.

TQ 8.3 · RTP 2022-Nov [26] (a) · Pg 666

LEVEL II
Analysis

Medium

CSQ 8.2 · MTP 2025-Nov S1 [2] (b) · 5M · Pg 667

LEVEL II
Analysis

Medium

CSQ 8.3 · PYQ 2026-Jan [6] (a) · 5M · Pg 669

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 9: Revenue Items નું Audit — Profit and Loss Account [Audit of Revenue Items- Profit and Loss Account]

L2P5-C10-T09

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — Profit and Loss Account માંની revenue બાબતોનું Audit: interest expense, interest income, operating expenses, અને provisions તથા contingencies.

NOTES

Interest expense — અભિગમ પહેલાં વાજબીપણાનો, પછી ગણતરીનો. interest expense નું audit કરતી વખતે auditor મુખ્યત્વે interest expense ની રકમના એકંદર વાજબીપણાની આકારણી અંગે ચિંતિત હોય છે, જે તે વર્ષ દરમિયાન જુદા જુદા પ્રકારની deposits અને borrowings પર ચૂકવાયેલા વ્યાજનો જે તે liabilities ની સરેરાશ રકમ સાથેનો ratio કાઢીને કરે છે; અને આજકાલના banking માં interest expenses ની નોંધો CBS system માં batch process દ્વારા આપોઆપ બને છે. auditor એ બેંક પાસેથી દરેક ત્રિમાસિક ગાળાના અંતે બાકી રહેતી જુદા જુદા પ્રકારની deposits નું પૃથક્કરણ મેળવવું જોઈએ, ભારિત સરેરાશ વ્યાજદર કાઢવો જોઈએ, તે દરને વાર્ષિક હિસાબો મુજબ સંબંધિત deposits પર ખરેખર ચૂકવાયેલા સરેરાશ વ્યાજદર સાથે સરખાવવો જોઈએ અને તફાવત material હોય તો તેની તપાસ કરવી જોઈએ, અને સરેરાશ દરને અગાઉનાં વર્ષોના corresponding figures સાથે સરખાવવો જોઈએ. તેણે deposits (savings અને term deposits) તથા borrowings પરની interest expense ની general ledger ની વર્હેચણી દર મહિને કે ત્રિમાસિક ગાળે મેળવવી જોઈએ, માસવાર કે ત્રિમાસવાર ખર્ચનું પૃથક્કરણ કરવું જોઈએ, તફાવતોનાં કારણો દસ્તાવેજમાં નોંધવાં જોઈએ, તપાસવું જોઈએ કે ખર્ચના પૃથક્કરણમાંનો interest expense general ledger સાથે મળે છે કે નહીં, અને સરેરાશ બાકીની ગણતરીની પ્રક્રિયા સમજીને sample તરીકે તેની ફરી ગણતરી કરવી જોઈએ. તેણે sample તપાસના ધોરણે વ્યાજની ગણતરી ચકાસવી જ જોઈએ અને ખાતરી કરવી જોઈએ કે (a) balance sheet ની તારીખ સુધી તમામ deposits પર વ્યાજની જોગવાઈ થઈ છે; (b) વ્યાજના દર બેંકના આંતરિક નિયમો, RBI ની સૂચનાઓ અને જે તે deposit ધારક સાથેના કરારો અનુસાર છે; (c) savings accounts પરનું વ્યાજ બેંકે કે RBI એ ઘડેલા નિયમો અનુસાર છે; (d) આંતર-શાખા

બાકી રકમો પર વ્યાજની જોગવાઈ head office કે RBI એ નક્કી કરેલા દરે થઈ છે. તેણે એ પણ જાણવું જોઈએ કે સમયગાળા દરમિયાન savings accounts અને term deposits પરના વ્યાજદરમાં કોઈ ફેરફાર થયા છે કે કેમ, **જુદા જુદા પ્રકારની deposits માટેનું interest rate card મેળવવું** જોઈએ, સમગ્ર borrowing portfolio પર ઉપજની સંપૂર્ણતા તપાસીને તેને general ledgers સાથે મેળવવી જોઈએ, અને term sheet, deal ticket તથા કરારોના આધારે ચૂકવણીની આવૃત્તિ, વ્યાજદર અને balance sheet ની તારીખ સુધી વીતેલા સમયના સંદર્ભમાં વ્યાજની ઉપજની ફરી ગણતરી કરવી જોઈએ.

Operating expenses — ચાર પગલાં, અને પરીક્ષક તેમને વધતા ખર્ચની હકીકત-રચના સામે મૂકે છે. auditor એ: (1) પોતાનાં બીજાં audit procedures નું સ્વરૂપ, સમય અને વ્યાપ નક્કી કરવા ખર્ચ સંબંધી internal control ની વ્યવસ્થાનો, મંજૂરીની પ્રક્રિયાઓ સહિત, અભ્યાસ અને મૂલ્યાંકન કરવું જોઈએ; (2) તપાસવું જોઈએ કે ખર્ચની મુખ્ય બાબતોમાં કોઈ ભિન્ન વલણો છે કે કેમ; (3) આ ખર્ચ બાબતે substantive analytical procedures કરવાં જોઈએ — ઉદા., કુલ operating expenses સાથે તેમનો ratio કાઢીને અને તેને અગાઉનાં વર્ષોના corresponding figures સાથે સરખાવીને ખર્ચનું વાજબીપણું આંકવું; (4) ટેકારૂપ દસ્તાવેજોના સંદર્ભમાં ખર્ચની ચકાસણી કરવી જોઈએ અને જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં ગણતરીઓ તપાસવી જોઈએ. જ્યાં હકીકતોમાં વિવેકાધીન સત્તા ધરાવતા શાખા managers અને કેન્દ્રીકૃત ખર્ચ-પ્રક્રિયા વ્યવસ્થામાં સ્થળાંતર અપાયું હોય, ત્યાં પહેલા પગલામાં મંજૂરીની તરતીબ, maker-checker controls, system આધારિત મંજૂરી-મર્યાદાઓ અને monitoring controls આવરી લેવાવાં જોઈએ; જ્યાં **staff welfare expenses, IT maintenance charges અને ભાડામાં અસામાન્ય વધારો** અપાયો હોય, ત્યાં બીજું પગલું **શાખાવાર અને પ્રદેશવાર વલણ-પૃથક્કરણ** માગે છે; ત્રીજું પગલું બીજી scheduled commercial banks ની ઉદ્યોગ-સરેરાશ સાથે ખર્ચના ratios સરખાવવા અને ખર્ચને શાખાઓની સંખ્યા, કર્મચારી-સંખ્યા અને ધંધાના જથ્થા સાથે સાંકળવા સુધી લંબાવી શકાય; અને ચોથા પગલામાં મોટી રકમની ચૂકવણીઓ, વર્ષાંતની જોગવાઈઓ, related party transactions અને જે શાખાઓ પર internal audit ની ટિપ્પણીઓ પ્રતિકૂળ રહી હોય ત્યાંના ખર્ચ પર ભાર મુકાવો જોઈએ. ઉત્તર જે નિષ્કર્ષ કાઢે છે તેનાથી સમાપન કરો: internal controls ના મૂલ્યાંકન, analytical procedures અને વિગતવાર substantive testing ને જોડતો risk આધારિત અભિગમ અપનાવો, અને જ્યાં material weaknesses કે નહીં સમજાવાયેલાં અસામાન્ય વલણો બાકી રહે ત્યાં બેંકોને લાગુ પડે તે મુજબ audit report માં કે Long Form Audit Report (LFAR) માં યોગ્ય reporting કરો.

Provisions અને contingencies — પાંચ પગલાં, અને પહેલાં બે જે RBI ના પાલનના marks અપાવે છે. auditor એ (1) ખાતરી કરવી જોઈએ કે જુદાં જુદાં પરિપત્રોમાં provisioning માટેની જે વિવિધ નિયમનકારી જરૂરિયાતો છે તેમનું પાલન થયું છે; (2) એ સમજ મેળવવી જોઈએ કે બેંક standard assets અને non-performing assets પર provision કરી રીતે ગણે છે, જેમાં મુખ્યત્વે loans અને receivables ના standard, sub-standard, doubtful, loss અને non-performing assets માં વર્ગીકરણનો આધાર તપાસવાનું આવે છે, અને તે loan નું વર્ગીકરણ sample તરીકે ચકાસી શકે; (3) standard loans અને non-performing loans ની વિગતવાર વહેંચણી મેળવીને બાકી રકમો general ledger સાથે મેળવવી જોઈએ; (4) બેંકના management પાસેથી કરવેરાની જોગવાઈની ગણતરી મેળવવી જોઈએ અને profit and loss account માં ઉધાર તથા જમા થયેલી બાબતોનું સ્વરૂપ ચકાસીને ખાતરી કરવી જોઈએ કે તે કરવેરાની જોગવાઈની ગણતરીમાં યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લેવાઈ છે; (5) ખર્ચ માટેની બીજી જોગવાઈઓને જે સંજોગો જોગવાઈ માગે છે તેની સામે અને તેમની પર્યાપ્તતા સામે તપાસવી જોઈએ, જે માટે બેંકના management સાથે ચર્ચા કરીને સમજૂતીઓ મેળવવી.

જે interest income આશરે ગણતરી સાથે મળતી ન હોય — ઉત્તર બે કારણ આપે છે. જ્યાં ₹300 crore ની

advances પર સરેરાશ 8% ના દરે વ્યાજ ₹24 crore થવું જોઈએ પણ schedule ₹10 crore બતાવે: (1) cash credit ખાતાં સ્વભાવે જ ચાલુ ખાતાં છે અને તેમનો વપરાશ ધંધાની જરૂરિયાત પર આધારિત હોય છે, અને cash credit ખાતા પરનું વ્યાજ borrower એ વાપરેલા ભંડોળ પૂરતું જ લેવાય છે — એટલે વર્ષ દરમિયાન મર્યાદાઓ પૂરેપૂરી વપરાઈ ન પણ હોય; (2) કેટલાંક મોટાં ખાતાં વર્ષના પાછલા ભાગમાં મંજૂર થયાં હોય, જેથી આખા વર્ષ માટેની interest income ઓછી થાય. જે મુદ્દો ચકાસાય છે તે એ કે **મર્યાદા એ બાકી રકમ નથી.**

Take-out finance — ટૂંકી વ્યાખ્યા, ત્રણ હેતુ અને income recognition નું એક પરિણામ. take-out loan એ એવી નાણાકીય ગોઠવણ છે જેમાં પછીના તબક્કે મેળવેલું loan શરૂઆતના loan ની જગ્યાએ વપરાય છે; વધુ ચોક્કસ કહીએ તો take-out financing એ લાંબા ગાળાના ધિરાણનું સ્વરૂપ છે જેમાં ધિરાણ આપનાર નિયત તારીખે કે અગાઉથી નક્કી કરેલાં પ્રોજેક્ટ-પૂર્ણતાનાં ધોરણો સંતોષાય ત્યારે ભંડોળ આપવાની પ્રતિબદ્ધતા આપે છે, અને **take-out loans સામાન્ય રીતે મિલકત-વિકાસના પ્રોજેક્ટોમાં વપરાય છે.** તેના હેતુ છે (a) નવા એકમોની ભાગીદારીને ઉત્તેજન આપીને માળખાકીય પ્રોજેક્ટો માટે નાણાંના સ્ત્રોત વિસ્તારવા; (b) ધિરાણ આપનારાઓની ક્ષેત્રવાર, જૂથવાર કે એકમવાર exposure ની ચિંતાઓ અને asset-liability ની અસમતુલાના પ્રશ્નો ઉકેલવા; (c) પ્રોજેક્ટો માટે લાંબી મુદતના દેવા-ધિરાણની ઉપલબ્ધિ વધારવી. પરિણામ: take-out finance ના કિસ્સામાં, જો ધિરાણ આપનાર બેંક વસૂલાતના રેકર્ડના આધારે loan ખાતાને NPA તરીકે વર્ગીકૃત કરે, તો આવક ત્યાં સુધી ઓળખવી ન જોઈએ જ્યાં સુધી તે borrower પાસેથી કે, ગોઠવણ એમ ઠરાવતી હોય તો, હસ્તક લેનાર સંસ્થા પાસેથી ખરેખર વસૂલ ન થાય.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 3 પ્રશ્ન

- take-out finance ની વ્યાખ્યા આપો, પછી ત્રણ હેતુ, પછી income recognition નું પરિણામ. પ્રશ્ન ત્રણ ભાગમાં મુકાય છે અને marks તેમની વચ્ચે વહેંચાયેલા છે.

CSQ 9.1 • RTP 2022-Nov [26] (b) • Pg 672

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 9.4 • MTP 2026-Mar S1 [2] (b) • 5M • Pg 675

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 9.2 • RTP 2022-May [27] (a) • DESC • Pg 672

LEVEL I
Understanding

Hard

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- operating-expenses ના દૃશ્ય માટે ચાર પગલાંને જ તમારાં મથાળાં બનાવો અને આપેલી હકીકતોને તેમના પર ટાંગો. હકીકતો સારાંશ માટે નહીં, બંધબેસતી કરવા માટે અપાઈ છે.
- જ્યાં વ્યાજની આશરે ગણતરી ચોપડા સાથે ન મળે, ત્યાં સમજાવો કે મંજૂર મર્યાદા એ ઉપાડાયેલી બાકી રકમ નથી અને મંજૂરીનો સમય કેમ અગત્યનો છે. પ્રશ્ન બે કારણ માગે છે અને બે કારણને જ marks આપે છે.

CSQ 9.2 • PYQ 2024-Sep [6] (a) • 4M • Pg 673

LEVEL II
Application

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 2 પ્રશ્ન

- provisions-and-contingencies ના પ્રશ્નમાં બેંકના આંકડા bad debts, sub-standard assets, ખર્ચ અને income tax ને આવરી લે છે. loan સંબંધી જોગવાઈઓ RBI norms હેઠળ લો અને કરવેરા તથા ખર્ચની જોગવાઈઓ અલગથી.

TQ 9.1 · RTP 2020-May [26] · Pg 670

LEVEL II
Analysis

Medium

CSQ 9.3 · PYQ 2025-Sep [3] (c) · 4M · Pg 674

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 10: પ્રકીર્ણ [Miscellaneous]

L2P5-C10-T10

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી · પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 10, Audit of Banks — પ્રકરણના અંતે આવતી પરચૂરણ જોગવાઈઓ.

NOTES

આ વિષય પર Scanner માં એક પણ પ્રશ્ન છપાયો નથી — ન કોઈ past paper, ન RTP, ન MTP, ન model question. તે concept-base વિષય તરીકે રખાયો છે, તેથી Study Material નો પોતાનો સમાપન વિભાગ સીધો જ વાંચો; અહીં પરીક્ષકનો ઢાંચો શીખી શકાય તેવો કોઈ છપાયેલો ઉત્તર નથી.

પ્રકરણની બાકીની સામગ્રી ક્યાં બેઠી છે, જેથી તમે તેને અહીં ન શોધો. મુખ્ય audit report ઉપરાંતની reporting ની જવાબદારીઓ — જેમાં Long Form Audit Report (LFAR), SLR નું report, treasury operations નું report અને Ghosh તથા Jilani Committee ના પાલનનાં reports આવે છે — પ્રકરણની પ્રસ્તાવનામાં મુકાયેલી છે. income recognition, asset classification અને provisioning પરનાં prudential norms, out of order ની કસોટી અને security ના મૂલ્યમાં ઘસારા ના નિયમો Advances હેઠળ બેસે છે. Drawing power અને stock audit નો પોતાનો અલગ વિષય છે, અને interest expense, operating expenses તથા provisions અને contingencies revenue બાબતોના વિષય હેઠળ બેસે છે.

આ વિષય માટે સામગ્રી ઉપજાવશો નહીં. જો એવો પ્રશ્ન આવે જે પુછાયેલા કોઈ વિષયમાં બંધ ન બેસે, તો તેનો ઉત્તર Study Material ના પોતાના લખાણમાંથી આપો અને RBI guidelines તથા Study Material ખરેખર જે Standards ટાંકે છે તેને જ વળગી રહો.

પ્રકરણ 11

Ethics અને Terms of Audit Engagements

15 વિષય · 58 વર્ગીકૃત પ્રશ્નો · મહત્ત્વ: A

ICAI SKILL PROFILE આ પેપર માટે ICAI band: Level I 40-60% · Level II 40-60% — આ પ્રકરણ વાંચવામાં લાગે છે પેપરને અનુરૂપ

Level I — Comprehension & Knowledge **54.4%** 237 માંથી 129 marks

Level II — Analysis & Application **45.6%** 237 માંથી 108 marks

આ પ્રકરણ ICAI ની પોતાની band ની અંદર જ બેસે છે — Level I 54% સામે 40-60%. તેને એ જ પ્રમાણમાં તૈયાર કરો: method જાણો, પછી તેને ઘૂંટો.

વિષય 1: Ethics નો અર્થ — એક માનસિક અવસ્થા [Meaning of Ethics-A State of Mind]

L2P5-C11-T01

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી · પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — ethics નો અર્થ અને તેને મનની અવસ્થા કેમ કહેવામાં આવે છે.

NOTES

વ્યાખ્યા, અને તે આખી ટાંકી શકાય તેટલી ટૂંકી છે: 'Ethics' એટલે કોઈ વ્યક્તિ કે સમૂહના વર્તનને દોરતા સિદ્ધાંતો. ઉત્તરો ઉમેરે છે કે કાયદો અને દાક્તરી જેવા વ્યવસાયોને પોતાનો code of ethics હોય છે; auditing નો વ્યવસાય તેમાં અપવાદ નથી — ઊલટું, auditing ના વ્યવસાયમાં ethics નું મહત્ત્વ અનેકગણું છે.

આ વિષયને 'મનની અવસ્થા' કેમ કહે છે. independence પરના ઉત્તરો આ વાત સીધી જ કરે છે: independence એ મનની સ્થિતિ છે અને સાથે વ્યક્તિગત ચારિત્ર્ય પણ, અને તેને કાયદો કેટલીક વાર લાદે છે તેવાં independence નાં ઉપરછલ્લાં અને દેખીતાં ધોરણો સાથે ભેળવી દેવાય નહીં. independence ને લગતા વ્યાવસાયિક વર્તનના નિયમો ચોક્કસ હેતુથી ઘડાય છે, પણ નિયમો પોતે independence ઊભી કરી શકતા નથી કે તેના અસ્તિત્વની ખાતરી આપી શકતા નથી. તેથી ethics નિયમપોથીમાં નહીં, auditor માં વસે છે.

પરીક્ષક જે વ્યવહારુ પરિણામ લખાવવા માગે છે તે: auditor એ પોતાને માત્ર નિયમોના પાલન પૂરતો સીમિત ન રાખવો જોઈએ, પણ નૈતિક સિદ્ધાંતોની ભાવના પણ જાળવવી જોઈએ, અને જે પરિસ્થિતિની કોઈ નિયમે કલ્પના જ ન કરી હોય ત્યાં સાચો માર્ગ નક્કી કરવા પોતાનાં **professional knowledge, experience અને judgement** વાપરવાં જોઈએ. એ વાક્ય જ આ વિષયથી હવે પછીના વિષયના principles આધારિત અભિગમ સુધીનો પુલ છે.

આ વિષયને હળવો સમજવાની ભૂલ ન કરો. પ્રકરણમાં આગળ આવતું બધું જ — પાંચ fundamental principles, independence, threats અને safeguards — આ મનની અવસ્થાને કામ કરતા સ્વરૂપમાં ઢાળવાનો પ્રયાસ છે. જ્યારે પ્રશ્ન 'ethics નો અર્થ સમજાવો' એમ કહે, ત્યારે વ્યાખ્યા આપો, કાયદા અને દાક્તરી વિશેનું વાક્ય

આપો, અને auditing વિશેનું વાક્ય આપો, અને અટકી જાઓ; લંબાણથી કશું મળતું નથી.

વિષય 2: Professional Ethics ની જરૂરિયાત [Need for Professional Ethics]

L2P5-C11-T02

CONCEPT BASE — અત્યાર સુધી કોઈ પરીક્ષા-પ્રશ્ન નથી · પૂરી તૈયારી માટે આવશ્યક

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — accountancy ના વ્યવસાયમાં professional ethics ની જરૂરિયાત.

NOTES

છપાયેલા ઉત્તરો જ્યાંથી શરૂ થાય છે ત્યાંથી શરૂ કરો: વ્યવસાયિક integrity અને independence ને તમામ વ્યવસાયોનાં આવશ્યક લક્ષણ ગણવામાં આવે છે, પણ accountancy ના વ્યવસાયમાં તો તેથી વધુ. આ વિષય પરના દરેક ઉત્તરનું એ જ પ્રથમ વાક્ય છે અને તે પછીની બધી વાતને માળખું આપે છે.

કારણ છે જાહેર વિશ્વાસ. safeguards નો ઉત્તર આ વાત સાફ શબ્દોમાં કહે છે: જનતાને audit ની ગુણવત્તામાં વિશ્વાસ બેસે તે માટે એ આવશ્યક છે કે auditors જે entities નું audit કરે છે તેમનાથી હંમેશાં independent હોય અને દેખાય પણ. હિસાબો વાપરનાર પોતે રેકર્ડ તપાસવા બેસતો નથી; તે auditor પર આધાર રાખે છે, એટલે opinion ની પાછળ ઊભેલી એકમાત્ર વસ્તુ auditor નું વર્તન છે.

Ethics client સાથેના સંબંધને પણ સેવે છે. Confidentiality જાહેર હિતને સેવે છે કારણ કે તે client કે નોકરી આપનાર સંસ્થા તરફથી accountant સુધી માહિતીના મુક્ત વહેણને સરળ બનાવે છે, એ સમજ સાથે કે એ માહિતી ત્રીજા પક્ષને જાહેર નહીં થાય. એ ખાતરી વિના auditor ને audit કરવા માટે જોઈતી માહિતી મળે જ નહીં.

Ethics વ્યવસાયનું પોતાનું રક્ષણ કરે છે. professional behaviour નો સિદ્ધાંત accountant પાસે માગે છે કે તે સંબંધિત કાયદા અને નિયમોનું પાલન કરે અને એવું કોઈ વર્તન ટાળે જે વ્યવસાયને બદનામ કરે તેમ તે જાણતો હોય કે જાણવું જોઈતું હોય; અને ઠરાવે છે કે તે જાણીજોઈને એવી કોઈ નોકરી, વ્યવસાય કે પ્રવૃત્તિમાં નહીં જોડાય જે વ્યવસાયની integrity, objectivity કે સારી પ્રતિષ્ઠાને હાનિ પહોંચાડે કે પહોંચાડી શકે.

જ્યાં એકલો Code પૂરતો ન લાગ્યો, ત્યાં કાયદો વચ્ચે પડે છે. ઉત્તરો Companies Act, 2013 ની rotation ની જોગવાઈઓ તરફ આંગળી ચીંધે છે — section 139(2) હેઠળ auditors નું ફરજિયાત rotation — જે familiarity threats ને પહોંચી વળવા માટે જ રચાયેલી કાનૂની સલામતી છે. professional ethics ને ટેકાની કેમ જરૂર પડે છે તેના સમાપન-દૃષ્ટાંત તરીકે તેનો ઉપયોગ કરો.

વિષય 3: Ethics માટે Principles Based Approach સામે Rules Based Approach (Ethical or Legal) [Principles Based Approach vs Rules Based Approach to Ethics (Ethical or Legal)]

L2P5-C11-T03

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — ethics પ્રત્યેનો principles આધારિત અને rules આધારિત અભિગમ.

NOTES

principles આધારિત અભિગમ: તે માત્ર લખેલા નિયમો પાળવા કરતાં નૈતિક મૂલ્યોની ભાવના અને હેતુને અનુસરવા પર ધ્યાન આપે છે. તે auditors પાસે માગે છે કે જુદી જુદી પરિસ્થિતિઓમાં સાચો માર્ગ નક્કી કરવા તેઓ પોતાનાં professional knowledge, experience અને judgement વાપરે. તેની તાકાત એ છે કે તે એવી પરિસ્થિતિઓ સુધી પણ પહોંચે છે જેની કોઈ નિયમે યાદી કરી નથી.

rules આધારિત અભિગમ: તે ચોક્કસ નિયમો અને નિયમનોના ચુસ્ત પાલન પર ભાર મૂકે છે. બંને બાજુ આપો, કારણ કે ઉત્તર એમ જ કરે છે: તે સ્પષ્ટ માર્ગદર્શન આપે છે, પણ તેનાથી નૈતિક જરૂરિયાતો પાછળનો સાચો હેતુ વિચાર્યા વિના કાયદાના અક્ષરનું પાલન થઈ જવાનું પરિણામ આવી શકે, અને તે ઓછો લવચીક છે, કારણ કે અગાઉથી નક્કી કરેલા નિયમોથી દરેક વ્યવહારુ પરિસ્થિતિ આવરી શકાતી નથી.

પરીક્ષક જે નિષ્કર્ષ લખાવવા માગે છે તે: auditors એ માત્ર નિયમો પર આધાર ન રાખવો જોઈએ, પણ પાકટ professional judgement વાપરીને Code of Ethics ની ભાવના અનુસાર પણ વર્તવું જોઈએ. જે ઉત્તર માત્ર બેની સરખામણી કરીને અટકી જાય છે તેણે પેપરે ખરેખર પૂછેલા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપ્યો જ નથી.

તે કઈ રીતે પુછાયું — professional scepticism સાથે જોડીને. વર્ષાતના અસામાન્ય વેચાણની હકીકતો પર team પાસેથી જે વલણ અપેક્ષિત છે તે professional scepticism છે, એટલે કે (1) પ્રશ્ન પૂછવું અને સજાગ માનસ; (2) એ સભાનતા કે fraud કે error ને કારણે material misstatements હોઈ શકે; અને (3) કોઈ પણ નિષ્કર્ષ પર પહોંચતાં પહેલાં તમામ audit evidence નું વિવેચનાત્મક અને કાળજીભર્યું મૂલ્યાંકન. મુદ્દો એ છે કે documentation એ મૂલ્યાંકનનો વિકલ્પ નથી — invoices રજૂ થયાં હતાં, છતાં partner એ વ્યવહારો તપાસાવવા માગ્યા.

scepticism જે જોખમો ઘટાડે છે, અને તેમના પોતાના marks છે: (a) અસામાન્ય કે શંકાસ્પદ વ્યવહારોને અવગણવા; (b) મર્યાદિત audit તારણોના આધારે વ્યાપક નિષ્કર્ષ બાંધવા; અને (c) audit procedures નું સ્વરૂપ, સમય અને વ્યાપ નક્કી કરતી વખતે કે audit નાં પરિણામો મૂલવતી વખતે ખોટી ધારણાઓ વાપરવી.

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન principles આધારિત અભિગમને rules આધારિત અભિગમ સામે મૂકે છે. બંનેને સામસામે ગોઠવો, પછી કહો કે Code કયો અનુસરે છે અને આપેલી હકીકતો પર એ કેમ અગત્યનું છે.
- હકીકતો સામાન્ય રીતે એવું કંઈક વર્ણવે છે જે ટેકનિકલ રીતે માન્ય હોય પણ નૈતિક રીતે શંકાસ્પદ હોય. એ ખાઈને સ્પષ્ટ નામ આપો — પ્રશ્નનો મુદ્દો એ જ છે.

CSQ 3.1 · PYQ 2026-May [1] (a) {C} · 5M · Pg 679

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 4: Professional Ethics નાં મૂળભૂત સિદ્ધાંતો [Fundamental Principles of Professional Ethics]

L2P5-C11-T04

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — Code of Ethics હેઠળ professional ethics નાં પાયાના સિદ્ધાંતો, એટલે કે fundamental principles.

NOTES

નિયમ એક પંક્તિમાં: auditor એ financial statement audit engagements ને લગતી સંબંધિત નૈતિક જરૂરિયાતોનું પાલન કરવું જોઈએ, જેમાં independence ને લગતી જરૂરિયાતો પણ આવે, અને સંબંધિત નૈતિક જરૂરિયાતો સામાન્ય રીતે financial statements નાં audit ને લગતા Code of Ethics for Professional Accountants (IESBA Code) ની બનેલી હોય છે. Code **પાંચ** fundamental principles ઠરાવે છે: 1. Integrity; 2. Objectivity; 3. Professional competence and due care; 4. Confidentiality; અને 5. Professional behaviour. કોઈની સમજૂતી આપતાં પહેલાં પાંચેયનાં નામ ગણાવો.

Integrity: તે auditor પાસે માગે છે કે તે તમામ વ્યાવસાયિક અને ધંધાકીય સંબંધોમાં સીધો અને પ્રામાણિક રહે; તે ન્યાયી વ્યવહાર અને સચ્ચાઈ સૂચવે છે. વ્યવહારમાં તેનો અર્થ એ છે કે તે એવાં reports, returns, સંદેશા કે અન્ય માહિતી સાથે પોતાને જોડશે નહીં જેમાં, તેની માન્યતા મુજબ, material રીતે ખોટું કે ગેરમાર્ગે દોરનારું વિધાન હોય, જેમાં બેદરકારીથી કે ગફલતથી અપાયેલાં વિધાનો કે માહિતી હોય, અથવા જે જરૂરી માહિતી છોડી દે કે ઢાંકી દે અને એ છોડી દેવું કે ઢાંકવું ગેરમાર્ગે દોરનારું હોય. **Objectivity:** તે auditor પાસે માગે છે કે તે પૂર્વગ્રહ, conflict of interest કે બીજાઓના અયોગ્ય પ્રભાવને કારણે professional judgement સાથે બાંધછોડ ન કરે, અને ઠરાવે છે કે જો કોઈ સંજોગ કે સંબંધ એ પ્રવૃત્તિ અંગેના તેના professional judgement પર અયોગ્ય પ્રભાવ પાડતો હોય તો professional accountant એ વ્યાવસાયિક પ્રવૃત્તિ હાથ ધરશે નહીં.

Professional competence and due care: તે accountant પાસે માગે છે કે તે ચાલુ ટેકનિકલ અને વ્યાવસાયિક ધોરણો તથા સંબંધિત કાયદાના આધારે client કે નોકરી આપનાર સંસ્થાને સક્ષમ વ્યાવસાયિક સેવા મળે તે સુનિશ્ચિત કરવા જરૂરી સ્તરનું વ્યાવસાયિક જ્ઞાન અને કૌશલ્ય મેળવે અને જાળવે, તથા ખંતપૂર્વક અને લાગુ પડતાં ટેકનિકલ અને વ્યાવસાયિક ધોરણો અનુસાર વર્તે. ખંતમાં સોંપાયેલા કામની જરૂરિયાતો અનુસાર કાળજીપૂર્વક, સંપૂર્ણપણે અને સમયસર વર્તવાની જવાબદારી આવી જાય છે.

Confidentiality: તે auditor પાસે માગે છે કે વ્યાવસાયિક કે ધંધાકીય સંબંધોના પરિણામે મળેલી માહિતીની ગુપ્તતા તે જાળવે. **અપવાદમાં જ marks છે:** આવી માહિતી ત્યારે જાહેર કરી શકાય જ્યારે કાયદો તેમ કરવાનું ફરમાવે; જ્યારે કાયદો તેની છૂટ આપતો હોય અને client કે નોકરી આપનારે તેની સત્તા આપી હોય; અથવા જ્યાં જાહેર કરવાની વ્યાવસાયિક ફરજ કે અધિકાર હોય અને કાયદો તેની મનાઈ કરતો ન હોય. તેથી કાનૂની કાર્યવાહીમાં કાયદાની જરૂરિયાતને કારણે evidence તરીકે દસ્તાવેજો રજૂ કરનાર નોકરિયાત accountant એ આ સિદ્ધાંતનો ભંગ કર્યો નથી — એ નિષ્કર્ષ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં લખો.

Professional behaviour: તે accountant પાસે માગે છે કે તે સંબંધિત કાયદા અને નિયમોનું પાલન કરે અને એવું કોઈ વર્તન ટાળે જે વ્યવસાયને બદનામ કરે તેમ તે જાણતો હોય કે જાણવું જોઈતું હોય; તે જાણીજોઈને એવી કોઈ નોકરી, વ્યવસાય કે પ્રવૃત્તિમાં નહીં જોડાય જે વ્યવસાયની integrity, objectivity કે સારી પ્રતિષ્ઠાને હાનિ પહોંચાડે કે પહોંચાડી શકે. **છપાયેલું ઉદાહરણ:** એવા chartered accountant નું જેણે વારંવાર યાદ કરાવવા છતાં audit ની બાબતો અંગેના ICAI ના પત્રનો જવાબ આપવાની તસ્દી ન લીધી — વ્યાવસાયિક સંસ્થાને જવાબ ન આપવો એ શિષ્ટાચાર અને વ્યાવસાયિક જવાબદારીના અભાવ સમાન છે અને આ સિદ્ધાંતનો ભંગ કરે છે.

ઓળખવાની કસરત, અને આ વિષય ખરેખર એ જ રીતે પુછાય છે. છપાયેલી જોડાજોડી યાદ રાખો: જે પેઢીમાં તેની બહેન partner હોય તે પેઢીના auditor તરીકે નિમણૂક — objectivity; પોતાના બનેલીની partnership firm નું audit કરવું — objectivity; client ની અંદરની માહિતી મિત્રને પહોંચાડવી — confidentiality; client ને લાગુ પડતા કાયદામાં થયેલા ફેરફારની તેને જાણ ન કરવી — professional competence and due care; Income-tax Act હેઠળની નવી કપાત ચૂકી જવી અને તેથી client વધુ વેરો ભરે — professional competence and due care; client ની સૂચનાથી વેચાણ ઓછું બતાવવું — integrity; જેમાં material રીતે ખોટું કે ગેરમાર્ગે દોરનારું વિધાન હોવાની માન્યતા હોય તેવા report સાથે જોડાવું — integrity; SA 210 હેઠળ જરૂરી audit engagement letter મોકલવામાં નિષ્ફળ જવું — professional competence and due care, કારણ કે સક્ષમતા જાળવવા માટે ચાલુ ટેકનિકલ અને વ્યાવસાયિક ધોરણોની જાણકારી જરૂરી છે.

ફાંદો, સાફ શબ્દોમાં: પાંચ fundamental principles અને independence સામેના પાંચ threats એ બે જુદી યાદીઓ છે. Integrity, objectivity, professional competence and due care, confidentiality અને professional behaviour એ principles છે; self-interest, self-review, advocacy, familiarity અને intimidation એ threats છે. **Professional scepticism અને independence પાંચ principles ની યાદીમાં નથી** — independence એ અલગ નૈતિક જરૂરિયાત છે જેનું auditor એ પાલન કરવું જ પડે, અને ઉત્તરો integrity, objectivity અને professional scepticism ને એવા મુખ્ય સિદ્ધાંતો ગણે છે જે independence ને જરૂરી બનાવે છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- પહેલાં પાંચેય principles નાં નામ Code ના ક્રમમાં ગણાવો, અને પછી વિસ્તાર કરો. સાચાં નામ આપેલા principles ની સંખ્યા પ્રમાણે marks મળે છે.

CSQ 4.3 · MTP 2024-Jul [4] (b) · 5M · Pg 685

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 5 પ્રશ્ન

- દરેક વ્યાખ્યા પૂરેપૂરી ટાંકો — 'straightforward and honest', 'fair dealing and truthfulness', 'attain and maintain professional knowledge and skill' એ જ marks વાળા શબ્દો છે.
- Confidentiality માટે જાહેરાતની છૂટ આપતા ત્રણ સંજોગો હંમેશાં ઉમેરો; પ્રશ્ન નિયમ કરતાં અપવાદ ચકાસે તેવી શક્યતા ઘણી વધારે છે.

CSQ 4.1 · MTP 2024-Mar [5] (d) · 3M · Pg 682	LEVEL I Understanding	Easy
CSQ 4.2 · PYQ 2024-May [5] (c) · 3M · Pg 683	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 4.1 · PYQ 2021-Jan [2] (a) · 4M · Pg 681	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 4.2 · PYQ 2025-Jan [6] (c) · 4M · Pg 682	LEVEL I Understanding	Medium
CSQ 4.5 · RTP 2026-Jan [20] · Pg 687	LEVEL I Understanding	Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- દરેક પરિસ્થિતિ માટે: સિદ્ધાંતનું નામ આપો, તેની વ્યાખ્યા ટાંકો, પછી એક વાક્યમાં કહો કે આ હકીકતો તેનો ભંગ કેમ કરે છે. વ્યાખ્યા વિનાનું નામ, કે ઉપયોગ વિનાની વ્યાખ્યા, બંને marks ગુમાવે છે.
- જ્યાં હકીકતો કાયદાએ ફરમાવેલી જાહેરાત બતાવે, ત્યાં નિષ્કર્ષ એ છે કે સિદ્ધાંતનો ભંગ થયો નથી. દરેક દૃશ્ય ભંગનું જ હશે એમ માની ન લો.

CSQ 4.4 · PYQ 2024-Sep [6] (b) · 4M · Pg 686

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 5: Auditors ની Independence [Independence of Auditors]

L2P5-C11-T05

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — auditors ની independence, અને તેનાં બે અંગ: independence of mind તથા independence in appearance.

NOTES

નિયમ એક પંક્તિમાં: independence એટલે એ કે વ્યક્તિનું judgement તેને કામ સોંપનાર બીજી વ્યક્તિની ઇચ્છા કે સૂચના હેઠળ કે પોતાના જ સ્વાર્થ હેઠળ દબાવેલું ન હોય, અને જે entity નું audit થવાનું છે તેનાથી auditor independent હોવો જોઈએ. independence ને ચોકસાઈથી વ્યાખ્યાયિત કરવી શક્ય નથી; વ્યાવસાયિક વર્તનના નિયમો પોતે independence ઊભી કરી શકતા નથી કે તેના અસ્તિત્વની ખાતરી આપી શકતા નથી, કારણ કે independence એ મનની સ્થિતિ છે અને સાથે વ્યક્તિગત ચારિત્ર્ય પણ, અને તેને કાયદો કેટલીક વાર લાદે છે તેવાં independence નાં ઉપરછલ્લાં અને દેખીતાં ધોરણો સાથે ભેળવી દેવાય નહીં.

IFAC એ બહાર પાડેલા Code of Ethics for Professional Accountants માંની વ્યાખ્યા, અને તેનાં બે અંગ છે — એક mark માટે પણ બંને જોઈએ. Independence of mind: મનની એ સ્થિતિ જે professional judgement સાથે બાંધછોડ કરાવે તેવા પ્રભાવોથી અસર પામ્યા વિના opinion આપવા દે, અને વ્યક્તિને integrity સાથે વર્તવા તથા objectivity અને professional scepticism વાપરવા દે. Independence in appearance: એવી હકીકતો અને સંજોગોથી દૂર રહેવું જે એટલાં નોંધપાત્ર હોય કે લાગુ કરાયેલાં કોઈ પણ safeguards સહિત તમામ સંબંધિત માહિતી જાણતો વાજબી અને માહિતગાર ત્રીજો પક્ષ વાજબી રીતે એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે પેઢીની, કે assurance team ના

સભ્યની, integrity, objectivity કે professional scepticism સાથે બાંધછોડ થઈ છે.

ઉત્તરો ખરેખર જે બે બાજુની કસોટી ચલાવે છે તે: independence માત્ર હકીકતમાં હોવી જ પૂરતું નથી, તે તમામ વાજબી વ્યક્તિઓને હોય એવી દેખાવી પણ જોઈએ. તેથી auditor અને client વચ્ચેનો સંબંધ એવો હોવો જોઈએ કે પહેલું, તેને પોતાને પોતાની independence વિશે સંતોષ હોય, અને બીજું, કોઈ પૂર્વગ્રહમુક્ત વ્યક્તિ સંજોગોની વસ્તુલક્ષી આકારણી કરતાં એ નિષ્કર્ષ પર ન પહોંચે કે auditor ની independence ખંડિત થવાની સંભાવના છે. બંને અંગ સંતોષાવાં જ જોઈએ; એકેયમાં નિષ્ફળ જવું engagement ને વખોડવા પૂરતું છે.

હકીકત-રચનાનો નિર્ણય કઈ રીતે થાય છે. listed infrastructure કંપનીની હકીકતો પર — audit partner અને CFO વચ્ચેનો ગાઢ અંગત સંબંધ, એ જ નાણાકીય વર્ષમાં internal financial controls ઘડવાની consultancy services (એક self-review threat), અને પેઢીની આવકનો મોટો હિસ્સો એ એક જ client ની fees પર નિર્ભર (આર્થિક પરાધીનતા) — છપાયેલો નિષ્કર્ષ એ છે કે auditor ભલે objectivity જાળવતો હોય, એટલે કે independence of mind ધરાવતો હોય, તોય આ સંજોગો વાજબી ત્રીજા પક્ષને એ નિષ્કર્ષ પર લઈ જઈ શકે કે independence સાથે બાંધછોડ થઈ છે. જે અંગ નિષ્ફળ જાય છે તે independence in appearance છે. એ વાક્ય લખો; પરીક્ષક એ જ નિષ્કર્ષને marks આપે છે.

reporting નું પગલું ચૂકશો નહીં. જ્યાં team ના કોઈ સભ્યનો client ના વરિષ્ઠ અધિકારી સાથે ગાઢ ઘંઘાકીય સંબંધ હોય, ત્યાં partner મૂલ્યાંકન કરીને safeguards લાગુ કરે છે — પણ બાબત ઉકેલી ન શકાય તો યોગ્ય પગલાં માટે તેણે તરત જ પેઢીને જાણ કરવી જ જોઈએ. વિદ્યાર્થીઓ નિયમિતપણે 'safeguards લાગુ કરો' પર અટકી જાય છે અને એ mark ગુમાવે છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું · 1 પ્રશ્ન

- આ ઓછા marks નો વ્યાખ્યાનો પ્રશ્ન છે. **વ્યાખ્યા આપો અને અટકી જાઓ** — એક mark નો પ્રશ્ન ઉદાહરણોને marks આપતો નથી.
- Code ની પોતાની શબ્દાવલિ વાપરો: independence of mind અને independence in appearance એ બે અંગ છે, અને બંને જોઈએ છે.

CSQ 5.2 · PYQ 2026-Sep [2] (c) (i) · 1M · Pg 691

LEVEL I
Remembering

Easy

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 1 પ્રશ્ન

- એક mark ના પ્રશ્નમાં પણ બંને અંગ તેમની પૂરી વ્યાખ્યા સાથે આપો; ઉત્તર એવો ઘડાયો છે કે એકલું કોઈ અંગ marks અપાવતું નથી.
- 'માત્ર હકીકતમાં હોવી જ નહીં, દેખાવી પણ જોઈએ' વાળું વાક્ય ઉમેરો — એ જ બંને અંગોને એકબીજા સાથે સાંકળે છે, અને પ્રશ્ન સામાન્ય રીતે એ જ પૂછે છે.

TQ 5.1 · PYQ 2019-May [3] (c) · 3M · Pg 689

LEVEL I
Understanding

Easy

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- હકીકતોમાંના દરેક સંજોગને અલગ લો, તે કયો threat ઊભો કરે છે તેનું નામ આપો, અને પછી કહો કે તે independence ના કયા અંગને નુકસાન કરે છે. independence સાથે બાંધછોડ થઈ છે કે નહીં તે જણાવીને સમાપન કરો — એ નિષ્કર્ષ વિનાનો ઉત્તર application ના marks ગુમાવે છે.

CSQ 5.1 · MTP 2026-Apr S2 [4] (b) · 5M · Pg 690

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 6: Independence સામેના threats [Threats to Independence]

L2P5-C11-T06

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — auditors ની independence સામેના threats.

NOTES

નિયમ એક પંક્તિમાં: fundamental principles ના પાલન સામે સંજોગોની વિશાળ શ્રેણી ખતરો ઊભો કરી શકે છે, અને IFAC એ તૈયાર કરેલો Code of Ethics for Professional Accountants પાંચ પ્રકારના threats ઓળખાવે છે: **self-interest, self-review, advocacy, familiarity અને intimidation**. પ્રશ્ન એક જ માગતો હોય ત્યારે પણ, કોઈની સમજૂતી આપતાં પહેલાં પાંચેયનાં નામ ગણાવો.

Self-interest threats ત્યારે ઊભા થાય છે જ્યારે auditing પેઢી, તેનો partner કે સહયોગી audit client માંના નાણાકીય હિતથી લાભ મેળવી શકે તેમ હોય. ઉદાહરણો: (i) client માં સીધું નાણાકીય હિત કે material રીતે નોંધપાત્ર આડકતરું નાણાકીય હિત; (ii) સંબંધિત client ને કે તેની પાસેથી loan કે બાંધધરી; (iii) client ની fees પર વધુ પડતી નિર્ભરતા અને તેથી engagement ગુમાવવાની ચિંતા; (iv) audit client સાથે ગાઢ ધંધાકીય સંબંધ; (v) client પાસે નોકરી મળવાની સંભાવના; અને (vi) audit engagement માટે contingent fees.

Self-review threats અગાઉના કોઈ audit કે non-audit engagement માં લેવાયેલા judgement કે નિષ્કર્ષની સમીક્ષા વખતે ઊભા થાય છે, અથવા જ્યારે audit team નો કોઈ સભ્ય અગાઉ client નો director કે વરિષ્ઠ કર્મચારી રહી ચૂક્યો હોય. Non-audit services એટલે financial statements ના audit કે review સિવાય auditor એ entity ને આપેલી કોઈ પણ વ્યાવસાયિક સેવા — management services, internal audit, રોકાણ-સલાહની સેવા, information technology systems નું ઘડતર અને અમલ. છપાયેલા બે દાખલા છે **auditor તાજેતરમાં જ કંપનીનો director કે વરિષ્ઠ અધિકારી રહ્યો હોવો** અને **auditors એવી સેવાઓ આપતા હોય જે પોતે જ audit નો વિષય હોય**.

Advocacy threats ત્યારે ઊભા થાય છે જ્યારે auditor client ના મત કે હિતનો એ હદે પ્રચાર કરે, કે કરતો હોવાનું જણાય, કે લોકોને એમ લાગે કે objectivity સાથે બાંધછોડ થઈ રહી છે — ઉદા., જ્યારે auditor જે કંપનીનું audit કરે છે તેના shares કે securities માં વ્યવહાર કરે, **મુકદ્દમાઓ અને ત્રીજા પક્ષના વિવાદોમાં client નો હિમાયતી બને, કે client અને તેના વિકેતા વચ્ચેના વિવાદમાં લવાદ તરીકે કામ કરે**.

Familiarity threats સ્વયંસ્પષ્ટ છે, અને ત્યારે ઊભા થાય છે જ્યારે auditors client સાથે એવા સંબંધ બાંધી લે કે

આખરે તેઓ client ના હિતો પ્રત્યે વધુ પડતા સહાનુભૂતિશીલ બની જાય. આ અનેક રીતે બની શકે: (i) audit team ના કોઈનો નજીકનો સગો client કંપનીમાં વરિષ્ઠ હોદ્દા પર કામ કરતો હોય; (ii) audit પેઢીનો ભૂતપૂર્વ partner client નો director કે વરિષ્ઠ કર્મચારી હોય; (iii) ચોક્કસ auditors અને તેમના ચોક્કસ client સમકક્ષો વચ્ચેનો લાંબો સંબંધ; અને (iv) client કંપની, તેના directors કે કર્મચારીઓ તરફથી નોંધપાત્ર ભેટ કે આતિથ્યનો સ્વીકાર — જેમાં engagement team માટે મફત રજા-પ્રવાસ અને હવાઈ મુસાફરી, કે કુટુંબીજનોનો પ્રવાસ અને રહેવાનો ખર્ચ client ઉઠાવે તે પણ આવે. Companies Act, 2013 માંની auditors ની rotation ની જોગવાઈઓ મુખ્યત્વે આ familiarity threats ને જ પહોંચી વળે છે: auditor ને અમુક વર્ષો પછી બદલવામાં આવે છે જેથી auditors પોતાના clients સાથે વધુ પડતા ઘરોબાવાળા ન બની જાય.

Intimidation threats ત્યારે ઊભા થાય છે જ્યારે auditors ને પૂરતા professional scepticism સાથે વસ્તુલક્ષી રીતે વર્તતાં રોકવામાં આવે. તે accounting સિદ્ધાંતોના ઉપયોગ અંગેના મતભેદોને લઈને બદલી નાખવાની ધમકીમાંથી, audit fees ઘટાડાના જવાબમાં audit કામ પ્રમાણભાન વિના ઘટાડવાના દબાણમાંથી, **ઓછી audit fees ની માગણીઓ** માંથી, કે **મુકદ્દમાની ધમકીઓ** માંથી ઊભા થાય છે — દાખલા તરીકે જ્યાં team એ expected credit loss માટે provision નો આગ્રહ રાખ્યો હોવાથી client auditors ને બદલી નાખવાની ધમકી આપે.

પરીક્ષક બે બાબતો સતત ચકાસે છે. પહેલી, જે જોડીઓ વિદ્યાર્થીઓ ઊલટસૂલટ કરી નાખે છે: audit client સાથે ગાઢ ધંધાકીય સંબંધ એ self-interest છે, familiarity નહીં; જે સેવાઓ પોતે જ audit નો વિષય હોય તે આપવી એ self-review છે, self-interest નહીં; જે કંપનીનું audit થાય છે તેના shares કે securities માં વ્યવહાર કરવો એ છપાયેલા ઉત્તરોમાં advocacy તરીકે વર્ગીકૃત છે; **લાંબો સંબંધ એ familiarity છે; વસ્તુલક્ષી રીતે વર્તતાં રોકાવું એ intimidation છે;** અને contingent fee તથા material નોંધપાત્ર આડકતરું નાણાકીય હિત, બંને self-interest છે. બીજી, **auditor એ શું કરવું જોઈએ તે હંમેશાં કહો:** કાં તો કામ હાથમાં જ ન લેવું, કે threat દૂર કરવો, કે ઓછામાં ઓછું threat ને સ્વીકાર્ય સ્તરે લાવે તેવાં safeguards અમલમાં મૂકવાં, અને યોગ્ય પ્રક્રિયાના પાલનનો પુરાવો રહે તે રીતે તમામ પગલાં દસ્તાવેજમાં નોંધવાં; અને જો તે વિશ્વસનીય અને પૂરતાં safeguards પૂરેપૂરાં અમલમાં ન મૂકી શકે, તો તેણે એ કામ સ્વીકારવું જ ન જોઈએ.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 6 પ્રશ્ન

- દરેક threat ને તેની એક પંક્તિની વ્યાખ્યા અને ઓછામાં ઓછાં બે છપાયેલાં ઉદાહરણ જોઈએ. વ્યાખ્યા વિનાનું કોરું નામ બહુ ઓછા marks અપાવે છે.

CSQ 6.2 • MTP 2024-Mar [1] (d) {C} • 3M • Pg 698	LEVEL I Understanding	Easy
TQ 6.1 • RTP 2023-May [2] (a) • Pg 692	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.2 • MTP 2024-Dec S2 [5] (c) • 4M • Pg 693	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.4 • MTP 2026-Apr S2 [6] (b) • DESC • 5M • Pg 695	LEVEL I Understanding	Medium
TQ 6.5 • PYQ 2026-Sep [3] (b) • 4M • Pg 695	LEVEL I Understanding	Medium

CSQ 6.1 · PYQ 2021-Jan [5] (b) · DESC · 5M · Pg 696

LEVEL I
Understanding

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 2 પ્રશ્ન

- જ્યાં છ પરિસ્થિતિઓ અપાઈ હોય, ત્યાં તેમને કોષ્ટકમાં મૂકો — પરિસ્થિતિ, threat, કારણ — અને ચુસ્તપણે એક પછી એક લો. બે પરિસ્થિતિઓને એક મથાળા હેઠળ ભેગી ન કરો; દરેકના પોતાના marks છે.

TQ 6.3 · PYQ 2025-Sep [6] (Or) (c) · 4M · Pg 693

LEVEL II
Analysis

Medium

CSQ 6.3 · PYQ 2025-Jan [2] (b) · 5M · Pg 699

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 7: Independence માટેના Safeguards [Safeguards to Independence]

L2P5-C11-T07

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — independence સામેના threats દૂર કરવા ઉપલબ્ધ safeguards.

NOTES

નિયમ એક પંક્તિમાં: chartered accountant ની જવાબદારી છે કે તે જે સંદર્ભમાં વ્યવસાય કરે છે તે સંદર્ભ, independence સામેના threats, અને એ threats દૂર કરવા ઉપલબ્ધ safeguards ધ્યાનમાં લઈને independent રહે. પછી ઉત્તરો ચાર માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો આપે છે અને marks તેમની વચ્ચે વહેંચાયેલા છે.

ચાર માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો, ક્રમમાં: (1) હકીકતમાં અને દેખાવમાં independence — જનતાને audit ની ગુણવત્તામાં વિશ્વાસ બેસે તે માટે એ આવશ્યક છે કે auditors જે entities નું audit કરે છે તેમનાથી હંમેશાં independent હોય અને દેખાય પણ; (2) **Fundamental principles** — audit ના કિસ્સામાં મુખ્ય fundamental principles છે integrity, objectivity અને professional scepticism, જે auditor પાસે અનિવાર્યપણે independent હોવાની માગણી કરે છે; (3) **કામ સ્વીકારતાં પહેલાં threats વિચારો** — કોઈ પણ કામ હાથમાં લેતાં પહેલાં auditor એ નિષ્ઠાપૂર્વક વિચારવું જ જોઈએ કે તેમાં તેની independence સામે threats છે કે કેમ, અને જ્યાં આવા threats હોય ત્યાં તેણે કાં તો એ કામથી દૂર રહેવું જોઈએ કે threats દૂર કરે તેવાં safeguards ગોઠવવાં જોઈએ; (4) **safeguards અમલમાં મૂકી ન શકાય ત્યારે** — જો auditor વિશ્વસનીય અને પૂરતાં safeguards પૂરેપૂરાં અમલમાં ન મૂકી શકે, તો તેણે એ કામ સ્વીકારવું જ ન જોઈએ.

ઉપાયોનો ક્રમ, અને એ ખરેખર ક્રમ જ છે: કામથી દૂર રહેવું, કે threat દૂર કરવો, કે ઓછામાં ઓછું threat ને સ્વીકાર્ય સ્તરે લાવે તેવાં safeguards અમલમાં મૂકવાં. આ safeguards ને લગતાં તમામ પગલાં એ રીતે દસ્તાવેજમાં નોંધાવાં જોઈએ કે યોગ્ય પ્રક્રિયાના પાલનનો પુરાવો મળે. દસ્તાવેજમાં નોંધવાના marks અલગ છે; એ છોડશો નહીં.

ઉત્તરો જે કાનૂની safeguard નું નામ આપે છે તે: Companies Act, 2013 ની section 139(2) હેઠળ auditors નું ફરજિયાત rotation — નિયત વર્ગની કંપનીઓ માટે, વ્યક્તિગત auditor માટે સળંગ પાંચ વર્ષની એક મુદત અને audit પેઢી માટે સળંગ પાંચ વર્ષની બે મુદત, અને ત્યાર પછી cooling-off નો સમયગાળો. આ જ આંકડા છે;

તેમને આબેહૂબ ટાંકો.

હકીકતો પર safeguards કઈ રીતે લાગુ પડે છે. nominee-shares ની હકીકતો પર — જે કંપનીનું audit તેણે કરવાનું છે તેના નોંધપાત્ર મૂલ્યના shares માટે auditor ને nominee નીમવામાં આવ્યો છે, અને દૂરના સગા મારફતે આવા shares રાખવાથી કાનૂની જોગવાઈઓનો ભંગ થતો નથી — છતાં છપાયેલો ઉત્તર તેની independence સામે self-interest threat જુએ છે, અને ઠરાવે છે કે audit ની નિમણૂક સ્વીકારતાં પહેલાં તેણે shares વેચી દઈને threat દૂર કરવો જોઈએ, અને જો તે વિશ્વસનીય અને પૂરતાં safeguards દ્વારા threat દૂર ન કરી શકે તો તેણે નિમણૂક સ્વીકારવી ન જોઈએ. સૌથી સામાન્ય ખોટો ઉત્તર એ છે કે કોઈ કાનૂની જોગવાઈનો ભંગ થતો નથી, માટે નિમણૂક સ્વીકારી શકાય. કાયદેસરતા કસોટી નથી; threat કસોટી છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- ચારેય માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોને ક્રમાંક આપો અને દરેકની સમજૂતી આપતાં પહેલાં તેનું મથાળું લખો. પરીક્ષક ખરાની નિશાની મથાળા પર જ કરે છે.

TQ 7.2 • PYQ 2026-Sep [3] (b) (iii) • 1M • Pg 702

LEVEL I
Remembering

Easy

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- પહેલાં threat ઓળખો, પછી સીડી ચડો — દૂર રહેવું, threat દૂર કરવો, safeguards, અને safeguards અપૂરતાં હોય તો કામની ના પાડવી — અને આ હકીકતો પર auditor એ ખરેખર શું કરવું જોઈએ તે કહીને પૂરું કરો.
- સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહો કે કાયદાનો ભંગ ન થયો હોવાથી પ્રશ્ન પતી જતો નથી. nominee-shares પ્રકારના પ્રશ્નમાં પાસ ઉત્તર અને સારા ઉત્તર વચ્ચેનો ભેદ એ જ વાક્ય છે.

TQ 7.1 • PYQ 2020-Nov [2] (a) • 4M • Pg 701

LEVEL II
Application

Hard

વિષય 8: Professional Skepticism

L2P5-C11-T08

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — professional scepticism વિશેનો આખો વિભાગ.

NOTES

નિયમ એક પંક્તિમાં: auditor એ audit નું planning અને તેનો અમલ professional scepticism સાથે કરવો જોઈએ, એ ઓળખીને કે એવા સંજોગો હોઈ શકે જે financial statements ને material રીતે misstate કરે. દરેક ઉત્તર એ જ વાક્યથી ખોલો.

professional scepticism માં જેના પ્રત્યે સજાગ રહેવાનું આવે છે તેનાં ચાર ઉદાહરણ — યાદીના marks આ જ છે:

(1) એવો audit evidence જે મેળવાયેલા બીજા audit evidence નો વિરોધ કરતો હોય; (2) એવી માહિતી જે audit evidence તરીકે વાપરવાના દસ્તાવેજોની અને પૂછપરછના ઉત્તરોની વિશ્વસનીયતા સામે સવાલ ઊભો કરે; (3) એવી પરિસ્થિતિઓ જે સંભવિત fraud સૂચવે; અને (4) એવા સંજોગો જે SAs એ ફરમાવેલાં procedures ઉપરાંત બીજાં audit procedures ની જરૂર સૂચવે.

સમગ્ર audit દરમિયાન scepticism જાળવવાથી જે ત્રણ જોખમ ઘટે છે તે: (a) અસામાન્ય સંજોગોને નજરઅંદાજ કરવા; (b) audit નાં અવલોકનોમાંથી નિષ્કર્ષ કાઢતી વખતે વધુ પડતું સામાન્યીકરણ કરવું; અને (c) audit procedures નું સ્વરૂપ, સમય અને વ્યાપ નક્કી કરવામાં તથા તેનાં પરિણામો મૂલવવામાં અયોગ્ય ધારણાઓ વાપરવી. આ વિષય પરનો લગભગ દરેક પ્રશ્ન બંને યાદીઓ માગે છે, તેથી બંને લખો.

scepticism શું છે, વલણ તરીકે મૂકીએ તો: પ્રશ્ન પૂછતું અને સજાગ માનસ; એ સભાનતા કે fraud કે error ને કારણે material misstatements હોઈ શકે; અને કોઈ પણ નિષ્કર્ષ પર પહોંચતાં પહેલાં તમામ audit evidence નું વિવેચનાત્મક અને કાળજીભર્યું મૂલ્યાંકન.

ભૂતકાળના અનુભવવાળું અંગ, જે પોતે જ પુછાય છે. auditor records અને દસ્તાવેજોને અસલ તરીકે સ્વીકારી શકે છે, સિવાય કે તેની પાસે તેથી ઊલટું માનવાનું કારણ હોય, અને entity ના management તથા those charged with governance ની ઇમાનદારી અને integrity નો ભૂતકાળનો અનુભવ તે અવગણે એવી અપેક્ષા રાખી શકાય નહીં. તેમ છતાં, management અને those charged with governance પ્રામાણિક છે અને integrity ધરાવે છે એવી માન્યતા auditor ને professional scepticism જાળવવાની જરૂરિયાતમાંથી મુક્ત કરતી નથી. માહિતીની વિશ્વસનીયતા વિશે શંકા હોય, કે સંભવિત fraud ના સંકેત હોય, તેવા કિસ્સામાં SAs auditor પાસે માગે છે કે તે વધુ તપાસ કરે અને બાબતનો ઉકેલ લાવવા audit procedures માં કયા ફેરફાર કે ઉમેરા જરૂરી છે તે નક્કી કરે.

હકીકત-રચના પર તે કઈ રીતે લાગુ પડે છે. જ્યાં મોટી, material ખરીદીને ટેકો માત્ર એક જ આંતરિક દસ્તાવેજનો હોય અને management auditor ને ખાતરી આપે કે આ તો રાબેતા મુજબની પ્રથા છે, ત્યાં છપાયેલો ઉત્તર કહે છે કે આવો પ્રતિભાવ auditor ના professional scepticism ના ઉપયોગને અસર કરી શકે, અને પછી નિયમ ચલાવે છે: audit evidence ના વિવેચનાત્મક મૂલ્યાંકન માટે professional scepticism જરૂરી છે અને તેમાં સંજોગોના પ્રકાશમાં મેળવાયેલા audit evidence ની પર્યાપ્તતા અને યોગ્યતાનો વિચાર આવી જાય છે — ઉદા., જ્યાં fraud ના જોખમનાં પરિબલો હાજર હોય અને fraud ને અવકાશ આપે તેવા સ્વરૂપનો એક જ દસ્તાવેજ કોઈ material financial statement રકમનો એકમાત્ર ટેકારૂપ evidence હોય. management ની ખાતરી એ audit evidence નથી; જે ખૂટે છે તે બહારનું સમર્થન છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- ચાર ઉદાહરણ અને ત્રણ જોખમ બે અલગ ક્રમાંકિત યાદીઓ તરીકે આપો. બંનેને ભેગાં કરવાથી marks જાય છે, કારણ કે પરીક્ષક મુદ્દા ગણે છે.
- જ્યાં પ્રશ્ન 'ઇમાનદારી અને integrity નો ભૂતકાળનો અનુભવ' વાળું વાક્ય ટાંકે, ત્યાં ઉત્તર 'does not relieve the auditor of the need to maintain professional scepticism' એ શબ્દોથી જ પૂરો થવો જોઈએ.

TQ 8.2 · RTP 2022-Nov [2] (b) · Pg 704

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 1 પ્રશ્ન

- નિયમનું વાક્ય જણાવો, પછી કહો કે આ હકીકતો પર evidence માં શું ખામી છે, પછી કહો કે auditor એ શું કરવું જોઈએ — procedures લંબાવવાં અને સમર્થન મેળવવું — અને પછી નિષ્કર્ષ આપો.

TQ 8.3 · MTP 2025-Aug S2 [4] (b) · 5M · Pg 704

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 9: Agreeing the Terms of Audit Engagements

L2P5-C11-T09

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SA 210, Agreeing the Terms of Audit Engagements, અને audit engagement letter વિશેનો વિભાગ.

NOTES

Standard અને તેનું objective: SA 210, 'Agreeing the Terms of Audit Engagements', management સાથે અને, જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં, those charged with governance સાથે audit engagement ની શરતો નક્કી કરવામાં auditor ની જવાબદારીઓ સાથે કામ પાડે છે. auditor નું objective એ છે કે audit engagement તે ત્યારે જ સ્વીકારે કે ચાલુ રાખે જ્યારે તેનો અમલ જે આધાર પર થવાનો છે તે નક્કી થઈ ગયો હોય, એટલે કે (A) audit માટેની preconditions હાજર છે કે નહીં તે સ્થાપિત કરીને, અને (B) audit engagement ની શરતો અંગે auditor અને management વચ્ચે અને, જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં, those charged with governance વચ્ચે સમાન સમજ છે તેની ખાતરી કરીને. બે અંગ; બંનેના marks છે.

Preconditions, કસોટી પૂરેપૂરી. audit માટેની preconditions હાજર છે કે નહીં તે સ્થાપિત કરવા auditor એ: (1) financial reporting framework સ્વીકાર્ય છે કે નહીં તે નક્કી કરવું; અને (2) management ની એ સંમતિ મેળવવી કે તે પોતાની જવાબદારી સ્વીકારે છે અને સમજે છે — (i) applicable financial reporting framework અનુસાર financial statements તૈયાર કરવાની, જેમાં જ્યાં પ્રસ્તુત હોય ત્યાં તેમની યોગ્ય રજૂઆત પણ આવે; (ii) fraud કે error ને કારણે material misstatement થી મુક્ત financial statements તૈયાર કરી શકાય તે માટે management જેને જરૂરી ગણે તેવા internal control ની; અને (iii) auditor ને records, દસ્તાવેજો અને બીજી બાબતો જેવી તમામ માહિતી સુધી પહોંચ આપવાની; audit ના હેતુ માટે auditor management પાસે જે વધારાની માહિતી માગે તે આપવાની; અને entity ની અંદર જે વ્યક્તિઓ પાસેથી audit evidence મેળવવું auditor જરૂરી ગણે તેમના સુધી અમર્યાદિત પહોંચ આપવાની.

Engagement letter: auditor એ audit engagement ની શરતો, યથાયોગ્ય, management સાથે કે those charged with governance સાથે નક્કી કરવી જોઈએ, અને નક્કી થયેલી શરતો audit engagement letter માં કે લેખિત સમજૂતીના બીજા યોગ્ય સ્વરૂપમાં નોંધાવી જોઈએ. તે auditor પોતાના client ને મોકલે છે, અને તે બહાર પડે એમાં બંનેનું હિત છે, જેથી ગેરસમજની શક્યતા ઘણે અંશે ઘટી જાય. **તેની વિષયવસ્તુ પાંચ છે:** (1) financial statements ના audit નું objective અને વ્યાપ; (2) auditor ની જવાબદારીઓ; (3) management ની

જવાબદારીઓ; (4) financial statements ની તૈયારી માટેના applicable financial reporting framework ની ઓળખ; અને (5) auditor જે reports આપવાનો હોય તેમનાં અપેક્ષિત સ્વરૂપ અને વિષયવસ્તુનો ઉલ્લેખ તથા એવું વિધાન કે એવા સંજોગો હોઈ શકે જેમાં report તેના અપેક્ષિત સ્વરૂપ અને વિષયવસ્તુથી જુદી પડે.

અપવાદ, જે અલગ અંગ તરીકે પુછાય છે: જો કાયદો કે નિયમન audit engagement ની શરતો પૂરતી વિગતે ઠરાવતાં હોય, તો auditor એ તેમને લેખિત સમજૂતીમાં નોંધવાની જરૂર નથી, સિવાય એ હકીકત કે આવો કાયદો કે નિયમન લાગુ પડે છે અને management ઉપર દર્શાવ્યા મુજબની પોતાની જવાબદારીઓ સ્વીકારે છે અને સમજે છે.

letter માં દર્શાવ્યા મુજબની auditor ની જવાબદારીઓ — 'કોઈ પણ પાંચ દૃષ્ટાંતરૂપે આપો' એમ પુછાય છે: (1) ICAI એ બહાર પાડેલાં Standards on Auditing અનુસાર audit કરવું, નૈતિક જરૂરિયાતોનું પાલન કરવું, professional judgement વાપરવું અને સમગ્ર audit દરમિયાન professional scepticism જાળવવું; (2) fraud કે error ને કારણે material misstatement નાં જોખમો ઓળખવાં અને તેમની આકારણી કરવી તથા sufficient appropriate audit evidence મેળવવા procedures કરવાં — એ નોંધીને કે fraud ન પકડાવાનું જોખમ error ન પકડાવાના જોખમ કરતાં મોટું છે, કારણ કે fraud માં સાંઠગાંઠ, બનાવટ કે controls પર management નું આધિપત્ય હોઈ શકે; (3) audit માટે પ્રસ્તુત internal control ની સમજ મેળવવી, પણ તેની અસરકારકતા પર opinion આપવાના હેતુથી નહીં, અને significant deficiencies management ને કે those charged with governance ને લેખિતમાં જણાવવી; (4) વપરાયેલી accounting policies ની યોગ્યતા તથા accounting estimates અને તેમને લગતાં disclosures ના વાજબીપણાનું મૂલ્યાંકન કરવું; (5) auditor's report ની તારીખ સુધી મેળવાયેલા audit evidence ના આધારે management દ્વારા going concern basis ના ઉપયોગની યોગ્યતા પર અને material uncertainty વિદ્યમાન છે કે નહીં તેના પર નિષ્કર્ષ આપવો, અને report માં તેના તરફ ધ્યાન દોરવું કે disclosures અપૂરતાં હોય ત્યાં opinion modify કરવી.

આ વિષય જે ફાંદો લઈને આવે છે. engagement letter ન મોકલવી એ કેવળ પ્રક્રિયાગત ચૂક નથી: જ્યાં તેના પરિણામે client ની સંચાલક સંસ્થા એમ માનતી રહી કે audit નો હેતુ સંભવિત errors અને frauds સામે absolute assurance આપવાનો છે, ત્યાં છપાયેલો ઉત્તર ઠરાવે છે કે SA 210 ની જરૂરિયાતોનું પાલન ન કરીને auditor નૈતિક રીતે વર્તતો નથી અને તેણે professional competence and due care ના સિદ્ધાંતનો ભંગ કર્યો છે, કારણ કે વ્યાવસાયિક સક્ષમતા જાળવવા માટે ચાલુ ટેકનિકલ અને વ્યાવસાયિક ધોરણોની જાણકારી જરૂરી છે. પ્રશ્ન અવકાશ આપે ત્યાં SA 210 ને પ્રકરણની ethics ની બાજુ સાથે જોડો.

engagement બદલવાની વિનંતીનો નિર્ણય પણ આ જ Standard હેઠળ થાય છે. જ્યાં નોંધપાત્ર audit procedures થઈ ચૂક્યાં હોય અને inventory records માં ગંભીર અસંગતિઓ મળી હોય તે પછી management સમયની તંગી અને ખર્ચની બાબતો ટાંકીને audit ને review engagement માં ફેરવવાનું કહે, ત્યાં પાયાનો વિચાર એ છે કે ફેરફારની છૂટ ત્યારે જ છે જ્યારે વાજબી કારણ હોય — અને એ બે કારણ તો એવાં જ છે જે Standard સ્વીકારતું નથી. વિગત શરતોમાં ફેરફારના સ્વીકાર અંગેના વિષયમાં છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું · 2 પ્રશ્ન

- objective નાં બે અંગ છે: preconditions, અને શરતો અંગેની સમાન સમજ. બંને આપો; 'auditor નું objective' પૂછતો પ્રશ્ન આ જોડીને marks આપે છે.
- જ્યાં પ્રશ્ન પૂછે કે લેખિત સમજૂતી ક્યારે જરૂરી નથી, ત્યાં અપવાદ પૂરેપૂરો ટાંકો, જે બે બાબતો તોય નોંધવી જ પડે તે સહિત.

CSQ 9.1 · RTP 2024-May [24] · Pg 706

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 9.5 · PYQ 2026-May [6] (a) · 5M · Pg 710

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો · 3 પ્રશ્ન

- પહેલાં SA 210 ની જરૂરિયાત મૂકો, પછી તેને હકીકતો પર લાગુ કરો, પછી કહો કે કોનો મત યોગ્ય છે. સીધો નિષ્કર્ષ પર ફૂટી જતો ઉત્તર application ના marks ગુમાવે છે.
- 'કોઈ પણ પાંચ જવાબદારીઓ દૃષ્ટાંતરૂપે આપો' વાળા સ્વરૂપમાં બરાબર પાંચ જ આપો, દરેક સાથે તેનું સમજૂતીનું વાક્ય. એક-એક પંક્તિમાં દસ ગણાવવાથી વધુ marks મળતા નથી.

CSQ 9.2 · PYQ 2024-Sep [5] (d) · 3M · Pg 707

LEVEL II
Application

Easy

CSQ 9.3 · MTP 2026-Mar S1 [6] (b) · 5M · Pg 708

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 9.4 · PYQ 2025-May [3] (c) · 4M · Pg 709

LEVEL II
Application

Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- જ્યાં engagement શરૂ થયા પછી management auditor પર નિયંત્રણ મૂકે, ત્યાં **કમ પ્રમાણે ચાલો**: મર્યાદા હટાવવાની માગણી કરો, પછી જાણ કરો, પછી ખસી જવાનું કે modification નું વિચારો.
- auditor એ શું ન કરવું જોઈએ તે કહો — જ્યાં વાજબી કારણ ન હોય ત્યાં assurance ના નીચા સ્તર તરફનો ફેરફાર સ્વીકારવો નહીં.

CSQ 9.6 · PYQ 2026-Sep [1] (a) {C} · 5M · Pg 711

LEVEL II
Analysis

Medium

વિષય 10: Audit માટેની preconditions હાજર ન હોય તો શું થાય? [What Happens if Preconditions for an Audit are not Present?]

L2P5-C11-T10

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SA 210 અને audit માટેની preconditions હાજર ન હોય ત્યારે શું થાય.

NOTES

પહેલાં વ્યાખ્યા, અને ઉત્તરોમાં તે શબ્દશઃ ટંકાયેલી છે: SA 210, 'Agreeing the Terms of Audit Engagements' મુજબ, audit માટેની preconditions એટલે financial statements ની તૈયારીમાં management દ્વારા સ્વીકાર્ય financial reporting framework નો ઉપયોગ અને audit જે પાયા પર થાય છે તે પાયા સાથે management ની તથા, જ્યાં યોગ્ય હોય ત્યાં, those charged with governance ની સંમતિ.

બે પગલાંની કસોટી. audit માટેની preconditions હાજર છે કે નહીં તે સ્થાપિત કરવા auditor એ: (a) financial reporting framework સ્વીકાર્ય છે કે નહીં તે નક્કી કરવું; અને (b) management ની એ સંમતિ મેળવવી કે તે પોતાની જવાબદારી સ્વીકારે છે અને સમજે છે — 1. applicable financial reporting framework અનુસાર financial statements તૈયાર કરવાની; 2. management જેને જરૂરી ગણે તેવા internal control ની; અને 3. auditor ને records, દસ્તાવેજો અને બીજી બાબતો જેવી તમામ માહિતી સુધી પહોંચ આપવાની, audit ના હેતુ માટે auditor જે વધારાની માહિતી માગે તે આપવાની, અને entity ની અંદર જે વ્યક્તિઓ પાસેથી audit evidence મેળવવું auditor જરૂરી ગણે તેમના સુધી અમર્યાદિત પહોંચ આપવાની.

પરિણામ, અને આ વિષયનો આખો મુદ્દો એ જ છે: જો management પોતાની જવાબદારી સ્વીકારતી આવી સંમતિ ન આપે, તો auditor એ સૂચિત audit engagement સ્વીકારવું નહીં, સિવાય કે કાયદો કે નિયમન તેમ કરવાનું ફરમાવે. બંને અડધિયાં નોંધો — ઇનકાર, અને કાનૂની અપવાદ.

તે કઈ રીતે લાગુ પડે છે. જ્યાં management કહે કે material misstatements શોધવાં એ auditor ની ફરજ છે અને auditor નો આગ્રહ બિનજરૂરી છે, ત્યાં છપાયેલો ઉત્તર ઠરાવે છે કે **auditor નો મત યોગ્ય છે**, કારણ કે material misstatement થી મુક્ત વિશ્વસનીય financial statements ની તૈયારી સુનિશ્ચિત કરવા internal control નું ઘડતર, અમલ અને જાળવણી એ management ની જવાબદારી છે. જ્યાં management **આંતરિક રીતે ઘડેલું accounting framework** સૂચવે, **ઔપચારિક રીતે પોતાની જવાબદારીઓ સ્વીકારવાની** ના પાડે, અને records તથા માણસો **માત્ર management ને જરૂરી લાગે તો જ** આપવાનું કહે, ત્યાં ત્રણેય અંગ અલગ અલગ અસંતુષ્ટ રહે છે — તેમને એક પછી એક લો અને નિષ્કર્ષ આપો કે engagement ત્યારે જ સ્વીકારવું જોઈએ જ્યારે સ્વીકાર્ય framework નક્કી થાય અને જવાબદારીનો સ્વીકાર મળે.

સૌથી સામાન્ય ખોટો ઉત્તર એ છે કે auditor એ સ્વીકારી લેવું જોઈએ અને પહોંચની સમસ્યાઓ audit દરમિયાન ઉકેલી લેવી જોઈએ. અમર્યાદિત પહોંચ એ **precondition** છે, પછીથી રકઝક કરવાની બાબત નથી; શરૂઆતમાં જ સ્વીકારાયેલી મર્યાદા એ engagement ની ના પાડવાનું કારણ છે.

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- અંગોને ક્રમમાં લો — framework, પછી ત્રણેય સ્વીકૃતિઓમાંની દરેક — અને દરેક માટે કહો કે આ હકીકતો તેને સંતોષે છે કે નહીં.
- પરિણામ Standard ના શબ્દોમાં આપીને પૂરું કરો: કાયદો કે નિયમન ફરમાવે નહીં ત્યાં સુધી auditor એ engagement સ્વીકારવું નહીં.

TQ 10.1 • PYQ 2021-Dec [2] (a) • 4M • Pg 713

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 11: Audit engagement ની terms માં ફેરફારનો સ્વીકાર [Acceptance of A Change in the Terms of the Audit Engagement]

L2P5-C11-T11

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SA

210 અને audit engagement ની શરતોમાં ફેરફારનો સ્વીકાર.

NOTES

નિયમ એક પંક્તિમાં: engagement પૂરું થાય તે પહેલાં જે auditor ને એવી વિનંતી થાય કે engagement બદલીને assurance નું નીચું સ્તર આપતું engagement કરવામાં આવે, તેણે એમ કરવું યોગ્ય છે કે નહીં તે વિચારવું જોઈએ, અને જ્યાં એમ કરવા માટે કોઈ વાજબી કારણ ન હોય ત્યાં auditor એ engagement ના ફેરફાર સાથે સંમત થવું ન જોઈએ. બાકીનું બધું **વાજબી કારણ** એ શબ્દોમાંથી જ નીકળે છે.

જે ત્રણ સંજોગોમાં client ફેરફારની વિનંતી કરી શકે: (1) સેવાની જરૂરિયાતને અસર કરતો સંજોગોમાં ફેરફાર; (2) મૂળે માગેલા audit કે સંબંધિત સેવાના સ્વરૂપ અંગેની ગેરસમજ; અને (3) engagement ના વ્યાપ પરની મર્યાદા, પછી તે management એ લાદી હોય કે બીજા સંજોગોને કારણે ઊભી થઈ હોય. auditor વિનંતી માટે અપાયેલા કારણને કાળજીથી વિચારશે, ખાસ કરીને engagement ના વ્યાપ પરની મર્યાદાનાં પરિણામો, અને તેમાંથી ખાસ કરીને કોઈ પણ કાનૂની કે કરારગત પરિણામો.

હવે ત્રણેયને અલગ પાડો, કારણ કે Standard તેમની સાથે તદ્દન જુદો વ્યવહાર કરે છે. entity ની જરૂરિયાતોને અસર કરતો સંજોગોમાં ફેરફાર, કે મૂળે માગેલી સેવાના સ્વરૂપ અંગેની ગેરસમજ, ફેરફાર માગવા માટેનો વાજબી આધાર ગણી શકાય. તેનાથી ઊલટું, જો એમ જણાય કે ફેરફાર એવી માહિતીને લગતો છે જે ખોટી, અધૂરી કે બીજી રીતે અસંતોષકારક છે, તો ફેરફાર વાજબી ન ગણાય. **છપાયેલું ઉદાહરણ:** જ્યાં auditor receivables અંગે sufficient appropriate audit evidence મેળવી શકતો ન હોય અને entity qualified opinion કે disclaimer of opinion ટાળવા engagement ને review engagement માં બદલવાનું કહે, ત્યાં એ વિનંતી **વાજબી નથી**.

જો ફેરફાર સ્વીકારાય: auditor અને management એ engagement ની નવી શરતો નક્કી કરીને engagement letter માં કે લેખિત સમજૂતીના બીજા યોગ્ય સ્વરૂપમાં નોંધવી જોઈએ. જો કરેલું audit કામ બદલાયેલા engagement ને લાગુ પડતાં SAs નું પાલન કરવું હોય, તો અપાયેલું report સુધારેલી શરતો માટે યોગ્ય ગણાશે, અને મૂંઝવણ ટાળવા report માં (1) મૂળ engagement નો, કે (2) મૂળ engagement માં કરાયાં હોય તેવાં કોઈ procedures નો ઉલ્લેખ નહીં હોય — સિવાય કે engagement બદલીને agreed-upon procedures હાથ ધરવાનું engagement કરાયું હોય, જ્યાં કરાયેલાં procedures નો ઉલ્લેખ report નો સામાન્ય ભાગ જ છે.

જો ફેરફારનો ઇનકાર થાય: જ્યાં auditor શરતોના ફેરફાર સાથે સંમત ન થઈ શકે અને management તેને મૂળ audit engagement ચાલુ રાખવા ન દે, ત્યાં auditor એ (1) લાગુ પડતા કાયદા કે નિયમન હેઠળ શક્ય હોય ત્યાં audit engagement માંથી ખસી જવું; અને (2) નક્કી કરવું કે those charged with governance, માલિકો કે નિયમનકારો જેવા બીજા પક્ષોને આ સંજોગોની જાણ કરવાની કોઈ કરારગત કે બીજી જવાબદારી છે કે નહીં. બંને પગલાંના marks છે; બીજું પગલું જ વિદ્યાર્થીઓ છોડી દે છે.

જ્યાં ફેરફાર વાજબી હોય તેવો કિસ્સો. જ્યાં કંપનીએ પોતાના ધંધામાં વૈવિધ્ય આણ્યું અને નવી પેદાશો દાખલ કરી, ત્યાં એ entity ના ધંધાના સ્વરૂપ કે કદમાં નોંધપાત્ર ફેરફાર સૂચવે છે, તેથી auditor વિનંતી સાથે સંમત થઈ શકે; auditor ફેરફારનું વાજબીપણું ચકાસશે, અને વાજબી હોય તો ફેરફાર સ્વીકારીને સુધારેલી engagement letter મેળવશે.

વારંવાર આવતો ફાંદો: પ્રશ્ન જે કારણો લટકાવે છે — સમયની તંગી, ખર્ચની બાબતો, અને modified opinion

ટાળવાની ઇચ્છા — એ તો બરાબર એ જ કારણો છે જે Standard સ્વીકારતું નથી, ખાસ કરીને જ્યાં વિનંતી નોંધપાત્ર procedures થઈ ગયા પછી અને ગંભીર અસંગતિઓ મળ્યા પછી આવે. અનુમાન સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કાઢો: વિનંતી તારણોના પરિણામમાંથી છટકવા માટેની છે, જરૂરિયાતોમાં ખરેખરો ફેરફાર થયો તેથી નહીં. marks ની આખી વહેંચણી એ કહેવા પર જ ટકે છે.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- આ ગણાવવાનો પ્રશ્ન છે: **એ પરિબલોનાં નામ આપો** જે શરતો સુધારવાનું કે યાદ કરાવવાનું યોગ્ય ઠેરવે. marks ગણાવેલાં નામોની સંખ્યા પ્રમાણે મળે છે, તેથી વિસ્તાર કરતાં પહેલાં યાદી આપો.
- શરતોમાંનો ફેરફાર અને ચાલુ શરતોની યાદ અપાવવી — બંનેને અલગ રાખો; પ્રશ્ન બંને માગે છે અને એ જુદી પરિસ્થિતિઓ છે.

TQ 11.3 • PYQ 2025-Sep [3] (b) • 5M • Pg 716

LEVEL I
Remembering

Medium

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- વિનંતીના ત્રણ સંજોગો પહેલાં આપો, પછી તેમને વાજબી અને ગેરવાજબીમાં વહેંચો. યાદી અને વહેંચણી બંનેના અલગ marks છે.

TQ 11.1 • RTP 2018-May [3] (b) • Pg 714

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 11.2 • RTP 2019-Nov [2] (a) • Pg 715

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 2 પ્રશ્ન

- કસોટી ક્રમમાં ચલાવો: નિયમ, અપાયેલું કારણ, તે વાજબી કારણ છે કે નહીં, અને પછી પરિણામ — સ્વીકારીને ફરી દસ્તાવેજ કરવો, કે ના પાડીને ખસી જવું અને જાણ કરવાની ફરજ વિચારવી.

CSQ 11.1 • PYQ 2022-Nov [2] (b) • 4M • Pg 716

LEVEL II
Application

Medium

CSQ 11.2 • MTP 2024-Dec S2 [2] (a) • 5M • Pg 717

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 12: Recurring audits માં terms of engagement [Terms of Engagement in Recurring Audits]

L2P5-C11-T12

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SA 210 અને recurring audits માં engagement ની શરતો.

NOTES

નિયમ એક પંક્તિમાં: SA 210 મુજબ, recurring audits માં auditor એ આંકવું જોઈએ કે સંજોગો audit engagement ની શરતો સુધારવાનું માગે છે કે નહીં અને entity ને audit engagement ની ચાલુ શરતો યાદ કરાવવાની જરૂર છે કે નહીં. auditor દર સમયગાળે નવી audit engagement letter કે બીજી લેખિત સમજૂતી ન મોકલવાનું નક્કી કરી શકે છે.

રાબેતા મુજબના પ્રશ્નનો ઉત્તર 'હા, auditor સાચો છે' એ જ છે: વારંવાર થતા audit માટે દર વર્ષે audit engagement letter આપવી જરૂરી નથી; પહેલી વાર engagement લેતી વખતે તે અપાઈ હોય તો પૂરતું છે. પહેલાં એ કહો, પછી પરિબળો આપો.

જે આઠ પરિબળો શરતો સુધારવાનું કે entity ને ચાલુ શરતો યાદ કરાવવાનું યોગ્ય ઠેરવી શકે — બધાં ગણાવો, marks સંખ્યામાં જ છે: (1) entity audit નાં objective અને વ્યાપને ખોટી રીતે સમજે છે તેવો કોઈ સંકેત; (2) audit engagement ની કોઈ સુધારેલી કે ખાસ શરતો; (3) વરિષ્ઠ management માં તાજેતરનો ફેરફાર; (4) માલિકીમાં નોંધપાત્ર ફેરફાર; (5) entity ના ધંધાના સ્વરૂપ કે કદમાં નોંધપાત્ર ફેરફાર; (6) કાનૂની કે નિયમનકારી જરૂરિયાતોમાં ફેરફાર; (7) financial statements ની તૈયારીમાં અપનાવાયેલા financial reporting framework માં ફેરફાર; અને (8) બીજી reporting જરૂરિયાતોમાં ફેરફાર.

શરતોના ફેરફારવાળા વિષય સાથેનો સરખાપણાનો ભાગ ધ્યાનમાં રાખો. entity ના ધંધાના સ્વરૂપ કે કદમાં નોંધપાત્ર ફેરફાર એ જ પરિબળ હતું જોણે કંપનીએ વૈવિધ્ય આણીને નવી પેદાશો દાખલ કરી ત્યાં શરતોના ફેરફાર સાથે સંમત થવાનું વાજબી ઠેરવ્યું. એક જ હકીકત ક્યાં તો recurring શરતો સુધારવાનું કારણ બનીને આવે, ક્યાં તો ફેરફાર સ્વીકારવાનું કારણ બનીને — લખવા બેસતાં પહેલાં વાંચો કે પ્રશ્ન બેમાંથી કયા વિશે પૂછે છે.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન એ છે કે દર સમયગાળે નવી engagement letter કેમ જરૂરી ન હોય, અને ક્યારે જરૂરી હોય. બંને અડધિયાંના ઉત્તર આપો.
- નવી letter ને યોગ્ય ઠેરવતા સંજોગોનાં નામ આપો — management માં ફેરફાર, માલિકીમાં ફેરફાર, ધંધાના સ્વરૂપ કે કદમાં ફેરફાર, કે reporting framework માં ફેરફાર.

TQ 12.2 • RTP 2021-May [2] (a) • Pg 719

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- 'તે સાચો છે?' વાળો ભાગ પહેલાં, એક વાક્યમાં ઉત્તર આપો, પછી પરિબળો આપો. જે ઉત્તર યાદીથી ખૂલે છે તેણે પુછાયેલા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપ્યો જ નથી.

TQ 12.1 • PYQ 2015-Nov [1] (c) {C} • 5M • Pg 718

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 13: SQC 1

L2P5-C11-T13

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SQC 1 અને પેઢીની quality control ની વ્યવસ્થા.

NOTES

Standard અને તેનું આખું શીર્ષક, જે લખવા જેવું છે: SQC 1, 'Quality Control for Firms that Perform Audits and Reviews of Historical Financial Information, and Other Assurance and Related Services Engagements'. પેઢીની quality control ની વ્યવસ્થામાં નીચેનાં દરેક ઘટકને આવરી લેતી નીતિઓ અને procedures હોવાં જોઈએ: (a) પેઢીની અંદર ગુણવત્તા માટેની નેતૃત્વની જવાબદારીઓ; (b) નૈતિક જરૂરિયાતો; (c) client સંબંધો અને ચોક્કસ engagements નો સ્વીકાર અને ચાલુ રાખવું; (d) માનવ સંસાધન; (e) engagement નો અમલ; અને (f) monitoring. Quality control ની નીતિઓ અને procedures દસ્તાવેજમાં નોંધાવાં જોઈએ અને પેઢીના માણસોને જણાવવાં જોઈએ; આમ જણાવીને પેઢી એ સ્વીકારે છે કે પોતાના માણસો પાસેથી quality control ની વ્યવસ્થા પર પ્રતિભાવ મેળવવો અગત્યનો છે, અને તેથી quality control ની બાબતો પર પોતાના મત કે ચિંતા જણાવવા તેમને પ્રોત્સાહિત કરે છે.

નેતૃત્વની જવાબદારીઓ, અને પરીક્ષક જે વ્યાપનો મુદ્દો મૂકે છે તે નોંધો: SQC 1 પેઢીઓ પાસે માગે છે કે એવી નીતિઓ અને procedures ઘડે જે એ ઓળખ પર રચાયેલી આંતરિક સંસ્કૃતિને પ્રોત્સાહન આપે કે engagements ના અમલમાં ગુણવત્તા આવશ્યક છે — એટલે આવી નેતૃત્વની જવાબદારીઓ તમામ engagements માટે જરૂરી છે, માત્ર audit engagements માટે નહીં. નીતિઓએ માગવું જોઈએ કે પેઢીની quality control ની વ્યવસ્થાની આખરી જવાબદારી પેઢીના chief executive officer કે managing partners ઉઠાવે; પેઢીના નેતૃત્વે બેસાડેલો દાખલો ઊંચી ગુણવત્તાના audit કામને ઓળખતી આંતરિક સંસ્કૃતિને ઉત્તેજન આપે છે; અને chief executive officer કે managing partners જેમને આ વ્યવસ્થાની કામગીરીની જવાબદારી સોંપે તેમની પાસે એ જવાબદારી ઉઠાવવા પૂરતો અને યોગ્ય અનુભવ, ક્ષમતા અને જરૂરી સત્તા હોવાં જોઈએ.

નૈતિક જરૂરિયાતો અને independence — ત્રણ તંત્ર, અને દરેક પોતે જ પુછાય છે. એવું તંત્ર હોવું જોઈએ જેના દ્વારા engagement partners પેઢીને client engagements વિશે સંબંધિત માહિતી આપે; માણસોએ independence સામે threat ઊભો કરતા સંજોગો અને સંબંધોની પેઢીને તરત જાણ કરવી જોઈએ, અને independence ના તમામ ભંગની યોગ્ય પગલાં માટે પેઢીને તરત જાણ થવી જોઈએ. અને Code ની જરૂરિયાતો મુજબ જેમણે independent રહેવાનું હોય તેવા પેઢીના તમામ માણસો પાસેથી પેઢીએ ઓછામાં ઓછું વર્ષમાં એક વાર independence અંગેની પોતાની નીતિઓ અને procedures ના પાલનની લેખિત ખાતરી મેળવવી જોઈએ.

Engagement quality control review (EQCR): engagement માં લેવાયેલાં નોંધપાત્ર judgements ની, report બહાર પડે તે પહેલાં વસ્તુલક્ષી દૃષ્ટિકોણ મળે તે માટે, engagement quality control reviewer એ સમીક્ષા કરવી જોઈએ. **listed entities નાં financial statements ના તમામ audits માટે EQCR ફરજિયાત છે;** બીજાં engagements બાબતે, જે કિસ્સામાં engagement quality control review કરવું જરૂરી છે તે નક્કી કરવા પેઢીએ માપદંડ ઘડવા જોઈએ. તે દરેક engagement માટે ફરજિયાત નથી — પ્રશ્ન એ જ મુદ્દો ચકાસે છે.

Documentation: આ પ્રકરણના બે આંકડા. auditor એ audit documentation ને audit file માં ગોઠવવું

જોઈએ અને auditor's report ની તારીખ પછી સમયસર આખરી audit file ગોઠવવાની વહીવટી પ્રક્રિયા પૂરી કરવી જોઈએ; આખરી audit file ની ગોઠવણી પૂરી કરવાની યોગ્ય સમયમર્યાદા સામાન્ય રીતે auditor's report ની તારીખ પછી 60 દિવસથી વધુ હોતી નથી. ગોઠવણી એ વહીવટી પ્રક્રિયા છે જેમાં નવાં audit procedures કરવાનાં કે નવા નિષ્કર્ષ કાઢવાના આવતા નથી; જે ફેરફારોની છૂટ છે તે છે (a) જૂનું થઈ ગયેલું documentation કાઢી નાખવું કે તજી દેવું; (b) working papers ને ક્રમમાં ગોઠવવાં, એકઠાં કરવાં અને એકબીજા સાથે સાંકળવાં; (c) file ની ગોઠવણીની પ્રક્રિયાને લગતી પૂર્ણતાની ચકાસણી-યાદીઓ પર સહી કરવી; અને (d) auditor's report ની તારીખ પહેલાં auditor એ મેળવેલા, engagement team ના સંબંધિત સભ્યો સાથે ચર્ચેલા અને સંમત થયેલા audit evidence ને દસ્તાવેજમાં નોંધવો. આખરી audit file ની ગોઠવણી પૂરી થયા પછી auditor એ તેના જાળવણીના સમયગાળાના અંત પહેલાં કોઈ પણ પ્રકારનું audit documentation કાઢી નાખવું કે તજી દેવું નહીં, અને audit engagements માટેનો જાળવણીનો સમયગાળો સામાન્ય રીતે auditor's report ની તારીખથી, કે તે પછીની હોય તો group auditor's report ની તારીખથી, 7 વર્ષથી ઓછો હોતો નથી.

ફરિયાદો અને આક્ષેપો. પેઢીએ એવી નીતિઓ અને procedures ઘડવાં જોઈએ જે તેને એ reasonable assurance આપે કે તે (a) પેઢીએ કરેલું કામ વ્યાવસાયિક ધોરણો તથા નિયમનકારી અને કાનૂની જરૂરિયાતોનું પાલન કરતું નથી તેવી ફરિયાદો અને આક્ષેપો, અને (b) પેઢીની quality control ની વ્યવસ્થાનું પાલન ન થયાના આક્ષેપો — બંનેને યોગ્ય રીતે પહોંચી વળે છે. આવી ફરિયાદો, જેમાં દેખીતી રીતે પાયાવિહોણી ફરિયાદો આવતી નથી, પેઢીની અંદરથી કે બહારથી આવી શકે અને પેઢીના માણસો, clients કે બીજા ત્રીજા પક્ષો કરી શકે. પેઢી માણસો માટે ચિંતા રજૂ કરવાના સ્પષ્ટ રીતે નક્કી કરેલા માર્ગ ઊભા કરે છે, જેથી તેઓ બદલાની બીક વિના આગળ આવી શકે; તપાસની દેખરેખ પેઢીમાં પૂરતો અને યોગ્ય અનુભવ તથા સત્તા ધરાવતા પણ એ engagement સાથે બીજી રીતે સંકળાયેલા ન હોય તેવા partner કરે છે, અને તેમાં જરૂર મુજબ legal counsel ને સામેલ કરવાનું પણ આવે છે; નાની પેઢીઓ અને એકલા practitioners તપાસ કરવા યોગ્ય લાયકાત ધરાવતી બહારની વ્યક્તિની કે બીજી પેઢીની સેવા લઈ શકે; **ફરિયાદો, આક્ષેપો અને તેમના પ્રતિભાવો દસ્તાવેજમાં નોંધાય છે;** અને જ્યાં પરિણામો ઘડતર કે કામગીરીમાં ખામીઓ, કે કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા પાલનનો અભાવ સૂચવે, ત્યાં પેઢી યોગ્ય પગલાં લે છે.

સ્વીકાર પહેલાં client ની integrity — સાત બાબતો, અને marks ગણતરીમાં જ છે: (1) client ના મુખ્ય માલિકો, મુખ્ય management ના માણસો, related parties અને those charged with governance ની ઓળખ અને ધંધાકીય આબરૂ; (2) client ની કામગીરીનું સ્વરૂપ, તેની ધંધાકીય પ્રથાઓ સહિત; (3) accounting standards ના આક્રમક અર્થઘટન અને internal control environment જેવી બાબતો પ્રત્યે client ના મુખ્ય માલિકો, મુખ્ય management ના માણસો અને those charged with governance ના વલણને લગતી માહિતી; (4) client પેઢીની audit fees બને તેટલી નીચી રાખવા પર વધુ પડતું ધ્યાન આપે છે કે કેમ; (5) audit કામના વ્યાપ પર કોઈ અયોગ્ય મર્યાદા મુકાયાના સંકેત; (6) client money laundering કે બીજી ગુનાહિત પ્રવૃત્તિઓમાં સંડોવાયેલો હોઈ શકે તેવા સંકેત; અને (7) audit પેઢીની સૂચિત નિમણૂકનાં અને અગાઉની પેઢીની ફરી નિમણૂક ન થવાનાં કારણો.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 4 પ્રશ્ન

- જ્યાં પ્રશ્ન પૂછે કે કંઈક ફરજિયાત છે કે નહીં, ત્યાં પહેલાં હા કે ના કહો: EQCR માત્ર listed entities ના audits માટે જ ફરજિયાત છે; નેતૃત્વની જવાબદારીઓ તમામ engagements ને લાગુ પડે છે, માત્ર audits ને નહીં.

TQ 13.2 • MTP 2024-Mar [4] (d) • 3M • Pg 721

LEVEL I
Understanding**Easy**

TQ 13.3 • MTP 2024-Jul [3] (c) • 4M • Pg 722

LEVEL I
Understanding**Medium**

TQ 13.4 • MTP 2025-Nov S1 [4] (b) • 5M • Pg 722

LEVEL I
Understanding**Medium****Application** Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 2 પ્રશ્ન

- client ના સ્વીકારના દૃશ્યમાં integrity ની સાતેય બાબતો ગણાવો અને પછી તેમાંની બે-ત્રણને આપેલી હકીકતો સાથે જોડો — દરોડા, fees અંગેની આનાકાની, વ્યાપ પરની મર્યાદા. એકલી યાદી અડધો જ ઉત્તર છે.

CSQ 13.1 • PYQ 2021-Jan [1] (a) {C} • 5M • Pg 723

LEVEL II
Application**Medium**

CSQ 13.2 • PYQ 2025-Sep [4] (b) • 5M • Pg 724

LEVEL II
Application**Medium****Analysis** છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા • 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન એક પછી એક અનેક નાના સવાલ મૂકે છે. દરેકનો ઉત્તર તેની પોતાની અક્ષરાંકિત પંક્તિમાં આપો, અને કારણ આપતાં પહેલાં સીધું હા કે ના કહો.
- જ્યાં સવાલ એ હોય કે કંઈક ફરજિયાત છે કે નહીં, ત્યાં બધાં માટે ઉત્તર આપવાને બદલે કહો કે તે કયાં engagements માટે જરૂરી છે.

CSQ 13.3 • PYQ 2026-Jan [4] (c) • 4M • Pg 725

LEVEL II
Analysis**Medium**

વિષય 14: System of Quality Control નાં ઘટકો [Elements of System of Quality Control]

L2P5-C11-T14

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SQC 1 હેઠળ quality control ની વ્યવસ્થાનાં ઘટકો.

NOTES

છ ઘટકો ફરી એક વાર, કારણ કે આ વિષયનો દરેક ઉત્તર પોતાને તેમાંના કોઈ એકની અંદર ગોઠવીને જ શરૂ થાય છે: પેઢીની અંદર ગુણવત્તા માટેની નેતૃત્વની જવાબદારીઓ; નૈતિક જરૂરિયાતો; client સંબંધો અને ચોક્કસ engagements નો સ્વીકાર અને ચાલુ રાખવું; માનવ સંસાધન; engagement નો અમલ; અને monitoring. પ્રશ્ન જે ઘટક વિશે હોય તેનું નામ આપો, પછી તેની નીતિઓ આપો.

client સંબંધોનો સ્વીકાર અને ચાલુ રાખવું — 'preliminary engagement activities' તરીકે પુછાય છે. એ સુનિશ્ચિત થવું જોઈએ કે client સંબંધો અને audit engagements ના સ્વીકાર તથા ચાલુ રાખવા અંગેનાં યોગ્ય

procedures અનુસરાયાં છે અને આ બાબતે કઢાયેલા નિષ્કર્ષ યોગ્ય છે. (1) નવા client સાથે engagement સ્વીકારતાં પહેલાં, ચાલુ engagement ચાલુ રાખવું કે નહીં તે નક્કી કરતી વખતે, અને હાલના client સાથે નવું engagement સ્વીકારવાનું વિચારતી વખતે પેઢીએ સંજોગોમાં જરૂરી ગણાતી માહિતી મેળવવી જોઈએ. (2) તેણે મુખ્ય માલિકો અને મુખ્ય management ની integrity જેવી બાબતો મૂલવવી જોઈએ. (3) તેણે audit engagement નો અમલ કરવા માટેની engagement team ની સક્ષમતા આંકવી જોઈએ. (4) ચાલુ અને અગાઉના audit engagement દરમિયાન ઊભી થયેલી બાબતોનાં પરિણામો વિચારવાં પડે તેમ બને. (5) પ્રારંભિક engagements ના કિસ્સામાં, જ્યાં auditors બદલાયા હોય ત્યાં અગાઉના auditor સાથે સંપર્ક કરવો જોઈએ. જ્યાં નવા માલિકો records રોકી રાખતા હોય અને evidence મેળવવો મુશ્કેલ હોય તેવી હકીકતો પર, ચાલુ રાખવાનો નિર્ણય અંગ (2) અને (4) જ કરે છે.

માનવ સંસાધન. પેઢીએ એવી નીતિઓ અને procedures ઘડવાં જોઈએ જે તેને એ reasonable assurance આપે કે વ્યાવસાયિક ધોરણો તથા નિયમનકારી અને કાનૂની જરૂરિયાતો અનુસાર પોતાનાં engagements નો અમલ કરવા જરૂરી ક્ષમતાઓ, સક્ષમતા અને નૈતિક સિદ્ધાંતો પ્રત્યેની પ્રતિબદ્ધતા ધરાવતા પૂરતા માણસો તેની પાસે છે, અને પેઢી કે engagement partners સંજોગોમાં યોગ્ય હોય તેવાં reports આપી શકે છે. જે કર્મચારી-બાબતો આવરી લેવાય છે તે આઠ છે: (a) ભરતી; (b) કામગીરીનું મૂલ્યાંકન; (c) ક્ષમતાઓ; (d) સક્ષમતા; (e) કારકિર્દી-વિકાસ; (f) બઢતી; (g) વળતર; અને (h) કર્મચારીઓની જરૂરિયાતનો અંદાજ. આ બાબતો આવરી લેવાથી પેઢી પોતાનાં engagements માટે જોઈતી વ્યક્તિઓની સંખ્યા અને લક્ષણો નક્કી કરી શકે છે, અને પેઢીની ભરતીની પ્રક્રિયાઓમાં એવાં procedures આવે છે જે પેઢીને integrity ધરાવતી તથા પેઢીનું કામ કરવા જરૂરી ક્ષમતાઓ અને સક્ષમતા કેળવવાની ગુંજાશ ધરાવતી વ્યક્તિઓ પસંદ કરવામાં મદદ કરે છે.

Engagement નો અમલ. પેઢીએ એવી નીતિઓ અને procedures ઘડવાં જોઈએ જે તેને એ reasonable assurance આપે કે engagements નો અમલ વ્યાવસાયિક ધોરણો તથા નિયમનકારી અને કાનૂની જરૂરિયાતો અનુસાર થાય છે, અને પેઢી કે engagement partner સંજોગોમાં યોગ્ય હોય તેવાં reports આપે છે. પોતાની નીતિઓ અને procedures દ્વારા પેઢી engagement ના અમલની ગુણવત્તામાં સાતત્ય સ્થાપવા મથે છે, જે ઘણી વાર લેખિત કે electronic માર્ગદર્શિકાઓ, software સાધનો કે પ્રમાણિત documentation નાં બીજાં સ્વરૂપો, તથા ઉદ્યોગ કે વિષય પ્રમાણની માર્ગદર્શક સામગ્રી દ્વારા સાધવામાં આવે છે. જે બાબતો આવરી લેવાય છે તે છે: engagement teams ને પોતાના કામનાં objectives સમજાય તે માટે engagement વિશે કઈ રીતે માહિતગાર કરાય છે; લાગુ પડતાં engagement ધોરણોના પાલનની પ્રક્રિયાઓ; engagement ની દેખરેખ, કર્મચારી-તાલીમ અને માર્ગદર્શનની પ્રક્રિયાઓ; કરેલા કામની, લેવાયેલાં નોંધપાત્ર judgements ની અને અપાનાર report ના સ્વરૂપની સમીક્ષાની પદ્ધતિઓ; કરેલા કામનું તથા સમીક્ષાના સમય અને વ્યાપનું યોગ્ય documentation; અને તમામ નીતિઓ અને procedures ને અદ્યતન રાખવાની પ્રક્રિયાઓ.

Monitoring. quality control ની નીતિઓ અને procedures ના પાલનના monitoring નો હેતુ આટલાનું મૂલ્યાંકન આપવાનો છે: (1) વ્યાવસાયિક ધોરણો તથા નિયમનકારી અને કાનૂની જરૂરિયાતોનું પાલન; (2) quality control ની વ્યવસ્થા યોગ્ય રીતે ઘડાઈ છે અને અસરકારક રીતે અમલમાં મુકાઈ છે કે નહીં; અને (3) પેઢીની quality control ની નીતિઓ અને procedures નો યોગ્ય રીતે ઉપયોગ થયો છે કે નહીં, જેથી પેઢી કે engagement partners એ આપેલાં reports સંજોગોમાં યોગ્ય હોય. ત્રણ અંગ, ત્રણ marks.

બંને સ્તર અલગ રાખો. આ ઘટકો SQC 1 હેઠળની સમગ્ર પેઢીની વ્યવસ્થા છે. કોઈ ચોક્કસ audit પરના engagement partner ની ફરજો SA 220 ની છે. પેઢીની નીતિઓ વિશેના પ્રશ્નનો ઉત્તર ઘટકોમાંથી અપાય છે; આ

audit પર partner એ શું કરવું જોઈએ તે પ્રશ્નનો ઉત્તર SA 220 માંથી.

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 2 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન quality control ના કોઈ ઘટક માટેની નીતિઓ અને procedures માગે છે, અને તેમને આવરી લેવાથી શું સિદ્ધ થાય છે તે પણ. બંને અડધિયાંના marks છે.
- Standard ની પોતાની શબ્દાવલિમાં ઉત્તર આપો — પેઢી એવી નીતિઓ અને procedures ઘડે છે જે તેને reasonable assurance આપે. એ માળખાનું વાક્ય એક વાર ટાંકો.

TQ 14.1 • RTP 2021-Nov [3] (a) • Pg 726

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 14.2 • MTP 2023-Mar [2] (a) • 4M • Pg 727

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 1 પ્રશ્ન

- ચાલુ રાખવાના દૃશ્યમાં સ્વીકાર-અને-ચાલુ-રાખવાનાં પાંચેય પગલાં ક્રમમાં ચલાવો અને કહો કે હકીકતો તેમાંનાં કયાં પગલાંને પ્રશ્નમાં મૂકે છે, client ના વર્તન વિશે સામાન્ય વાતો લખવાને બદલે.

TQ 14.3 • PYQ 2026-Jan [2] (b) • 5M • Pg 728

LEVEL II
Application

Medium

વિષય 15: SA 220- Quality Control for an Audit of Financial Statements

L2P5-C11-T15

Read first વાંચો — ICAI Study Material, Chapter 11, Ethics and Terms of Audit Engagements — SA 220, Quality Control for an Audit of Financial Statements વિશેનો આખો વિભાગ.

NOTES

પાયાની વાત, અને તે સીધી જ પુછાય છે. SQC 1 અને SA 220 બંને quality control સાથે કામ પાડે છે: SQC 1 સમગ્ર પેઢીને લાગુ પડે છે, જ્યારે SA 220 કોઈ ચોક્કસ audit engagement ને. SQC 1 અનુસાર ઊભી કરાયેલી પેઢીની quality control ની વ્યવસ્થાના આધારે, audit engagements ને લગતી quality control ની નીતિઓ engagement teams નક્કી કરે છે, અને SA 220 અનુસાર કોઈ ચોક્કસ audit engagement નાં quality control procedures માટે engagement partner જવાબદાર છે — તેથી SA 220 એ પાયા પર રચાયેલું છે કે પેઢી SQC 1 ને આધીન છે. પેઢીની quality control ની વ્યવસ્થાના સંદર્ભમાં, audit engagement ને લાગુ પડતાં quality control procedures અમલમાં મૂકવાની જવાબદારી engagement teams ની છે. auditors એ આપેલા સ્વતંત્ર assurance માં વિશ્વાસ જળવાઈ રહે તે માટે audit ની ગુણવત્તા આવશ્યક છે, અને ઊંચી audit ગુણવત્તા જાળવવાની જવાબદારી auditor ની છે.

ટાંકવાની વ્યાખ્યા: engagement partner એટલે પેઢીનો એ partner કે બીજી વ્યક્તિ જે audit engagement

અને તેના અમલ માટે તથા પેઢી વતી અપાતી auditor's report માટે જવાબદાર હોય, અને જેની પાસે, જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં, કોઈ વ્યાવસાયિક, કાનૂની કે નિયમનકારી સંસ્થાની યોગ્ય સત્તા હોય.

Engagement પરનું નેતૃત્વ. engagement partner ને જે દરેક audit engagement સોંપાયું હોય તેની એકંદર ગુણવત્તાની જવાબદારી તેણે લેવી જોઈએ. તેનાં પગલાં અને engagement team ના બીજા સભ્યોને અપાતા યોગ્ય સંદેશા આ વાત પર ભાર મૂકે છે: (a) audit ની ગુણવત્તા માટે આટલાનું મહત્ત્વ — 1. વ્યાવસાયિક ધોરણો તથા નિયમનકારી અને કાનૂની જરૂરિયાતોનું પાલન કરતું કામ કરવું; 2. જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં પેઢીની quality control ની નીતિઓ અને procedures નું પાલન કરવું; 3. સંજોગોમાં યોગ્ય હોય તેવી auditor's reports આપવી; અને 4. engagement team બદલાની બીક વિના ચિંતા રજૂ કરી શકે તેવી ક્ષમતા; અને (b) એ હકીકત કે audit engagements ના અમલમાં ગુણવત્તા આવશ્યક છે.

Independence — ત્રણ પગલાંનો નિષ્કર્ષ, જે આ Standard નો સૌથી વધુ પુછાતો ભાગ છે. engagement partner એ audit engagement ને લાગુ પડતી independence ની જરૂરિયાતોના પાલન પર નિષ્કર્ષ બાંધવો જોઈએ. તેમ કરવામાં તેણે: (a) independence સામે threats ઊભા કરતા સંજોગો અને સંબંધો ઓળખવા અને મૂલવવા પેઢી પાસેથી અને, જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં, network firms પાસેથી સંબંધિત માહિતી મેળવવી; (b) પેઢીની independence ની નીતિઓ અને procedures ના ઓળખાણેલા ભંગ, જો હોય તો, તેની માહિતી મૂલવીને નક્કી કરવું કે તે audit engagement માટે independence સામે threat ઊભો કરે છે કે નહીં; અને (c) safeguards લાગુ કરીને આવા threats દૂર કરવા કે તેમને સ્વીકાર્ય સ્તરે લાવવા યોગ્ય પગલાં લેવાં, અથવા યોગ્ય લાગે તો, જ્યાં કાયદો કે નિયમન ખસી જવાની છૂટ આપતાં હોય ત્યાં, audit engagement માંથી ખસી જવું. અને પછી એ વાક્ય જે વિદ્યાર્થીઓ ભૂલી જાય છે: બાબત ઉકેલી ન શકાય તો યોગ્ય પગલાં માટે engagement partner એ તરત જ પેઢીને જાણ કરવી જોઈએ. 'safeguards લાગુ કરો' પર અટકી જવાથી જાણ કરવાનો mark જાય છે.

નૈતિક જરૂરિયાતો, વધુ વ્યાપક રીતે. partner ની જવાબદારીઓ છે audit engagement અંગે એવો threat ઓળખવો જેને safeguards દૂર ન કરી શકે કે સ્વીકાર્ય સ્તરે ન લાવી શકે, અને યોગ્ય પગલાં નક્કી કરવા engagement partner એ પેઢીની અંદરની સંબંધિત વ્યક્તિઓને જાણ કરવી, જેમાં threat ઊભો કરતી પ્રવૃત્તિ કે હિત દૂર કરવાનું, કે જ્યાં કાયદેસર છૂટ હોય ત્યાં audit engagement માંથી ખસી જવાનું આવી શકે. **team ના કોઈ સભ્યનાં પત્ની કે પતિ client માં નોંધપાત્ર shares ધરાવતાં હોય,** પેઢીએ એ જ client ને internal financial controls પર consultancy આપી હોય, અને **કોઈ partner ને જૂથની કંપનીના advisory board પર સ્થાન આપવાની દરખાસ્ત થઈ હોય** — આવી હકીકતો પર તેમને self-interest, self-review અને familiarity threats તરીકે ઓળખાવો, પછી સંભવિત પગલાં આપો: નાણાકીય હિતનો નિકાલ, અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિને engagement માંથી હટાવવી, વિરોધાભાસી સેવાઓ બંધ કરવી, કે જ્યાં કાયદેસર છૂટ હોય ત્યાં engagement માંથી ખસી જવું.

દિશા, દેખરેખ, સમીક્ષા — અને EQCR ની ફરજો. વ્યાવસાયિક ધોરણો તથા નિયમનકારી અને કાનૂની જરૂરિયાતો અનુસાર audit engagement ની દિશા, દેખરેખ અને અમલની જવાબદારી engagement partner ની છે; **auditor's report સંજોગોમાં યોગ્ય હોય તે સુનિશ્ચિત કરવાની; audit report બહાર પડે તે પહેલાં audit documentation ની સમીક્ષા કરવાની;** કઢાયેલા નિષ્કર્ષો અને report આપવાને ટેકો આપતો sufficient appropriate audit evidence મેળવાયો છે તે સુનિશ્ચિત કરવાની; અને engagement team મુશ્કેલ કે વિવાદાસ્પદ બાબતો પર યોગ્ય સલાહ-મસલત કરે તે સુનિશ્ચિત કરવાની — માત્ર team ની અંદર જ નહીં, પણ પેઢીની અંદર કે

બહાર યોગ્ય સ્તરની બીજી વ્યક્તિઓ સાથે પણ.

listed entities માટે અને બીજાં જે engagements માટે પેઢીએ EQCR જરૂરી ઠરાવ્યું હોય તેમના માટે, engagement partner એ: (a) engagement quality control reviewer નિમાયો છે તે નક્કી કરવું; (b) audit engagement દરમિયાન ઊભી થયેલી નોંધપાત્ર બાબતોની, જેમાં engagement quality control review દરમિયાન ઓળખાયેલી બાબતો પણ આવે, engagement quality control reviewer સાથે ચર્ચા કરવી; (c) engagement quality control review પૂરી ન થાય ત્યાં સુધી auditor's report ને તારીખ ન આપવી; અને (d) જ્યાં engagement team ની અંદર, જેમની સલાહ લેવાઈ હોય તેમની સાથે, કે engagement partner અને engagement quality control reviewer વચ્ચે મતભેદ ઊભા થાય, ત્યાં મતભેદો સંભાળવા અને ઉકેલવા માટેની પેઢીની નીતિઓ અને procedures અનુસરવાં. દબાણવાળા દૃશ્યમાં પરીક્ષક જે નિષ્કર્ષ માગે છે તે એ કે management ના દબાણ છતાં, EQCR પૂરી ન થાય અને મતભેદો ઉકેલાય નહીં ત્યાં સુધી report ને તારીખ આપવાની નથી. Monitoring બાબતે ત્રણ અંગવાળો હેતુ યાદ રાખો: વ્યાવસાયિક ધોરણો તથા નિયમનકારી અને કાનૂની જરૂરિયાતોના પાલનનું મૂલ્યાંકન; quality control ની વ્યવસ્થા યોગ્ય રીતે ઘડાઈ છે અને અસરકારક રીતે અમલમાં મુકાઈ છે કે નહીં; અને પેઢીની નીતિઓ અને procedures નો યોગ્ય રીતે ઉપયોગ થયો છે કે નહીં, જેથી અપાયેલાં reports સંજોગોમાં યોગ્ય હોય.

Remembering જે શીખ્યા છો તે જેમનું તેમ ફરી રજૂ કરવું • 1 પ્રશ્ન

- 'engagement partner' ની વ્યાખ્યા પૂરેપૂરી ટાંકો; તે સ્વતંત્ર અંગ તરીકે પુછાય છે અને બે પંક્તિની છે.
- EQCR ની ચારેય ફરજો ચારના ઝૂમખા તરીકે યાદ રાખો — નિમણૂક, ચર્ચા, પૂરી ન થાય ત્યાં સુધી તારીખ નહીં, અને મતભેદ.

CSQ 15.5 • PYQ 2026-Sep [2] (c) (ii) • 3M • Pg 737

LEVEL I
Remembering

Easy

Understanding સમજાવવું, અને સંદર્ભમાં મૂકીને બતાવવું • 4 પ્રશ્ન

- 'SA 220 એ SQC 1 ના પાયા પર છે' માટેનો ઉત્તર છે પેઢીના સ્તર અને engagement ના સ્તર વચ્ચેનો ભેદ. બીજું કશું કહેતાં પહેલાં કહો કે કયું Standard કયા સ્તરે કામ કરે છે.

TQ 15.3 • PYQ 2023-Nov [6] (c) • 3M • Pg 730

LEVEL I
Understanding

Easy

TQ 15.4 • RTP 2024-May [25] • Pg 731

LEVEL I
Understanding

Medium

TQ 15.5 • RTP 2024-Sep [10] • Pg 731

LEVEL I
Understanding

Medium

CSQ 15.4 • MTP 2026-Mar S1 [4] (b) • 5M • Pg 735

LEVEL I
Understanding

Medium

Application Standard લગાડવો - હકીકતો પર લાગુ કરવો • 4 પ્રશ્ન

- જ્યાં દૃશ્યમાં independence ની હકીકતો અને management નું દબાણ ભેગાં હોય, ત્યાં બંનેને અલગ લો: પહેલાં ત્રણ પગલાંનો independence નો નિષ્કર્ષ અને તરત જાણ કરવાની ફરજ, પછી EQCR ની ફરજો અને report ને તારીખ આપવાનો ઇનકાર.

- independence ના દૃશ્યનો અંત હંમેશાં ચડતા ક્રમનાં સંભવિત પગલાંથી કરો, અને જ્યાં કાયદો કે નિયમન છૂટ આપે ત્યાં ખસી જવાની વાતથી પૂરું કરો.

TQ 15.2 · PYQ 2023-Nov [2] (c) · 3M · Pg 730	LEVEL II Application	Easy
CSQ 15.1 · PYQ 2024-May [6] (a) · 4M · Pg 732	LEVEL II Application	Medium
CSQ 15.2 · PYQ 2025-May [4] (b) · 5M · Pg 733	LEVEL II Application	Medium
CSQ 15.3 · PYQ 2026-Jan [1] (a) {C} · 5M · Pg 734	LEVEL II Application	Medium

Analysis છૂટું પાડવું અને ભાગોને અલગ-અલગ લેવા · 1 પ્રશ્ન

- પ્રશ્ન engagement partner નાં પગલાં અને સંદેશા માગે છે. તેમને બે યાદી તરીકે લો, કારણ કે Standard તેમને બે તરીકે જ મૂકે છે.
- partner ની જવાબદારી શું આવરી લે છે તે કહો: એ engagement ની એકંદર ગુણવત્તા, જે એકલી પેઢીની વ્યવસ્થાથી પૂરી થઈ જતી નથી.

TQ 15.1 · MTP 2018-Aug [3] (a) · 5M · Pg 729	LEVEL II Analysis	Medium
--	----------------------	--------

પુસ્તકના અંતે

શુદ્ધિપત્ર

આ Scanner માં છપાયેલું દરેક Topic-Wise Question Frequency કોષ્ટક તેની નીચે છપાયેલા પ્રશ્નો સામે મેળવી જોવાયું છે — વિષય પ્રમાણે વિષય, અને PYQ, RTP તથા MTP સ્તંભ અલગ-અલગ; જે sitting માં પ્રશ્ન પુછાયો તેના માટે એક વાર, અને તેના મથાળે છપાયેલા દરેક repeat તથા દરેક "Or" વિકલ્પ માટે વધુ એક વાર ગણીને. પરીક્ષિત 117 વિષયોમાંથી 115 બરાબર મેળ ખાય છે. જે બે નથી ખાતા તે નીચે આપ્યા છે, અને એમાંથી એકેય કોઈ પ્રશ્ન, ઉત્તર કે page reference ને અસર કરતું નથી.

જે ગણતરીઓ મેળ ખાતી નથી

પ્રકરણ 4, Audit Evidence — વિષય 1, Audit Evidence (SA 500)

છપાયું છે: કોષ્ટક 10 PYQ / 16 RTP / 6 MTP જાહેર કરે છે.

વાંચો: વિષયની નીચે છપાયેલા પ્રશ્નો, તેમના repeats અને "Or" વિકલ્પો સહિત, 10 PYQ / 16 RTP / 5 MTP થાય છે.

એક MTP appearance ઓછું. આ ગણતરી તરીકે નોંધ્યું છે, ચુકાદા તરીકે નહીં: કોષ્ટક વધારે ગણે છે કે કોઈ પ્રશ્નના મથાળેથી repeat પંક્તિ રહી ગઈ છે, એ નક્કી કરવા માટે વિષય વાંચવો પડે.

પ્રકરણ 6, Audit Documentation — વિષય 5, Form, Content and Extent of Audit Documentation

છપાયું છે: કોષ્ટક 2 PYQ / 3 RTP / 1 MTP જાહેર કરે છે.

વાંચો: છપાયેલા પ્રશ્નો, તેમના repeats સહિત, 2 PYQ / 2 RTP / 1 MTP થાય છે.

એક RTP appearance ઓછું, એ જ ધોરણે.

એક block head જે તેના section label વગર છપાયું છે

પ્રકરણ 5, Audit of Items of Financial Statements — વિષય 3.12, Balance Sheet Captions: Miscellaneous (page 353)

છપાયું છે: block head "3.12" પછી સીધું TQ 3.12.1 આવે છે, વચ્ચે THEORY QUESTIONS નું કોઈ label નથી — પુસ્તકના બીજા દરેક block થી આ જુદું પડે છે.

વાંચો: વિષય અને તેનો પ્રશ્ન બંને સાચી જગ્યાએ જ છે; માત્ર section label ગેરહાજર છે.

એટલા માટે નોંધ્યું છે કે પ્રકરણમાં ક્રમશઃ નીચે ઊતરતો વાચક આ ભંગ જોઈ જશે. આ નોંધ વિષયને તેના પોતાના હકમાં રજૂ કરે છે.

આ આવૃત્તિ પર નવેસરથી ગણતરી: 132 જાહેર કરેલા વિષયોમાં 662 પ્રશ્નો, જેમાંથી 117 વિષય પર પ્રશ્નો છે અને 15 જાહેર તો થયા છે પણ હજી પુછાયા નથી. પ્રશ્નોના મથાળે 2,682 marks છપાયા છે, અને 71 પ્રશ્નો પર "Or" વિકલ્પ છે — એ જ ઉત્તર, બીજા sitting માં ફરી પુછાયેલો. સૌથી નવા sitting ના પ્રશ્નો સાથે ઉકેલેલા ઉત્તરના બદલે Scanner ની પોતાની answer key અને solution hints છે, જેમ Front Matter સમજાવે છે.